

VLADIMIR VALJAN

RATNA PROSLOST NAŠIH NARODA

KNJIGA DEVEDESET DRUGA

MONOGRAFIJE
JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE

KNJIGA PETA

UREĐIVAČKI ODBOR

general-potpukovnik BOSKO DURICKOVIC, general-potpukovnik BRANKO BOROJEVIC, general-major ALEKSANDAR VOJINOVIC, general-major BRANKO PEROVIC, general-major FABIJAN TRGO, general-major u penz. MESUD HOTIC, general-major u penz. MILUTIN PEJANOVIC, pukovnik AHMET ĐONLAGIĆ, pukovnik VIKTOR KUCAN, potpukovnik u penz. LAZA BOGESKI i pukovnik VLADO STRUGAR — odgovorni urednik

UREDNIK — REDAKTOR

potpukovnik ESAD TIHIC

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD

V L A D I M I R V A L J A N

BRIGADA
FRANJO OGULINAC
SELJO

BEOGRAD 1968.

PREDGOVOR

Udarna brigada »Franjo Ogulinac Selja« nastala je i rasla unutar gustog borbenog rasporeda neprijatelja i u blizini njegovih velikih garnizona (Zagreb, Karlovac i Sisak), na terenu gde je Hrvatska seljačka stranka, pod neposrednim rukovodstvom dr Vlatka Mačeka, imala prije rata svoja najjača uporišta, a u toku rata relativnu slobodu političkog djelovanja. Borbe, život i rad ove brigade zanimljivi su ne samo za one koji proučavaju partizanski rat, već i za sve koji šire izučavaju politička zbivanja u NOR-u. Stoga sam nastojao, koliko mi je bilo moguće, da vojne akcije i postignute rezultate u njima izlažem paralelno sa njihovim uticajem na politička zbivanja i na terenu i u brigadi. No, uprkos svih nastojanja to mi nije do kraja pošlo za rukom, uslijed pomankanja podataka a i ograničenog prostora. Mnoga veoma interesantna i značajna politička pitanja i rad organizacija NOP-a samo su usput doticani, te zato ne daju punu sliku njihovih napora i uspjeha u rastu NOP-a na tom području. Nadam se da će tu prazninu nadomjestiti drugi radovi iz historije NOP tog kraja.

Brigada »Franjo Ogulinac Selja« jedna je od rijetkih brigada NOV koja je iznikla na određenom teritoriju i na njemu ostala skoro čitav period svog djelovanja. Zato je ona stalno bila značajan faktor političke situacije na tom području, a to je dalo određen pečat sveukupnom radu i djelovanju brigade i na vojnom i na političkom planu. Za one koji izučavaju partizanska dejstva interesantna je i činjenica da je brigada čitavo vrijeme do pred sam kraj

rata dejstvovala u neprijateljskoj pozadini na tipično partizanski način.

Kada sam počeo da pišem monografiju želio sam da prikupim i sredim podatke o poginulim i ranjenim borcima i starješinama brigade. Želio sam da navedem njihova imena, kako bi ih se buduće generacije sjećale sa poštovanjem i zahvalnošću.

Pri utvrđivanju činjenica naišao sam na nemale teškoće koje su mi otežavale, a ponekad i onemogućavale, da se neke od njih do kraja istinito rasvijetle. Tako je pomanjkanje istorijske dokumentacije 1. njemačke konjičke divizije, Prvog (kasnije Dvanaestog) njemačkog rezervnog lovačkog puka i štaba 69. njemačkog rezervnog armijskog korpusa, onemogućilo da potpuno vjerno rekonstruiram mnoge borbe koje je brigada vodila sa tim neprijateljskim jedinicama. Ustaško-domobranska dokumentacija, za koju se također može reći da nije potpuna, bogata je faktima, ali umnogome nedostaju operativni izvještaji ili su pak površno ili najčešće slabo pisani. Dokumentacija brigade, štaba 34. divizije i štaba 4. korpusa relativno je potpuna, izuzev za prva tri mjeseca postojanja brigade, pa je stoga i taj period donekle nepotpun. Partijski dokumenti, koji se nalaze u arhivi Instituta za izučavanje radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, a odnose se na brigadu i na rad organizacija narodnooslobodilačkog pokreta na terenu, umnogome su upotpunili praznine, posebno u pogledu rada partijske organizacije i moralno-političkog stanja i u brigadi i na terenu, gdje je brigada dejstvovala. Podaci o poginulim borcima i rukovodiocima u arhivi brigade i divizije bili su nepotpuni, naročito za prvih šest mjeseci postojanja brigade. Do potpunijih podataka moglo se doći jedino upornim traganjem po raznim arhivama i konsultiranjem učesnika. Borci i rukovodioci brigade pružili su mi svestrano veliku pomoć u tome kao i u rekonstrukciji nekih događaja. Bez njihove suradnje mnogi podaci bi bili nepotpuni, a mnogi događaji nedovoljno osvijetljeni. Svim tim drugovima i drugaricama moje najiskrenije hvala.

AUTOR ,

UVOD

Operativno područje, koje sačinjavaju Pokuplje, Turopolje, Zumberak i Posavina, imalo je za okupatore i za kvislinšku Nezavisnu Državu Hrvatsku, kao, uostalom, i za narodnooslobodilački pokret (NOP), veliki vojni i politički značaj u toku cijelog rata. Do kapitulacije Italije, za okupatora i NOP, bio je primarniji politički značaj ovog područja a otada je stalno rastao njegov vojni značaj. Narodnooslobodilački pokret je, pored periodičnih zastoja izazvanih neprijateljskim ofanzivama, stalno jačao i proširivao svoj utjecaj, što se ogledalo kroz stvaranje jedinica Narodnooslobodilačke vojske (NOV-a) od odreda do divizije i stvaranje širokog oslobođenog teritorija, koji je već početkom 1943. dosezao u neposrednu blizinu Zagreba, Siska i Karlovca.

Ovo područje u obliku trougla sa oko 150.000 stanovnika obuhvata teritorij koji je na jugu, istoku i sjeveru omeđen rijekama Kupom i Savom, a na zapadu velikim gorskim masivom Gorjanci. Svaki dio ovog područja ima svoje osobenosti, kako u geografskom i historijskom pogledu tako i u razvoju NOP-a.

Zumberak koji obuhvata teritorij između hrvatsko-slovenačke granice, Ozlja, Krašića, Jastrebarskog i Samobora, izrazito je brdsko-planinski predio sa dubokim dolinama, koje su mjestimično klisurastog oblika, teško prohodan van puteva. Važnije komunikacije bile su: Samobor — Stojdraga — Kostanjevac — Krašić — Draganići, koja se kod Draganića vezuje za cestu I reda Zagreb — Karlovac; Jastrebarsko — Plešivica — Samobor, koja Samoborsko gorje presijeca na dva dijela, i komunikacija

Krašić — Metlika, gdje se vezuje sa komunikacijom Novo Mesto — Crnomelj. Žumberak je bio veoma bogat šumom i predstavljao je važan izvor snabdijevanja ogrijevnim drvetom Zagreba i Samobora, a donekle i Karlovca. Za razliku od ostalih dijelova, gdje je cjelokupno stanovništvo hrvatske narodnosti, na Žumberku živi i jedan dio Srba koji je grkokatoličke vjere. Iz Žumberka, pogotovo iz brdskih krajeva, mnogo ljudi je odlazilo prije rata na rad u inozemstvo (Francusku, SAD, Kanadu).

Pokuplje se prostire u širokoj Kupskoj ravnici na sjeveroistoku do vododelnice rijeka Kupe i Save — Vukomeričke gorice. Veći dio Pokuplja je ravničast i brežuljkast. Između Karlovca, Rečice, Pisarovine i Zdenčine prostire se šumom veoma bogat rejon — Kupčinske i Draga-ničke šume. Suma se nalazi na veoma podvodnom terenu, te je za vrijeme proljetnih i jesenjih kiša skoro neprohodna. Vukomeričke gorice, koje razdvajaju Pokuplje od Turopolja, veoma su blagih padina (najviši vrh je Kravarščica — kota 242). Postoje četiri komunikacije koje imaju određen vojnički i ekonomski značaj: Karlovac — Rečica — Kupčina — Gradac — Pokupsko — Sisak; Zdenčina — • Pisarovina — Gradac, koja se vezuje sa komunikacijom Karlovac — Sisak; Zagreb — Kraljevac — Pisarovina; i Buševac (na cesti Zagreb — Sisak) — Kravarsko — • Pokupsko. Pokuplje i Žumberak razdvaja željeznička pruga i cesta I reda Zagreb — Karlovac, koje imaju veliki operativni i strategijski značaj, jer povezuju Zagreb i dolinu rijeke Save sa jadranskom obalom. Rijeka Kupa odvaja Pokuplje od Korduna i Banije, te u vojnom pogledu predstavlja ozbiljnu prepreku. Mostovi su se nalazili u Karlovcu, južno od s. Rečica, Petrinje i Siska, a skelski prelazi kod s. Gradac i s. Pokupsko.

Turopolje se prostire između sjeveroistočnih padina Vukomeričke gorice i r. Odre od Svete Klare na sjeverozapadu i Siska na jugoistoku. To je, sem blagih padina Vukomeričke gorice, ravnica obrasla hrastovom šumom. Za vrijeme većih kiša dio Turopolja često se nalazi pod vodom. Kroz Turopolje prolazi pruga i cesta Zagreb — Sisak, koje, također, imaju važan operativno-strategijski i privredno-ekonomski značaj. To je drugi krak koji Za-

greb i dolinu r. Save preko doline Une povezuje sa jadranskom obalom. Sem ove ima i nekoliko komunikacija od lokalnog značaja: Hrašće — Dubranec; Velika Gorica — Mraclin — Kravarsko i dalje za Pokupsko, i Velika Gorica — Drnek, i dalje uz Savu do Siska.

Posavina (njen dio na desnoj obali r. Save) obuhvata teritorij između r. Odre i r. Save. To je potpuno ravničast kraj, uz Odru se prostire hrastova šuma. Nasip na r. Savi predstavlja najviše uzvišenje. Kroz Posavinu prelazi uporedan put od Velike Gorice prema Sisku. Iz Posavine preko r. Odre ka željezničkoj pruzi i cesti Zagreb — Sisak vodi nekoliko slabijih šumskih puteva. Rijeka Sava odvaja Posavinu od Moslavine, Zagorja i Slavonije. Između Zagreba i Siska nije bilo mostova, a skelski prelazi nalazili su se kod s. Šćitarjevo, s. Oborovo, s. Dubrovčak i s. Martinska Ves.

Gradovi Zagreb, Karlovac i Sisak, iako su se nalazili na periferiji ovog područja, imali su dominantan uticaj na politički i ekonomski razvitak ovih krajeva, a i oni su, dobrim dijelom, u pogledu snabdijevanja zavisili od njih.

Političke prilike u staroj Jugoslaviji, u suštini politička borba između srpske i hrvatske buržoazije, snažno su se odražavale na političko raspoloženje stanovništva ovog područja i opredijelile ga u ogromnoj većini za Hrvatsku seljačku stranku (HSS). Štaviše, Pokuplje i Turopolje bili su jedno od glavnih uporišta HSS, a najveći broj članova Zaštite, posebno njenih konjičkih jedinica, koji su bili u neku ruku Mačekova tjelesna garda, regrutovano je u kotarevima Velika Gorica, Pisarovina i Karlovac. No, bilo je i općina u kojima rukovodstvo HSS nije uspjelo da ostvari svoj jači utjecaj.

Poslije okupacije zemlje, vodstvo HSS-a postepeno gubi podršku naroda i HSS se počinje raslojavati i raspadati. Jedan dio nižih funkcionera HSS-a pristupio je odmah u početku ustaškom pokretu (općina Kalje, Oštre, Vovodina, Sv. Jana, Plešivica, Orle, Sišljavić i još neke druge) i postao okosnica ustaškog režima. Drugi dio nižih funkcionera i dio viđenijih članova rukovodstva HSS-a povukli su se i pasivno pratili razvitak događaja.

Iz ovog kraja, zahvaljujući politici reakcionarnog dijela rukovodstva HSS i ustaškoj propagandi, regrutovan je u 1941. godini relativno veliki broj ljudi u neprijateljske vojne formacije. Samo u ustaške jedinice stupilo je oko dvije tisuće ljudi, dok je još veći broj uzeo učešća u raznim dopunskim ustaškim bataljonima i u domobranskim jedinicama.¹

Do 1941. godine u tim krajevima nisu postojale organizacije KPH, nego grupe simpatizera u nekoliko mjesta. Veliki radnički centri Zagreb, Karlovac i Sisak i njihove partijske organizacije imale su jak utjecaj na stanovnike ovog kraja. Seljaci ovih krajeva, radeći u gradovima, priključivali su borbu i ideje radničke klase na čelu sa KPH za bolji život radnog naroda i prenosili ih u svoja sela. To je doprinijelo da je, početkom 1941. godine, od naprednih radnika i seljaka stvoreno mnogo partijskih ćelija i više partijskih rukovodstava. Te, iako mlade organizacije, svojim neumornim političkim radom su uveliko doprinijele razvoju NOP-a na ovom području.

Geografski položaj i politički značaj ovog područja, uvjetovali su i postavili pred te mlade partijske organizacije i NOP u cjelini posebne zadatke, u pogledu stvaranja i proširenja baze NOP u tim krajevima. Da bi hrvatski živalj ovog kraja prihvatio ciljeve NOP-a kao svoje trebalo je mnogo raditi na raskrinkavanju politike reakcionarnog vodstva HSS.

Položaj ovog područja u odnosu na susjednu Sloveniju i, sa druge strane, na susjedni Kordun sa većinom srpskog življa, postavio je pred NOP zadatak da stvori, produbi i učvrsti bratstvo između hrvatskog, slovenačkog i srpskog naroda. Razbuktali narodni ustanak u Kordunu, Lici i Gorskom kotaru, tražio je stvaranje kanala za odlazak naprednih ljudi iz Zagreba u te krajeve. Razvitak NOP-a u tom području trebalo je da ozbiljno ugrozi Zagreb, kao okupatorski i kvislinški centar i komunikacije koje iz Zagreba izvode ka jadranskoj obali, da liši NDH

¹ Politički referat na I okružnoj partijskoj konferenciji za Pokuplje održanoj od 7 do 9 februara 1944. (Arhiv Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske -- u daljem tekstu Arhiv CK KPH -- mikrofilm H /47/742).

moćnosti da mobilizira novo ljudstvo i materijal i da u što većoj mjeri pogoršava uvjete za dejstva neprijatelja u pravcu oslobođenog teritorija Korduna, Like i Gorskog kotara, vezujući neprijateljske snage za ovaj teren.

Zato su CK KP Hrvatske i Glavni štab NOV i PO Hrvatske, od početka ustanka posvećivali izuzetnu pažnju tom području.² Već avgusta 1941. odlazi iz Zagreba na Zumberak — u Zagrebu formiran — partizanski odred.¹ Odred se iz više razloga nije mogao duže vrijeme održati u Zumberku, ali se njegov boravak pozitivno odrazio na raspoloženje naroda prema NOP-u.

Folovinom aprila 1942. godine, po odluci CK KPH i GŠH, komanda Kordunaške grupe partizanskih odreda upućuje na Zumberak jednu desetinu boraca koji su se dobrovoljno javili, a prema Pokuplju jedan vod¹ 4. bataljona. Te snage su, zahvaljujući vojničkim uspjesima i neumornom političkom radu sa narodom, veoma brzo jačale i razvijale se u čete i bataljone, što je omogućilo da se već koncem jula 1942. godine formira Zumberačko-pokupski NO partizanski odred.³

Glavni štab Hrvatske upućuje na privremeni boravak u Zumberak, koncem avgusta iste godine, i 4. kordunašku udarnu brigadu," koja je na Zumberku odigrala značajnu ulogu.

² Za NOP u tom kraju posebno je važan dolazak Ive Lole Ribara, delegata Vrhovnog štaba, koncem jula 1942. godine, i njegov boravak na ovom terenu, avgusta 1942. On je partijskom i vojnom rukovodstvu pomogao u stvaranju partizanskih jedinica i dao pravilnu političku orijentaciju za budući rad. (Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, izdanje Vojnoistorijskog instituta JNA, 1958, knjiga 1, str. 296).

³ Rade Bulat, „Zumberak i Pokuplje u narodnooslobodilačkoj borbi", izdanje „Kultura", 1951, str. 22 do 26.

⁴ Isto, str. 31. do 43.

⁵ Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, tom V, knjiga 5, dokumenat 64, strana 241 (u daljem tekstu: Zbornik V/5, dok. 64, str. 241). Naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 2. jula 1942. o formiranju Zumberačko-pokupskog NO odreda.

⁶ Četvrta udarna brigada je 21. avgusta 1942. iz Vojnića preko Sjeničaka krenula u Zumberak. Noću, 23/24. i 24/25. avgusta, kod Desnih Štefanki prelazi na lijevu obalu r. Kupe. Neprijateljska posada iz D. Kupčine napušta uporište i brigada 25.

Razvoj situacije na tom području uvjetovao je da se septembra 1942. godine na teritoriju Žumberka, po naređenju Glavnog štaba Hrvatske, formira štab 2. operativne zone.⁷ Sa štabom zone na Žumberak dolazi 1. proleterijski bataljon Hrvatske.⁸ U oktobru, po odluci CK KPH, formiran je i Okružni komitet KPH za okrug Pokuplje, koji je

avgusta ulazi u selo. Sljedećeg dana (26. avgusta) brigada napada kotarsko mjesto Jastrebarsko. Uporište je zauzeto, sem žandarmerijske stanice. Iz dječjeg logora oslobođeno je 727 srpske djece, koje su ustaše dovele sa Korduna, Banije i Kozare. 31. avgusta brigada vrši diverziju na želj. pruzi između Jastrebarskog i Draganića. Napad na Ozalj 5. septembra nije uspio, iako je brigada uspjela da djelimično proдре u samo uporište. Neprijatelj je 13. septembra otpočeo ofanzivu na Žumberak. Operativni štab ad hoc formiran za rukovođenje svim jedinicama, koje su se nalazile u Žumberku i istočnom dijelu Bele Krajine, nije pravilno ocijenio situaciju i naredio je da se sve jedinice pod njegovom komandom povuku u Sloveniju. Pokret za Sloveniju izvršila je samo 4. brigada. Njen odlazak znatno je oslabio snage na Žumberku. Ustaše su to iskoristile i izvršile represalije nad stanovništvom Žumberka. (Rade Bulat, „Žumberak i Pokuplje u NOB“, str. 64—75).

⁷ Za komandanta Zone postavljen je bio Franjo Ogulinac Seljo, za političkog komesara Veco Holjevac, za zamjenika političkog komesara Marko Belinić, a za šefa štaba Milan Brunović. Poslije pogibije F. Ogulinca, 8. oktobra, komandant Zone postaje V. Holjevac, a politički komesar M. Belinić. (R. Bulat, »Žumberak i Pokuplje u NOB«, str. 75. do 76).

2. operativna zona obuhvatila je Žumberak, Pokuplje, Moslavinu, zapadni dio Bilo-Gore i Hrvatsko zagorje. (Zbornik, tom V/3, dok. 2).

⁸ Prvi proleterijski NOU bataljon Hrvatske formiran je naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 7. maja 1942. god. (Zbornik, tom V/4, dok. 53). Sredinom septembra bataljon je zajedno sa štabom 2. operativne zone krenuo na Žumberak. U Bosiljevu je, 27. septembra, održan defile 4. brigade koja je odlazila sa Žumberka i 1. proleterijskog bataljona, koji je kretao ka Žumberku. Noću, 28/29. septembra, bataljon likvidira ustašku posadu u s. Netretić, a noću, 29/30. septembra, preko r. Kupe se prebacuje u Žumberak. Od 7. do 9. oktobra bataljon vodi teške borbe sa tri ustaška bataljona iz kojih, uz pomoć bataljona Belokrajinskog odreda, izlazi kao pobjednik. Italijansko-ustaška ofanziva, koja je počela 28. oktobra, primorava bataljon da, poslije teških borbi sa veoma nadmoćnijim snagama neprijatelja, 31. oktobra napusti Žumberak i povuče se preko Pokuplja u Kordun, gdje je ušao kao jezgro u novoformiranu 13. NOU brigadu »Josip Kraš«. (R. Bulat, »Žumberak i Pokuplje u NOB«, str. 75—85).

objedinio rad partijskih organizacija na ovom području, do tada podijeljenom između OK Zagreba i Karlovca.⁹

Sve te mjere CK KPH i Glavnog štaba Hrvatske, uz uspjehe jedinica koje su na to područje upućivane ili se tu formirale, doprinijele su da se politička situacija, u drugoj polovini 1942. godine, počela ozbiljno okretati u korist NOP-a. S obzirom na to što su se i jače snage, pa prema tome i veći uspjesi, i na vojnom i političkom planu, koncentrisale na Žumberku, to je i situacija na tom dijelu područja bila tada i najpovoljnija. Za razliku od Žumberka, u Pokuplju i Turopolju, manje je ljudi stupilo u partizanske jedinice, ali je došlo do osjetnog slabljenja utjecaja reakcionarnog vodstva HSS. No, put od mržnje prema fašizmu i nepovjerenja prema reakcionarnom vodstvu HSS, pa do snažnijeg i masovnijeg učešća naroda Turopolja i Pokuplja u NOP i oružanoj borbi bio je još dug i težak.

U tom periodu se već i jedan dio neopredijeljenih nižih rukovodilaca HSS-a, uviđajući kuda vodi politika Mačeka, počeo opredjeljivati za NOP.

U Kordunu je 7. novembra 1942. formirana 13. udarna NO brigada »Josip Kraš« — od jedinica 1. proleterskog bataljona Hrvatske i jedinica Zumberačko-pokupskog partizanskog odreda.¹⁰ Brigada je već 11. decembra 1942. proglašena proleterskom i dobila ime »Rade Končar«.¹¹ Ona je na Žumberku odigrala jednu od odlučujućih uloga. Stvorila je uvjete da se bitno poboljša politička situacija u Žumberku u korist NOP-a i formiraju nove partizanske snage u Pokuplju i Turopolju. Razbijanjem jakih snaga ustaša, Italijana i Bele garde u Sv. Jani, Suhoru, Krašiću, Gornjoj Vasi, Plešivici, Lekeniku i Nijemaca u

⁹ Prvi sastanak Okružnog komiteta KPH za Pokuplje održan je 15. oktobra 1942. godine. Na sastanku je, pored ostalog, konstatirana činjenica da je Žumberak vojnički bio vrlo brzo oslobođen, a da politički rad nije dovoljno pratio takve vojničke uspjehe. (Arhiv CK KPH, mikrofilm H—16/451—453: zapisnik sa prve sjednice Okružnog komiteta).

¹⁰ Arhiv Vojnoistorijskog instituta, kutija 1484, reg. br. 31/2: Naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 4. novembra 1942. (u daljem tekstu Arhiv VII, k. 1484, reg. br. 31/2).

¹¹ Naredba Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske br. 30 od 11. decembra 1942. (Arhiv VII, k. 102 B, reg. br. 46/2).

Dubranecu,¹² proširen je slobodan teritorij Žumberka, Turopolja i Pokuplja. To je omogućilo stvaranje široke organizacije narodne vlasti i drugih organizacija — posebno omladine i žena, povezivanje sa slobodnim teritorijem Slovenije i Korduna, kao i dolazak novih boraca (i sa tih teritorija i iz Zagreba) i formiranje novih jedinica.

Tako je, avgusta 1943. godine, formiran i Turopoljsko-posavski partizanski odred¹³, a oktobra iste godine i štab Zumbaračko-pokupskog sektora.¹⁴ U toku istog mjeseca posebno se uspješno razvijala situacija u Posavini, gdje je, također, došlo do masovnog odlaska u NOV. Samo je u toku dva dana (13. i 14. oktobra) došlo u Turopoljsko-posavski odred 158 novih boraca, a pripremali su se još mnogi.¹⁵ To je omogućilo da se u odredu formira, u drugoj polovini oktobra, i treći a uskoro i četvrti bataljon, tako da je odred tada brojao blizu tisuću partizana. Uz ovakav razvoj događaja postavljalo se pitanje formiranja nove brigade za što kraće vrijeme.

Koncem oktobra 1943. godine, kada je 13. proleterska brigada po naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ trebalo da krene sa ovog teritorija u sastav 1. proleterske divizije, slobodan teritorij na ovom području obuhvata skoro čitav Žumberak i Pokuplje i dobar dio Turopolja i Posavine. Ovaj slobodni teritorij čvrsto je povezan sa slobodnim teritorijem Korduna i Slovenije. Neprijatelj se tada u svojim akcijama ograničavao samo na neposrednu zaštitu Zagreba, Karlovca i Siska i komunikacija Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak.

¹² Knjiga »Trinaesta proleterska u NOB«. Zbornik dokumenata od 4. novembra 1942. do maja 1945, izdanje »27 srpanj« — Zagreb, 1957. godine, dokumenta od br. 1 do 62.

¹³ Isto, dok. br. 52, str. 257.

¹⁴ Štab 2. operativne zone koji se tada nalazio u Zagorju predložio je GŠH, 17. oktobra 1943. godine, da se radi koordinacije aktivnosti i zajedničkog rukovođenja 13. prol. brigadom, Zumbaračkim i Turopoljsko-posavskim odredom, u najkraće vrijeme formira operativni štab. (Arhiv VII, 1472 A, reg. br. 11/62.) Svojim naređenjem A br. 355 od 2. novembra 1943. godine, GŠH je formirao Štab Zumbaračko-posavskog sektora u kome je za komandanta postavljen major Vojko Hohšteter, za političkog komesara Franjo Knebl, a za načelnika štaba Miljenko Lipovšćak. (Arhiv VII, k. 104 B, reg. br. 1/2).

¹⁵ Arhiv CK KPH, mikrofilm H — 6/286 i 287.

*Major Vojko Hohšteter prvi
komandant Žumberačko-po-
kupskog sektora. Poginuo
marta 1944. u Posavini*

U periodu poslije kapitulacije Italije, zbog potencijalne mogućnosti iskrcavanja saveznika na jadransku obalu i približavanja Crvene armije — jugoslovensko ratište za njemačko komandovanje dobija sve veći vojnički značaj. Posebno se isticala važnost i osjetljivost prostorije Split — Bihać — Sisak — Zagreb — Ljubljana — Trst, koja je ležala na boku njemačkih snaga u Italiji. Važnost ovog područja bila je višestruka (pogodni uvjeti za desant, dobri komunikacijski pravci sa zaleđem i njihova relativna kratkoća, važnost ciljeva na obali i u dolini rijeke Save i Drave).¹⁶ S obzirom na to, a naročito zbog dejstva jedinica NOVJ na ovoj prostoriji, njemačko komandovanje preduzelo je brze i energične protumjere da bi odbacilo jedinice Narodnooslobodilačke vojske od komunikacija i na taj način obezbijedilo što nesmetaniji saobraćaj. U tom smislu

¹⁶ Izvještaj Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 11. oktobra 1943. godine Vrhovnom štabu NOV i PO Jugoslavije o dejstvima i rasporedu jedinica i situacije na području Hrvatske poslije kapitulacije Italije. (Zbornik V/20, dok. 68. str. 244—146).

su njemačke korpusne i divizijske komande dobile ovlaštenje da preduzimaju samostalne akcije na svojim operativnim područjima.¹⁷

Planovi Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u vezi sa takvom situacijom bili su da se neprijatelju onemogući uspostavljanje i održavanje veze između doline r. Save i jadranske obale, da se održi slobodni teritorij u međuprostoru r. Sava i Velika i Mala Kapela i Plješivica i usmjeri težište operacija ka prostoru Karlovac — Zagreb — Sisak — Kostajnica. U vezi s tim 4. korpus i jedinice Zumberačko-posavskog sektora dobili su zadatak da djeluju na komunikacije Zagreb — Karlovac — Ogulin, Zagreb — Sisak — Bihać i Bihać — Gračac.¹⁸

Međutim, poslije odlaska 13. proleterske NOU brigade »Rade Končar« sa operativnog područja Zumberak i Pokuplje u sastav 1. proleterske NOU divizije, stvoren je jedan vakuum koji Turopoljsko-posavski i Zumberačko-pokupski partizanski odred nisu bili u mogućnosti da popune, a novoformiran štab Zumberačko-posavskog sektora nije imao drugih snaga. Stoga Glavni štab NOV i PO Hrvatske upućuje pod komandu štaba Zumberačko-pokupskog sektora 16. omladinsku brigadu »Joža Vlahović« 12. divizije 6. korpusa,¹⁹ koja je, 20. oktobra, krenula u Zumberak, a početkom decembra privremeno dolazi na ovo područje i 28. divizija 6. korpusa.²⁰ Glavni štab NOV i PO Hrvatske istovremeno naređuje da se na to područje orijentiše i 8. divizija 4. korpusa²¹ — radi zajedničkog dejstva na komunikaciju Zagreb — Sisak.

Međutim, uslijed dejstva jedinica njemačkog 15. korpusa u okviru operacije »panter« (Panther) u toku decembra na Kordunu i Baniji, jedinice 8. divizije bile su angažovane u teškim borbama na Kordunu i nisu mogle

¹⁷ VII, 41 k. reg. 21/1 i 41 E, reg. 16/1, str. 13

¹⁸ Isto, str. 249.

¹⁹ Zbornik, V/20, dok. 172.

²⁰ 2. decembra GŠH naređuje 6. korpusu: »28. divizija treba da se prebaci u Pokuplje«. (Zbornik, V/22, dok. 133, depeša br. 1388).

²¹ Zbornik, V/20, dok. br. 107, str. 375—376.

orijentirati svoja dejstva u skladu s pomenutim naređenjem. Da bi olakšao i rasteretio jedinice 4. korpusa na Kordunu i Baniji, Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je štabu Zumberačko-pokupskog sektora i štabu 28. divizije da sa svojim jedinicama dejstvuje na prugu Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak.²²

Izvršavajući pomenuto naređenje, ove jedinice su izvele i mnoge akcije na neprijateljska uporišta i komunikacije, u kojima je, prema sopstvenim podacima, neprijatelj imao 103 poginula, 85 ranjenih i 331 zarobljenog, dok su naše snage u tim borbama imale 26 mrtvih, 95 ranjenih i 3 nestala.

Tako su 1. i 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda 1/2. decembra napali aerodrom Kurilovec kod Vel. Gorice sa djelimičnim uspjehom. U toku 2. decembra 1. četa 2. bataljona istog odreda u neposrednoj blizini Turopolja zarobila je 24 domobrana i 1 oficira. Brigada »Jože Vlahović« je 3. decembra napala njemačko uporište Lug i imala djelimičan uspjeh. Bataljon Zumberačko-pokupskog odreda 6. decembra napao je i likvidirao uporište Konščica kod Samobora. U toku 7. decembra 28. divizija je, uz sadejstvo 1. i 4. bataljona Turopoljsko-posavskog odreda, razbila u Pokuplju napad jakih njemačko-ustaskih snaga. U zasjedi, 9. decembra, jedinice Zumberačko-pokupskog odreda ubijaju 3, a zarobljavaju 4 neprijateljska vojnika kod Samobora, a u diverziji između Jastrebarskog i Desinca, 13. decembra, ruše prugu u dužini od 800 metara i dižu u zrak oklopni vlak. Brigada »Joža Vlahović« je 15. decembra u diverzantskoj akciji između Zdenčine i Horvata porušila 1.200 metara pruge. Jedinice Turopoljsko-posavskog odreda, 16/17. decembra napadaju i zarobljavaju posadu Jakuševačkog mosta kod Zagreba i policijsku stanicu na Borongaju. 2. i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, 18. decembra, uništavaju veliko skladište kod Zagreba, Sopnica. 1. i 4. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda, 18/19. decembra, porušili su kod Horvata 1.300 metara pruge. 28. divizija, u sadejstvu sa 2. i 3. bataljonom Turopoljsko-posavskog odreda, 19/20. decembra, uništava aerodrom Kurilovec. Brigada »Joža Vlaho-

²² Zbornik V/22, dok. br. 133, depeša br. 1520 od 9. decembra 1943.

vić» 22. decembra sa djelimičnim uspjehom napada na uporište Lazina i Draganići na željezničkoj pruzi Karlovac — Zagreb. Istog dana ponavlja napad na Lazinu, također, sa djelimičnim uspjehom. Zumberačko-pokupski odred 25. decembra vrši diverziju kod Horvata i uništava 500 metara pruge, a 28. decembra uništava njemačka uporišta u selima Pavučnjak, Beduri, Palčići i Kurani. Posebno je 2. diverzantski bataljon izvršio čitav niz veoma uspješnih diverzija na te pruge.²³

Da bi obezbijedio komunikacije Karlovac — Zagreb i Zagreb — Sisak, koje su za njemačke snage bile od vanrednog značaja, od stalnih akcija snaga koje su se nalazile na ovom operativnom području — štab njemačkog 15. brdskog korpusa odmah po završetku operacija po Kordunu, planira novu operaciju pod nazivom »vajnahtsman« (Weinachtsmann) sa dijelovima 371. divizije i 4. kubanskim pukom 1. kozačke divizije protiv naših snaga na području Turopolja i Pokuplja.²⁴

Neposredno pred otpočinjanje ove operacije 28. divizija povučena je u Moslavinu,²⁵ 2. i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda nalazili su se u Posavini, a Zumberački odred i 16. omladinska brigada u Zumberku. Ostale jedinice uspješno su se izvukle u toku ofenzive u Zumberak, sem 1. bataljona Turopoljsko-posavskog odreda koji se povukao preko r. Kupe u Kordun. Na teritoriju Pokuplja i Turopolja ostali su samo komanda područja i drugi pozadinski organi, tako da je neprijateljski udar bio — u prazno. Neprijatelj je od 25. do 30. decembra prokrstario dijelom Pokuplja i Turopolja.

Neprijateljska ofenziva i poslije nje stalni ispadi na Zumberak, Pokuplje i Turopolje trenutno su negativno utjecali na političku situaciju u tim krajevima. Neprija-

²³ Zbornik V/22 dok. br. 32, 106, 137, 145, 147, 151, 152, 165, 166 i 167.

²⁴ Izvještaj štaba 1. KKD o dejstvu divizije od 20. decembra 1943. do 20. januara 1944. Arhiv VII, k. 21 A, reg. 40/1a.

²⁵ GŠH je depešom br. 1797 od 23. decembra 1943. naredio 28. diviziji: »Sa divizijom se odmah prebacite preko Save i preko Moslavine krenite za Slavoniju u sastav svog 6. korpusa, gdje ćete se popuniti sa novim borcima. Pripremu i prelaz preko Save izvedite u najvećoj tajnosti«. (Zbornik, tom V/22, dok. 133).

telj nije uspostavljao nove garnizone već se orijentirao isključivo na obezbjeđenje komunikacija, vršeći stalne is-pade, praćene terorom i nasiljem. Teror neprijatelja i dje-lovanje reakcionarnog vodstva HSS-a imali su znatnog utjecaja na odlazak muškaraca sposobnih za vojsku u voj-sku NDH. Računa se da je krajem 1943. samo iz područja Žumberka otišlo u neprijateljsku vojsku oko 1.000 muška-raca: dobar dio prisilno, ali i jedan dio dobrovoljno u or-ganizaciji ustaških vlasti. Narod je bio zaplašen, jer snage NOV, koje su tada djelovale na tom terenu, nisu mogle da mu pruže sigurniju zaštitu. Razbijene su i neke terito-rijalne čete od kojih su neki dijelovi i sa oružjem prešli u neprijateljske redove. Bila je to, sve u svemu, mala osje-ka NOP-a u tim krajevima, sem Posavine. Neophodno je bilo ponovo vratiti vjeru tog naroda u snagu NOV i NOP.

Za razliku od perioda novembar — decembar 1943. godine, kada su se na operativnom području Zumberak i Pokuplje nalazile relativno slabije neprijateljske snage, krajem decembra 1943. i početkom januara 1944. godine situacija se naglo menja. Na tom operativnom području pojavljuju se jake njemačke formacije.

Tako je poslije prekida operacije »vajnahtsman« 30. decembra 4. kubanski puk 1. konjičke brigade 1. kozačke konjičke divizije (oko 1.800 vojnika) preuzeo obezbjeđenje aerodroma Kurilovec i Pleso i obezbjeđenje željezničke pruge Turopolje — Zagreb (isključno).²⁶

Već prvih dana januara počeli su pokreti iz Zagreba ka Karlovcu i dijelova 392. pešadijske »plave« legionarske divizije. Divizija je dobila zadatak da u pokretu ka Kar-lovcu očisti od partizana prostor na obje strane puta i že-ljezničke pruge Zagreb — Karlovac, a zatim da prodre ka Ogulinu.²⁷

²⁶ Arhiv VII, k. 21 A, reg. br. 40/1a

²⁷ 392. legionarska pješadijska divizija formirana je na poligo-nima u Austriji (Stockerau). Njeno formiranje počelo je sre-dinom oktobra 1943. godine, a završeno početkom novembra. Rukovodeći sastav i specijalne jedinice sačinjavali su Nijemci, dok je vojnički sastav regrutovan na teritoriju tadašnje NDH i odveden na obuku u Austriju. Sastav divizije: 846. i 847. grenadirski puk, 392. artiljerijski puk, izviđački odred, protiv-tenkovski i pionirski bataljon i dr. 1. januara 1944. godine

U vezi sa takvim neprijateljskim namjerama i akcijama Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je štabu Zumberačko-posavskog sektora da što više aktivira svoje snage i to da glavnim snagama djeluje na uporišta i komunikacije Zagreb — Karlovac, a pomoćnim snagama na prugu Zagreb — Sisak.

Štab sektora je u vezi sa tim, 4. januara 1944. godine, naredio da se pojača aktivnost jedinica i u tom cilju odredio za dejstvo na komunikaciji Zagreb — Karlovac 16. omladinsku brigadu i Zumberačko-pokupski odred, a za dejstvo na prugu Zagreb — Sisak Turopoljsko-posavski odred²⁸. Za akciju su, međutim, bili spremni jedino 16. omladinska brigada i Zumberačko-pokupski odred, koji su postavili na komunikaciji Zagreb — Karlovac mnoge zasjede i izvršili više diverzija. Jedinice Turopoljsko-posavskog odreda nisu mogle izvršiti postavljene zadatke, jer su se nalazile u stadiju preformiranja.

počelo je njeno transportovanje na područje Hrvatske u širi rejon Zagreba. Prvi njeni dijelovi stigli su u Zagreb 4. januara. Po dolasku na područje Zagreba, 5. januara, divizija je krenula na pomenuti zadatak. (Arhiv VII, 18, reg. 39/14).

²⁸ Zbornik V/23 dok. 14: (Naređenje štaba Zumberačko-posavskog sektora br. 2/44 od 4. januara 1944).

I — FORMIRANJE BRIGADE I PRVE BORBE

1. Formiranje brigade

Polet NOP-a na tom operativnom području koncem 1943. godine, a posebno u Posavini, Pokuplju i Turopolju koji je doveo do većeg priliva boraca, stvorio je povoljne uvjete da se u najkraće vrijeme formira nova brigada. To je, sa druge strane, nametala i potreba daljeg i što bržeg razvoja NOB-a na tom području. Zbog toga je Glavni štab NOV i PO Hrvatske, 29. decembra, sugerirao štabu Zumberačko-pokupskog sektora »da iskoristi prisustvo Turopoljsko-posavskog odreda na Zumberku i odmah pristupi formiranju Turopoljske brigade«.¹ U to vrijeme su se, međutim, na Zumberku nalazili samo štab Turopoljsko-posavskog odreda i njegov 4. bataljon, dok su se 2. i 3. bataljon nalazili u Posavini, a 1. na Kordunu.

Prema planu štaba sektora, a imajući u vidu potrebu da u sastav brigade uđu najbolje jedinice, u novoformiranu brigadu predviđeni su bili 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda poznat po imenu »Kljuka« i 2. i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda. Bataljonu »Kljuka« je radi ojačanja data kompletna 1. četa 1. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda kao njegova 4. četa². Za formi-

¹ Depeša GŠH br. 1180 od 29. novembra 1943. godine. Zbornik, V/22, dok. 133.

² Prema izjavi Vuljetic Mirka, potpukovnika JNA, iz Zagreba, koji je tada bio komandir te čete i Guštin Lovre, potpukovnik u penziji iz Karlovca, tadašnjeg političkog komesara čete.

ranje prateće čete brigade poslužila je 2. četa 3. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda³.

Stab sektora morao je da sačeka kraj neprijateljske operacije »vajnahtsman« i poslije nje odmah naredio prikupljanje jedinica u Pokuplju — u širem rejonu s. Pokupsko — predviđenih da uđu u sastav novoformirane brigade. Do 6. januara sve ove jedinice prikupile su se u određenim rejonima.

Svečan čin formiranja brigade obavljen je 8. januara 1944. godine u šumi pokraj Cerja nedaleko od s. Pokupsko. U prisustvu predstavnika Okružnog komiteta KPH za okrug Pokuplje, članova štaba sektora i predstavnika drugih organizacija — pročitana je naredba o formiranju brigade, položena svečana vojnička zakletva i održani prigodni govori. Brigada dobija ime organizatora ustanka u ovom kraju Franje Ogulinca Selje⁴.

³ Prema izjavi drugova: Zučak Danila, Predović Dake i Gajski Janka iz Zagreba tadašnjih rukovodilaca u toj četi.

⁴ Arhiv VII, k. 1624, reg. br. 7/3 i kutija 113 A, reg br. 6/1: Naredba br. 2 štaba Zumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske od 12. januara 1944. godine.

FRANJO OGULINAC SELJO rođen je u Zabnu kraj Siska 1904. godine, kao deseto dijete siromašne seljačke porodice. Izučio je stolarski zanat. Već 1931. godine primljen je za člana Komunističke partije Jugoslavije. Njegova aktivnost nije mogla ostati nezapažena policiji i žandarmeriji. Zbog stalnog proganjanja biva prisiljen da napusti rodni kraj, a zatim i zemlju i odlazi u Sovjetski Savez. Kada su fašisti ugrozili slobodu španskog naroda, odlazi kao dobrovoljac u Španiju. Postaje komandir mitraljeske čete. U posljednjim borbama u Katoloniji kod Herone, dva sata je zadržavao desetostruko jače špansko-italijanske fašističke snage i na kraju ih razbio. Po povlačenju internacionalnih brigada iz Španije Seljo je sa ostalim jugoslovenskim interbrigadistima interniran od francuskih vlasti. U logoru je izabran u rukovodstvo grupe jugoslovenskih boraca. Iz logora preko Njemačke dolazi u okupiranu Jugoslaviju. Organizira prve partizanske akcije u okolini Siska. Franjo Ogulinac ubrzo postaje politički rukovodilac u Glavnom štabu Hrvatske a kasnije operativni oficir. Septembra 1942. godine postavljen je za komandanta II operativne zone u Zumberku. Na toj dužnosti isticao se smjelošću i uspješnim rukovođenjem.

Osmog oktobra 1942. godine, za vrijeme razbijanja ustaške ofanzive na Zumberak, jurišajući na čelu 1. proleterskog bataljona Hrvatske j goneći razbijene ustaške bataljone, pao je pogođen neprijateljskim metkom. Odlukom AVNOJ-a proglašen je narodnim herojem Jugoslavije.

t': •

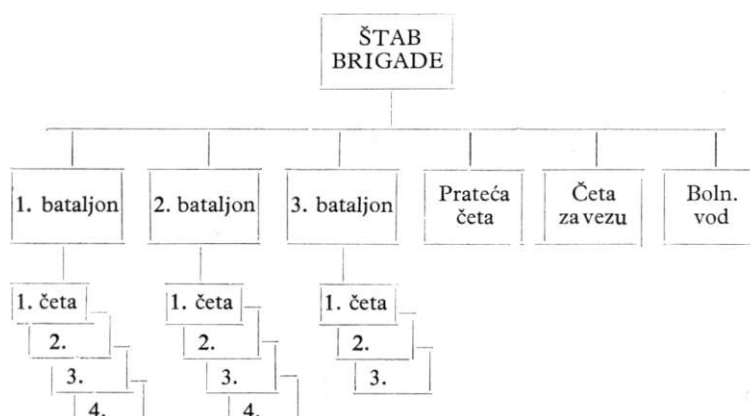

Franjo Ogulinac Seljo

Za ovaj kraj to je bio značajan datum, jer je stvorena prva brigada čiji pretežan dio sačinjavaju borci iz ovih krajeva. Ona je od tog trenutka postala glavni nosilac oružane borbe na teritoriju Pokuplja, Turopolja i Posavine. Brigada je morala da neumorno unosi u narod duh

otpora i vjeru u pravednost NOB-a, da raskrinkava sve vrste neprijatelja i da stalno jača i produbljuje bratstvo i jedinstvo.

Na dan svog formiranja brigada je imala slijedeću formaciju:⁵

Brigada je na licu imala 692 borca od kojih 56 partizanki, a 137 boraca je bilo u rashodu, tako da je po spisku imala ukupno 829 boraca⁶. Najveći broj pripadnika brigade bio je rodom iz Pokuplja, Turopolja i Posavine. U 1. bataljonu bio je pretežan broj Zumberčana a u Drugom jedna četa Siščana. U brigadi je bio i manji broj Zagrebčana i boraca iz drugih krajeva Hrvatske (Kordunaša, Dalmatinaca i Primoraca).

Od naoružanja brigada je imala: 535 pušaka, 28 puškomitraljeza, 8 mitraljeza, 24 automata, 3 pt-puške, 1 pt-top, 5 lakih i 1 teški bacač. Broj metaka na pušku iznosio je 32, a na puškomitraljez 240.

Cete su imale 2—3 voda, pa je, s obzirom na to, njihovo brojno stanje i naoružanje bilo različito.

⁵ Izvještaj štaba Žumberačko-posavskog sektora, op. br. 71 od 29. januara 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. (Zbornik, V/23, dok. 119, str. 531).

⁶ Arhiv VII, 112, reg. 14/2.

Bataljon »Kljuka«, koji je u brigadu ušao kao njen 1. bataljon, imao je za sobom već bogatu borbenu tradiciju. Formiran je od čete »Kljuka«, avgusta 1942. godine, kao 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda da bi pri formiranju 13. proleterske brigade cio, sem jedne čete, ušao u njen sastav. Ova četa je, zahvaljujući smjelim akcijama i dobrom političkom radu, vrlo brzo brojno narasla i 8. maja 1943. godine ponovo je formiran bataljon »Kljuka« kao 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda, sa 400 boraca. Mladi bataljon vrši smjele akcije na pruži Zagreb — Sisak, tri puta prelazi u Zumberak, bori se u Pokuplju, zajedno sa 13. proleterskom brigadom, da bi poslije formiranja Turopoljsko-posavskog odreda prešao u sastav Zumberačko-pokupskog odreda, kao njegov 2. bataljon.⁷

Kao 2. bataljon ušao je u brigadu dotadašnji 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, formiran 18. avgusta 1943. godine. Na svom kratkom borbenom putu bataljon je imao nekoliko značajnih uspjeha, od kojih je najveći zauzimanje na prepad uporišta Sopnica i dizanje u zrak skladišta u kome se nalazilo oko 290.000 kg avionskih bombi. Bataljon učestvuje u napadima na aerodrom Kuriševac 1. decembra 1943. godine i 19/20. decembra 1943. sa jedinicama 28. divizije.⁸

3. bataljon brigade bio je 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, formiran u drugoj polovini oktobra 1943. godine. U nekim većim i složenijim akcijama bataljon do tada nije učestvovao.⁹

Najveći broj boračkog sastava i nižeg komandnog kadra bio je po učešću u NOB-u veoma mlad i nedovoljno iskusan u borbama, još nenaviknut na napore i složene zadatke, koje je trebalo izdržati i izvršavati. Međutim, moguće ga je bilo prekaliti, jer su svi borci stupili dobrovoljno u NOV.

⁷ Rade Bulat, »Zumberak i Pokuplje u NOB-u«, str. 212 do 229, »Kultura« — Zagreb, 1951. godine i Istorijat, brigade, (Arhiv VII, k. br. 1231, reg. br. 5/3, str. 2).

⁸ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 2—3, Istorijat brigade.

⁹ Tačan datum se nije mogao ustanoviti. U pismu političkog komesara Turopoljsko-posavskog odreda — političkom komesaru 2. operativne zone od 31. oktobra 1943. kaže se da je formiran 3. bataljon (Arhiv CK KPH, mikrofilm H-6/616).

Najveći dio brigadnih, bataljonskih, pa i četnih starijina bili su stariji borci i članovi KPJ iz 13. proleterske brigade i bataljona »Kljuka«, koji su učestvovali u mnogim borbama i stekli dosta borbenog iskustva.

Partijska organizacija brigade brojala je oko 120 članova, desetak kandidata KP i oko 100 članova SKOJ-a. Nepopunjavanje mjesta zamjenika političkog komesara brigade koji je ujedno i sekretar partijske organizacije brigade — imaće negativne posljedice. Stoga partijski rad, nije bio od samog početka dovoljno organizovan.

Starješinski sastav na dan formiranja brigade bio je ovakav:

štab brigade: komandant Mladen Ivo; politički komesar Marijan Badel; zamjenik komandanta Milan Tojagić; načelnik štaba Feodor Skrinjar Feda; informativni oficir Vladimir Valjan; intendant Vlado Kraljević; referent saniteta Stjepan Štefči; sekretar SKOJ-a Petar Lamza i referent agitpropa Krešo Car.¹⁰

1. bataljon

Stab: komandant Pavao Radović Savro; politički komesar Dušan Krist; zamjenik komandanta Vaso Tepšić; zamjenik političkog komesara Karlo Babić; informativni oficir Josip Babić; intendant Ilija Novaković; referent saniteta Juraj Katovčić i rukovodilac SKOJ-a Drago Poljak.

1. četa: komandir Kazimir Mance; politički komesar Franjo Bobesić; zamjenik komandira Đuro Kotoran; zamjenik političkog komesara Josip Detelić; komandir 1. voda Đuro Markovina; politički delegat Viktor Lončarić; komandir 2. voda Danica Predović i politički delegat Ivan Znidarić.

¹⁰ Komandant brigade, polit, komesar, zamjenik komandanta i načelnik štaba postavljeni su Naredbom br. 2 štaba Zumberačko-posavskog sektora od 12. januara 1944. god. (VII, k. 1642, reg. 7/3), a štabovi bataljona (komandanti, polit, komesari, zamjenici komandanata i zamjenici polit, komesara) Naredbom br. 3 štaba od 14. januara 1944. godine (VII, k. 1624, reg. 8/3). Ostali rukovodeći kadar upisan je na osnovu sjećanja grupe bivših rukovodilaca brigade iz Zagreba, Siska, Karlovca i Velike Gorice.

2. *četa*: komandir Stanko Bešvir; politički komesar Stevo Mihalinać; zamjenik komandira Stevo Stanojević; zamjenik političkog komesara Drago Telišman; komandir 1. voda Antun Bučar; politički delegat Ivo Tuškanec, komandir 2. voda Zdravko Buzadžić i politički delegat Irma Harapin.

3. *četa*: politički komesar Simo Kraguljac; zamjenik komandira Stanko Sviben; zamjenik komesara Drago Popovčić; komandir 1. voda Jure Gajski; politički delegat Vera Zivičnjak; komandir 2. voda Stjepan Zubek i politički delegat Zvonko Majdak. (Četa na formiranju nije imala komandira, jer je Lajić Mile otišao za zamjenika komandanta 2. bataljona — prim, autora).

4. *četa*: komandir Mirko Vuljetić; politički komesar Lovro Guštin; zamjenik komandira Stjepan Furjanić; zamjenik komesara Drago Zučak; komandir 1. voda Ivan Lendarić; politički delegat Ivan Malec; komandir 2. voda Fiočić Anton; politički delegat Filip Zoretić; komandir 3. voda Janko Martić i politički delegat Josip Havičić.

2. bataljon

Štab: komandant Julije Veseljko; politički komesar Josip Crnić; zamjenik komandanta Lajić Milan; zamjenik političkog komesara Mato Mihić; informativni oficir Stjepan Kumić; intendant Stjepan Koletić; referent saniteta Pero Volf i rukovodilac SKOJ-a Nikola Robić.

1. *četa*: komandir Ivan Kušan; politički komesar Josip Sovina; zamjenik komandira Nikola Đurašin; zamjenik političkog komesara Juraj Kuzmić; komandir 1. voda Stanko Ivšan; politički delegat Vlado Cvetičanin; komandir 2. voda Tustec Tomo i politički delegat Josip Zubek.

2. *četa*: komandir Stevo Brodarec; zamjenik komandira Ivan Ivičar; zamjenik političkog komesara Ivan Kocmanić; komandir 1. voda Mato Kovačić; politički delegat Mirko Hrvoić; komandir 2. voda Ivan Janeković i politički delegat Oto Pečnik. (Četa na formiranju nije imala političkog komesara, jer je Crnić Josip postavljen za polit, komesara bataljona. Kasnije je na tu dužnost postavljen Pečnik Oto).

3. *četa*: komandir Slavko Hlopec; politički komesar Mijo Fijolić Miško; zamjenik komandira Jakov Fočić; zamjenik političkog komesara Franjo Buneta; komandir 1. voda Mijo Deverić Mišo; politički delegat Velimir Kovač; komandir 2. voda Slavko Božić; politički delegat Đuro Petrac; komandir 3. voda Mijo Haviđić i politički delegat Milan Klasnić.

4. *četa*: komandir Ivan Maslak; politički komesar Mitić Stevo; zamjenik komandira Stjepan Stos; zamjenik političkog komesara Marko Kraljik; komandir 1. voda Josip Periček; politički delegat Vlašić Ivica; komandir 2. voda Josip Petrac; politički delegat Franjo Ferk; komandir 3. voda Vilim Trbusić i politički delegat Stjepan Ožegović.

3. bataljon

Štab: komandant Ljuban Ajdinović;¹¹ politički komesar Ivan Srebrić; zamjenik komandanta Drago Lučan; zamjenik političkog komesara Jure Mikulić; informativni oficir Tomo Fiolić; intendant Stjepan Petreković; referent saniteta Slavica Slivšek i rukovodilac SKOJ-a Ivan Fiolić.

1. *četa*: komandir Miloš Čuturilo; politički komesar Vlado Kireta; zamjenik komandira Milan Radanović; zamjenik političkog komesara Stjepan Caganić; komandir 1. voda Stjepan Kos; politički delegat Pavao Požgajac; komandir 2. voda Mirko Plavac i politički delegat Franjo Drobnjak; komandir 3. voda Josip Pavišić, politički delegat.

2. *četa*: komandir Ivan Marković; politički komesar Josip Košić; zamjenik komandira Simun Vadić; zamjenik političkog komesara Tomo Ladišić; komandir 1. voda; Janko Filković, politički delegat Stjepan Stanić, komandir 2. voda Vinko Stepanić, politički delegat Berislav Majzec, komandir 3. voda Mirko Teći i politički delegat Danica Bartulin.

3. *četa*: komandir Lovro Babić; politički komesar Ivan Kokot; zamjenik komandira Marko Cvijanović; zamjenik

¹¹ Do dolaska Ajdinović Ljubana, početkom februara, dužnost komandanta vršio je Lučan Drago.

političkog komesara Roko Humelj; komandir 1. voda Stjepan Kuzmec; politički delegat Zlatko Rizi; komandir 2. voda Antun Sopar i politički delegat Stevo Spišić.

Prateća četa: komandir Belašić Franjo; politički komesar Andrija Cvitković; zamjenik komandira Vladić Daniel; zamjenik komesara Žučak Daniel; komandir 1. voda Dako Predović; politički delegat Franjo Bradica; komandir 2. voda Pipić Vinko; politički delegat Drago Badović.

2. četa 4. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda koja je pri formiranju brigade postala prateća četa (snimak iz novembra 1943)

nac; komandir 3. voda Janković; politički delegat Janko Reba; komandir 4. voda Slavko Pavlaković i politički delegat Vlado Cvetković.

Ceta za vezu formirana je tek u martu, a za njenog političkog komesara prilikom formiranja bio je predviđen Josip Novosel.

2. Prve borbe

Tokom januara 1944. godine njemačke i ustaško-domobranske snage su se veoma često pregrupirale. Neke njemačke jedinice, koje su do tada bile na prostoriji Ogu-

lin — Karlovac — Zagreb, zamijenjene su drugim. U drugoj polovini januara, kada su neprijateljske snage uglavnom završile pregrupiranja, na ovom području ili potencijalno okrenute ka njemu, nalazile su se slijedeće neprijateljske snage.

Njemačke okupatorske snage:

— ojačana 1. donska brigada 1. kozačke konjičke divizije¹² sa 1. donskim, 2. sibirskim i 4. kubanskim konjičkim pukom — na osiguranju komunikacija Karlovac — Zagreb — Sisak, sa ukupno 6.000 vojnika;

— 2. kubanska brigada 1. kozačke konjičke divizije sa dijelovima brigada u Sisku i Petrinji;¹³

¹² Divizija je formirana 1943. godine u Mlawi (Poljska). Za njenu popunu korišćeno je ljudstvo iz razbijenih ruskih dobrovoljačkih odreda, formiranih 1942. za borbu protiv sovjetskih partizana, od zarobljenih crvenoarmejaca, od prisilno odvedenih stanovnika iz Ukrajine, sa Dona, Kubana i Tereka, kao i od bjelogardejaca još iz vremena oktobarske revolucije, koji su se nalazili po raznim zemljama Evrope. Po socijalnom sastavu pretežno su bili seljaci, dok je radnika i intelektualaca bilo malo. Komandni kadar (oficirski i podoficirski) sačinjavali su Nijemci. Bilo je oficira i podoficira iz redova sovjetske narodnosti, ali su oni obavljali isključivo sporedne dužnosti. Divizija je došla u Jugoslaviju oktobra 1943. Najprije učestvuje u borbama u Srijemu, a zatim pod komandom 15. AK u Bosni, Kordunu i Baniji. Imala je dvije brigade (1. donsku i 2. kubansku), 7. art. puk sa dva diviziona, 8 samostalni pješadijski puk, dopunski puk, bataljon za vezu, pionirski bataljon, izviđački bataljon, radni bataljon i četiri samostalna kozačka bataljona (45, 69, 631. i 572). Prva donska brigada imala je u svom sastavu 1. donski, 2. sibirski i 4. kubanski puk, a 2. kubanska brigada 3. kubanski, 5. donski i 6. tjerski puk. Sem pukova, štab brigade je imao još i izviđačku četvu, pionirsku četvu, četvu biciklista, četvu za vezu, sanitetsku četvu i vod žandarmerije. Divizija je bila punog formacijskog sastava i brojala je oko 20.000 vojnika. (Arhiv VII, k. 78, reg. br. 35/6 i k. 1224, reg. br. 11/3).

¹³ Arhiv VII, k. 21A, reg. 40/1a: (Izveštaj štaba 1. kozačke konjičke divizije o dejstvu divizije od 20. decembra 1943. godine, do 20. januara 1944. godine), i 159, reg. br. 22/6-1: (Dnevni izveštaj Župske redarstvene oblasti Karlovac za 23. januar 1944. godine), i k. 3, reg. br. 3/3b: Izveštaj Ministarstva oružanih snaga NDH (MINORS-a) za 25. januar 1944. god.

— 10. policijski bataljon u Bregani, sa oko 650 vojnika;¹⁴

— 7. policijski bataljon u Samoboru, sa oko 500 vojnika;¹⁵

— 925. stražarski bataljon sa štabom u Turopolju i zadatkom osiguranja željezničke pruge od Zagreba do Sunje (između Zagreba i Siska — 2. i 3. četa), sa oko 500 vojnika.¹⁶

— komanda letelišta br. 214/XVII u Lučkom, sa oko 300 vojnika;

— komanda letelišta br. 225/XVII u Plesu, sa oko 250 vojnika.

Ustaško-domobranske snage.¹⁷

— jedinice divizijskog područja Zagreb sa: 13. ustaškim bataljonom u Samoboru, Zagrebački ustaški posadni bataljon sa po jednom četom u Samoboru i Sv. Klari, dijelovima 6. ustaškog bataljona Zagrebačke ustaške željezničke brigade Vel. Gorica — sve ukupno — sa oko 1.300 vojnika, ne računajući neprijateljske jedinice u samom gradu Zagrebu;

— jedinice divizijske komande I sektora Karlovac sa: 3. ustaškom posadnom brigadom (5. 10. i 30. ustaški bataljon u širem rejonu Karlovac), 2. pukom, 20. želj. straž. bataljonom i 5. četom oklopnih vlakova u Karlovcu (u uporištima duž pruga: Karlovac — Horvati, Karlovac — Ozalj, Karlovac — D. Resa i Karlovac — Rečica), kao i jedan bataljon Gardijske ustaške brigade u Karlovcu — sve ukupno oko 6.000 vojnika;

— jedinice divizijskog područja Sisak sa: 1. jurišnim domobranskim bataljonom u Turopolju, 4. posadnom brigadom u Sisku i Petrinji, 2. bataljonom ustaške posadne

¹⁴ Arhiv VII, k. 76, reg. 36/2 i k. 76, reg 30/2 i k. 76 A, reg. 2/1.

¹⁵ 7. policijski bataljon formiran je u novembru 1943. u Zagrebu i premešten je iz Zagreba u Samobor 8. februara 1944. Arhiv VII k. 76 A, reg. br. 34/2).

¹⁶ Isto, k. 78, reg. 35/6.

¹⁷ Isto, k. 58, fascikla 1: Izvještaj za januar I korpusnog područja i divizijskih područja Zagreb, Sisak i Karlovac.

brigade u Sisku i Martinskoj Vasi i 2. bataljonom 8. ustaške brigade u Petrinji, sa oko 3.500 do 4.000 vojnika.

Dakle, prema snagama Žumberačko-posavskog sektora u jačini od 2.662¹⁸ borca i starješina stajalo je oko 19.000 neprijateljskih vojnika, ne računajući u taj broj žandarmeriju, aerodromske i druge jedinice (inžinjerijske, artiljerijske i dr.).

Postavljajući jake snage na komunikacijama Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, neprijatelj je u velikoj mjeri otežao manevar snaga Žumberačko-posavskog sektora sa jednog područja na drugo i održavanje veze preko r. Save između teritorije 2. operativne zone i Pokuplja. Time je stvorio i znatne ekonomske teškoće stanovništvu onemogućavajući razmjenu dobara između pojedinih oblasti.

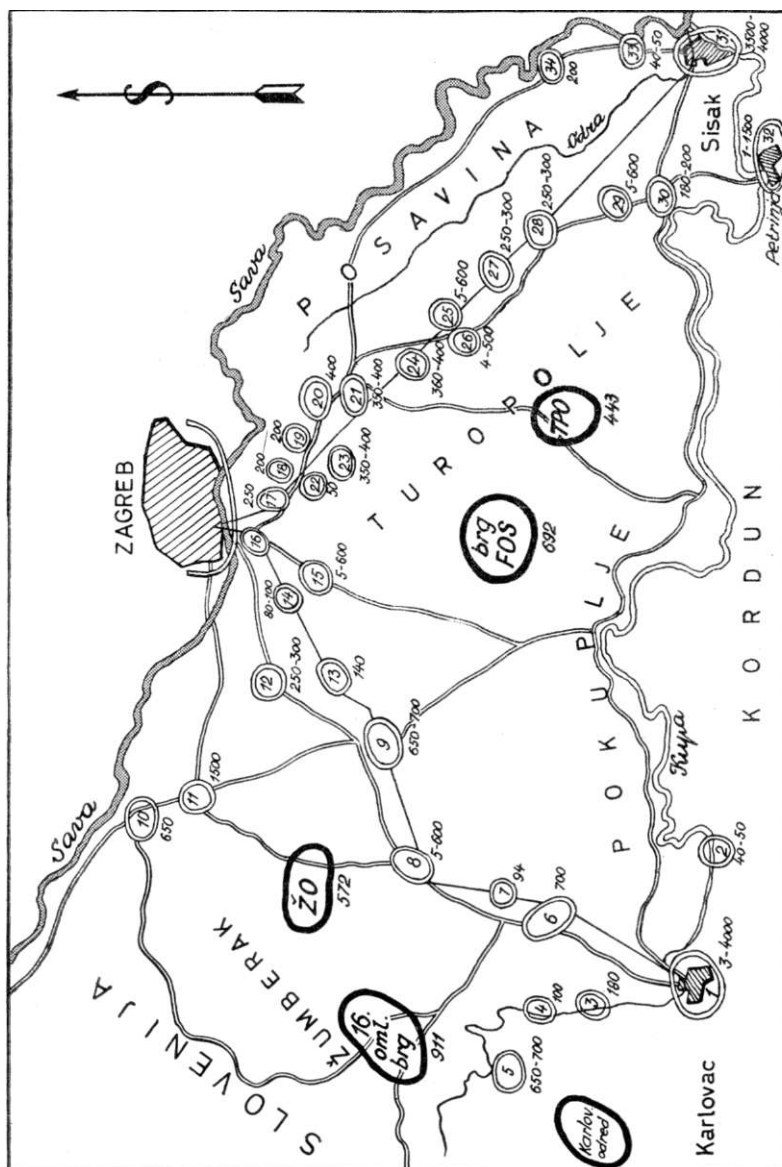
Iskorišćavajući prisustvo jakih neprijateljskih jedinica, koje su posjele skoro sva sela na pomenutim komunikacijama i koje su vršile česte ispade prema oslobođenom teritoriju¹⁹, pljačkajući i terorizirajući narod — aktivirali su se u velikoj mjeri razni ustaško-mačkovski elementi. Oni su na sve moguće načine nastojali da svojom propagandom negativno utiču na raspoloženje naroda i spriječe mobilizaciju u NOV i drugo.

U izvještaju CK KPH za januar, kaže se o tome, između ostalog, i slijedeće:

»U posljednje se vrijeme primjećuje u svim našim krajevima pojačana aktivnost Mačekove klike. Pojedini istaknuti ljudi iz te klike povezuju De sa Švabama, ustašama i domobranskim oficirima u borbi protiv NOP-a...«, i dalje, »... Mačekova klika nastoji se povezati sa pristašama HSS koji su se ranije priključili NOP-u u

¹⁸ Isto, 112, reg. br. 14/2: Pregled brojnog stanja i naoružanja Žumberačko-posavskog sektora NOV i PO Hrvatske od 29. januara 1944.

¹⁹ O tome i sekretar OK KPH objašnjava CK KPH svojim izvještajem od 18. januara 1944. u kome se kaže, između ostalog: »...Njemci i ustaše vrše ofanzivu na Zumberak, ceste i pruge su potpuno blokirane i sva sela uz komunikaciju su puna vojske... Snage koje se nalaze u Pokuplju, tj. u trokutu između pruge Zagreb — Karlovac, Zagreb — Sisak i r. Kupe vode svaki dan borbe sa Njemcima i ustašama koji ispadaju prema selima Markuševac, Gudci, Siljakovina, Podvornica, Kravarsko ...« (Arhiv CK KPH, mikrofilm H-47/716).

Raspored naših i neprijateljskih jedinica u januaru 1944.

cilju rovarjenja i stvaranja uporišta na oslobođenom području...²⁰« Najčešće parole koje je neprijatelj tada proturivao bile su: »Od borbe koje vode partizani imaju samo za posljedicu ubijanje ljudi i paljenje od strane Njemaca«, »Svega toga ne bi bilo da nema partizana«, i Mačkovih parola o »čuvanju šešira«, »nije vrijeme«, pa do otvorenog nagovaranja partizana da idu u domobrane »da tjeraju čerkeze«, »domobranci će se kod iskrcavanja saveznika priključiti njima i zato je nepotrebno da se već sada krvvari«, itd.)

Iako ovakva propaganda u većini nije imala plodno tlo, ipak je zbunjivala narod i negdje dovodila do pasiviziranja i do pojave dezerterstva iz jedinica. Ti dezerteri i razni paničari, koji su se nagomilavali u pozadini oslobođenog područja, veoma su negativno djelovali na stanovništvo. Takvom stanju je umnogome doprinio i relativno slabiji politički rad aktivista i organizacija NOP-a, jer je zbog mnogih neprijateljskih garnizona i čestih neprijateljskih ispada politički rad bio veoma otežan, a negdje i onemogućen.

*

Poslije formiranja brigade, bio je nužan jedan kraći period da se ona organizaciono učvrsti i politički pripremi. Ono što je bilo bitno postići u tom periodu bila je potreba da svi rukovodioci i borci shvate šta je operativna jedinica NOV, šta je to brigada. Trebalo je odmah u početku razbiti razne ranije navike (od borbenih dejstava do vojničkih odnosa i pozdravljanja).

Politički rad u jedinicama je usmjeren na sprovođenje svih mjera po vojnoj liniji i tumačenju aktualnih političkih događaja. U vezi s tim, održavani su svakodnevni sastanci na kojima su obrađivana slijedeća aktualna pitanja: kapitulacija bivše Jugoslavije i njeni uzroci, odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a i rezolucije ZAVNOH-a. Sa starijim sastavom posebno je prorađen članak druga Tita »Narodni oficiri i podoficiri«.

Tako planirana i sprovedena politička nastava bila je samo djelimično realizirana. Nastala vojnička situacija nametnula je potrebu da brigada po naređenju štaba sek-

²⁰ Arhiv Instituta za izučavanje radničkog pokreta Jugoslavije, str. reg. 6794/IV 1-22/44 (r. br. 29). Izvještaj CK KPH — CK KPJ od 2. februara 1944.

tora već 11. januara izvrši marš u širi rejon s. Dubranec, gdje je bila na položajima spremna da odbija napade dijelova 1. kozačke konjičke divizije, koji su vršili skoro svakodnevno ispade prema oslobođenom teritoriju Turopolja i Pokuplja.

Već 13. januara brigada se prvi put sukobila sa neprijateljem. Štab brigade je uputio 1. bataljon u zasjedu kod s. Siljakovine, a 2. bataljon prema s. Kravarskom. Na 1. bataljon naišla je jača konjička patrola. Iako je naređeno da se neprijatelj pusti na blisko odstojanje, vatra je otvorena prerano, tako da je on uspio da se izvuče uz gubitke od 3 poginula, 2 ranjena i 1 zarobljenog.²¹ To isto več, 3. bataljon je u rejonu, zapadno od s. Turopolje, obezbjeđivao prelaz preko željezničke pruge Zagreb — Sisak jedinicama 14. slovenačke divizije.²² Na zasjedu bataljona naišla je patrola 1. jurišnog domobranskog bataljona iz Turopolja, pri čemu su 3 domobrana ubijena i 4 ranjena. Sutradan, 14. januara, bataljoni ponovo odbijaju ispade manjih dijelova 1. kozačke konjičke divizije u pravcu s. Kozjača, s. Šiljakovina i s. Ključić-Brda.

S obzirom na to što jedinice Turopoljsko-posavskog odreda nisu mogle da obezbijede prebacivanje materijala koji je Glavni štab NOV i PO Hrvatske uputio 2. operativnoj zoni preko Save, ovaj zadatak je dobila brigada, koja je, u vezi s tim, 19. januara izvršila marš u s. Cerje. Na daljnjem maršu u s. Sever naišla je na kozačku konjičku jedinicu koja je u selu pljačkala. Neprijatelj je protjeran, ali ni brigada, s obzirom na jake i gusto posjednute nepri-

²¹ Zbornik, V/23, dok. 120 i VII, k. 1223, reg. br. 48/1.

²² Da bi se pružila što efikasnija pomoć jedinicama 4. operativne zone u Štajerskom, Glavni štab NOV i PO Slovenije, uz odobrenje Vrhovnog štaba, donosi odluku o upućivanju na taj teren 14. divizije. Pokret divizije preko Save između Brežica i Zidanog Mosta bio je onemogućen zbog prisustva jakih neprijateljskih snaga u dolini r. Save. Jedina mogućnost ostala je da se prebaci u Štajersku preko Hrvatske. U vezi s tim 14. divizija je otpočela 6. januara 1944. pokret iz rejonu Suhora preko Žumberka — Pokuplja — Turopolja — Posavine — Moslavine — Zagorja i, 6. februara, prešavši r. Sutlu, stigla u rejon Klanjca u Štajersku. (Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945, knj. 2. str. 128).

jateljske garnizone na pruzi Zagreb—Sisak, nije uspjela da izvrši postavljeni zadatak.²³

*

Štab sektora 16. januara naređuje brigadi da svoje snage orijentira na željezničku prugu Zagreb — Karlovac, i to dio između Zdenčine i Hrv. Leskovca, da tu pronade neprijateljske slabe tačke i izvrši napad.²⁴ Neprijateljsko uporište na željezničkoj stanici Horvati bilo je jedini objekat povoljan za uspješan napad. Njegovu posadu sačinjavala je 2. četa 20. željezničko-stražarskog bataljona (120 vojnika) i vod ustaša iz 30. ustaškog bataljona (20 ustaša),²⁵ ukupno 140 vojnika naoružanih, pored pušaka, sa dva mitraljeza, 5 puškomitraljeza i 1 lakim bacačem. Neprijatelj je utvrdio željezničku stanicu, dvije obližnje zidane zgrade i oko njih na odstojanju od oko 100 do 200 metara izgradio niz manjih drveno-zemljanih bunkera. Oko 70 metara sjeveroistočno od stanice nalazio se dvokatni betonski bunker, koji je dominirao stanicom i okolnim bunkerima i koji je u okviru cjelokupnog vatrenog sistema branioca imao prvorazrednu važnost. Njegovu posadu sačinjavale su ustaše. Stabu brigade su svi ovi podaci bili poznati.

Pred ulazom u željezničku stanicu iz pravca Zagreba, pruga prolazi kroz usjek između sela Babica (sjeverozapadno) i Gorjanci (jugozapadno). Sama stanica nalazi se na kraju usjeka (na početku nasipa). Odmah iza željezničke stanice, preko potoka Bukovac nalazi se most. Od potoka Bukovac, prema jugozapadu, teren se penje tako da i s. Paladinići nadvišavaju željezničku stanicu. Sela Babici, Gorjanci i Paladinići omogućavali su prikriveno nastupanje pješadije i privlačenje pt-topa u neposrednu blizinu centralnog bunkera.

Za napad su bili određeni 2. i 3. bataljon. 1. bataljon osiguravao je pravac s. Rakov Potok i prugu iz pravca Zagreba, dok su dva bataljona Turopoljsko-posavskog od-

²³ Zbornik V/23, dok. 120, str. 536. i arhiv CK KPH, mikrofilm H-39/455.

²⁴ Isto, dok. br. 62.

²⁵ Arhiv VII, k. 58, reg. br. 1/1: Izvještaj I korpusnog područja za januar 1944.

reda, koja su pridata brigadi, bili na osiguranju iz pravca Zdenčine (na cesti i pruzi). Štab brigade bio je bez rezerve. Osnovna ideja napada bila je: 2. bataljonom (bez 4. čete) napasti željezničku stanicu iz pravca s. Babica, a 3. bataljonom iz pravca s. Gorjanci i s. Paladinići (sk. 2).

U toku 25. januara brigada je izvršila marš iz šireg rejonu s. Dubranec u s. Kraljevac, a zatim neposredno pred napad u s. Ašpergeri. Tu je postrojenim jedinicama komandant brigade saopštio predstojeći zadatak, a politički komesar brigade govorio o značaju te borbe.

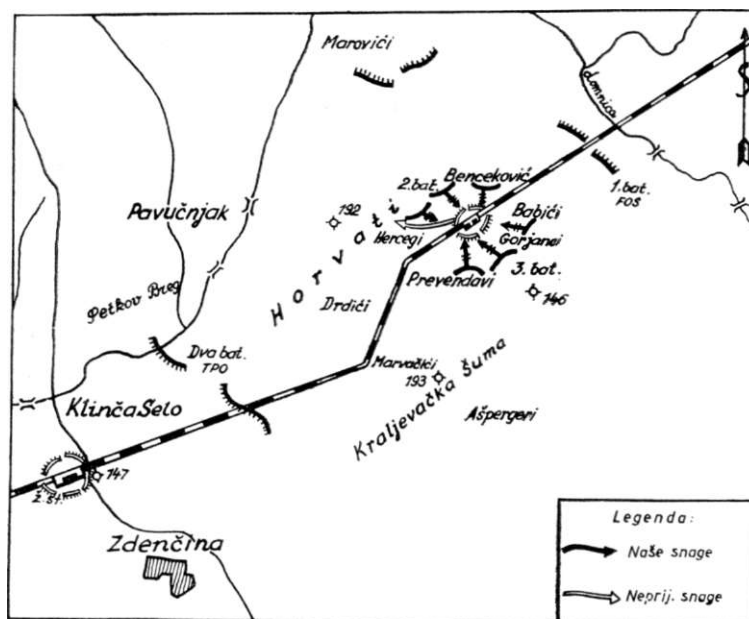
Napad je otpočeo u 21 sat neposrednim gađanjem pt-topa po centralnom bunkeru direktnim pogocima. To je odmah u početku paraliziralo neprijateljsku odbranu i posebno njegov vatreni sistem. 3. bataljon, koji je napadao na ovom pravcu, iskoristio je ovu situaciju i u vrlo kratkom vremenu ovladao bunkerom, željezničkom stanicom i cijelim neprijateljskim odbrambenim sistemom sa istočne strane željezničke pruge. Međutim, 2. bataljon, koji je napadao sa zapadne strane željezničke pruge, iz pravca s. Babića, zakasnio je sa početkom napada, jer je u nastupanju ka polaznim položajima za napad morao obilaziti uporište, kako ga neprijatelj ne bi prevremeno otkrio. Ovo i neenergičan napad tog bataljona omogućili su dijelu neprijatelja, koji se branio na tom pravcu, da se pod zaštitom mraka izvuče u pravcu s. Mavračići. Poslije nepun sat borbe neprijateljsko uporište bilo je potpuno likvidirano. Gonjenje neprijatelja nije vršeno, jer štab brigade za takav zadatak nije predvidio potrebne snage.

U ovom napadu zarobljeno je 46 domobrana, 6 podoficira, 1 oficir i 3 ustaše — ukupno 56, dok je 5 ustaša ubijeno i 1 ranjen.²⁶ Ostalom dijelu posade (83 domobrana i ustaša sa jednim oficirom) uspjelo je da se izvuče iz uporišta. Zaplijenjena su: 2 mitraljeza, 63 puške, 1 puško-mitraljez, 17.000 metaka i ostala oprema. Brigada je imala 1 mrtvog i 2 ranjena.

Poslije napada, dok su još jedinice bile u uporištu, zapaljene su sve tri zgrade. Na to su neprijateljeve snage

²⁶ Zbornik V/23, dok 175: Izvještaj Župske redarstvene oblasti Karlovac za 26. januar 1944. i Izvještaj MINORS-a broj 27 od 27. januara 1944. (Arhiv UDB-e Zagreb, mikrofilm 37).

u Zdenčini otvorile artiljerijsku vatru, od koje je poginuo Mikulić Juraj zamjenik političkog komesara 3. bataljona, a nekoliko boraca je ranjeno. Ukupni gubici brigade bili su 3 poginula i 10 ranjenih. Dijelovi štabne čete 30. ustaškog bataljona iz Zdenčine krenuli su u pomoć napadnutom uporištu, ali su bili zadržani od snaga Turopoljsko-posavskog odreda²⁷. Tom akcijom i uništenjem skretnice obu-

Napad na želj. st. Horvati 25/26. januara 1944.

stavljen je promet na ovoj pruzi od 25. januara uveče do 26. januara do 12 sati. Ovaj prvi uspjeh brigade, iako nad doista relativno slabim protivnikom, pozitivno je utjecao na borbeni moral jedinica, a jedinice su stekle i svoja prva borbena iskustva u brigadnoj formaciji. Poslije ovog napada brigada se smješta u rejon s. Gudci — s. Markuševac

²⁷ Zbornik V/23, dok. 121 (Izveštaj štaba Žumberačko-posavskog sektora, op. br. 74 od 29. I 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske).

— Siljakovina, gdje 29. januara ponovo odbija ispad slabijih dijelova 1. kozačko-konjičke divizije. Gubici neprijatelja nisu poznati, a brigada je imala 1 poginulog i 4 ranjena.

Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 30. januara 1944. od štaba Zumberačko-pokupskog sektora formiran je štab 34. divizije, pod čiju komandu su stavljene sve dotadašnje jedinice sektora, među njima i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Za komandanta divizije postavljen je Dasović Martin, za političkog komesara Knebl Franjo, a za načelnika štaba Pekić Dušan. Divizija je potčinjena štabu 4. korpusa. Ulaženje 34. divizije u sastav 4. korpusa značilo je dosljedno sprovođenje odluke GŠH da se jače snage NOV, odnosno 4. korpusa, orijentiraju ka prostoriji Karlovac — Zagreb — Sisak.²⁸

*

Informativna služba saznala je da se u s. Odri nalazi intendantsko skladište 1. kozačke divizije koje osiguravaju relativno male snage. Štab brigade donio je odluku da iskoristi tu povoljnu situaciju i da napadne skladište. Neprijatelj je bio smješten u vatrogasnom domu, župnom dvoru i nekoliko drugih zidanih zgrada u centru sela, oko crkve. Oko sela bilo je izgrađeno više otkrivenih rovova. Sam magazin, u kome je bilo oko 2.000 kompleta zimske odjeće, obuće, cigareta, novca i nešto prehrambenih artikala, nalazio se u vatrogasnom domu u centru sela. Straža i osoblje skladišta bili su jačine 120 vojnika i starješina, naoružanih sa 4 puškomitraljeza. Od obezbjeđenja postojala su svega dva stalna ojačana stražarska mjesta i patrola od 3 vojnika, koja je noću obilazila selo. U susjednim, veoma bliskim, neprijateljskim uporištima, u selima Lomnica, Brezovica, V. Mlaka i Buzin, nalazili su se dijelovi 1. i 2. divizionu 4. kubanskog puka²⁹, sa ukupno oko 1.200 —

²⁸ Zbornik V/23, dok. br. 126.

²⁹ Puk je u svom sastavu imao dva konjička divizionu (svaki po 4 eskadrona), eskadron pratećih oruđa, štabnu četu i odjeljenje veze. Puk je imao ukupno oko 1.600 vojnika i starješina. Od naoružanja imao je, pored pušaka i automata: 60 puškomitraljeza, 18 mitraljeza, 12 teških i 12 lakih bacača, 2 pt-topa 47 mm i 2 brdska topa 75 mm (Arhiv VII, 78, reg. 35/6).

1.400 vojnika, pa je to vjerojatno i utjecalo na relativno slabo osiguranje skladišta u s. Odra.

S obzirom na mogućnost brze intervencije neprijateljskih snaga iz okolnih garnizona u osnovi organizacije napada bila je posebno naglašena energičnost, brzina i tajnost. Prema planu na uporište je napadao 2. bataljon. 1. bataljon je obezbjeđivao napad iz pravca s. Lomnice (kao najvažnijeg), Velike Gorice i s. Vel. Mlake. Jedinicama 1. bataljona, na obezbjeđenju prema V. Gorici, dodijeljen je i pt-top, jer su ustaške snage u V. Gorici raspolagale sa nekoliko tanketa. U rezervi je bio 3. bataljon, čija je 1. četa imala zadatak da bude spremna da pruži napad, a ostale njegove snage da mobiliziraju što veći broj kola za evakuiranje plijena i da obezbjeđuju pravce koji izvedu od s. Brezovice, kao i pravce povlačenja brigade. U rezervi je bila i prateća četa (bez topovskog odjeljenja).

U Odranskoj šumi (na putu od s. Dragonožec ka s. Odra) jedinicama su dati precizni podaci o mjestu rovova i stražara, kretanju patrole i protezanju telefonske žice, koje je prethodno u samom uporištu prikupio informativni oficir brigade zajedno sa borcem iz tog sela Ivom Fiolićem.

Napad je otpočeo u 23,30 sati 3. februara. Neprijatelj je bio iznenađen, ali jedinice 2. bataljona nisu napadale energično i brzo te nisu iskoristile postignuto iznenađenje. Čete su u svom nastupanju naišle na neprijateljske straže koje su otvorile vatru iz mitraljeza, što je trenutno zadržalo jedinice. Zbog toga, štab brigade ubacuje u borbu i 1. četetu 3. bataljona iz rezerve. Ta četa je energično prodrla u uporište i doprinijela definitivnom slamanju odbrane neprijatelja. Otpor neprijatelja je poslije toga sasvim prestao i on je počeo da bježi na sve strane. Jedan dio posade pokušao je da pobjegne u pravcu Zagreba, ali je naletio na dijelove 1. bataljona, drugi dio bježao je preko polja prema s. Lomnici, a jedan njemački major i 10 vojnika su zarobljeni u samom uporištu. Tek što je uporište zauzeto, već su počela pristizati kola za evakuaciju plijena. Ukupno je došlo oko 50 kola sa konjskim zapregama. Jedan dio ljudi u s. Odri i M. Mlaci odmah na početku napada je samoinicijativno pripremio kola, što je govorilo, samo po sebi, o političkom opredjeljenju tog stanovništva.

Ipak se mora konstatirati da je broj kola za evakuiranje plijena bio suviše malen, s obzirom na količinu materijala koji je zaplijenjen.

Dok je trajalo užurbano izvlačenje materijala, neprijatelj je iz s. Lomnice krenuo prema zauzetom uporištu u dvije kolone, ali ne najkraćim putem Lomnica — Odra, već iz Lomnice, duž pruge, prema s. Hrašću, tako da dvije čete 1. bataljona, koje su se nalazile između s. Hrašća i mosta na potoku Lomnici, nisu došle u dodir sa neprijateljem, dok su druge dvije čete u s. Hrašću, pod komandom komandanta bataljona Pavia Radovića Savre, pružile neprijatelju ogorčeni otpor. Tek poslije jednosatne borbe, kada je neprijatelj već počeo da obilazi bokove jedinica 1. bataljona, one su bile prinuđene na povlačenje.

Za to vrijeme izvučeno je iz magazina 1.250 pari cipela, oko 1.000 komada razne odjeće (najviše šinjela), 3.000.000 kuna, 5 kola cigareta i 30.000 komada razne municije. Ostali materijal je poliven benzinom i zapaljen. Zaplijenjeno je bilo i nekoliko važnih dokumenata o rasporedu 1. kozačke konjičke divizije³⁰.

Neprijateljski gubici nisu provjereni, ali se pretpostavlja da je neprijatelj sem 11 zarobljenih imao i pedesetak što mrtvih što ranjenih. Brigada je imala 1 poginulog i 8 ranjenih.

Drugi dan, tj. 4. februara, neprijateljske snage iz svojih uporišta Lomnice, V. Gorice i Marclina izvršile su ispad prema s. Dragonožec, s. Markuševac i s. Siljakovina. Očekujući takav ispad brigada je bila na položajima, iznad tih sela. U prvom momentu neprijatelju je uspjelo da nešto potisne snage 2. bataljona. Međutim, oko 10 sati, sa po dvije čete 1. i 3. bataljona, brigada je prešla u protunapad i odbila neprijatelja koji se poslije kraće borbe povukao u svoja uporišta. Jedino je zapalio nekoliko kuća u selima Dragonožec i Markuševac. Gubici brigade bili su 1 poginuo i 5 ranjenih.

Ove dvije uspješne borbe sa dijelovima 1. kozačke konjičke divizije mnogo su značile za podizanje borbenosti

³⁰ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 3—4: Istorijat brigade. Zbornik, V/24, dok. 105, depeša br. 579 od 5. II: Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske za februar 1944.

brigade, jer su se borci uvjerali u mogućnost vođenja uspješnih borbi protiv znatno jačeg neprijatelja. S druge strane, doprinijele su i stvaranju uvjerenja kod naroda da je brigada sposobna da ga zaštiti od nasilja tih njemačkih jedinica.

Slijedećih dana neprijatelj nije vršio nikakve ispade prema oslobođenom teritoriju. To zatišje brigada je veoma

Brigada na maršu poslije borbe u s. Odri februara 1944.

racionalno koristila. Nastavilo se sa intenzivnom vojnom i političkom nastavom. Posebno se uspješno odvijao kulturno-prosvjetni rad, učile se pjesme, recitacije i skečevi. Davane su priredbe za jedinice i narod.

Uspješnom akcijom na Odru brigada se veoma dobro opremila, tako da nije bilo slabo obučenog i obuvenog borca. To je brigadi dalo jedan sasvim nov vojnički izgled. Pored toga, brigada je izvjestan broj odjeće i obuće uputila i drugim jedinicama, a cigarete i bolnicama.

II — TEŠKE BORBE KOD VELEŠEVCA I KRALJEVCA

1. Brigada u Posavini

Glavni štab NOV i POJ Hrvatske je 6. februara naredio štabu 34. divizije da sa svojim jedinicama osigura transport hrane iz Moslavine u Pokuplje,¹ a štab divizije je za izvršenje tog zadatka odredio brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«.

Brigada je (bez prateće čete i 1. čete 2. bataljona) sa samo neophodnim intendantskim dijelovima noću 7/8. februara izvršila marš u Posavinu, pravcem Kravarsko — Lazi — s. Rakitovec — s. Čička Poljana — s. Veleševac i razmjestila se: 1. bataljon u s. Veleševac i s. Stružec, a jedna četa je preko dana boravila kod Selca na mostu preko r. Odre (po noći na mostu se nalazila samo jedna desetina): 2. bataljon u s. Vrbovo sa osiguranjem u s. Čička Poljana i s. Drnek, i 3. bataljon u s. Ruča i s. Suša, jednim vodom u s. Jezero, a povremenu patrolu je slao prema sušačkom mostu na r. Odri (k. 98). Štab brigade nalazio se u s. Veleševac. Na lijevoj obali r. Save, u s. Oborovo, nalazio se 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda.

U Posavini je brigada oduševljeno primljena od stanovništva. Bilo je dosta boraca iz ovog kraja. Sem 28. divizije koja je prošla kroz Posavinu, ovo je bila najjača snaga NOV koja se do tada zadržala u ovim selima Posa-

¹ Zbornik, V/24, dok. 105, depeša br. 627 od 6. II: Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske za februar 1944.

vine. Slijedećeg dana 9. februara u s. Veleševac i u drugim selima održani su mitinzi sa priredbama.

Položaji na kojima su raspoređene jedinice brigade nalazili su se u dijelu Posavine, između dviju rijeka — na sjeveroistoku Save i na jugoistoku r. Odre. Na Savi je bilo nekoliko čamaca koji su mogli da prime ukupno 40 ljudi, a na Odri dva mosta (kod s. Selca južno od s. Suša) i dva gazna mjesta za konje. Između Odre i Save zemljište je ravno, ispresijecano jarcima uz koje idu živice, te pokriveno, tu i tamo, rijetkim vrbacima. Iza Odre do željezničke pruge Zagreb — Sisak je gusta šuma, prolazna za pješadiju i konjicu. Sa jugoistoka ova ravnica zatvorena je gradom Siskom.

Duž pruge Zagreb — Sisak nalazili su se jaki neprijateljski garnizoni: Sisak, s. Martinska Ves, s. Greda, željeznička stanica i s. Lekenik, s. Dužica, željeznička stanica i s. Peščenica, željeznička stanica i s. Turopolje, s. Mraclin, Velika Gorica, s. Pleso, s. Velika Mlaka. Posade tih garnizona, sem Siska, sačinjavali su: 1. donski i 4. kubanski puk 1. brigade, 1. kozačke divizije, 925. njemački stražarski bataljon, 1. jurišni domobranski bataljon i 7. četa 2. bataljona ustaške posadne brigade.

10. februara su brigadu napali 1. donski puk i dijelovi jednog puka 2. brigade 1. kozačke divizije i inženjerijskog bataljona iz Siska. U napadu je, prema tadašnjoj procjeni, učestvovalo 3.500 do 4.000 neprijateljskih vojnika.²

Borba je trajala od 3 do 18 časova i imala je 3 faze.

Prva faza borbe počela je kada je patrola 2. čete 3. bataljona ispred s. Ruča primijetila neprijateljsku izviđačku jedinicu kod k. 97, u jačini od oko 80 do 100 vojnika. Patrola se povukla prema selu i usput, radi uzbune, ispalila nekoliko metaka. Komandir 2. čete Matković Ivan

² Broj od 3.500 do 4.000 neprijateljskih vojnika je nešto preuveličan. Neprijateljskih dokumenata o toj borbi — nema. Izgleda vjerovatnije da je učestvovao jedan ojačan puk sa oko 1.600 do 2.000 vojnika.

U izvještaju redarstvene oblasti Zagreb o tome se kaže, između ostalog, slijedeće: »...Naknadno se saznalo da su njemačke vojne postrojbe sa područja kotara Velika Gorica, Sisak i Dugo Selo izvršile djelatnost čišćenja na području općine Orle...« (Arhiv UDB-e — Zagreb, mikrofilm 40/329).

je odmah obavijestio štab bataljona o pojavi neprijatelja, sa četom zauzeo položaj na ivici sela i prihvatio borbu. Nakon oštre i kraće borbe 2. četa je odbačena prema nasipu r. Save. 3. četa istog bataljona povukla se dublje prema s. Ruča. Neprijateljska izviđačka jedinica smjestila je odmah radio-stanicu kod kapelice u s. Suša. Komandant 3. bataljona je privukao i svoju 1. četvu i oko 9 sati izvršio sa čitavim bataljonom koncentričan juriš na neprijatelja u s. Suša. Neprijatelj je izbačen iz s. Suša prema r. Odri do šumice kod k. 97, gdje je pružio ogorčeni otpor. Kod kapele zaplijenjen je i dio radio-stanice. Štab brigade je u tom periodu ovaj neprijateljski napad procijenio kao uobičajen ispad neprijatelja prema s. Suša i Ruča i na osnovu takvog zaključka oko 9 sati izdao naređenje 1. bataljonu da svojom 1. četom, iz centralnog dijela s. Veleševac, udari u neprijateljski bok pravcem: s. Veleševac — r. Odra — Serec ml. — Trbanov ml. i oko 10 sati i 2. bataljonu Turopoljsko-posavskog odreda da iz rejona razmještaja u s. Oborovo krene usiljenim maršom sa dvije čete pravcem s. Oborovo — s. Prečno, pređe zatim na desnu obalu r. Save u pravcu s. Jezero i da bočno udari u neprijatelja koji napada 3. bataljon. Ideja štaba brigade je bila da napadom u bok razbije i uništi neprijateljske snage sa kojima je vodio borbu 3. bataljon. Oko 12 sati stigao je u štab brigade izvještaj štaba 3. bataljona da je neprijatelj odbačen prema r. Odri. Komandant brigade je odmah opozvao naređenje dato 2. bataljonu Turopoljsko-posavskog odreda, koji se vratio u s. Oborovo, dok je 1. četa 1. bataljona izvršila napad i započela borbu sa neprijateljem. Smatralo se da je neprijatelj odbačen i da je s tim borba završena.

Druga jaza borbe počinje oko 12 sati, kada je neprijatelj u jačini oko 600 vojnika istovremeno napao 3. bataljon i 1. četvu 1. bataljona i to pravcem Serec ml. — s. Ruča i šuma na lijevoj obali r. Odre (južno od s. Suša) — s. Suša. Naše snage su se pod borbom povlačile, i to 3. bataljon prema s. Suša i Ruča, a 1. četa 1. bataljona u pravcu s. Veleševac. Oko 13,30 sati neprijatelj je sa oko 600 vojnika izvršio napad i na most kod Selca, i do 13,50 sati odbacio 2. četvu 1. bataljona, koja je pružila kratak otpor, i naglo prodro prema s. Veleševac. Na tom pravcu drugih snaga

nije bilo, jer je 1. četa 1. bataljona u prvoj fazi bila upućena u pomoć 3. bataljonu i nije više uspjela da se vrati na svoj položaj. Tek sada, na osnovu drugog izvještaja štaba 3. bataljona i situacije na pravcu Selce — Veleševac, postaje štabu brigade jasno da se radi o organiziranom napadu jačih snaga na brigadu. Stab brigade tada naređuje 2. bataljonu brigade da sa nasipa r. Save, sjeverno od s. Stružec, krene streljačkim strojem prema s. Veleševac, a 2. bataljonu Turopoljsko-posavskog odreda da zauzme položaje između 1. bataljona u selu Srednji i Donji Veleševac i 3. bataljona u s. Ruča. Međutim, ni jedan ni drugi kurir, koji su nosili ova usmena naređenja, nisu uspjeli da ih saopšte štabovima bataljona.

U 14 sati neprijatelj je prodro u s. Veleševac i došao pred štab brigade, koga je obezbjeđivao samo vod 4. čete 1. bataljona. U povlačenju štaba brigade uz Savišće prema r. Savi zadesio je brigadu težak gubitak — poginuo je komandant brigade Mladen Ivo. Veoma hrabar i staložen — krenuo je lagano za štabom prema Savi i znatno zaostao iza svih drugova. Niko nije vidio kada je bio ranjen. Zbog zadobijenih rana nije mogao da se povlači. Prihvatio je sam neravnopravnu borbu do posljednjeg metka.

Izbijanjem neprijatelja u s. G. i Sr. Veleševac razdvojene su bile snage brigade na dva dijela. Oko 15 sati, 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda (bez 1. čete) i 2. četa 2. bataljona brigade samoinicijativno vrše pritisak sa nasipa r. Save u pravcu s. Veleševac i s. Stružec. Jedna četa 2. bataljona Turopoljsko-posavskog odreda, krivnjom komandira čete, zašla je između dva kraka bare Savišće i tu naišla na unakrsnu vatru iz škole i crkve. Ostale dvije čete prisilile su neprijatelja da se povuče u školu i crkvu i da se tu ogorčeno brani. 2. četa 2. bataljona, koja je prodirala preko s. Stružec, naišla je tri puta na neprijateljske vojnike koji su podigli ruke u znak predaje, a kada su se borci približili — oni su polijegali i otvorili vatru. Četa je nailazila na sve jači otpor i bila je prisiljena da se povuče. Uslijed dejstva ovih jedinica osjetno je popustio neprijateljski pritisak prema 1. bataljonu. No, ne mogavši izbaciti neprijatelja iz škole i crkve i ne uspostavivši vezu sa ostalim snagama brigade — 2. bataljon Turopoljsko-posavskog

*Prvi komandant brigade
Mladen Ivo*

odreda se oko 17 sati povukao na savski nasip, a četa 2. bataljona brigade u pravcu s. Vrbovo, u sastav svog bataljona.

Na pravcu 3. bataljona neprijatelj je, poslije teških borbi, uspio da zauzme s. Suša i s. D. Ruča i da do 15 sati nabaci bataljon na sam nasip r. Save, gdje je nadmoćnom neprijatelju pružen vrlo ogorčen i žilav otpor.

Prvi bataljon, bez 1. čete, prikupljen na nasipu r. Save, sjeveroistočno od s. D. Veleševac, počeo je, po naređenju komesara brigade, sa pripremama za prebacivanje na lijevu obalu Save, sa zadatkom da obezbijedi prebacivanje i 3. bataljonu i svojoj 1. četi. Istovremeno, neprijatelj je zauzeo i s. D. Veleševac. Od 15 do 17 sati vladalo je zatišje. U 17 sati situacija je slijedeća: 3. bataljon je u odbrani na nasipu Save — sjeverno od s. Suša i Ruča, 1. četa 1. bataljona na nasipu Save — desno od 3. bataljona, sa zadatkom da obezbijedi desni bok 3. bataljona, 1. bataljon (bez 1. čete) prebacuje se preko Save na lijevu obalu

kod s. Prečno, 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda samoinicijativno se povlači na nasip sjeverno od s. G. Veleševac, 2. bataljon brigade i dalje nedovoljno aktivan na položajima kod s. Vrbovo. Neprijatelj je u tom periodu pregrupisavao snage i pripremao se za novi napad sa ciljem da konačno uništi jedinice brigade pritisnute na nasip Save.

U *trećoj fazi* oko 17 sati počinje ponovno napad neprijatelja na položaje 3. bataljona i 1. četu 1. bataljona. Nešto poslije 17 sati, iz pravca Zagreba, doletjelo je 6 aviona »štuka« (Yunkers-87). Cim je uočeno da se neprijatelj izvlači da bi omogućio taj avio-napad, 3. bataljon juriša prema s. Ruča i Suša i time onemogućava neprijateljski manevr. Poslije nekoliko krugova iznad položaja brigade, ne mogavši izvršiti zadatak, avioni se udaljuju ka Zagrebu. Iako je ponestajalo municije, 3. bataljon i dalje odbija sve neprijateljske juriše. U međuvremenu, neprijateljske snage iz s. D. Veleševac napadaju u pravcu nasipa r. Save sa ciljem da 3. bataljonu onemoguće prebacivanje preko Save. 1. četa 1. bataljona odbija dva snažna neprijateljska juriša i neprijatelj se u neredu povlači u s. Veleševac i više i ne pokušava da napada.

U 17,30 sati jedna neprijateljska kolona nastupa obalom Save iz pravca Dubravčan, sa ciljem da onemogući prebacivanje naših snaga na lijevu obalu Save. Snage na desnoj obali Save dolaze u ozbiljnu opasnost. Prema neprijatelju je upućena 3. četa 1. bataljona sa zadatkom da obezbijedi 3. bataljonu i 1. četi 1. bataljona hitno prebacivanje na lijevu obalu Save. Ove neprijateljske snage, međutim, do pada mraka nisu došle u dodir sa snagama brigade. Nekako u isto vrijeme neprijatelj izbija na nasip Save na lijevom krilu 3. bataljona. Komandant 3. bataljona koncentrira prema tom neprijatelju većinu puškomitraljeza iz čitavog bataljona koji su jakim i iznenadnom vatrom, skoro posljednjim mecima, odbacili neprijatelja i time omogućili izvlačenje 3. bataljona na lijevu obalu Save.

Oko 18 sati se smrkavalo i neprijatelj je prestao sa napadima. U toku prve polovine noći čitava brigada je prešla na lijevu obalu Save i smjestila se u rejon s. Pre-

vlak — s. Oborovo. Isto tako se i neprijatelj, odmah po prekidu borbe, povukao u pravcu svojih garnizona.³

Brigada je u borbi toga dana imala 22 mrtva, 14 ranjenih i 3 nestala borca. Od oružja — izgubljena su 2 automata i 11 pušaka. Utrošeno je oko 8.000 metaka. Neprijateljski gubici ocijenjeni su u izvještaju štaba brigade na 150 izbačenih iz stroja.⁴ Zarobljena su 2 pripadnika 1. kozačke divizije i zaplijenjene 2 puške i 1 automat.

Brigada je u ovoj borbi, mjesec dana po svom formiranju, pokazala visok borbeni moral. Gubici nisu negativno djelovali na moral boraca. Činjenica je da je neprijatelj, uvidjevši žilavost boraca, odustao od konačnog rješenja borbe u momentu kada je bio na domaku cilja, odnosno da naše snage nabaci u Savu.⁵

Početni raspored brigade, u osnovi dobro izabran, imao je dvije slabe tačke. Prva je isturanje 2. čete 1. bataljona na most kod Selca, jer se moglo pretpostavljati da tako usamljena četa — u toj ravnici — može biti vrlo lako zaobidena, što se u toku borbe i desilo. Druga je — raspored brigade koji je zahtijevao određivanje snaga za brigadnu rezervu, jer su sve jedinice bile angažirane u odbrani relativno širokog fronta. I kada je, početkom borbi, za tu ulogu mogao biti određen 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda, to nije učinjeno na najekonomičniji

³ VII, k. 1230, reg. 1/4: (Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 27/44 od 15. februara 1944), k. 1224, reg. 1/4: Politički izvještaj političkog komesara 34. divizije od 17. februara 1944. i kurira 429, reg. br. 16—2/1: Politički izvještaj polit. komesara 4. korpusa od 29. februara 1944.

⁴ Podatak nije mogao biti provjeren preko neprijateljskih dokumenata. U već pomenutom izvještaju redarstvene oblasti Zagreb (vidi f. n. 21.) o tome se kaže slijedeće: »...U borbi je bilo dosta gub tak a sa *obje* strane...«

⁵ Jedinice 1. kozačke divizije su, 29. marta 1944. godine, u istom rejonu samo na lijevoj obali Save, u s. Oborovo i s. Prečno, napale jedinice 2. brigade 33. divizije i nanijele brigadi velike gubitke. »...Brigada je krenula na put iz sela Mostara — 351 borac zajedno sa štabom brigade. Sa tog puta povratilo se je 140 boraca i rukovodilaca živih i zdravih, sa sobom doveli 28 ranjenika... (Zbornik, V/26, dok. 5: Izvještaj štaba 33. divizije op. br. 44 od 2. aprila 1944. godine o borbi kod Obrova).

način. Ovaj bataljon je uglavnom »išao« tamo-amo, a nigde nije ozbiljnije upotrijebljen.

Slabo međusobno obavješćavanje štaba brigade i jedinica bio je najveći propust. To se odrazilo i na komandovanje štaba brigade. Nije bilo mogućnosti za uspostavljanje telefonske veze, a kuriri, koji su najčešće upućivani pješke, nisu bili u stanju da pravovremeno stižu, a poneki nisu ni stizali na određeno mjesto.

Neaktivnost i neispoljavanje inicijative 2. bataljona brigade u velikoj mjeri, a u manjoj i 2. bataljona Turo-poljsko-posavskog odreda, također su negativno utjecali na tok i ishod borbe, tim prije što su oni predstavljali više od polovine ukupnih snaga, ako se imaju u vidu gubici u 1. i 3. bataljonu.

U toku borbe učinjene su i neke taktičke greške. Time što je 1. četa 1. bataljona poslata sa centralnog dijela s. Veleševac u prvoj fazi borbe, kada situacija još nije bila jasna, u napad prema r. Odri da bi pomogla 3. bataljonu — učinjena je presudna greška, koja je uvjetovala negativan ishod druge faze borbe. Ta je četa držala centralni položaj u s. S. Veleševac i povezivala snage zapadno i istočno od Savišića i obezbjeđivala prihvrat 2. čete, koja je bila na mostu kod Selca. U stvari, ona je držala ključni položaj. Po njenom prelasku u napad položaj je ostao neposjednut. Posljedice toga vidljive su iz opisa toka borbe.

Poslije pritiska 2. bataljona Turopoljsko-posavskog odreda i 2. čete 2. bataljona brigade u pravcu s. S. Veleševac, kada je popustio pritisak neprijatelja prema 1. bataljonu — propuštena je prilika da se 1. bataljonom izvrši protunapad i izbací neprijatelj iz s. Veleševac.

Gonjenje neprijatelja prema r. Odri (nekoliko kilometara u takvoj ravnici) nije bilo cjelishodno i moglo je imati teške posljedice. Neprijateljske snage koje su imale konjicu bile su u pogledu pokretljivosti u velikom preimućstvu nad našim snagama.

U ovoj borbi ispoljili su se mnogi primjeri dobrog rukovođenja, snalažljivosti i hrabrosti. Zahvaljujući dobrom rukovođenju štaba bataljona, a prije svega njegovog komandanta Ajdinović Ljubana, 3. bataljon se, iako je bio napadnut od nadmoćnijih snaga, čitavo vrijeme borbe slo-

žno borio. I kad je bataljon poslije juriša izbacio neprijatelja iz s. Suša i gonio ga u pravcu r. Odra na širokom frontu, komandant bataljona je brzo uočio svoju grešku i ponovo ga prikupio u s. Suša i s. Ruča. Snalažljivost komandanta bataljona posebno je došla do izražaja kod naleta neprijateljske avijacije, kada svojom taktikom nije dozvolio neprijateljskoj avijaciji da izvrši zadatak. Naređenje komandanta bataljona: »Drugovi, noževe na puške, pripremite bombe!«, kada su se jedinice bataljona našle na nasipu r. Save već skoro bez municije — veoma pozitivno je djelovalo na ohrabrenje boraca. Još jednom je komandant svojom odlukom spasio situaciju, kada je prema neprijatelju, koji je izbio na nasip Save na lijevom krilu bataljona, uputio grupu puškomitraljezaca koji su ga jakim vatrom odbacili.⁶ Izrazit primjer hrabrosti i snalažljivosti je ispoljila 2. četa 1. bataljona koja se i bez poginulog komandira čete, političkog komesara i zamjenika komesara čete, pod borbom sa daleko nadmoćnijim neprijateljskim snagama, relativno organizirano povlačila i došla u sastav svog bataljona.

Narod Posavine je poslije borbe sa još većim povjerenjem gledao na brigadu. Raspoloženje naroda neka ilustruje i ovaj slučaj. Jedan stariji seljak za vrijeme najžešće borbe u s. Veleševac rekao je političkom komesaru brigade: »Tucite ih samo, ne smeta ništa ako popale selo, glavno da oni to krvavo plate«.

Nekoliko partijskih rukovodilaca iz brigade učestvovalo je u Pisarovini 7. 8. i 9. februara na I okružnoj partijskoj konferenciji za okrug Pokuplje. Konferencija je sumirala rezultate dotadašnjeg rada i izvršila analizu političke situacije na terenu, a posebno razmatrala stanje na vojnom planu i postavila zadatke za budući rad. Konstatirala je da je u vezi sa mobilizacijom naših boraca bilo mnogo slabosti, a posebno u Posavini. Mobilizacija nije bila dovoljno politički pripremana: često nije bilo suradnje sa terenskim partijskim organizacijama; veliki broj novomobilisanih ostao je u pozadinskim jedinicama i ustanovama; novomobilisanima je govoreno da neće odlaziti

⁶ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 1/4: Izvještaj polit, komesara 34. divizije od 17. februara 1944.

iz svojih mjesta (slučaj u Vivodini), itd. Od partijskih organizacija brigada i odreda zatraženo je da pruže punu pomoć partijskim organizacijama na terenu.

*

Brigada je ostala 11. i 12. februara u rejonu s. Prevlaka i s. Obrovo, gdje se sređivala. Pokušaj prebacivanja ranjenika preko pruge Zagreb — Beograd u Moslavinu 11/12. februara nije uspio. 2. bataljon, koji je pratio ranjenike, naišao je na zasjedu na pruži i, ne mogavši da prebaci ranjenike, vratio se u polazne rejone. To je iduće noći, tj. 12/13. pošlo za rukom 3. bataljonu. Bataljon je prilikom borbe na pruži imao dva poginula. Isto veče brigada maršuje iz Posavine u Pokuplje pravcem: s. Orle — s. Poljana, prelazi prugu sjeverno od s. Lazi — Velika Buna i smješta se u svoje ranije bivačne rejone — s. Dubranec, s. Bukovčak, s. Lipnica. Kod prelaza pruge naišlo se na zasjedu 1. domobranskog jurišnog bataljona, koja je odbačena prema s. Turopolje.

U navedenom rejonu brigada se nalazila od 13. do 21. februara sa zadatkom da sprečava ispade neprijatelja ka oslobođenom teritoriju i zbog obavještajnog djelovanja na sektoru Brezovica — Lomnica — Odra. Ujedno se intenzivno izvodila politička i vojna obuka starješina i boraca, s ciljem da se pripreme za nove akcije.

Umjesto poginulog komandanta Mladena Ivana za novog komandanta postavljen je dotadašnji zamjenik komandanta brigade Tojagić Milan.⁷

Zbog neumješnog komandovanja bataljonom smijenjen je sa dužnosti komandanta 2. bataljona Veseljko Julije, koji je privremeno postavljen za operativnog oficira brigade a umjesto njega postavljen je Bučan Mile Ćirko. Poslije povratka iz Posavine upućena je 4. četa 2. bataljona na teren kotara Sisak, sa ciljem da pomogne prilikom mobilizacije. Štab brigade je imao namjeru da

⁷ Milan Tojagić, pukovnik JNA, pilot, rođen 1. maja 1924, Glabočica, Gračac, Srbin, seljak, nosilac »Spomenice 1941«, poginuo je na izvršavanju zadatka 4. aprila 1959. kao načelnik štaba avio-korpusa.

*Tojagić Milan prvi zamjenik
komandanta brigade*

formira i 4. bataljon. Ova četa, međutim, nije mogla izvršiti postavljeni zadatak, zbog vojne situacije na tom dijelu terena, jer skoro nije bilo sela bez neprijateljske posade,⁸ a i što nije naišla na potrebno razumijevanje kod terenskih organizacija.

*

Po usmenom naređenju štaba 34. divizije brigada i Turopoljsko-posavski odred dobili su zadatak da noću 21/22. februara napadnu na neprijateljski garnizon u s. Lomnica — 1,5 km jugozapadno od pruge Zagreb — Sisak. Selo Lomnica leži u ravnici a oko njega sa svih strana je brisani prostor. U Lomnici se nalazio ojačan 1. divizion⁹

⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 2/6:

⁹ Konjički divizion imao je 4 eskadrona sa oko 700 vojnika i starješina. Od naoružanja je imao 30 puškomitraljeza, 6 lakih bacača, 8 mitraljeza i 4 teška bacača. Prva tri eskadrona ima-

4. kozačkog konjičkog puka sa dva eskadrona, naoružan pored ostalog sa 2 poljska topa 75 mm, 7 teških mitraljeza i 6 puškomitraljeza. Ostali dijelovi tog diviziona nalazili su se u s. Kurilovec. Podatke o neprijatelju dao je prebjegli kozački poručnik Valerijan Aksjuk, navodno po porijeklu Rus,¹⁰ koji je dan ranije »prebjegao« iz tog garnizona. Prema njegovim podacima — moral vojnika je vrlo slab. Međutim, dan uoči napada posada s. Lomnice pojačana je sa još dva eskadrona koji su se smjestili u sjeverni dio sela. Našim štabovima pri planiranju ove akcije to nije bilo poznato.

Plan napada je bio razrađen u štabovima i po njemu:

— 1. bataljon brigade napada sjeverni dio s. Lomnice, gdje je smješten štab diviziona i 4. teški eskadron sa topovima, 3. bataljon obezbjeđuje pravce koji izvedu od s. Kurilovec i Vel. Gorica, a 2. bataljon se sa ostalim dijelovima brigade, nalazio u brigadnoj rezervi u s. Gradići;

— 1. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda napada južni dio s. Lomnica, gdje se na mostu preko potoka Lomnica spaja sa brigadom, 2. bataljon postavlja obezbjeđenje na pruzi kod s. Hrašće, a ostale snage odreda su u rezervi u s. G. Lomnica.

Napad je bio predviđen 21. februara u 23 sati.

la su po 160 — 180 vojnika i starješina i od naoružanja 8 — 11 puškomitraljeza i 2 laka bacača. 4. eskadron, u stvari prateći, imao je 8 mitraljeza i 4 teška bacača. Eskadron je imao 3 voda sa 40 — 50 vojnika i 3 — 4 puškomitraljeza.

¹⁰ On je, u stvari, kao agent ubačen u redove NOV od njemačke obavještajne službe, sa posebnim zadacima. Uspio je da stvori utisak vanredno hrabrog starješine. Vrlo brzo postaje i komandant ruskog bataljona koji je bio u sastavu Turopoljsko-posavskog odreda. Po njegovom rasformiranju, koncem jula 1944. godine, postaje komandir izviđačke čete 34. divizije. Na funkcijama na kojima se nalazio i sa autoritetom koji je stekao bio je u mogućnosti da saznaje mnoge najpovjerljivije podatke o jedinicama 34. divizije. U martu 1945. godine — on podmeće izviđačku četvrtu divizije, kojom je komandovao, pod snažan udar jedne njemačke jedinice, kojom prilikom je četa pretrpjela osjetne gubitke. Po »Valerijana Aksjuka« došao je, iz pravca Zdenčine, putnički automobil sa njemačkim oficirima.

Treći bataljon Turopoljsko-posavskog odreda je napao tačno u određeno vrijeme i brzim naletom likvidirao obezbjeđenje, upao u selo, nadirao prema mostu i čistio kuće od neprijatelja. Međutim, pošto brigada nije na vrijeme izvršila napad, neprijatelj je ubrzo sredio svoje snage i iz sjeveroistočnog dijela sela izvršio protunapad na bataljon, prinudivši ga da odstupi.

Jedinice brigade su zakasnile na mjesto napada, jer su Šiljakovačka dubrava i Ridevina, preko kojih su jedinice marševale, zbog velikog snijega bile teško prohodne. Štab brigade nije prethodno procijenio teškoće na maršu, iako je štab divizije na njih ukazao. Sem toga, brigada nije imala dobrih vodiča, tako da je bilo i lutanja.

Zbog toga je napad brigade počeo tek u 24 sata, kada su se snage Turopoljsko-posavskog odreda pod pritiskom neprijatelja povlačile iz jugozapadnog dijela sela. Dosta slab napad 1. bataljona brigade po dubokom snijegu bio je već u početku osujećen jakom vatrom automatskog oružja, pri čemu je bataljon imao 4 mrtva i 5 ranjenih. Zbog svega toga je štab divizije u 3 sata naredio povlačenje.¹¹

Napad nije bio dobro pripremljen, izostalo je iznenađenje, a određene su isuviše male snage (odnos 600 : 250 u korist neprijatelja). Da u uporište i nisu stigla dva nova eskadrona, odnos snaga bi opet bio nepovoljan za napadača. Zbog jakih okolnih neprijateljskih garnizona i nedovoljno jasne situacije, na obezbjeđenje i u rezervu su bila određena četiri bataljona prema dva koja su neposredno učestvovala u napadu. U odluci za napad štab divizije se suviše oslonio na moralni faktor. U stvari, neprijateljske snage u Lomnici nisu bile slabog borbenom morala. Bila je to dezinformacija »prebjeglog« kozačkog poručnika.

*

Težnja štaba 34. divizije je bila da svoje jedinice drži u stalnoj aktivnost. Poslije neuspjeha u napadu na Lomnicu bilo je neophodno postići neki uspjeh. Neprijateljska posada na željezničkoj stanici Horvati ponovno je

¹¹ Zbornik, V/24, dok. 89: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 50/44 od 24. februara 1944. štabu 4. korpusa NOVJ.

bila ta koja je, u tom čitavom lancu neprijateljskih uporišta oko Pokuplja i Turopolja, nudila najbolje uvjete za uspješan napad.

Posadu je sačinjavala 2. četa 20. želj. straž. bataljona sa 120 vojnika. Pored toga, tu se nalazio i oklopni vlak br. 2 iz 5. čete oklopnih vlakova¹² sa posadom od 50 vojnika, naoružanih sa 3—4 teška mitraljeza i 2 teška bacača. Ukupno se nalazilo u uporištu 170 vojnika. (Za postojanje oklopnog vlaka nije se znalo). Stanica je bila opasana sa 4 drveno-zemljana bunkera, međusobno povezanih rovovima. Jedan se nalazio iznad usjeka u blizini s. Gorjanci, drugi — betonski 50 m niže prema stanici, treći na samoj stanici, a ostala dva sjeverozapadno od stanice, prema s. Babići. Komanda čete nalazila se u gostionici kraj stanice, a oklopni vlak u samoj stanici.

U tom periodu, duž pruge Zagreb — Karlovac, na relaciji Hrv. Leskovac — Zdenčina, bilo je jakih posada koje su mogle vrlo brzo intervenirati: u s. Brezovica i s. Goli Breg 2. divizion 4. kubanskog puka, u s. Stupnik jedan eskadron 1. kozačke divizije u Samoboru 13. ustaški bataljon i 7. njemački policijski bataljon, u s. Zdenčina jedan divizion 2. sibirskog puka, na željezničkoj stanici štabna četa 30. ustaškog bataljona i u s. Klinča Selo jedna pionirska četa iz sastava 1. kozačke divizije.

Štab 34. divizije naredio je brigadi da izvrši napad na uporište i da se obezbijedi iz pravca Brezovica — Goli Breg i Hrvatski Leskovac, a Turopoljsko-posavskom redu da sa svoja tri bataljona obezbijedi napad brigade, zatvarajući pravce koji izyode ka Horvatima iz Stupnika, Klinča Sela i Zdenčine. Štab divizije nije imao snaga u rezervi.

Na osnovu tog naređenja štab brigade je za napad odredio 2. bataljon (bez 4. čete) i 2. četu 1. bataljona. Protivtenkovskim topom iz s. Gorjanci trebalo je uništiti betonski bunker. 1. bataljon (bez dvije čete) nalazio se u brigadnoj rezervi, a 3. bataljon na osiguranju pravaca koji

¹² Arhiv VII, k. 58, fascikla br. 2: Izvještaj I sektora Karlovac za februar 1944.

izvode od s. Brezovica — s. Goli Breg i Leskovac, s tim da poruši sve mostove na potoku Lomnici.

Iz rejona razmještaja brigada je 26. februara izvršila marš pravcem s. G. Trputci — s. Starjak. Tu su svim jedinicama saopšteni zadaci. Padom mraka jedinice su krenule i neprimijećene stigle na jurišni položaj. Čak je i top privučen na oko 15 m od bunkera, a neprijatelj to nije primijetio. Napad je otpočeo 26. februara tačno u 23 sata, kako je zapoviješću određeno. Prva granata pogodila je betonski bunker, poslije čega je jurišala 2. četa 1. bataljona, koja je za vrlo kratko vrijeme zauzela bunkere i rovove na istočnoj strani pruge. Međutim, 2. bataljon, koji se, također, neprimjetno privukao na jurišni položaj i otvorio snažnu vatru, bio je obasut jakom vatrom iz oklopnog vlaka, zbog čega je umjesto da juriša na uporište odstupio prema s. Babići. Pod dejstvom 2. čete 1. bataljona, koja je bila nešto manje ugrožena od neprijateljskog dejstva iz oklopnog vlaka i zbog dejstva pt-topa po vlaku — oklopni vlak je bio prisiljen da se sa željezničke stanice povuče u sam usjek. To je omogućilo 2. bataljonu da krene na juriš i zauzme bunkere i ostale objekte na svom pravcu napada, koje je neprijatelj prethodno djelomično već napustio i povukao se u oklopni vlak. Sa obje strane oklopnog vlaka, u samom usjeku, mineri su brzo razorili prugu, tako da mu je onemogućen svaki manevar. Na oklopni vlak je, sa vrha obje strane usjeka, otvorena snažna vatra iz pt-topa (dok na topu nije naprsla cijev), pt-pušaka i ostalog naoružanja, a posebno ručnim bombama. Posada oklopnog vlaka je i pored toga pružala jak otpor. Došavši do zaključka da se zbog oštećenja pt-topa oklopni vlak neće moći uništiti, štab divizije je u 3 sata izdao naređenje za povlačenje.

Iz okolnih garnizona intervenirala je samo štabna četa 30. ustaškog bataljona, sa 80 ustaša, duž pruge Zdenčina — Horvati, ali je 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda odbio sve pokušaje ustaša da se probiju prema Horvatima, tako da je ta ustaška četa ušla u željezničku stanicu Horvati tek 27. februara u 8 sati, kada su se naše jedinice već odavno povukle. Napadom na železničku sta-

nicu Horvati, prekinut je saobraćaj na pruzi Zagreb — Karlovac 27. februara do 16 sati.¹³

U napadu su zarobljena 23 neprijateljska vojnika, 2 su poginula i 3 su ranjena.¹⁴ Zaplijenjeno je, pored ostalog, i 30 pušaka. Gubici brigade: 1 mrtav i četiri ranjena. Utrošeno je 1.800 metaka, 10 topovskih granata, 48 mina za bacače.

Po ocjeni štaba brigade i divizije napad nije uspio do kraja, prije svega zbog slabog rada 2. bataljona, kome je saboterski rad predašnjeg komandanta¹⁵ u dobroj mjeri smanjio raniji ofanzivni duh i čije su posljedice i ovog puta došle do izražaja. Izgleda, međutim, da je prisustvo oklopnog vlaka odigralo ipak odlučujuću ulogu u nepotpunom uspjehu ove akcije.¹⁶

Po završenom zadatku brigada se ponovo vraća u toku 27. februara u rejon s. Dubranec — s. Vukomerić — s. Bu-

¹³ Zbornik, tom V, 25, dok. 20: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, op, br. 80 od 8. III 1944. — štabu 4. korpusa NOVJ.

¹⁴ Izvještaj I zbornog područja za 26. februar 1944. Arhiv VII, k. 58, reg. 2/1—18.

¹⁵ Raniji komandant tog bataljona bio je Veseljko Julije. On je, maja 1943. godine, ubačen kao agent u 13. proletersku brigadu od strane UNS-e (Ustaške nadzorne službe — ustaške obavještajne službe). Vojnički obrazovan kao pitomac vojne akademije bivše jugoslovenske vojske i u borbama hrabar, postao je ubrzo operativni oficir 3. bataljona 13. proleterske brigade. Po formiranju Turopoljsko-posavskog odreda postaje, oktobra 1943. godine, komandant njegovog 2. bataljona. Već u jesen te godine postaje sumnjiv po svojim vezama sa raznim ženama koje su odlazile u neprijateljska uporišta. Njegov neprijateljski rad bio je vrlo perfidan. Svojim radom i rukovođenjem uspio je da umnogome pasivizira i štab bataljona i bataljon u cjelini, iako je u bataljonu bio vrlo dobar borački sastav. Zbog toga je bio smijenjen sa dužnosti komandanta bataljona i postavljen za operativnog oficira brigade, pa kratko vrijeme za v.d. načelnika štaba brigade (tu dužnost, u stvari, nije ni vršio) i na kraju za komandanta vojne škole 34. divizije, na kojoj dužnosti je, početkom februara 1945. godine, uhapšen skupa sa cijelom grupom neprijateljskih agenata ubačenih u 34. diviziju. Vojni sud 4. korpusa osudio ga je na smrt, posle čega je i strijeljan.

¹⁶ I neprijatelj je ocijenio prisustvo oklopnog vlaka ovako: » ... Oklopni vlak 5 sati oklopnih vlakova br. 2 doprinio je mnogo da su odmetnici odbijeni uz znatne gubitke, pored toga što su bili premoćni...« (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 2/1—18).

kovčak — s. Haviđić — s. Lipnica i s. G. Trputci. Istog dana, u popodnevnim časovima, neprijateljska avijacija je bombardirala s. Dubranec i srušila nekoliko kuća. Tom prilikom poginula su 2 borca, a 2 su ranjena. Od 28. februara do 2. marta jedinice brigade nalaze se u istim regionima. Noću, 2/3. marta, po naređenju štaba divizije, a u vezi sa pripremama napada na s. Zdenčinu, brigada upućuje svoj 3. bataljon da na sektoru Horvati — Zdenčina obezbijedi prelaz preko pruge 16. omladinskoj brigadi »Joža Vlahović«.¹⁷ Dok su sve jedinice bataljona bile na

Kraj bombardovanjem porušenog župnog dvora u selu Dubravec februara 1944.

obezbjeđenju na samoj pruzi i oko nje, njegov mitraljeski vod je ostao u s. Ašpergeri — bez pješadijskog obezbjeđenja i bez straže. To je omogućilo jednoj kozačkoj jedinici da iznenadi taj vod na spavanju i zaplijeni 2 mitraljeza i jednu pt-pušku. Bataljon je imao 1 poginulog i 5 ranjenih.

*

¹⁷ Arhiv VII, k. 1230, reg 12—1/4: Periodični izvještaj brigade »Franjo Ogulinac Seljo« od 27. februara do 26. marta 1944.

Organizaciono stanje početkom marta bilo je isto kao i na formiranju, sem što je tada brigada imala još: minerski vod, i dovršeno je formiranje čete za vezu i bolničkog voda. Namjera štaba brigade da od četvrtih četa 1. i 2. bataljona i novomobiliziranih boraca formira 4. bataljon, nije bila ostvarena.

Brojno stanje brigade se od formiranja, uslijed gubitaka u pet borbi i nešto dezertiranja, smanjivalo, a popuna je bila nedovoljna. Posebno su se osjećali gubici u rukovodećem kadru. 1. bataljon brigade je početkom marta imao 128, 2. 146, a 3. bataljon 131 borca. Naoružanje, iako nedovoljno, sasvim je odgovaralo takvom brojnom stanju.

U brigadi je počela intenzivnija vojna nastava, prema jedinstvenom programu koji je dobijen od štaba divizije. 5. februara počeo je u brigadi i kurs za niže rukovodioce (komandire četa, vodova i odjeljenja). Nastavnici su bili komandanti bataljona i njihovi zamjenici, a neke predmete su predavali i komandiri četa koji su imali više borbene iskustva. Časovi su bili predviđeni svakog slobodnog dana od 14 do 16 sati — za komandire četa i njihove zamjenike, a od 18 do 20 sati — za komandire vodova i desetare.

Pri štabu divizije formirana je vojna škola za niže vojne rukovodioce koja je počela da radi 20. februara. Nešto kasnije je počeo i kurs za vezu. Starješine minerskog voda su, također, završile poseban minerski kurs pri štabu divizije.

U vezi sa teškim vremenskim prilikama, u brigadi je bilo dosta gripa, čak je vladala i manja epidemija gripa, koja je koncem februara već jenjavala. Mada je higijena bila dosta dobra, ipak se pojavljuje svrab u manjim razmjerama. Štab brigade je nastojao da se svaki borac obezbijedi sa dva para veša. Borci su se još uvijek hranili po kućama, pošto nisu bile stvorene mogućnosti za zajedničku ishranu. Ishrana po kućama bila je sve slabija, uveliko je smanjivala bojevu gotovost jedinica i remetila dnevne planove rada. Stanje u pogledu odjeće i obuće, poslije akcije na uporište Odra, bilo je sasvim zadovoljavajuće.¹⁸

¹⁸ VII, k. 1230, reg. 3/4: Zbornik V/24, dok. 66, str. 306 — 312.

U čitavom tom dvomjesečnom periodu, uprkos čestih pokreta i borbi, politički i kulturno-prosvjetni rad u brigadi bio je prilično živ, raznovrstan i aktuelan. Vojno-politička situacija je tražila da taj rad bude još masovniji, organiziraniji i više povezan sa situacijom na terenu.

Prorađivane su i objašnjavane odluke II zasjedanja AVNOJ-a, a u drugom periodu februara posvećena je veća pažnja raskrinkavanju politike Mačeka i suzbijanju pojava defetizma i dezerterstva. U vezi s tim su prorađivani članci

Škola za vojne rukovodioce 34. divizije

iz lista »Naprijed« (»Izdajnička klika Mačeka u naručju Draže Mihailovića«, »Od pakta sa Hitlerom do sporazuma sa D. Mihailovićem«, »Domobranstvo i planovi reakcije«). Provjera savlađivanja tog materijala po jedinicama pokazala je da je oko 75% boraca brigade dobro upoznato sa odlukama II zasjedanja AVNOJ-a, a oko 30% je sposobna i da ih prenesu na druge. U vezi sa raskrinkavanjem politike Mačeka i do 80% boraca je sposobno da pravilno prenosi naše stavove. Na raznim sastancima, koji su u vezi sa prorađom tog materijala održavani, učestvovalo je u diskusijama i do 50% boraca.

Politički rukovodioci su se posebno pripremali za politički rad. Nužnost takve pripreme, s obzirom na mladost tog kadra — posebno nižeg — bila je očigledna. Sa političkim delegatima vodova održan je od 15. januara do 15. februara poseban kurs pri štabovima bataljona. Aktivnost političkog komesara brigade Badel Marjana bila je posebno zapažena. On je, sem sastanaka sa političkim komesarima bataljona, često razgovarao sa komesarima četa i političkim delegatima vodova, kao i sa pojedinim borcima. Uopšte je bilo uobičajeno da se svakih 10 dana održavaju sastanci političkih rukovodilaca na kojima su se oni pripremali za prorađu određenog materijala i izmjenjivali iskustva. Sem sastanaka po četama ili bataljonskim skupovima, za politički rad je u dobroj mjeri korišćen i čitav kulturno-prosvjetni rad (džepne novine, zidne novine, usmene novine, skečevi i dr.). Na mnogim takvim skupovima, borci su tražili promjenu odnosa prema zarobljenim domobranima, odnosno zahtijevali su da se više ne puštaju kućama, već da se upućuju na rad u popaljenu Liku i Kordun. Pitanje raskrinkavanja Mačekove politike bilo je veoma usko povezano i sa borbom protiv dezerterstva.

Uspjesi brigade i pojačan politički rad učinili su da dezerterstvo u brigadi ne uzme većeg maha. Bilo je isključivo pojedinačnih slučajeva. Pored toga bilo je i izvjesnih nepravilnih i grubih odnosa prema borcima koji su mogli da idu u prilog dezerterstvu. Jedan primjer za to je veoma očigledan. Komandir jedne čete 3. bataljona je uvijek, kada je bilo riječi o dezerterima ili slabijim borcima, uobičajavao da kaže: »To su Posavci«. Svakako da je to moglo imati, a i imalo je, loše posljedice. 1. bataljon je odranije imao 17 dezertera, od kojih su se neki već vratili, kod 3. bataljona njih 8 se vratilo u bataljon, četa za vezu i prateća četa nisu imale dezertera. Nova pojava bila je samovoljan odlazak 4 borca iz 2. bataljona u Zagrebački partizanski odred. Većina dezertera skrivala se kod svojih kuća. Poseban problem su bili dezerteri u Posavini koji su se i organizirali. Bilo je očito da dok se prema njima ne budu preduzimale oštrije mjere, neće biti uspjeha u borbi protiv dezerterstva. Borci su tražili da se dezerteri pohvataju i da se neki od njih i strijeljaju.

Neprijatelj je veoma uporno bacao letke, pogotovu u vezi sa »Poglavnikovom amnestijom«. Borci su bili upoznati sa sadržajem letaka uz potrebna objašnjenja.

U toku mjeseca pojavili su se u dosta ozbiljnoj formi komentari u pogledu odnosa prema zapadnim saveznicima u vezi sa neotvaranjem drugog fronta. Bilo je, štaviše, i parola da su »saveznici veći neprijatelji od Nijemaca«. To je govorilo da se počelo stvarati nepovjerenje prema saveznicima. No, pismo političkog komesara Glavnog štaba Hrvatske¹⁹ u vezi sa stavovima prema saveznicima, kao i bombardiranje Zagreba sa njihove strane, veoma je dobro primljeno i kod boraca i kod naroda i odmah se osjetilo izvjesno poboljšanje u odnosu na ocjenu njihovog doprinosa zajedničkoj borbi.

Neprijatelj je veoma vješto koristio zvjerstva pripadnika 1. kozačke konjičke divizije za propagandu protiv SSSR-a i komunista. U vezi s tim u brigadi je napisan i odštampan letak o zvjerstvima tih izroda ruskog naroda. Letak je rasturan i po selima i po uporištima. Kod naroda je dobro primljen, a određen dojam osjetio se i među pripadnicima 1. kozačke divizije.

Posebno mjesto u političkom radu posvećeno je odnosu prema narodu i narodnooslobodilačkim odborima. Dok su pripadnici brigade u odnosu prema narodu od samog početka zauzimali veoma pravilan stav i zbog toga kod naroda bili vrlo cijenjeni, za odnos prema narodnooslobodilačkim odborima to se ne može reći. Bilo je dosta nepravilnih odnosa prema odbornicima (traženo je da oni nose slamu borcima), ali i nepravilnih odnosa odbornika prema brigadi (»Idite u šumu i nacepajte drva ako hoćete da se grijete«). Pred pripadnike brigade postavljeno je da su dužni da pomažu i propagiraju narodnooslobodilačke odbore kao osnovne organe nove narodne vlasti.

Aktivnost pripadnika brigade u političkom radu sa narodom bila je uglavnom svedena na razgovore sa seljacima po kućama u kojima su borci stanovali i hranili se.

¹⁹ Pismo je napisano na osnovu direktivnog pisma SK KPJ svim rukovodstvima KPJ u kome je razrađen problem odnosa prema zapadnim saveznicima. (Arhiv Instituta za izučavanje radničkog pokreta Jugoslavije — Arhiv CK KPJ, st. sig. 6806/1 1—2/44).

Stanovništvo je nerado prisustvovalo mitinzima, jer je to predstavljalo otvoreno opredjeljenje za NOP, koje bi im prilikom nailaska neprijateljskih jedinica donosilo nevolje. Ipak, brigada je u tom periodu održala mitinge u s. Veleševac i u s. Kravarsko.

26-godišnjica Crvene armije u s. Dubranec veoma je svečano proslavljena. Zbog mogućnosti napada neprijateljske avijacije, proslava je održana u sumrak i imala je veliki odjek. Poslije predaje raporta komandantu brigade i njegove uvodne riječi o značaju godišnjice, o političkoj situaciji u svijetu i kod nas, i o zadacima brigade i odnosu prema narodu — govorio je politički komesar brigade. Tog dana su novi borci položili svečanu zakletvu. Poslije govora sve se orilo od klicanja Crvenoj armiji, Titu i Staljinu, Narodnooslobodilačkoj vojsci. Raspoloženje boraca, a i naroda, bilo je odlično. Politički komesar brigade je, u vezi sa proslavom te godišnjice, uputio pismo svim jedinicama i borcima brigade u kome je ukazivao na besprimjerna herojstva boraca i komandira Crvene armije.

Kao forma političkog rada nastojalo se da se uvede praksa da borci pišu pisma u svoja sela (roditeljima, braći, rođacima, prijateljima) i time utiču na upoznavanje ljudi sa političkom situacijom, a posebno na suzbijanje neprijateljskih vijesti da je ova ili ona jedinica uništena.

S obzirom na dolazak novih boraca (iako još malo-brojni) često iz domobranstva, u nekim jedinicama došlo je do pojava stranih borcima NOV. Njihovo prevaspitavanje je postalo jedan od aktuelnih zadataka političkog rada.

Kulturno-prosvjetni rad bio je već dosta razvijen. U 1. bataljonu izdato je 11 džepnih novina, a u pisanju članka učestvovalo je dosta boraca. Sadržaj je bio vrlo različit. Dalje, održane su četiri puta usmene bataljonske novine sa ovim sadržajem: akcija na Odru, doživljaj u partizanima, takmičenje, otvaranje drugog fronta i o maršalu Titu. Međutim, na formiranju horova i učenju recitacija i skečeva nije skoro ništa učinjeno. Bataljon je imao samo jednog nepismenog. U 2. bataljonu je izdato 9 četnih džepnih novina i održane su jedne bataljonske usmene novine. Napisan je i uvježbavan igrokaz »Politika čekanja«. Formirani su horovi koji su uvježbavali pjesme: »Pjesma

drugu Titu«, »Uz Tita i Staljina« i »Oj, seljače«. U 3. bataljonu izdato je 7 džepnih novina, održane su jedne bataljonske usmene novine i formirani su horovi u kojima učestvuje 85% boraca bataljona. Prateća četa izdala je 4 džepne novine. Pjevački hor je uvježbavao pjesmu »Kovači smo«. Organizirana je diletantska grupa od 8 članova koja je spremala u četi napisan skeč »Domobran«. Tri nepismena druga su naučila čitati i pisati. Četa za vezu izdala je troje džepne novine i održala jedne usmene novine. U narednom periodu planirano je bilo da se nauče slijedeće pjesme: »Pjesma o Zoji«, »Majko pravoslavna«, »Zmaj u bunkeru«, »Čapajevka«, »Uz Tita i Staljina« i »Partizansko kolo«. Zatim je bilo predviđeno da se održe brigadne usmene novine uz učešće predstavnika svih jedinica na kojima bi bilo i proglašenje najboljih. Drugarstvo u brigadi bilo je na visini. Na sastancima po četama odmah su kritikovane negativne pojave. Ostavljanje poginulog borca na položaju isticano je kao primjer koji se ne smije ponoviti.²⁰

2. Iznenadan napad Nijemaca kod s. Kraljevca

Snage 34. divizije koje su bile stalno podijeljene (dio njenih snaga nalazio se na Zumberku i dio na Pokuplju), s obzirom na jaka i mnogobrojna neprijateljska uporišta, bile su nedovoljne za iole veće akcije koje bi garantirale uspjeh. S druge strane, trošenje snaga divizije samo u odbrambenim borbama negativno bi se, prije ili kasnije, odrazilo na stanje u jedinicama a posebno na njihov borbeni moral. Štab 4. korpusa, već ranije uočavajući težak položaj u kome se nalazi 34. divizija — pritisnuta jakim nepri-

²⁰ VII, k. 1230, reg. 2/6: Izvještaj političkog komesara brigade FOS od 18. februara 1944. političkom komesaru 34. divizije; k. 1224, reg. br. 1/4: Izvještaj polit, komesara 34. divizije br. 18 od 17. februara 1944. polit, komesaru 4. korpusa; reg. br. 10/4: Izvještaj polit, komesara 34. divizije br. 24 od 29. februara 1944. polit, komesara 4. korpusa i k. 429, reg. br. 16/1: Izvještaj polit, komesara 4. korpusa br. 4 od 29. februara 1944. pilot, komesaru Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i CK KPH.

rateljskim snagama, odlučio je da joj pomogne upućujući u Pokuplje 8. diviziju. S tim se saglasio Glavni štab NOV i PO Hrvatske. U toku 2/3. i 3/4. marta jedinice 8. divizije (1. i 2. brigada) prešle su r. Kupu.²¹ Iz Žumberka je 2/3. marta prešla u Pokuplje i 16. omladinska brigada.

Plan štaba korpusa bio je da sa prikupljenim snagama izvrši napad na neprijateljska uporišta duž pruge Zagreb — Karlovac, i to sa 8. divizijom — napad na uporište Zdenčina, a 34. divizijom — napad na uporište želj. stanica Horvati²² i obezbjeđenje operacije iz pravca Siska, Zagreba, Karlovca i drugih manjih uporišta. Početak napada određen je za 4. mart u 22 sata. Jedinice predviđene da spriječe eventualne intervencije neprijatelja iz susjednih garnizona trebalo je da budu na svojim položajima jedan sat ranije.

Stab 34. divizije je donio slijedeću odluku:

— 16. omladinska brigada napada neprijateljsko uporište Horvati, obezbjeđuje se od neprijateljskih intervencija iz pravca s. Stupnik i s. Kerestinec i vrši demonstrativan napad na s. Klinča Selo;

— Zumberački partizanski odred obezbjeđuje napad od neprijateljskih intervencija iz pravca Jastrebarsko, Samobor i Ozalj;

— Turopoljsko-posavski partizanski odred zatvara pravce Karlovac — Kupčina — Pisarovina i Sisak — Pokupsko — Pisarovina;

— brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, radi obezbjeđenja pravca Brezovica — Pisarovina, Brezovica — Zdenčina i Brezovica — Horvati vrši demonstrativan napad na neprijateljska uporišta Brezovica — s. Goli Breg, sa eventualnom daljnom pretpostavkom da, ako se uoči bilo kakvo kolebanje kod neprijatelja u tim uporištima, izvrši napad svim raspoloživim snagama radi zauzimanja uporišta.

U vezi sa takvim zadatkom brigade 1. bataljon je dobio zadatak da vrši demonstrativan napad na uporište s.

¹¹ Zbornik V/25, dok. 9, str. 52: Zapovijest štaba 2. brigade 8. divizije od 3. marta 1944.

²² Isto, dok. br. 8, str. 47 — 51: Zapovijest štaba 8. divizije od 3. marta 1944. godine i dok. br. 10, str. 54 — 58: Zapovijest štaba 34. divizije za 3. i 4. mart 1944. godine.

Goli Breg u zahvatu komunikacija s. Grančari — s. Goli Breg, a 2. bataljon na uporište u s. Brezovica, s tim da kontrolira i željezničku prugu Hrv. Leskovac — Horvati i poruši je. Bataljone u napadu podržavaće 1 top i 1 teški bacač. U rezervi brigade bio je 3. bataljon kod mosta na potoku Lomnici sa dvostrukim zadatkom: prvim, da obezbijedi prihvat jedinica 1. ešelona i u vezi s tim pripremi za rušenje sve mostove na potoku Lomnici i, drugim, da bude spreman za eventualno ubacivanje u borbu ako se za to ukaže prilika i potreba.²³

Uporišta Brezovica i Goli Breg nalaze se svega 8—9 km udaljena od Zagreba, a međusobno oko kilometar. Leže u potpunoj ravnici, a oko njih su mnoga sela, te mnogobrojni potoci i kanali koji su u ovom periodu puni vode i teško prolazni. Potok Lomnica u ovom periodu nije bio gazan.

U ta dva uporišta nalazio se 2. divizion 4. kubanskog puka sa oko 600 do 650 vojnika, naoružanih, pored ostalog, i baterijom topova 75 mm. Uporišta su bila utvrđena bunkerima od drveta i zemlje i iskopanim rovovima. Detaljnih podataka o neprijatelju nije bilo, zbog toga i zadaci dati bataljonima nisu bili precizni. Osnovno je bilo da se po svaku cijenu spriječi neprijateljska intervencija iz tih uporišta u pravcu Horvata i Zdenčine.

Vrlo težak teren, pokriven snijegom, otežavao je nastupanje 1. i 2. bataljona. Oni su imali po jednu čet u rezervi. U s. Drežnik i s. Demerje jedinice 1. i 2. bataljona sukobile su se sa neprijateljskim patrolama, koje su se poslije toga povukle u uporišta. Bataljoni su, savlađujući težak teren, produžili nastupanje. Neprijatelj je iz bunkera i rovova otvorio snažnu vatru i bataljoni su se zaustavili. 3. četa 2. bataljona, ojačana minerima, izbila je na željezničku prugu ispred želj. stanice Leskovac i porušila prugu na predviđenom mjestu. Pokušaji i jednog i drugog bataljona da krenu dalje bili su, uslijed snažne neprijateljske vatre, bezuspješni. Stab brigade je naredio vatreni nalet po uporištima. Međutim, topom se, sve dok nije bio (na vatrenom položaju) rastavljen i očišćen nije

²³ Arhiv VII, k. 1230, reg. 3-2/1: Zapovjest štaba brigade.

moglo gađati. Neprijatelj je, vjerojatno, uviđajući namjeru brigade i karakter napada, prikupio svoje snage i počeo protunapade na 1. i 2. bataljon, koji su čvrsto držali svoje položaje i onemogućavali mu svaki pokušaj da izađe iz uporišta. U 4 sata 5. marta naređeno je povlačenje. Oba bataljona su se, odredivši po jednu četvu u zaštitnici, izvukla bez borbe preko potoka Lomnice. Na tom mjestu opšti prihvrat vršio je 3. bataljon i dio prateće čete brigade sa mitraljezima. Neodgovornošću štaba 3. bataljona nije na vrijeme, kako je to bilo naređeno, izvršeno miniranje mostova, tako da je to učinjeno tek na naknadnu intervenciju štaba brigade.²⁴

Brigada u toj borbi nije imala gubitaka, dok je neprijatelj imao 4 ranjena. Utrošeno je 1.520 metaka, 5 granata i 22 mine za teške bacače.

Ona je svoj zadatak u potpunosti izvršila, jer je neprijatelj bio onemogućen da intervenira van uporišta. U napadu na Zdenčinu 8. divizija nije uspjela,²⁵ dok je 16. omladinska brigada uspješno izvršila svoj zadatak a potom se ponovo prebacila na sektor Žumberka.²⁶

*

Poslije borbi oko Brezovice i Golog Brega jedinice brigade razmjestile su se u rejonu Kraljevačkih sela u slijedećem rasporedu: — 2. bataljon (četiri čete) u oba dijela Tumbri Sela, sa zadatkom obezbjeđenja iz pravca s. Brezovica, s. Horvati; — 1. bataljon (četiri čete) u s. Mrakovo sa obezbjeđenjem iz pravca s. Goli Breg i iz pravca s. Zdenčina; — 3. bataljon (tri čete) sa štabom bataljona i 3. četom u s. Starjak, 2. četa u s. Brebernica, sa zadatkom obezbjeđenja iz pravca Obreški Lug i s. D. Trputci i 1. četa u s. Hobolići, sa zadatkom obezbjeđenja brigade iz pravca šume Veliki znaš; — štab brigade sa

²⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 5-1/4: Izvještaj štaba brigade, op. br. 49 od 8. marta 1944. godine.

²⁵ Isto, dok. br. 46, str. 225 — 230: Izvještaj štaba 8. divizije 4. korpusa o napadu na neprijateljsku posadu u s. Zdenčini.

²⁶ Zbornik IV/25, dok. br. 112, str. 521: Izvještaj štaba omladinske brigade »Joža Vlahović« štabu 34. divizije o borbama od 29. februara do 25. marta 1944.

pratećom četom u s. Lojani; — četa za vezu sa bolničkim vodom i minobacačkim odjeljenjem u s. Starjak.

Jedinice 8. divizije su se odmah po neuspjelom napadu na Zdenčinu, u toku 5. marta, povukle na desnu obalu rijeke Kupe.

Tako je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ostala u svom rejonu razmještaja, ne znajući da su jedinice 8. divizije napustile Pokupje, neobezbijedena sa lijevog boka i iz pozadine.²⁷

Neprijatelj je, očigledno, preko svoje obavještajne službe saznao o odlasku dijelova 8. divizije i 16. omladinske brigade, kao i o rasporedu brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Uočivši slabosti rasporeda brigade odlučio se za napad. U napadu na brigadu učestvovala su snage iz s. Zdenčine, s. Brezovice i s. Stupnika, vjerojatno jačine oko dva diviziona sa oko 1.400 vojnika.

Borba je (sk. 7) počela 6. marta oko 7 sati kod 1. čete 3. bataljona koja se nalazila u s. Hobolići, a njen početak je bio sinhroniziran i sa prvim naletom neprijateljske avijacije. Neprijateljski napad je potpuno iznenadio jedinice brigade. U trenutku napada mnogi borci su se nalazili po kućama na doručku. S obzirom na jačinu vatre, učešće

²⁷ Da li je štab brigade znao o odlasku 8. divizije ili ne, nije se moglo do kraja tačno utvrditi. Prema izjavama učesnika može se zaključiti da štab brigade za to nije znao. Poslije borbe na partijskim sastancima je traženo objašnjenje pa je tada rečeno da štab brigade to nije znao. Postoje, dalje izjave, da je kurir iz štaba divizije uhvaćen na putu prema štabu brigade. Dalje, seljaci iz sela u kojima je bila smještena brigada pronosili su vijesti da »Čerkezi« pripremaju napad na brigadu i da je 8. divizija otišla iz Pokuplja. Te su vijesti ocijenjene i tumačene borcima kao paničarske. U štabu brigade vođena je, 5. marta navečer, diskusija o tome da se brigada premjesti na pogodnije položaje, na čemu je posebno insistirao načelnik štaba brigade. Odluka je, međutim, donijeta da brigada tu noć još ostane na istim položajima. Jedinice su to veče, u selima u kojima su bile razmještene, organizirale priredbe. Sve to može navesti na pretpostavku da štab brigade ipak nije znao za odlazak 8. divizije preko Kupe u Kordun. To je dovelo do toga da štab brigade nije poklonio ozbiljnu pažnju obezbjeđenju prema Zdenčini i jačim snagama zaposleo kosu koja od Rešpektira (k. 222) ide preko Hrašća (k. 216) — s. Sterpet do kapelice Sv. Ivan i koje dominira terenom na kome je bila razmještena brigada.

avijacije i mjesto gdje je do sukoba došlo — štab brigade je, bez obzira što nije imao nikakvih drugih podataka o neprijatelju, odmah ocijenio svu ozbiljnost situacije. U vezi s tim izdao je slijedeća naređenja:

— štabu 3. bataljona da sa četom koja se nalazila uz štab bataljona u s. Starjak odmah pojača odbranu kod s. Hobolići;

— štabu 2. bataljona da krene pravcem sv. Ivan — s. Sterpet i bočno napadne neprijatelja koji napada prema s. Hobolići;

— komandi prateće čete, koja se nalazila uz štab brigade u s. Lojani, da odmah postavi sva svoja oružja na južnu ivicu sela i podrži borbu jedinica 3. bataljona kod s. Hobolići;

— 1. bataljon prikupljen u s. Mrakovo smatran je brigadnom rezervom i imao je, sem toga, zadatak da obezbjeđuje pravce koji iz s. Brezovica i s. Goli Breg izvedu u ovaj rejon.

Međutim, uslijed dejstva avijacije (tri aviona su stalno bila u zraku iznad bojišta), zaposjedanja nekih dominantnih položaja od strane neprijatelja, teškog terena pokrivenog debelim slojem snijega, nepostojanja organizirane veze između jedinica i činjenice da 3. bataljon nije primio naređenja — ova naređenja štaba brigade nisu bila izvršena.

Drugi bataljon, iako pod stalnom vatrom neprijateljske avijacije, krenuo je da izvrši postavljeni mu zadatak, te je kod kapelice sv. Ivana zaustavljen jakom neprijateljskom vatrom i svi njegovi pokušaji da krene naprijed bili su bezuspješni. 2. četa 3. bataljona koja se nalazila u s. Starjaku napadnuta je od neprijateljske avijacije i počela je da se izvlači prema s. Lojeni. Prateća četa, koja je postavila svoja oružja na ivicu s. Lojeni i koja je trebalo da svojom vatrom podrži borbu 1. čete 3. bataljona — uopće to nije učinila. To je dovelo do toga da je neprijatelj počeo da ozbiljno ugrožava odbranu 1. čete 3. bataljona u s. Hoboliću. U tom periodu počinju se osjećati i neprijateljska dejstva prema 3. četi istog bataljona, na položajima kod s. Brebernice.

U takvoj situaciji namjera štaba brigade je bila da prikupi sve jedinice u s. Mrakovo i da sa njima krene prema položajima 2. bataljona. U vezi s tim, komandant brigade je naredio komandiru prateće čete da se odmah povuče u s. Mrakovo prema 1. bataljonu. Međutim, u trenutku kada su oruđa bila skinuta sa vatrenih položaja i natovarena na tovarnu stoku došlo je do avijacijskog napada na s. Lojeni. Istovremeno, neprijatelj je izbio u s. Hoboliće i po pratećoj četi otvorio i pješadijsku vatru. Borce prateće čete uhvatila je panika i oni se neorganizirano povlače prema s. Mrakovo i u s. Lojeni ostavljaju čitavo teško naoružanje brigade (pt-top, 2 teška bacača, 2 mitraljeza i cjelokupnu municiju). 1. četa 3. bataljona, koja se nalazila na položajima u s. Hoboliću, vidjevši da nije više u mogućnosti da izdrži dalji neprijateljski pritisak, a pošto nije dobila nikakvo naređenje, ni podršku, probila se iz s. Hobolića kroz borbeni raspored napadača u pravcu Rešpektira (k 222) i tako dozvolila neprijatelju da neposredno ugrozi snage brigade na pravcu s. Lojeni — s. Mrakovo.

Brigada se već nešto poslije 8 sati našla u vrlo teškoj situaciji — napadnuta sa svih strana. Stab brigade odlazi kod 1. bataljona u s. Mrakovo u namjeri da sa 1. bataljonom i ostalim prikupljenim snagama krene prema kapelici sv. Ivana, gdje je već vodio borbu 2. bataljon. U s. Mrakovo štab brigade nalazi 1. bataljon raštrkan po kućama gdje su se borci sklonili od dejstva avijacije.²⁸ Iz s. Mrakovo komandant brigade je uputio kurira štabu 3. bataljona sa naređenjem da organizira zaštitnicu brigadi »koja se izvlači preko s. Sterpet«. Kurir nije ni došao do štaba tog bataljona, jer ga tada više nije ni bilo u s. Starjaku. Komandant bataljona je, ne tražeći odobrenje štaba brigade, otišao već početkom borbe kod 3. čete u s. Brebernicu i sa tom četom se kasnije izvukao preko s. Trputci, a o tome nije nikoga obavijestio. Politički komesar bataljona

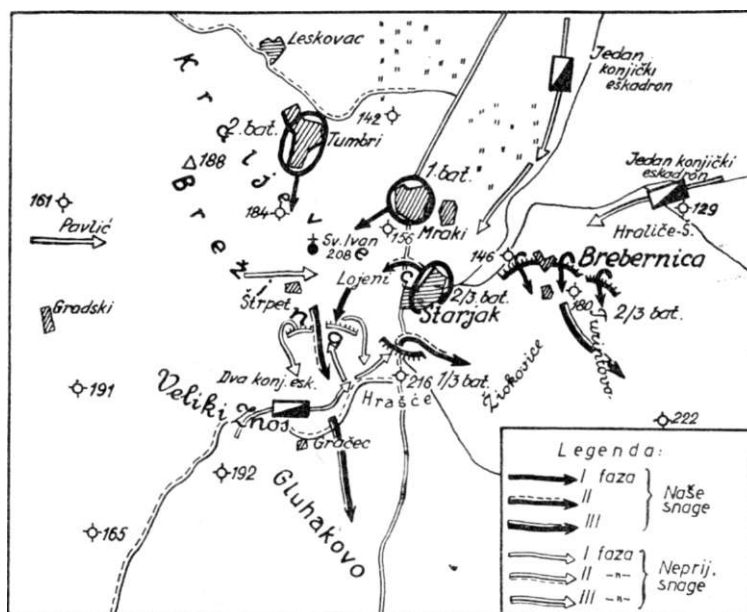
²⁸ U izvještaju štaba brigade navodi se da su se u s. Mraki (s. Kračeni naziv za s. Mrakovo — prim, autora) nalazile samo 2. i 3. četa 1. bataljona i da je komandant tog bataljona sa 1. i 4. četom samovoljno napustio s. Mraki i krenuo prema s. G. Trputci. Prema izjavi učesnika te borbe iz tog bataljona, taj podatak u izvještaju štaba brigade — nije tačan.

i njegov zamjenik povukli su se sa 2. četom, koja je bila već u dobroj mjeri dezorganizirana, u šumu zapadno od s. Lojeni, gdje ih je kasnije prihvatio štab brigade.

Prije 9 sati situacija je bila kritična. Neprijatelj je ovladao dominantnom kosom od s. Sterpet do s. Hobolići. Prateća četa praktično više nije postojala. Od 3. bataljona na položaju se nalazila samo njegova 2. četa u dobroj mjeri zahvaćena panikom. 2. bataljon se, također, nalazi u vrlo teškoj situaciji i nedovoljno kompaktan. Jedino je još 1. bataljon predstavljao nešto organiziraniju jedinicu, jer direktnog neprijateljskog dejstva sa zemlje na njega još nije bilo. Ocjenjujući situaciju, štab brigade dolazi do zaključka da bi daljnje vođenje borbe, s obzirom na trenutno stanje brigade i položaj u kome se ona nalazila, moglo dovesti u pitanje i njen opstanak i odlučuju da što prije prikupi sve preostale snage brigade i izvrši proboj neprijateljskog obruča između s. Hobolići i s. Sterpet. Sa 1. bataljonom i drugim dijelovima koji su se prikupili u s. Mrakovo štab brigade je krenuo prema kapelici sv. Ivana, gdje je već vodio borbu 2. bataljon. U šumi zapadno od s. Lojeni priključila se grupi i 2. četa 2. bataljona. Marš te čitave grupe bio je praćen stalnim naletima avijacije i dejstvima neprijatelja sa zemlje, pa su jedinice zbog toga trpjele stalne gubitke. Na avijaciju uopće nije otvarana vatra, jer jedinice zato nisu pripremljene, iako se radilo o avionima veoma osjetljivim na vatru pješadijskog naoružanja. Avijacija je jedinicama nanosila najveće gubitke, usporavala ili onemogućavala svaki predviđeni manevar i, ono što je tada bilo najvažnije, najviše utjecala na slabljenje borbenog morala jedinica. Od dejstva neprijateljskih snaga posebno teške gubitke pretrpjela je 1. četa 1. bataljona iz koje je ostalo svega desetak drugova. Velike gubitke pretrpjela je i 4. četa 2. bataljona koja se nalazila u zaštitnici 2. bataljona. Na tom putu iz mnogih razloga odvajale su se čitave jedinice, grupe boraca i pojedinci. Tako se odvojila i 3. četa 2. bataljona do koje nije stigao kurir sa naređenjem za povlačenje sa položaja koje je ta četa držala.

Poslije 9 sati, grupa sa štabom brigade, već prilično oslabljena, naišla je na neprijateljske snage koje su držale

položaje između s. Hobolića i s. Sterpet. U šumi između tih dvaju sela došlo je do kratke, ali veoma žestoke borbe u kojoj su 2. i 3. četa 1. bataljona uz suradnju 2. čete 3. bataljona, pod komandom načelnika štaba brigade Škrinjnar Fede, smjelo i hrabro napale neprijatelja, razbile ga i omogućile izvlačenje prikupljenih snaga iz obruča (sk. 7).

Borba oko Kraljevačkih sela 6. marta 1944.

Međutim, ponovni nalet avijacije koja je intenzivno mitraljirala i bombardirala jedinice u povlačenju, doveo je do panike. Do tada relativno organizirano povlačenje pretvorilo se u potpuno neorganizirano, u kome su neke starješine skoro sasvim izgubile kontrolu nad svojim jedinicama. To je dovelo do daljih gubitaka. Kontakta sa pješadijskim neprijateljskim dijelovima više nije bilo, ali je avijacija i dalje bila vrlo aktivna i u stopu pratila jedinice u povlačenju. U dramatičnoj borbi za opstanak brigade bilo je mnogobrojnih primjera visoke svijesti. Tako je po-

litkomesar 3. bataljona Ivan Srebrić, iako teško ranjen i nepokretan, zahtijevao od boraca da ga ostave, da ga ne nose, samo da bi im omogućio da se izvuku. Starješine su od poginulih i ranjenih puškomitraljezaca uzimale puškomitraljeze i nastavljale borbu. Bilo je jedinica, grupa i pojedinaca, zdravih i ranjenih, koji su čitavog dana, naredne noći i dana, dolazili preko s. Hasan-Brijega u sastav brigade. Tako je 3. četa 2. bataljona ostala na svojim položajima do kasnih popodnevni sati. Kurir, kojeg je četa uputila da stupi u vezu sa štabom brigade ili bataljona, bio je zarobljen od neprijatelja. I kada se četa našla sama, bez veze sa bilo kojom drugom jedinicom, održan je partijski sastanak da se odluči šta da se dalje radi. Pao je jednoglasan zaključak da četa ostane na mjestu, gdje se i zatekla, da zauzme kružnu odbranu, da se što bolje maskira i da se vatra otvori samo na neprijatelja koji bi eventualno direktno ugrozio četetu. U slučaju najteže situacije odlučeno je da se izvrši proboj prema željezničkoj pruzi. Četa nije imala nikakvog dodira sa neprijateljem. Kasno popodne, kada je uočeno da prema šumi Veliki znaš nema više neprijateljskih snaga, četa se bez borbe povukla prema s. Hasan-Brijegu, i sa sobom donijela i oko pedesetak ranjenika na koje je usput naišla, a prikupila je nešto i oružja.

Gubici su bili veliki: 43 poginula ili kasnije umrla, 45 ranjenih koji su izvučeni ili su kasnije sami došli, 34 zarobljenih i nestalih boraca — ukupno brigada je toga dana izgubila 122 borca i rukovodioca. Posebno je bio težak gubitak staloženog i hrabrog načelnika štaba brigade Skrinjara Feodora Fede. Na mjestu proboja, u kome je učestvovao u prvim redovima i čiji je, u stvari, organizator i bio, teško je ranjen i slijedećeg dana preminuo u divizijskoj bolnici u Lasinji.

Broj nestalih i zarobljenih ne bi bio tako veliki da jedan dio seljaka iz tih sela, tada neprijateljski nastrojenih prema NOP-u, nije odavao zdrave ili ranjene borce koji su se sklonili u kuće, stogove sijena i druga mjesta. Jedan dio nestalih otišao je svojim kućama, a od njih su se neki poslije nekoliko dana vratili u brigadu.

Izgubljen je bio i veoma značajan ratni materijal, među ostalim i pt-top, 2 teška minobacača, 2 mitraljeza, 6

Skrinjar Feodor Feđa, prvi načelnik štaba brigade

puškomitraljeza, pt-puška, telefonska centrala, dio brigadne arhive, itd.

Neprijateljski gubici nisu poznati.²⁹

Ova obrambena borba vođena je u izuzetno teškim uvjetima. Neprijatelj je svojim napadom brigadu potpuno iznenadio i sa pravca sa kojeg je brigada bila najmanje obezbijedena. Odluke i naređenja štaba brigade bili su sasvim saobrazni borbenoj situaciji, ali, zbog već pomenutih okolnosti, nisu mogla biti sprovedena u život. Neke starješine su veoma brzo ispustile jedinice iz ruku, što je dovelo do neorganiziranosti. Jedinice koje su zadržale svoju

^M Arhiv VII, kutija 1230, reg. br. 6-14: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 50 od 11. marta 1944. godine — štabu 34. divizije o borbi u Kraljevcu na dan 6. marta 1944. godine i izjave učesnika Srebrić Ivana, Brodarić Stjepana, Matušin Ivana, Maslak Ivana, Vlašić Ivice, Kušan Ivana, Pečnik Ota, Deverić Miška, Katulić Mirka, Fiočić Ivice, Kos Stjepana, Babić Karla, Vlahović Vida, Brhanić Ivana i Sučić Ivana.

kompletnost imale su i najmanje gubitke i u ljudstvu i u materijalu (2. i 3. četa 1. bataljona i 3. četa 2. bataljona). Bez obzira da li je štab brigade znao za odlazak 8. divizije, trebalo je, s obzirom na veliki prostor između pretpostavljenog razmještaja 8. divizije i brigade, obratiti veću pažnju obezbjeđenju iz pravca Zdenčine.

Iako bi izvlačenje brigade preko sela Starjak, u pravcu s. G. Trputci, brže izvelo brigadu ispod iznenadnog napada neprijatelja, štab brigade je u osnovi sasvim ispravno zaključio da će neprijatelj manje očekivati proboj pravcem kojim se brigada izvlačila. Slaba veza je odigrala posebno negativnu ulogu. Kurirska veza, uslijed snijega i dejstva avijacije, bila je otežana do krajnosti. Bez obzira na hrabrost kurira, ta vrsta veze, s obzirom na brzinu koja se tražila, bila je isuviše spora.

Treba posebno istaći vanredno odvažno držanje 2. i 3. čete 1. bataljona koje su na čelu sa načelnikom štaba brigade Škrinjar Feodorom u jednom kratkom ali veoma žestokom okršaju zaustavile neprijatelja, odbacile ga i omogućile svim snagama brigade izvlačenje iz okruća.

Brigada je do kraja dana 6. marta bila u Hasan-Bregu i drugim susjednim selima radi prikupljanja jedinica i pojedinaца koji su čitavog popodneva tog dana pristizali. U toku noći 6/7. marta brigada se prebacila na sektor Gornje, Srednje i Donje Lučelnice, da bi se sredila i reorganizirala. Bataljoni su bili kompletno raspoređeni u pojedinim selima i samo su po danu pojedine čete odlazile na ishranu u susjedna sela. Štab brigade je jedinicama izdao naređenje da se u slučaju neprijateljskog napada međusobno pomažu. U vezi s tim bila je i između jedinica i štaba brigade organizirana veoma dobra veza.³⁰ Na tom sektoru brigada se nalazila do 15. marta popodne.

Već 7. marta i slijedećih dana štab brigade pristupa reorganizaciji jedinica i preduzima čitav niz drugih mjera kako bi se brigada što prije oporavila od krize u koju je zapala. Ovo veliko iskušenje za jednu mladu brigadu ispoljilo je mnoge slabosti koje do tada nisu bile tako uočljive. Pokazalo se da lična hrabrost rukovodilaca, pa ma kako

³⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 4/1: Naređenje štaba brigade br. 48 od 7. marta 1944.

ona velika bila, ne može da zamijeni i rukovodilačke sposobnosti i umjeće. Vojna obuka boraca i rukovodilaca, kojoj je po obimu utrošenog vremena posvećivano mnogo pažnje, nije dala potrebne rezultate. Slično je bilo i sa političkom nastavom i, u vezi s tim, sa političkim kadrom, koji je u većini bio teoretski slabo uzdignut. Kod nekih partijsko-političkih rukovodilaca donekle je nedostajalo i

i.
Na maršu neposredno poslije borbi kod Kraljevačkih sela marta 1944.

lične hrabrosti. Sve je to zahtijevalo da se preduzmu i odgovarajuće kadrovske promjene. Na mjesta izbačenih iz stroja ili smijenjenih rukovodilaca u četama, naredbom štaba brigade od 14. marta postavljeno je 8 novih komesara četa, 4 komandira čete i 4 zamjenika komesara čete. Sem toga, zbog bolesti, otišao je na drugu dužnost i komandant 1. bataljona. Zbog malog brojnog stanja jedinica rasformirane su četvrte čete 1. i 2. bataljona, tako da je svaki bataljon imao po tri pješadijske čete.³¹

Partijske organizacije nisu bile dovoljno organizaciono učvršćene. U diviziji nije oformljen divizijski komitet i politički odjel, a ni brigada nije imala partijskog rukovo-

³¹ VII, k. 1230, reg. 4/6., 7-1/4 i 3/7.

dioca. U nekim četama nisu bile oformljene partijske organizacije ili su pak bile brojno male. Članovi Partije su bili dosta mladi, a sektašilo se u pogledu primanja novih članova. Idejnom vaspitanju komunista nije se poklanjala dovoljna pažnja. Politički rad na terenu je bio nedovoljan. Stanovništvo je zbog neobaveštenosti vidjelo samo one stvari koje se dešavaju oko njega, a to je bio samo neprijateljski teror i propaganda. Neprijatelj je veoma intenzivno širio svoju propagandu putem radija, štampe, letaka i raznih dezinformacija koje je proturao preko svojih pristalica na terenu. Ovakva situacija na terenu utjecala je i na moral pojedinih boraca, koji su primajući pisma od svojih ili pak neposrednim razgovorima prilikom boravka u svojim selima, postajali malodušni. Neki od njih odlučivali su da napuste jedinice.

Da bi se preodoljela takva situacija trebalo je preduzeti čitav niz mjera u partijskom i političkom radu u brigadi.

U borbi u s. Kraljevcu poginulo je, pored ostalih, i 18 članova KP i više članova SKOJ-a. Da bi komunisti brigade bolje izvršavali svoje zadatke, da oni postanu osnovna snaga koja će pomoći da brigada ponovno postane ono što je bila, da bi raskrstili sa mnogim manjkavostima koje su do sada uočene, održano je 11. marta u s. Topolovec pod rukovodstvom političkog komesara brigade partijsko savjetovanje komunista brigade.³² Nije bilo sumnje da je to savjetovanje odigralo značajnu ulogu u ponovnom rastu brigade. Komunisti su, poslije izvještaja komandanta brigade, smjelo iznosili slabosti i njihove uzroke, što je bio očiti znak da će se i otkloniti.

Neprijateljska avijacija čitavo to vrijeme nije mirovala. Tako je 9. marta ujutro, oko 8,30 sati, nadljetjela mjesta u kojima je bila raspoređena brigada. Zbog discipline boraca jedinice nisu bile otkrivene. Jedino je bombardirala s. Bukovčak, gdje se preko dana nalazila 2. četa 2. bataljona, kojom prilikom je 1 borac poginuo a više njih bilo lakše ranjeno.

³² Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 12/4: Izvještaj politkomesara 34. divizije od 28. marta 1944. godine.

Od 13. marta uveče pa čitavog 14. marta, zbog pu-
cnjave koja se čula oko Pisarovine, brigada je bila u pri-
pravnom stanju.

Za vrijeme cijelog boravka u s. Lučelnica, svakog dana
do podne, održavana je vojna nastava sa težištem na bor-
benoj obuci, a poslije podne politička nastava i česti četni
skupovi na kojima se ukazivalo na propuste i manjkavosti
u četama u posljednjoj borbi.

Neprijatelj je u nekoliko napada na jedinice 34. divi-
zije, kombinovanih konjicom i avijacijom, nanio osjetljive
gubitke i drugim jedinicama divizije. Sve je to, barem u
prvom periodu marta, negativno utjecalo na stanje u jedi-
nicama 34. divizije i na stanje na terenu uopće. Divizija
je u tom trenutku, u pravom smislu riječi, preživljavala
»teške trenutke«. Istovremeno je neprijatelj pojačao svo-
ju propagandnu djelatnost. Čitav teren je prosto preplav-
ljen lećima i lažnim vještima. Neprijatelj je nastojao da
po svaku cijenu, najpre vojnički a zatim i politički, razbije
ili barem što više oslabi 34. diviziju.

Područje u kome je djelovala 34. divizija, s obzirom
na njegov značaj i neprijateljske snage, zahtijevalo je od
boraca veliko vojničko znanje i političku svijest, a od ru-
kovodilaca i posebnu vojničku, političku i partijsku odgo-
vornost, kao i umijeće u komandovanju. Činjenica je da
svi ovi elementi tada još nisu bili u punoj mjeri zastup-
ljeni. Divizija, odnosno njene jedinice, djelovale su od svog
formiranja razdvojeno i stoga ona nije mogla predstavljati
snažniju udarnu snagu. Ni štab divizije, s obzirom na to
da se jedan njegov dio nalazio u Pokuplju, a drugi dio u
Zumberku, nije djelovao homogeno. Takvo stanje stvari
olakšavalo je neprijatelju da počesno tuče njene jedinice.

Sagledavajući sve ove probleme, štab divizije posta-
vio je sebi i nižim štabovima, pored ostalih, i ove zadatke:
da se ide na akcije koje garantuju potpun uspjeh; da se
održavaju što češća savjetovanja radi povećanja odgovor-
nosti štabova, da se preko vojnih i političkih kurseva učvr-
šćuje niži kadar i da se rad sa narodom poveže sa napo-
rima na mobilizaciji kako bi se popunile brigade.³³

^M VII, k. 1224, reg. br. 12-1/4: Izvještaj politkomesara 34. divi-
zije br. 37 od 28. marta 1944. politkomesaru 4. korpusa; k.

U prvom dijelu marša, 1. bataljon, kao prethodnica brigade, po stizanju u s. G. Vidalin postavio je jedan vod prema s. Zdenčina kao stalno bočno obezbjeđenje, a po dolasku na prugu Zagreb — Karlovac postavljeni su po jedan vod ojačan minerima na 1 km od mjesta prelaza, koji su obezbjeđivali prelaz čitave kolone iz pravca željezničke stanice Zdenčine i s. Mavračići. Zadatak minera bio je da miniraju prugu, aktiviranje mina trebalo je da se izvrši jedino u slučaju nailaska oklopnog vlaka. To zbog toga jer se nastojalo da se pokret brigade u Žumberak izvede u što većoj tajnosti. Po dolasku na cestu Zagreb — Karlovac 1. bataljon je uputio prema s. Klinča—Selu dva voda a jedan vod prema Zagrebu kod s. Kurani. Na cestu su postavljene nagazne mine. Po prelazu kolone brigade kroz s. Sluki 1. bataljon je ostao u zaštitnici brigade. 2. bataljon je za vrijeme marša isturio pobočnice u jačini jednog voda. Po prelazu brigade preko ceste Zagreb — Karlovac bataljon je preuzeo ulogu prethodnice do marševskog cilja, tj. Sv. Jane. 3. bataljon je imao jednu četvu u zaštitnici brigade. Ona se kretala 1 km iza kolone. Ostale snage bataljona uputile su pobočnice u jačini jednog voda. Po izlasku iz s. G. Vidalin bataljon se prikupio.

Sa brigadom je otišla u Žumberak i dalje za Sloveniju i sovjetska vojna misija, koja je nekoliko dana bila sa brigadom na putu iz Vrhovnog štaba za Glavni štab Slovenije.

Prebacivanje preko pruge i ceste Zagreb — Karlovac izvršeno je bez ometanja od strane neprijatelja. Brigada je oko 5,30 sati stigla u rejon s. Purgarija, gdje je dat odmor.

1780, reg. br. 11/1-6: Politički izvještaj komande Turopoljsko-pokupskog područja za mart 1944; k. 419, reg. br. 3-1/3: Izvještaj političkog komesara 4. korpusa od 3. aprila 1944. političkom komesaru NOV i PO Hrvatske; k. 429, reg. br. 8-1/4, str. 2. i 3: Zapisnik sa sjednice partijske ćelije KP štaba 4. korpusa na dan 5. aprila 1944.; k. 1231, reg. br. 5/3, str. 5: Istoriijat brigade; Arhiv CK KPH, mikrofilm H-47/772: Pismo OK KPH za Pokuplje upućeno CK KPH, od 3. marta 1944.; H-47/775: Zapisnik sa sastanka plenuma OK KPH za okrug Pokuplje 23. marta 1944. i H-37/627—629: Izvještaj sekretara partijske organizacije Omladinske brigade »Joža Vlahović« od 31. marta 1944.

III — DEJSTVA BRIGADE OD POLOVINE MARTA DO POLOVINE JUNA

1. Prvi put na Zumberku

Štab divizije je, cijeneći situaciju i izvlačeći iskustva iz dotadašnjih borbi i posebno neuspjehe, odlučio da brigada »Franjo Ogulinac Seljo« u toku noći 15/16. marta pređe na područje Žumberka, gdje su se već nalazili 16. omladinska brigada i Zumberački partizanski odred. Štab je smatrao da će sa ovako prikupljenim snagama efikasnije suzbiti neprijateljsku aktivnost prema oslobođenom području i napadati na neprijateljska uporišta duž komunikacije Zagreb — Karlovac.

U vezi s tim, štab brigade naredio je 15. marta po podne pripremu i prikupljanje bataljona za marš. Bataljoni su otpočeli pokret prema mjestu koncentracije brigade oko 15 sati. Da bi se sačuvala tajnost, jedinicama je saopšteno naređenje za pokret na Zumberak tek ispod s. Hobolići.

Naređenjem štaba brigade¹ određena je slijedeća marš-ruta: Križanje ispod s. Hobolići (k. 216) — s. Sterpet — s. Franje — s. Ašpergeri — s. G. Vidalin — s. Sluki — s. Pavučnjak — s. Sv. Marija — s. Orešje — s. Vlaškovec — s. Plešivica — s. Sv. Jana.

Za zbornu mjesto određen je rejon Hrašće (k. 216).

Brigada je maršovala u jednoj koloni slijedećim marševskim poretком: 1. bataljon (ojačan minerima) u pret-hodnici brigade, 2. bataljon, štab divizije, štab brigade,

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 6/1:

prateća četa, četa za vezu, bolnički vod i 3. bataljon sa jednom četom u brigadnoj zaštitnici. Dalji pokret je bio u 7,30 sati. Između s. Plešivica i s. Vlaškovec došlo je do manjeg sukoba između dijelova 2. bataljona u prethodnici brigade i štabne čete 10. ustaškog bataljona. Poslije kraće borbe ustaška četa odbačena je u pravcu s. Desinec. 2. bataljon je imao jednog ranjenog borca. Brigada je dostigla marševski cilj s. Sv. Jana — u 15 sati. Bataljoni su razmješteni u s. Sv. Jana i okolna sela (Prodin-Dol, Kupeč-Dol, Ivančici). U rejonu s. Malunje — s. Miladine na obezbjeđenju brigade prema Jastrebarskom nalazio se jedan bataljon Zumberačkog odreda.² Sve jedinice brigade, u 23 sati prikupljene su na spavanje u s. Sv. Janu i s. Ivančici, s tim da budu spremne na eventualna iznenađenja. Ojačane patrole upućivane su na duža odstojanja. Straže i patrole su bile pod stalnom kontrolom pojedinih članova štaba bataljona i komandi četa. Ove mjere bile su potrebne, jer je neprijatelj iz Jastrebarskog skoro svakodnevno vršio ispade u ovom pravcu, a u ustaškoj jedinici u Jastrebarskom bio je jedan broj ustaša baš iz ovih okolnih sela.³

U toku te iste noći štab brigade izdao je novo naređenje za prebacivanje u širi rejon s. Slavetić. Od 3 do 4 sata bataljoni su otpočeli marš i zaposjeli određene im položaje. Štab brigade, 1. bataljon i samostalni brigadni dijelovi u s. Slavetić, 2. bataljon u s. Dragovanščak, 3. bataljon u s. Okrug. Bataljonima je bilo naređeno da se obezbijede iz pravaca Jastrebarskog i Samobora, a 3. bataljon da se poveže sa bataljonom 16. omladinske brigade u s. D. Pribić i s. Strmac. Za protivavionsku odbranu svaki bataljon odredio je na položaj tri do četiri puškomitraljeza. Vatru je trebalo otvarati samo u slučaju direktnog avio-napada.

U s. Slavetić održano je 17. marta savjetovanje sa svim rukovodiocima iz brigade na kome je analiziran marš iz Pokuplja u Zumberak i starješine su upoznate sa voj-

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7-1/4: Opći vojnički izvještaj 2. bataljona od 20. marta 1944. i k. 58, fascikla br. 2: Mjesečni izvještaj I zbornog područja za mart 1944.

³ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7/1.

no-političkom situacijom u Zumberku, pošto je brigada prvi put došla u ovaj kraj.

Jedinice se 18. i 19. marta nalaze u istim rejonima, izvodeći redovnu vojnu i političku nastavu. Informativna služba divizije obavještena je 18. marta o »koncentraciji« nepoznatih neprijateljskih snaga kod s. Malunje i u Jastrebarskom. Jedinicama je naređena stroga pripravnost a pojačane su i mjere borbenog obezbjeđenja. Međutim, neprijatelj u toku dana nije izvršio ispad u pravcu jedinica brigade. U vezi s tim treba zapaziti karakterističnu pojavu dezinformacija koju će neprijatelj u narednom periodu veoma mnogo (i često veoma uspješno) koristiti. Te dezinformacije imale su dvojaku svrhu: da drže u napetom stanju jedinicu i uznemiravaju stanovništvo, i da otupe budnost jedinica kako bi im se mogao naneti iznenadan udar.

Stab 34. divizije je 18. marta⁴ odlučio da u noći 19/20. marta (u 22 sata) sa 16. omladinskom brigadom napadne s. Draganići, u kome se nalazio ojačani divizion 2. sibirskog puka.

Zumberački partizanski odred obezbjeđivao je napad od intervencija neprijateljskih snaga iz pravca Jastrebarskog i Samobora, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« iz pravca Karlovca, dok je jedan njen bataljon štab divizije zadržao u svojoj rezervi. U vezi s tim, 2. bataljon brigade ojačan minerima dobio je zadatak da posjedne položaje s. Benčetići — Zagraj (k. 127), a 3. bataljon položaje s. Gorščaki (k. 169) — s. Opačani, prema Mahično — Ozalj, dok je 1. bataljon ostao u divizijskoj rezervi u s. Carski Breg.⁵ Radi izvršenja ovog zadatka štab brigade naredio je prikupljanje brigade u s. Pribić u 16 sati. U tom rejonu bataljonima su bili određeni zadaci i s njima upoznati svi borci. Sve jedinice brigade su na vrijeme zaposjele po grupnom sistemu određene im položaje. Mineru dodijeljeni 2. bataljonu porušili su prugu Karlovac — Zagreb između šume Dubovci i Orlovac. 2. bataljon se odmah po posjedanju

⁴ VII, k. 1223, reg. 1/1: Zapovijest štaba 34. divizije od 18. marta 1944.

⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 10/1: Zapovijest štaba brigade od 19. marta 1944.

položaja povezao sa štabom 16. omladinske brigade zapadno od s. Jazvaci⁶.

Napad na uporišta Draganići nije bio uspješan.⁷ Za napad su određene isuviše male snage, a snage na obezbjeđenju bile su, na drugoj strani, isuviše jake. Ako se očekivao uspjeh u napadu trebalo je za napad odrediti obje brigade. Neprijateljske snage u toku noći nisu izlazile iz svojih uporišta.

Po završenoj akciji bataljoni se 20. marta smještaju u iste rejone sa kojih su krenuli na zadatak i ostaju na odmoru.

Informativna služba divizije saznala je u toku 20. marta da se 1. divizion 2. sibirskog puka 1. brigade 1. kozacke divizije priprema da 21. marta napusti s. Draganići i da krene u pravcu Jastrebarskog.

Stab divizije odlučuje da, u vezi s tim, 21. marta u rejonu sjeverozapadno od s. Ceglje — s. Izimje, na glavnoj cesti Karlovac — Zagreb, postavi zasjedu. Zadatak je dobila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Za obezbjeđenje lijevog boka brigade određeni su 2. i 3. bataljon Žumberačkog odreda.

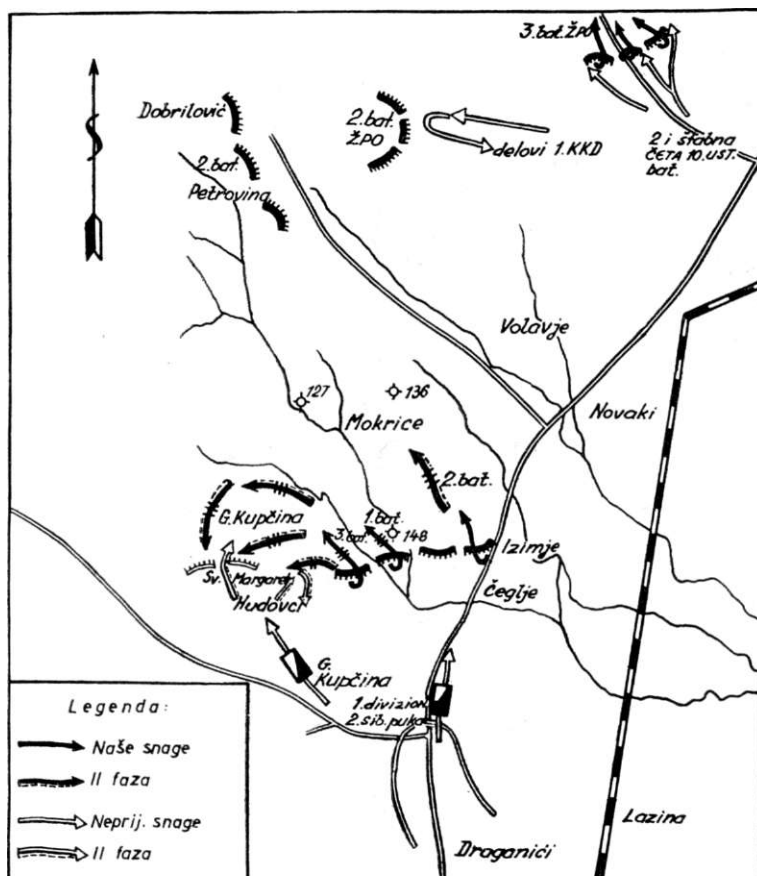
Jedinice brigade krenule su na izvršenje zadatka 21. marta u 1 sat po ponoći. Pri pokretu ka položajima, određenim za zasjedu, prednjim dijelovima nije skrenuta pažnja da se onemogućiti odlazak mještana tih sela prema uporištima, pa je došlo do toga da je nekoliko seljaka iz tih sela stiglo u s. Draganići i obavjestilo neprijatelja u uporištu o prisustvu brigade u s. Izimju. Sem toga i borci, a posebno starješine, nisu bili dovoljno disciplinirani na položaju, već su svojim kretanjem otkrivali mjesto zasjede. To je dovelo do toga da je neprijatelj, koji je počeo pokret u 9,30 sati, preduzeo sve mjere za obezbjeđenje marša. Neprijateljske snage koje su krenule iz s. Draganići, odmah po izlasku upućuju snage do jednog eskadrona kao pobočnicu prema s. G. Kupčina. Istovremeno iz s. Jastrebarsko upućene su u pravcu s. Volavje i s. Petrovina 2.

⁶ VII, k. 1230, reg. br. 8/4: Izvještaj štaba brigade, br. 60 od 25. marta 1944.

⁷ Zbornik, V/25, str. 409—412: Izvještaj štaba omladinske brigade »Joža Vlahović«, op. br. 13 od 22. marta 1944.

četa i štabna četa 10. ustaškog bataljona i do jedan eskadron iz 1. kozačke divizije da udare u bok našim snagama. Ove su snage napale 3. bataljon Zumberačkog odreda i nanijele mu osjetne gubitke. Snage koje su nastupale prema položajima brigade »Franjo Ogulinac Seljo« odbio je 2. bataljon Zumberačkog odreda.

Uočivši neprijateljski manevar ka G. Kupčini štab brigade zaključuje da je zasjeda otkrivena i donosi po odo-

Zasjeda kod Izimlja 21. marta 1944.

brenju načelnika štaba divizije Pekić Dušana koji se nalazio sa brigadom, novu odluku. 2. bataljon brigade odmah izlazi na položaje kod s. Dobrilović sa zadatkom da obezbijedi pravac Volavje — Petrovina i pozadinu ostalih snaga brigade. Štab brigade sa 1. i 3. bataljonom izvlači se iz zasljebe u pravcu s. G. Kupčina, sa ciljem da izvrši napad na neprijateljsku pobočnicu koja je nastupala ka tom selu.

Povlačenje jedinica sa položaja nije bilo dovoljno organizirano, tako da je došlo do nagomilavanja boraca i mješanja između četa. Sem toga, četa 1. bataljona, koja je bila određena u zaštitnicu brigade, pri napadu slabijih neprijateljskih dijelova, napustila je položaje i umjesto u sastav svog bataljona povukla se u drugom pravcu, tako da je u sastav bataljona stigla tek u rejonu razmještaja bataljona.

Za vrijeme pokreta brigade ka s. G. Kupčina manje neprijateljske snage su napale i lijevu pobočnicu brigade, ali bez uspjeha. Bataljoni iz pokreta napadaju neprijatelja u zaseoku Sv. Margareta i to 3. bataljon iz pravca s. Hudovci Breg, a 1. bataljon iz s. G. Kupčina, i potiskuje ga do zadnjeg zaseoka. Ubačena neprijateljska pojačanja uz podršku jake mitraljeske i minobacačke vatre zaustavljaju 1. i 3. bataljon.

S obzirom na situaciju, načelnik štaba divizije izdaje naređenje štabu brigade da se prema neprijatelju ostavi jedan bataljon da djeluje prema situaciji, a da se sa ostalim snagama brigada povuče u polazne rejone. 3. bataljon, koji je ostao prema neprijatelju sa zadatkom da kontrolira njegovo kretanje, kada je primijetio da se ovaj povlači do s. Čeglje, počeo ga je goniti ali, bez naročitog uspjeha.⁸ Brigada je imala svega 1 ranjenog. Gubici neprijatelja nisu poznati. U borbi je utrošeno 1.500 metaka i 17 mina za bacače.

U tom periodu je došlo do pregrupisavanja njemačkih snaga na pruži Zagreb — Karlovac i do pomaranja dijelova 1. kozačke divizije od Zdenčine na sjever. Međutim, nije se moglo utvrditi da li je pokret 1. divizion 2. sibirskog puka izvršen radi ostvarenja tog zadatka ili je bio

⁸ VII, k. 1230, reg. 9—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 62 od 25. marta 1944.

*Načelnik štaba divizije Dušan
Pekić i zamjenik komandanta
brigade Milan Tojagić prili-
kom marša na Žumberak*

vezan za napad na brigadu. Činjenica je da je on i dalje nekoliko dana ostao u uporištu Draganići i, drugo, da je uprkos prisustvu brigade mogao nesmetano da produži prema Jastrebarskom, ako je to bio cilj njegovog pokreta iz s. Draganići.

U toku 22. marta sa svim rukovodiocima brigade održano je savjetovanje na kome su pretresane slabosti iz borbe prošlog dana. Kao osnovno ukazano je da u sličnim akcijama treba sprečavati odlazak mještana iz rejonu zasjede, posebnu pažnju posvećivati planu vatre, da borci u zasjedi zauzimaju sigurnije zaklone, zabraniti svako kretanje u rejonu zasjede i, na kraju, da starješine moraju da drže jedinice čvrsto na okupu, naročito pri izvlačenju i povlačenju i da ne dozvole nagomilavanje jedinica na jednom mjestu.

Prema novoj informaciji trebalo je da neprijateljske snage iz s. Draganići 23. marta izvrše pokret u pravcu Jastrebarskog. Stab divizije odlučuje da brigada ponovno postavi zasjedu na liniji G. Kupčina — s. Hudovci Breg — šuma Mokrica.

Imajući iskustvo iz borbe 21. marta štabovi divizije i brigade odlučuju se na jedan realniji plan, tj. da brigada dočeka i uništi neprijateljsku pobočnicu koju će neprijateljske snage vjerojatno uputiti u s. G. Kupčinu. U vezi s tim bataljoni su dobili slijedeće zadatke:

— 1. bataljon ojačan 1 teškim mitraljezom postavlja zasjedu u G. Kupčini (zaseoku kod crkve sv. Margareta) i to 1. i 2. četom okrenutom prema komunikaciji Zagreb — Karlovac, a 3. četom prema komunikaciji Draganići — Krašić;

— 3. bataljon ojačan 1 teškim mitraljezom postavlja zasjedu lijevo od 1. bataljona do k. 148, i to 1. i 2. četom, a 3. četa postavlja zasjedu na rubu šume jugozapadno od s. Izimje. Zadatak ove čete bio je da na neprijatelja otvori što jaču vatru i stvori utisak da se tu nalaze glavne snage brigade a zatim se povlači u sastav bataljona;

— 2. bataljon obezbjeđuje snage brigade iz pravca s. Novaki — G. Kupčina i s. Volavje — G. Kupčina i održava čvrstu vezu sa bataljonom Žumberačkog odreda na položaju s. Petrovina — s. Dobrilović⁹.

Brigada je izvršila pokret u 1 sat i zaposjela položaje u 5 sati. Međutim, i ovom prilikom ponovili su se stari propusti (bijeg seljaka, kretanje po položaju), koji su otkrili prisustvo brigade na položajima oko G. Kupčine. Neprijatelj organizuje napad na brigadu iz pravca s. Draganići (u jačini jednog ojačanog eskadrona) i iz pravca Jastrebarsko (sa oko jednim ojačanim eskadronom i četom ustaša). Snage iz s. Draganići podržavali su artiljerija i teški minobacači, a snage iz Jastrebarskog 8 oklopnih kola. Neprijateljska namjera je bila da slabijim snagama iz s. Draganići skrene pažnju jedinica u zasjedi, a glavninom snaga iz Jastrebarskog udari u bok i pozadinu brigade, pravcem s. Novaki — G. Kupčina i s. Volavje — G. Kupčina.

Eskadron iz s. Draganići krenuo je u 11,45 sati pravcem s. Ceglje — Hudovci Breg. Nekoliko boraca iz 1. bataljona otvorilo je vatru prije određenog vremena, a namjera je bila da se neprijatelj pusti na što bliže odstojanje i tek onda napadne. Neprijatelj je odmah otvorio jaku

⁹ VII, k. 1230, reg. br. 11/1: Naređenje štaba brigade od 23. marta 1944.

vatru a zatim prešao u napad, ali je vatrom 1. i 3. bataljona zaustavljen i to na brisanom prostoru. Da bi ovim svojim snagama omogućio dalji napad i da bi ih zaštitio, neprijatelj iz rejona s. Draganići otvara artiljerijsku vatru, a iz rejona s. Čeglje minobacačku vatru na naše jedinice.

U 11,30 sati izviđački dijelovi 2. bataljona primijetili su i neprijateljsku kolonu iz Jastrebarskog jačine 300 — 400 vojnika. Oko 12 sati ove snage krenule su u dvije kolone i to iz s. Volavje u pravcu G. Kupčina preko k. 146 i iz s. Novaki preko G. Izimja ka G. Kupčini. 2. bataljon, odnosno njegova 3. četa, pustio je kolonu koja je nastupala preko k. 146 na blisko odstojanje i otvorio iznenadnu i snažnu vatru. Neprijatelj je počeo da se panično povlači preko s. Volavje, ostavljajući poginule vojnike, među kojima i jednog oficira. Međutim, neprijateljske snage su sa komunikacije iz oklopnih kola i iz crkvenog tornja u s. Volavju otvorile jaku vatru po položajima 2. bataljona i onemogućile pristup ka svojim poginulim i ranjenim. Poslije kratkog prikupljanja, neprijateljske snage kreću jednom kolonom prema s. G. Izimje, a drugom u pravcu s. Petrovina. U međuvremenu patrola koja je održavala vezu sa bataljonom Zumberačkog odreda izvještava da se taj bataljon već u 10,30 povukao u nepoznatom pravcu. U vezi s tim, a da bi obezbijedio ostale snage brigade iz pravca Petrovina, 2. bataljon se po naređenju političkog komesara brigade povlači na nove položaje prema s. Petrovina. Opet je pri povlačenju na nove položaje bilo neorganiziranosti, tako da je mitraljeski vod bataljona krenuo drugim pravcem (kod čete 3. bataljona), a jedna desetina 3. čete na čelu sa vodnikom Deverić Mijom nije obavještena o povlačenju bataljona, što, međutim, zahvaljujući srećnim okolnostima, nije imalo težih posljedica.

Nakon jednočasovnog okršaja, zbog jakog dejstva neprijateljske artiljerije i minobacača, štab brigade povlači 1. i 3. bataljon nešto unazad, pri čemu 3. četa 3. bataljona, koja se nalazila na krajnjem desnom krilu brigadnog rasporeda, veoma uspješno dejstvuje po neprijateljskom desnom boku. No, neprijatelj je bio i dalje vrlo uporan i bataljoni su se, poslije snažnog otpora, povlačili postepeno, dočekivali ga, otvarali blisku vatru i najzad se povlače na

rub šume, sjeverno od s. Sv. Margarita, gdje su ga zadržali. U 14 sati bataljoni se povlače sa tih položaja i to: 1. bataljon u sjeverozapadni zaseok G. Kupčina, 3. bataljon u rezervu, u šumu sjeverozapadno od G. Kupčine. Neprijatelj je krenuo u svoja uporišta, pri čemu je bio napadan od dvije čete 16. omladinske brigade, koje su u međuvremenu stigle na mjesto borbe. U 15,30 sati, po naređenju štaba brigade, bataljoni se povlače u polazne rejone.

U toj borbi brigada je imala 1 mrtvog i 16 ranjenih, od kojih su 3 kasnije podlegli ranama, najvećim dijelom od artiljerijske i minobacačke vatre. Gubici neprijatelja ocijenjeni su sa naše strane na 25 mrtvih i ranjenih.¹⁰

Namjera neprijatelja je bila da u tom rejonu napadne i razbije brigadu. Na to očito ukazuje i njegov plan napada, kao i učešće snaga iz Draganića i Jastrebarskog. Štab brigade je dobro procijenio da će neprijatelj napasti brigadu iz oba pomenuta pravca.

Od 23. do 26. marta brigada se nalazila u istim rejonima. U tom periodu ponovno je održano savjetovanje sa svim rukovodiocima brigade, na kome su pretresane posljednje borbe i ukazivano na slabosti. Sa jedinicama se radilo planski na vojnom, političkom i kulturno-prosvjetnom polju.

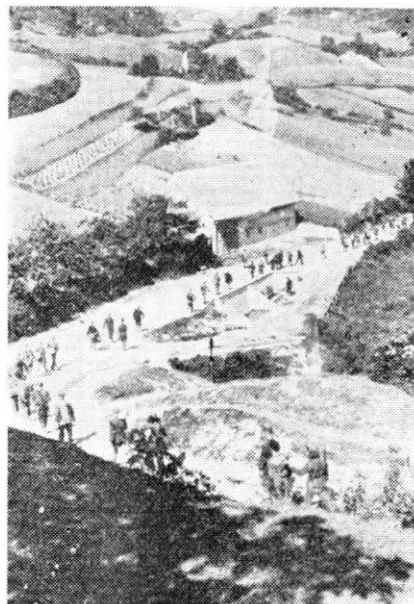
U tom periodu, neprijatelj, sem pojedinačnih patroliranja, nije vršio nikakve napade u pravcu položaja brigade.

26. marta manje snage neprijatelja su došle u s. Petrovina, gdje su se zadržale kraće vrijeme i vratile u pravcu s. Jastrebarsko. Toga dana, u stvari, dolazi do stvarnog pregrupisavanja snaga, a snage iz s. Petrovina imale su zadatak da to obezbijede.

Snage 2. sibirskog puka 1. brigade 1. kozačke divizije povukle su se sa dijela komunikacije Jastrebarsko — Karlovac, a prema obavještenjima informativne službe, na njihovo mjesto došli su dijelovi nepoznate njemačke divi-

¹⁰ U dnevnom izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac za 23. mart 1944. god. navodi se da su kod G. Kupčine 4 Kozaka ranjena, a kod ustaša 2 poginula, 3 ranjena i 1 nestao (VII, k. 159, reg. 22/6—1)

*Na maršu u Žumberak
marta 1944.*

zije.¹¹ Da bi se provjerili podaci o kojim se jedinicama radi i njihovim namjerama, štab divizije naredio je svim svojim jedinicama da postavljaju zasjede na komunikaci-

¹¹ U stvari radilo se o dolasku 1. rez. lov. puka. Puk je prebačen iz Njemačke na teritoriju Jugoslavije avgusta 1943. godine i to na sektor Sarajeva. Dolaskom na ovaj sektor potčinjen je 69. njemačkom AK. Puk je dobio zadatak da obezbjeđuje prugu Jastrebarsko — Karlovac i da napadima odbaci jedinice NOV od komunikacija. Njegova borbeno vrednost je bila dobra. Puk se sastojao iz dva bataljona (»A« i »B«), nekoliko samostalnih četa (štabne, oklopne, marševske, regrutne i radne) i baterije topova. Bataljoni su imali po pet četa. Prve četiri čete imale su 140—150 vojnika i starješina sa 8 mitraljeza i 2 teška bacača. Peta (teška) četa imala je brojno stanje 188 vojnika i starješina sa 2 pt-topa 37 mm i 4 teška bacača. Ukupno brojno stanje bataljona — 800 — 900 ljudi. Nacionalni sastav: 40% Nijemci, a ostalo Holandani, Poljaci, Štajerci, Cesi i Hrvati. Pukom je komandovao pukovnik Hameršmit. Puku su bile potčinjene sve druge jedinice na obezbjeđenju te komunikacije (VII, k. 78, reg. 35/6; k. 114, reg. 22/5; k. 1224, reg. 11/3 i reg. 17/3).

jama radi hvatanja neprijateljskih vojnika. Druga namjera štaba divizije bila je da te nove neprijateljske snage nekim odlučnijim napadom već u samom početku prisili na defenzivu. Naređenjem štaba divizije, operativni broj 100/44 od 27. marta 1944, jedinicama divizije dati su slijedeći zadaci:

— 16. omladinska brigada »Joža Vlahović« (bez jednog bataljona) postavlja zasjedu kod s. G. i D. Izimje,

— Zumberački partizanski odred jednim bataljonom u rejonu Jastrebarsko — Stupnik, a drugim na položaju s. Srednjak i s. Redovje, sa ciljem obezbjeđenja lijevog boka brigade »Franjo Ogulinac Seljo«,

— brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da postavi zasjedu u širem rejonu s. Petrovina.¹²

U vezi sa tim zadatkom štab brigade je svojom zapovješću predizirao raspored i zadatke bataljona.¹³ Osnovna ideja štaba brigade bila je da, rasporedom svojih zasjeda u obliku potkovice, pusti neprijatelja u s. Petrovinu i da ga tu okruži i uništi. Svojim rasporedom brigada je ujedno obezbjeđivala lijevi bok 16. omladinske brigade.

Raspolažući prilično sigurnim podacima o rasporedu naših snaga u zasjedama, neprijatelj je napao samo snage 16. omladinske brigade,¹⁴ dok prema snagama brigade »Franjo Ogulinac Seljo« neprijatelj uopće nije djelovao.

Radi obezbjeđenja transporta preko Pokuplja u Moslavinu i obratno Glavni Stab Hrvatske je sugerirao štabu 34. divizije da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« vrati na sektor Pokuplja.¹⁵ U vezi s tim, 29. marta brigada je zajedno sa štabom divizije izvršila marš u Pokuplje. Pokret brigade otpočeo je u 9 sati iz s. Slavetića. Naređenje za pokret dato je samo do s. Okić da bi se tu ispitalo stanje na pruži radi određivanja mjesta prelaza. Kod s. Prilipja 2. bataljon, koji je bio u prethodnici brigade, naišao je na

¹² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 3/1.

¹³ Isto, k. 1230, reg. 13/1.

¹⁴ Zbornik, V, dok. 125, str. 586—589: Izvještaj štaba omladinske brigade »Joža Vlahović«, op. br. 17 od 30. marta 1944.

¹⁵ Zbornik, V, dokumenat br. 127, str. 624, depeša br. 1257 od 17. marta 1944.: Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 1. do 31. marta 1944.

zasjedu štabne čete 10. ustaškog bataljona iz Jastrebarskog. 1. četa bataljona, misleći da se radi o našim snagama, htjela je sa njima »da uhvati vezu«. No, pošto je neprijatelj otvorio vatru, četa je upućena da zaobiđe neprijatelja, dok ga je 3. četa napala frontalno. Poslije kraće borbe neprijatelj se povukao prema Jastrebarskom. Ostatak marša preko pruge do Pokuplja prošao je bez dodira sa neprijateljem.

Kratak boravak u Zumberku, iako nije obilježen nekim značajnijim uspjehom, bio je ispunjen postavljanjem zasjeda i intenzivnom vojnom obukom, što je učinilo da se podigne borbenost boraca. U jedinicama, međutim, je još bilo pojedinaca koji za vrijeme borbe pronose glasine »opkoljeni smo«, »sve će nas uništiti« i si. i time su u odsudnim trenucima širili paniku. Uspješne borbe na Zumberku, povoljno su utjecale na stanje u brigadi. Otklanjanju manjkavosti na vojnom planu umnogome su doprinosile česte analize izvršenih akcija. Boravak jačih snaga NOV na Zumberku i zaustavljanje stalnih ispada neprijatelja prema oslobođenom i poluoslobođenom području Zumberka odrazilo se povoljno na političku situaciju u tom kraju.

Ishrana jedinica na Zumberku bila je vrlo slaba. Zdravstveno stanje zadovoljavajuće, sem manje epidemije gripa i 7% boraca koji su imali svrab. Međutim, jako se osjećalo pomanjkanje sanitetskog materijala, pogotovo zavoja.

Polovinom marta je za zamjenika polit, komesara brigade postavljen Govorušić Drago, dotadašnji komesar 3. bataljona, za komandanta 1. bataljona poručnik Romanić Ilija, koji je već u prvoj borbi, 23. marta, lakše ranjen, a za polit, komesara 1. bataljona Bobesić Franjo. (Ovaj bataljon je duže vrijeme bio bez komandanta i političkog komesara).

U 2. bataljonu je za polit, komesara bataljona postavljen Mitić Stevo, umjesto Crnić Josipa, koji je došao na dužnost obavještajnog oficira brigade.

U 3. bataljonu, umjesto teško ranjenog Srebrić Ivana (6. marta), za političkog komesara bataliona prvo je postavljen Govorušić Drago, a poslije njegovog odlaska Ca-

ganić Stjepan, koji se do tada nalazio na dužnosti zamjenika polit, komesara bataljona. Na mjesto njega je na tu dužnost došao Detelić Josip.

2. U obrani oslobođenog teritorija Turopolja i Pokuplja

Po dolasku u Pokuplje, 30. marta, brigada je razmještena u slijedećem rasporedu: štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Vukomerić, 1. bataljon u s. Dubranec, 2. bataljon u s. Bukovčak, 3. bataljon u s. Lipnica.¹⁶

U toku 31. marta održano je pri štabu brigade ponovno savjetovanje sa svim rukovodiocima brigade na kome su pretresane posljednje akcije i marš iz Žumberka u Pokuplje. U toku 1/2. aprila 1. bataljon obezbjeđivao je transport oružja i materijala za Posavinu.¹⁷ Čitava brigada bila je 2. aprila ujutro u zasjedi na sektoru Kravarsko—Šiljakovina, ali neprijatelj nije naišao. Jedinice brigade su se preko dana, zbog eventualnih napada avijacije, nalazile na položajima oko svojih rejonu razmještaja, gdje su održavani časovi iz vojne i političke nastave.

3. aprila, u ranim jutarnjim časovima, jedan nepotpuni eskadron 1. divizionu 4. kubanskog puka iz s. Lomnica (oko 100 vojnika) izvršio je ispad u pravcu s. Gudci, gdje je ostavio na obezbjeđenju manje snage, a sa ostalim snagama krenuo u pravcu s. Siljakovina, gdje je opljačkao i zapalio nekoliko klijeti. Štab brigade, koji je preko terenskih političkih radnika vrlo brzo obavješten o tom neprijateljskom ispadu, donio je odluku da 1. i 2. bataljon napadnu neprijatelja u s. Gudci (sk. 11). U 8 sati 1. bataljon je krenuo usiljenim maršom kroz šumu Sapotnjak. U isto vrijeme 2. bataljon krenuo je obilaznim putem i to njegova 1. četa glavnom cestom s. Dubranec — s. Lukavec, a 2. i 3. niz potok Peščenjak, sa zadatkom da napadnu neprijatelja iz pravca s. Markuševac. 3. bataljon došao je na položaje

¹⁶ Arhiv VII, k. 1230, reg. 15/1: Naredenje štaba brigade od 30. marta 1944.

¹⁷ Isto, reg. br. 20—1/4.

u rejon Bukovčak sa zadatkom da obezbijedi snage brigade iz pravca Šiljakovina, kao i za intervenciju po potrebi.

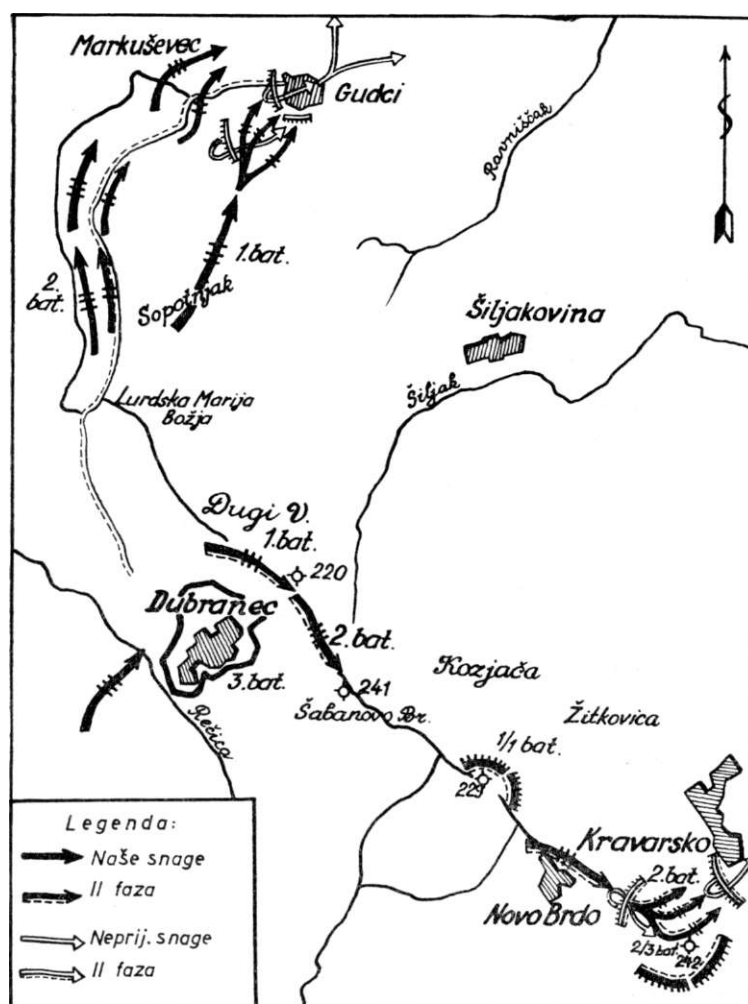
Prvi bataljon je neprimjetno podišao kosi iznad s. Gudci i u vrlo kratkom okršaju zbacio neprijateljsko obezbjeđenje sa te kose, a zatim napao neprijateljske snage u samom selu, koje su pruživši vrlo slab otpor, počele bježati u pravcu s. Lomnica, ostavivši sav opljačkani materijal, mnogo municije, nekoliko kola, jahaćih konja i 4 ranjena vojnika. 2. bataljon, s obzirom na zaobilazni i duži put, nije stigao na vrijeme, tako da njegove jedinice nisu ni stupile u borbu.

U povratku prema s. Dubranec, kod kapelice Lurdska božja majka, štab brigade je obaviješten da je neprijatelj izvršio ispad i prema s. Kravarsko — s. Novo Brdo, i za to odmah odlučuje da istim snagama produži napad i na ove neprijateljske snage. U 12 sati 1. i 2. bataljon (sk. 11) kreću pravcem Dugi vrh — kota 220 — Sabanovo brdo — k. 229 — s. Novo Brdo. Kod Novog Brda sa neprijateljem su vodili borbu manji dijelovi Turopoljsko-posavskog odreda. Neprijateljske snage u tom rejonu bile su 1. (54 vojnika) i 5. četa (126 vojnika) 3. bataljona zagrebačke posadne brigade i, po našoj ocjeni vjerojatno i jedan vod kozaka (oko 40 ljudi) iz uporišta Buševac,¹⁸ u ukupnoj jačini oko 220 vojnika.

Po dolasku na k. 229 ostavljena je u tom rejonu 1. četa 1. bataljona sa zadatkom obezbjeđenja iz pravca s. Zitkovčica. Na k. 221, kod s. Novo Brdo, 1. četa kao prethodnica 2. bataljona sukobila se sa neprijateljskim obezbjeđenjem. Puškomitralješci 1. čete 2. bataljona Radivejac Drago i Matušin Ivan prvi su hrabro izletjeli pred neprijatelja i stojeći otvorili vatru. Poslije kraće borbe neprijatelj je odbačen i čitav 2. bataljon počeo ga je energično goniti duž komunikacije prema s. Kravarsko, dok su 2. i 3. četa 1. bataljona upućene na k. 242, sa ciljem da obezbijede bok i pozadinu 2. bataljonu. Nakon jednosatne borbe, a posebno sa zaštitnicom kod crkve u Kravarskom, neprijatelj je izbačen iz s. Kravarsko, ostavivši sav materijal opljačkan od seljaka u s. Cakanec i s. Novo Brdo.

¹⁸ VII, k. 58. reg. 4/1—52: Izvještaj pothvatnog zapovjedništva Sisak za 3. april 1944.

Gubici neprijatelja iznose: 11 mrtvih (ostalih na mjestu borbe), 6 zarobljenih, od toga 1 oficir, i nepoznat broj ranjenih — svi iz sastava 1. kozačke divizije. Zaplijenjeno je, pored ostalog: 2 automata, 10 pušaka, 1 pištolj, 5.000

Borba kod sela Gudci i Kravarsko 3. aprila 1944.

metaka, 90 mina za laki bacač, 45 bombi, 17 konja i drugi materijal. Naši gubici su — 1 ranjen. U ovoj borbi utrošeno je 1.655 metaka i 2 mine za laki bacač.¹⁹

2. bataljon nije trebalo upućivati da izvrši napad iz pravca s. Markuševac, nego desno od 1. bataljona, jer bi u tom slučaju bataljon stigao na vrijeme i sam napad bi bio uspješniji. Kod napada na s. Kravarsko 2. bataljon je, za razliku od napada kod s. Gudci, djelovao vrlo energično. U ovim borbama štab brigade je vodio dovoljno računa o obezbjeđenju bokova i pozadine, što je bilo neophodno, s obzirom na nedovoljne podatke o neprijatelju, njegovu manevarsku mogućnost i blizinu njegovih uporišta, iako je to donekle slabilo udarnu moć jedinica u napadu.

Posle borbe brigada se vratila u polazne rejone.

Štab brigade, predviđajući neprijateljsku protuakciju, još u toku 3. aprila naređuje jedinicama izlazak na položaje u ranu zoru, određuje zadatke u pogledu patroliranja, prihvatanja borbe i međusobnog potpomaganja bataljona u slučaju neprijateljskog napada.

Neprijatelj u toku 4. i 5. aprila nije vršio nikakve ispade. Brigada je bila na položajima, obezbjeđivala se, a u jedinicama se radilo na vojnostručnoj nastavi, dok je sa starješinama izvršena analiza borbi kod s. Gudci i s. Kravarsko.

Neprijateljske snage iz rejona Mraclin — Turopolje — Buševac su tokom čitavog marta, a pogotovo poslije borbe u Kraljevcu, vršile vrlo česte ispade prema Kravarskom i s. Novo Brdo. Da bi spriječila takvu neprijateljsku aktivnost, brigada se noću 5/6. aprila prebacila u rejon G. Hruševac — Novo Brdo — Čakanec i zauzela

¹⁹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 71 od 5. aprila 1944.

— Zbornik, V/26, dok. 65, str. 298 — 301: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, od 16. aprila 1944.

— U dnevnom izvještaju Zapovjedništva glavnog stožera domobranstva od 4. aprila 1944. godine kaže se: »Započet je pothvat na području Lekenika. Na tom području nalazi se navodno jedna partizanska brigada« (Zbornik, V/26, dok. 154, str. 803). U izvještaju Župske redarstvene oblasti Zagreb, kaže se između ostalog: »...Domobrani 1 mrtav i 7 ranjeno. Kozaci 7 poginulo i 9 ranjeno...« (Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 41).

položaje koji se nalaze duž komunikacije Velika Gorica — Pokupsko (16 — 17 km južno od Vel. Gorice). Greben. Kravarščica (k. 242) — s. Novo Brdo (k. 221) — kota 229 — Šabanovo brdo (k. 241) — Dugi v. (k. 248) dominiraju okolnim terenom. Čitav teren bio je dobrim djelom pokriven mladom i relativno gustom šumom koja otežava osmatranje.

Neprijatelj je, pretpostavljajući da se naše snage nalaze na tom rejonu, izvršio 6. aprila napad, u kojem su učestvovala 1, 2. i 5. četa 3. bataljona zagrečke posadne brigade,²⁰ jačine oko 300 — 400 vojnika i jedinica 1. kozačke divizije u jačini oko 600 — 700 vojnika (vjerojatno do jedan divizion). Ukupna jačina neprijateljskih snaga procijenjena je na oko 1.000 vojnika. Njegove snage nastupale su slijedećim pravcima:

— 1. četa (42 vojnika) i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Buševac — s. Podvornica — Kravarsko — s. Novo Brdo;

— 2. četa i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Peščenica — s. D. Vukojevac — s. Barbarić — Kravarsko — Novo Brdo;

— 5. četa i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Buševac — s. Ključić-Brdo — s. Žitkovčica (k. 286) — k. 229 — s. Čakanec.²¹

Brigada je tog dana, rano ujutro, zaposjela slijedeće položaje (sk. 12): 1. bataljon u s. Čakanec sa 1. četom na k. 229, 3. bataljon na položaju k. 221 — k. 242 sa četom u s. Kolarec, 2. bataljon na prihvatnim položajima kod s. G. Hruševac.

Ova borba je imala dve faze. U prvoj fazi borbe brigada je u odbrani, a u drugoj prelazi u protunapad i gonjenje. Neprijatelj je otpočeo sa podilaženjem oko 9 sati. Borba je počela kod 1. čete 1. bataljona, napadom desno-krilne neprijateljske kolone iz pravca s. Kozjača i s. Žit-

²⁰ Radi se o 1. jurišnom domobranskom bataljonu koji je tog mjeseca preimenovan u 3. bataljon Zagrebačke posadne brigade, čiji su 1. i 2. bataljon bili locirani u Zagrebu. VII, k. 134, reg. 2/1—44 i k. 114, reg. 50/3).

²¹ Arhiv VII, k. 58, reg. 4/1—52: Izvještaj pothvatnog zapovjedništva Sisak za 6. april 1944.

kovčica. Prvi napad neprijatelja 1. četa je odbila i time obezbijedila da u međuvremenu na položaj Sabanovo brdo — k. 229 izađe čitav 1. bataljon. 1. bataljon vodio je na svojim položajima ogorčenu dvosatnu borbu, ali je bio prisiljen da se pod pritiskom neprijatelja privremeno povuče u pravcu Zagreb š. (bezimena kota). Međutim, ubrzo se sredio i protunapadom odbacio neprijatelja na sam greben.

Ceta 3. bataljona iz s. Kravarsko kada je primijetila neprijateljsko nastupanje iz s. Barbarići i s. Podvornice, povukla se bez borbe preko s. Kravarsko u sastav bataljona u rejonu Kravarščica (k. 242). Ova kolona koja je nastupala preko s. Kravarsko primijetila je (zbog nediscipline boraca) na položajima u rejonu k. 242 jedinice 3. bataljona i otvorila snažnu minobacačku i mitraljesku vatra, a potom otpočela i napad na te položaje. Pod snažnim pritiskom neprijatelja 3. bataljon se povukao u pravcu s. Hruševac, prema položajima koje je držao 2. bataljon. Dalji neprijateljski pokret je onemogućen zajedničkim dejstvom 2. i 3. bataljona i on se zadržao na dostignutim položajima. Kada je zaustavljeno nastupanje neprijatelja štab brigade je procijenio da je ispad neprijatelja imao ograničeni cilj i da će on povući svoje snage sa dostignutih položaja u uporišta početkom noći i zato donosi odluku da izvrši protunapad sa slijedećim borbenim rasporedom:

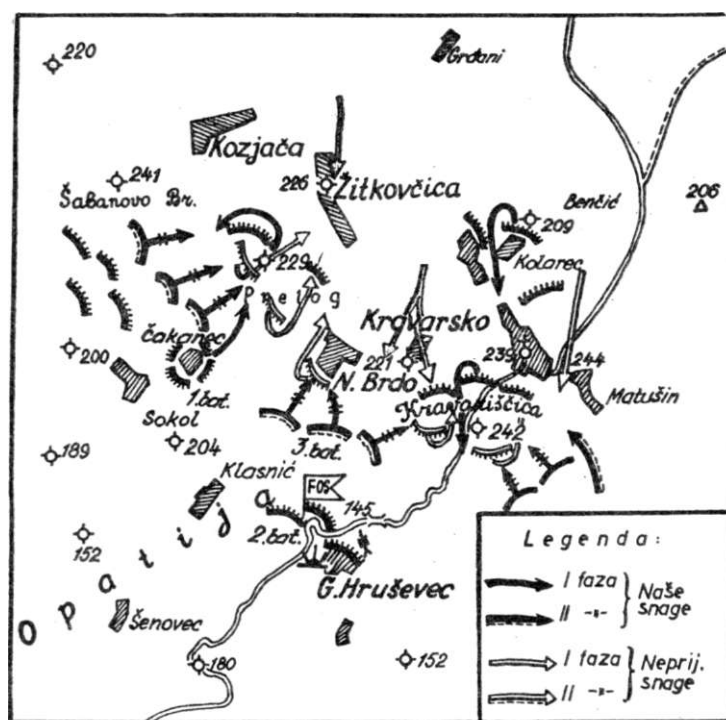
— 2. bataljon pravcem s. Gladovec — k. 238 — na k. 242, a jednom četom iz k. 238 u pravcu centralnog dijela s. Kravarsko,

— 3. bataljon pravcem s. G. Hruševac — Novo Brdo (dvije čete), a jednom četom prema k. 242, zatim produžava napad preko s. Kolarec na komunikaciju kod s. Barbarić da bi odsjekao od glavnine neprijateljske zaštitne dijelove,

— 1. bataljon treba da napadne neprijatelja na položaju Sabanovo br. — k. 229 i po zauzimanju tih položaja da jednim dijelom snaga dejstvuje: u pravcu s. Zitkovčica, a drugim u pravcu s. Novo Brdo. I

Protunapad je otpočeo u 16,30 sati u momentu kada se neprijatelj već povlačio. On je ostavio zaštitnicu koju su sačinjavali kozaci u s. Novo Brdo, k. 242 i u s. Kravarsko (k. 239). Neprijateljska zaštitnica je zadržavala juriše 2.

bataljona. Ipak je 2. bataljon poslije jednosatne borbe zbacio neprijatelja sa k. 242 i otpočeo da ga goni u pravcu s. Kravarsko. 3. i 1. bataljon napadaju određenim pravicima i također odbacuju neprijateljske zaštitne dijelove. Poslije

Borba kod s. Kravarsko 6. aprila 1944.

napuštanja s. Novo Brdo i k. 242 neprijatelj se ubrzano povlačio. Zbog njegovog brzog odstupanja, sa jedne strane i zbog relativno sporog kretanja jedinica brigade u napadu, gonjenje je poslije zauzimanja s. Kravarsko prekinuto.²²

Neprijatelj je pri povlačenju ostavio skoro sav opljačkani materijal. Ukupni neprijateljski gubici procijenjeni

²² Arhiv VII, k. 1230, reg. 18—2/4: Izvještaj štaba brigade, od 8. aprila 1944. i Zbornik, V/26, dok. 65, str. 303—305. Izvještaj štaba 34. divizije, od 16. aprila 1944.

su sa naše strane — do 30 vojnika. Prema dnevnom izvješčaju Glavnog štaba domobranstva br. 98/44 od 7. aprila, njihovi gubici iznose: 2 njemačka podoficira, 5 kozaka i 1 domobran su poginuli, 6 domobrana i 7 kozaka ranjeni, a 5 kozaka je zarobljeno. Naši gubici: 1 mrtav i 7 ranjenih.

Ovaj drugi uzastopni uspjeh brigade imao je velikog odraza na stanje u brigadi i na terenu, poslije tragičnog događaja kod s. Kraljevac. Borci su ponovno stekli svoje staro samopouzdanje, a narod povjerenje u borbenu snagu brigade.

U toku 7. aprila brigada se nalazi na istim položajima očekujući neprijateljski ispad, ali do toga nije došlo. Noću 7/8. aprila brigada vrši predislokaciju 1. bataljona u s. Cvetković Brdo a 3. bataljona u s. Čakanec. 8. aprila čula se borba na pravcu s. Kraljevac. U tom pravcu upućeni su 1. i 3. bataljon, ali se neprijatelj ranije povukao i bataljoni su se vratili. Do 12. aprila brigada je ostala u istim rejonima. Radilo se intenzivno na vojnoj obuci.

Noću 9/10. aprila, 1. i 2. bataljon, po naređenju štaba divizije, obezbjeđuju jedinice 2. diverzantskog odreda koje su rušile prugu Zagreb — Sisak, između želj. st. Turopolje i želj. st. Lekenik. Pruga je bila uništena na 8 mjesta i prekid saobraćaja trajao je 12 sati.²³

Između 12. i 15. aprila brigada se premješta u rejon s. Cvetković Brdo — s. Jerebić Selo — s. Cerovski Vrh — s. Prvonožina.

Noću 12/13. aprila brigada ponovno ruši prugu Zagreb — Sisak na sektoru između želj. stanica Lekenik i Dužice.

Ovaj period (od 7. do 15. aprila) iskorišten je za vojnu i političku nastavu. Borci i rukovodioci obučavali su se u rukovanju oružjem koje je bilo zaplijenjeno, a tog je oružja bilo raznih vrsta, pa se osjećala potreba da se borci obuču u rukovanju svakim oružjem. Brigada je sem toga imala i nešto engleskog oružja. Radilo se intenzivno i na planu političke nastave. Prorađivane su teme: »Borba na-

²³ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 4/1: Naređenje štaba 34. divizije br. 486 od 9. aprila 1944. i k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istorijat brigade.

roda porobljene Jugoslavije«, »Stara i nova Jugoslavija« i »Bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije«, u čitalačkim grupama i na političkim časovima. Uz to su redovno održavane i usmene novine i davane priredbe. U tom radu prednjačio je 1. bataljon.

Ujutro 15. aprila je neprijatelj iz Karlovca izvršio ispad u pravcu oslobođenog teritorija Korduna. Po naređenju štaba divizije brigada se tog dana prebacuje preko r. Kupe kod s. Lasinja, uputivši 2. bataljon na izviđanje u pravcu s. Banski Kovačevac. S obzirom na to što se neprijatelj povukao, do borbi nije došlo. U toku 16. aprila brigada se vraća u svoje ranije rejone, gdje ostaje do 19. aprila.

*

Rano ujutro 20. aprila, brigada se prebacuje u nove rejone — s. Vukomerić (2. bataljon) — s. Dubranec (1. bataljon) — s. Guštelnica (3. bataljon). Ujutro 22. aprila, 1. i 3. bataljon postavljaju zasjedu prema s. Lomnici i to 1. bataljon u rejon s. G. Trputci — s. D. Dragonožec, a 3. bataljon u rejon s. Markuševac — s. Gudci, a jednom četom na k. 182 (Gudčinska gora). Oko 7,30 sati neprijatelj je naišao na 3. četu 3. bataljona na k. 182. Nakon kraće borbe, s obzirom da je neprijatelj obilazio njen desni bok, četa se povukla prema šumi Pržinec u sastav svog bataljona. Neprijatelj je produžio pokret prema s. Dubranec i u 8 sati napao 3. četu 2. bataljona koja se nalazila na položajima kod crkve sv. Kate. Četa nije očekivala neprijateljski napad, te je odmah u početku imala 1 mrtvog (komandir čete) i 4 ranjena borca, ali je spriječila da neprijatelj prodre do s. Dubranec i time omogućila štabu 2. bataljona da sa ostale dvije čete organizira odbranu i zaustavi neprijatelja. Pri tome imamo divan primjer požrtvovanja i drugarstva. Da bi izvukli ranjenu drugaricu, poginuo je komandir čete Hlopec Slavko, teško ranjen polit, delegat voda Dragica Kokot, koja je kasnije umrla i još jedan drug. Zbog borbi kod s. Dubranec 1. i 3. bataljon povukli su se na dominantnu kosu Bukova draga. Tu je 3. bataljon dobio zadatak da napadne neprijatelja kod sv. Kate i da ga u sadejstvu sa 2. bataljonom protjera. 1. ba-

taljon je ostao u brigadnoj rezervi da obezbjeđuje jedinice brigade iz pravaca: s. D. Trputci, s. D. Dragonožec i s. Markuševac. Bataljoni su odbacili neprijatelja i gonili ga do s. Gudci i s. Siljakovina.²⁴

U rejonu razmještaja ostali su pozadinski i drugi dijelovi štaba brigade i bataljona koji su bili u zasjedi, te je i ostavljanje 2. bataljona bilo potrebno. Reagiranje štabova bataljona u zasjedni i njihov izlazak na dominantnu kosu bilo je isto tako taktički na mjestu, iako nisu za to dobili nikakvo pismeno naređenje štaba brigade, jer je dalji opstanak bataljona u određenim zasjedama bio nekoristan. Činjenicu da je 3. četa 2. bataljona ipak bila iznenađena treba pripisati neuobičajenom postupku neprijatelja koji je relativno slabijim snagama izvršio ispad duboko u raspored brigade. Četa je, bez obzira na to, neprijatelju pružila dobar otpor. Štab 2. bataljona, organizirajući odbranu i sa ostalim dvjema četama, odbio dalji napad neprijatelja i omogućio izvršenje protunapada. Što protunapad nije dao bolje rezultate treba pripisati skoro isključivo velikoj pokretljivosti i manevarskoj sposobnosti konjičkih jedinica neprijatelja. Prilikom ovih borbi brigada je imala 4 mrtva i 8 ranjenih. Gubici neprijatelja nisu mogli biti procijenjeni.

Do konca mjeseca brigada se nalazi na istim položajima. Čitavo to vrijeme nije bilo nikakvih neprijateljskih ispada. Jedinice brigade intenzivno su radile na vojno-političkoj nastavi. Noću 25/26. aprila okružni NOO vršio je rekviziciju u s. Kraljevac i 3. bataljon je obezbjeđivao njeno izvršenje.

Brigada 29. aprila dobiva prvo značajnije povećanje. Tog dana uključen je u brigadu, kao njen 4. bataljon, 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda sa 170 boraca, naoružan sa 7 puškomitraljeza i 2 laka bacača²⁵, tako da brigada sada — koncem aprila — ima četiri bataljona (svaki bataljon po 3 čete), prateću četvu (1 bacački i 4 mi-

²⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16: Izvještaj štaba 1. bataljona od 22. aprila 1944. i reg. br. 3/8: Izvještaj štaba 3. bataljona od 22. aprila 1944. j

²⁵ Isto, k. 1223, reg. br. 11/2 i k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istoriijat brigade.

traljeska voda) i četvu za vezu (sa signalnim i telefonskim vodom) i bolnički vod.

Organizacija sanitetske službe je bila tako postavljena da je svaka četa imala jednog bolničara i dva nosioca ranjenika, bataljon referenta saniteta i četiri nosioca ranjenika, a pri štabu brigade je bio referent saniteta i njegov pomoćnik i bolnički vod sa 15 boraca. Svaka četa imala je 1 — 2 nosila, izrađena od domaćeg platna. Ranjenici su evakuirani nosilima do štaba bataljona, a odatle su obično seljačkim kolima upućivani u brigadno previjalište ili divizijsku bolnicu.

Brigada je u ovom periodu prešla na zajedničku ishranu i ona se nešto poboljšala. Pogoršalo se, međutim, stanje sa odjećom i obućom.

Za čitavo vrijeme boravka brigade u širem rejonu Dubranec i Kravarsko jedinice Turopoljsko-posavskog odreda nalaze se u širem rejonu s. Kupčina i Hasan Breg.

U aprilu brigada »Franjo Ogulinac Seljo« nije imala ni jednog dezertera, a vratilo se 10 starih dezertera. To je bio i poseban znak sređivanja i poboljšanja stanja u brigadi. U pogledu mobilizacije, kako su stajale stvari na terenu, nije bilo momentalnih izgleda da se brigada tada popuni. Zbog toga je štab divizije planirao da sa 200 boraca iz Istre, koje je dobila na raspored divizija, popuni brigadu.²⁶ Ali, prije upućivanja u brigadu za njih je bio formiran vojno-politički kurs u s. Oštrcu, za koji je brigada dala određeni broj starješina. Kursom je rukovodio Tepšić Vaso, zamjenik komandanta 1. bataljona brigade.

U brigadi su redovno izdavane četne džepne novine čiji je jedan broj posvećen isključivo II kongresu USAOH-a, a jedan broj borbi protiv dezerterstva. Usmene novine održavane su svakih 8 dana. Posebnu ulogu u političkom radu počele su da imaju »Vijesti 34. divizije« koje je u drugoj polovini aprila počeo da izdaje štab divizije. Njegovi uvodni članci, posvećeni aktuelnim političkim problemima, vijesti iz Jugoslavije i inozemstva, kao i iznošenje poučnih primjera iz borbi i rada jedinica, mnogo su pomogli poboljšanju političkog i kulturno-prosvjetnog rada, a samim

²⁸ Zbornik, V/26, dok. br. 137, str. 656: Opći vojni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 113 od 29. aprila 1944.

tim i stanju u jedinicama. Borci su »Vijesti« veoma dobro primili i počeli su i surađivati u njima.²⁷

Ove zadnje uspješne borbe brigade veoma su povoljno utjecale na smirivanje i poboljšanje političke situacije na terenu Pokuplja i Turopolja. Na zadnjim borbenim uspjesima brigade bilo je moguće pojačati i politički rad na terenu. I brigada, kroz priredbe i mitinge za narod koji su bili sve posjećeniji i organizacije NOP-a razvile su snažno taj rad sa narodom koji je davao pozitivne rezultate izuzev mobilizacije. Međutim, baš to pitanje bilo je osnovno pitanje koje je trebalo da osigura daljnje poboljšanje stanja i u brigadi i diviziji. Malo brojno stanje četa negativno se odražavalo na stanje u njima.

3. *Ponovo na Žumberku*

U međuvremenu neprijatelj je na žumberačkom sektoru postao ponovo vrlo aktivan i vršio stalne ispade. Naročito je u tome bio aktivan novodošao 1. rezervni lovački puk. Ustaške i druge domobranske formacije redovito su učestvovala u tim ispadima. S obzirom na veličinu žumberačkog prostora i relativno slabije snage 34. divizije na tom sektoru, bataljoni tih jedinica (16. omladinska brigada i Žumberački odred) bili su raspoređeni na širokom frontu. Takav raspored jedinica pružao je mogućnost neprijateljskim snagama da počesno tuku bataljone. Neprijatelj je stvarno počeo da primjenjuje takvu taktiku i to uspješno. Trebalo je aktivnijim dejstvima i jačim snagama suprotstaviti se ovoj taktici neprijatelja. Međutim, za takav zadatak je žumberačka grupa bila preslaba. Zbog toga je štab divizije, u duhu ranijeg odobrenja štaba korpusa, donio odluku da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« prebaci u Žumberak u noći između 1/2. maja. Sa brigadom na Žumberak je išao i štab divizije.

Brigada je 29. aprila počela pripreme za ponovni odlazak na Žumberak. U vezi s tim održano je ponovno sa-

²⁷ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 14—2/4: Izvještaj politkomesara 34. divizije br. 42 od 29. aprila 1944.

vjetovanje sa rukovodiocima, a 1. i 2. bataljon su izviđali prugu Zagreb — Karlovac u rejonu između Zdenčine i Horvati.

Nastojalo se da se pokret na Zumberak sačuva u tajnosti do posljednjeg trenutka. Uprkos toga borci su podatak o prelasku na Zumberak saznali preko kurira već dva dana prije.

Naređenjem štaba brigade²⁸ određeno je:

— marš-ruta: s. Vukomerić — šuma Visoki breg — s. Pri Ašpergeri — s. Lovre — s. Ašpergeri — s. Prevendari — k. 192 — s. Galgovo — s. Sv. Marija (Okić) — s. Sv. Jana;

— marševski poredak: 1. bataljon, 2. bataljon, štab brigade, prateća četa, štab divizije, 4. bataljon, četa za vezu, intendantura, bolnički vod, 3. bataljon;

— 1. bataljon kao prethodnica na pruži lijevo i desno na 0,5 km od mjesta prelaza upućuje po jedan vod ojačan minerima sa zadatkom da miniraju prugu, a na cesti lijevo i desno 1 km od mjesta prelaza po jednu četvu. Po prelasku kolone, 1. bataljon ostaje kao zaštitnica. 2. bataljon sa bočnim osiguranjima za vrijeme marša, po prelasku komunikacije Zagreb — Karlovac, preuzima na sebe ulogu prethodnice. 4. bataljon daje samo bočno osiguranje. 3. bataljon u zaštitnici po prelasku pruge prikuplja se i ulazi u kolonu. Marševska osiguranja kreću se noću na odstojanju 1/2 km od kolone, a danju do 1 km.

Početak marša: 1. maj u 14 sati.

Kod ovog drugog prelaska komunikacije Zagreb — Karlovac izmijenjen je pravac marš-rute i mjesto prelaza preko pruge. Međutim, vjerojatno zbog praznika 1. maja, neprijatelj je očekivao jače diverzije na prugu, pa je u tom cilju te noći postavio više zasjeda. Duž pruge između Zdenčine i Horvata bile su u zasjedi jedinice 30. ustaškog bataljona i oklopni vlak.²⁹ Na prethodnicu 1. bataljona bila je kod podilaženja pruži otvorena vatra. Organiziran na-

²⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 20—2/1.

²⁹ Isto, k. 58, reg. br. 3—1/4: Izvještaj I zbornog područja za 2. maj 1944.

pad 1. i 2. bataljona na prugu nije donio rezultata, jer je oklopni vlak zauzeo poziciju baš na mjestu prelaza. Brigada se pod zaštitom 4. bataljona povlači sa pruge u rejon s. Lučelnica.³⁰ Prilikom marša prema pruzi iz jedinica je otišlo 30 boraca. Karakteristično je bilo za borce tog kraja da su veoma nerado odlazili sa svog terena i često izostajali iz jedinice kada je brigada odlazila sa »njihovog terena«, da bi se po povratku brigade opet vraćali u svoje jedinice. Brigada u tom kratkom okršaju nije imala gubitaka, a na drugoj strani ranjen je 1 ustaša i vlakovođa oklopnog vlaka.³¹

U toku 2. maja brigada je dobila naređenje da bude 3. maja spremna za ponovni marš na Zumberak. Štabu brigade je naređeno da sve pripreme vrši u što većoj konspiraciji i da se 3. maja normalno priprema ručak, a na posebnom mjestu da se priprema suha hrana koja treba da se podijeli pred sam polazak na marš.

U toku 3. maja u 14 sati brigada je izvršila pokret istim pravcem kao i 1. maja, samo sada u izminjenjenom poretku bataljona. Na čelu se nalazi 3. bataljon. Štab brigade je odlučio da se na marš krene samo sa tovarnim transportom, izuzev što su intendanturi brigade bila ostavljena dvojica, a pratećoj četi jedna kola. Na prugu se stiglo oko 21 sat. Iz pravca s. Horvati naišao je oklopni vlak koji se kretao u pravcu Zdenčine. Minereri su odmah, po odlasku oklopnog vlaka prema Zdenčini, porušili prugu da bi spriječili njegov povratak ka mjestu prelaza. 1. četa 3. bataljona, krećući se u pravcu mjesta određenog za osiguranje, naišla je na ustašku zasjedu. Na to su sve jedinice 3. i 2. bataljona, sa kojima se nalazio i načelnik štaba divizije Pekić Dušan, prešle energično u napad i rastjerale neprijateljsku zasjedu, sastavljenu od 1. čete 30. ustaškog ba-

³⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 20—1/1: Izvještaj štaba 4. bataljona od 2. maja 1944.

" U izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se: »Drugog maja od 1 do 2 na željezničkoj pruzi kod Mavračića vođena borba između posade iz Horvati i oko 300 odmetnika. U borbi je učestvovala i posada ustaškog oklopnog vlaka koji je preko noći u Horvatima i obezbjeđuje posadu. Ranjeni vlakovođa oklopnog vlaka i 1 ustaša nestao (Arhiv VII, k. 158, reg. br. 58/7—1.

taljona. U toj borbi brigada je imala 2 ranjena, dok ustaše nisu imale gubitaka.³²

Brigada je bez daljih smetnji od neprijatelja, po podne 4. maja, stigla u novi rejon razmještaja koji je zaposjela u slijedećem rasporedu: 1. bataljon s. Svrževo, 2. bataljon s. Slavetić, 3. bataljon s. Dol, s jednom četom u s. Okrug, 4. bataljon s. Goljak, štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Slavetić, intendantura u s. Bude.

Pošto je neprijatelj napadao obično noću ili u ranim jutarnjim satima i sa svih strana, štab brigade je naredio da svaki bataljon od pola noći ima jednu čet u najstrožoj pripravnosti na mjestu odakle može najbolje i najbrže djelovati u bilo kom pravcu, a patrolama da održavaju stalno međusobni dodir i da se komandanti bataljona dogovore sa susjednim jedinicama 16. omladinske brigade i Zumberačkog odreda u pogledu obezbjeđenja i sadejstva. Danju su bile određene grupe osmatrača, a noću isturena stražarska odjeljenja i stalne patrole. Do 14. maja neprijatelj nije vršio ispade u pravcu položaja brigade. Žumberak je 10. maja definitivno napustila 16. omladinska brigada »Joža Vlahović« j otišla u Slavoniju.³³ U isto vrijeme, u sastav 34. divizije ušla je Karlovačka brigada koja je do tada bila pod komandom štaba 8. divizije. Jedinice brigade radile su intenzivno na vojnoj i političkoj obuci boraca i starješina. Pojedini bataljoni i čete izvodili su razne izviđačke akcije ili su obezbjeđivali organe narodne vlasti koje su konfiskovale imovinu narodnih neprijatelja. Tako su 2. bataljon 6. maja sa dvije čete u s. Celine i jednom četom na k. 182, a 3. bataljon u s. Volavje — obezbjeđivali izvršenje konfiskacije u s. Petrovina i s. Volavje. 8. maja je 3. bataljon bio na položaju u s. Crkveni Pribić. 9. maja 2. četa 3. bataljona sa informativnim oficirom brigade bila je u izviđanju u šumi između s. G. Kupčina i s. Izimje. Noću 10/11. maja 1, 3. i 4. bataljon obezbjeđuju konfiskaciju u s. G. Kupčina. Ujutro 13. maja, kada je 3. bataljon

³² Isto, k. 58, reg. br. 3/1—4: Izvještaj I zbornog područja za mjesec maj 1944. godine; k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istorijat brigade, i k. 1230, reg. br. 25—4/4: Izveštaj štaba 2. bataljona za period od 15. aprila do 15. maja 1944.

³³ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 5/1: Naređenje štabu 34. divizije br. 115 od 9. maja 1944.

sa načelnikom štaba divizije izviđao s. Izimje, bio je primijećen od neprijatelja i na njega je bila otvorena minobacačka vatra.

Prema snagama i naoružanju jedinica kojima je raspolagao štab divizije nije bilo velikih mogućnosti za izbor objekata napada. U takvoj situaciji štab divizije svojom zapoviješću, op. br. 118/44 od 14. maja, donio je odluku o napadu na najslabija neprijateljska uporišta u s. G. i D. Izimje i s. Stančaki.³⁴ U određenoj situaciji neprijateljska uporišta u s. Izimju i s. Stančaki bili su najpovoljniji objekti iz više razloga. Ona su, prije svega, bila brojčano najslabija. U G. i D. Izimje se nalazio dio 3. čete »A« bataljona 1. rez. lovačkog puka (120 vojnika), a u s. Stančaki drugi dio iste čete (40 vojnika). Njihovom likvidacijom bi se otvorila opet mogućnost lakšeg dejstva na komunikacije Zagreb — Karlovac.

U vezi sa tom odlukom jedinice divizije dobile su sljedeće zadatke:

— Karlovačka brigada jednim bataljonom napada na uporište s. Stančaki, jednim bataljonom vrši demonstrativan napad na s. Draganići, gdje se nalazila 2. četa istog bataljona i nešto žandarmerije (ukupno oko 200 vojnika) i obezbjeđuje pravce koji izvode od Karlovca; jedan bataljon na obezbjeđenju prema s. Ozalj, u kome se nalazio ustaško-domobranski garnizon sa oko 700 vojnika i jedan bataljon u divizijskoj rezervi u G. Kupčina;

— Zumberački partizanski odred sa dva bataljona u s. Petrovini na obezbjeđenju iz pravca s. Jastrebarsko, a sa po jednim bataljonom na sektoru prema Samoboru, u kome se je nalazio veoma jak neprijateljski garnizon iz koga je neprijatelj mogao intervenirati; i jednim u rejonu s. Vivodina;

— brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da napadne neprijateljska uporišta G. i D. Izimje i da se obezbijedi iz pravca s. Jastrebarsko.

U vezi s tim štab brigade izdao je ovu zapovijest³⁵:

³⁴ Zbornik, V/27, dok. br. 71, str. 287—291: Zapovijest štaba 34. divizije od 14. maja.

³⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 29/1.

— 1. bataljon, ojačan jednim teškim mitraljezom, napada na G. Izimje iz sjevernog i sjeverozapadnog pravca. Po mogućnosti neprijatelja razbiti u prvom naletu, a zatim produžiti napad na D. Izimje;

— 3. bataljon, ojačan sa dva teška mitraljeza i podržan sa 3 teška minobacača, napada na D. Izimje, i to dvjema četama u zahvatu puta prema crkvi, a jednom četom lijevo prema glavnoj cesti. Minobacačka vatra otpočet će sa 15—20 mina tek kad neprijatelj uoči nastupanje jedinica. S obzirom na to što neprijatelj ima dva bacača za koje se znalo da je uzeo reperne tačke okolnog zemljišta, 3. bataljonu je bilo naređeno da napada bez oklijevanja, sa ciljem da što prije izbije u samo selo;

— 2. bataljon postavlja osiguranje prema Jastrebarskom ispred s. Novaki. Kod mosta preko potoka Volavica trebalo je minirati cestu, s obzirom na to da neprijatelj u Jastrebarskom raspolaže oklopnim kolima. Bataljon treba da održava vezu sa bataljonima Žumberačkog odreda u s. Petrovina (kapelica Sv. Telo). Bataljon ostaje na obezbjeđenju do 3,30 sata, ako ne dobije drukčije pismeno naređenje;

— 4. bataljon ostaje u brigadnoj rezervi zapadno od s. D. Izimlje; brigadno previjalište u s. Hudovci Breg. Za napad je bio određen 14. maj u 22 sata.

U pokretu ka s. Izimje u rejonu Silovina (k. 189), svi su borci upoznati sa predstojećim zadatkom. Tom prilikom skrenuta im je pažnja na tajnost u periodu podilaženja i na neophodnost energičnog dejstva u napadu. Također su održani partijski sastanci i sastanci skojevskih aktiva, na kojima je ukazano na značaj akcije, kao i na to da komunisti i skojevci treba da budu u prvim redovima kao primjer ostalim borcima.

Na 1. bataljon u podilaženju ka s. G. Izimje otvorena je vatra, dok je jedino njegova 3. četa naišla na neprijateljskog mitraljesca na straži koji je spavao. Bataljon je odvratio snažnom vatrom, izvršio juriš i uspio da neprijatelja istjera iz rovova i nekih kuća. U selu je došlo do borbi prsa u prsa. Politički komesar 3. čete Guštin Lovro uhvatio se u koštac sa dva Nijemca. Nastalo

je teško rvanje. Opazivši to, desetar čete Fiolić Miško i zamjenik političkog komesara Pilaš Dragutin priskočili su u pomoć komesaru čete. Teški mitraljez je bio u opasnosti i nišandžija ranjen, ali je vodnik Martić Janko, iako ranjen na dva mjesta, donio mitraljez. Bataljon je energično čistio kuće od neprijatelja. Ovdje je jedna sentimentalna stvar odigrala važnu ulogu. Čuvši plač djece po kućama borci su prekinuli bacanje ručnih bombi u kuće iz kojih je neprijatelj pružao otpor. Na, neprijatelj se poslije kraćeg vremena sudio i snažnom vatrom, a naročito bombama, uspio da uspori dalji napad 1. bataljona. Neposredno poslije toga, počelo je da pristiže pojačanje iz Jastrebarskog, koje 2. bataljon nije uspio da zadrži i 1. bataljon se morao povući na polazne položaje. Bataljon je imao dva mrtva, 8 ranjenih i 5 nestalih. Neprijatelj je imao 4 mrtva koja su nađena, a pri tom je zaplijenjena i 1 puška.

Treći bataljon, koji je nešto zakasnio, počeo je napad tek u 22,30 sati, zadržan je organiziranom i snažnom vatrom već na jurišnom položaju. Neprijatelj je poslije borbe kod s. G. Izimje bio na položaju spreman i tu nikakvog iznenađenja više nije moglo biti. Podrška prateće čete minobacačima bila je vrlo neefikasna, tako da mine nisu uopće pogađale ciljeve. Vatrene položaji minobacača bili su u šumi što je veoma otežavalo osmatranje ciljeva.

Četvrti bataljon, koji se kao brigadna rezerva kretao iza 3. bataljona, našao se u vatri koja je otvorena na 3. bataljon i pri tome pretrpio gubitke od 2 mrtva i 3 ranjena.

U 3 sata naređeno je povlačenje.

Drugi bataljon zaposio je svoje položaje prema naređenju u 21,30. 2. četa i mineri minirali su cestu ispred s. Novaki, dok su 1. i 3. četa sa mitraljeskim vodom zaposjeli položaje na cesti kod s. Novaki prema s. Volavje. U 1,30 iz Jastrebarskog je naišao neprijatelj sa oko 200 vojnika, 3 tenka i 2 topa. Tenkovi su prešli preko minskog polja, a mine se nisu aktivirale, i krenuli dalje komunikacijom prema s. Izimju. S obzirom na to što bataljon nije raspolagao nikakvim protuoklopnim sredstvima, vatra na tenkove nije otvarana, već se čitav bataljon povukao na nove položaje oko 300 m od ceste. To povlačenje omogućilo je kasnije i neprijateljskoj pješadiji da bez posebnih teškoća

U t

/

krene prema svom cilju. Raketom je dat određeni signal da je neprijatelj krenuo prema s. Izimju. Iza tenkova, pješadija je sa 2 topa naišla na minsko polje. Pod jednim kolima eksplodirala je mina. U tom momentu su pojedina oruđa iz bataljona otvorila slabu i neorganiziranu vatru, što neprijateljsku pješadiju nije zaustavilo. Bataljon se povukao iz zasjede u 3,20.³⁶

Gubici brigade iznose: 10 mrtvih, 14 ranjenih. Iz 3. čete 1. bataljona 2 poginula druga ostala su na položaju. Zbog toga je smijenjen komandir te čete. Ta četa povlačila se pod pritiskom pristiglog pojačanja i, u stvari, bila iznenađena. Pretpostavljalo se da je neprijatelj imao 10 mrtvih i oko 20 ranjenih.³⁷ Pri tome je zaplijenjena 1 puška i uništen 1 poljski top.

Napad nije bio uspješan. Za napad su određene, pojedinačno za svako uporište, suviše male snage. Stab divizije je precizno odredio dejstvo brigade ne samo po objektima već i pravce napada, jačinu rezerve, itd., što bez sumnje nije podsticalo inicijativu potčinjenih. Ideja da se dejstvuje što energičnije i da se neprijatelj što prije likvidira nije mogla biti praktično materijalizirana. To se može zaključiti i iz odnosa snaga predviđenih za napad u odnosu na snage na osiguranju i u rezervi. Taj odnos u bataljonima iznosi 3:6:2. Trebalo je da snage za napad budu što jače, a na račun snaga na osiguranjima. Moglo se pretpostaviti da prve snage koje mogu da interveniraju su snage iz Jastrebarskog i da one ne mogu biti jače od 200 do 300 vojnika. Pitanje je da li je bilo celishodno odrediti tri bataljona da obezbjeđuju taj pravac. Jače snage koje su mogle da interveniraju su one iz Karlovca, ali to, u naj-

³⁶ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 34—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade od 16. maja 1944; reg. br. 23—1/4; reg. br. 23—2/4; reg. br. 23/4; reg. br. 23/4: Operativni izvještaj štaba 1, 2, 3. i 4. bataljona od 15. maja 1944.

Zbornik, V/27, dok. br. 84, str. 355—358: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, od 17. maja 1944. štabu 4. korpusa.

³⁷ Prema dnevnom izvještaju Župskog redarstva u Karlovcu napadnuti dijelovi »A« bataljona 1. rez. lov. puka imali su te noći 3 njemačka vojnika poginula i 8 ranjenih, dok je na cesti kod s. Novaka ranjen 1 vojnik. (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 13/8—1 i 17/8—1). Ne raspolaže se podacima iz njemačkih dokumenata.

Bozo Rkman, zamjenik političkog komesara brigade maja 1944.

boljim uvjetima, one nisu mogle učiniti prije dva sata. Za obezbjeđenje tog pravca određen je samo jedan bataljon. Teško je bilo pretpostaviti intervenciju iz s. Ozalj, jer bi to bilo neuobičajeno, s obzirom na dotadašnju praksu. Napad je bilo cjelishodnije vršiti iz pravaca sa kojih ga je neprijatelj manje očekivao i bio manje utvrđen, a to je iz pravca komunikacije. Za ovakve vrste napada borci su bili sem toga i nedovoljno pripremljeni a posebno za upotrebu ručnih bombi. Činjenica je da je pri napadu na G. i D. Izimje upotrijebljeno svega 10 ručnih bombi.

Neekonomična upotreba snaga i sredstava i nestvaranje odgovarajuće nadmoćnosti, barem u živoj sili, što je bilo apsolutno moguće, s obzirom na snage kojima se raspolagalo, glavni su uzrok neuspjeha ove akcije. Interesantno je da iz svih dosadašnjih neuspjeha u napadima

nisu izvučena pozitivna iskustva, naročito u pogledu stvaranja odgovarajuće nadmoćnosti. Napad na D. Izimje, kao na glavni objekat napada, bio je zbog zakašnjenja 3. bataljona već unapred osuđen na neuspjeh. Posebno je interesantna činjenica da se izvjesne jedinice zadržavaju u brigadnoj rezervi, ali do sada još nikada ta rezerva nije bila i upotrijebljena, iako je to u ovom napadu bilo i moguće i potrebno. Drugo je pitanje i njeno mjesto i grupisanje što je dovelo do gubitaka koji nisu bili neophodni.

Na mjesto Govorušić Drage, na dužnost zamjenika političkog komesara brigade, koncem aprila 1944. došao je Božo Rkman. Na partijskom savjetovanju 9. maja u s. Slavečić na kome su prisustvovali svi sekretari bataljonskih biroa i ćelija izvršena je svestrana analiza dotadašnjeg rada i stanja partijske i skojevske organizacije kao i analiza opšteg stanja u brigadi. Konstatirano je da je dotadašnji partijski rad bio neredovit i organizaciono često neadekvatno postavljen. U sastavu bataljonskih biroa nalazili su se samo sekretari ćelija, ali ne i politički komesari bataljona i sekretari SKOJ-a. U nekim četama nisu ni bile formirane ćelije. Teoretski rad sa članovima Partije bio je kvalitetno veoma slab i neredovit. Jedan od razloga takvog stanja bila je i nedovoljna teoretska izgrađenost nekih sekretara bataljonskih biroa, a još više sekretara ćelija. U štapskim ćelijama skoro i nije bilo pozivanja članova KP na partijsku odgovornost. Komandanti bataljona su se na partijskim sastancima ponašali više kao komandanti nego kao komunisti. Naročito je bilo uskogrudosti i sektašenja prilikom primanja u Partiju, skojevaca, pa i skojevskih rukovodilaca. Konspiracija nije bila dovoljno zastupljena. Partijski kadar je, skoro bez izuzetka, bio bez ikakvih partijskih kurseva. Pošto su na pomenutom savjetovanju sagledani osnovni problemi partijskih organizacija zaključeno je da se uočene slabosti moraju što prije otkloniti. Radi poboljšanja teoretskog nivoa partijskog članstva odlučeno je da se proradi slijedeći teoretski materijal: »Učenje o Partiji«, »Istorija SKP(b)«, i »Razvitak društva« od Segala.

Slične slabosti uočene su i kod organizacija SKOJ-a a one su, pored ostalog, proisticale i zbog slabe pomoći

članova i rukovodilaca partijskih organizacija. Rukovodioci SKOJ-a su, također, bili mahom mlađi borci, bez dovoljno iskustva i znanja i zato nisu uspjeli aktivirati i zainteresirati ostale članove SKOJ-a za rad. Otuda i slučajevi da skojevski sastanci ponekad i nisu bili dovoljno posjećeni, jer su pojedini članovi osjetili da se na tim sastancima ne rade i ne rješavaju oni problemi koji su njih zainteresirali.

Politički rad se planski odvijao, ali je bio prepušten nižim političkim rukovodiocima (političkim komesarima četa i političkim delegatima vodova) od kojih jedan dio nije bio u stanju da prati i objašnjava razne političke događaje. To se najbolje primjećivalo po tome što politički rukovodioci nisu umjeli da borcima i narodu potpuno objasne poziciju i politiku reakcionarnog rukovodstva HSS i Mačeka.

Kulturno-prosvjetni rad bio je razvijen i borci su za njega bili vrlo zainteresirani. U brigadi se osjećala živost, veselje i pjesma. U bataljonima i četama formirani su kulturno-prosvjetni odbori koji su organizirali i unapredili taj rad. U brigadi je bilo svega 20 nepismenih sa kojima se redovno radilo.

Plan vojne obuke (po kome se veoma sistematski radilo) počeo je da pokazuje rezultate. Međutim, raniji način rukovođenja ostavio je još tragova i kod boraca i kod rukovodilaca — i u pogledu discipline i u pogledu shvatanja izvršavanja naređenja, rukovođenja jedinicama u borbi, sadejstva sa drugim jedinicama, itd. Stoga je štab brigade sredinom maja održao sastanak sa članovima štabova bataljona na kojem je ukazano na uočene manjkavosti i zatražio od njih da se te slabosti što prije otklone i saopštio im da to više neće tolerisati, nego će oni koji budu i dalje grešili biti pozivani na odgovornost, što do tada nije bilo u praksi. Na sastanku je istaknut kao primjer dobrog rada, zalaganja i borbenosti 1. bataljon.

U pogledu rada i suradnje partijske organizacije brigade sa partijskom organizacijom i, uopće, sa organizacijama i narodnooslobodilačkim odborima na terenu radi uzajamne pomoći u radu bilo je dosta slabosti. Brigada se uvijek, gdje god se našla, povezivala sa narodnooslobodi-

lačkim odborima i drugim organizacijama, održavala mitinge i priredbe, obezbjeđivala rekviziciju hrane sa ugroženih područja, pojedine čete su nedjeljom odlazile u crkvu, na što je ovdašnji narod veoma dobro gledao i dr. Odgovornost drugova na terenu često je bila veoma slaba. Dogovaralo se o konfiskaciji hrane, brigada je izvršila obezbjeđenje, a komisija narodnooslobodilačkog odbora nije došla (Zumberak). Pripremana je priredba i miting za 1. maj u s. Dubranec, a odbornici nisu obavjestili nared (V. Gorica), a narodu je kasnije prigovarano da nije htio doći na miting. Na liniji borbe za razbijanje dezerterstva upućeni su bili pojedini članovi KP u Posavinu i oko s. Pokupsko da ih privuku i opet dovedu u brigadu.^{38*}

Do 18. maja brigada se nalazi u istim rejonima razmještaja, a tog dana, s obzirom na privremeni odlazak Karlovačke brigade sa tog sektora,³⁹ brigada se prebacuje u rejon s. Prekrižje — s. Bukovica — s. Hutin i u tim rejonima se nalazi do 28. maja. U čitavom tom periodu brigada nije imala nikakav dodir sa neprijateljem. Sve zasjede koje su pojedini bataljoni i čete često postavljali na raznim pravcima, inače stalnim pravcima neprijateljskog patroliranja i izviđanja, bile su bez ikakvih dodira sa neprijateljem. Neprijatelj je na terenima prema s. Ozalj i s. Draganići imao, vjerojatno, dobro organiziranu obavještajnu službu koja ga je blagovremeno obavještavala o svim našim pokretima pa i zasjedama. Pojedini bataljoni i čete obezbjeđivali su organe narodne vlasti i komande Zumberačkog vojnog područja u rekviziciji i konfiskaciji imovine narodnih neprijatelja u blizini neprijateljskih uporišta. Noću 24/25. maja štab brigade organizirao je lažnu uzbunu da bi ocijenio borbenu sposobnost bataljona u slučaju iznenadnog neprijateljskog napada. Bataljoni su vrlo brzo izašli na unapred pripremljene položaje i štab brigade bio je potpuno zadovoljan spremnošću jedinica.

Plan vojne obuke sačinjen je u štabu brigade na osnovu plana divizije. Po bataljonima su određeni nastavnici

³⁸ Arhiv CK KPH, mikrofilm H-38/193 do 195: Izvještaj sekretara brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, 16. maja 1944. Centralnom komitetu KP Hrvatske.

³⁹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 34—2/1: Naređenje štaba 34. divizije od 17. maja 1944.

za pojedine predmete (borbena obuka, ratna služba, poznavanje naoružanja, itd.) koji su svakodnevno dolazili na pripremu u štab brigade. Oni bi kasnije to prenosili na starješine i borce po četama. Ta teorijska nastava povezana sa ratnom praksom i analizama akcija, koje je štab brigade vrlo često organizirao, učinila je mnogo u izgrađivanju mladog starješinskog kadra u brigadi. Takva je nastava imala svog odraza i na disciplinu i na odgovornije vršenje dužnosti.

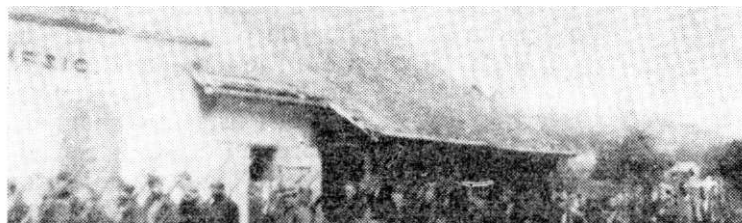
Štab brigade 25. maja naređuje za 26. maj izlaženje svih jedinica na položaje sa defenzivnim zadacima.⁴⁰ Vjerojatno je da je naša informativna služba bila dezinformirana o neprijateljskim namjerama da priprema napad na jedinice brigade. U stvari, neprijatelj je toga dana otpočeo napad u pravcu oslobođenog teritorija Korduna glavnim snagama 1. rezervnog lovačkog puka i ustaškim snagama, a radi vezivanja naših snaga na Kordunu u sklopu napada na Vrhovni štab NOV i POJ u Drvaru.⁴¹ Ima se dojam da je neprijatelj vještima dezinformacijama, preko naše informativne službe, uspio da snage 34. divizije navedene na defenzivu. Otuda i situacija da umjesto aktivnog dejstva osam bataljona brigade i Zumberačkog odreda na komunikaciji Zagreb — Karlovac, a u duhu opće situacije na jugoslovenskom ratištu — 26. maja imamo tih osam bataljona na odbrambenim položajima, jasno, bez dodira sa neprijateljem koji je tada dejstvovao prema Kordunu. Prema tome, izostala je i pomoć koju su mogle da pruže jedinice 34. divizije ostalim snagama 4. korpusa, naročito u Kordunu.

U tom periodu došlo je do nekih kadrovskih promjena. Za komandanta 2. bataljona dolazi Valjan Vlado, a za političkog komesara tog bataljona Delibegović Ahmet. Za komandanta 4. bataljona postavljen je Stos Stjepan. U štabu brigade za načelnika štaba postavljen je Kopjar Dragutin.

⁴⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 43—2/1: Naređenje štaba brigade od 25. maja 1944.

⁴¹ Zbornik, tom V, knj. 27, dok. br. 200, str. 820—825: Izvještaj komandanta 1. rez. lov. puka od 29. maja 1944. o borbama ovog puka prilikom pothvata »šah«.

U toku 27. maja, poslije ulaska 2. bataljona Turopoljskog odreda u brigadu, prvi put dolazi do njene veće popune. Toga dana je došlo 120 boraca iz Istre. Pred njihov dolazak u brigadi su izvršene intenzivne pripreme. U vezi s tim je i štab brigade izdao posebno pismo u kome su, sem kratkog istorijata Istre, data i mnoga pitanja o kojima borci brigade treba da vode računa prilikom prijema kako bi se ovi što prije srodili s njima. Trebalo ih je što ljepše prihvatiti, tumačiti im liniju naše borbe, jednom rječju

Borci iz Istre u 34. diviziji, april 1944.

biti s njima u stalnom kontaktu. Iako su drugovi iz Istre vrlo dobro primljeni. Svaki bataljon dobio je do 30 boraca. To je za tadašnja brojna stanja jedinica bila velika pomoć. Brigada je 1. juna brojala 630 boraca.⁴²

U periodu april — maj otkrivena su tri neprijateljska agenta, koje je neprijatelj ubacio u brigadu sa špijunskim zadacima.

⁴² Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 25—11/4: Opći vojni izvještaj brigade FOS, op. br. 106 od 26. maja 1944.

Program političkog rada u brigadi je prilično savladan tako da je 60% boraca dobro odgovorilo na kontrolna pitanja koja su bila dobijena od političkog komesara korpusa. Da bi se još više pojačao ovaj rad raspisano je natjecanje u okviru divizije, koja će brigada najbolje prorađivati naredni politički program. Neposredan program od 1. do 7. juna sastojao se iz prorade odluka III zasjedanja ZAVNOH-a.

Kulturno-prosvjetni rad je, zahvaljujući formiranim odborima u četama i bataljonima, počeo da napreduje i da se sve više širi. Svaki tjedan izlazile su zidne i džepne novine koje su bile izraz unutrašnjeg života četa. U brigadi su bili u posljednje vrijeme naučeni mnogi igrokazi, horske pjesme i recitacije. Svaki bataljon je imao pjevački hor koji bi naučio pjesme iz pjesmarice i kasnije ih prenosio na čete, tako da su u nekim četama pjevali skoro svi borci. Neke čete su naučile i do 20 borbenih pjesama. Svaki bataljon je bio u stanju da održi priredbu sa dosta dobrim programom. Svi igrokazi i pjesme koji su izašli u kulturnim priložima ZAVNOH-a bili su naučeni i uvježbani. Kulturno-prosvjetni rad je zahvatio skoro sve borce. Na dan rođendana druga Tita 25. maja brigada je održala mitinge u Slavetiću, Dolu, Prekrižju i Kalju. Izvedene priredbe u svim jedinicama, u okviru raspisanog natjecanja. Najbolju priredbu je dao 2. bataljon koji je bio pobjednik tog dijela natjecanja.

Neprijateljska propaganda u vezi sa Pavelićevom ^amnestijom«, čiji je rok isticao 26. maja, bila je veoma intenzivna. Organizacije na terenu bile su prilično uzdržane stalnim paničarskim vještima, a dobrim dijelom i zbog slabog političkog rada. Djelimičnom uspjehu ove propagande (oko 800 ljudi je tada otišlo u neprijateljska uporišta ali su se mnogi od njih već narednih dana počeli vraćati) pridonijela je i nedovoljna aktivnost jedinica 34. divizije. Narod ovog kraja već duže vrijeme nije bio svjedok nekog većeg uspjeha naših jedinica, pa se sticao dojam da NOP slabi.

Odnos boraca brigade prema narodu bio je vrlo dobar i narod je brigadu, po odnosu boraca prema njemu, upoređivao sa 13. proleterskom brigadom.

Ishrana na Zumberku je znatno slabija nego što je bila u Pokuplju, a ni komanda Zumberačkog područja ni narodnooslobodilački odbori nisu tom pitanju posvećivali dovoljno pažnje. Hrana koju je dobivala brigada nije bila dovoljna za tri obroka, pa se doručak sakupljao po selima. U rekvizicijama je bilo mnogo nepravilnosti, te je bilo odlučeno da u komisijama učestvuju i politički rukovodioci brigade.

Partijski rad u to vrijeme se poboljšava. 8. juna partijska organizacija brigade broji 101 član KP, od kojih je 9 novoprimitljenih i 15 kandidata, a skojevska 117 članova. U četama gdje ih nije bilo — formiraju se partijske ćelije. Popunjena su sva mjesta partijskih i skojevskih rukovodilaca. To je već samo po sebi omogućilo bolji rad i rukovođenje. Sastanci su se redovno održavali, prisustvovali su i sekretari višeg partijskog rukovodstva i donošeni su konkretni zaključci. Kritika i samokritika, sa kojima se neki od starijina nisu lako mirili, doprinijele su da je porasla odgovornost rukovodećeg kadra. Sekretar partijske organizacije brigade Rkman Božo održao je više sastanaka sa sekretarima bataljonskih biroa i ćelija. Održana su bila i partijska savjetovanja u 2. i 3. bataljonu. Teoretski rad, međutim, još nije postao redovit. Dolaskom brigadne delegacije sa I kongresa USAOH-a održani su sastanci po jedinicama. 29. maja formiran je divizijski komitet i politički odjel. Sekretar Divizijskog komiteta postao je Božo Rkman, sekretar partijske organizacije brigade.⁴³

Štab divizije tražio je od štaba korpusa odobrenje da brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« orijentira prema Samoboru.⁴⁴ Planovi štaba divizije za brigadu u širem rejonu Samobora bili su: postavljanje zasjeda kod Samobora, konfiskacija stoke i hrane u dijelu koji su privremeno okupirali Nijemci i, eventualno, napad na uporište Lug.

⁴³ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 15/4: Izvještaj politkomesara 34. divizije br. 49 od 31. maja 1944. i k. 429, reg. br. 5/3: Izvještaj politkomesara 4. korpusa od 12. juna 1944. politkomesaru GŠ NOV i PO Hrvatske i CK KPH; i Arhiv CK KPH, mikrofilm H—37/648—651: Izvještaj divizijskog komiteta od 8. juna 1944. Centralnom komitetu KPH.

⁴⁴ Isto, k. 1224, reg. br. 3/6, depeša br. 4 od 24. maja 1944.

U tom cilju, tokom 28. maja, brigada je (bez 3. i 4. bataljona) izvršila marš u rejon s. Kalje. Do 10 sati 29. maja u taj rejon su stigla i ostala dva bataljona. U toku 30. maja brigada je izvršila marš u rejon s. Poklek i s. Stojdraga.⁴⁵

Na osnovu prikupljenih podataka donesena je bila odluka za napad na neprijateljsko uporište u s. Ponikve, koje se nalazilo na dijelu teritorija Slovenije, anektirane njemačkom Rajhu. Dobijeni podaci o neprijatelju su bili vrlo štori. Prema tim podacima u s. Ponikve nalazi se 50—60 vojnika njemačke granične straže, naoružanih sa 2 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza i lakim minobacačem. Sem posade, u selu je bio i izvjestan broj naoružanih seljaka njemačke narodnosti, preseljenih na ovaj teritorij iz rejonu Kočevje. Ova akcija je, sem političkog značaja, ipak bila više ekonomske prirode, jer su to bili bogati seljaci sa opljačkanom stokom slovenačkih seljaka, koji su još 1941. godine morali prisilno da napuste svoje domove.

Samo selo nalazi se oko 4 km zapadno od s. Bregana u kome se nalazio 10. policijski bataljon. Oko raskrsnice u centru sela bilo je izgrađeno nekoliko betonskih bunkera ograđenih žicom, a za odbranu je bilo preuređeno i nekoliko zidanih zgrada.

Na putu do uporišta trebalo je preći »granicu« Njemačke i NDH. Ona je bila potpuno uređena u inženjerijskom smislu: nekoliko redova bodljikave žice ojačane minama. Teškoće je pričinjavala činjenica da su mine, postavljene još 1941. godine, sada zarasle u travu i korov tako da ih je bilo vrlo teško uočavati.

Bataljoni su dobili slijedeće zadatke:⁴⁶

— 2. i 3. bataljon i dio prateće čete da pređu »granicu«, a zatim 3. bataljon da napadne samo uporište, a Drugi, koji će biti u rezervi, da ga obezbijedi od eventualnih intervencija neprijatelja;

—1. bataljon u rejonu s. Stojdraga i s. Poklek da obezbijedi pravce koji u te rejone izvode iz doline r. Krke;

⁴⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 46/1: Naređenje štaba brigade od 28. maja 1944.

⁴⁶ Isto, k. 1230, reg. br. 48/1: Naređenje štaba brigade od 31. maja 1944.

— 4. bataljon u rejonu s. Čadar da obezbjeđuje pravce koji iz Samobora i s. Bregane izvode ka s. Stojdraga i da izvrši konfiskaciju u s. Grdanci.

Stab brigade je 2. i 3. bataljonu postavio još i slijedeće zadatke:

— 3. bataljon, ojačan sa 2 teška mitraljeza i minirima, da napadne s. Ponikve sa jugozapadnog pravca, s ciljem da što prije izbije prema s. Brezje i onemogućiti izvlačenje neprijatelja. Bataljon je trebalo da pronađe 5—6 vodiča;

— 2. bataljon, ojačan 1 teškim mitraljezom, da jednu četvu uputi u s. Laze sa zadatkom da obezbijedi 3. bataljon iz tog pravca i ispita da li se u s. Koritno nalazi neprijatelj, a ostale dvije čete da budu u rezervi na raskrsnici puteva zapadno od s. Ponikve. U tom rejonu treba da se nalazi i prateća četa sa teškim minobacačima i četa za vezu.

Na zadatak se krenulo u 14 sati, pravcem: k. 463 — Goli crnik — k. 403 — s. Ponikve. Teren je starješinama i borcima bio potpuno nepoznat. Starješine 2. i 3. bataljona pripremale su se samo po karti. Sem toga, nepoznati su bili i podaci o obezbjeđenju granice i, eventualno, drugim minskim preprekama. Vodiči, koje je našao 3. bataljon već tri godine nisu bili preko »granice« u tim selima.

Već u toku marša izvršene su promjene u zadacima jedinica. Prolaz kroz trostruki red žičanih pripreka i minska polja mineri su uspješno otvorili. Za obezbjeđenje prolaza ostala je na k. 403 2. četa 2. bataljona.

Neposredno prije napada, jedna jača neprijateljska patrola (oko 15 vojnika), idući po graničnoj patrolnoj stazi, naišla je na zasjedu 2. čete. Obje strane su bile iznenađene, ali se 2. četa prije snašla i prva otvorila vatru, nakon čega se neprijateljska patrola panično povukla, i u svom povlačenju prema uporištu naišla na 3. četvu 2. bataljona, kojom prilikom je jedan neprijateljski vojnik teško ranjen a puškomitraljez i jedna puška zaplijenjeni.

Napadom 3. bataljona u 21,30 sati nije postignuto iznenađenje, jer je neprijatelj, upozoren borbom na graničnoj liniji, bio spreman za borbu i prvi otvorio jaku vatru. Jedinice su uprkos toga zauzele jugozapadni dio sela i doprle do žice i bunkera. Neprijatelj se sredio i izvršio

protunapad na jedinice 3. bataljona. Poslije odbijanja protunapada, 3. bataljon je iskoristio napuštanje bunkera i energičnim napadom zauzeo i bunkere u centru sela. Pri napadu na bunkere ispred kojih se nalazila žičana ograda, posebno se istakla Bartolin Danica, polit, delegat 1. voda 2. čete 3. bataljona, koja je pod najvećom neprijateljskom vatrom prva jurišala na bunker u centru sela.

Neprijatelj koji je napustio s. Ponikve pripucavao je na naše jedinice u tom selu, koje su sakupljale i izvlačile materijal. 2. bataljon je bio angažiran na različitim zadacima (obezbjedenje na »granici«, obezbjeđenje prateće čete, gonjenje neprijatelja), tako da štab bataljona bataljona nije imao pri ruci ni jednu kompletnu jedinicu da bi parirao eventualnostima. U takvoj nejasnoj situaciji o neprijatelju, a imajući samo jedan prolaz preko minirane i relativno dobro obezbijeđene granice, štab brigade u 23,45 sati naređuje bataljonima povlačenje, iako se moglo izvući još mnogo ratnog i ostalog materijala. Pri povratku 2. četa 2. bataljona je neobaviještena o povratku brigade iz tog pravca i misleći da se radi opet o neprijatelju, bez upozorenja otvorila iznenadnu vatru. Tek poslije kraćeg vremena došlo je do međusobnog sporazuma. Srećom, to je prošlo bez gubitaka.

U napadu na s. Ponikve brigada je imala 4 mrtva i 9 ranjenih. Neprijatelj je imao, sigurno, 4 mrtva i 6 zarobljenih civila sa oružjem. Ostali gubici nisu poznati. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 7 pušaka, 1 šmajser, 1 laki bacač, 2 tromblona, 1 radio-stanica i izvjesna količina drugog materijala.⁴⁷

Uslijed vrlo tamne noći desilo se 3. bataljonu da je u s. Ponikve ostao ranjeni borac i sa njim Spišić Tomo, koji je ranjenog druga izvukao do »granice«, iako je neprijatelj stalno pripucavao, zatim pronašao bataljon i sa nekoliko drugova i nosilima vratio se po ranjenog druga.⁴⁸ Bio je to primjer velikog požrtvovanja i drugarstva.

⁴⁷ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 28—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade od 3. juna 1944; Operativni izvještaji štabova bataljona, reg. br. 27—1/4; i reg. br. 27—5/4. reg. br. 27—2/4. Žbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 16, str. 62—65.

⁴⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 27—3/4: Izvještaj štaba 3. bataljona od 4. juna 1944.

Ova akcija odvijala se u vrlo neizvjesnoj situaciji. Brigadi nepoznat i relativno gusto pošumljen teren, nedovoljno precizni podaci o neprijatelju i minama zaprečenom zemljištu — utjecali su da su se i štabovi i jedinice ponašali vrlo sporo i bojažljivo. Borba 2. čete na »granici« unijela je još više nespokojstva, jer se nije znalo o čemu se radi. Odluka da 2. četa 2. bataljona ostaje na obezbjeđenju prelaza »granice« potpuno je bila na mjestu. Bilo bi, međutim, još bolje da su prolazi učinjeni na još nekoliko mjesta. Vjerojatno je da bi se jedinice i štabovi tada osjećali nekako slobodnije. Ovako je to sve ličilo na ulaz u mišolovku.

Svi uvjeti pod kojima se išlo u ovaj napad utjecali su i na to da su i načelnik štaba divizije i članovi štaba brigade izdavali naređenja jedinicama, nekad i mimo štabova bataljona, što je unosilo još više zbrke i nesigurnosti. To je na kraju dovelo do toga da je prerano naređenje 3. bataljonu za povlačenje izdao načelnik štaba brigade bez saglasnosti komandanta brigade i odobrenja načelnika štaba divizije, što je dovelo do odluke o općem povlačenju.

U toku 2. juna 2. bataljon je uz pomoć minerskog voda — zapadno od Stojdrage, vadio mine »sa njemačke granice«. Tom prilikom su od eksplozija mina dva druga teško ranjena.

Noću 2/3. juna brigada se ponovno prebacuje na komunikaciju s. Medvenova Draga — s. Kostanjevac — s. Relić.

Štab 4. korpusa je 3. juna, u vezi sa napadom 8. i 13. divizije na Dugu Resu i diverzijom na prugu Karlovac — Zvečaj, naredio štabu 34. divizije da se noću 4/5. juna sa početkom tačno u 24 sata izvrši jača diverzija i napad na neko od uporišta na pruzi Zagreb — Karlovac, što bliže Karlovcu. Ako se ne može ići na likvidaciju nekog uporišta, onda da se ide na jači demonstrativni napad.⁴⁹

Štab divizije je u vezi s tim napravio slijedeći raspored zadataka: Karlovačka brigada da poruši prugu između Draganića i Karlovca, Zumberački odred između Zdenčine

⁴⁹ Isto, k. 1224, reg. br. 4/6: depeša 4. korpusa br. 53 od 3. juna 1944.

i Jastrebarskog, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« sa dva bataljona izvrši demonstrativni napad na neprijateljsko uporište Draganići, a sa dvije čete napad na transformatorsku stanicu Ilovec na samoj periferiji Karlovca.⁵⁰

Štab brigade odredio je za demonstrativan napad na Draganić 1. i 3. bataljon, a 2. bataljon dobio je zadatak da sa dvije čete izvrši napad na Ilovec, a 3. četu ostavio u rejonu s. Zagraj — s. Pomper, na komunikaciji Mahično — Draganići sa zadatkom da obezbijedi prihvatanje bataljona.

Zadatak za prepad na transformatorsku stanicu, koji je trebalo izvršiti najbrže što se moglo, po mogućnosti bez otvaranje vatre, dobila je 2. četa. Određena je jedna desetina sa tromblonom da naiđe iz pravca s. Mahično i da se javi stražaru kao neprijateljska patrola, dok bi se u isto vrijeme četa privukla što bliže žici. Poslije toga je trebalo izvršiti energičan napad. Štab bataljona zadržao je u rezervi 1. četu koja je ujedno davala i bliska osiguranja.

Tačno u 24 sata 2. četa je stigla pred samo uporište. Baš u tom trenutku, na povratku sa redovnog bombardiranja preko Karlovca, preletjeli su saveznički bombarderi,⁵¹ a neki su i kružili nad gradom, pa je u uporištu data uzbuha i posada je zaposjela bunkere. Na desetinu koja se kretala cestom otvorena je — bez ikakvog upozorenja — vatra (vjerojatno da patrole u to doba nisu bile uobičajene), a u isto vrijeme je otvorena vatra i iz ostalih bunkera. Iznenadenje na koje se najviše računalo izostalo je. Upuštanje u iole dužu borbu u ovoj situaciji bilo bi necjelishodno, iako su borci tražili da se izvrši juriš. Zbog toga se štab bataljona, uz saglasnost političkog komesara brigade Badel Marjana, odlučio na povlačenje. Poginula su dva neprijateljska vojnika. Bataljon nije imao gubitaka.

U tačno određeno vrijeme 1. i 3. bataljon su podilazili uporištu u s. Draganići. Prethodnica 1. bataljona (1.

⁵⁰ Isto, k. 1223, reg. br. 7/1: Zapovijest štaba 34. divizije od 4. juna 1944.

⁵¹ U izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se: »U noći 4/5 o. mj. u 23.52 preletjelo je veći broj nepr. zrakoplova. Bačeno je oko 25 bijelih raketa. Opažen je prelet nekoliko zrakoplova koji su kružili nad gradom. U isto vrijeme čulo se jako napucavanje na Ilovec« (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 34/8—1).

četa) naišla je u s. Carski Breg na njemačku zasjedu, jačine 30—40 vojnika. Cim je neprijatelj otvorio vatru četa je odgovorila vatrom, izvršila juriš i odbacila zasjedu u uporište. Tada je nastalo međusobno puškaranje koje je trajalo do 3 sata, kada su se bataljoni povukli u polazne rejone. 1. bataljon je imao 1 poginulog borca. Neprijateljski gubici su 1 mrtav i 2 ranjena.

Zadatak koji je štab korpusa postavio štab divizije je na jedan sasvim racionalan način razradio. Brigada je u duhu ovog što se tražilo izvršila svoj dio zadatka.

*

U vezi sa odlaskom brigade u Pokuplje i planiranim napadom na željezničku stanicu Desinec, kao i diverzijom na prugu Desinec — Zdenčina, koji su bili predviđeni za 7/8. juni,⁵⁵ brigada je noću 6/7. juna izvršila marš u širi rejon s. Plešivica gdje je zanoćila i ostala u toku 7. juna. Raspored brigade u novim rejonima bio je slijedeći: 1. bataljon u s. Plešivici; 2. bataljon u s. Vlaškovec; 3. bataljon u s. Prekrižje i 4. bataljon u s. Kotari, i imali su zadatak da kontroliraju sve pravce koji u rejon razmještaja brigade izvođe iz Samobora i Jastrebarskog; štab brigade sa prištapskim jedinicama bio je u s. Plešivica i s. Jurjevčani.

Karlovačka brigada se u isto vrijeme razmjestila u širi rejon s. Sv. Jana, dok je Zumberački partizanski odred bio razmješten na liniji s. Slavetić — s. Prekrižje i sa jednim bataljonom u rejonu s. Budinjak — s. Novo Selo.

Bataljonima je bilo naređeno da na pravcima koje kontroliraju prekopaju komunikacije Samobor — Jastrebarsko, iskopaju najnužnije rovove i da spriječe svaki odlazak mještana iz rejona razmještaja brigade. Posebno je podvučena potreba da prisustvo brigade (s obzirom na akciju 7/8. juna) ostane u što većoj tajnosti.

Neprijateljske snage koje bi mogle da interveniraju bile su: u Samoboru 7. policijski i 4. ustaški bataljon, u Jastrebarskom — »A« bataljon 1. rez. lov. puka i štabna

⁵⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 54—3/1: Zapovijest štaba brigade, op. br. 118 od 7. juna 1944.

četa 10. ustaškog bataljona. 7. policijski bataljon imao je oko 500 vojnika. Njegova 3. četa, koja je bila u toku aprila i maja na obuci u Zagrebu, vraćena je 3. juna u sastav bataljona u Samobor. Za razliku od ranijeg stanja, bataljon je sada bio dobro naoružan.

Ujutro 7. juna patrola 3. bataljona zarobila je na komunikaciji sjeverno od s. Prekrižje, jednog ustašu koji je na motoru išao iz Samobora za Jastrebarsko. Bataljoni su oko 13,30 primili naređenje za zadatke koji su ih očekivali u toku 7/8. juna i pripremali se za njihovo izvršenje. Dok su 1. i 2. bataljon pripremali jedinice za pokret, dotle su se 3. i 4. bataljon pripremali za posjedanje određenih položaja. Komandant 4. bataljona otišao je kod komandanta 3. bataljona da se sa njim dogovori u pogledu sadržaja.

Međutim, u 14,30 neprijateljske snage iz Samobora — i to 7. policijski bataljon (do 500 vojnika) i 70 ustaša iz 4. ustaškog bataljona⁵³ — iznenada su u dvije kolone napali 3. i 4. bataljon. Glavne neprijateljske snage napale su 4. bataljon u s. Kotari iz pravca s. Manja Ves. Bataljon je bio na ručku kada su patrola izvijestile o nailasku neprijatelja. Štab bataljona odmah upućuje 1. četu da zatvori pravac od s. Manja Ves, 2. četu od s. Rude, a 3. četu zadržava u s. Kotari kao bataljonsku rezervu. Ta četa dobiva zadatak i da osmatra pravac koji izvodi od s. Terhaj. Poslije jednosatne borbe, uslijed znatne neprijateljeve nadmoćnosti, bataljon je u dvije grupe odstupio u pravcu s. Okić i do kraja borbe više nije bio aktivan. Bataljon je u toj borbi imao 5 mrtvih, 2 ranjena (komandiri četa) i 3 nestala borca.

Poslije odbacivanja 4. bataljona neprijatelj je energično nadirao ka s. Prekrižje i ka s. Plešivici. 3. bataljon se zbog toga povukao prema k. 661. Neprijateljska kolona, koja je nadirala komunikacijom, krenula je dijelom snaga od s. Prekrižja ka s. Sopotu.

Čuvši borbu, štab brigade upućuje 1. bataljon iz s. Plešivice najprije prema k. 661 pa zatim na sedlo iznad s. Plešivice, sa ciljem da prihvati snage 3. i 4. bataljona i

⁵³ Isto, k. 58, reg. br. 6/1—4: Izvještaj 1. zbornog područja za juni 1944. godine.

pojača odbranu tog pravca. Kako su neprijateljske snage, koje su nadirale pravcem Sopot — s. Vranov Dol, bile posebno opasne (jer su one ugrožavale prirodan pravac povlačenja brigade) izmijenjen je zadatak 1. bataljona i on treba da napadne neprijatelja iznad s. Vranov Dol. Međutim, neprijatelj je na ovom pravcu imao jače snage i juriš 1. bataljona nije uspio, sem što se njegova 1. četa uspjela probiti u pravcu k. 406, dok su druge snage ostale sa 3. bataljonom u rejonu k. 661.

U međuvremenu, oko 17 sati, uočeno je približavanje neprijatelja i iz pravca Jastrebarskog. Štabu 2. bataljona naređeno je da odmah krene u s. Plešivicu. U međuvremenu neprijatelj je izbio u s. Plešivicu i iz oba pravca (Samobor i Jastrebarsko) i otvorio vatru na 2. bataljon, koji je oko 17,45 sati kretao u tom pravcu. Zbog nepoznavanja situacije, kao i zbog opasnosti da neprijatelj izbije na dominantan greben Plešivice, bataljon se povukao na greben Plešivice, zapadno od 780 i do kraja borbe ostao uglavnom neaktivan.

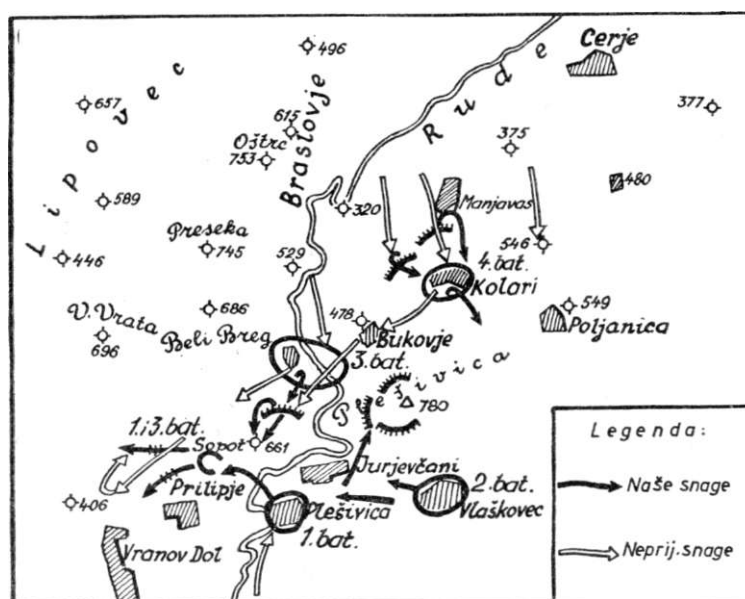
Oko 19,30 sati, 3. i 1. bataljon (bez jedne čete) izvršili su juriš na neprijatelja koji je preko Sopota izbio na greben sjeverno od Vranog Dola i uspjeli da ga odbace, razbiju i nanesu mu gubitke. Time je opasnost od eventualnog opkoljavanja likvidirana a bataljoni su se, sa štabom brigade i prištapskim jedinicama, povukli bez smetnji u pravcu s. Prodin-Dola. Dodir sa neprijateljem trajao je do 21 sat, kada se on pod jakom zaštitom povukao u rejon s. Prekrižje i dalje prema Samoboru.⁵⁴

Gubici brigade iznose: 9 mrtvih, 11 ranjenih i 4 nestala. Ništa značajnije od oružja i materijala nije izgubljeno. Neprijatelj je, prema njegovim podacima, imao 5 mrtvih Nijemaca — 1 oficir (mi smo na bojištu našli 6), ranjeni su 6 Nijemaca i 2 ustaše.⁵⁵ Pri tome su zaplijenjena 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 1 šmajser i izvjesna količina drugog ratnog materijala.

⁵⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 30—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade 124 od 11. juna 1944. Operativni izvještaji štabova bataljona reg. br. 29/4/4; reg. br. 29—1/4; i reg. br. 29/4; i reg. br. 29—3/4.

⁵⁵ Isto, k. 38, reg. br. 9/1—1: Dnevni izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH/MINORS-a za 9. jun 1944.

Borbu ipak treba smatrati uspjehom brigade, za koji, prije svega, treba zahvaliti borbenosti boraca. Da su izostale neke slabosti neprijatelj je mogao pretrpjeti teži poraz. Iako je raspored brigade bio taktički pravilan, bataljonima nisu dati zadaci u raznim varijantama neprijateljskog napada, te se zbog toga i moglo desiti da dva bataljona ostanu donekle neaktivna čitavo vrijeme borbe. Do

Borba kod Plešivice 7. juna 1944.

toga je došlo što se pretpostavljalo da neprijatelj toga dana više neće napasti, a brigada ostaje na tim položajima samo jedan dan, jer je trebalo da se, poslije napada ne željezničku stanicu Desinec 7/8. juna, brigada prebaci u Pokuplje. Veza štaba brigade sa bataljonima bila je slaba, što je dovelo i do pojedinačnog angažovanja snaga i neaktivnosti nekih bataljona. 2. bataljon je, na primjer, od 14,30 do 15,30 sati čekao na naređenje brigade i tek tada uputio kurira u štab brigade da izvijesti o situaciji.

Četvrti bataljon je, uprkos striktnih naređenja o budnosti, dozvolio da, ipak, bude iznenađen. Štab bataljona nije uspio da održi jedinice na okupu. Djelimično opravdanje može biti veoma težak teren, ispresijecan, nepregledan i u svakom pogledu išao je u prilog napadaču. Osim toga, bataljon nije ni pokušavao da uhvati vezu sa štabom brigade, pa ni sa 2. bataljonom. Udruženi 2. i 4. bataljon bili bi u mogućnosti da pruže ozbiljnu pomoć ostalim snagama brigade, angažiranim u borbi oko Prilipja i znatno bi mogli da utiču na tok borbe. Sem toga, i štab brigade nije dovoljno reagirao na situaciju. U najmanju ruku, mogao je uputiti jednog člana štaba brigade da objedini rad ovih dvaju bataljona.

Najcjelishodnije bi bilo da je štab brigade, kada je osjetio jaču vatru, reagirao izlaženjem svih jedinica brigade na liniju k. 661 — k. 780 i stvorio time povoljnije uvjete za manevar, i stavio sebe (posjedanjem tih jakih topografskih tačaka) u nadmoćniji položaj u odnosu na neprijatelja, jer ova linija pruža, sem za odbranu, i vrlo povoljne uvjete za udare u bok i pozadinu. Snage iz Jastrebarskog su bile relativno slabe i njih se moglo držati na dovoljnom odstojanju sa nekoliko teških mitraljeza. Brigada bi na ovaj način dejstvovala homogenije i bez sumnje predstavljala bi jaču udarnu snagu, tim prije što bi se time lakše uhvatila veza sa 4. bataljonom.

Postavlja se pitanje kakav je bio cilj neprijateljskog napada? Jedan od vrlo važnih razloga može biti i pokušaj da se aktivnim dejstvom predupredi naša namjera da se u toku noći izvrši napad na željezničku stanicu Desinec i diverzija na željezničkoj pruzi. Ako je to bio neprijateljski cilj, on je i postignut, jer je štab divizije odustao od planiranog napada.

Brigada se u toku noći 7/8. juna prikupila i prebacila u rejon s. Prodin-Dol i u toku 8. i 9. juna pripremala za marš u Pokuplje.

4. U Pokuplju sa 8. divizijom

Poslije odlaska brigade iz Pokuplja u Žumberak, neprijatelj je u Pokuplju i Turopolju ponovno postao vrlo aktivan. Već 7. maja otpočeo je lokalnu akciju prema Po-

kupiju i Turopolju iz svih okolnih uporišta — 1. donskom brigadom 1. koz. divizije i ustaškim snagama iz Zdenčine i Turopolja. Snage Turopoljsko-posavskog odreda nisu mu mogle pružiti snažniji otpor. Pokušaj odreda da se prebaci na desnu obalu r. Kupe nije uspio, jer je neprijatelj i iz Zdenčine i iz Siska prije zatvorio sve prelaze preko rijeke i odredu nije preostalo ništa drugo no da se prebaci na teren koji je neprijatelj već prokrstario. Zahvaljujući umješnosti njegovog komandanta Milana Čokara odred je to uspješno realizirao. Neprijatelj se 7. i 8. maja do 12 sati zadržao na Pokuplju,⁵⁶ a potom se povukao u svoja uporišta, s tim što su se svi dijelovi 1. kozačke brigade povukli prema Sisku.⁵⁷

Stanje na terenu se poslije te ofanzive ponovo pogoršalo. Neprijateljske snage su se vidno aktivirale i zalazile su u sela prema oslobođenom teritoriju, pljačkajući imovinu seljaka i odvođeci muškarce sposobne za vojsku. Takva neprijateljska aktivnost praćena je i intenzivnom propagandom. Sirene su vijesti o tome kako se partizani svakodneвно predaju, bacani su leci, propagirala »poglavnikova amnestija« u vezi sa 26. majem i razne parole, među kojima su bile najaktuelnije: »Rat neće dobiti ni partizani ni ustaše, već neko treći«, »Treba sačuvati glavu jer je rat pri završetku«, »Tko ostane živ, nitko ga neće pozivati na odgovornost«, itd. Nasjedajući takvim parolama jedan dio mještana i sa oslobođenog područja otišao je tih dana u neprijateljska uporišta.

Ocjenjujući političku situaciju u Pokuplju i Turopolju nepovoljnom, štab Turopoljsko-posavskog odreda je štabu divizije predložio 26. maja da se sa brigadom »Franjo Ogušinac Seljo« što prije vrati na teren Pokuplje.

S obzirom i na svoje ranije planove da u prvoj polovini juna sa 8. i 34. divizijom djeluje na komunikaciji

⁵⁶ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 13/2: Izvještaj štaba Turopoljsko-posavskog NOP odreda, op. br. 45 od 9. maja 1944. štabu 34. divizije.

⁵⁷ 1. KKD učestvovala je u vezi sa »drvarskom operacijom« od 24. maja 1944. u ofanzivnim dejstvima u Baniji i Kordunu. (Zbornik, t. V, knj. 28, dok. br. 51, str. 240—246: Izvještaj štaba 4. korpusa, op. br. 186 od 14. juna 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac, a krajem juna da sa tim snagama i 13. divizijom 11. korpusa izvrši napad na s. Ozalj i Stative, štab 4. korpusa je 7. juna naredio štabu 34. divizije da sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« odmah pređe u Pokuplje, kamo je trebalo narednih dana da dođe i 8. divizija.³⁸ Pri štabu divizije se trenutno nalazio i zamjenik komandanta korpusa Bjelajac Stanko, koji je, sem ostalog, imao zadatak da razmotri stanje u vezi sa mogućim operacijama u Pokuplju i Žumberku. Štab korpusa je, imajući u vidu opšte stanje na ovom operativnom području, konstatirao da rad na terenu nije išao uporedo sa stanjem u 34. diviziji, dok se ono u diviziji stalno poboljšavalo na terenu je svakim danom postajalo teže⁵⁹.

Štab divizije i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 9/10. juna vrše pokret iz Žumberka za Pokuplje. U prethodnicu je bio određen 2. bataljon koji se kretao 2 km ispred ostale kolone. Sve jedinice izbacile su pobočnice. Cjelokupna oprema je bila predata intendanturi brigade.⁶⁰ Na prelazu pruge kod s. Mavračići nalazio se u zasjedi jedan vod štabne čete 30. ustaškog bataljona, koji je bio brzo rastjeran od prethodnice 2. bataljona, bez gubitaka na jednoj i na drugoj strani. Marš brigade obezbjeđivao je iz pravca s. Brezovica jedan bataljon Turopoljsko-posavskog odreda.

Po dolasku u Pokuplje brigada se razmjestila u rejon s. Jamnica — s. Bratina — s. Žeravica u kome je bila na odmoru i svojim rasporedom ujedno obezbjeđivala prebacivanje 8. divizije preko Kupe u Pokuplje. Po pristizanju 8. divizije, brigada je u toku 13. juna izvršila marš u širi rejon Dubranec da bi se pripremila za predstojeće akcije. Uz potrebna ojačanja osiguranja brigada se uglavnom odmarala, ne dolazeći u dodir sa neprijateljem.

Turopoljsko-posavski odred je zatvarao pravce koji iz Zdenčine i s. Rečice izvode ka Pisarovini.

Duž pruge i ceste Zagreb — Sisak bile su raspoređene, u uporištima Kurilovec, Mraclin, Turopolje, Rakitovec, Buševac, Peščenica, Lekenik, Dužica i Zažina, snage 1.

³⁸ VII, k. 1224, reg. br. 4/6, depeša br. 63 od 7. juna 1944.

⁵⁹ Isto, k. 429, reg. br. 5/3: str. 3: Izvještaj političkog komesara 4. korpusa od 12. juna 1944.

⁶⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 57/1: Naređenje štaba brigade br. 122 od 9. juna i naređenje br. 123 od 9. juna 1944.

brigade 1. kozačke konjičke divizije, 3 bataljona Zagrebačke posadne brigade i dio 925. landesšicen bataljona, a na aerodromu Pleso i Vel. Gorica 750 — 850 Nijemaca iz aerodromskih četa.

U s. Buševac bila je jedna četa 3. bataljona i veći broj nenaoružanih civila koji su u posljednje vrijeme, pod utjecajem parola o »poglavnikovoj amnestiji« prešli neprijatelju. Zadatak likvidiranja tog uporišta dobila je 8. divizija, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« bila je u divizijskoj rezervi. U vezi sa zadatkom brigada je za vrijeme napada bila na putu s. Podvornica — s. Novo Selo na okupu i spremna da intervenira.

Napad jedinica 8. divizije noću 14/15. juna samo je djelimično uspio, jer ga je neprijatelj očekivao. Brigada, sem 1. bataljona, nije bila upotrijebljena.⁶¹ 1. bataljon je naknadno upućen na obezbjeđenje prema neprijateljskom uporištu Turopolje, odakle je neprijatelj pokušavao da krene u pomoć prema Buševcu, ali je bio odbijen. Bataljon nije imao gubitaka. Pojedini borci i starješine brigade rodom iz s. Buševac bili su vođići jedinica 8. divizije. Po završenom napadu brigada se smjestila u širi rejon s. Novo Brdo. Drugi dan su neprijateljski avioni bombardirali s. Novo Brdo i Čekanec.

*

U 17 sati 16. juna brigada, u vezi sa napadom na uporište s. Blatnica, vrši marš u s. D. Kupčina. Nastojalo se da prikupljanje brigade u tom rejonu ostane u što većoj tajnosti. Na takvu potrebu je ukazivalo i iskustvo iz napada na Buševac, gdje se očito vidjelo da je neprijatelj očekivao napad i preduzeo mnogobrojne mjere da taj napad parališe, što mu je djelimično i uspjelo. Da se očuvaju u tajnosti dalje namjere, jedinicama brigade zadatak nije saopćen do posljednjeg sata. Uporište u s. Blatnici neprijatelj je postavio kao vanjsko obezbjeđenje Karlovca, a posebno i zbog političkog djelovanja i mobilizacije stanovništva. U s. Blatnici nalazila se 1. četa 10. ustaškog bata-

⁶¹ Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 79, str. 384—389: Izvještaj štaba 8. divizije, op. br. 37 od 23. juna 1944.

Ijona i manje domobranske snage, naoružani sa 9 puško-mitraljeza i teškim mitraljezom. Oko sela, sem prema rijeci Kupi, bila je postavljena bodljikava žica, širine 4 m, mjestimično pojačana minama, a bilo je i bunkera i rovova. Neprijatelj se smjestio u zidanim zgradama u centru sela, koje su bile, također, uklopljene u njegov vatreni sistem.

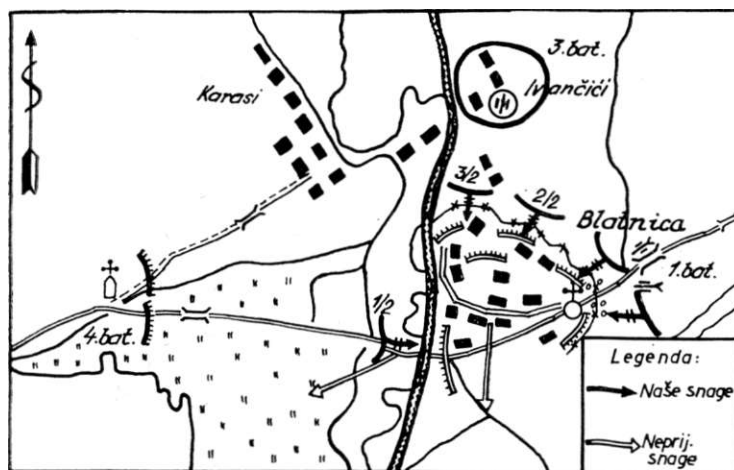
Zadatak za napad dobili su 1. i 2. bataljon (sk. 16). 1. bataljon, ojačan sa 2 pt-topa i grupom minera, napadao je na uporište u zahvatu ceste s. Siljavić — s. Blatnica sa zadatkom da što prije izbije u centar sela i da, istovremeno dejstvom dijela snaga prema r. Kupi, spriječi izvlačenje neprijatelja preko rijeke. 2. bataljon, ojačan jednim pt-topom i grupom minera, napao je uporište sa južne i zapadne strane. Artiljerijska priprema je bila predviđena jedino u slučaju da neprijatelj otkrije nastupanje bataljona. 4. bataljon je bio u zasjedi na putu s. Blatnica — s. Zamršje sa zadatkom da spriječi eventualno izvlačenje neprijatelja iz Blatnice u tom pravcu. 3. bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi u s. Ivančići. Brdski topovski vod i minobacački vod na vatrenim položajima u rejonu južno od s. Ivančići podržavali su napad 1. i 2. bataljona. Sa bataljonima je uspostavljena telefonska veza. Napad je predviđen 17. juna u 22 sata. Brigada je za napad ojačana sa 3 protivtenkovska i 2 brdska topa.⁶²

Neprijatelj je na pravcu dejstva 1. bataljona otkrio njegovo približavanje i otvorio žestoku vatru. Na njegovu vatru odgovoreno je vatrom iz topova i teškog bacača. Pošto je neprijateljska vatra oslabila, izdato je naređenje za juriš. Međutim, kod sečenja žice jedinice su naletjele na mine, pri čemu je bilo 5 ranjenih i 2 poginula. To je zadržalo jedinice 1. bataljona, koje su upale u uporište tek kada je 2. bataljon već bio u selu.

Na pravcu dejstva 2. bataljona, 2. četa i vod 3. čete, po izlazu iz s. Ivančića razvili su se u streljački stroj i u 21,50 sati privukli se uz samu žicu. Zbog neodlučnosti komande 2. čete nije se odmah otpočeo otvarati prolaz i do 22 sata, kada je bio naređen napad, još nije bio otvoren ni jedan prolaz kroz žicu. Pošto je neprijatelj primijetio je-

⁶² Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 3/2: Zapovijest štaba brigade op. br. 131 od 17. juna 1944.

dinice 1. bataljona i otvorio vatru, 2. četa nije odgovorila na neprijateljsku vatru, nego su bačene u tom pravcu rakete, na što su minobacači i pt-topovi otvorili vatru. U isto vrijeme je i 1. četa pokušala da sa južne strane prodrle preko mosta, ali je naišla na vrlo snažan neprijateljski otpor. Nakon ponovne intervencije štaba bataljona, desetar Jengiđ Ivan napravio je prolaz preko žice kroz koji su prošle 2. i 3. četa, ali se još uvijek oklijevalo. Tek kada su u streljački stroj došli komandant i politički komesar bataljona, u 23 sati, izvršen je juriš i jedinice su prodrle u selo. Neprijatelj se počeo povlačiti u dva pravca. Jedan dio je izvršio juriš na 1. četu i uspio da se probije, a drugi

Napad na Blatnicu 17/18. juna 1944.

dio se prebacio čamcima preko r. Kupe. 1. četa 2. bataljona naročito se dobro držala i u napadu i prilikom neprijateljskog probijanja, pa je imala najveće gubitke. Jedinice 2. bataljona (bez 3. čete) nastavile su gonjenje neprijatelja prema s. Zamršje, ali s obzirom na vrlo tamnu noć bez naročitog uspjeha (zarobljen je samo 1 domobran i nađeno nekoliko pušaka). U s. Zamršje uhvaćena je veza sa 4. bataljonom. Bataljon je u napadu imao 7 ranjenih i 1

mrtvog. Kod samog prelaza preko žice poginuo je od nazadne mine hrabri komandant Turopoljsko-posavskog odreda Milan Cokara, jedan od najsmjelijih i najpoznatijih boraca u ovom kraju u koji je došao iz Korduna sa prvim partizanima. Za odred i za čitavu 34. diviziju to je bio težak gubitak. U 3 sata 18. juna zadatak je bio izvršen.

Ujutro 18. juna oko 8 sati neprijatelj pokušava da sa dvije kolone ponovo prođe u s. Blatnicu. U s. Zamršje bio je na obezbjeđenju 3. bataljon, koji je u početku bio iznenađen, jer je očekivao iz pravca s. Rečica jedinice 8. divizije. Nakon nekoliko uzastopnih juriša i protujuriša neprijatelj je zaustavljen u s. Zamršje, a 3. bataljonu je bilo naređeno da se povuče. Bataljon je imao 3 poginula i 10 ranjenih.

Prilikom napada na s. Blatnicu i borbi drugog dana, brigada je imala ukupno 7 mrtvih, 21 ranjenog i 2 nestala. Neprijatelj je tom prilikom imao 9 zarobljenih, 2 mrtva i 16 ranjenih. U samom napadu na s. Blatnicu neprijatelj je imao, prema sopstvenim podacima, 1 mrtvog, 2 ranjena i 2 nestala. Zaplijenjeni su, pored ostalog, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 10 pušaka i drugi materijal.⁶³

Napad 8. divizije na s. Rečicu nije uspio.

Određivanje objekta napada bilo je potpuno na mjestu i sa političkog i sa vojničkog stanovišta. U svim ovim selima uz r. Kupu bio je veliki broj politički do tada još neopredijeljenog stanovništva, koje je trebalo privoljeti NOB-u. Da bi se stvorili uvjeti za to trebalo je vojnički tući ustaško-domobranske snage koje su bile smještene u tim selima. Snage kojima se napadalo bile su dovoljne za izvršenje tih zadataka. U s. Blatnica bilo je 96 neprijateljskih vojnika. Bataljoni brigade koji su napadali bili su tri puta jači i brojno i po naoružanju. Prema tome, postojali su svi uvjeti za uspješno izvršenje postavljenog zadatka. Što jedinice nisu prije i efikasnije izvršile svoje zadatke razlog je prije svega u tome da jedinice nisu bile ni obezbijeđene potrebnim sredstvima, ni obučene u razminiranju i pravljenju prolaza u žičanim preprekama ovakvog ka-

⁶³ Isto, k. 1230, reg. br. 34—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade op. br. 135 od 23. juna 1944. god'ne; reg. br. 8/7; reg. br. 31—4/4 i reg. br. 31—3/4: Operativni izvještaji štabova bataljona.

raktera. 1. bataljon je mogao svoje jače snage orijentirati duž r. Kupe, a ne duž ceste, koja je bila najjače branjena. Jedna četa 2. bataljona, koja je napadala sa zapadne strane, bila je suviše slaba da zadrži neprijatelja kome je to bio jedini pravac izvlačenja. Sem toga, ni komandiru čete nije posebno skrenuta pažnja na takvu mogućnost. Tamna i kišna noć bila je upravo idealna da se postigne iznenađenje i da se neprijatelj uništi. No, takva situacija nije iskorišćena.

Po povlačenju iz s. Blatnice brigada se u toku 18. juna razmješta na odmor u s. D. Kupčina. U s. Kupčini brigadi je dodijeljeno 100 pari kompletnih engleskih uniformi, košulja, cipela, čarapa. Odjeća je dijeljena pred čitavim bataljonima i dijelili su je komandanti bataljona i to onim borcima i rukovodiocima koji su se pokazali najbolji, onima koji su to najviše zaslužili. Odijela su posebno dobili samo oni za koje je cijeli bataljon potvrdio da su hrabri.⁶⁴

Još 12. juna štab 34. divizije naređuje depešom štabu Karlovačke brigade i komandi žumberačkog područja da se do 18. juna pripremi na Zumberku hrana za više jedinica i da je to »osnovni zadatak svih na Zumberku«.

Nastavljajući sprovođenje svog plana štab korpusa je naredio da 20/21. juna 8. i 34. divizija izvrše marš na Zumberak i diverziju na prugu Zagreb — Karlovac.⁶⁵ Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da pređe prugu i da izvrši diverziju na dio pruge između Jastrebarskog i Zdenčine. Štab brigade je naredio da svaki bataljon na svom pravcu poruši prugu. Da bi prihvatili i obezbijedili snage 8. i dijela 34. divizije, Zumberački partizanski odred je sa tri bataljona zauzeo položaje u s. Prekrižju prema Samoboru, a Karlovačka brigada u s. Sv. Jana, s tim da jedan njen bataljon bude noću 20/21. juna na potoku Bukovec prema Jastrebarskom.⁶⁶

Pokret brigade iz s. Kupčine otpočeo je 20. juna poslije 12 sati. Brigada je do 4 km ispred pruge marševala u

⁶⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 9: Istorijat brigade.

⁶⁵ Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 107, str. 572: Izvještaj štaba 4. korpusa od 30. juna 1944.

⁶⁶ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 3/6: depeša br. 89 od 20. juna 1944.

jednoj koloni, a iz tog rejonu svaki bataljon je krenuo na svoj pravac. Svi bataljoni izbili su pred prugu čitav sat prije pada mraka, tako da su imali dovoljno vremena i za izviđanje. Dalji pokret počeo je oko 21 sat. 1. bataljon, ojačan grupom minera, prešao je i porušio prugu kod potoka Bukovec, neposredno pred nailazak oklopnog vlaka. 2. bataljon, ojačan minerima, prešao je prugu kod k. 130. Njegova 3. četa i mineri srušili su u 22,15 sati most na Gonjevskom potoku. Sa bataljonom su se kretali štabovi divizije i brigade i intendantura brigade. 4. bataljon, ojačan pt-topom i grupom minera, prelazio je prugu kod potoka Okičnice. Bataljon je pri tome napao bunker, zarobio 5 neprijateljskih vojnika i srušio most na potoku. 3. bataljon, ojačan grupom minera, prelazi prugu između potoka Okičnice i željezničke stanice Zdenčina i pri tome na nekoliko mjesta ruši prugu. Zbog tih diverzija bio je u toku 21. juna obustavljen saobraćaj na pruzi Zagreb — Karlovac.⁷ Način izvršenja marša i dobiveni zadaci u pogledu rušenja pruge bili su potpuno adekvatni situaciji. Odlazak dijelova 1. kozačke konjičke divizije sa pruge Zagreb — Karlovac umnogome je oslabio odbranu pruge, što 1. rez. lov. puk nije mogao da potpuno nadoknadi. Neprijatelj je na toj pruzi imao sada samo nekoliko jačih uporišta (Zdenčina, Jastrebarsko i Draganići).

Po prelazu pruge sve jedinice brigade prikupile su se u s. G. Desinec, odakle se, poslije kraćeg zadržavanja, krenulo prema s. Plešivici, gdje se stiglo oko 5,30 sati 21. juna. Brigada je u širem rejonu s. Plešivice zauzela slijedeći raspored: 1. bataljon u sjevernom dijelu s. Plešivice, 2. bataljon u s. Prilipje, 3. bataljon u južnom dijelu s. Plešivice, 4. bataljon u s. Kupeč-Dol, štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Prilipje.

Na sjevernim padinama Plešivice, prema Samoboru, a u s. Kotari i s. Prekrižje nalazio se Žumberački partizanski odred, a u rejonu s. Sv. Jana — Karlovačka brigada.

»⁷ Isto, k. 1230, reg. br. 4/8: Izvještaj štaba 2. bataljona i k. 429. reg. br. 4—10/13/1: Depeša štaba 4. korpusa od 24. juna 1944. Zbornik tom V, knj. 28, dok. br. 137, str. 694: Izvještaj zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 23. juna 1944.

U s. Slavetiću bila je razmještena 3. brigada 8. divizije, a dalje prema Krašiću ostale snage 8. divizije.

Jedinice su davale najnužnija osiguranja. U svim bataljonima i samostalnim četama održane su bataljonske, odnosno četne konferencije, na kojima je posebno bilo riječi o neposrednim zadacima brigade. Politički komesari bataljona pripremili su u vezi sa tim i konkretne referate.

U tom periodu dodijeljeni su u formacijski sastav bataljona mitraljeski vodovi iz prateće čete, a pri štabu brigade ostao je samo minobacački vod.

IV — NEPRIJATELJSKA OFENZIVA NA ZUMBERAK

1. Obrana na Plešivici

Štab 69. rezervnog korpusa sa sjedištem u Zagrebu uočio je svu opasnost za komunikaciju Zagreb — Karlovac i uopće za šire područje Karlovca od jakih snaga NOV koje su se prikupljale u Zumberku i karlovačkom sektoru. Sem ovoga, imao je i konkretne informacije o planiranom napadu jedinica NOV na važno neprijateljsko uporište Ozalj¹. U s. Ozalj se nalazila hidrocentrala koja je Karlovac i njegovu industriju snabdijevala električnom strujom. Zbog toga je neprijatelj tokom čitavog rata posvećivao veliku pažnju odbrani tog uporišta. Da bi predučio ovu akciju, štab 69. rezervnog korpusa odlučio se na ofenzivne akcije prema žumberačkoj grupaciji NOV, pod nazivom »dinkirhen« (Dünkirchen).² Po mjestima i vremenu neprijateljskog dejstva vjerojatno je da je pomenuta operacija imala svoje tri etape. Prva etapa ofenzive bio je udar 22. juna po jedinicama 34. divizije u rejonu s. Sv. Jana — s. Plešivica. Druga etapa predstavlja udar po

¹ U prilogu izvještaja Glavnog stožera domobranstva od 24. juna 1944. kaže se: »Snage 8. divizije otišle prema Zumberku i spojile se sa snagama 34. divizije. Namjera im je izvršiti napad Ozalj«. (Arhiv VII, k. 39, reg. br. 24 /1—2).

² U izvještaju art. divizionu poglavnikove gardijske brigade za juni kaže se: »...»Prema zapovijesti PTS od 29. juna 1944. godine određena je odmah na to 1 bitnica u podhvat »Dünkirchen II«. Ova baterija je učestvovala u borbi sa vatrenih položaja u s. Krašić od 29. juna do 3. jula i gadala ciljeve u s. Bude, 9. Okrug, s. Slavetić i visove prema Zumberku i podržavala nastupanje 7. polic. bataljona« (UDB Zagreb, mikrofilm 33/570).

jedinicama 8. divizije u rejonu Krašić — Pribić od 26. juna do 6. jula. Treća etapa ofenzive jeste opšte nastupanje novodovodenim jakim snagama ka Zumberku i Beloj krajini, koje je otpočelo 9. jula i trajalo do 15. jula.

U cijelom toku ofenzive ili njenim etapama učestvovala su slijedeće neprijateljske jedinice: 1. donska brigada 1. KKD, 1. rez. lovački puk, 4. policijski puk (7. i 10. policijski bataljon), jedinice 3. ustaške brigade, 4. ustaški bataljon Zagrebačke ustaške posadne brigade i jedinice 2. pješadijske brigade.

*

Neprijatelj, koji je imao na ovom terenu dobro organiziranu obavještajnu službu, saznao je podatke o rasporedu jedinica 34. divizije i odlučio se da iznenadnim napadom iz Samobora i Jastrebarskog opkoli i uništi jedinice 34. divizije koje su se nalazile u rejonu s. Plešivica — s. Sv. Jana.

Neprijateljski plan (sudeći po njegovom dejstvu) bio je najvjerojatnije slijedeći: 22. juna rano ujutro jakim snagama iz Jastrebarskog razbiti partizanske snage kod Sv. Jane i odbaciti ih prema zapadu, zatim izbiti na k. 871 istovremeno sa snagama iz sjevera (Bregana — Samobor), i posjedanjem Plešivice (k. 780) potpuno okružiti partizanske snage u rejonu s. Plešivica, a zatim ih koncentričnim dejstvima uništiti.

Radi materijaliziranja ovog plana upotrijebljene su slijedeće jedinice: 1. rez. lov. puk³ (iz Jastrebarskog i Karlovca) i štabna četa 10. ustaškog bataljona,⁴ iz pravca Jastrebarskog — u ukupnoj jačini oko 800 vojnika i 10. policijski bataljon⁵ sa tri čete (iz Bregane) i dijelovi 4. usta-

³ Dnevni izvještaj Župske redarstvene oblast; Karlovac (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 55/8—1).

⁴ Izvještaj za mjesec jun 1. zbornog područja (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 6/1—28).

⁵ Na dokumentu koji se nalazi u Arhivu VII, k. 1230, reg. br. 36—7/4 olovkom se nalazi stavljena zabilješka o saslušanju zarobljenog pripadnika 10. polic. bataljona gdje se kaže: »22. VI u borbi učestvovali 1, 2. i 4. kompanija i štab bataljona sa oko 400 ljudi. Pošli 21. VI oko 21.30 sati iz Bregane. Ujutro oko 6 sati stigli u podlučje Kozljaka...« (iznad s. Prodin Dol — primjedba autora)

škog bataljona (iz Samobora) — u jačini oko 600 vojnika iz pravca Samobora. Neprijatelj je za ovaj napad upotrijebio ukupno oko 1.400 vojnika, podržanih sa nekoliko tenkova, oklopnih automobila, dosta artiljerije i avijacijom.

Iz pravca Jastrebarskog neprijatelj je napadao pravcima prema: s. Sv. Jana; s. Kupeč-Dol; s. Plešivica (glavnom komunikacijom) i s. Desinec — s. Prhoć — s. Plešivica, a iz pravca Samobor prema: s. Rude — s. Plešivica; i s. Lipovec — Japetić (k. 871).

Neprijatelj je otpočeo napad u 5 sati istovremeno napadom na pravcu Jastrebarsko — Sv. Jana i Samobor — s. Lipovec. Iznenadnim i snažnim napadom njegove snage iz Jastrebarskog zauzele su s. Sv. Janu, odbacile Karlovačku brigadu u pravcu s. Spigelski breg i naglo izbile preko s. Ivančiči na Japetić. Istovremeno snage iz Samobora odbacile su jedinice Zumberačkog partizanskog odreda na pravcu Samobor — Japetić i izbile sa sjevera na Japetić. Tim spajanjem na k. 871 izvršen je prvi dio neprijateljskog plana, tj. opkoljavanje brigade »Franjo Ogušinac Seljo« u rejonu s. Plešivica.

Međutim, ovaj napad na jedinice Karlovačke brigade i Žumberački partizanski odred stvorio je istovremeno mogućnost brigadi da izađe na položaje i da organizirano dočeka neprijatelja. 3. bataljon je zauzeo položaje u s. Plešivica, i to 1. četom je zaposjeo glavnu komunikaciju ispred crkve, 3. četom dio ispred puta s. Plešivica — s. Prilipje i 2. četom, ojačanom sa 2 teška mitraljeza, dio iznad s. Plešivice. 2. bataljon: 3. četom, ojačanom teškim mitraljezom položaje južno od s. Prilipje, 1. četom iznad s. Prilipje a 2. četom je ostavio u rezervi. (Ova četa je odmah početkom borbe zauzela položaje do 1. čete). 1. bataljon je početkom borbe upućen na kotu iznad s. Plešivice da obezbijedi pravce koji izvode iz Samobora, ojačavajući odbranu Zumberačkog partizanskog odreda.

Oko 6 sati naletio je avion koji je mitraljirao položaje naših jedinica, pošto mu je neprijateljska pješadija signalnim raketama označila gdje se oni nalaze. To je u isto vrijeme bio i demaskirajući signal, koji je jedinicama brigade pokazao gdje se neprijatelj nalazi.

Neprijatelj je otpočeo opće nastupanje oko 7,30 sati u pravcu s. Plešivica i s. Prilipje. Jedinice 3. bataljona

(1. i 3. četa) i 2. bataljona (3. četa) pustile su neprijatelja na blisko odstojanje i zatim otvorile snažnu vatru i odbile ovaj njegov prvi napad. Neprijatelj je poslije toga otvorio artiljerijsku, minobacačku i vatru iz tenkova od koje su jedinice imale 11 ranjenih. U isto vrijeme neprijatelj je pokušao da obide 1. i 3. četu 1. bataljona. Kada je obilazio desno krilo 3. bataljona na njega je otvorena vatra iz teških mitraljeza 2. bataljona, nakon čega se neprijatelj odmah povukao. Isto tako je 2. četa 3. bataljona težim mitraljezima odbila pokušaj neprijatelja da obide čete u s. Plešivici na njihovom lijevom boku.

U međuvremenu su neprijateljske snage iz Samobora počele odbacivati snage Zumberačkog partizanskog odreda na pravcu Samobor — Plešivica i štab brigade uočava svu težinu situacije u koju dolazi brigada. Zato se odlučuje da sa jedinicama što prije napusti s. Plešivicu i zauzme dominantne kote iznad s. Plešivice i s. Prilipje.

Treća četa 2. bataljona je upornom odbranom zadržavala dalje nastupanje neprijatelja kako bi obezbijedila izvlačenje jedinica 3. bataljona iz s. Plešivice, iako je imala već prilično gubitaka (ranjeni su komandir i komesar čete, 1 vodnik voda, vodnik mitraljeskog voda bataljona, 1 desetar i 1 borac).

Druga četa 3. bataljona štitila je izvlačenje 1. i 3. čete. Međutim, u tom momentu su neprijateljske snage izbile na kote iznad s. Plešivice. Jedinice 3. bataljona, koje su se još nalazile u s. Plešivici našle su se u teškoj situaciji. Brzom intervencijom komandanta 3. bataljona Ajdinović Ljubana, koji je naredio da teški mitraljezi otvore što jaču vatru na neprijatelja — otklonjena je trenutna opasnost i jedinice 3. bataljona su se bez gubitaka izvukle u pravcu s. Prilipje i zajedno sa 3. četom 2. bataljona, pod zaštitom jedinica 2. bataljona, ušle u sastav brigade na koti iznad s. Prilipja. Tu su se našli i neki dijelovi Zumberačkog partizanskog odreda sa svojim komandantom Balaš Bocom.

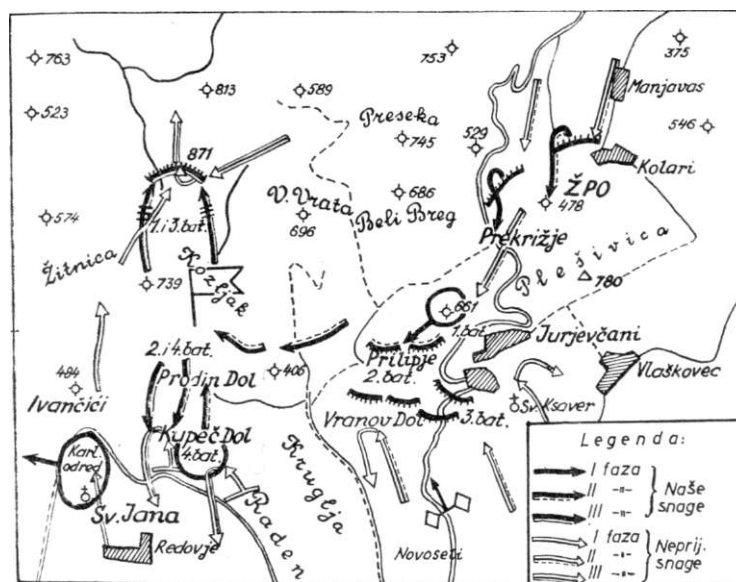
Po naređenju štaba divizije i lično načelnika štaba divizije Pekić Dušana, koji je uzeo vrlo aktivnog učešća u ovim borbama, brigada je trebalo da zauzme prostoriju s. Prodin-Dol — k. 739 — k. 871 (Japetić). Prema s. Prodin-Dol već se odranije nalazio 4. bataljon. Brigada je

trebalo da na toj prostoriji zaštititi ranjenike (kojih je već bio povelik broj) i ostali materijal i da dejstvuje dijelom snaga prema k. 871, a dijelom prema s. Prodin-Dol.

U vezi sa tim naređenjem brigada je sa ranjenicima u 10,30 sati krenula u jarak prema Sopotu, a zatim prema Kozljaku, gdje je stigla oko 12 sati. U zaštitnici brigade nalazile su se jedinice Zumberačkog partizanskog odreda. Tu je došao u sastav brigade i 4. bataljon sa četom za vezu i minobacačkim vodom.

Po dolasku u rejon Kozijaka, štab brigade naređuje 1. i 3. bataljonu da ovladaju k. 871, a 2. i 4. bataljon da se aktivno angažiraju u pravcu s. Prodin-Dol i s. Kupeč-Dol.

Bataljoni upućeni prema k. 871 do 14 sati zbacili su neprijatelja sa te najdominantnije kote. Poslije toga je 3. bataljonu naređeno da krene u pravcu s. Prodin-Dol da bi ojačao dejstva 2. i 4. bataljona. Neprijatelj je, međutim, ubrzo iza tog ponovo izvršio napad na Japetić i uspio da potisne jedinice 1. bataljona. Zbog ovakve situacije 3. ba-

Borba kod Plešivice 22. juna 1944.

*Narodni heroj Marijan Badel,
prvi politički komesar brigade*

taljon je vraćen na taj pravac i zajedno sa 1. bataljonom jurišao i ponovo zbacio neprijatelja sa ove kote, pri čemu su se posebno istakle 1. i 2. četa 1. bataljona i 2. i 3. četa 3. bataljona. Neprijatelj poslije toga nije više napadao na ovom dijelu i otpočeo je sa povlačenjem prema Samoboru i s. Bregana.

Bataljoni upućeni prema s. Prodin-Dol primijetili su neprijateljsku kolonu u pokretu prema Jastrebarskom. Odmah je postavljen jedan mitraljez i 3 puškomitraljeza i otvorena iznenadna vatra. U isto vrijeme otvorena je vatra na neprijateljske snage u s. Prodin-Dol. Štabovi 2. i 4. bataljona dogovarali su se na isturenoj osmatračnici o zajedničkoj akciji prema s. Prodin-Dol. U tom trenutku ranjena su iz jednog mitraljeskog rafala oba komandanta bataljona. To je unekoliko usporilo rad ovih dvaju bataljona. No, uprkos toga, zbog njihovog dejstva neprijatelj nije mogao da izvuče svoje snage iz s. Prodin-Dol. Zato

je neprijatelj u 19 sati, uz snažnu podršku artiljerije i minobacača, napao na cijelom sektoru od s. Prilipje do s. Sv. Jane. Bataljoni su bili prisiljeni da se povuku nekoliko stotina metara unazad, što je omogućilo neprijatelju da na kraju izvuče svoje snage. Pod zaštitom mraka neprijatelj se u 22 sata povukao prema Jastrebarskom (skica br. 17).

Prilikom neprijateljskog napada na jedinice Karlovačke brigade u Sv. Jani, u selu se zatekao politički komesar brigade Marjan Badel.⁶ Početkom borbe htio je da se probije do brigade. Pri tome je naletio na neprijatelja i bio teško ranjen u nogu. Nije dozvolio da ga živog uhvate, borio se do kraja i hrabro poginuo. Bio je to za brigadu i za diviziju veliki gubitak. Njegove zasluge za brigadu — za sve njene uspjehe, vojničke i političke — bile su velike. Bio je uzoran drug i omiljen među borcima i narodom.

Brigada je prilikom ove borbe imala 11 poginulih i 34 ranjena.⁷ Prema našim procjenama (jer neprijateljskih dokumenata o tome nema), neprijatelj je imao 15 mrtvih i do 80 ranjenih. U borbi je utrošeno 11.400 metaka, 64 mine za laki bacač, 46 tromblonskih bombi i 7 ručnih bombi.

Brigada je u ovoj borbi postigla, bez sumnje, veliki uspjeh i od početka do kraja zadržala punu slobodu manevra, ali učinjene su i ozbiljne greške.

Prije svega, nije trebalo da Karlovačka brigada, pa i 3. brigada 8. divizije, čitav dan pasivno posmatraju tešku borbu brigade »Franjo Ogulinac Seljo« protiv nadmoćnijeg neprijatelja. Uporna borba brigade omogućavala je ostalim snagama da manevrom u bok i pozadinu učine poraz neprijatelja još većim i težim. Takva situacija, ne priticanje u pomoć jedne jedinice drugoj, mogla je dovesti do gubitka međusobnog povjerenja, i izazvati i druge posljedice.

Naređenje štaba divizije da se posjednu dominantni visovi stvorilo je mogućnost za slobodu manevra. Uprkos

⁶ Badel Marijan je za svoje vanredne zasluge proglašen za narodnog heroja Jugoslavije.

⁷ Arh.v VII, k. 1223, reg. br. 34/2: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 172 od 10. jula 1944.; k. 1230, reg. br. 35—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 137 od 25. juna 1944. Operativni izvještaji bataljona, reg. br. 36—6/4: reg. br. 36—8/4: reg. br. 36—5/4: i reg. br. 36—7/4.

nepovoljnom položaju u prvoj fazi borbe, brigada je u drugoj fazi popravila svoj položaj, osigurala je sigurnu odstupnicu i obezbijedila pri tome relativno velik broj ranjenika.

Gubici brigade bili bi sigurno mnogo manji da se vodilo računa o ukopavanju i maskiranju. Pogotovo o tome nisu vodili računa rukovodioci, što je razlog da je u toj borbi ranjen relativno veliki broj starješina. Dejstva jedinica 2. i 3. bataljona u s. Plešivici i s. Prilipje bila su taktički vrlo dobra. Takav rad je omogućio da se sve jedinice, bez težih gubitaka, izvuku iz relativno teške situacije. Posebno treba istaći borbenost boraca i jedinica u cjelini, pokretljivost na teškom terenu i snalažljivost i umješnost načelnika štaba divizije Pekić Dušana i komandanta brigade Tojagić Milana.

Napad na brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« bio je uvod u skoro stalne 20-dnevne neprijateljske ofenzivne aktivnosti. Tom i daljom svojom akcijom neprijatelj je omeo planiranu operaciju 8. 13. i 34. divizije na Ōzalj, Źorkovac i Stative, od koje se na vojnom i na političkom planu mnogo očekivalo.

Štab 4. korpusa je 25. juna predložio Glavnom štabu Hrvatske da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« za visoku svijest i borbenost, kao i za pokazane uspjehe proglasi udarnom, a Glavni štab Hrvatske je slijedećeg dana usvojio ovaj predlog.⁸ Odluku o proglašenju brigade udarnom saopćio je na sastanku cjelokupnog komandnog kadra brigade Borojević Slavko, član političkog odjela 34. divizije. Vijest o proglašenju brigade udarnom primljena je u jedinicama sa velikim zadovoljstvom, jer je to bilo priznanje za dotadašnje uspjehe brigade i podstrek za nova pregruća i zalaganja. Povodom toga izdati su i posebni brojevi džepnih novina, kroz čiji sadržaj su provejavale i sve teškoće koje je brigada morala prebroditi od svog formiranja. Za neke veće proslave nije bilo vremena, jer je neprijatelj nastavio ofenzivu prema Zumberku. Brojno stanje brigade na licu iznosio je 25. juna 527 boraca, od

⁸ Glavni štab NOV i PO Hrvatske odgovorio je 25. juna 1944. slijedeće: »Usvaja se predlog. Seljina brigada proglašena Udarnom. Objaviće se slijedećom naredbom«. (Arhiv VII, k. 429 A, reg. br. 4—13/1).

toga: 1. bataljon 119, 2. bataljon 99, 3. bataljon 101 i 4. bataljon 96 boraca i rukovodilaca. Od naoružanja brigada je toga dana imala, sem pušaka: 20 šmajsera, 29 puškomitraljeza, 7 mitraljeza, 5 lakih i 2 teška bacača, 1 pt-pušku i 2 tromblona.⁹

Poslije borbe kod s. Plešivice brigada je zauzela nove položaje u rejonu s. Hrašća, s. Višošević i s. Draganoš.

*

U toku 25/26. juna Karlovačka brigada 34. divizije i 3. brigada 8. divizije rušile su prugu Zagreb — Karlovac između željezničke stanice Zdenčina i Jastrebarsko. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je obezbjeđivala i prihvatala te jedinice u povratku. U tom cilju su 1. i 4. bataljon zauzeli položaje južno od s. Sv. Jana. 2. bataljon ostao je u dosadašnjem rejonu s. Hrašća, obezbjeđivao pozadinske dijelove brigade i ujedno osmatrao pravac koji izvodi iz s. Petrovine. 3. bataljon je u s. Toplica obezbjeđivao štab divizije, njegove pozadinske i druge dijelove, kao i intendanturu Karlovačke brigade.¹⁰ Jedinice su uspješno porušile prugu, tako da je promet na pruži Zagreb — Karlovac uspostavljen tek u toku 27. juna. Neprijatelj nije uopće izlazio iz svojih uporišta.

2. Borbe od 27. juna do 15. jula

27. juna jače neprijateljske snage napale su jedinice 8. divizije. Sa desnim krilom tih snaga, koje su napadale pravcem s. Petrovina — s. Slavetić, vodio je borbu 2. bataljon brigade od 10 do 18 sati. Oko 15 sati štab brigade naređuje da 1. četa 2. bataljona sa dvije čete 3. brigade 8. divizije izvrši napad na neprijateljske snage na koti između s. Rastok i s. Brebrovac. Neprijatelj je privremeno zbačen, ali je zbog povlačenja dveju četa 8. divizije ponovo izbio na tu kotu, odbacujući sa nje 1. četu 2. bataljona. U

⁹ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 6/3:

¹⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 6—1/2: Naređenje štaba brigade, op. br. 136 od 25. juna 1944.

18 sati ponovljen je napad istim snagama, ali ga je neprijatelj odbio.¹¹

28. juna u 20,30 sati štab 4. korpusa je naredio štabu 34. divizije da odmah, u vezi sa napadom 8. divizije na liniju s. Strmac — s. Hrženik — s. Krašić, pripremi napad na Gornji, Donji i Crkveni Pribić.¹² Štab 34. divizije odredio je za napad brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«. Oko 24 sata naređeno je bataljonima da se prikupe u rejonu s. Okrug radi planiranog zajedničkog napada sa jedinicama 3. brigade 8. divizije na G. Pribić.

Napad na G. Pribić 29. juna ujutro nije uspio zbog jakih neprijateljskih snaga a i zbog nedovoljno energično izvođene akcije, pa je u zoru naređeno bataljonima da se povuku. Brigada je imala 2 ranjena. 1. bataljon, koji je poslije povlačenja brigade ostao u s. Okrug, napadnut je oko 11 sati iz pravca s. Pribić od dijelova 7. policijskog bataljona, podržanog baterijom haubica. Neprijateljski napad je odbijen. Bataljon je imao 1 mrtvog i 2 ranjena. Računa se da je neprijatelj imao 15 izbačenih iz stroja. 2. bataljon, koji se poslije povlačenja od s. Pribić nalazio u šumi iznad s. Slavetić, u blizini pozadinskih jedinica brigade i divizije, napadnut je iz zraka i imao je dva ranjena.¹³

Štab divizije uočio je slabost stalnog angažiranja svih snaga divizije na položajima, koje je dovodilo do toga da štab divizije ne raspolaže ni jednom svježom i odmornom jedinicom, pa je odlučio da brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« povuče u rezervu i odmor u širi rejon s. Goljak.¹⁴

U toku 30. juna brigada se nalazila u šumarcima blizu svojih rejona razmještaja. Oko 15 sati 2. bataljon je dobio zadatak od komandanta divizije da sa dvije čete izviđanjem ustanovi da li se neprijateljske snage još nalaze u

¹¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 5/8: Izvještaj štaba 2. bataljona od 2. jula 1944.

¹² Isto, k. 1224, reg. br. 4/6: Depeša štaba 4. korpusa br. 99 od 28. juna 1944.

¹³ Isto, k. 1230, reg. br. 37/4: Izvještaj štaba brigade od 1. jula 1944; reg. br. 9/7; reg. br. 10/7; reg. br. 5/8; reg. br. 6/9; i reg. br. 1/10: Izvještaji štabova bataljona.

¹⁴ Isto, k. 1223, reg. br. 14/1: Naređenje štaba 34. divizije od 29. juna 1944.

s. Petrovini. Čete su se susrele sa neprijateljskom patrolom i ubile jednog podoficira. U samom selu Petrovini naišle su na jače neprijateljske snage i čete su se povukle prema s. Rastok, a u toku noći se vratile u rejon razmještaja.

Istog dana popodne neprijatelj je počeo da se, pod pritiskom snaga 8. divizije, povlači sa linije Pribić — Krašić. Karlovačka brigada i 4. bataljon brigade »Franjo Ogućinac Seljo« uporedo su gonili neprijatelja u pravcu G. Kupčina i sadejstvovali snagama 8. divizije, koje su gonile neprijatelja pravcem Krašić — Draganići. Bataljon je preko s. Pribića izbio u s. Krupače i snažnom vatrom tukao neprijatelja u povlačenju. Pri tom je imao 2 lakše ranjena borca.

Po naređenju štaba 4. korpusa, brigada je 2. jula u 12 sati izvršila marš i do 20 sati zauzela položaje u rejonu s. Relić (1. bataljon) — s. Baroni Selo (2. bataljon) — s. Bučari Selo (3. bataljon) — s. Prvinići (4. bataljon) i ujutro 3. jula smijenila 3. brigadu 8. divizije¹⁵. Za 4/5. juli bio je planiran napad 34. divizije na uporište Zorkovac, ali se od toga odustalo, jer je 4. jula obavještajna služba štaba dobila informaciju da su 3. jula u rejon Jastrebarsko, Draganići, Karlovac i Samobor počeli pristizati dijelovi 1. konjačke konjičke divizije.¹⁶

Rano ujutro 6. jula, neprijatelj koji se u toku noći privukao selu D. Prekrižju iz pravca Krašića izvršio je iznenadan napad na snage 1. bataljona koje su se nalazile u s. Donje Prekrižje i bataljon se povukao prema Gornjem Prekrižju. Bataljon je bio iznenađen zbog toga što vod 1. čete, koji je bio na položaju, nije bio dovoljno oprezan. Vod je bio potpuno iznenađen i imao kod toga 1 poginulog i 1 zarobljenog. Neprijatelj nije kretao dalje već se bez borbe vratio u pravcu Krašića.

¹⁵ Arhiv VII, k. 1233, reg. br. 159 od 2. jula 1944. i k. 1230 reg. br. 50/1: Naređenje štaba brigade op. br. 141 od 2. jula 1944.

¹⁶ Zumberački NOP odred javio je svojom depešom br. 102 od 4. jula štabu 34. divizije slijedeće: »3. VII. je došlo 800 Čerkeza iz Odre vlakom u Karlovac. Manji dio istih ostao je u Draganiću. Isto toliko došlo je 1 o. mj. u Samobor. Njihove namjere nisu nam poznate«. (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 46).

Istog dana prije ponoći, brigada je dobila zadatak da zajedno sa 3. brigadom 8. divizije prebaci ranjenike u Pokuplje, kojih je već bio veliki broj.¹⁷ U vezi s tim, brigada je 7. jula u 1 sat izvršila marš preko s. Slavetić u rejon Sv. Jana — s. Prodin-Dol. 3. bataljon je u isto vrijeme krenuo u s. Sošice da prihvati ranjenike koje je trebalo slijedećeg dana do 12 sati dopratiti do 3. brigade 8. divizije koja je bila smještena u Sv. Jani. U 14 sati, po pristizanju ranjenika, brigada kreće u pravcu s. Plešivica u slijedećem rasporedu: 1. i 2. bataljon grebenom iznad s. Prilipje i s. Plešivica, 3. bataljon je obezbjeđivao u s. Plešivica pravac koji izvodi iz Jastrebarskog, a 4. bataljon nalazio se u pret-hodnici kolone. 3. brigada 8. divizije obezbjeđivala je neposredno ranjeničku kolonu.

Na 1. i 2. bataljon koji su marševali grebenom, obezbjeđujući ranjenike iz pravca Samobora, iznenada je iz s. Prekrižje otvorena snažna i jednovremena artiljerijska, minobacačka i pješađijska vatra. Istovremeno je primijećen pokret lakih tenkova iz s. Prekrižje u pravcu s. Plešivica. Bataljoni su odmah na mjestima gdje su se zatekli zauzeli odbrambene položaje, a pt-puške oba bataljona hitno su bile postavljene na samu komunikaciju i iz njih je odmah otvorena vatra na tenkove. Dalji pokret tenkova, poslije otvaranja vatre iz pt-pušaka, bio je obustavljen. Oba bataljona su držala položaje sve dok ranjenička kolona nije u redu okrenuta i vraćena natrag u pravcu s. Sv. Jana. Držanje boraca i rukovodilaca bilo je dobro, niko nije ni pomišljao na bilo kakvo povlačenje dok se ranjenici ne povuku. Sem nekoliko jače ili slabije kontuziranih, bataljoni nisu imali gubitaka. Napad je izvršio 10. policijski bataljon iz s. Bregane, koji je baš toga dana vršio marš preko s. Plešivica da bi učestvovao u ofenzivi na Zumberek, koja je već bila u toku.

Neprijatelj je, poslije početnih neuspjeha svojih jedinica, vršio pregrupiranje i dovođenje novih snaga.

Brigada se, osim 4. bataljona, u toku noći prebacila u širi rejon s. Slavetić. 4. bataljon je produžio pokret u

¹⁷ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 17/1: Naređenja štaba 34. divizije br. 162 od 6. jula 1944; reg. br. 18/1 i br. 163 od 7. jula 1944. i k. 1230, reg. br. 11—1/2: Naređenje štaba brigade op. br. 143 od 6. jula 1944.

Pokuplje kao pratnja komandanta 4. korpusa Oreščanin Bogdana. Prilikom prelaska željezničke pruge, između Jastrebarskog i Draganića, naišao je na zasjedu. U napad je upućena 2. četa, koja je izvršila juriš i razbila zasjedu. U borbi je bio ranjen politički komesar 4. bataljona i dva borca iz 2. čete. Poginuo je i jedan oficir iz štaba 4. korpusa. Bataljon je ostao u Pokuplju do 25. jula kada je krenuo u Kordun u sastav brigade. Za vrijeme boravka u Pokuplju bataljon je jednom išao na rušenje pruge.

*

U toku 8. jula brigada je sa 3 svoja bataljona bila u rejonu u s. Slavetić, s tim što se 2. bataljon nalazio u s. Okrug, a 1. četa 3. bataljona u s. D. Goljak.

Od 2. do 9. jula neprijatelj je, poslije neuspjelih pokušaja da u drugoj fazi ofenzive nešto više učini, izvršio pregrupiranje i doveo na sektor Žumberka nove snage — 1. brigadu 1. kozačke konjičke divizije. Na neprijateljskoj strani u ofenzivi sada učestvuju: 1. brigada (oko 5.000 vojnika), 1. rez, lovački puk (oko 1.800 vojnika), 7. i 10. policijski bataljoni 4. policijskog puka (oko 1.200 vojnika) i dijelovi 3. ustaške brigade — sve ukupno oko 9.000 — 10.000 vojnika. Svim tim neprijateljskim snagama komandovao je 69. armijski korpus sa sjedištem u Zagrebu.

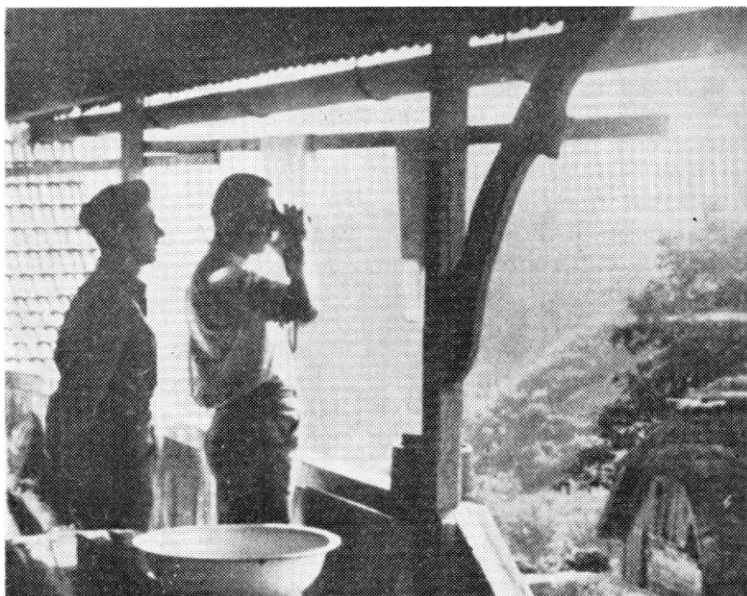
Na našoj strani u borbama su učestvovala slijedeće jedinice: 8. divizija (od 11. jula bez 3. brigade), 34. divizija sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« i Žumberačkim partizanskim odredom, 15. divizija (sa brigadom »Ivan Cankar« i Belokrajinskim odredom i od 13. jula i brigadom »Matija Gubec«.

Polazna neprijateljska osnovica za napad bila je Bubenjarci — Ozalj — Krašić — Pribić.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, bez 4. bataljona, svojim rasporedom u s. Slavetić — s. Okrug ugrožavala je desni bok neprijateljskih snaga na pravcu Pribić — Prekrižje — Oštre. Da bi otklonio tu opasnost neprijatelj 9. jula energično napada brigadu iz pravca: s. Sv. Jana — s. Slavetić, s. Petrovina — s. Slavetić, s. Brebrovac — s. Okrug i s. Pribić — s. Okrug. U napadu iz pravca s. Sv.

Jana učestvuju 7. policijski bataljon, a iz ostalih rejona dijelovi 1. kozačke konjičke divizije.

Štab brigade bio je već u toku noći obaviješten da se u rejonu Sv. Jana nalaze jače neprijateljske snage. Patrola upućena da ispita situaciju nije uspjela da prikupljene informacije dostavi štabu brigade, jer je neprijatelj u međuvremenu već nastupao glavnim snagama u pravcu s. Goljak.

Komandant 34. divizije Martin Dasović i načelnik štaba Dušan Pekić osmatraju tok borbe. Zumberak juna 1944.

U 8 sati neprijatelj je znatno nadmoćnijim snagama napao 3. četu 3. bataljona u s. Goljak. Dok je ta četa vodila borbu i druge dvije čete su izašle na položaj. Štab bataljona je dobrim manevrom onemogućio svaki pokušaj neprijatelja da obide lijevo krilo bataljona i da prodre u pozadinu brigade. Neprijatelj je snažno tukao minobacačkom vatrom. Bataljon se poslije duže borbe povukao na greben zapadno od s. Slavetić i tu zaustavio dalji neprija-

teljski napad. U toj borbi bataljon je imao 2 mrtva i 8 ranjenih. Sa zauzetih položaja neprijatelj je odmah otvorio vatru na jedinice u s. Slavetić, produžio napad pokretom i u isto vrijeme napao s. Slavetić i iz pravca s. Petrovina. podržan sa tri tenka i artiljerijom iz rejona s. Petrovina i s. Dolanjski Jarak. Jedinice 1. bataljona su se brzim manevrom izvukle iz s. Slavetić i zauzele položaj na grebenu zapadno od sela, odakle su snažnom vatrom zadržale njegov dalji pokret.

Drugi bataljon, koji je bio na položaju u s. Okrug, izašao je već u 4 sata na položaj sa 1. četom prema s. Pribić, a sa 2. četom prema s. Brebrovac. Oko 5 sati primijećene su neprijateljske snage kod Popove klijeti na pravcu 1. čete. Vođa patrole Stančić Mile ubio je jednog neprijateljskog vojnika. U međuvremenu, neprijatelj je na pravcu 1. i 3. bataljona već upao u s. Slavetić, a primijećene su bile u pokretu dvije kolone u pravcu s. Okrug i to jedna iz pravca s. Brebrovac prema 2. četi i druga iz pravca s. Pribić prema 1. četi. Imajući u vidu situaciju u Slavetiću, štab bataljona je 3. četom iz rezerve zatvorio put koji iz Slavetića vodi u Okrug. Za vrijeme pokreta svojih kolona neprijatelj je na jedinice 2. bataljona otvorio artiljerijsku i minobacačku vatru, a kada se približio na oko 400 metara naše snage su otvorile jaku vatru. On je plegao, ali nije uzvratio vatrom. No, u međuvremenu je neprijatelj i iz s. Slavetić krenuo jednom kolonom prema s. Okrug i otvorio bočnu vatru na jedinice 2. bataljona u s. Okrug. Zbog ovakve situacije, a ne uspjevši uspostaviti vezu sa ostalim snagama brigade, štab 2. bataljona je donio u 12 sati odluku za povlačenje na kotu sjeverno od s. Dol. U zaštitnicu je određen jedan vod 2. čete, koji je oko deset minuta u žestokoj borbi zadržao neprijateljski pokušaj da izbiје na zapadnu ivicu s. Okrug i da zahvati jedinice 2. bataljona u povlačenju preko brisanog prostora. Sa istočnih padina kote, sjeverno od s. Dol, organizirana je bila podrška i prihvata zaštitnice teškim mitraljezom koji je bio već ranije upućen na taj položaj. Bataljon se na nove položaje povukao bez gubitaka, gdje je odmah uspostavljena veza sa štabom 34. divizije i sa 3. bataljonom 3. brigade 8. divizije u s. Sorževu. Do 16 sati bilo je mirno. U isto

vrijeme upućena je 2. četa sa zamjenikom komandanta bataljona Lojić Milom preko s. Dol da ispita situaciju u s. Okrug.

U međuvremenu u s. Slavetić neprijatelj se, ne uspjevši da ovlada kotama iznad sela, pripremao na povlačenje. Po pokretima unazad i slabljenju vatre, štab brigade je na vrijeme uočio ove njegove namjere i sa 1. i 3. bataljonom izvršio snažan pritisak prema s. Okrug, računajući da je vjerojatno to njegov rejon prikupljanja za dejstva planirana u narednom periodu. Štab 2. bataljona, uočivši ovo neprijateljsko povlačenje i prikupljanje u s. Okrug, uputio je sve jedinice na položaje prema s. Okrug i naredio jednovremenu i snažnu vatru po prikupljenom neprijatelju, koji nije mogao da odmah organizira vatru, a poslije je otvorio snažnu i organiziranu vatru iz svih oružja. U međuvremenu je naišla vrlo snažna oluja i prekinula svaku akciju i sa jedne i sa druge strane.

Brigada je u ovoj borbi imala 3 mrtva i 6 ranjenih (dva komandira četa). Posebno je imala dva poginula od nagazne mine koje je postavila Karlovačka brigada, a o njihovom mjestu nije obavijestila brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«. Neprijateljski gubici nisu mogli biti utvrđeni, ali prema tadašnjoj procjeni, broj izbačenih iz stroja iznosio je oko 50 vojnika i starješina.¹⁸

U ovim borbama brigada je iako oslabljena (bez 4. bataljona), uspješno dejstvovala i onemogućila neprijatelju da postigne svoj cilj. Brzim izlaskom na dominantne visove i upornom odbranom ona je postepeno preuzimala inicijativu u svoje ruke. 2. bataljon, mada bez veze sa pretpostavljenim štabom, dejstvovao je aktivno i u skladu sa situacijom.

U toku noći, 9/10. jula i u toku 10. jula, jedinice brigade držale su stare položaje, izuzev s. Okrug, i to: s. Goljak (3. bataljon), s. Slavetić (1. bataljon), s. Bude (2. bataljon), sa isturenim dijelovima prema Sv. Jana, s. Petrovina i s. Okrug.

U dosadašnjim borbama jedinice Zumberačke operative grupe imale su veliki broj ranjenika, koje je trebalo

Arhiv VII, 1230, reg. br. 40—4/4: Izvještaj štaba brigade, op. br. 148 od 10. jula 1944.: reg. broj 7/9: i reg. br. 43—1/4, str. 1: Izvještaji štabova bataljona.

što prije evakuirati na sigurnije mjesto i time omogućiti veću slobodu dejstva jedinica. Za taj zadatak određena je 3. brigada 8. divizije, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je određena da preuzme dotadašnji zadatak 3. brigade. U tom cilju jedinice brigade su prikupljene u s. Pečno, odakle je izvršila noćni marš pravcem: s. Pečno — s. Višči Vrh — s. Gornja Vas — s. Hartje — s. Željezno — s. Kupčina i ujutro 11. jula oko 7 sati dostigla s. Oštre gdje je bio marševski cilj. Iz s. Oštre bataljoni su odmah, bez odmora, krenuli na određene im položaje.

Brigada je (bez 4. bataljona) zauzela položaj u dva ešelona, i to 1. i 2. bataljon su činili prvi ešelon i 3. bataljon drugi (1. bataljon u G. Oštrcu, 2. u D. Oštrcu i 3. u s. Ognjanovac).

Još dok je vršeno smjenjivanje jedinica 3. brigade, uočeno je neprijateljsko podilaženje položajima. Zbog toga bataljoni nisu imali mogućnosti da zauzmu položaje koji bi bili pogodniji za odbranu, da organiziraju efikasniji vatrene sistem, a ni vremena za bilo kakve fortifikacijske radove. To je znatno umanjilo upornost odbrane.

Oko 9,30 sati neprijateljski napad je bio u punom zamahu. Glavne snage neprijatelj je forsirao preko Donjeg Oštrca i preko Tupčine ka s. Duralija i Kokoti, sa namjerom da okruži naše glavne snage, za koje je pretpostavljao da se nalaze u Gornjem Oštrcu koji je taktički veoma jak odbrambeni položaj. Neprijatelj je bio u znatnom preimućstvu u odnosu na oslabljene i premorene jedinice brigade, a počeo se osjećati i nedostatak municije svih vrsta. U takvoj situaciji brigada je pružila ipak dobar otpor, ali se, radi izrazite nadmoćnosti neprijatelja, morala povući na nove položaje.

Prvi bataljon se organizirano, sopstvenim prihvatom i bez gubitaka, povukao preko s. Kokota na bezimenu kotu sjeverozapadno od s. Kokota, gde je odmah zauzeo nove položaje za odbranu.

Drugi bataljon se povukao prema s. Dragište, gdje je dijelom snaga zauzeo položaje (jedna četa i jedan vod), a drugi dio snaga bio je u samom selu. Vod 1. čete nalazio se na položaju na putu, u šumi, na oko 700 — 800 metara prema Oštrcu, k. 569 i kontrolirao puteve koji izlaze iz tog pravca. Stab 2. bataljona nije očekivao da će nepri-

jatelj brzo djelovati i nije preduzeo sve neophodne mjere borbenog obezbjeđenja, a pogotovo nije posvetio dovoljno pažnje vođu 1. čete koji je bio na obezbjeđenju u šumi. Oko 17 sati neprijatelj je na čitavom odsjeku brigade prešao ponovo u napad. Glavne snage je usmjerio preko s. Dragište i Ognjanovac ka s. Visoče, sa tendencijom da se širi prema jugozapadu. Vođa 2. bataljona u šumi bio je, zbog slabog osmatranja, iznenađen i razbijen, pri čemu je nestao vođa tog voda sa puškomitraljezom i 3 borca. U situaciji u kakvoj se nalazio, 2. bataljon nije bio spreman da pruži organizirani otpor i štab bataljona je naredio četama da se povuku ka crkvi sv. Jakob, jugozapadno od s. Visoče.

U međuvremenu se povukao i 3. bataljon u s. Visoče, gdje je zauzeo položaje za odbranu. Prvi bataljon se zadržao na bezimenoj koti sjeverozapadno od s. Kokota do povlačenja brigade iz s. Visoče, kada se i on povukao preko s. Plavci ka Kordićima, na kotu 692.

2. bataljonu, koji se prikupljao kod crkve sv. Nikole i tu zauzimao položaje za odbranu, bilo je naređeno da se povuče u s. Visoče, gdje je zauzeo položaje za odbranu u južnom dijelu sela. Kada je uočeno nadiranje manjih neprijateljskih dijelova ka crkvi sv. Jakoba, upućena je tamo 1. četa 2. bataljona, ali je bilo kasno, jer se neprijatelj već dohvatio crkve i utvrdio u njoj, a istovremeno je otpočeo energičan napad na s. Visoče. U takvoj situaciji, štab brigade je bio primoran da donese odluku da se napusti s. Visoče. Četa 2. bataljona koja je upućena ka crkvi sv. Jakoba i koja je, u stvari, trebalo da obezbijedi izvlačenje brigade iz s. Visoče ka s. Kordić, bila je trenutno pokolebana snažnom neprijateljskom vatrom iz crkve i napustila položaje. Pretila je opasnost da neprijatelj izbije na kosu iznad crkve i vrlo opasno ugrozi brigadu na brisanom prostoru. Trčecim korakom četa je upućena na bezimenu kotu iznad s. Kordići i sa tih položaja obezbijedila izvlačenje brigade. Četa je ostala na tom položaju do pada mraka. Neprijatelj toga dana nije kretao naprijed.

Svim jedinicama brigade, osim najnužnijih obezbjeđenja, dat je preko noći kratak odmor i vrijeme za sređivanje jedinice. 1. i 2. bataljon prenoćili su na položajima u s. Kordići, a 3. bataljon u s. Radinović.

Brigada je imala 2 poginula i 3 ranjena. Neprijatelj je tog dana napao i druge jedinice Zumberačke operativne grupe. — 1. brigada 8. divizije sprečavala je prodor neprijatelja u pravcu s. Dančulovići i povukla se do pada mraka na liniju s. Dančulovići — s. Tupac; 2. brigada 8. divizije i brigada »Ivan Cankar« 15. divizije sprečavale su prodor neprijatelja u pravcu s. Radovica i s. Slamna Vas.¹⁹

Uspjeh, koji je neprijatelj postigao toga dana, ne bi bio tako izrazit da nije bilo grešaka u komandovanju. Prije svega, trebalo je privremeno obustaviti izvlačenje snaga 3. brigade 8. divizije, ili barem dijela tih snaga, kada je uočeno da neprijatelj preduzima napad. Zajedničkim naporima obeju brigada bi se već u početku suzbila ili barem otupila snaga neprijateljskog napada.

Stab brigade je trebalo da bataljonima preciznije odredi zadatke, poslije povlačenja sa prvih položaja. Da je to učinjeno vjerojatno je da 2. bataljon ne bi tako nespreman dočekao novi neprijateljski napad. Neblagovremeno uočavanje važnosti crkve sv. Jakoba, kao taktičkog objekta u odbrani položaja Visoče i s tim u vezi neodređivanje jačih snaga za njegovo posjedanje imalo je značajne negativne posljedice, jer je jedan jak položaj kakav je s. Visoče pao bez jačeg otpora, a osim toga pad tog položaja se negativno odrazio i na situaciju kod desnog susjeda, kome je, zbog napuštanja s. Visoče, sada bio ugrožen lijevi bok.

Rano ujutro 12. jula, brigada je izvršila demonstrativan napad na s. Visoče. Za napad su bili određeni 1. i 3. bataljon, i to: 3. bataljon pravcem s. Kordići — s. Visoče, a 1. bataljon pravcem k. 962 — s. Plavci — s. Visoče: 2. bataljon je zaposjeo s. Kordiće i položaje desno i lijevo od sela sa zadatkom podrške i prihvata snaga 1. i 3. bataljona.

Napad je otpočeo u 6 sati, dosta mlako. Neprijatelj je otvorio snažnu vatru i nije ni dozvolio jedinicama da pređu u juriš. Naročito je bila opasna flankirna vatra sa zvonika

¹⁹ Zbornik, V, knj. 29; dok. br. 50: Izvještaj operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih jedinica, od 17. jula 1944.; dok. br. 69: Izvještaj štaba 8. divizije, od 24. jula 1944. i dok. br. 80: Izvještaj štaba 34. divizije, od 26. jula 1944.

Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 41/4: Izvještaj štaba brigade od 15. jula 1944. reg. br. 44/4 i 43/4: Izvještaj štabova bataljona.

crkve sv. Jakob i iz s. Plavci. Poslije kraćeg puškaranja jedinice su se povukle, i to: 1. bataljon u rejon k. 692 (sjeveroistočno od s. Kordića), a 3. bataljon na prihvatni položaj, na bezimene kote zapadno od s. Kordića.

Oko 11 sati neprijatelj je otpočeo napad na položaje brigade u dvije kolone: jednom pravcem Visoče — Kordići, a drugom pravcem s. Plavci — k. 692. Radilo se o slabijim neprijateljskim snagama, čiji je napad imao za cilj ispitivanje naših položaja. Napad je bio potpomagan i minobacačkom vatrom. Jedna minobacačka granata pogodila je teški mitraljez na k. 692 (južno od s. Kordića) i tom prilikom ubila komandira mitraljeskog voda i ranila zamjenika komandanta 2. bataljona, komesara 1. čete i još 3 borca. Poslije jednoiposatne borbe, neprijatelj se povukao na polazne položaje. Brigada je imala 3 mrtva i 7 ranjenih. Neprijateljski gubici nisu bili poznati.

Na ostalom dijelu fronta situacija je toga dana bila slijedeća:

— 2. brigada 8. divizije i brigada »Ivan Cankar« 15. divizije izvršile su napad na neprijatelja u s. Draščice, ali je napad odbijen. I neprijateljski pokušaji da se uz pomoć snažne artiljerijske vatre probije prema Metlici su odbijeni. Ponovni napad naših jedinica, istoga dana naveče, na neprijatelja u s. Draščice ponovno je odbijen;

— 1. brigada 8. divizije se u toku dana, poslije ogorčenih borbi, a zbog povlačenja brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, povlači na liniju k. 366 — s. Kašt — s. Magovac.

Ujutro 13. jula neprijatelj je iznenadio 1. bataljon na k. 692 i prisilio ga na povlačenje, radi čega je kasnije smijenjen komandant tog bataljona. U isto vrijeme on je iznenada napao i čet 3. bataljona koja se nalazila u ulozi borbenog obezbjeđenja ispred s. Kordići i razbio je. Zbog povlačenja 1. bataljona povukla se i 3. četa 2. bataljona, a štab 2. bataljona, bez odobrenja štaba brigade, izvukao je i 1. čet 1. bataljona i dio 2. čete, a jednim dijelom 2. čete štitio je povlačenje svih ostalih snaga zapadno od s. Kordići i prihvatao i izvlačio ranjene borce čete 3. bataljona, a potom je povukao na nove položaje i taj dio svoje 2. čete, sa kojim je ostao i dio štaba bataljona.

Poslije povlačenja brigada je zauzela položaj, i to: 3. bataljon na kotama zapadno od s. Kordići, 2. bataljon kod crkve sv. Ilija, a kasnije (po dolasku 1. bataljona 1. brigade 8. divizije) zauzima položaj između s. Radinović i s. Jezerne. U toku noći 2. bataljon se nalazio na odmoru u s. Jezernice, dok su ostala dva bataljona noćila na položajima.

Cijeneći situaciju, štab brigade se nije odlučio na to da protunapadom povрати izgubljeni položaj, jer se, zbog snaga kojima je raspolagao i pravca koji je brigada zatvarala, nije mogao odlučiti na takav rizik. Brigada je imala tog dana 4 mrtva i 6 ranjenih.

Na ostalom dijelu fronta situacija tog dana bila je slijedeća:

— kod 2. brigade 8. divizije i brigade »Ivan Cankar« 15. divizije svi neprijateljski pokušaji da proдре dalje bili su bez uspjeha. Uveče je brigada »Matija Gubec« 15. divizije zamijenila 2. brigadu 8. divizije koja se pomjerila sjeverno od s. Badovinci;

— kod 1. brigade 8. divizije neprijatelj je i poslije višesatne borbe, uspio da ovlada kotama 366 i 378 i s. Kaštom. Jedinice 1. brigade uspjele su da zadrže s. Magovac.

Kod neprijatelja se osjeća tendencija da ovladivanjem taktički jakim položajima na svom desnom krilu omogućiti slobodniji manevar svojih snaga prema Metlici i Beloj krajini. Stoga je Operativni štab za Žumberak odlučio da 14. jula izvrši napad na neprijatelja u s. Kordići i s. Visoče, a zatim produži u pravcu Vivodine, sa ciljem da ugrozi njegov desni bok i pozadinu. Taj zadatak dat je 8. diviziji u čijem sastavu je tada bila i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Štab 8. divizije odredio je jedinicama slijedeće zadatke:

— 1. brigada i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (dva bataljona) napadaju na s. Kordići i s. Plavci, a zatim na neprijatelja u s. Visoče; 2. brigada napada pravcem s. Badovinci — s. Visoče.

Napad je počeo oko 4 sata. Dva bataljona brigade »Franjo Ogulinac Seljo« nastupili su putem s. Sošice — s. Kordići i kada su dostigli s. Kordiće 1. brigada je već istjerala neprijatelja iz sela, ali je njen dalji napad ukočen. Ni napad 2. brigade nije uspio.

Neprijatelj je tada reagirao oštrim protunapadom, te potisnuo snage 8. divizije na liniju s. Magovec — Sv. Nikola — Sv. Ilija.

Prikupljeni 1. i 2. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« vrše u 11 sati protunapad na bezimenu kotu zapadno od s. Visoče, sa koje su odbačeni dijelovi 2. brigade 8. divizije. Oba bataljona su vrlo hrabro pošla u napad. Došlo je do oštre borbe u kojoj su se sa obje strane upotrebljavale ručne bombe. Zbog nedostatka bombi, municije i jakog otpora već utvrđenog neprijatelja, protunapad nije uspio, a bataljonima je naređeno da se povuku do

Ručak u predahu borbe. Zumberak juna 1944.

crkve sv. Ilije, gdje su ostali do kraja dana. Brigada je imala u toj borbi 1 mrtvog i 4 ranjena.

Do pada mraka neprijatelj je, poslije vrlo žestokih borbi, ovladao i k. 672 i crkvom sv. Nikola, objektima od važnog taktičkog značaja.

Napad jedinica 15. divizije (brigade »M. Gubec« i »I. Cankar«) na s. Drašćice ponovo nije uspio.

S obzirom na to što su jedinice 8. divizije bile zamorene, 15. jula povučene su na odmor, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da brani položaj s. Kor-

dići — Sv. Ilija — Sv. Nikola. Brigada je zauzela slijedeći raspored: 2. bataljon u rejonu s. Radinović — sv. Ilija; 3. bataljon u rejonu s. Kordići zatvarao je pravce koji izvode iz s. Visoče; 1. bataljon u s. Jezernice, u stvari on je predstavljao rezervu brigade. U s. Jezernice nalazio se i štab brigade.

U toku 15. jula neprijatelj je na dijelu fronta koji je branila brigada ponovo zauzeo s. Kordiće i 3. bataljon se povukao na bezimene kote zapadno od sela, gdje se i zadržao. Sem redovnog kontakta sa neprijateljem, koji je bio češći noću (sa patrolama), a slabiji danju (samo osmatranje), drugih akcija ni sa jedne ni sa druge strane nije bilo. Bilo je već očigledno da neprijateljska ofenziva malaksava. Na ostalom dijelu fronta neprijatelj je u toku 15. jula zauzeo s. Slamna Vas koje je u toku noći 15/16. povraćeno kao i s. Radovica. Poslije ovog, brigada »Matija Gubec« 15. divizije izvučena je prema sjeveru zbog planiranog dejstva grupe brigada preko Visoče i s. Oštrca ka Vivodini. To je omogućilo neprijatelju da u toku 16. jula proдре na kratko vrijeme u Metliku. U toku istog dana su se sve neprijateljske snage povukle u svoje garnizone i time je njihova ofenziva na Žumberak završena.

Neprijateljska ofenziva očito je doživjela neuspjeh, iako je neprijatelj uspio da svojim akcijama poremeti sve planove štaba 4. korpusa. Umjesto ofenzivnih akcija 8, 34. i 13. divizije, kao i 15. divizije, ove snage (sem 13. divizije) vodile su ogorčene odbrambene borbe. Neprijatelj, koji je gdje god je stigao pljačkao sve do čega je došao, uporno je nastojao da proдре i prema Beloj krajini. Zahvaljujući borbenosti boraca svih pomenutih jedinica žetva u Beloj krajini bila je time spasena.²⁰

²⁰ Opunomoćenik Rajhsfirera SS za Hrvatsku izdao je 14. jula slijedeće naređenje: »Koncem juna i početkom jula 1944. god. počinje žetva u Hrvatskoj. Opće stanje ishrane zahtjeva da bez obzira na prilike, žetva i u Hrvatskoj bude što potpunije izvršena.

S obzirom na poznatu situaciju sa bandama imaju sva uporišta i jedinice uzeti učešća u okviru taktičkih mogućnosti za zaštitu unosa žetve...

...Pri žetvenoj zaštiti mora biti obezbjeđena najuža saradnja između svih raspoloživih snaga...« (Arhiv VII, kutija 32 A, reg. br. 5/1).

Narod Žumberka i Bele krajine bio je svjedok velike upornosti i borbenosti boraca. Već pri samom dolasku na Žumberak 8. i 34. divizija bile su veoma srdačno dočekanе i od naroda i od organizacija NOP. U čast dolaska štaba 4. korpusa i njegovih jedinica održana je kotarska konferencija JNOF-a i druge priredbe. Omladina je posebno redovno posjećivala jedinice, pa i na položajima. Borcima na položajima narod je stalno donosio hranu.

Na opće rukovođenje Operativnog štaba bilo je mnogo primjedbi. Smatralo se da je frontalno suprotstavljanje neprijatelju, koji je bio u svakom pogledu nadmoćniji, bilo neracionalno i nepravilno. Udari u njegove bokove i pozadinu bili bi daleko efikasniji i brže bi doveli do slamanja ove njegove ofenzive.

Gubici brigade na Žumberku, u borbama od 22. juna do 14. jula, iznose ukupno 98 boraca i rukovodilaca (26 poginula i 72 ranjena). To su veliki gubici koji su se morali odraziti na brigadu. Među izbačenim iz stroja je relativno veliki broj rukovodilaca. Već u prvoj borbi 22. juna poginuo je politički komesar brigade i komandir 3. čete 2. bataljona, a ranjeni pomoćnik političkog komesara brigade, komandanti 2. i 4. bataljona, politički komesar 1. bataljona, politički komesar 3. čete 2. bataljona i dva vodnika iz 2. bataljona. Između 22. juna i 10. jula ranjena su dva komandira čete 3. bataljona, politički komesar 2. čete 2. bataljona a poginuo je jedan vodnik. U završnim borbama od 10. do 14. jula poginuli su komandir 3. čete i vodnik mitraljeskog voda 2. bataljona, a ranjen zamjenik komandanta 2. bataljona, komandir i politički komesar 1. čete 2. bataljona. Ako se pogleda samo situacija kod 2. bataljona vidi se da su u toku tih borbi bili ranjeni i komandant i zamjenik komandanta bataljona, komandir i politički komesar 1. čete, politički komesar 2. čete; poginula dva komandira 3. čete i ranjen politički komesar te čete, poginuo komandir mitraljeskog voda bataljona i još poginuo jedan, a ranjena dva komandira voda.

Znači, skoro da i nije bilo rukovodioca koji za kraće ili duže vrijeme ili pak potpuno nije bio izbačen iz stroja. No, sve to nije značajnije utjecalo na borbenost i moral boraca i na izvršenje zadataka koji su se bataljonu postavljali. Ti gubici odrazili su se, međutim, na rukovođenje a skoro nimalo na borbenost koju je u tim borbama pokazala brigada. Čak se može reći da je brigada u tim borbama još više očvrstnula.

Umjesto poginulog Badel Marjana, za političkog komesara brigade postavljen je Dalibegović Ahmed.

U štabovima bataljona došlo je do više kadrovskih promjena. Za v.d. komandanta 1. bataljona postavljen je Pelić Kazimir, za političkog komesara Babić Karlo, a koncem jula Lukin Rudolf Doko, i za pomoćnika političkog komesara Gregorin Nikola.

Za političkog komesara 2. bataljona postavljen je Milić Mato, a za njegovog pomoćnika Pilaš Dragutin.

3. bataljonom je u toku jula komandovao Babić Lovro, jer se Ajdinović Ljuban nalazio na višem oficirskom kursu GŠH. Za v.d. polit. komesara bataljona postavljen je Kireta Vlado, a za operativnog oficira Tačković Stanko.

Za v.d. komandanta 4. bataljona postavljen je Grčić Danijel. Politički komesar tog bataljona Lokas Ante ranjen je na putu iz Žumberka za Pokuplje i na njegovo mjesto kasnije je postavljen Mraković Nikola. Za operativnog oficira bataljona postavljen je Vuljetić Mirko.

Kada se cijeni doprinos brigade, nužno je imati u vidu činjenicu da je u borbama od 10. do 14. jula brigada učestvovala, bez 4. bataljona i onih izbačenih iz stroja, sa ukupnim brojnim stanjem samo oko 390 boraca i rukovodilaca. Normalno je bilo da su stalne borbe i pokreti u velikoj mjeri utjecali na politički i kulturno-prosvjetni rad i uopće na normalniji život i rad brigade.

3. Na maršu kroz Sloveniju i Kordun

Poslije završenih borbi, brigada do 17. jula ostaje na odmoru u širem rejonu s. Kordići, a tog dana je oko 10 sati krenula za s. Grabrovec i s. Donju i Gornju Lokvicu, koje se nalaze u Sloveniji. To je bio prvi dolazak brigade na tie susjedne Slovenije. Već prvi dojmovi bili su vanredni. Narod ovog dijela Slovenije bio je zahvalan partizanima — Hrvatima i Srbima koji su se tako nesebično borili i za njih. Poslije skoro 25 dana neprekidnih borbi i marševa to je bio prvi zaista miran dan u kome se moglo odmarati. Bilo je opće čišćenje, pranje, parenje i peglanje. Pjesma, koja se već toliko dana nije čula, ponovo je oživjela. Jedinice su se svestrano pripremale i za sutrašnji susret sa narodom Črnomelja, koji je borcima pripremao svečan doček.

Sutradan 18. jula u 9,30 sati sve su jedinice bile postrojene. Poslije smotre koju je izvršio komandant brigade otpočeo je pokret. Brigada se kretala iza 8. divizije. Do Vodenе Vasi, ispred Črnomelja, kretalo se u prostim redovima a tu je izvršeno prestrojavanje u kolonu trojnih redova. Za vrijeme marša vladala je primjerna disciplina. Ona je bila nužna i zbog potencijalne mogućnosti napada iz zraka. Pred Črnomelj stiglo se oko 18 sati. Grupe članica AFŽ i omladine sačekivale su borce i darivale ih voćem, rakijom, kolačima i cvijećem. Borci, iako mnogi bosonogi, snažno su marševali kroz mjesto obasipani cvijećem i pozdravljani poklicima NOV, bratstvu i jedinstvu i drugu

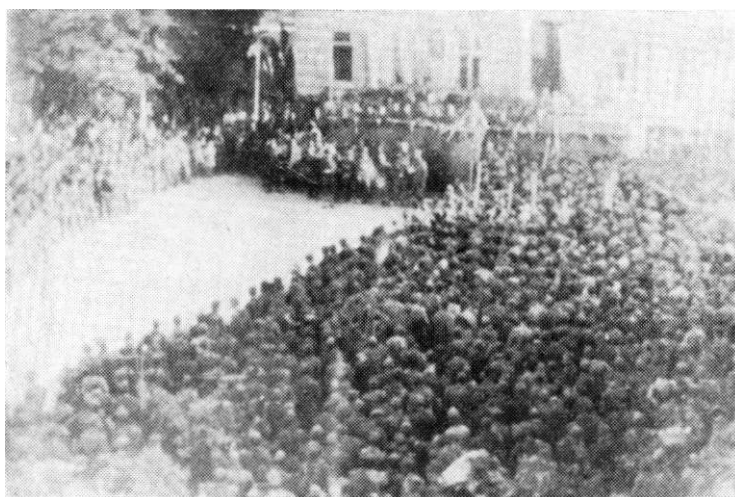

Ulazak 2. bataljona u Črnomelj, jula 1944.

Titu. Bio je to vanredno topao doček koji je borcima ostao u dubokom sjećanju.

Na glavnom trgu u Črnomelju bilo je postrojeno 3.300 boraca Hrvata, Srba i Slovenaca. Na mitingu su govorili zamjenik komandanta GS Slovenije Avšić Jaka i politički komesar 4. korpusa Holjevac Veco. U Črnomelju se ostalo i 19. jula. Poslije podne održana je priredba za brigadu, a poslije nje i kino-predstava. Za mnoge borce i rukovodioce to je od početka rata bila prva kino-predstava.

U 4 sata 20. jula brigada nastavlja pokret na začelju 8. divizije prema s. Vinici i do 12 sati smješta se u rejon s. Podklanec — s. Golek. Ujutro 21. jula brigada maršuje do s. Bosanci, a zatim nastavlja pokret preko s. Ponikve do s. Dubrave. Od s. Zdihova, dalje, brigada maršuje u koloni po jedan i nalazi se u zaštitnici 8. divizije. U toku 22. jula brigada se nalazila u G. Dubravama a neke njene

Postrojene jedinice na trgu u Črnomelju

jedinice su bile na osiguranju prema Tounju i Ogulinu. Tog dana u 24 sata brigada maršuje kao zaštitnica 8. divizije, preko Mrežnice u Kordun, kamo je stigla u 13 sati, ne dolazeći u dodir sa neprijateljem.

Od 23. do 26. jula brigada se nalazila na sektoru Točak — Svajić. Borci su se uglavnom odmarali. Narod Korduna je veoma bratski i srdačno primio brigadu kao hrvatsku jedinicu. U tom periodu brigada je dobila veću količinu engleskih uniformi i obuće, pa je i to imalo velikog odraza na i inače veoma dobro raspoloženje boraca.

26. jula u sastav brigade vratio se ponovo njegov 4. bataljon. S njim je došao i Ruski bataljon Turopoljsko-posavskog odreda koji se sastojao iz tri čete, po 40 boraca.

Ljudstvo tog bataljona je raspoređeno 27. jula u jedinice brigade, na taj način što je u 1. 2. i 3. bataljon ušla po jedna četa, kao 4. četa tih triju bataljona.¹¹

U 13,45 sati 27. jula smotru brigade u zaseoku Martinići izvršio je politički komesar 4. korpusa Veco Holjevac, koji je u svom govoru pohvalio brigadu za velike uspjehe na Zumberku i ujedno podsjetio na velike zadatke koji brigadu očekuju u narednom periodu. Istog dana u 18 sati brigada je izvršila marš u s. Zagorje.

3. (Ruska) četa 2. bataljona

Brigadu je u s. Zagorje zatekla i proslava trogodišnjice ustanka na Kordunu. Proslava je održana 30. jula u Debeloj kosi. Sem velikog mnoštva naroda koji je prijatno iznenadio borce brigade, na proslavi su učestvovali i 1. brigada 8. divizije i jedan bataljon 2. brigade 8. divizije. Dva dana odmora u s. Zagorje bili su dovoljni da se brigada lijepo pripremi za smotru. Poslije smotre održan je veoma uspio miting.

Po završetku proslave brigada se razmjestila u širi rejon s. Grabovac. U toku 31. jula i 1. avgusta brigada je

²¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3; str. 13: Istorijat brigade.

u pokretu prema Pokuplju stigla do s. Lasinje. S obzirom na to što je prelaz r. Kupe kod s. Lasinje danju bio opasan zbog avijacije, brigada je 1. jula ostala u s. Lasinji i pripremala se za prelaz u Pokuplje koji je bio naređen za 21 sat.

Pred polozak u Pokuplje brigada je na licu imala 549 boraca. Prva tri bataljona imala su po četiri čete a 4. bataljon tri. Svaki bataljon ima mitraljeski vod sa 2 mitra-

sti proslave trogodišnjice ustanka u Kordunu

ljeza i 1 protuoklopnom puškom. Prateća četa brigade sastavljena je od po jednog bacačkog i protuavionskog voda i grupe минера. Četa za vezu ima dva voda (linijski i telefonski).

Kao što se vidi, brojno stanje brigade je još uvijek nedovoljno. Popuna brigade ostala je i dalje jedan od najvažnijih zadataka. Popuna u dva navrata (sa Istranima i Rusima) bila je značajna, ali nedovoljna. Dolaskom brigade natrag u Pokuplje trebalo je angažirati sve faktore da bi ona što prije popunila. Na tom području su, u stvari, ležale i najveće rezerve u pogledu mobilizacije. To je bio ujedno i najvažniji zadatak koji je GŠH postavio pred 4. korpus.

Politički rad za vrijeme borbi bio je u zastoju, pa čak su i vijesti dosta zakašnavale. Taj rad je u Sloveniji, a posebno u Kordunu nešto oživljen. Glavna tema bio je sporazum Tito — Subašić. Prve vijesti o sporazumu prije temeljitog objašnjenja i dobijanja teksta, unijele su izvjesnu zabunu među borcima i narodom. U krajevima sa hrvatskim življem neprijateljska je propaganda širila vijesti

Štab brigade u avgustu 1944, u prvom redu Milan Tojagić komandant (desno), Ahmed Delibegović, politički komesar (lijevo); u drugom redu Drago Kopijar, načelnik štaba (desno) i Božo Rkman zamjenik političkog komesara

kako se NOP složio sa kraljem Petrom i da će se kralj vratiti. Ali, po upoznavanju sa tekstom sporazuma, borci i stanovništvo su shvatili taj sporazum kao jednu novu političku pobjedu NOP-a. Povoljno je utjecala i vanjska politička situacija (nova ofenziva Crvene armije i otvaranje drugog fronta). U političkom radu počeo se primjenjivati nov metod koji je imao za cilj masovnost, tj. da svi borci učestvuju u njemu. Kulturno-prosvjetni odbori, čitalačke grupe i bataljonske konferencije aktivno se uključuju u politički rad. Po ocjeni političkog komesara divizije, politički program najbolje je bio savladan u brigadi »Franjo

Ogulinac Seljo«. Kulturno-prosvjetni rad je oživio. U četama su kulturno-prosvjetni odbori brojali 6 članova. Džepne novine mnogih četa bile su dobro uređene. U brigadi je bilo u posljednjih mjesec dana naučeno desetak novih pjesama.²²

Borci koji su dolazili iz vojne škole divizije vrlo dobro su utjecali na jedinice u koje su dolazili. To je, pored ostalog, pridonijelo povećanju discipline. Borbenost i moral boraca bila je na visini i oni su već sami tražili da se krene u akcije.

²² Isto, k. 1224, reg. br. 17/1: Izvještaj političkog komesara 34. divizije od 29. jula 1944. i k. 429, reg. br. 6/3: Izvještaj političkog komesara 4. korpusa od 5. avgusta 1944.

V — RUŠENJE KOMUNIKACIJA

1. Napad na Martinsku Ves

Konačno, 1. avgusta uveče, brigada se poslije 40 dana vratila u Pokuplje, gdje je srdačno dočekan. Bila je to obostrana radost. Borci su željno očekivali dan kada će se ponovo vratiti u Pokuplje, a i narod jer je u brigadi vidio svog zaštitnika od pljačkaša i nasilnika. Omladina kotara Vel. Gorice izvezla je zastavu za svoje udarnike, koju je komandantu brigade predala jedna omladinka sa slijedećim riječima: »Mi smo je vezle za naše junake, neka ju sa ponosom nose, zaslužili su to u borbama iz kojih su izišli kao pobjednici«. U ime boraca i rukovodilaca odgovorio je komandant brigade Tojagić Milan, koji je obećao da će brigada ovu zastavu nositi u nove pobjede, braneći narod od okupatora, boreći se za njegovu slobodu. Govorili su mnogi, a među njima i Koren Stjepan Bendžo, sekretar OK KPH za Pokuplje i Horvatić Blaž, predsjednik Kotarskog NOO Velike Gorice, koji su u ime naroda i komunista tog kraja obećali da će narod i komunisti na terenu učiniti sve da pomognu brigadi i da će omladina stupiti u radne brigade. Veselje je nastavljeno do kasno u noć.

Brigada se, sem 2. bataljona, smjestila u rejon s. N. Brdo — s. Kolarec — s. Zitkovčica. U svakom selu brigada je bila dočekivana sa cvijećem i darovima. Prolaz brigade kroz Pokuplje pretvorio se u snažnu manifestaciju nerazdvojne povezanosti naroda i brigade. Povratak brigade bio je težak udarac svim neprijateljima, koji su širili vijesti o njenom uništenju u Zumberku. Njenim povratkom otpočeo je proces sve uspješnije mobilizacije novih boraca.

Sa dočeka brigade u Pokuplju, avgusta 1944.

Treba istaći činjenicu da neprijatelj za čitavo vrijeme borbi na Zumberku nije vršio skoro nikakve ispade prema ovom teritoriju, što je veoma povoljno utjecalo na daljnje poboljšanje situacije.

2. bataljon je 2. avgusta bio u s. D. Kupčina, gdje je sa pravca s. Blatnica i Kupčinska šuma obezbjeđivao prikupljanje hrane koju su vršili narodnooslobodilački odbori, a zatim je 3. avgusta izvršio marš u s. Novo Brdo.

U N. Brdu je 4. avgusta održana svečana smotra brigade, na kojoj je 2. bataljon proglašen najboljim bataljonom u brigadi i dobio prelaznu zastavu koju je izvezla i predala diviziji omladina sela Čakanec. Poslije svečanosti bila je prvi put održana i nogometna utakmica između boraca 2. bataljona i boraca ostalih jedinica brigade.

Delegacije omladine i dalje su dolazile u posjetu brigadi i donosile darove, među kojim je bilo dosta ručnih radova.

U tom čitavom periodu, do odlaska u Posavinu, brigada nije imala nikakvih borbi, ali se intenzivno radilo do podne na vojnoj, a po podne na političkoj nastavi i kulturno-prosvjetnom radu. Od političkih tema najviše su se obrađivale teme o bratstvu i jedinstvu, i, u vezi s tim, ras-krinkavanju reakcionarnog stava vodstva HSS. Posebna tema bila je sporazum Tito — Subašić. Veoma se intenzivno razvijao i kulturno-prosvjetni rad. Priredbe, koje su barem jednom tjedno bile održavane za narod, bile su masovno posjećivane što ranije nije bio slučaj. To i opšte raspoloženje stanovništva prilikom dolaska brigade bilo je znak sve bolje političke situacije u Pokuplju; znak povjerenja naroda u svoju brigadu i — više od toga — povjerenja u NOB. Mačekovim agentima, koji su do tada imali podrške u Pokuplju i Turopolju, zadat je odlučujući udarac.

Evo kako je izgledao rad jednog bataljona od 5. do 8. avgusta:

— 5. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i borbena obuka. Poslije podne usmene novine i četna konferencija;

— 6. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i upoznavanje oružja, po podne politički čas;

— 7. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i borbena obuka. Poslije podne usmene novine i kulturno-prosvjetni rad;

— 8. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i stražarska služba. Poslije podne konferencija SKOJ-a, bataljonska konferencija i sastanak čitalačkih grupa«.

Da bi se jedinice kadrovski jače učvrstile i popunile, a da bi i čete brojčano ojačale, izvršeno je preformiranje u 1. 2. i 3. bataljonu, i to od četiri na tri čete, pri čemu su dotadašnje četvrte čete (»ruske«) ostale kao treće čete tih bataljona i u 1. i 2. bataljonu zadržale svoje karakteristike »ruskih« četa, s tim što su bile u manjem broju popunjene borcima iz ovih krajeva.¹ Ta odluka je omogućila da se sve jedinice popune nižim starješinskim kadrom.

Do 8. avgusta jedinice brigade nalaze se na istim položajima. Bataljonima je naređeno da svaki na svom sektoru prikuplja podatke o neprijatelju na pruzi V. Gorica — Sisak i stanju na terenu.

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 52/4: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba brigade, br. 190 od 21. avgusta 1944. godine.

Neprijateljske snage na terenu Pokuplja bile su u tom periodu orijentirane isključivo na obezbjeđenje komunikacije Zagreb — Sisak i ostalih objekata (aerodroma i si.) i bile, za razliku od ranijeg perioda, znatno oslabljene.

U momentu povratka brigade na teren Pokuplja, u zahvatu komunikacije Vel. Gorica — Sisak (isključeno), nalazile su se sljedeće neprijateljske snage.

— Velika Gorica: štab 1. donskog puka 1. brigade 1. Kozačke konjičke divizije sa prištabskim dijelovima i manje ustaške snage iz 6. ustaškog bataljona i žandarmerija. Na želj. stanici — 3. četa 925. landešicen bataljona.² Na aerodromu Pleso i Kurilovac — aerodromske čete u jačini od oko 700 do 800 vojnika;

— Lomnica i Kurilovec: 1. divizion 1. donskog puka sa četiri eskadrona;

— Mraclin: 2. divizion 1. donskog puka sa četiri eskadrona;

— Turopolje: 5. ustaški bataljon 10. ustaške brigade³ sa štabom bataljona i 17. i 18. četom. Na željezničkoj stanici — štab 925. landešicen bataljona sa 2. četom;

— Rakitovec: 20. četa 5. ustaškog bataljona;

— Peščenica: (želj. stanica) 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 30 vojnika iz 3. čete 6. želj. str. bataljona;

— Lekenik (želj. stanica): 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 40 vojnika iz 1. čete 6. želj. stražarskog bataljona;

— Greda (želj. stanica): 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 30 vojnika iz 3. čete 6. želj. stražarskog bataljona;

— Martinska Ves: 23. četa 6. ustaškog bataljona posadne brigade ustaške vojske sa naoružanim meštanima — ukupno oko 100 ljudi;

— Zažina: 19. četa 5. ustaškog bataljona i 1. četa 3. bataljona 4. posadne brigade;

— Topolovac: dopunska četa 10. ustaške brigade.

² Bataljon je došao na obezbjeđenje komunikacije Zagreb—Sunja krajem 1943. godine i početkom 1944. Njegov sastav sačinjavali su u većini Austrijanci, i to starija godišta. Na svim važnijim željezničkim stanicama koje su bile preuređene u utvrđene tačke imali su svoje posade. Na svim važnijim međuprostorima i mostovima sagrađeni su betonski bunker. Sjedište štaba bilo je u Turopolju. Bataljon, sem obezbjeđenja želj. pruge, nije vršio nikakve druge akcije. Brojno stanje bataljona bilo je oko 500 ljudi. Bataljon je imao četiri čete. Jačina četa oko 100 vojnika, naoružane sa 3—4 mitraljeza, 6—8 puškomitraljeza. Svaka četa je osigurala svoj dio pruge. Bataljon je imao u svom sastavu i dva oklopna vlaka sa posadom od 60 do 80 vojnika. 1 pt-top i 1 teški bacač. (Arhiv VII, kutija 78, reg. br. 35/6; k. 1224, reg. br. 8/3 i reg. br. 11/3).

³ Krajem juna i početkom jula bataljon je zamijenio u uporištu Turopolje 3. bataljon Zagrebačke posadne brigade. Bataljon je imao 4. čete 17, 18, 19. i 20. (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 7⁴—4).

U vezi sa ishranom i jedinica i stanovništva južno od r. Save (Hrvatsko primorje, Gorski kotar, Lika i Kor-dun), trebalo je poslije žetve stvoriti mogućnost lakšeg prebacivanja hrane iz žitorodnih krajeva, sjeverno od r. Save, u ove krajeve. Namjera Glavnog štaba Hrvatske bila je da se na teritoriju Posavine, između Zagreba i Siska, formira posavsko vojno područje koje je trebalo, prije svega, da organizuje prebacivanje hrane. Da bi se ta namjera realizirala trebalo je likvidirati ustaška uporišta u s. Martinska Ves, s. Lijevo Dubrovčak i s. Mahovo. U vezi s tim Glavni štab Hrvatske je 28. jula naredio 10. i 4. korpusu da se pomenuta neprijateljska uporišta likvidiraju,⁴ a oni su zadatak preneli 33. i 34. diviziji. 34. divizija je trebalo da likvidira neprijateljsko uporište u Desnoj Martinskoj Vesi.

Stab 34. divizije povjerio je ovu akciju brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«. Za postizanje iznenađenja u napadu bilo je bitno sačuvati što više u tajnosti pokret brigade u Posavinu. U vezi s tim ostavljene su kod štaba divizije n Pokuplju sve nepotrebne stvari (komore, kuhinja, protu-avionski mitraljezi, nepotrebna sredstva veze) i sve bolesno ljudstvo. S obzirom na to što brigada nije bila u mogućnosti da u jednoj noći izvrši pokret i napad bilo je predviđeno da se jedne noći izvrši pokret preko željezničke pruge Zagreb — Sisak i predani u Posavini, a slijedeće noći izvrši napad na uporište. Naređenje za pokret preko pruge dato je 8. avgusta u 14,50 sati,⁵ a pokret iz zbornog rejona Kravarščica otpočeo je istog dana u 16 sati. Brigada je oko 23 sata došla na prugu između Turopolja i Peščenice. Na pruzi su prednji dijelovi naišli na neprijateljsku zasjedu i razbili je. Brigada je imala jednog poginulog. Sem toga, prilikom postavljanja eksploziva na prugu ranjen je i jedan miner. Po dolasku u Posavinu ona je predanila u rejonu šume Međidorje. Tu su bile preduzete posebne mjere obezbjeđenja. Niko se nije smio približavati ivici šume, zabranjena je bila pjesma pa i glasan razgovor, preduzete su posebne mjere za nabavku sijena za konje, vode za piće i si. i organizirano je osmatranje; komandanti bataljona

⁴ Zbornik, tom V, knjiga 29, dok. br. 107; depeša br. 3004 od 28. jula 1944. godine.

⁵ Isto, kutija 1230, reg. br. 33/2

su lično dežurali po 3 sata i provjeravali sprovođenje mjera obezbjeđenja. Za vrijeme predanka, ne poštivajući data naređenja, utopio se u r. Odra jedan borac.

U tom rejonu saopćena je jedinicama zapovijest za napad na Desnu Martinsku Ves i ukazano na vojno-politički i ekonomski značaj likvidiranja tog uporišta.

Prvom i 4. bataljonu koji su bili određeni za napad dodijeljeni su iz ostalih bataljona vodiči, koji su poznavali čitav ovaj teren i posebno samo uporište. Iz ovog rejona na izvršenje zadatka brigada je krenula u 20 sati (napad je određen za 23 sata 9. avgusta).

Desna Martinska Ves nalazi se na desnoj obali rijeke Save, 12 km sjeverozapadno od Siska. S obzirom na to što je ovo uporište bilo izloženo prema poluoslobođenom teritoriju Posavine, odakle mu je pretila potencijalna opasnost od napada naših snaga — ono je bilo solidno utvrđeno i imalo odlično organizovan vatreni sistem i dobru bojevu gotovost. Osnovu odbrane uporišta sačinjavali su slijedeći elementi: zidane zgrade uređene za odbranu (crkva-toranj, škola, vatrogasni dom, općinska zgrada i dve zidane zgrade na obali r. Save, na raskrsnici puteva); četiri bunkera široke zone dejstva, izrađena od cigle, naslaga balvana i nabijene zemlje, i bodljikave žice ojačane minama.

Za napad su određeni 1. i 4. bataljon i to: 1. bataljon napadao je sa južne i jugozapadne strane sa težištem da likvidira neprijateljske snage u crkvi i Župnom dvoru, i u bunkerima na tom pravcu; 4. bataljon napadao je uporište sa sjeverozapadne strane, duž glavne ceste, sa zadatkom da likvidira neprijatelja u sjevernom dijelu sela. U zasjedi prema Sisku, kod k. 99, bio je 3. bataljon i to sa dvije čete, okrenute prema s. Ljubljana, a jednom četom prema s. Martinska Ves.

Drugi bataljon, kojim je u avgustu — u odsustvu komandanta Valjan Vlade koji se nalazio na višem oficirskom kursu pri GŠH — komandovao Babić Lovro, bio je u rezervi i uz to imao zadatak da prihvata ranjenike i da uspostavi vezu sa jedinicama 33. divizije 10. korpusa, koje napadaju s. Lijevi Dubrovčak i s. Mahovo.⁶

⁶ VII, k. 426, reg. br. 41/2: Zapovijest štaba brigade, op. br. 163. od 9. avgusta 1944.

Jedinice 1. i 4. bataljona bile su ojačane protivoklopnim bacačima (»džon bul«), koji su u ovoj borbi u jedinici prvi put upotrijebljeni. Sem toga, jedinice su za prelaz preko žice i uništenje mina snabdjevene dovoljnim brojem škara i minskim štapovima za uništenje žice i mina. U svakoj četi za napad na bunkere formirana je od dobrovoljaca bombaška grupa od 5 do 7 boraca koji su bili pod neposrednom komandom komandira četa.

Napad je, zbog slabih vodiča, umjesto u 23 sati počeo tek 10. avgusta oko 0,45 sati. Zbog traženja odgovarajućeg puta do uporišta i mjesta i prelaženja kroz teško prohodan teren, jedinice su već prije početka napada djelimično otkrile svoje prisustvo. To se vidi iz činjenice da je uobičajena straža na groblju bila povučena i da je neprijatelj na prvu upućenu minu iz protuoklopnog bacača odmah odgovorio organiziranom vatrom.

U početku napada jedinice nisu uspjele da zauzmu ni jedan odbrambeni objekat. Na pravcu napada 1. bataljona sva nastojanja 1. i 3. čete da likvidiraju neprijatelja u zvoniku crkve bila su bezuspješna. Samo jedno kratko vrijeme, zbog dejstva i direktnog pogotka malog bacača, neprijatelj je bio prisiljen da napusti zvonik, ali ga je vrlo brzo ponovo zaposio. Međutim, taj period nije na vrijeme iskorišćen tako da je, dok su se te dvije čete pripremale za juriš, ponovo otvorena još jača i snažnija vatra sa zvonika i iz crkve. 2. četa istog bataljona koja je imala zadatak da sa zapadne strane, preko župnog dvora sa druge strane, napadne posadu u crkvi nije uspjela i ostala je pred žicom prikovana unakrsnom vatrom iz bunkera ispred crkve i bunkera koji je trebalo da likvidira 4. bataljon. Ni 4. bataljon nije uspio da se u prvom naletu dokopa neprijateljskih položaja, jer je propušten trenutak poslije prvog snažnog vatrene udara po bunkerima. Dejstvo protuoklopnog bacača protiv tako građenih bunkera nije bilo uspješno. Borci su iz kuća koje su se nalazile uz žicu bacali bombe na bunkere ali i to bez rezultata. Neprijatelj je poslije toga upalio dva stoga sjena blizu žice koji su osvijetlili čitav predteren, što je tada još više otežavalo situaciju kod 4. bataljona.

Poslije te početne situacije, nastalo je sporadično, neorganizirano čarkanje, koje nije vodilo izvršenju dobivenog zadatka.

Zbog takve situacije štab brigade je donio odluku da se odustane od daljeg napada i da se jedinice u 3 sata povuku sa položaja u rejon s. Ruča, s. Suša i s. Veleševac. Bataljon koji je bio na obezbjeđenju prema Sisku nije imao dodira sa neprijateljem. U 1,30 sati iz Siska je kamionima do s. Kaptolske Tišine, a dalje u streljačkom stroju, upućena pomoć od 50 vojnika udarnog voda 2. čete 1. dopunskog inženjerijskog bataljona, koji su došli u dodir sa posadom iz Martinske Vesi tek poslije povlačenja naših snaga.

U ovoj borbi i prijelazu preko pruge brigada je imala 6 mrtvih i 7 ranjenih. Utrošeno je 2.200 puščanih i 320 metaka za automate, 10 ručnih bombi, 15 mina za laki bacač, 19 mina za teški bacač kao i 36 protuoklopnih mina.⁷ Neprijatelj je imao 4 ranjene ustaše.⁸

Za neuspjeh brigade ima više uzroka. Iako su pripreme, za razliku od ranijih napada, bile solidne, ipak one nisu kod rukovodilaca i borača stvorile čvrsto ubjeđenje da se mora postići uspjeh. Čitava akcija od rukovođenja do izvršenja patila je od neenergičnosti i čekanja da neko drugi uspije. Na kraju, i gubici brigade nisu bili za vrijeme prvog juriša, već uglavnom poslije toga. S druge strane, ni plan napada nije predviđao da se na jednom mjestu koncentrišu glavne snage i sredstva i na taj način poremeti neprijateljski vatreni sistem i čitava odbrana. Neprijatelj nije imao snage za bilo kakav manevar unutar uporišta. Tako taj frontalni napad, sa svih strana jednakim snagama, nije ni mogao dati pozitivne rezultate. Dalje, sredstva kojima je raspolagala brigada, a posebno protu-

⁷ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 50—11/4: Izvještaj brigade, op. br. 166 od 14. avgusta 1944. reg. br. 50—6/4: reg. br. 50—7/4: reg. br. 50—8/4: reg. br. 50—9/4: Izvještaji štabova bataljona — k. 426, reg. br. 39/5: Izvještaj štaba 34. divizije br. 231 od 17. septembra 1944. i reg. br. 40/5: Kritički osvrt štaba 34 divizije o napadu na Martinsku Ves, op. br. 182 od 30. avgusta štabu 4. korpusa.

⁸ Isto, k. 58, reg. br. 8/1—18: Izvještaj 1. korpusnog područja za avgust.

oklopni bacači, nisu bili korišćeni na najefikasniji način. Ni bombaške grupe nisu korišćene kako treba. Umjesto da se koriste odvojeno od jedinica i privlače objektu napada baš pod njihovom zaštitom, one su se nalazile u streljačkom stroju. Odluka o odustajanju daljeg napada bila je preuranjena, jer štab brigade nije, da bi pojačao napad, iskoristio sve snage kojima je raspolagao.

Pored ostalog i zbog neuspjeha brigade »Franjo Ogućinac Seljo« nije mogla biti realizirana namjera GŠH da formira posavsko vojno područje, što je imalo za posljedicu i dalje otežano prebacivanje hrane prema jugu i ratnog materijala u obratnom pravcu.

10. avgusta u 14 sati štab brigade izdaje naređenje za marš u Pokuplje. Za prelaz preko pruge i ceste bio je određen sektor između Lekenika i Dužica. Dok su 1. i 4. bataljon bili u pratnji ranjenika, 2. i 3. bataljon su pratili transport hrane. U prethodnici je bio 2. bataljon, koji je po jednu četu uputio lijevo i desno od mjesta prelaza, a jednom četom obezbjeđivao samo mjesto prelaza. Na osiguranje koje se nalazilo prema Lekeniku naišla je jača kozačka patrola, koja je bila otjerana i pri tome zarobljena dva neprijateljska vojnika.⁹ Dalji pokret bio je bez dodira sa neprijateljem.

Do 10 sati 11. avgusta jedinice su stigle na širi rejon s. Novo Brdo i razmjestile se: 1. bataljon u s. Kolarec, 2. u s. N. Brdo, 3. u s. Zitkovčica, 4. u s. N. Brdo, štab brigade sa prištapskim dijelovima u s. N. Brdo. Jedinicama su određene zone obezbjeđenja i upozorene su na budnost, naročito u ranim jutarnjim satima. U slučaju neprijateljskog napada one su imale unapred pripremljene položaje za odbranu. U tom čitavom periodu nije bilo nikakvog sudara sa neprijateljem. Jedinice su redovno izvodile vojnu i političku nastavu. Brigadi je taj predah u avgustu bio vrlo koristan, poslije dužih borbi.

U tom periodu brigada je sa po dva bataljona bila dva puta (18 — 20. i 26 — 28. avgusta) u Posavini radi prijema žita i njegovog prebacivanja u Pokuplje. Oba puta zadatak je uspješno izvršen i prevezeno je 120 kola žita. U četiri

⁹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 6/6: depeša br. 7 od 10. avgusta 1944.

maha (12, 15, 22. i 29. avgusta) manje ili jače snage brigade obezbjeđivale su organe NOO-a prilikom konfiskacije imovine narodnih neprijatelja i prikupljanja hrane u selima bliže neprijateljskih uporišta. Četa za vezu brigade sa ostalim četama za vezu divizije učestvovala je 25/26. avgusta u prikupljanju žica na željezničkoj pruzi Zdenčina — Horvati. U toku 25. avgusta, po naređenju štaba divizije, 1. i 3. bataljon, zajedno sa bataljonom za borbu protiv pete kolone (PPK bataljonom), učestvovali su u akciji na hvatanju dezertera u rejonu Dubranec — Vukome-rić. Uhvaćeno je 30 organiziranih dezertera.

Zaplenjen kamion korišten za prebacivanje hrane iz Posavine u Pokuplje avgusta 1944.

Situacija u Pokuplju i Zumberku umnogome se popravila. Sada su se, pored ostalog, uočavale pozitivne posljedice boravka i borbi 8. divizije u tim krajevima. Sve je to doprinijelo i jačanju 34. divizije. Borački elemenat u 34. diviziji bio je borben i poletan. Jedan od najvećih problema dotle bilo je malo brojno stanje. U toku avgusta je i to počelo da se konačno rješava. To je omogućilo da se 27. avgusta formira i 3. brigada 34. divizije — Zumbe-

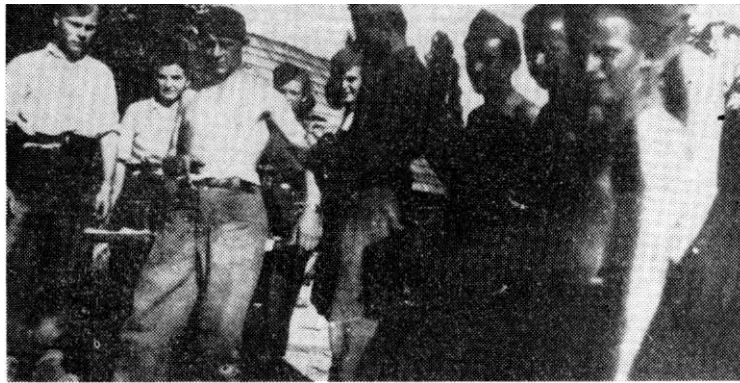
račka brigada, a ostale brigade da se znatno popune. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« imala je koncem avgusta oko 900 boraca. Po socijalnom sastavu 65% bilo je seljaka, 25% radnika, a 10% ostalo (đaci, intelektualci, zanatlije, vojna lica i dr.) Po nacionalnom sastavu 82% bili su Hrvati, a od ostalih najviše je bilo Srba i Rusa (ukupno 15%>). Brigadi je dat u toku avgusta za njenu popunu i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda iz kojeg je još uzeto 120 novomobilisanih boraca, od kojih je formiran dopunski bataljon, koji je, također, predviđen za popunu brigade. Koncem avgusta divizija je imala tri dopunska bataljona. Stajalo se na stanovištu da ni jedan borac ne dođe u brigadu prije nego što prođe petnaestodnevni kurs u dopunskim bataljonima. Štab divizije zauzeo je stav da sve novomobilisane i sve one koji dolaze iz neprijateljske vojske upućuje u brigade i da partizanske odrede više ne popunjava. Na planu mobilizacije vidnu ulogu odigrale su i organizacije narodnooslobodilačkog pokreta u tim krajevima.

Uspjesi u popuni, sem ostalih faktora, vidno su utjecali na borbenost divizije u cjelini, a posebno u brigadi. Kao problem i dalje je ostajao komandni kadar, koji je bio vrlo mlad i još nedovoljno iskusan. Ocjena štaba divizije bila je da je stručna sprema rukovodilaca u cjelini slaba i da se još uvijek osjeća pomanjkanje borbenog iskustva. Oružje se u borbama slabo koristilo, pogotovo teško naoružanje, nedovoljno se upotpunjavaju vatre pješadijskog i teškog naoružanja, nema dovoljno koncentracije vatre i ona se rasplinjava po čitavom frontu, pokazuje se neumješnost u napadima na naseljena mjesta, a izvještavanje u toku borbe još nije pravilno shvaćeno.

Organizaciono stanje brigade nije se izmijenilo, sem formiranja pt-voda u pratećoj četi. U pogledu materijalne opremljenosti u brigadi ima dosta slabosti. Četi za vezu manjkali su poljski telefonski aparati, a oni kojima se raspolagalo bili su već dotrajali. Jedinice ne raspolažu dovoljnim brojem tovarne stoke i opreme za tovarni transport, tako da su se materijalna sredstva još uvijek vozila na kolima, što je bez sumnje utjecalo na pokretljivost brigade.

Politički i kulturno-prosvjetni rad bio je i dalje veoma živ. Glavna tema razgovora bila su i dalje dva osnovna

momenta: međunarodna situacija i, u tom posebno, ofenziva Crvene armije i njeno približavanje granicama naše zemlje i, drugo, sporazum Tito — Subašić, koji je u brigadi u kojoj su se nalazili pretežno Hrvati, veoma pozitivno primljen. No, ipak se najviše nastojalo da borci budu što pravovremenije upoznavani sa dnevnim vijestima.¹⁰

Pelcovanje protiv tifusa avgusta 1944.

2. Pruge Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak izbačene iz upotrebe

Zadatak NOV na teritoriji Hrvatske u to vrijeme, osim dejstva na komunikacije i na važnija neprijateljska uporišta, bio je: razbijanje ustaške vlasti i njihovih ustaško-domobranskih formacija, mobilizacija novih boraca, proširivanje slobodnog teritorija i, zajedno sa političkim or-

¹⁰ Arhiv VII, k. reg. br. 8/3: Izvještaj politkomesara 4. korpusa od 6. septembra 1944. političkom komesaru GŠ NOV i PO Hrvatske i CK KPH; k. 1223, reg. br. 52/2: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba 34. divizije br. 744 od 26. avgusta 1944. i k. 1230, reg. br. 52/4: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba brigade od 21. avgusta 1944.

ganizacijama, pomaganje uspostavljanja i jačanja narodne vlasti.

Kao i ostale jedinice NOV i 4. korpus je od vrhovnog komandanta NOV dobio naređenje da početkom septembra sve svoje snage baci na rušenje komunikacija i ometanje saobraćaja sa težištem na komunikacije Zagreb — Karlovac — Generalski Stol i Kostajnica — Bosanski Novi — Bihać.

Štab korpusa predvidio je i preduzeo čitav niz mjera da taj zadatak bude što bolje ispunjen. U štabu korpusa održani su mnogi vojni sastanci na kojima su detaljno raz-

Grupa boraca i rukovodilaca 2. bataljona avgusta 1944.

rađeni zadaci divizija. Komandant i politički komesar korpusa obišli su sve štabove divizija i sa njima posebno razradili zadatke. Planirano je bilo da se pri štabovima divizija za vrijeme izvršenja zadataka nalaze pojedini članovi štaba korpusa. Depešom od 23. avgusta naređeno je da se pri štabovima divizije, počev od 25. avgusta, održe kursevi za minere. Na kursu je iz svake brigade bilo po 8 boraca. Sem toga jedinicama je naređeno da u selima gdje se nalaze i u susjednim prikupe što veći broj škara i kli-

ješta za sečenje žice, zatim teške čekiće, ključeve za odvrtanje zavrtni na šinama, željezne šipke i dr. Posebno je ukazano na potrebu da se popiše alat koji se uzme da bi se kasnije vratio vlasnicima. Sve te pripeme snažno su podržane pojačanim političkim radom, kome je osnovu dalo pismo političkog komesara korpusa.

34. divizija dobila je u okviru ovog zadatak »da potpuno onemogući saobraćaj na komunikaciji Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac za dulje vrijeme, a najmanje 10 dana, neprekidnim rušenjem pruge (tračnica, mostova, propusta, skretnica), zarušavanjem, prekopavanjem i miniranjem cesta koje idu paralelno sa prugama i onih koje vode na oslobođeni teritorij«.¹¹

U vezi s tim zadatkom štab 34. divizije je svojom zapoviješću od 28. avgusta¹² konkretizirao zadatak za svoje jedinice.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da poruši prugu na odsjeku Horvati — Zdenčina.

Sve komunikacije prema naređenju štaba divizije trebalo je onesposobiti za saobraćaj za najmanje 10 dana.

Neprijatelj je na ovom dijelu komunikacije imao slijedeća uporišta: *Horvati* (želj. stanica): dio 1. čete 10. ustaškog bataljona; s. *Mavračići*: 1. četa 10. ustaškog bataljona; *Zdenčina* (želj. stanica): 4. četa 10. ustaškog bataljona i 2. četa 4. domobranskog bataljona 2. posadne brigade.

Brigada se u toku 29. avgusta smjestila u širi rejon s. Dubranec. Tu su vršene konačne vojne i političke pripreme za predstojeće zadatke. Raspoloženje boraca bilo je vanredno. Brojno ojačanje brigade je imalo veliki odraz na takvo raspoloženje. To je ulijevalo mnogo sigurnosti borcima a posebno starješinama. Početak akcije predviđen je za 31. avgust u 22 sata.

Te noći neprijatelj je sa 1. i 4. četom 10. ustaškog bataljona bio u zasjedama na pruzi između želj. stanice Horvati i želj. stanice Zdenčina.¹³ Kroz dokumenta se nije

¹¹ VII k. 426, reg. br. 12/1: Zapovijest štaba 4. korpusa za 31. avgust 1944. i reg. br. 13/1: Naređenje štaba korpusa od 29. avgusta 1944.

¹² Isto, k. 1223, reg. br. 24/1:

¹³ Arhiv VII 58, fascikla 9: Izvještaj prvog zbornog područja za septembar.

uspjelo utvrditi da li je neprijatelj bio u uobičajenim zasjedama, da li je osjetio prikupljanje i približavanje naših snaga i očekivao prelaz jedinica iz Pokuplja u Žumberak, ili je bio obaviješten o akciji na prugu — što je također moguće. No, ostaje činjenica da je neprijatelj na cijelom odsjeku spreman dočekao jedinice koje su se približavale pruzi, da je to za jedinice brigade bilo iznenađenje i da je to uzrok da te prve večeri nije postignut potpun uspjeh — posebno kod 3. bataljona.

Te noći je iz 1. bataljona dejstvovala u početku samo 3. četa. Njegova 1. četa bila je u sastavu 3. bataljona, a 2. četa, koja je tog dana bila na posebnom zadatku, stigla je kasno na prugu, tako da je učestvovala samo kraće vrijeme na rušenju pruge. Kao prvo, bio je postavljen zadatak da se likvidira zasjeda postavljena kod stražarnice na mostu gdje put s. Gornji Videlin — s. Sluki presijeca prugu. U zasjedi se nalazio jedan vod 4. čete 10. ustaškog bataljona (30 — 35 ustaša) naoružan sa 2 puškomitraljeza, 1 teškim mitraljezom i 1 lakim bacačem. Četa, bez jedne desetine, prilazila je pruzi sa lijeve strane naznačenog puta, a jedna desetina sa desne strane. U energičnom napadu izbila je četa na prugu i razbila zasjedu koja se u neredu povukla u pravcu Zdenčine. Pri tome je zaplijenjen laki bacač, nešto municije i opreme. Četa je imala 5 ranjenih boraca. Neprijatelj je imao jednog poginulog i 4 ranjene ustaše.¹⁴

Odmah po razbijanju zasjede jedna je desetina upućena duž pruge u pravcu s. Mavračići, a druga duž pruge u pravcu 4. bataljona, prema želj. stanici Zdenčina. Ostatak čete obezbjeđivao je rad minera, učestvovao u rušenju pruge, paljenju pragova i drugog. Iza ponoći naišla je i 2. četa tog bataljona i do kraja učestvovala u rušenju pruge. Te noći je uništeno 3 — 4 km pruge. Bataljon se u 4 sata povukao u s. Jambrešić, a na odsjeku rušenja je ostavio izviđačko odjeljenje.

Treći bataljon je za izvršenje ovog zadatka imao sljedeći plan: 1. četa da napada sa istočne strane na s. Mavračići iz pravca Kraljevačke šume, 2. i 3. četa prelaze prugu po putu koji južno od s. Mavračići vodi ka s. Premužić, a potom 2. četa napada na uporište sa sjevera iz

" Isto, k. 207, reg. br. 1/6—5.

pravca istočno od s. Drdići, a 3. četa sa zapadne strane iz pravca s. Premužić. 1. četa 1. bataljona vrši demonstrativni napad na neprijateljsku posadu na želj. stanici Horvati i obezbjeđuje napad na s. Mavračići sa tog pravca. Cete koje su prelazile prugu naišle su kod pruge na neprijateljsku zasjedu koju su razbile i krenule dalje. Kod s. Premužić jedinice su ponovo naišle na jaču zasjedu, kojom prilikom su nestali vođači i čete su se razdvojile, zbog čega se nije moglo organizirano krenuti dalje na zadatak. 1. četa je u 22,10 sati, podržana teškim bacačem, sa svoje strane napala na uporište, ali je snažnom vatrom bila odbačena na polazne položaje. Isto tako i 1. četa 1. bataljona nije uspjela da do kraja izvrši svoj zadatak, jer je kod samog dolaska na prugu kod želj. stanice Horvati dočekana jakom vatrom i odbačena. 2. četa se po nailasku na zasjedu kod s. Premužići vratila preko pruge i u 1,30 sati prugom iz pravca Zdenčine napala na uporište. S obzirom na snagu neprijatelja i nesvršishodnost ove usamljene akcije, ovaj napad nije uspio. I četa i neprijatelj su pri tome imali po 2 ranjena. Poslije naređenja političkog komesara brigade, bataljon se povukao u s. Jambrešić, ostavljajući na tom odsjeku izviđačko odjeljenje.

Četvrti bataljon je u potpunosti izvršio svoj zadatak, sem miniranja ceste Zdenčina — s. Kupinec. Neprijatelj je, osjetivši približavanje naših snaga, panično napustio bunkere i povukao se prema Zdenčini. Iz Zdenčine je intervenirao samo vatrom, tako da 3. četa tog bataljona nije imala nikakvog dodira sa neprijateljem. Ostale dvije čete tog bataljona obezbjeđivale su minerske grupe i učestvovala u rušenju pruge i bunkera. Po izvršenom zadatku bataljon se povukao u s. Horvatići, ostavljajući na tom odsjeku izviđačko odjeljenje.

Sem 3. bataljona, ostale jedinice su u potpunosti izvršile svoj zadatak, tako da je 3 km pruge na odsjeku između s. Mavračići i želj. stanice Zdenčina potpuno onespособljeno za saobraćaj. Mostovi manjih raspona pri tome nisu rušeni, jer bi to zahtijevalo mnogo eksploziva, a njega nije bilo, a i mostovi se zbog svoje kratkoće mogu lako popraviti ili improvizirati. Ukupno je te noći uništeno 117

šina, 75 pragova, srušen signal pred željezničkom stanicom Zdenčina i miniran bunker.¹⁵

Uzrok neuspjeha 3. bataljona ležao je, prije svega, u netačnim obavještajnim podacima. U s. Mavračići i zasjedama od Mavračića i želj. stanice Horvati nije se nalazio vod ustaša, već skoro čitava 1. četa 10. ustaškog bataljona u jačini od oko 140 vojnika. Dalje, bataljon je bio iznenađen zasjedama na više mjesta, što je dovelo do toga da su

Rušenje pruge septembra 1944.

se jedinice 3. bataljona pocijepale i nisu mogle ni izići na određene pravce napada. Sem toga, jedinice su sticale dojam da ih neprijatelj opkoljava. Pri tome je izgubljena veza između četa i četa i štaba bataljona.

Neprijatelju, a bilo je u zasjedama oko 250 vojnika (1. i 4. četa 10. ustaškog bataljona), nije u akcijama te noći zadan ozbiljniji udarac ni u živoj sili ni u sredstvima i on se mahom bez naročitih gubitaka povukao u svoja matična

¹⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 53—1/4: Izvještaj štaba brigade od 1. septembra 1944. reg. br. 45—3/2; reg. br. 45—4/2; i reg. br. 45—6/2: Izvještaji štabova bataljona.

uporišta. No, nema sumnje da su ova dejstva brigade i divizije u cjelini i nemogućnost njemačko-ustaškog komandovanja da nešto efikasnije preduzme protiv naših jedinica, negativno utjecali na moral ovih neprijateljskih snaga. Šef željezničke stanice Zdenčina traži hitno pojačanje »jer su sve okolne šume pune partizana.«

Brigada je te noći imala 7 ranjenih od kojih je 1 kasnije umro, a neprijatelj 1 poginulog i 6 ranjenih ustaša.

Raspoloženje boraca bilo je zaista vanredno. Možda je za opće raspoloženje boraca čitave 34. divizije karakterističan primjer Karlovačke brigade, koja je, uprkos izričitog naređenja štaba divizije da se ne napada uporište Desinac, upravo njega zauzela u jednom jedinom naletu i pri tome zarobila 29, ubila 3, a ranila 4 neprijateljska vojnika i oficira.

Preko dana 1. septembra brigada je ostala u neposrednoj blizini pruge u rejonu s. Jambrešić — s. Horvatići, pripremala za dejstva slijedeće noći. Neprijatelj je preko cijelog dana mirovao, jer je vjerojatno očekivao dejstvo savezničke avijacije, koja je i do tada povremeno napadala ta uporišta. Jedino su primijećene jače patrole koje su kontrolirale teren duž pruge i ustanovljavale rezultate rušenja pruge. Vršena je djelimična opravka pruge samo kod s. Mavračića. Borci, koji su bili obavješteni da će saveznička avijacija po danu tući uporišta duž pruge, bili su sada zbog toga i pomalo revoltirani. Saveznička avijacija je ipak tog dana bombardirala Karlovac. Pretpostavljalo se da će neprijatelj pokušati da u toku noći opravlja prugu. Brigada je u vezi s tim dobila zadatak da neprijatelju onemogućujući popravku pruge i da vrši dalja rušenja. Štab brigade je za akcije 1/2. septembra postavio bataljonima slijedeće zadatke:¹⁶

— 3. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem i grupom minera, izvršiće demonstrativni napad na s. Mavračiće; 1. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem i grupom minera, porušiće prugu na odsjeku isključno s. Mavračići — s. Gornji Vida-

¹⁶ Isto, k. 1230, reg. br. 45—2/2: Naređenje štaba brigade, op. br. 177 od 1. septembra 1944.

lin; 4. bataljon jednom četom postavlja zasjedu prema Zdenčini na bezimenom potoku, a sa ostale dvije čete porušiće prugu između bezimenog potoka i s. Gornji Vidalin; 2. bataljon se nalazio od 31. avgusta u rejonu s. Hobolić — Hrašće (k. 216) sa zadatkom obezbjeđenja desnog boka 1 pozadine rasporeda brigade iz pravca Zagreba. Početak dejstva naređen je za 1. septembar u 22 sata, a povlačenje 2. septembra u 1 sat, s tim da jedinice na svojim odsjecima ponovo ostave preko dana izviđačka odjeljenja.

Treći bataljon je točno u određeno vrijeme izbio na prugu. Neprijateljska zasjeda se odmah bez otpora povukla u s. Mavračići. Stab bataljona se, bez obzira na naređenje da vrši samo demonstrativan napad, odlučio na pokušaj da likvidira uporište. Zato je sa 1. i 2. četom počeo da vrši energičan pritisak na s. Mavračići sa južne i zapadne strane, dok su 3. četa i mineri počeli da ruše prugu. Poslije oko tri sata borbe, neprijatelj je stekao dojam da se radi o pravom napadu i demoralisan napušta uporište u 4 sata i povlači se prema želj. stanici Horvati. Pri tome su jedinice 3. bataljona zaplijenile 2 laka bacača, 20 pušaka, 14.000 metaka i mnogo drugog materijala. Bataljon je imao 2 ranjena druga, a neprijatelj 1 poginulog i 5 ranjenih ustaša.

Prvi bataljon je izbio na prugu bez dodira sa neprijateljem. 2. četa prilazila je pruzi u streljačkom stroju sa desne strane puta s. Vidalin — pruga. Po izlasku na prugu uputila je jednu desetinu prema s. Mavračići koja je uhvatila vezu sa 3. bataljonom. 3. četa produžila je isto tako u streljačkom stroju sa lijeve strane tog puta i po izbijanju na prugu uputila jednu desetinu prema Zdenčini koja je uhvatila vezu sa 4. bataljonom. 1. četa išla je putem u koloni, noseći materijal za dalje uništavanje pruge. Sve čete, sem osiguravajućih dijelova, poslije su učestvovala na rušenju pruge, telegrafskih stubova, itd. Bataljon se u 2 sata povukao sa pruge u određeni rejon.

Četvrti bataljon je u potpunosti izvršio svoj zadatak, ne ispalivši pri tome ni jedan metak.

Drugi bataljon je svojom 3. četom, pod komandom komandanta bataljona, toga dana izvršio izviđanje prema s. Brezovica (8 km južno od Zagreba), ne dolazeći u dodir

sa neprijateljem. Pri ovom izviđanju zarobljeni su jedan naoružan ustaša i grupa kvislinških službenika iz Zagreba.

U toku noći uništeno je daljih 145 šina i 120 pragova. »Promet je do daljeg nemoguć. Nema ni šina ni pragova«, javlja u Zagreb šef željezničke postaje u Zdenčini.

Neprijatelj, iako je bio siguran da će se akcija pruge nastaviti, jer je vjerojatno znao za prisustvo naših jedinica u neposrednoj blizini pruge, nije preduzimao nikakvih protumjera. To je bio najbolji znak njegove nemoći. Napuštanje uporišta s. Mavračića, koje je te noći branilo 80 — 100 ustaša, pred napadom dweju četa 3. bataljona, čije brojno stanje nije premašivalo 100 boraca, bio je najočitiji znak osjetnog opadanja morala kod neprijatelja, a posebno ustaša. 3. bataljon je tog dana djelstvovao mnogo homogene i energičnije, pri čemu je posebnu ulogu odigrao ličnom hrabrošću komandant tog bataljona Ajdinović Ljuban.

Svi bataljoni su sa potpunim uspjehom izvršili sve zadatke koje je štab brigade te noći pred njih postavio. Borci su rušili prugu uz pjesmu i svirku harmonika. Evo kako je neprijatelj vidio taj rad: »... ovaj rad su partizani izvršili uz teško oružje, pa su čak pjevali i svirali na harmonici i rukali prugu...«¹⁷

*

Treći bataljon je 2/3. septembra nastavio uništavanje pruge na odsjeku s. Vidalin — s. Mavračići. Pri tome je jedna četa bila kod stražarnice u s. Mavračića na obezbjeđenju prema želj. stanici Horvati, jedan vod prema Zdenčini a jedan vod u rezervi. Jedna četa je prevlačivala prugu u jarak. 2. četa 1. bataljona na povratku iz Žumberka zajedno sa 3. bataljonom učestvovala je na rušenju pruge. Te noći je uništeno daljih 56 šina i 27 pragova. Neprijatelj nije izlazio iz uporišta. Ostale snage (1. i 4. bataljon) bile su na odmoru.

Dva voda 2. čete 1. bataljona imali su 3/4. septembra zadatak da izvrše izviđanje pruge. Jedan vod izviđao je rejon kod s. Gornji Vidalin, a drugi je imao zadatak da izvidi

¹⁷ Arhiv VII, k. 207, reg. br. 1/6—34.

da li se neprijateljske snage nalaze u željezničkoj stanici Horvati. 1. vod nije naišao na neprijatelja, a na 2. vod je u želj. stanici Horvati bila otvorena vatra iz zasjede i oklopnog vlaka.

U toku 4. septembra 2. četa 10. ustaškog bataljona prešla je iz s. Novaki u s. Klinča-Selo, tako da su se u širem rejonu Zdenčine tada našle tri čete 10. ustaškog bataljona.¹⁸ Neprijatelj je nastojao da ojača svoje snage na ugroženom dijelu pruge.

Stab 2. bataljona predložio je 4. septembra štabu brigade da mu odobri da sa dvije čete izvrši napad na dva bunkera (jedan dvokatni i jedan jednokatni) koji obezbjeđuju most na potoku Lomnici, između želj. stanice Horvati i želj. stanice Hrvatski Leskovac. Stab brigade je odobrio akciju, s tim da bataljon u ranim jutarnjim časovima mora biti na svojim položajima, spreman za izvršenje ranije postavljenog zadatka. Neprijatelj je u bunkerima bio jačine 15 vojnika, naoružan sa dva puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom. Stab bataljona odredio je za napad 2. četu, a 3. četa je dobila zadatak da jednim vodom obezbijedi pravac Horvati, a drugim pravac Hrv. Leskovac. 1. četa ostala je na položajima u rejonu s. Hobolić.

Prema planu napada jedan vod 2. čete ojačan »džon bulom« i pt-puškom trebalo je da pređe potok Lomnicu i da sa zapadne strane napadne jednospratni bunker i onemogućí povlačenje neprijatelja u tom pravcu, a drugi vod također »džon bulom« da frontalno napadne dvospratni bunker.

Bataljon je krenuo na izvršenje zadatka u 19 sati. Napad je otpočeo u 22,46 sati. Neprijatelj je uočio približavanje jedinica i otvorio vatru. Komandant bataljona pozvao je ustaše na predaju. Došlo je do kraćeg dijaloga između njega i ustaškog podoficira. Komandant bataljona želio je da time stvori vrijeme 2. vodu 2. čete da stigne do određenog položaja sa druge strane pruge, a 1. vodu da se približi bunkerima sa ove strane. Međutim i ustaški podoficir je želio da stvori vrijeme za povlačenje. Ispaljivanje mine iz »džon bula« bio je znak za juriš. U 23,05 sati

¹⁸ Isto, k. 1224, reg. br. 8/6: depeša br. 131 od 4. septembra 1944. godine.

bunkeru su bili zauzeti. Neprijatelj je uspio da se izvuče iz bunitera, jer 2. vod 2. čete, koji je trebalo da napadne sa sjeverozapadne strane, zbog močvarnog terena nije mogao na vrijeme da zauzme određene položaje. Tom prilikom je, uz utrošak 100 metaka i 4 bombe, zaplijenjen teški mitraljez, 1 puška, 3.000 metaka, telefonski aparat i razni drugi materijal. Ranjene su tri ustaše, dok 2. četa nije imala gubitaka. Nepažnjom voda 3. čete, koji je bio na obezbjeđenju na pruzi prema Hrv. Leskovcu, propušten je oklopni vlak koji je skoro iznenadio 2. četu i onemogućio minerima da poruše most i bunker. Bataljon je 5. septembra u 1 sat već bio na svojim položajima. Inicijativa štaba 2. bataljona, s obzirom da je to omogućavala situacija na pravcima koje je bataljon obezbjeđivao, bila je vrlo korisna i uklapala se u opšti zadatak brigade. Ujutro, poslije dolaska sa akcije, održana je bataljonska konferencija. Diskusija je bila veoma živa. Diskutirano je bilo toliko da se konferencija morala nastaviti i slijedećeg dana. Sem o političkoj situaciji, kritički se osvrtao na prošle akcije, govorilo je o greškama, a i o dobrim stranama.

Na povratku sa izviđanja 2. četa 1. bataljona, između željez. stanice Horvati i s. Mavračići, naišla je na radni vlak sa otvorenim platformama na kojima se nalazio neprijatelj. Četa je otvorila vatru iz neposredne blizine. Računa se da je neprijatelj tom prilikom imao oko 20 izbačenih iz stroja. U ovoj borbi ranjen je politički komesar 1. bataljona.¹⁹

Treći bataljon, ojačan grupom minera, dobio je 5/6. septembra zadatak da poruši prugu između Zdenčine i potoka Okičnice. Bataljon je izlazeći na prugu uputio jednu četu na obezbjeđenje prema Zdenčini, a drugu na potok Okičnica. 3. četa je ostala u rezervi kod štaba bataljona. Pruga je porušena na više mjesta. Dodira sa neprijateljem, sem vatre, iz pravca Zdenčine nije bilo. Toga dana rano ujutro 1. četa 10. ustaškog bataljona napustila je uporište Horvati i povukla se u Zdenčinu.

Radi predstojećih planova brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (sada bez 4. bataljona koji je zamijenio 2. bataljon

¹⁹ Isto, k 1230, reg. br. 45—3/2: Operativni izvještaj štaba 1. bataljona od 6. septembra 1944.

u s. Hobolići) prikupljena je u toku 6. septembra u selima istočno od s. Kupinec u slijedećem rasporedu: 1. bataljon u s. Jambrešić, 2. bataljon u s. Maretići, 3. bataljon u s. Kramarič, štab brigade sa prištapskim dijelovima u s. Maretići.

Neprijatelj je osjetio da su se naše snage izvukle iz dosadašnjih rejlona oko pruge. Stab 10. ustaškog bataljona formirao je iz dijelova 1, 2. i 4. čete, koje su se nalazile u Zdenčini i Klinča-Selu, jednu kombinovanu čet u jačini 170 vojnika i uputio je u ranim jutarnjim satima 7. septembra u nasilno izviđanje pravcem: Zdenčina — s. Kupinec — s. Bratina — Crna mlaka.²⁰ U s. Kupinec ova jedinica je iz zasjede na prepad zarobila patrolu 2. bataljona od 3 borca na čelu sa vodnikom voda. Puškomitraljezac iz patrole uspio je da izbjegne zarobljavanje i obavijesti naše jedinice o nailasku neprijatelja. Rano ujutro ova kombinovana četa uspjela je da proдре do s. Soške i krene prema s. Mikuševići (sk. 21).

Komandant brigade, iako nije imao tačnu predstavu o neprijatelju, pa je čak pretpostavljao da je u akciji čitav 10. ustaški bataljon, odlučio je da ga odmah napadne. Dejstva bataljona su odmah otpočela i neprijatelj je ubrzo shvatio da je upao među glavne snage brigade i odlučio se na brzo izvlačenje.

Druga četa 2. bataljona sa teškim bacačem, na čelu sa komandantima brigade i bataljona, smjelo je krenula kroz neprijateljski raspored pravcem s. Maretići — s. Pavletići i tu zauzela položaj. U isto vrijeme 3. četa tog bataljona presrela je neprijatelja koji je nastupao prema s. Mikuševići i odmah jurišala. 3. bataljon ga je odmah napao kod s. Soške i natjerao ga u bjekstvo. 1. bataljon je zbog udaljenosti malo zakasnio, ali je na putu istočnije od s. Kupinec naišao na neprijatelja koji je bježao prema Zdenčini i tom prilikom zarobio 4 ustaša a 5 ubio.

U napadu 3. bataljona na s. Soške oslobođeni su i zarobljeni borci (3) 2. bataljona sa komandrom voda.

Neprijatelj je bio smjelim dejstvima bataljona potučen i uopće nije pružao organiziran otpor. Borci se nisu

²⁰ Arhiv VII, k. 58, fasikla br. 9: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

obazirali na borbu iza njihovih leđa, već su vrlo disciplinirano izvršavali postavljene zadatke. Samo slučajnosti što su neka automatska oružja otkazala u najodsudnijim trenucima — kada su 2. i 3. četa 2. bataljona naišle na glavnu neprijateljsku grupu i udaljenost 1. bataljona koji nije uspio na vrijeme da zatvori sve pravce ka Zdenčini — neprijatelj ima da zahvali da nije pretrpio ne samo potpuni poraz, već i vrlo teške gubitke. Imao je 12 mrtvih (ostali su na položaju) i 4 zarobljena, a računa se na daljih 10 ranjenih. U izveštaju 10. ustaškog bataljona konstatuje se 5 ranjenih i 9 nestalih,²¹ međutim, naši su podaci o ubijenim i zarobljenim ustašama tačni. Pri tome je zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 12 pušaka, 3.000 metaka i drugog materijala.²² U toj borbi naše jedinice nisu imale čak ni jednog ranjenog.

Iskustvo iz borbe nepotpunih triju bataljona brigade (oko 300 boraca) sa kombinovanom ustaškom četom (170 vojnika) jeste pozitivan primjer smjelog plana, vrlo disciplinirano i energično sprovedenog.

*

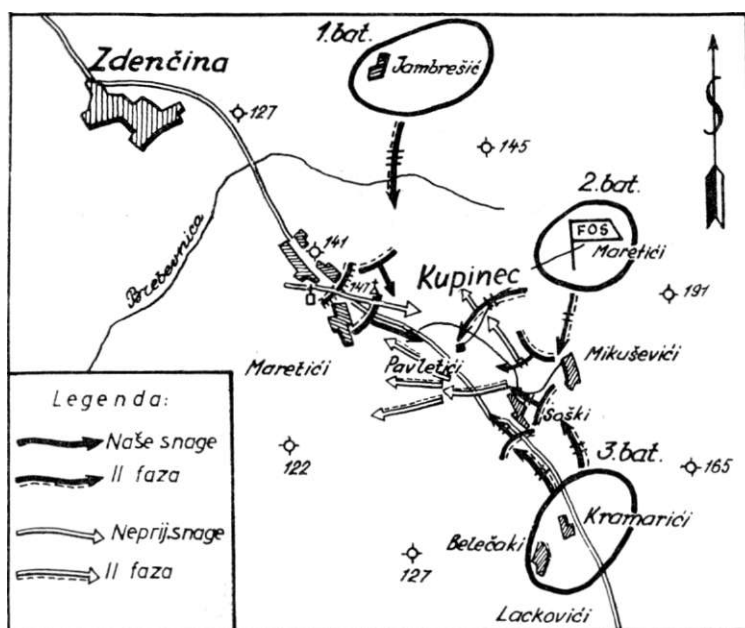
Završni dio ovih akcija na prugu Zagreb — Karlovac trebalo je da bude zauzimanje uporišta Zdenčine i uništenje 10. ustaškog bataljona, čije su dvije čete bile u Zdenčini a jedna u s. Klinča-Selo (1,5 km sjeverozapadno od Zdenčine). Prvobitno se u željezničkoj stanici, sem domobranske čete, nalazila samo 4. četa 10. ustaškog bataljona, ali je 6. septembra u uporište došla i 1. četa tog bataljona iz Horvata. To je dovelo do izvjesnog kolebanja kod štaba divizije da li da se izvrši napad na to uporište.²⁴ Presudan momenat kod odluke da se napad ipak izvrši bio je poraz ustaša tog dana ujutro kod Kupinca. Stab divi-

²¹ Arhiv VII, k. 59: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

²² Isto, k. 1230, reg. br. 54/4: Izvještaj štaba brigade br. 189 od 8. septembra 1944.

²⁵ Ujutro 7. septembra, štab divizije upućuje štabu Zumberačke brigade slijedeću depešu: »Situac'ja u Zdenčini se izmijenila. Ustaše iz Horvata došle u Zdenčinu. Pripremite se, a u podne ćemo vam javiti da li ćete krenuti na zadatak (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 8/6, depeša br. 147).

zije i politički komesar 4. korpusa Veco Holjevac, koji se tih dana nalazio pri štabu divizije, smatrali su da je bez obzira na brojčani odnos snaga, situacija, s obzirom na moral ustaša, sasvim sazrela za napad. Naređenja za napad izdana su depešama, a brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« usmeno. Zadatak da zauzme Zdenčinu dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (bez 4. bataljona) ojačana pratećom četom Karlovačke brigade i jednim brd-

Borba kod s. Kupinec 7. septembra 1944.

skim i 2 pt-topa. Žumberačka brigada je imala zadatak da likvidira neprijateljsko uporište u Klinča-Selu, a sa po jednim bataljonom da obezbjedi od neprijateljskih intervencija pravce koji izvide iz s. Jastrebarsko i Samobora preko s. Plešivice.²⁴ Karlovačka brigada sa dva bataljona obezbeđuje ovu akciju od neprijateljskih intervencija iz pravca Zagreba i Samobora.

²⁴ Isto, k. 1224, reg br. 8/6: depeša br. 148 od 7. IX.

Zdenčina je jedno od vrlo rijetkih neprijateljskih uporišta koje do tada nije bilo ni jednom zauzeto. Glavni objekti odbrane bili su željeznička stanica, tri trokatna i pet manjih zidanih bunkera oko stanice i čitav niz bunkera od zemlje i drveta, povezanih rovovima i opasanih sa dva pojasa bodljikave žice u koje je djelimično uvedena električna struja.

Posada u Zdenčini sastojala se od 1. i 4. čete 10. ustaškog bataljona i 2. čete 4. bataljona 2. posadne brigade, ukupno oko 420—450 vojnika, naoružanih 1 teškim i sa 4 laka bacača, 9 mitraljeza i 30 puškomitraljeza.

Plan za napad (sk. 22) bio je slijedeći:²⁵

— 3. bataljon, ojačan sa 3 teška bacača i grupom minera, napadao je sa istočne i sjeveroistočne strane i to 1. i 3. četom duž pruge istočnije prema mlinu i raskrsnici. Za napad na bunkere bile su organizirane grupe bombaša kojima su dodijeljeni protuoklopni bacači i pt-puške. Minerska grupa kretala se odmah iza streljačkog stroja. Po upadu u uporište bataljon je imao zadatak da se jednim dijelom snaga učvrsti, a drugim dijelom pročisti kuće sjeverno od pruge prema Klinča-Selu i uhvati vezu sa Žumberačkom brigadom. 2. bataljon, ojačan grupom minera, 3 teška bacača i protuoklopnim bacačem, napadao je neprijatelja sa južne strane i to 1. i 3. četom sa lijeve i desne strane glavnog puta Kupinec — Zdenčina, a 2. četom južno od pruge ka želj. stanici. 1. bataljor je bio u brigadnoj rezervi iza 2. bataljona, s tim da 1. četa obezbjeđuje artiljerijska oruđa, a jedan vod 2. čete brigadno previjalište; 4. bataljon dobio je zadatak da jednom četom ojačanom minerima poruši bunkere oko željezničke stanice Horvati, a ostalim snagama da obezbjeđuje pravce koji sa sjevera izvođe ka rejonu Zdenčine; artiljerija u sastavu 2 pt-topa i 1 brdski top podržavala je dejstva 2. i 3. bataljona. Početak napada bio je predviđen za 7. septembar u 22,30 sati.

Za pripremu napada bilo je vrlo malo vremena, jer su jedinice u toku dana bile angažirane u borbi, a kasnije skoro do pada mraka bile na položajima, pa je i priprema

²⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 48—3/2: Zapovijest štaba brigade, op. br. 188 od 7. septembra 1944.

jedinica i organizacija napada vršena, tako reći u pokretu. To je jedan od razloga da jedinice nisu bile ni u dovoljnoj mjeri obezbijedene sredstvima za prelaz preko žice, a, sa druge strane, i razlog da se skoro pola sata zakasnilo sa početkom napada.

Napad na uporište otpočeo je artiljerijskom pripremom, koja je u napadu brigade prvi put sa više oruđa (ukupno 9 oruđa) primijenjena. No, artiljerijska priprema, iako je bila efikasna, zbog svoje kratkoće nije mogla biti do kraja iskorišćena radi pravljenja prolaza kroz žičane prepreke. Sem toga, zbog netačnog gađanja 3. četa 2. bataljona imala je od sopstvene artiljerijske vatre 2 ranjena kraj žice, poslije čega se četa povukla nešto unazad.

Juriš 3. bataljona nije uspio zbog veoma jakog otpora neprijatelja. 1. četa 2. bataljona uspjela je da pređe žicu, zauzme neke drveno-zemljane bunkere, ali je neprijateljskim protunapadom vraćena na polazne položaje uz 4 ranjena borca. Ponovni juriš 3. bataljona zaustavljen je bombama na žici u kojoj je bila uvedena električna struja, a jedinice su se uz mrtve i ranjene ponovo povukle na polazne položaje. Juriš 1. i 3. čete 2. bataljona, također je ponovo odbijen uz 8 ranjenih i 2 mrtva druga.

Dejstvom zapaljivih metaka sasvim slučajno izazvan je požar u uporištu, koji je osvijetljivao jedan njegov dobar dio. To je neprijatelja veoma zbunilo, jer mu je onemogućavalo pokrete po uporištu, a napadaču omogućavalo preciznije gađanje. Žestoka borba je nastavljena. Minobacačkom vatrom tučene su pojedine otporne tačke, a artiljerijskom prostor oko železničke stanice. Koncentrišući pješadijsku vatru pomalo je stvarana vatrena nadmoćnost napadača nad braniocima.

Oko 3 sata primijećno je da vatra neprijatelja slabi i da postoje neorganizirana. Komandant 3. bataljona je to u pravi momenat uočio. Poslije snažne vatre minobacača, koji su podržavali 3. bataljon tukući selo, bataljon je snažno jurišao i prodro u samo uporište. U tom jurišu posebno su se istakli Vrbani Josip, Dugač Stjepan i Lipovac Barica na čelu sa komandirima 1. čete Kos Stjepanom, koji su, bacajući bombe, prvi jurišali i prodrli u uporište. Neposredno iza toga izvršio je juriš i 2. bataljon i u 3,45 sati čitavo uporište je zauzeto. Neprijatelj se počeo pov-

lačiti dijelom prema Klinča-Selu, a dijelom u pravcu Jastrebarskog, ali uglavnom neorganizirano. Odmah iza prodora 3. i 2. bataljona u uporište, ubačen je u borbu nepotpun 1. bataljon sa zadatkom da goni neprijatelja prema s. Klinča-Selo i da po mogućnosti upadne u samo selo. Na taj zadatak je nešto kasnije upućen i dio 3. bataljona. Međutim, pred Klinča-Selom je neprijatelj pružio ogorčen otpor. U toku gonjenja ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika i zaplijenjeni su 3 mitraljeza, 7 pušaka, 60.000 metaka i drugi materijal. Jedinice 1. bataljona imale su 7 ranjenih boraca. U zauzetom uporištu grupe minera uništile su eksplozivom 8 betonskih bunkera, hitni pomoćni radni vlak sa 5 vagona, 2 skretnice, 4 šine, 24 praga i staničnu zgradu. Jedinice 2. bataljona su vršile pretres uporišta, prikupljale i evakuisale plijen. Oko 6 sati 8. septembra jedinice brigade povukle su se iz uporišta, bez dodira sa neprijateljem.²⁶

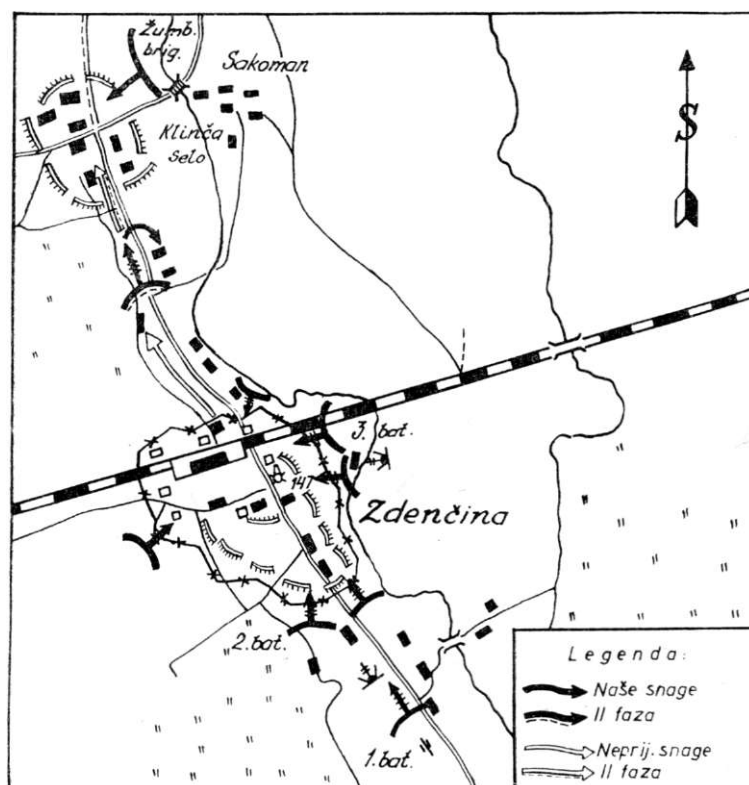
Prema izvještaju štaba 10. ustaškog bataljona njegove jedinice u Zdenčini imale su 8 mrtvih, 32 ranjena i 8 nestalih vojnika, a prema izvještaju MINORS-a gubici u Zdenčini su 16 mrtvih, 56 ranjenih i 12 nestalih ustaša. Ono što je tačno, to je 30 zarobljenika i 35 ubijenih koji su nađeni u uporištu. Vjerojatno se ovi gubici koje iznosi neprijatelj odnose samo na 1. i 4. ustašku četu. Zaplijenjena su bila 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 62 puške, 1 laki bacač, 60.000 metaka i mnogo drugog materijala.

Brigada je imala ukupno 5 mrtvih i 33 ranjena (4 mrtva i 26 ranjenih u borbi za uporište, 1 mrtav za vrijeme pretresanja uporišta i 7 ranjenih u gonjenju). Utrošeno je 6.700 metaka, 150 mina za teške bacače, 200 mina za lake bacače i 500 metaka za šmajsere.

Četa 4. bataljona je isto veče na želj. stanici Horvati uništila 12 bunkera, zapalila 3 teretna vagona i uništila skretnice.²⁶¹¹

²⁶ VII, k. 1223, reg. br. 33/3: Izvještaj štaba 34. divizije br. 232 od 25. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 59—2/4; i reg. br. 54—5/4: Izvještaj štaba brigade, reg. br. 54—3/4; reg. br. 54—2/4. reg. br. 54—6/4: Operativni izvještaji štabova bataljona.

²⁶¹¹ Isto, k. 1230, reg. br. 54/4: Izvještaj štaba 4. bataljona od 8. septembra 1944.

Napad na Zdenčinu 7/8. septembra 1944.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je u potpunosti izvršila sve zadatke koji su pred nju bili postavljeni. Pruga je bila potpuno onеспosobljena za naredni period. I ne samo to, već je prva kompozicija u pravcu Karlovca krenula tek aprila 1945. godine. Uništeno je preko 300 šina, više stotina pragova, svi bunker, stanična postrojenja i telefonski stubovi između želj. stanice Hrvatski Leskovac i želj. stanice Zdenčina zaključno, u ukupnoj dužini preko 10 km. Možda je još važnije, kada se cijeni uspjeh brigade, to što je nanijela ozbiljne gubitke neprijateljskoj živoj sili i to onoj osnovnoj neprijateljskoj snazi ko-

ja je branila taj odsjek pruge — 10. ustaškom bataljonu 3. ustaške brigade.²⁷ Ozbiljne gubitke pretrpio je i 4. bataljon 2. posadne brigade.²⁸ U svakom slučaju gubici neprijatelja, prije svega 10. ustaškog bataljona, veliki su, tako da je ustaško komandovanje bilo prisiljeno da dovede na taj odsjek nove jedinice. Već 15. septembra, po naređenju komande ustaških gardijskih jedinica, iz Karlovca su upućene u Jastrebarsko 1. 2. i 4. četa regrutnog bataljona poglavnike garde brigade sa zadatkom osiguranja Jastrebarskog i željezničke pruge, a 1. oktobra i 5. i 6. četa tog bataljona. Početkom oktobra doveden je na odsjek, kojeg je ranije branio 10. ustaški bataljon, novi — 5. ustaški bataljon 3. ustaške brigade, »... dok je 10. bojna, koja je prvom polovinom mjeseca rujna pretrpjela osjetne gubitke premještena u Dugu Resu ..,«²⁹ To je očito puno priznanje neuspjeha 10. ustaškog bataljona u borbi sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«. I materijalni gubici neprijatelja su, također, relativno veliki. Brigada se, poslije defenzivnih borbi u Zumberku u toku juna i jula, sada ponovo potpuno snabdjela potrebnom municijom svih vrsta. Zaplijenjeno je ukupno preko 80.000 metaka. Sem toga, od oružja je zaplijenjeno: 4 laka bacača, 5 teških mitraljeza, 3 puškomitraljeza i 96 pušaka. Štab brigade i štabovi bataljona pokazali su u tim borbama dovoljno umješnosti, inicijative i upornosti da se postavljeni zadaci do kraja izvrše. Niži komandni kadar svojom hrabrošću i upornošću također je umnogome doprinio izvršavanju zadataka.

Zahvaljujući dobrim pripremama, iskustvima kroz teške borbe u Zumberku i izvedenoj nastavi iz borbene

²⁷ Prema izvještaju obavještajnog sektora Karlovac od 15. oktobra, 10. ustaški bataljon spao je, poslije borbi sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, na svega 380 vojnika sa 7 puškomitraljeza i 2 teška bacača (Arhiv VII, k. 224, reg. br. 16/2).

²⁸ Napadom brigade »Franjo Ogulinac Seljo« na Zdenčinu i napadima Karlovačke brigade na Desinec i Lazinu nanijeti su 4. bataljonu 2. posadne brigade teški gubici, tako da je bataljon, zbog gubitaka i dezerterstva, od 650 vojnika opao na 200. Zbog toga je bataljon rasformiran, a ostatak su popunili ostali bataljoni u brigadi (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 19/3).

²⁹ Arhiv VII, k. 59, reg. br. 9—1/20: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

obuke, borci su vrlo disciplinirano izvršavali svoje ne baš uvijek lake i jednostavne zadatke. Povjerenje u odgovornosti i umješnosti starješina imalo je u dobrom dijelu utjecaj na takvo držanje boraca.

U toku 8. septembra jedinice brigade razmjestile su se (sem 4. bataljona) u rejonu s. Bratina, s. Juriša, s. Zunci radi kraćeg odmora i priprema za dalje akcije. U s. Kramariću je 9. septembra održan veliki miting na kome je uzela učešće i vojna muzika i glumačka grupa štaba 4. korpusa. Bilo je mnogo naroda. Komandant brigade izvršio je smotru brigade. Na mitingu su govorili koman-

Priredba u selu Kramariću

dant i politički komesar divizije Dasović Martin i Knebl Franjo koji su čestitali brigadi osvajanje Zdenčine. Za vrijeme mitinga stiglo je za popunu brigade 110 novih boraca. Samim tim priredba je dobila i svoje posebno značenje.

Ujutro 10. septembra primijećeno je bilo prisilno spuštanje teško oštećenog savezničkog bombardera na Bratinska polja. Da bi do aviona stigli prije neprijatelja upućeno je bilo nekoliko nepotpunih četa iz 2. i 3. bataljona

da trčecim korakom pronađu i spasu posadu aviona. Borcima je to i uspjelo i spaseno je bilo svih 10 članova posade. Da je brzina bila nužna govori i činjenica da je neprijatelj isto tako uputio svoje snage prema mjestu spuštanja aviona, ali je zakasnio. Kod s. Bratina je naišao na pt-minu njemački tenk od 12 t koji je bio uništen, pri čemu su 3 Nijemca poginula a 7 ih je ranjeno.³⁰

Toga dana održana je u Pisarovini II okružna konferencija AF2 za okrug Pokuplje (prva konferencija održana je 10. decembra 1943.). Pored ostalog, potrebu za održavanjem konferencije nametnuo je sve veći slobodni teritorij. Sem pomoći vojsci, trebalo je brinuti o svim ljudima. Sve to tražilo je određenu reorganizaciju AFŽ. Na liniji pomoći NOV postavljen je osnovni zadatak — mobilizacija svega što je sposobno u NOV. U ime brigade »Franjo Ogulinac Seljo« konferenciju je pozdravila Kanić Slavica.

U vezi sa planiranom akcijom na neprijateljsko uporište u s. Dvor — Brezovica, brigada je u toku 10/11. septembra izvršila marš u rejon s. Kraljevac, gdje se do tada nalazio i njen 4. bataljon. Po naređenju štaba 34. divizije brigada je, sa jednim bataljonom Karlovačke brigade i jednim bataljonom Turopoljsko-posavskog odreda, trebalo da u nastavku planirane operacije na željezničke komunikacije, noću 11/12. septembra napadne neprijateljsko uporište Brezovicu i s. Remetinec.

Uporišta s. Dvor — Brezovica, s. i želj. st. Leskovac i s. i želj. st. Remetinac branile su jedinice Zagrebačke ustaške posadne brigade i to u svakom po jedna ustaška četa, a u s. Remetinec i neke domobranske snage, u pekari Filipovića i Ljubičevom mlinu. Neprijatelj u s. Dvor — Brezovica nalazio se smješten u tvrdo zidanom

³⁰ U izvještaju ustaškog obaveštajca »Pokupec« od 14. septembra, upućenog MUP-u Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost kaže se: »10. IX 1944. godine ujutro naišli su na minu njemačka oklopna kola na cesti između Jastrebarskog i Zdenčine (pog. naznačeno mjesto — prim. pisca). Oklopna kola su se raspolovila. Tri njemačka oficira poginula, 7 vojnika ranjeno (Arhiv UDB—Zagreb, mikrofilm 16/67) i Arhiv VII. k. 73, reg. br. 7/1.

župskom dvoru i izgrađenim drveno-zemljanim nadzemnim bunkerima i rovovima. Oko uporišta je bila žičana ograda.

Bataljon Turopoljsko-posavskog odreda osiguravao je akciju iz pravca Vel. Gorica na položajima istočno od s. Obrež, dok se bataljon Karlovačke brigade nalazio u s. Hudibitek u divizijskoj rezervi. Karlovačka brigada bila je razmještena u rejonu s. Bratina i s. Kupčina i obezbjeđivala snage divizije iz pravca Zdenčine i Karlovca.

Na osnovu postavljenog zadatka od strane štaba divizije, štab brigade je donio odluku da uporište Dvor — Brezovica napadnu 1. i 4. bataljon sa sjeveroistoka, istoka i juga, a da se na zapadu i sjeverozapadu postave zasjede koje treba da unište neprijatelja ako pokuša bjekstvo iz uporišta. Istovremeno, jednim vodom postaviti obezbjeđenje i prema s. Stupnik i s. Hrv. Leskovcu uz miniranje ceste prema Leskovcu. Isto je tako trebalo minirati i put koji iz s. Dvor — Brezovice vodi ka s. Remetinac. Drugi bataljon ostaje u brigadnoj rezervi radi pariranja eventualnosti i pripreme kola za evakuaciju ranjenika i zaplijenjenog materijala. Sa 3. bataljonom izvršiti napad na Ljubićev mlin u s. Remetinec.

Napad na uporište Brezovica — Dvor otpočeo je 11. septembra u 23,30 sati. Jedinice 1. i 4. bataljona uspjele su da se neprimijećeno privuku na 30—50 metara i odatle, poslije snažne vatre, uz podršku minobacačke i artiljerijske vatre, izvrše juriš. Neprijatelj je samo u početku pružio jak i organiziran otpor, ali je taj otpor, poslije nepunog sata borbe, upornošću jedinica koje su napadale —• skršen i on je počeo panično da bježi na sve strane. Jedinice su gestvovala vrlo energično i uz snažne povike, što je neprijatelja do kraja zbunilo. Naročito su dobro djelovale jedinice 4. bataljona, čije su 1. i 3. četa prve upale u uporište. Dejstva teških minobacača nisu bila dovoljno precizna tako da je nekoliko njihovih mina palo u neposrednu blizinu sopstvenih jedinica.

Neprijatelj je neorganizirano bježao na sve strane, ali je najvećem dijelu ipak uspjelo da pobjegne kroz nezatvoren prostor preko polja prema Hrv. Leskovcu, jer 3. četa 4. bataljona nije prema naređenju do kraja zatvorila taj pravac, a ni 1. četa 1. bataljona u zasjedi kod

s. Goli Breg nije dovoljno kontrolirala taj dio terena. Dio ustaša naletio je i na 2. četu 2. bataljona koji je tom prilikom zarobio 7 ustaša i nekoliko ubio. Na bojnopolju u uporištu ostalo je 19 mrtvih ustaša, a 11 ih je bilo zarobljeno.³¹ Pored ostalog, zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 32 puške i mnogo municije i drugog ratnog materijala. 4. bataljon je imao pri tome 3 poginula i 3 ranjena borca, a 1. bataljon 2 ranjena.

Treći bataljon je u 22,30 sati sa jednom četom i jednim vodom energičnim jurišem, uz upotrebu ručnih bombi, zauzeo pekaru i željezničku stanicu u s. Remetinec pri čemu su 2 ustaše (1 oficir) ubijene, 3 ranjene i 4 domobrana zarobljena. Na k. 114 bataljon je izbacio, radi obezbijedenja akcije, jednu četu ojačanu jednim vodom. Zaplijenjen je teški mitraljez, više pušaka i drugog materijala. U 23,30 sati bataljon se povukao u pravcu s. Kraljevac. Poginuo je Matković Ivan, informativni oficir bataljona.

Oko 2 sata 12. septembra, pomoć koja je krenula neprijatelju iz s. Hrv. Leskovac dočekana je od 1. bataljona koji je odmah po završenoj borbi upućen prema Hrv. Leskovcu i odbačen uz gubitke i 3 poginula. 2. bataljon je obezbijedio dovoljan broj kola, evakuirao iz tamošnje tvornice izvjesnu količinu benzina i drugog materijala.³²

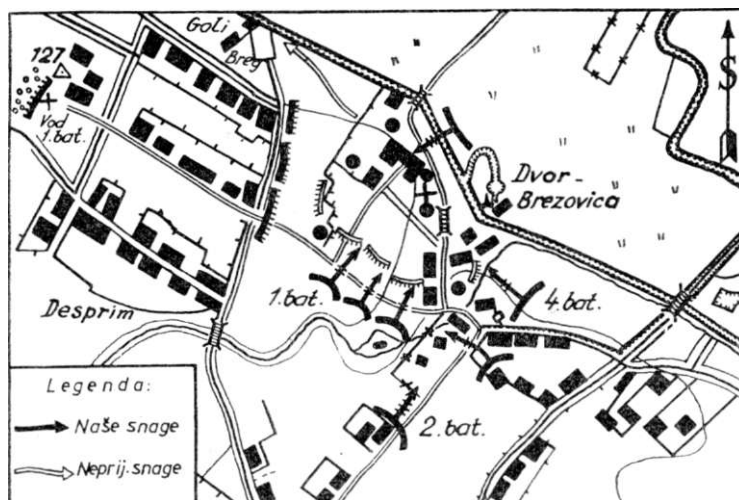
Mjesto napada je bilo dobro izabrano. Vjerojatno da su događaji koji su se odigravali početkom septembra sa 10. ustaškim bataljonom demoralizirali i negativno djelovali na ostale ustaške jedinice u tom kraju, pa je i to utjecalo na uspjeh napada. Pod malo snažnijim napadom ova ustaška četa, iako u vrlo debelim i sigurnim zaklonima, prosto se raspršila. No, iako je bilo dovoljno snaga, opet se dozvolilo da dobar dio neprijateljske žive sile ipak pobjegne. Postojala je puna mogućnost da se uništi čitava

³¹ Prema neprijateljskim podacima gubici neprijatelja u borbi u Brezovici bili su: 4 poginulih, 9 ranjenih i 9 nestalih. (Zbornik, tom V, k. 33. dokument br. 128 i 129).

³² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 34/3; Izvještaj štaba 34. divizije br. 233 od 25. oktobra 1944. k. 1230, reg. br. 60—2/4; Izvještaj štaba brigade, op. br. 206 od 2. oktobra 1944. kutija 1230, reg. br. 50—9/2; Izvještaj štaba 4. bataljona od 13. septembra 1944. i k. 1230, reg. br. 50—8/2; Izvještaj štaba 3. bataljona od 12. septembra 1944.

ustaška jedinica. Upućivanje 3. bataljona u s. Remetinec nije bilo u vojnom smislu racionalno rješenje, jer je predstavljalo određeni rizik, u tom smislu što bi se bataljon našao u teškoj situaciji da je neprijatelj na vrijeme i jakim snagama intervenirao ka s. Dvor — Brezovici. Uporište Dvor — Brezovica udaljeno je od zagrebačkog savskog mosta svega desetak kilometara.

S obzirom na to da je Karlovačka brigada predislocirana u s. Kupčinu, to je po završenoj akciji na Brezovicu brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, zauzela nove po-

Napad na uporište Dvor — Brezovica 11/12. septembra 1944.

ložaje, 1. bataljonom u s. Bratini, 3. bataljonom u s. Kramarići i 2. bataljonom u s. Hasan-Breg.

Ofenziva jedinica 4. korpusa na željezničke komunikacije, koja je započela noću 31. avgusta i trajala do 15. septembra, donijela je krupne rezultate. Glavne neprijateljske komunikacije bile su teško onesposobljene i njegov saobraćaj bio je za to vrijeme potpuno ukočen.³³ »U

³³ U dokumentu Direkcije željeznica NDH od 16. septembra kaže se: »...na popravku Sisačke i Karlovačke pruge se još ne radi...« (Arhiv VII, k. 207, reg. br. 3/6—6).

toj ofenzivi bile su aktivne sve naše divizije, ali naročitu aktivnost pokazala je naša 7. i 34. divizija«, kaže se u izvještaju politkomesara 4. korpusa. Naredbom br. 16 štaba 4. korpusa od 21. septembra pohvaljena je 34. divizija i istaknuta za primjer ostalim jedinicama 4. korpusa. Posebno je u naredbi istaknuta brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i četa 2. diverzantskog bataljona.³⁴ Na sastanku Divizijskog komiteta 20. septembra konstatirano je da je »najviše uspješnih akcija vršila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. U akcijama svojom inicijativom istakli su se komandanti 2. i 3. bataljona«.³⁵ U napadima i diverzijama na komunikaciji. Zagreb — Karlovac prvi put je učestvovala skoro cijela 34. divizija, što je, također, jedan od razloga uspjeha koji je divizija u tom periodu postigla.

Stalni pokreti, borbe i drugi zadaci utjecali su na intenzitet vojne i političke obuke i u izvjesnom smislu promijenile njihov karakter. Suština vojnog rada svodila se na obuku koja je vodila najboljem izvršenju neposrednih zadataka koje je tada izvršavala brigada, a političkog i na što češće i bolje obavještavanje boraca o političkoj situaciji kako bi sa jedne strane, to pomoglo u razvijanju još veće borbenosti, a, sa druge strane, da borci još aktivnije pomognu u stvaranju što bolje političke situacije na terenu. Zborovi sa narodom bili su veoma česti. Kulturno-prosvjetni rad, iako po obimu nešto smanjen, bio je raznolik.

*

13. septembra u 15,30 sati 2. i 3. bataljoni maršuju u Posavinu u s. Veleševac, gdje je, radi prebacivanja preko komunikacije Zagreb — Sisak, prikupljeno tri vagona žita i 150 grla stoke. Mitraljeske vodove i komore bataljoni su, radi bolje pokretljivosti, ostavili u brigadnoj intendanturi. U prethodnicu je bio upućen 2. bataljon. Marš je izvršen pravcem s. Hasan-Breg — s. Mikša — s. N. Brdo — s. Kravarsko — s. D. Vukojevac. Iz s. Kravarsko 2. bataljon je uputio jedan vod 2. čete sa zadatkom da iz-

³⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16/6:

³⁵ Arhiv CK KPH, mikrofilm H—37/671 od 672.

Fotokopija novina 34. divizije iz perioda rušenja železničkih komunikacija u septembru 1944.

vidi da li se neprijatelj nalazi na željezničkoj stanici Peščenica, a zatim da postavi zasjedu prema neprijateljskom uporištu Turopolje, što je vod i učinio. 2. bataljon je izbio na prugu u 23,30 sati. Krivicom komandanta bataljona, koji je na predlog nekih drugova izmijenio marš-rutu

radi skraćivanja, bataljon je naišao na vod 2. čete koji se nalazio u zasjedi prema Turopolju baš iz pravca Turopolja. Komandir voda, ne znajući za izmjenu marš-rute, dočekao je bataljon na blisko odstojanje i otvorio vatru. Zahvaljujući samo konfiguraciji zemljišta i sretnim okolnostima — nije bilo gubitaka. Neprijatelj nije više držao posadu na želj. stanici Peščenica. Na pruzi kod ove stanice, radi prihvata 3. bataljona, ostala je jedna četa 2. bataljona do 1 sat 14. septembra, kada je stigao i 3. bataljon. Ostale dvije čete 2. bataljona sačekale su 3. bataljon u šumi na putu prema s. Veleševac i potom su zajedno produžili marš prema selu. Po naređenju pomoćnika političkog komesara brigade Rkman Bože, na mostu kod s. Selce ostala je jedna četa i jedan vod 2. bataljona, a jedna četa i jedan vod ostali su kod k. 90 (raskrsnica puteva). Bataljon je stalno upućivao patrole u pravcu Lekenika, Peščenice i Turopolja. U toku 14. septembra 2. bataljon se nalazio na istim položajima. U 15,30 sati po naređenju štaba bataljona upućen je vod 1. čete na prugu kod želj. stanice Peščenica sa zadatkom da zaustavi putnički vlak koji je trebalo da naiđe iz pravca Sisak i da ga uništi. S obzirom da vlak nije stao na stanici, vod je u 17,45 sati na njega otvorio vatru, nakon čega je iz vlaka iskočilo 5 neprijateljskih vojnika i podoficira, koji su zarobljeni. Isto veče bataljon je povučen u s. Veleševac, gdje je organizirao veliki narodni miting.

U toku 14. septembra 1. i 4. bataljon — koji su ostali u Turopolju a 13. septembra se razmjestili u širem rejonu s. Kravarsko — dobili su zadatak da obezbijeduju napad Karlovačke brigade na neprijateljsku posadu u s. Žažini, i to: 1. bataljon zasjedom na pravcu s. Lekenik — s. Dužica, a 4. bataljon napadom na želj. stanicu Peščenica, jer štab brigade tada još nije znao da na želj. stanici Peščenica više nema neprijateljske posade. Pretpostavljalo se da će prisustvo 4. bataljona na ovom pravcu obezbjeđivati i lakši prelaz 2. i 3. bataljona sa žitom i stokom iz Posavine. 4. bataljon je te noći na stanici Peščenica porušio jedan trospratni bunker a između Turopolja i Lekenika željezničku prugu na oko 130 mjesta. Napad Karlovačke brigade na s. Zažinu nije uspio, a 1.

bataljon na obezbjeđenju prema Lekeniku nije imao nikakvog dodira sa neprijateljem.

Prvi i 2. bataljon vratili su se iz Posavine tek noću 15/16. septembra. Prethodnica 3. bataljona zarobila je kod stanice Peščenica 2 njemačka vojnika — kurira koji su iz posade Lekenik nosili poštu u štab bataljona u Turopolje. Drugih dodira sa neprijateljem u toku marša nije bilo. Za vrijeme boravka u s. Veleševac nesrećnim slučajem poginuo je borac 1. čete 2. bataljona Lemaić Mirko iz Lekenika istog dana kada mu se rodio sin.

17. septembra naređeno je 1. i 2. bataljonu da u toku noći 17/18. septembra poruše prugu Zagreb — Sisak, između potoka Buna i želj. stanice Lekenik, (1. bataljon između potoka Buna i zaključno želj. stanica Peščenica, a 2. bataljon između želj. stanice Peščenica i želj. stanice Lekenik). Svaki bataljon je ostavio na glavnoj komunikaciji po jednu četvu radi obezbjeđenja i prihvata. Početak dejstva bio je naređen za 21 sat.

Kada se došlo na prugu, komandant 2. bataljona je predložio rukovodiocima 2. čete da se napadne bunker kojim je neprijatelj obezbjeđivao most preko potoka Lekenička jaruga, ispred željezničke stanice Lekenik. Na zadatak je sa komandantom bataljona i komandirima čete Ivičar Ivanom krenuo 2. vodom 2. čete sa »džon bulom«. Jedan od boraca koji je bio rodom iz Lekenika krenuo je sa još jednim drugom u Lekenik da ispita trenutnu situaciju. Podaci su govorili da se u stražarnici, preuređenoj u bunker, oko koje su bili iskopani rovovi, nalazi 10 njemačkih vojnika, naoružanih jednim teškim mitraljezom i sa dva puškomitraljeza. Oko tog utvrđenja nalazila se ograda od bodljikave žice. Na licu mjesta učinjen je plan da se vod u što većoj tajnosti približi bunkeru, a posebno »džon bul«. Harmonikaš je smješten u siguran jarak sa zadatkom da poslije komande »pali« zasvira partizanske pjesme, što je ujedno bio signal za početak napada. Sve se odigralo po planu i za tren oka. Siguran pogodak »džon bula« iz neposredne blizine i brza paljba cijelog voda uz gromko sviranje partizanskih pjesama toliko je ošamutilo neprijatelja da se predao bez ijednog ispaljenog metka. Zarobljeno je 9 Nijemaca a 1 je ubijen. Zaplijenjeni su 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 6

pušaka, 12.000 metaka i izvjesna količina ostalog materijala. Borci, oduševljeni uspjehom, tražili su da se, bez obzira na broj neprijatelja, napadne i želj. stanica Leke-nik. Zbog kvara »džon bula«, na čiju pomoć se najviše računalo, komandant bataljona se nije složio sa tim predlogom.

Drugi bataljon je te noći porušio prugu na 65 mjesta, srušeno je 40 dvostrukih TT-stubova, spaljena stražarnica i bunker i sakupljeno je 100 metara telefonskog kabla. Bataljon je to sve učinio bez ikakvih gubitaka. I 1. bataljon je sa punim uspjehom i bez dodira sa neprijateljem izvršio svoj dio zadatka. Pri tome je pruga srušena na daljih 205 mjesta i još 10 TT-stubova.³⁶ Neprijatelj ni sa jedne strane nije intervenirao. Bataljoni su se poslije 3 sata povukli sa pruge i to 1. bataljon u s. N. Brdo, a 2. bataljon u s. Pustike, gdje se odmorio i po podne krenuo u s. N. Brdo.

Ovim rušenjem pruge brigada »Franjo Ogulinac Se-ljo« završila je jednu fazu diverzija na ovoj komunikaciji. U toku tog istog dana 4. bataljon je obezbjeđivao veliki miting koji je u s. Buni održavao kotarski narodno-oslobodilački odbor Vel. Gorica.

Poslije septembarskih borbi i diverzija na pruzi Zagreb — Karlovac, a zatim na pruzi Sisak — Zagreb, neprijatelja je uhvatila panika. Ustaško-domobranska dokumenta bila su puna informacija o planiranim dejstvima NOV na sva moguća uporišta. Ministarstvo unutrašnjih poslova NDH predlagalo je da se izvrši ofenziva na jedinice NOV u Pokuplju i Turopolju. Ono je pri tome ukazivalo na dva aspekta te akcije »... sa jedne strane raspršili bi se diverzantski odredi i onemogućilo danonoćno razaranje pruge, a sa druge strane uspostava prometa omogućila bi dolazak seljacima u Zagreb i dovoz hrane, koja će ako ovako ostane dalje teško pogoditi prehrambena pitanja u gradu Zagreb«³⁷

³⁶ Isto, k. 1223, reg. br. 5/3: Operativni izvještaj brigade za septembar 1944. godine.

³⁷ Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 16/639—640: Izvještaj MUP-a — glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost, odjel B—II od 30. septembra 1944.

Poslije 18 dana neprekidne aktivnosti, štab divizije je dao brigadi jedan kraći predah koji je trebalo iskoristiti za sistematsku obuku po programu što ga propisao štab 4. korpusa, kao i za organizaciono učvršćivanje brigade koja je tih dana dolaskom novih narasla na oko 1.300 boraca.³⁸ U vezi s tom odlukom brigada se u toku 18. septembra razmjestila u širem rejonu, istočno od Pisarovine, u selima: Čečkovci, Sv. Trojstvo, Tomići i Selsko Brdo. U s. Tomićima su komandant i politički komesar divizije 19. septembra izvršili smotru brigade, a poslije nje održali govore. Jedinice su davale samo neposredna osiguranja u kojima su sa po jednim starijim borcem učestvovali uglavnom novi borci.

Proteklih mjesec dana bili su dani snažnog razmaha, ne samo 34. divizije, već i narodnooslobodilačkog pokreta u tim krajevima. Politička situacija na terenu Zumberku i Pokuplja se potpuno izmijenila u korist NOB-a. Bitni faktori koji su utjecali na to bili su, prije svega, veoma povoljna međunarodna i unutrašnja situacija, zatim vojni uspjesi 34. divizije, znatno pojačan i efikasniji rad i aktivnost partijskih i političkih organizacija na terenu. Kao neposredan izraz takvog stanja na terenu bili su uspjesi u mobilizaciji novih boraca i formiranje Zumberačke brigade. Zadnjih mjesec dana mobilizirano je sa ovog područja oko 2.500 novih boraca. Samo iz kvislinške NDH vojske u vezi sa pozivom maršala Tita došlo je preko 600 vojnika, podoficira i oficira.

Dolazak Crvene armije na granice Jugoslavije bio je dočekan neopisivim oduševljenjem. Komandanti bataljona su postrojili bataljone i počasnim plotunima pozdravili taj veliki događaj.

Veliki broj novih boraca koji su u posljednjih mjesec dana došli u brigadu (oko 800) i zadaci koji su u narednom periodu očekivali brigadu zahtijevali su da se preduzme niz mjera po partijskoj, vojnoj i političkoj liniji da bi brigada u vojnom, političkom i organizacionom pogledu bila što spremnija.

³⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 58/2: Naredenje štaba divizije br. 778 od 18. septembra 1944.

Divizijski komitet je postavio pred partijsku organizaciju brigade mnoge zadatke koji su se svodili na vojničko učvršćivanje jedinica i uzdizanje starješina i boraca. To su bili slijedeći zadaci: da se poveća lična odgovornost partijaca i rukovodilaca uopće, da se partijska organizacija i partijski sekretari moraju osjećati odgovornim za svaki dobiveni zadatak i njegovo izvršenje, da se poveća sveukupna odgovornost u radu i borbi, da se u jedinice što pre uvedu određeni vojnički odnosi, iskorjeni familijarnost i obrati više pažnje na vanjsku disciplinu; potom da se otkloni sektašenje prema novim borcima i da se sa njima radi na razvijanju drugarstva, jačanju discipline, boljem odnosu prema starješinama, narodu i čuvanju ugleda narodnog vojnika. Pred članove KP posebno je postavljen zadatak njihove lične izgradnje. Na teoretskim partijskim sastancima prorađivan je: »Razvitak ljudskog društva«, »Postanak radničkog pokreta«, »Istorija SKP(b)«, »O Partiji«, »Uloga KPJ u NOB«, »Nacionalno pitanje«, »Seljačko pitanje« i »Fašizam i radnička klasa«. Članovi politodjela divizije pružali su posebno punu pomoć partijskim ćelijama u proradi tog materijala. Zalažanje komunista za ličnu teoretsku izgradnju ipak nije bilo dovoljno. Djelimično je bio razlog tome i nedostatak vremena. Partijska organizacija brigade imala je tada 92 člana Partije i 12 kandidata, a skojevska organizacija 110 članova. Bilo je očito da se o primanju novih članova KP i omasovljavanju SKOJ-a još nije vodilo dovoljno računa, a i partijska organizacija je u borbama do tada izgubila dosta svojih članova.

U vezi sa političkom pripremom održan je u štabu divizije 16. septembra sastanak sa političkim komesarima brigade, na kome je analizirano stanje i sagledani najaktuelniji zadaci. Politički komesari divizije i brigade aktivno su učestvovali u razmatranju stanja i prenošenju zauzetih stavova u bataljone, pa čak i u čete.

U planu političkog rada bile su i teme: »Istorijat NOB« i »O narodnoj vlasti«. Materijal za proradu umnožen je u divizijskoj tehnici u takvoj količini da je po jedan primerak dobila svaka čitalačka grupa. Na završetku prorade jedne teme održavane su i bataljonske konferencije u prisustvu članova štaba brigade, čitalačkim grupa-

ma bili su obuhvaćeni svi borci. Dopisnička služba je, također, već počela bolje funkcionirati. Borci su ipak sa najvećim interesiranjem očekivali i čitali »Vijesti 34. divizije«.

Prijem novih boraca u brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« bio je veoma dobar. Prije njihovog dolaska u svim jedinicama su održavana savjetovanja sa rukovodiocima i starijim borcima kako treba da se odnose prema novi-

Na času političke nastave

ma. S tim u vezi je u »Vijestima 34. divizije« izašao članak u kome je, između ostalog, rečeno: »Nije da pitamo zašto nisu do sada došli. Važno je da su došli i da su voljni da se tuku protiv fašista . . . Naročitu podršku im treba pružiti u prvoj borbi. Sjetite se svoje prve borbe. Kako će se dalje novi borci snaći, od toga zavisi i vrijednost jedinice«.

Uveliko je sada porastao i interes za natjecanje. »Borci »Seljme brigade« kada su čuli da dolaze u obzir za proleterski naziv zahtijevali su od rukovodilaca veće akcije. Prilikom skupljanja novca za »Naprijed« čete su se takmičile koja će više dati. U brigadi je sakupljeno 400.00 kuna«.

Dolazak novih boraca omogućio je da se brigada i formacijski približi postavljenim formacijama. Formirana je inženjerska četa i izviđački vod.

Tadašnje povećano brojno stanje istaklo je problem naoružanja. Brigadi je bio neophodan veći broj teških minobacača, topova, mitraljeza i puškomitraljeza. Sem toga, postojeće naoružanje bilo je već prilično istrošeno a i različitog porijekla, što je otežavalo snabdijevanje municijom. Odjeće i obuće, s obzirom na veliki broj novih boraca, nije bilo dovoljno, tako da je 800 boraca bilo u lošim i civilnim odijelima, mnogi su imali lošu obuću, a oko 200 boraca bili su potpuno bos. Zdravstveno stanje i čistoća bili su uglavnom zadovoljavajući.

S obzirom na posljednje gubitke bilo je nepopunjениh mjesta. Stab brigade nije imao operativnog oficira, štabovi 2. i 3. bataljona bili su bez pomoćnika političkog komesara i operativnog oficira, a štab 4. bataljona bez operativnog oficira. Komandant 1. bataljona bio je na kursu a njegovu dužnost je obavljao Tačković Stanko.

U takvoj situaciji i planovima rada brigada je 19. septembra otpočela sistematsku obuku. Radilo se sa vo-

Na času vojne nastave

ljom i velikim oduševljenjem. Svi postavljeni zadaci su se uspješno sprovodili u život. Brigada je počela da poprima nov izgled. Novi borci su se, uz pomoć starijih boraca, počeli sve više saživljavati sa jedinicama. Kroz politički rad, doticaju sa starim borcima i narodom, oni su u većini postajali dobri borci NOV.

3. Napad na Hrastovac

Krajem septembra štab 4. korpusa planirao je korpusnu operaciju na teritoriju Banije sa dva cilja: prvo, da se omoguće i olakšaju ofenzivna dejstva jedinica 5. korpusa oko Banje Luke, i, drugo, da se izvrši udar po željezničkoj komunikaciji Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica, kao nastavak ofenzive na pruge od kojih je prvom polovinom septembra potpuno obustavljen saobraćaj na pruzi Zagreb — Karlovac — Ogulin i Zagreb — Sisak.

U tom cilju planirano je koncentriranje na Kordunu i Baniji slijedećih snaga: 8. udarna divizija (bez 3. brigade), brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. divizije (privremeno pod komandom 8. divizije), jedinice Operativnog štaba Banije (1. i 2. brigada 7. divizije i dva banijska partizanska odreda), 1. brigada Unske operativne grupe, haubički divizion 4. korpusa i 1. četa tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske.

Kao prvo bio je planiran napad na Petrinju.³⁹ Ova operacija je smatrana kao akcija od krupnog vojničkog i političkog značaja. Petrinja je bila veoma utvrđena, sa jakim garnizonom. Za napad je bila predviđena 8. divizija sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«.

Po naredenju štaba 4. korpusa brigada je u toku 22. i 23. septembra izvršila, u dvije etape, marš do s. G. Černernica, gdje se i prenoćilo. U vezi sa ovom operacijom Zumberačka brigada prebačena je iz Žumberka u Pokuplje i ona je, zajedno sa Karlovačkom brigadom, vršila stalne diverzije na prugu Zagreb — Sisak.⁴⁰

³⁹ Arhiv VII, k. 426, reg. br. 23/1:

⁴⁰ Isto, k. 1224, reg. br. 9/6: depeše br. 240 i 243 i reg. br. 10/6: depeše br. 224, 230, 231, 237 i 247.

Sve je bilo pripremljeno za napad. Komandanti bataljona dobili su već i konkretne borbene zadatke. Izvršena je veoma obimna politička priprema, sa ciljem da sve starješine i borci budu spremni za najveće napore. U posljednji čas, uslijed izmjene vojne situacije u Petrinji, a u vezi sa dolaskom jačih snaga 1. kozačke konjičke divizije, odustalo se od napada na Petrinju i štab 4. korpusa je, s obzirom na već koncentrisane jake snage korpusa na tom području, naredio napad na neprijateljske garnizone na pruži Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica.

Brigada je u vezi sa novim planom, 24. septembra već u 13,30 sati, započela marš pravcem: G. Čemernica — Batinsko Polje — Kućišta — Gređani, zatim željezničkom prugom do s. Ravnorašće — s. Majski Trtnik — s. Vlaović — s. Donji Grabovac, gdje je toga dana bio i marševski cilj. Sem dvije jače patrole prema s. Luščani i s. Gornji Grabovac, drugih osiguranja nije bilo.

U rejonima smještaja bataljoni su dobili zadatak da nastave marš u toku 25. septembra. Kao dezinformacija o daljem cilju marša prenijeto je da se ide u napad na Petrinju. Marš je otpočeo ujutro u 6 sati do marševskog cilja u rejonu s. Velika Gradušica — s. Severovac — s. Svinjica. Čitav period tog dijela marša bio je praćen olujom i neprestanom kišom i bio je u cjelini, iako relativno kratak, vrlo zamoran. U rejonu marševskog cilja bataljoni su se razmjestili: 1. bataljon u s. V. Gradušica, 2. bataljon u s. Svinjica, 3. bataljon u s. M. Gradušica, 4. bataljon u s. Severovac, prištapske jedinice u s. M. i V. Gradušica. Po dolasku u rejon smještaja određena su najnužnija stražarska obezbjeđenja i po jedna patrola, za borce je određen odmor i sušenje odjeće i obuće. Preko noći su postavljene samo straže i upućivane patrole.

Prema podacima kojima je raspolagala obavještajna služba 4. korpusa i obavještajni sektor Banije i prema kojima je i napravljen plan operacije, neprijatelj je na tom sektoru raspolagao slijedećim snagama:

— uporište *Sunja*: 80 domobrana 10. želj. straž. bataljona. 80 — 90 Nijemaca iz 925. landešicen bataljona, 25 žandarma, 40 domaćih ustaša — ukupno oko 225—235 vojnika, naoružanih 1 topom, 2 laka bacača, 9 teških mitraljeza i 11 puškomitraljeza;
— uporište na želj. stanici *G. Hrastovac*: jedna četa 3. bataljona 1. brdske brigade, jačine oko 120 vojnika, većinom

muslimana. Borbenost slaba. Naoružani su starim puškama bez kaiša. Imaju rovove i bunkere za stojeći stav;

— uporište *Graboštani*: 80 — 100 Nijemaca, naoružanih 1 teškim i 1 lakim bacačem i sa 3 — 4 puškomitraljeza, utvrđeni u 7 — 8 bunkera;

— uporište *Kostajnica*: 800 Nijemaca i 250 — 300 ustaša.

Na osnovu ovakvih podataka za ovu operaciju donijeta je zapovijesću 4. korpusa⁴¹ slijedeća odluka: 8. divizija napada na uporište Sunja, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na uporište želj. stanica G. Hrastovac, 1. partizanski odred Banije na uporište Graboštani, 2. brigada 7. divizije obezbjeđuje operaciju od neprijateljskih intervencija iz pravca Kostajnice, 1. brigada 7. divizije iz pravca Siska, 1. brigada Unske operativne grupe iz pravca Petrinje, a 2. partizanski odred Banije iz pravca Dubice. Početak napada bio je određen za 26. septembar u 6 sati.

Na sastanku u štabu brigade na kome je prisustvovao i komandant 34. divizije razrađeni su zadaci jedinica. Zbog podataka o maloj brojnosti i slabom moralu neprijateljske posade i nadmoćnosti jedinica 4. korpusa, pogotovo u teškom naoružanju, određen je napad po danu. Brigada je prvi put tada učestvovala po danu u napadu na neprijateljsko uporište.

Selo G. Hrastovac nadvišava željezničku stanicu, gdje se nalazi neprijateljska posada. Oko uporišta teren je bez rastinja i bez ozbiljnijih zaklona (pojedinih zaklona bilo je samo uz željezničku prugu). Ideja je bila da se sa dva bataljona napada sa istoka i zatvori odstupnica prema sjeveru i jugu i neprijatelj nabaci prema rijeci Sunji i tako sa ostala dva bataljona dočeka i uništi.

Napad je počeo po predviđenom planu. Oba bataljona (2. i 3.) pod komandom komandanta brigade su poslije vrlo kratkog ali i vrlo zamornog marša po teškom blatu u 5,50 sati 26. septembra zauzeli polazne položaje. Tačno u 6 sati otpočeo je napad slabijom minobacačkom vatrom i pokretom 2. i 3. čete 2. bataljona i 2. čete 3. bataljona prema žici (dve čete 3. bataljona bile su u rezervi). Poslije prekida minobacačke vatre, sve tri čete krenule su na juriš. Međutim, juriš je bio odbijen veoma snažnom i

⁴¹ Arhiv VII, k. 426, reg. br. 24/1.

preciznom vatrom sa najbližih odstojanja. To je borce i rukovodioce iznenadilo, jer su očekivali slab ili nikakav otpor. S obzirom na to što neprijatelj dugo nije otvarao vatru na jedinice, koje su se već sasvim približile žici, vjerovalo se da će se predati bez borbe. Poslije njegovog prvog snažnog otpora, ponovljena je vrlo snažna minobacačka vatra sa tri teška minobacača po uporištu. S obzirom na dobru vidljivost vatra je bila precizna, tako da je čitavo uporište bilo obavijeno dimom. Istovremeno je sa drumu iz G. Hrastovca otvorena vatra iz pt-topa po bunkerima, ali je većina granata rikošetirala. I ponovni juriš četa bio je odbijen. U tom periodu 2. bataljon je već imao 1 poginulog i 4 ranjena, među kojima i komandant bataljona, dok je 2. četa 3. bataljona imala više poginulih i ranjenih. Među ranjenicima bili su i politički komesar bataljona i čitava komanda 2. čete — komandir, polit, komesar, zamjenik komandira i pomoćnik polit, komesara. Jedinice su se našle na brisanom terenu pod vrlo teškim uvjetima i trpjele su nove gubitke. Zbog toga je u 9,30 sati naređeno da se čete povuku na polazne položaje, što je bilo izvršeno pod teškim okolnostima. Neprijatelj je snažno djelovao sada već i teškim minobacačima. Sada je bilo jasno da je neprijatelj daleko jači nego što se to pretpostavljalo prema podacima koje su imali obavještajni organi. Oko uporišta, u kome je neprijatelj imao 40 bunkera, bila su i dva pojasa bodljikave žice, jedan red 50—60 metara, a drugi red 200—300 metara od bunkera i rovova.

Za to vrijeme je 1. četa 1. bataljona na određenim mjestima minirala prugu i bila zajedno sa mitraljeskim vodom bataljona na položajima u rejonu k. 121, te vatrom sprečavala svaki pokušaj neprijatelja da vrši manevar po zapadnom nenapadanom dijelu pruge.

Vjerojatno je neprijatelj uvideo spremnost brigade da se napadi produžavaju do njegovog sloma (s obzirom na to da je čuo i vatru na Sunji i Graboštanima), pa je vršio vatrenu pripremu da bi izašao iz uporišta i probio se prema Graboštanima u pravcu Hrvatske Koštajnioc. Podije jakog vatrenog udara po 3. četi 2. bataljona i 2. četi 3. bataljona, neprijatelj je u 11 sati izvršio dijelom snaga i napad u pravcu tih četa. Pod pritiskom neprija-

teija 3. četa se morala povući uz dalje gubitke od 2 mrtva i 8 ranjenih. Poslije ogorčene borbe neprijatelj je vraćen u uporište. Komandant brigade naredio je iza toga da se 2. i 3. četa 2. bataljona i 2. četa 3. bataljona povuku do prvih kuća u s. G. Hrastovac, gdje su zauzele položaje. Upoznajući se sa situacijom štab korpusa je oko 12 sati odlučio da brigadi uputi 4 tenka i to 2 u s. G. Hrastovac radi napada sa tog pravca, a 2 za napad iz pravca k. 121 (s. Rakovac).

U toku dana neprijateljska avijacija bacala je u uporište padobranima municiju, hranu i druge potrepštine. Jedan padobran sa cigaretama je, na opšte veselje boraca, pao na položaje koje je držala brigada.

Oko 14 sati neprijatelj je ponovo pokušao proboj, ali je vatrom 2. i 3. bataljona i vatrom 1. bataljona iz pravca k. 121 (Rakovac) ponovo vraćen u uporište. Od komandanta 34. divizije došlo je naređenje da se i dalje vrši pritisak i da će do noći doći tenkovi.

Da bi olakšala položaj 2. i 3. bataljonu ostala dva bataljona su stalno držala utvrđenja pod vatrom. 1. bataljon je imao do tada već 1 poginulog i 6 ranjenih, a 4. bataljon 3 ranjena. U 16,15 sati komandant brigade je obavješten od pomoćnika polit, komesara brigade da su u štabu divizije slušali preko sredstava veze razgovor između neprijateljskih posada i da je zapovjednik uporišta Hrastovac — bojnici (čin majora — primjedba autora) predložio da se te noći povuku iz Hrastovca prema Kostajnici. I zaista, u 17,30 sati neprijatelj je ponovo i treći put, ponovio ispad, ali je protunapadom jedinica 2. i 3. bataljona ponovo vraćen u uporište. Pri tome su naše jedinice zauzele položaje koje su imale i ujutro.

Poslije prvih vijesti o napadu na Sunju, Hrastovac i Graboštane iz Kutine, gdje je bio štab neprijateljske 1. brdske brigade, upućena je pomoću napadnutim uporištima sastava dvije strijeljačke čete, mitraljeska četa, 2 tenka i 2 brdska topa.⁴²

Na odsjeku brigade »Franjo Ogulinac Seljo« vodila se sporadična borba. U 20 sati ponovo je pokušao napad

⁴² Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—9: Izvještaj zapovjedništva 1. brdske brigade za 26. septembar 1944.

istim pravcima kao i ujutro, ali bez uspjeha. Minobacačke municije više nije bilo dovoljno, a za pt-top veoma malo, tako da je napad pješadije bio veoma slabo podržan. U 22 sati stigla su dva tenka iz sastava tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske uz čiju je podršku organiziran ponovni napad. Noćni napad, uz pomoć dva tenka, nedovoljno organiziran nije dao nikakve rezultate. Na tenkove je otvorena vatra iz pt-topa, što je tenkiste obeshrabrilo i oni su se povukli, pri čemu je jedan tenk bio oštećen.

Poslije ovog napada 2. bataljon je povučen u s. Svinjica, a 3. bataljon u s. Donji Hrastovac na odmor, s tim da održava kontakt sa neprijateljem u uporištu i dalje.

Ujutro 27. septembra u 8 sati, pojačanje koje je neprijatelj uputio iz Kutine probilo se u Sunju. Ove snage su se toga dana probile i do posade u s. G. Hrastovac i izvukle se zajedno sa posadom iz Hrastovca u Sunju. 3. bataljon, koji je ostao skoro bez municije, bio je odbaćen prema s. Meminska. Tu je od Banijskog odreda dobio nešto municije, poslije čega je izvršio napad na neprijatelja u s. D. Hrastovac, koji je štitio izvlačenje svojih snaga iz s. G. Hrastovac. Neprijatelj je napustio uporište G. Hrastovac, bunkere južno od G. Hrastovac i željezničku stanicu Staza. 4. bataljon je kasno uočio da se neprijatelj povlači, pa je i kasno otpočeo gonjenje, tako da neprijatelju u tome nisu naneseni neki veći gubici. Poslije napuštanja uporišta od strane neprijatelja svi bunker, stanična postrojenja i ostalo bilo je zapaljeno ili uništeno na drugi način. U toku 29. septembra brigada je izvučena u korpusnu rezervu i više nije učestvovala u borbama.⁴³

Napad na neprijateljsko uporište G. Hrastovac ne bi se smio smatrati neuspjehom brigade. To što uporište nije zauzeto borbom, najmanje je krivica boraca, jer su svi oni, bez obzira na veliki broj novih boraca, pokazali dosta hrabrosti i želje za uspjehom.

⁴³ Isto, k. 426 A, reg. br. 11/7: Izvještaj štaba 4. korpusa br. 153 od 19. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 51/4: Izvještaj štaba brigade op. br. 205 od 30. septembra 1944; k. 1230, reg. br. 9/8: k. 1230, reg. br. 9/9: k. 1230, reg. br. 11/7; k. 1230, reg. br. 3/10; i k. 1230, reg. br. 4/10: Izvještaji štabova bataljona.

Svi neprijateljski izvještaji govorili su o vrlo snažnim napadima premoćnih partizanskih snaga. O tome govori i izvještaj štaba 4. korpusa koji kaže da »napad dvaju bataljona Seljine brigade iako je bio snažan nije uspio, jer je neprijatelj dao otpor iz dobro utvrđenih i teško pristupačnih položaja«. O jačini borbe djelimično govori i utrošak municije. Utrošeno je 27.500 metaka, 170 mina za teške i 230 mina za lake bacače i 70 granata.

Prije svega i vojnička i politička priprema boraca bila je nedovoljna. To iz prostog razloga jer se od neprijatelja, koji se u pripremama nazivao »domobranci« i koji »nosi pušku na kanapu« i nije očekivao nikakav jači otpor. U stvari, brigada se u napadu na uporište želj. stanice G. Hrastovac susrela sa čitavim 1. bataljonom 1. brdskog puka 1. brdske brigade »Dr Ante Pavelić«, naoružanim, pored ostalog, i sa 2 teška bacača i 1 pt-topom. Neprijatelj je bio veoma solidno utvrđen u bunkerima i pokrivenim rovovima. Sem stare žičane ograde, postavljen je bio još jedan pojas solidne žičane prepreke.

Od 12 četa kojima je štab brigade raspolagao upotrijebljene su u napadu svega tri ili oko 180 boraca, tako da je odnos u živoj sili bio više nego 2:1 u korist neprijatelja, koji se branio u solidnoj fortifikaciji. Sigurno je da su štabovi, koji su rukovodili operacijom, i štab brigade bili obmanjeni obavještajnim podacima. O tome govori i vrijeme napada koje je otpočelo — prvi put po danu. Vrijeme napada nije bilo u nadležnosti brigade, jer je ono bilo određeno zapoviješću štaba korpusa i odnosilo se na sve jedinice. Napad noću i u ovakvom odnosu snaga donio bi više uspjeha, a uz mnogo manje gubitaka. Od tenkova se suviše očekivalo i kada oni nisu ispunili očekivanja nastupila je nesigurnost u konačan uspjeh napada. Tenkovi upotrijebljeni u noćnom napadu nisu mogli doći do punog izražaja. Trebalo je pustiti neprijatelja da se ranije izvuče iz uporišta i tada ga tući na otvorenom polju, gdje bi snaga, upornost i hrabrost naših boraca i jedinica, bez obzira na brojni odnos, došle do punijeg izražaja. O tome govori i činjenica da se neprijatelj veoma panično povlačio, ostavljajući u uporištima relativno veliku količinu ratnog materijala. Između ostalog, 35.000 metaka, 110 mina za teške bacače, 20 granata za

pt-top, telefonsku centralu sa 5 telefonskih aparata, 8 pušaka, itd.

U sklopu čitave operacije učinjena je i greška u ocjeni neprijateljskih snaga, koje mogu najprije intervenirati. Pretpostavljalo se da će to, s obzirom na jačinu uporišta, biti Kostajnica i Sisak odnosno Petrinja, pa su na te pravce postavljene jače snage — 2. brigada 7. divizije odnosno 1. brigada Unske operativne grupe i 1. brigada 7. divizije. Potcijenjen je pravac Kutina, čijem štabu su potčinjene jedinice u Sunji i G. Hrastovcu, pa je na taj pravac postavljen slabiji partizanski odred, koga su relativno slabe snage iz Kutine izbacile sa tog pravca i time sebi već 27. septembra ujutro obezbijedile spajanje sa snagama u Sunji, a istog dana po podne i u s. G. Hrastovac.

Sve je to dovelo do dosta velikih gubitaka u 2. i 3. bataljonu, a posebno u rukovodećem kadru. Brigada je u toj borbi imala ukupno 73 ranjena i 23 poginula ili kasnije umrlih od zadobivenih rana. Od toga je 1. bataljon imao 1 poginulog i 9 ranjenih, 2. bataljon 7 poginulih i 34 ranjena, 3. bataljon 8 poginulih i 28 ranjenih i 4. bataljon 5 ranjenih boraca. Od poginulih jedan je komesar čete i dva pomoćnika političkog komesara čete. Od ranjenih bio je 1 komandant bataljona, 1 politički komesar bataljona i 1 pomoćnik političkog komesara bataljona, 2 komandira četa, 3 politička komesara četa, 4 vodnika, 5 političkih delegata vodova i 1 referent saniteta bataljona. Relativno veliki gubici brigade posljedica su veoma nepovoljnog položaja napadača, napada po danu, velike brojne snage branioca, velike želje za uspjehom svih starješina i boraca i, na kraju, i neiskustva starješina u rukovođenju napadom u takvim uvjetima (dan, jaka utvrđenja). Činjenica što je iz stroja izbačeno više starijih nego novih boraca značilo je, pored ostalog, da se jedinice još nisu potpuno organizaciono učvrstile. Stab brigade je svojom naredbom br. 10 od 5. oktobra za borbenost i zalaganje pohvalio 2. i 3. četu 2. bataljona i 2. četu 3. bataljona i najhrabrije pojedince. Bilo je u toj borbi divnog požrtvovanja i drugarstva da bi se izvukli ranjeni i poginuli borci. Posebno su u tome prednjačili politički.

rukovodioci i sanitetsko osoblje. Mnogi od njih i lakše ranjeni nisu napuštali svoju dužnost.

Jedinice neprijateljske brdske brigade imale su u borbi kod Sunje i Hrastovca 19 mrtvih i 39 ranjenih, među kojima i komandant bataljona u s. G. Hrastovac.⁴⁴

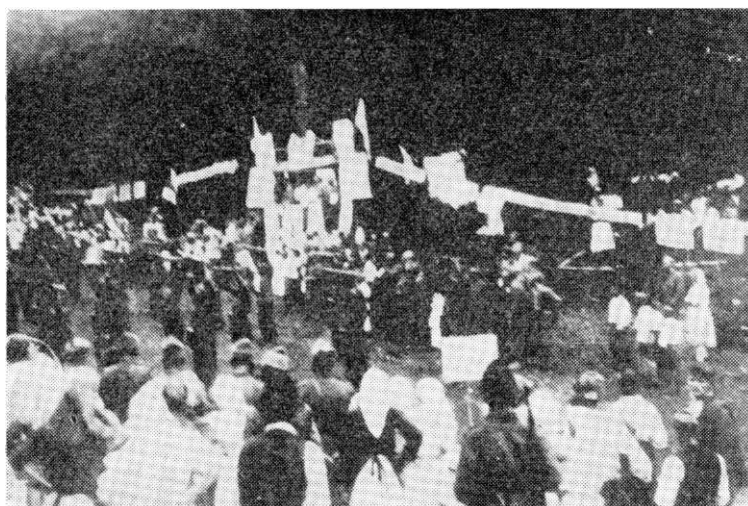
Osnovni ciljevi korpusa operacije su uglavnom izvršeni. Neprijatelj je bio prisiljen da prema području gdje su se odvijale operacije uputi značajna pojačanja koja bi vjerojatno mogao u drugoj vojnoj situaciji da angažira i prema Banjoj Luci. Jedinice su ovladale komunikacijama Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica i onesposobile ih za saobraćaj. Obavještajna služba je očito podbacila što je imalo za posljedicu da operacija ipak nije i u svim pojedinostima i do kraja uspješno izvršena. Borbe su se odvijale pod vrlo teškim vremenskim uvjetima: stalno je padala kiša tako da su borci bili neprekidno na kiši i vjetru, pa ipak su sve jedinice 4. korpusa pokazale mnogo čvrstine i upornosti.

Po povratku sa ove operacije održana je u Glini velika priredba na kojoj su učestvovali 1. i 2. brigada 8. divizije, 1. brigada Unske operativne grupe i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Program je bio ispunjen kazališnim komadima, recitacijama, pjesmama, plesovima i prikazivanjem filmskih žurnala. U izvođenju programa učestvovalo je centralno kazalište ZAVNOH-a, korpusna vojna muzika i pjevački hor. Borci su bili oduševljeni priredbama. Na priredbama su govorili i članovi štaba korpusa.

Poslije priredbe brigada se 4. oktobra razmjestila na prostoriji s. Viduševac — s. Dvorište — s. V. Solina, da se što prije sredi i da se popune upražnjena mjesta. Stab korpusa je pomogao brigadi dodijeljivanjem jednog broja vojnih i političkih starješina iz 8. divizije. Za političkog komesara 1. bataljona postavljen je Stajnborg Srećko; za komandanta 2. bataljona Vuljetic Mirko, za pomoćnika polit, komesara 2. bataljona Križan Juraj i za oper. oficira Maslak Ivan; za polit, komesara 3. bataljona Lukin Rudolf Doko, a za pomoćnika polit, komesara Tesla Savo i za oper. oficira 4. bataljona Babir Lovro.

⁴⁴ Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—9: Izvještaj zapovjedništva 1. brdske brigade za 28. septembar 1944.

U nekoliko marševskih etapa brigada je 9. oktobra stigla u Pokuplje i razmjestila se: 1. bataljon u s. Gušternica, 2. u s. Dubranec, 3. u s. Vukomerić, 4. u s. Bukovčak, prištapske jedinice u s. Pavlečići i s. Vukomerić, štab brigade u s. Vukomerić.

Na priredbi u selu Dubranec 10. oktobra 1944.

4. Uništena je zadnja rafinerija nafte u NDH

Štab korpusa je planirao da težište dejstva korpusa u oktobru prenese u Pokuplje. U štab 34. divizije, u vezi s tim pripremama došao je načelnik štaba korpusa Kleut Petar. Na osnovu prikupljenih obavještenja odlučeno je da 34. divizija izvrši napad na uporište Sv. Klara i M. Mlaka, a 8. divizija ojačana sa 2 tenka na neprijateljsko uporište u Žazini. Situacija na sektoru Zagreb — Vel. Gorica — M. Mlaka bila je u tom periodu veoma povoljna, jer je 1. donski puk, koji se ranije nalazio na tom sektoru, u vezi sa korpusnom operacijom oko Sunje, upućen 27. septembra na to područje. Planirana operacija u Pokuplju angažirala je sve tri brigade 34. divizije, a u toku

9/10. i 10/11. oktobra u Pokuplje su došle i 1. i 2. brigada 8. divizije. Na teritorij Pokuplja prebačena su i 2 tenka iz tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske. Početak napada bio je prvobitno planiran na 12/13. oktobar,⁴⁵ ali je zbog neophodnog odmora jedinica 8. divizije i bolje organizacije operacije bio konačno određen za noć 13/14. oktobra. Ovom operacijom komandovao je neposredno komandant 4. korpusa Oreščanin Bogdan. Operacija je imala višestruke ciljeve, ali je jedan od najvažnijih bio uništenje rafinerije »Olex« — jedine u NDH koja je još radila i to punom parom.

Štab 8. divizije odredio je 1. brigadu za napad na uporište Žažina, a 2. brigadu da taj napad obezbijedi od neprijateljskih intervencija iz pravca Siska i Petrinje. Štab 34. divizije odredio je za napad na sv. Klaru brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«, Žumberačku brigadu za napad na M. Mlaku, a Karlovačku brigadu da obezbjeđuje jedinice koje napadaju od neprijateljskih intervencija iz pravca Zagreba i Vel. Gorice, dok je Turopoljsko-posavski odred osiguravao pravce koji od Zdenčine i Rečice izvode ka Pisarovini.⁴⁶

Brigada se vrlo brzo oporavila od relativno velikih gubitaka u napadu na s. Hrastovac, zahvaljujući dobrom političkom radu kome je pogodovala naročito vrlo povoljna situacija u zemlji (borbe na prilazima Beograda) i u svijetu i ubrzo postigla svoju staru borbenost i samopouzdanje.

Uporište sv. Klara, koje se nalazi 3,5 km od zagrebačkog savskog mosta sačinjavala su tri glavna objekta: želj. stanica koju je branila 2. udarna četa 6. želj. strazarskog bataljona (oko 90 vojnika); škola u selu, pretvorena u žandarmerijsku stanicu sa 70 žandarma, ograđena žicom i utvrđenim rovovima i rafinerija »Olex«, čiju posadu je sačinjavalo 140 vojnika iz 17. čete 5. bataljona 10. ustaške brigade, relativno solidno utvrđenih u forti-

⁴⁵ »...1. brigada 8. divizije prešla je r. Kupu 10. oktobra a 2. brigada će preći 11. oktobra. Akcija se može izvesti 12/13. oktobra...« (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 10/6: depeša načelnika štaba 4. korpusa štabu korpusa, br. 333 od 10. oktobra 1944).

⁴⁶ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 31/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 212 od 11. oktobra 1944.

fikacijskom smislu. Svi ovi objekti nalaze se u potpunoj ravnici, što je svakako išlo u prilog braniocu.

Sem Zagreba, kao snažnog neprijateljskog uporišta, okolna uporišta bila su, prema obavještajnim podacima slijedeća: u s. M. Mlaka 80 Nijemaca i u s. V. Mlaka 140 Nijemaca iz protivavionskog divizionu, u Vel. Gorici i aerodromu Pleso oko 2.000 Nijemaca i ustaša, Ljubica Mlin kod Remetinca sa ustaškom četom i s. Remetinec sa ustaškom četom. S obzirom na blizinu Zagreba i drugih uporišta štab divizije je za obezbjeđenje od neprijateljskih intervencija odredio dve brigade.

Za napad na uporište jedinicama brigade »Franjo Ogulinac Seljo« bili su postavljeni slijedeći zadaci:

1. bataljon ojačan teškim bacačem i minerskom grupom napada na rafineriju, 3. bataljon ojačan pt-topom, »džon bulom«, i minerskom grupom željezničku stanicu, a 4. bataljon ojačan pt-topom žandarmerijsku stanicu.

Početak napada bio je divizijskom zapovješću predviđen za 24 sati 13. oktobra.

Sve jedinice stigle su na polazne položaje skoro dva sata prije određenog vremena, tako da su starješine imale dovoljno vremena da izvrše potrebna izvidanja i druge pripreme. Neprijatelj za to čitavo vrijeme nije uočio boravak jedinica na polaznim položajima.

U određeno vrijeme čete 1. bataljona krenule su sa polaznog položaja u vodnim kolonama sve dok neprijatelj nije otvorio vatru, poslije čega su se jedinice razvile u strelce, otvorile snažnu vatru i krenule na juriš. Pri tome su 1. i 3. četa u prvom naletu izbacile neprijatelja iz prvih rovova i bunkera. Svaki organiziraniji otpor ove ustaške čete bio je već u samom početku onemogućen. Ustaše su se panično razbiježale, jedan dio je pobjegao u tvornicu sapuna a drugi dio u tvrdu zgradu do želj. pruge, odakle su pružali ogorčen otpor. Međutim, 2. četa, koja je, također, u prvom naletu stigla do glavne zgrade, nije mogla ući u samu zgradu. Komandir 2. čete Zubek Stjepan uočio je gomilanje boraca na jednom mjestu, pa je odmah jedan vod bacio prema pruzi da uništi neprijatelja koji je sa tog pravca ozbiljno ometao napredovanje ostalih snaga bataljona. U daljem napadu sve čete su zauzele određene objekte, sem bunkera i rovova prema že-

Ijezničkoj pruži, koje su iza toga zauzeli zajedničkim dejstvom 1. i 3. četa. Tako je bila zauzeta čitava rafinerija »Olex«, izuzev jedne tvrde zidane zgrade, koju je jednim vodom blokirala 2. četa, i tvornice sapuna. Borci 2. čete su četiri puta prodirali u podrumске prostorije te zgrade i postavljali eksploziv, ali bez uspjeha. Za likvidaciju neprijatelja u tvornici sapuna bilo je naređeno da se sačeka dok iz 3. bataljona stigne pt-top. Međutim, s obzirom na to da naređenje nije blagovremeno izvršeno, do njegove likvidacije nije došlo, a dejstva »džon bula« bila su suviše slaba. Odmah je otpočelo izvlačenje plijena, uništavanje postrojenja i paljenje zgrada. Neprijatelj je na pravcu napada 1. bataljona imao 11 što mrtvih što ranjenih i 14 zarobljenih. Zaplijenjena su bila 2 protivavionska mitraljeza 20 mm, 1 teški mitraljez, 23 puške, 18.000 metaka i mnogo drugog materijala. Gubici bataljona bili su: 3 mrtva i 8 ranjenih.

Oko željezničke stanice bio je jedan dvokatni bunker i više jednokatnih bunkera, kao i nekoliko zgrada u kompleksu željezničke stanice podešenih za odbranu. 1. četa 3. bataljona je pomoću »džon bula« i ručnih bombi vrlo brzo likvidirala odbrambene objekte na svom pravcu dejstva, dok je 3. četa likvidirala svoje objekte tek poslije privlačenja i dejstva pt-topa. Ni u ostalim objektima, pred snažnim dejstvom tog bataljona, neprijatelj nije pružao jači otpor, tako da je čitav kompleks želj. stanice bio vrlo brzo zauzet a ostaci neprijatelja bili su satterani u dvokatni bunker. U 2 sata, poslije privlačenja pt-topa i njegove prve granate i ta zadnja neprijateljska grupa se predala. Pri tome je neprijatelj imao 15 izbačenih iz stroja (među njima 2 oficira) i 45 zarobljenih. Zaplijenjena su bila 2 pav-mitraljeza 20 mm, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 81 puška, 47.000 metaka, 2.380 metaka za pav-mitraljez i mnogo drugog materijala. Uništeni su bunker, sva stanična postrojenja i zaplijenjeno 10 vagona pšenice. Zbog nedovoljne kontrole nije izvršeno miniranje skretnica, tako da su one ostale čitave. Bataljon uopće nije imao gubitaka.

Početak napada 4. bataljona bio je poslije otvaranja vatre pt-topa, nakon čega su čete otvorile snažnu vatru i krenule na juriš. Neprijatelj koji je spremno dočekao

napad bio je snažnim jurišem u prvom naletu izbačen iz dijela rovova u samu zgradu iz koje je pružao ogorčen otpor. Bila je greška i neodlučnost starješina da ovo povlačenje neprijatelja u zgradu nije iskorišćeno, pa da se na njegovim leđima proдре i u samu zgradu. Prilikom povlačenja 3. četa je izgubila jedan puškomitraljez. Žandari su se iz zgrade veoma uporno branili i odbili sve napade bataljona do 5 sati, kada se bataljon povukao. Nekorektnom upotrebom raketa, koje su izbacivane radi osvjetljavanja ciljeva pt-topu, više su osvjetljavani sopstveni položaji, što je imalo za posljedicu ranjavanje nekoliko boraca. Dejstvo pt-topa bilo je neefikasno zbog suviše velike udaljenosti, a posada topa nije htjela da dođe na bliže odstojanje. Sem toga, poslije naređenja štaba brigade da se žandarmerijska stanica mora likvidirati, nije imao ko da taj napad ponovo organizuje, jer je komandant bataljona bio ranjen, a politički komesar bataljona bio je sa 1. četom na obezbjeđenju prema Zagrebu i diverziji pruge. Bataljon je pri tome imao 12 ranjenih boraca. 1. četa tog bataljona, koja je bila na obezbjeđenju, porušila je prugu na 12 mjesta i zarobila patrolu od 4 neprijateljskih vojnika.

Drugi bataljon je u brigadnoj rezervi obezbijedio kola za evakuaciju ranjenika i plijena i poslije borbe sproveo zarobljenike sa plijenom i obezbjeđivao transport naših ranjenika. Desetina koja je sa minerima bila na pruži kod s. Buzim uništila je prugu na 30 mjesta. Jedna četa je u 4. sata dobila zadatak da u s. Lukavac obezbijedi povlačenje brigade od eventualnog neprijateljskog dejstva iz pravca Vel. Gorica.⁴⁷

Napad Zumberačke brigade nije uspio, ali je ona zaplijenila 1 pav-matraljez, 1 puškomitraljez i 7 pušaka. Neprijatelj koji je intervenirao iz Vel. Gorice samo njemačkim snagama, najvjerojatnije u pravcu s. M. Mlaka, bio je razbijen od strane bataljona Karlovačke brigade.

⁴⁷ Arhiv VII, k. 426 A, reg. br. 18/7: Izvještaj štaba 4. korpusa br. 275 od 27. oktobra 1944; k. 1223, reg. br. 31/3: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 231 od 25. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 4/5: Izvještaj štaba brigade, op. br. 213 od 17. oktobra 1944; reg. br. 3/5; reg. br. 10/8; reg. br. 10/9; i reg. br. 3—3/5: Izvještaji štabova bataljona.

Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 1 pt-mitraljez, 5 pušaka i motor sa prikolicom, a zapaljeno je više kamiona. Sem toga, izvršena je jaka diverzija pruge.

Napad 8. divizije na jako utvrđeno neprijateljsko uporište Zažina, uprkos učešća 2 tenka, nije uspio.

Brigada je, sem 4. bataljona, u potpunosti izvršila postavljene zadatke uz vrlo male gubitke (4 mrtva i 19 ranjenih). Uništena su postrojenja rafinerija »Olex« sa 150 vagona nafte, željeznička stanica, razrušena je pruga na 42 mjesta i zadat osjetan gubitak neprijateljskoj živoj sili i materijalnim sredstvima. Neprijatelj je, s obzirom na snažan napad i brz uspjeh, kao i jaka osiguranja, ocijenio da su napad izvršile 8. i 34. divizija i priznaje »posada je bila raspršena«. U svom izvještaju priznaje 10 poginulih, 15 ranjenih i 14 nestalih,⁴⁸ što se vjerojatno odnosi samo na ustašku četu, dok su njegovi stvarni sveukupni gubici oko 26 mrtvih i ranjenih i 59 zarobljenih. Pri tome su zaplijenjena 4 pav-mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 110 pušaka oko 63.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala.

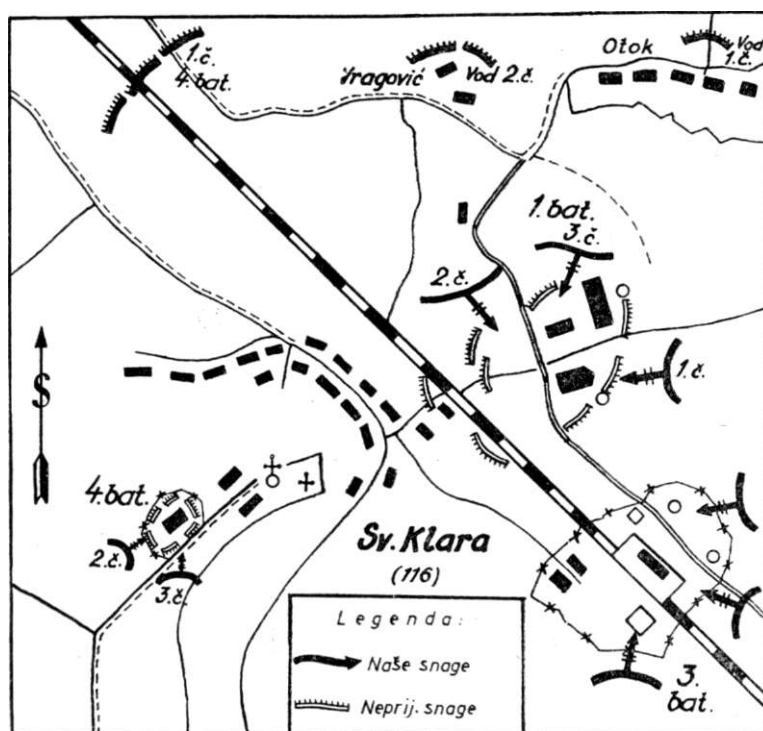
Neprijatelj priznaje da je bio operativno potpuno iznenađen ovim napadom jedinica 34. divizije. Slijedećih dana on upućuje svim svojim jedinicama zahtjev da se pojača obavještajna aktivnost.

Snage brigade su vrlo racionalno i pravilno iskorišćene. Organizacija sadejstva jedinica je skladno funkcionirala. Rukovođenje od strane štabova bataljona, sem 4. bataljona, i komandi četa bilo je dobro. Sve jedinice su mnogo uspješnije nego do sada koristile protuoklopne bacače i drugo pt-oružje. Postojala je realna mogućnost da i 4. bataljon izvrši svoj zadatak. Očito je da štab bataljona nije imao dovoljno iskustva u organizaciji napada

⁴⁸ Arhiv UDB-e — Zagreb, mikrofilm 34/614: Dnevni izvještaj MINORS-a br. 289 od 15. oktobra 1944. U izvještaju br. 288 od 14. oktobra kaže se između ostalog; »...ima veći broj poginulih (1 domobranski časnik), ranjenih (2 domob. časnika) i nestalih domobrana i ustaša... Porušena je i zapaljena tvornica »Oleks« i željeznička postaja, a pruga je minirana... « (Isto, mikrofilm 34/610).

na utvrđene zgrade pa u svom borbenom poretku nije imao bombaške grupe sa »džon bulom«, eksplozivom i benzinskim flašama, koji su neophodni u sličnim napadima, a nepravilno je upotrijebljen i pt-top.

Posebno treba podvući veliki politički uspjeh koji je imala ova akcija, izvršena kraj samog Zagreba, jer je

Napad na uporište Sv. Klara 13/14. oktobra 1944.

gust, crn dim još čitav dan ukazivao na još jedan poraz fašističkih snaga. Da bi neprijatelja podsjetili na svoje prisustvo ispaljeno je na Zagreb i Vel. Goricu po nekoliko artiljerijskih granata.

Poslije tog napada, već 14. oktobra, u širi rejon Vel. Gorica ponovo se vraća 1. donski puk. koji je za vrijeme sunjske operacije upućen 27. septembra u tom pravcu.⁴⁹

U čitavoj operaciji na pruge, u kojoj je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« imala ne malog udjela, nanijete su neprijateljskoj vojsci i privredi NDH — koju je ta vojska eksploatirala — velike teškoće, a posebno su nanijete željezničkom saobraćaju. Na pojedinim dijelovima ta je situacija bila veoma kritična. Željezničke pruge Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak — Dubica i Sunja prema Kostajnici potpuno su izbačene iz saobraćaja. Posebnu teškoću za neprijatelja predstavljalo je izbacivanje iz prometa željeznička pruga Zagreb — Sisak — Dubica. Za nje-ga je ovaj dio pruge praktično predstavljao uporedni krak glavne magistralne pruge Zagreb — Slav. Brod. Njegovo izbacivanje iz prometa stvorilo je mnogobrojne teškoće i veliku gužvu na pruzi Zagreb — Slavonski Brod. To se sve dešavalo u trenucima kada je situacija na frontovima i u Italiji i prema istoku bila za njemačku vojsku sve teža i zahtijevala, naprotiv, sve veći promet radi što efikasnijeg manevra snagama. Isto tako su bile ozbiljno ugrožene i cestovne komunikacije Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak.

Sem velikog pomanjkanja broja prevoznih sredstava, posebno kod vojske NDH, još ozbiljniji je bio manjak pogonskog goriva. Poslije uništenja rafinerije u Capragu i Slav. Brodu od strane savezničke avijacije, uništenje rafinerije »Olex« u Sv. Klari — posljednje rafinerije u NDH koja je do tog vremena radila punom parom — bilo je za neprijatelja veoma veliki udarac. Zalihe kojima je NDH raspolagala bile su pri kraju, novih količina iz Njemačke više nije bilo, jer je ona u tom trenutku njemačkoj vojsci bila mnogo potrebna na drugim mjestima. Onesposobljavanje pruga je direktno utjecalo i na to, jer je onemogućavao dovoženje novih sirovina za preradu

⁴⁹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 10/6: depeša br. 350 od 16. oktobra 1944.

nafte i neophodan materijal za opravak rafinerije u Capragu koji je bio predviđen. Također su stvorene ogromne teškoće u premještanju okupatorskih trupa, usporeni su a negdje i potpuno onemogućeni snabdjevanje i evakuacija njegovih snaga iz ugroženih područja.

Učešćem u toj operaciji, od noći 31. avgusta pa zaključno sa uspješnim napadom na Sv. Klaru 14. oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je, zahvaljujući svijesti

Na maršu u jesen 1944.

i borbenosti njenog boračkog i starješinskog kadra, časno ispunila svoju dužnost i u tom periodu sa uspjehom izvršila svaki zadatak koji je bio pred nju postavljen. Sve ove partijske, političke i vojne mjere — sitnije ili krupnije — koje su se od marta — aprila počele preduzimati, došle su u ovom periodu do svog punog izražaja.

5. Spriječavanje obnavljanja saobraćaja

Da bi omogućio popravku pruge Zagreb — Karlovac i ponovo uspostavljanje saobraćaja, neprijatelj je krajem

septembra i početkom oktobra izvršio pregrupisavanje svojih snaga na toj komunikaciji i doveo nove snage.

Na obezbjeđenje dijela te pruge, između Horvata i Zdenčine — u uporištima s. Babići — želj. stanica Horvati, s. Mavračići, s. Rakov Potok došao je 1. bataljon 4. policijskog puka.⁵⁰ Između Jastrebarskog i Zdenčine, u uporištima Jastrebarsko, D. Desinac, Zdenčina i Klinča Selo nalazile su se četiri čete Regrutnog bataljona Poglavnike tjelesne brigade i »B« bataljon 1. rez. lov. puka. Na dijelu pruge Draganići — isključno Jastrebarsko nalazio se u uporištima Draganić, Lazina i Domagović 5. ustaški bataljon 3. ustaške brigade.⁵¹ To znači da je neprijatelj za osiguranje pruge između Draganića i Horvata (uključno) raspolagao sa četiri relativno dobro naoružana njemačko-ustaška bataljona sa ukupno oko 2.500 vojnika. U širem rejonu Karlovca nalazili su se ostali dijelovi 13. ustaško-domobranske divizije, i to 3. ustaška brigada sa 10. (malog brojnog stanja) i 30. bataljonom i 2. posadna brigada sa 1, 2. i 3. bataljonom (4. bataljon je bio razbijen početkom septembra u uporištima između Draganića i Zdenčine).

Pod okriljem takvog osiguranja otpočelo je ubrzano opravljavanje jako porušene pruge. Neprijatelju je uspjelo da do 18. oktobra uspostavi promet na dijelu pruge Zdenčina — Karlovac. Za dio pruge između Leskovca i Zdenčine, koji je bio veoma teško oštećen, trebalo je mnogo više i vremena i materijala. Da bi spriječio prilaz popravljenju pruži Karlovac — Zdenčina sa istočne strane, veliki župan za Pokuplje objavio je 18. oktobra da je štab

⁵⁰ 4. policijski puk (4 Polizei Freiwillige Regiment Croation) formiran je u drugoj polovini 1944. godine. U njegov sastav su ušli 7. policijski bataljon iz Samobora kao 1. bataljon puka, 10. policijski bataljon iz Bregane kao 2. bataljon i kao 3. bataljon puka policijskih bataljona iz Oroslavlja. Njemačko-hrvatska policija formirana je 1943. godine. Rukovodeći kadar bili su Nijemci, a osnovni borački sastav sačinjavali su Folksdojčeri iz Hrvatske. Njihov glavni zadatak bio je protiv partizana na teritoriji NDH (Arhiv VII, k. 76, reg. br. 36/2, 2/1, 31/2).

⁵¹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 14/3, 15/3, 17/3, 19/3, 20/3; k. 85, reg. br. 19/3—1; k. 76, reg. br. 31/2.

1. rez. lov. puka izvijestio da će do 20. oktobra biti minimirani svi prilazni putevi ka pruzi od Zdenčine do Draga-nića.

Nasuprot ovakvim neprijateljskim namjerama, plan 4. korpusa bio je da ne dozvoli ponovo uspostavljanje saobraćaja na toj komunikaciji i u vezi s tim predviđao je dalja dejstva 8. i 34. divizije.

Po završenoj akciji na Sv. Klaru brigada »Franjo Ogulinac Seljo« se ponovo razmjestila u širi rejon s. Dubranec — s. Vukomerić.

U školi u s. Cerovski Vrh održano je 16. oktobra savjetovanje svih partijskih rukovodilaca u diviziji. Cilj ovog savjetovanja bio je da se izvrši analiza dotadašnjeg rada i stanja partijskih organizacija i da se u duhu zadatka koji i dalje očekuju diviziju izvrši potrebno angažiranje svih partijskih kadrova. Na savjetovanju je konstatirano da partijske organizacije nedovoljno brzo i efikasno rješavaju svakodnevne probleme koji iskrsavaju u jedinicama. U vezi s tim bio je postavljen zadatak da se partijski sastanci održavaju što češće, jer je jedanput sedmično malo, s obzirom na probleme koji svakodnevno iskrsavaju, a preporučeno je da sastanci budu što kraći i efikasniji. Postavljen je i zadatak da se teoretski sastanci održavaju po mogućnosti svako veće.

Polovinom oktobra napustili su brigadu svi Istrani koji su maja rneseca došli u njen sastav. Poslije pet mjeseci oni se ponovo vraćaju u svoju Istru, u 43. diviziju, ali sada već kao prekaljeni borci. Većina njih se toliko srodila sa brigadom da su nerado napuštali brigadu, pa je bilo čak postavljeno i pitanje da li se mora ići.

Vremenske prilike u tom periodu bile su vrlo nepovoljne. Stalne kiše pretvorile su i onako močvaran teren u prava jezera. Pokreti su bili vrlo otežani, a u nekim dijelovima i nemogući. U svim vojnim planovima trebalo je taj faktor ozbiljno uzimati u razmatranje. On je utjecao i na planiranu vojnu nastavu, a pošto je odjeća, a još više obuća bila slaba i na opšte stanje u jedinicama.

Brigada je početkom oktobra dobila radio-stanicu, što je olakšalo vezu sa štabom divizije.

U selu Dubranec održan je 22. oktobra veliki narodni zbor. Protuavionski vod brigade »Franjo Ogulinac Seljo«

imao je zadatak da sa vatrenih položaja u rejonu s. Vu-komerić obezbjeđuje taj zbor od eventualnog naleta neprijateljske avijacije.

Stab 34. divizije odlučio se 22. oktobra na novu operaciju radi narušavanja uspostavljenog osiguranja na pruzi Zagreb — Karlovac.⁵² Pri napadu na uporište s. Mavračići, u kome se nalazila 2. četa 1. bataljona 4. policijskog puka, koji je izvršila Karlovačka brigada 34. divizije u noći 23/24. oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je 1. i 3. bataljonom bila u divizijskoj rezervi, a 2. i 4. bataljonom obezbjeđivala napad od neprijateljske intervencije sa pravca želj. stanica Horvati — s. Babići, 1. brigada 8. divizije iz pravca Zdenčine i Klinča-Sela, a Žumberačka brigada, koja je te noći vršila pokret za Žumberak, osiguravala je jednim bataljonom ovaj napad Karlovačke brigade od neprijateljske intervencije iz pravca s. Rakov Potok. Na željezničkoj stanici Horvati i s. Babići nalazila se 1. četa 1. bataljona 4. policijskog puka (150 vojnika), ojačana sa dva topa i dva teška bacača, utvrđena sistemom poljske fortifikacije i ograđena bodljikavom žicom. Sem toga, pretpostavljalo se da bi neprijatelj u slučaju napuštanja s. Mavračići pokušao izvlačenje u pravcu uporišta u s. Babići.

Brigada je 23. oktobra iz rejona razmještaja izvršila marš preko s. Kraljevac do s. Ašpergeri. Marš je otpočeo nešto ranije zbog veoma teškog terena. Izvršenju tog zadatka 2. i 4. bataljon su pristupili na slijedeći način:

2. bataljon, kome su pridodata 4 минера sa 30 kg eksploziva, zaposjeo je 2. četom, ojačanom teškim mitraljezom, položaje ispred s. Paladinići prema želj. stanici Horvati; 1. četom je vršen demonstrativan napad na s. Babići sa istočne strane iz pravca s. Gorjanci, ali bez posebnog uspjeha. Zatim je ova četa trebalo da, poruši prugu između s. Babići i potoka Lomnice, što nije uspjelo, jer минери nisu ponijeli sa sobom sav potreban pribor. Jedan vod 1. čete obezbjeđivao je jedinice brigade iz pravca šume Demerčica. 3. četa bila je predviđena za rezervu bataljona, ali je praktično, čim je došla na položaj, dobila zadatak da južno od s. Paladinići obezbjeđuje jedinice

⁵² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 37/1.

koje se nalaze prema s. Babićima iz pravca s. Mavračići. Sve jedinice bile su dobro ukopane. Teški bacač je sa vatrenih položaja istočno od s. Paladinići održavao demonstrativni napad 1. čete. Bataljon nije imao gubitaka.

Četvrti bataljon, kome je pridodato 8 minera sa 80 kg eksploziva, bio je sa sjeverozapadne strane pruge i to 1. četom u zahvatu željezničke pruge, a 2. četom uz potok Bukovac, s tim što je jedan njegov vod bio isturen prema s. Pipići. Jedan vod te čete u toku noći pripucavao je na s. Babice. 3. četa tog bataljona bila je u rezervi, orijentirana prema s. Mavračići. U rejonu 1. čete porušena je pruga na više mjesta, a srušeno je i više telefonsko-telegrafskih stubova. Bataljon je imao 1 lakše ranjenog od sopstvene mine.

Neprijatelj je u toku noći pokušavao da krene u pomoć napadnutom uporištu, ali su ti pokušaji više ličili na ispitivanje naših snaga pred uporištem, nego na neki stvaran pokušaj da se krene u pomoć, iako je ona uporištu u s. Mavračići bila veoma potrebna.

To što su se štab divizije i brigade odlučili na takav metod osiguranja bilo je nepoznavanje neprijatelja. Sigurno je da bi jedan energičan napad dva bataljona na s. Babiće, uz podršku teških bacača, imao svog punog opravdanja i šansi na uspjeh. Dijelovi 1. policijskog bataljona, koji su se nalazili na tom odsjeku pruge nisu predstavljali snažnog protivnika.

Karlovačka brigada je u veoma snažnom naletu razbila neprijatelja u uporištu i nanijela mu velike gubitke (52 mrtva i 26 ranjenih⁵³). Tom operacijom ponovo je narušen neprijateljski sistem osiguranja pruge. Poslije nekoliko dana 1. bataljon 4. policijskog puka vraćen je u svoje uporište Samobor.

Po završenoj akciji brigada se smjestila u širi rejon Pisarovina — Jamnica, u slijedećem rasporedu: 1. bataljon u s. Hasan Breg, 2. bataljon u s. Žeravica i s. Šantorić, 3. bataljon u s. Gorica, 4. bataljon u s. Mikše i s. Salajci, prateća i inženjerijska četa u s. Podgorje, štab brigade i ostali dijelovi u s. Jamnica.

^M Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 36/3: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 235 od 27. oktobra 1944.

Sem šireg i neposrednog obezbjedenja u jedinicama je bila izvođena intenzivna vojna obuka iz marša i marševskog obezbjedenja, izviđanja i logorovanja i to teoretski i praktično kroz marševe u pravcu neprijateljskih uporišta. Velika pažnja je bila posvećena i političkom radu.

U noći 25/26. oktobra 1. i 3. bataljon su pod komandom političkog komesara brigade Delibegović Ahmeda osiguravali konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja u s. Brezovica i okolini. Dana 26/27. oktobra 1. bataljon je srušio prugu između željezničke stanice Hrv. Leskovac i želj. stanice Horvati na oko 200 mjesta.

Već 30/31. oktobra, po zapovijesti štaba divizije,⁵⁴ 2. i 4. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, zajedno sa dva bataljona Karlovačke brigade i jednim bataljonom 1. brigade 8. divizije, ponovo učestvuju na rušenju pruge Zagreb — Karlovac od Ilovca pa isključno želj. stanica Leskovac. Istovremeno, dijelovi 2. brigade 8. divizije i Turopoljsko-posavski odred rušili su prugu Zagreb — • Sisak. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je dobila zadatak da poruši prugu na dijelu od želj. stanice Leskovac do s. Prevendari, i to: 2. bataljon ojačan sa 30 minera i 100 kg eksploziva iz diverzantskog bataljona — između želj. stanice Leskovac i potoka Lomnice, a 4. bataljon, ojačan sa 13 (po naređenju sa 30) minera sa 100 kg eksploziva iz inž. čete brigade — između potoka Lomnice i s. Prevendari. Početak rušenja predviđen je za 30. oktobar u 21 sat.

Drugi bataljon je započeo rušenje pruge tačno u 21 sat. Na obezbjeđivanju prema želj. stanici Leskovac bila je upućena 1. četa. Njegova 3. četa (bez jednog voda) bila je na obezbjeđenju u s. Desprim i s. Demerje, a vod te čete je neposredno obezbjeđivao minere. U rezervi je bila 2. četa, čiji je jedan vod obezbjeđivao tovarne konje. Po završenoj diverziji pruge, s obzirom na slabu vatru neprijateljske posade kod mosta na potoku Lomnica, štab 2. bataljona je naredio 2. četi i vodu 3. čete da izvrši napad na posadu mosta. Osjetivši približavanje naših snaga, neprijatelj je otvorio snažnu vatru kojom prilikom je

⁵⁴ Isto, k. 1223, reg. br. 38/1.

ranjen komandir 3. čete Golovko Vladimir, sekretar SKOJ-a bataljona Bršanić Jagica i još jedan borac, pa se od daljih napada odustalo.

Četvrti bataljon je 1. četom, ojačanom sa 6 minera i 20 kg eksploziva, vršio rušenje pruge između potoka Lomnice i želj. st. Horvati i obezbjeđivao se sa tog pravca, a 2. četom, ojačanom sa 7 minera, i 40 kg eksploziva, rušena je pruga između s. Babića i s. Prevendara. Četa se istovremeno obezbjeđivala iz pravca s. Širanovići i s. Pipića. 3. četa tog bataljona vršila je osiguranje u s. Paladinići prema s. Babići. Bataljon je počeo rušenje pruge, protivno naređenju, već u 20 sati. Diverzija je izvršena bez gubitaka.

Bio je to ponovno jedan snažan udar po toj komunikaciji sa 500 kg eksploziva. Sva nastojanja neprijatelja da uspostavi željezničku komunikaciju Zagreb — Karlovac bila su uzaludna. Neprijatelj ne samo da nije uspio da obezbijedi dalji popravak pruge, već nije uspio da očuva ni ono što je bilo već popravljeno.

Kao rezultat uspješnih borbi koje je Karlovačka brigada vodila posebno u periodu septembra — oktobra dobila je počasni naziv UDARNA. Bilo je to još jedno priznanje ne samo Karlovačkoj brigadi, već i čitavoj 34. diviziji. Borci i rukovodioci brigade »Franjo Ogulinac Seljo« srdačno su čestitali Karlovačkoj brigadi na zasluženom priznanju koje je dobila.

Odlazak boraca iz Istre nije se odrazio na brojno stanje brigade, jer su na njihovo mjesto došli novi borci. Brigada je 25. oktobra imala na licu ukupno 1.211 boraca sa 807 pušaka, 55 šmajsera, 57 puškomitraljeza, 8 teških mitraljeza, 10 lakih i 3 teška bacača, 3 tromblona i 2 pav-mitraljeza.⁵⁵ U njenoj organizacionoj strukturi došlo je do daljih promena. Prateća četa sada ima dva voda teških bacača i 1 pt-vod. Četa za vezu ima telefonsko-linijski vod, kurirski vod i radio-telegrafsko odjeljenje. Inženjerijska četa, sem pionirskog i minerskog voda, ima i vod jurišnih pionira. U bataljonima su formirane bojne komore u kojima se čuva 1/4 bojevog kompleta municije. U pogledu naoružanja i nadalje se osjeća pomanjkanje

⁵⁵ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 23/5.

težeg naoružanja, kao i pomanjkanje mina za teške bacače (25. oktobra brigada je imala svega 23 mine). Gotovo svi italijanski puškomitraljezi su uslijed upotrebe postali nesigurni i često zataje, zbog čega borci u njih nisu imali dovoljno povjerenja. Raznovrsnost porijekla i tipova oružja otežavala je snabdjevanje municijom. Tovarna stoka i sanitetski materijal također su još bila neriješena pitanja.

Vojna nastava koja je održavana uvijek kada su prilike dozvoljavale, održavana je po planovima štaba divizije. Posebna pažnja je poklanjana proradi onih pitanja koja su uočena kao problem kroz borbe koje je brigada vodila. To su bile teme: »Borba u naseljenim mjestima«, »Napad na utvrđene tačke« i »Slabost u korišćenju težeg naoružanja«, koje se za vrijeme borbe pridaje bataljonima. Pri tome su korišćena i sva ona pozitivna iskustva pojedinih jedinica brigade. Teškoću koja je smetala većem uspjehu u nastavi pričinjavalo je bataljonima i često prekomandovanje boraca u specijalne čete brigade i divizije i stalan dolazak na njihova mjesta novih boraca sa kojima je opet trebalo sve otpočinjati iznova.

Ishrana je bila relativno slaba, s obzirom na pomanjkanje soli, masti i mesa. Da bi se to ublažilo neke jedinice su na dobrovoljnoj bazi prikupljale hranu u selima gdje su se nalazile. Odjeća i obuća bile su veoma ozbiljan problem, koji je potencijalno sa približavanjem zime bivao sve teži. Oko 70% boraca bilo je još uvijek u civilnim odijelima (samo u 4. bataljonu od 180 boraca bilo je 60 bosih), dok je 25% boraca bilo potpuno boso. Takvo stanje je sem ostalog utjecalo i na zdravstveno stanje boraca i učestale su nahlade. Bilo je i veoma teško održavati higijenu pa se pojavio i svrab. Pomanjkanje lične opreme posebno fišeklija, dovelo je do rasipanja i gubljenja municije. Bez obzira na sve ovo štab brigade ocijenio je da su »moral i borbenost na visini« i da je brigada sposobna da izvrši svaki pred nju postavljeni zadatak.

Brigada je bila uglavnom popunjena kadrom. Za načelnika štaba postavljen je Vuković Mirko a za operativnog oficira brigade Ajdinović Ljuban. Za komandanta 3. bataljona Tačković Stanko, a za operativnog oficira Maraković Ivo. Za komandanta 4. bataljona postavljen je Lajić

Mile. Štabovi bataljona su zadovoljavali, a najbolji je bio, po ocijeni štaba brigade, štab 3. bataljona. Zadovoljavao je sada već viši i niži kadar. Većina rukovodilaca je bila, zbog velikih gubitaka u dosadašnjim borbama baš rukovodećeg kadra, mlada i sa relativno malo iskustva. Stoga su gubici rukovodilaca sve teže nadoknađivani. Međutim, u posljednjim borbama je izbacivano iz stroja manje starih boraca, što je bilo očiti znak učvršćivanja jedinica i pravilnijeg rukovođenja. Sada su u pripremama akcije učestvovali i najniži rukovodioci i upoznavali se sa konkretnim zadacima.

Politički rad se i dalje, koliko su to mogućnosti dozvoljavale, odvijao po predviđenom planu. Unekoliko je bio izmijenjen i metod rada. Tako je sada najprije politički komesar brigade o određenoj temi održao referat pred političkim komesarima bataljona i samostalnih četa. Poslije toga su politički komesari bataljona održali referat iz određene teme pred svim rukovodiocima u bataljonu od desetara naviše. Kao treće, politički komesari bataljona su taj referat održali i pred čitavim bataljonom, na kojem je trebalo stvoriti što življu diskusiju. Tema je razrađivana i na četnim konferencijama na kojima je čitan materijal i davana potrebna tumačenja od strane političkih komesara četa. Na kraju je na ponovnim bataljonskim konferencijama utvrđivano i provjeravano znanje. Sav taj politički rad je doprinio da je prihvatanje i prevaspitavanje novih boraca izvršeno na potpuno zadovoljavajući način, a brigada nije nimalo izgubila na svojoj borbenosti i prodornosti. Komandni kadar je, također, umnogome doprinio da se na nove borce prenese disciplina, borbenost i iskustvo.

Forme kulturno-prosvjetnog rada, koji je u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« bio dobro razvijen i svestran, korišćene su u sprovođenju političkog rada. U političkom radu u tom periodu posebno je prorađen neuspjeh pokušaja puča Lorković — Vokić. Tome je bio posvećen i uvodni članak u »Novine 34. divizije«. U džepnim novinama 3. čete 3. bataljona br. 8 od 20. oktobra pored članaka: »Naša utakmica«, »Važnosti i cilj kulturno-prosvjetnog rada«, »Da li znate?«, humorističkih članaka, napisani su i članci »Propali snovi« (o puču Lorković — Vokić) i »Beograd je naš«.

*Politički komesar
4. korpusa sa šta-
bom 34. divizije
u jesen 1944.*

Sve jedinice brigade su sa velikim oduševljenjem dočekale vijesti o oslobođenju Beograda. Palili su se krijesovi i pucalo na sve strane, iako je takvo trošenje municije bilo zabranjeno.

Koncem oktobra Glavni štab NOV i PO Hrvatske zakazuje novo dvomjesečno natjecanje. Svi ovi materijali su pažljivo proučeni u brigadi sa željom da brigada u tom novom takmičenju postigne što bolje rezultate.

Štab 4. korpusa je 31. oktobra naredio da 8. divizija u toku 2. novembra napusti Pokuplje, a da 34. divizija nastavi neprekidnu djelatnost na komunikacijama Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, da ruši pruge i ometa saobraćaj cestama. Taj zadatak je 10. novembra dopunjen s tim da se težište baci na prugu Zagreb — Sisak, što bliže Zagrebu.⁵⁶ Cilj takvog dejstva (bliže Zagrebu) bio

⁵⁰ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 11/6: depeša br. 421 od 31. oktobra i 495 od 10. novembra 1944.

je, pored ostalog, i da se onemogućava evakuacija materijala sa aerodroma Pleso i Kurilovec. Štabu divizije je bila nagovještena i mogućnost jače vazduhoplovne podrške.

Neprijatelj je za osiguranje komunikacije Zagreb — Sisak, početkom novembra raspolagao slijedećim jedinicama:

— 925. landešicen bataljon sa štabom u Turopolju i sa četama u slijedećem rasporedu: 1. četa (95 vojnika) od mosta na r. Odri do želj. stanice Lekenika isključno, 2. četa (58 vojnika) — želj. stanica Peščenica, želj. stanica Turopolje i na rampi između Turopolja i Mraclina, 3. četa (90 vojnika) u željezničkoj stanici Vel. Gorica i u bunkeru između Mraclina i stražarnici na mostu Lekenički Jarak;

— protuavionski divizion sa baterijama na Plesu, M. Mlaki i V. Mlaki;

— aerodromske čete na aerodromu Pleso i Kurilovec;

— 5. ustaški bataljon u Turopolju i sa četom u s. Kakitovec;

— 6. ustaški bataljon ustaške prometne brigade sa štabom u Vel. Gorici i sa četama u Vel. Gorici, Sv. Klara, Sisku i Zagrebu. Ovi ustaški bataljoni su u novembru 1944. ušli u sastav 20. ustaške brigade 2. hrvatske divizije.

9. novembra ujutro 1. donski puk definitivno je napustio teren oko Velike Gorice i preko Siska krenuo ka Sunji. Na njegovo mjesto 11. novembra u s. Peščenicu i s. Lekenik došao je 2. bataljon 14. pješadijske brigade iz Petrinje i to sa 1. četom u s. Peščenica i 2. četom u s. Lekenik.⁵⁷

Osnovni plan štaba divizije bio je da se neprijatelju onemogućí opravka željezničkih komunikacija i korišćenje saobraćaja cestama. Međutim, uslijed veoma teških vremenskih prilika i poplava, kao i pomanjkanja municije za teže naoružanje, sva planirana dejstva bila su manjeg obima. Upotreba težeg naoružanja bila je neophodna radi jačine i fortifikacijske izgrađenosti svih neprijateljskih uporišta koja su tada postojala. Teren oko željezničke komunikacije bio je ionako močvaran a kiše i poplave otežavale su (a negdje i onemogućavale) svaki prilaz željezničkoj pruzi.

Do 22. novembra brigada je u vezi sa postavljenim zadacima tri puta izvršila diverzije na prugu i na cesti

⁵⁷ 4. posadna brigada je u vezi sa novembarskom reorganizacijom oružanih snaga NDH preformirana u 14. pješadijsku brigadu i bila u sastavu 4. hrvatske divizije. Brigada je bila raspoređena u Sisku, Petrinji i obližnjim uporištima.

Zagreb — Sisak dva puta postavila zasjede. Tako je 3/4. novembra jedan bataljon, ojačan minerima, porušio prugu između želj. stanice Vel. Gorica i želj. stanice Odra. Pruga je oštećena na dužini oko 330 metara. Noću 6/7. novembra jedan bataljon je ponovo porušio prugu, ali sada između želj. stanice Sv. Klara i želj. stanice Odra. Prekinuto je 2 km pruge na oko 150 mjesta. Noću 7/8. novembra jedan bataljon je obezbjeđivao konsfiskaciju imovine narodnih neprijatelja u s. Čehi, a slijedeće noći 8/9. novembra transport materijala iz Pokuplja u Zumberak.

Sa nekim ustašama u s. Domagovići uspostavljena je veza preko obavještajne službe i pružila se mogućnost da se bez većih žrtava i napora zauzme ovo uporište. Taj zadatak dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« koja je preko Crne mlake i Kupčinske šume krenula na izvršenje zadatka. Poslije velikih napora u toku marša, u kome se do pojasa propadalo u vodu, brigada je nekako stigla do Crne mlake, ali je dalji pokret bio nemoguć, uslijed voda i krajnje iscrpljenosti boraca. Stabu brigade nije preostalo ništa drugo već da odustane od daljeg marša i od izvršenja dobivenog zadatka i da poslije kraćeg odmora krene sa brigadom natrag prema Pisarovini.

U toku noći 14/15. novembra jedna četa sa minerima ponovo ruši prugu između Odre i Sv. Klare. Pruga je porušena oko 60 mjesta.

Dana 15/16. i 16/17. novembra jedinice brigade ponovo obezbjeđuju izvršenje konfiskacije u s. Brezovica i okolini.

Dana 19. novembra 1. i 2. bataljon postavljaju zasjedu u s. Ogulincu na komunikaciji Zagreb — Sisak. Na zasjedu su iz pravca Vel. Gorica naišla dva kamiona sa 13 naoružanih domobrana, 6 ustaša i grupom civila. Tom prilikom zarobljeni su svi domobrani i 2 ustaše, dok je jedan ustaški oficir izvršio samoubistvo a 3 ustaše su ubijene. Kamioni su uništeni. Među ostalim u kamionu je zarobljen i ozloglašeni ustaški koljač iz Gline Milan Grahovac, koji je učestvovao u poznatom pokolju Srba u glinskoj crkvi. Njegovo hvatanje je toplo pozdravljeno od naroda Banije. Grahovac je za svoja nedjela osuđen na smrt i javno obješen u Glini na mjestu gdje je vršio svoje gnusne zločine. Bataljoni nisu imali gubitaka.

U noći 21/22. novembra, 3. bataljon je obezbjeđivao transport hrane iz Posavine. Tom prilikom u s. Mraclina naišlo se na ustašku zasjedu iz 5. ustaškog bataljona, koja je rastjerana. Poginuo je komandir 3. čete Trbusić Vilim.

*

Neprijateljska posada u s. Peščenici bila je velika smetnja povezanosti Turopolja sa Posavinom. Između s. Turopolja i s. Lekenika to je bio najlakši i najbliži prelaz u Posavinu i obratno. Poslije odlaska jedinica 1. donskog puka, posada u uporištu bila je relativno slaba i štab divizije donosi odluku da se to uporište likvidira. Napad na s. Peščenica, planiran za 18/19. novembar, odgođen je za 22/23. novembar, zbog dezinformacije da su u selo došla znatnija pojačanja, što nije bilo tačno. Zadatak za napad dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, dok je Karlovačka brigada sa dva bataljona obezbjeđivala napad od neprijateljskih intervencija iz pravca Turopolja, a sa dva bataljona iz pravca Lekenik. Namjera štaba divizije bila je da se, zavisno od uspjeha u napadu na uporište u s. Peščenica, iste noći produži i napad na s. Lekenik.

Posada u s. Peščenica, tj. 1. četa 2. bataljona 14. peš. brigade, brojala je oko 120 vojnika, naoružanih, sem puškama, sa 2 teška mitraljeza i 5 puškomitraljeza. Sem rovova, drugih inženjerskih objekata nije bilo. Posada se preko dana odmarala po kućama, a noću su svi bili na položajima. Drugih obavještajnih podataka nije bilo.

Na osnovu zapovijesti štaba 34. divizije brigada »Franjo Ogulinac Seljo« trebalo je da izvrši napad uz podršku prateće čete, koja je u vezi s tim bila ojačana sa 3 teška bacača i 2 brdska topa, i to sa dva bataljona da ovlada zapadnim dijelom sela, a jednim bataljonom istočnim dijelom sela.

S obzirom na dopunske podatke o neprijatelju, koji tada nisu bili još potpuni i tačni, izvršene su i neke izmjene u zadacima bataljona. Naime, naknadnim podacima utvrđeno je da je neprijatelj u s. Peščenica uglavnom zaposio dva osnovna čvora i to jedan u rejonu Majur (zapadni dio sela), a drugi u centru sela na raskrsnici. Drugo, željezničku stanicu zaposjeli su dijelovi 925. nje-

mačkog bataljona, koji su dan uoči napada bili ojačani novim snagama. Na više mjesta postavljena je bodljikava žica ojačana kod Majura minama. To je ukazivalo na vjerojatnost da je neprijatelj saznao o pripremama za napad. Zbog toga je 1. bataljon glavnim snagama orijentiran na Majur, a 2. bataljon putem koji iz želj. stanice vodi u centar sela a istura za obezbjeđenje od želj. stanice Peščenica jednu cijelu četu, dok 4. bataljon napada uporišta sa istočne strane. Osnovna ideja napada bila je — satjerati neprijatelja u centralni dio sela i tu ga uništiti.

Bataljoni su došli na polazne položaje čitav sat prije početka napada. Napad je otpočeo tačno u određeno vrijeme kratkim ali snažnim udarom minobacača (šest oruđa). Svi bataljoni su, na svojim pravcima, u prvom naletu prodrli u selo. Već nakon pola sata, oko 21,30, bataljoni su se susreli u centru sela, zarobivši pri tome manji dio neprijateljske posade, dok je veći dio uspio da pobjegne iz uporišta između 2. i 4. bataljona u pravcu Lekenika.

Na osnovu ranije zamisli štaba divizije, Karlovačka brigada otpočela je odmah, po ovladavanju Peščenicom, napad na s. Lekenik. U vezi s tim, upućen je 3. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« u s. Lekeničku Poljanu (na prugu i cestu) da obezbijedi napad Karlovačke brigade iz pravca Siska. Dvije čete 4. bataljona nalazile su se u rezervi štaba Karlovačke brigade, dok je jedna njegova četa vršila pritisak na željezničku stanicu Lekenik, prugom iz pravca Peščenica.

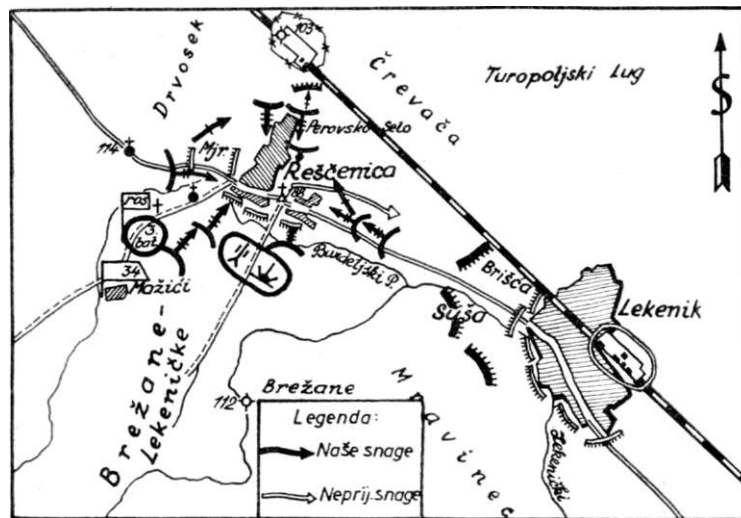
Drugi bataljon, ojačan vodom jurišnih pionira, dobio je zadatak, odmah po zauzimanju Peščenice, da u 3 sata napadne želj. stanicu Peščenica. Napad bataljona bio je odbijen snažnom vatrom. Stab bataljona nije znao, a nije ni imao vremena, da solidnije organizuje napad. S obzirom na brisani teren, spremnog i ojačanog neprijatelja, nije se htjelo reskirati veće žrtve, pa je napad obustavljen u 2 sata. 1. bataljon ostao je u rezervi štaba brigade, pretresao je s. Peščenicu, prikupljao i vršio evakuaciju plijena.

Karlovačka brigada uspjela je da zauzme uporište u s. Lekenik, potjera neprijatelja u uporište želj. stanice i zarobi 15 njegovih vojnika. Njegovi gubici u s. Peščenica iznose 7 ubijenih i 29 zarobljenih. U svom izvještaju on

spominje 2 mrtva, 3 ranjena i 32 nestala. Zaplijenjena su 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 28 pušaka, oko 30.000 metaka i mnogo drugog materijala.

Brigada je imala 2 mrtva i 7 ranjenih drugova od čega šestoro od nagaznih mina. Utrošeno je oko 3.000 metaka i 110 mina za bacače.⁵⁸

Priprema za napad bila je solidna. Najveće teškoće pričinjavali su podaci o neprijatelju, čije je nepoznavanje

Napad na Peščenicu 22/23. novembra 1944.

dovelo do izvjesnog rasparčavanja snaga na širem frontu nego što je to bilo neophodno. To je dovelo i do uspješnog izvlačenja dijela neprijatelja iz uporišta. Sem nedovoljnih podataka, drugu slabost predstavljala je relativno slaba veza koja je onemogućila uspješnije i neposrednije komandovanje. Rano dolaženje na polazne položaje omogućilo je da se minobacači i artiljerija pravilno postave na vatrene položaje, iako se može postaviti pitanje cjelishodnosti art-

⁵⁸ Isto, k. 1223, reg. br. 54/3: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 267 od 29. novembra 1944; k. 1230, reg. br. 7—1/3: Izvještaj štaba brigade, op. br. 15 od 25. novembra 1944. i k. 59, reg. br. 1/4—7: Izvještaj 1. korpusnog područja za novembar 1944.

pripreme i utroška 110 mina za teške bacače. Na uporište bataljoni su djelovali sasvim zadovoljavajuće i u kratkom vremenu izvršili dobivene zadatke. Rukovođenje borbom bilo je uglavnom dobro. Koliko god je bila pravilna odluka da se napadne željeznička stanica Peščenica, toliko je bila pravilna i odluka da se odustane od napada kada su od zarobljenih vojnika dobiveni podaci o jačini i naoružanju neprijatelja koji je branio želj. stanicu, a i zbog toga što je neprijatelj spreman očekivao napad.

Do kraja novembra jedinice brigade su u nekoliko navrata obezbjeđivale konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja (s. Buševac, s. Hrašće, s. Lomnica i s. Buzin) i bile u zasjedi u dva maha kod s. V. i M. Bune, ali bez dodira sa neprijateljem. U novembru je za pomoćnika politkomesara 2. bataljona postavljen Ladišić Tomo.

*

Da bi presjekao najpogodnije veze između Turopolja i Posavine, kao i da bi obezbijedio željezničku prugu između jačih uporišta, gdje su obično vršene diverzije na prugu, neprijatelj je u utvrđene objekte postavio manje posade ili otvorio svoja uporišta u obližnjim selima. Tako je stražaru (vahtarnicu) na mjestu gdje cesta s. Buševac — s. Vukovina (kod k. 104) presijeca prugu, preuredio u odbranu i zaposio sa 30 vojnika iz 925. landešicen bataljona, a između tog objekta i želj. stanice Mraclin, kod bezimenog potoka, izgradio betonski bunker koji je zaposio sa 20 vojnika iz iste jedinice. Te male posade bile su velika smetnja prelazu preko pruge i trebalo ih je likvidirati.

Stab brigade je likvidaciju stražarnice i bunkera između s. Mraclin i s. Turopolje povjerio vodu jurišnih pionira sa sredstvima ojačanja. To je bila jaka grupa boraca (oko 35—40), naoružana sa 4 pt-bacača, 5 pt-pušaka i 7 puškomitraljeza. Grupa je trebalo da najprije uništi bunker na bezimenom potoku, a zatim i stražarnicu na raskrsnici puta i pruge. Radi što neprimjetnijeg nastupanja borci jurišnog voda su išli u papučama ili čarapama. Za presijecanje žičane ograde na kojoj su bile obješene prazne limene kutije, vod je raspolagao pružnim minama.

Napad je trebalo da bude podržan i 1 pt-topom sa ivice šume južno od bunkera.

Drugi bataljon i 4. bataljon su bili predviđeni za obezbjeđenje i rezervu. Početak napada bio je predviđen u 20 sata 3. decembra.

U sprovođenju akcije došlo je do promjene, tako da je objekat napada bila stražarnica na raskrsnici puta i pruge u kojoj se nalazilo 30 Nijemaca. Oko nje su se nalazili rovovi sa žičanom preprekom i minskim poljem. U vezi s tim izmijenjeni su zadaci bataljonima.

Tako je 2. bataljon dvjema četama bio na osiguranju prema s. Vukovina, i to 1. četom na glavnom drumu sa južne strane potoka Obdina, 3. četom između drumu i s. Mraclin, a 2. četa, bez jednog voda, u s. Mraclin (taj vod bio je u bataljonskoj rezervi). Teški mitraljezi bili su pridodani četama.

Mitraljeski vod 2. bataljona

Četvrti bataljon je bio na obezbjeđenju prema s. Turapolje i s. Rakitovec i to 1. četom sa lijeve strane, a 3. četom sa desne strane pruge. Njegova 2. četa nalazila se u brigadnoj rezervi kod štaba brigade.

Napad, koji je počeo u 21,30 sati, nije uspio jer jurišni pioniri nisu mogli da savladaju bodljikavu žicu. Neprijatelj je davao vrlo snažan otpor, a brisan prostor je išao potpuno u prilog braniocu. Protutenkovski top se nije mogao približiti mjestu svog najefikasnijeg dometa za neposredno gađanje. Neprijatelj je iz s. Turopolje vrlo brzo intervenirao. Prvi napadi bili su odbijeni od strane 1. i 3. čete 4. bataljona. Zbog nepovoljne situacije štab brigade je oko 1 sat 4. decembra naredio povlačenje jedinica. Neprijateljski gubici nisu poznati, a brigada je pri tome imala 2 poginula ili ranjenih.⁵⁹

Plan je bio dobro zamišljen, ali je za pravac napada izabran najteži. Pravac iz Turopolja bio je pogodniji u svakom pogledu. Jedinica za napad bila je i brojčano dovoljna i dovoljno podržana, tako da su sa te strane postojali svi uvjeti da uspije. I obezbjeđenja su bila dovoljna da onemoguće neprijatelju iz bilo kojeg pravca da pruži pomoć neprijateljskom uporištu. Drugi razlog, sem pravca napada, kojim bi se mogao pravdati neizvršeni zadatak bio je, još uvijek, neiskustvo jurišnih pionira u izvršavanju ovakvih specifičnih zadataka.

Poslije napada 3/4. decembra brigada se, u vezi sa daljim namerama štaba 34. divizije, prebacuje u zapadni dio s. Pokuplja. U vezi s tim, prešla je noću 3/4. decembra u Pokuplje i Žumberačka brigada. Ona tih dana nije dolazila u dodir sa neprijateljem. Noću 7/8. decembra 1. i 3. bataljon osiguravali su izvršenje konfiskacije u s. Brezovici i okolnim selima.

Tri protuavionska mitraljeza, koji su sačinjavali protuavionski mitraljeski vod brigade, predati su 20. novembra štabu 34. divizije, pa je toga dana taj vod u brigadi prestao da postoji.

Neprijatelj je na ovom operativnom području postao politički znatno aktivniji, posebno mačekovci. U političkim parolama on je koristio približavanje zime i odlazak Crvene armije prema Mađarskoj. Govoreći da je Crvena armija pomogla samo Srbima, a Hrvatima ne, da treba napustiti jedinice i odlaziti svojim kućama i slično. Orga-

⁵⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7/10: Izvještaj štaba 4. bataljona od 5. decembra 1944. i reg. br. 15/8: Izvještaj štaba 2. bataljona od 5. decembra 1944.

nizacije NOP-a, a posebno partijske organizacije na terenu, sada su se već mnogo aktivnije postavljale prema neprijatelju i njegovim parolama. To je, pored svega ostalog, omogućavala i brojna snaga partijske organizacije Pokuplja, koja je tada u svojim redovima imala 558 članova KP, 138 kandidata i 567 članova SKOJ-a.

Brigada je svečano proslavila »7. novembar« i »29. novembar« kao i dodjeljivanje ordena »Narodnog heroja« drugu Titu. Na proslavi 7. novembra u Pisarovini davali su priredbu brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačka brigada, koja je vrlo uspjela. Na ulicama su postavljeni slavloluci. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je izvršila defile. Na mitingu je govorio politički komesar divizije. Toga dana je odigrana i nogometna utakmica između ovih dviju brigada. Sem četnih zidnih i džepnih novina u novembru počinju izlaziti i bataljonski listovi: »Kljuka« list 1. bataljona, »Marjanov osvjetnik« — list 2. bataljona, »Bombaš« — list 3. bataljona i »Petokraka« — list 4. bataljona. Već prva dva njihova broja su pokazala i dobar kvalitet tih listova kako u pogledu sadržaja tako i sa njihove tehničke strane. U njima su opisivani život i rad bataljona, iznošeni aktuelni problemi, kritikovale su se uočene greške i opisivali podvizi pojedinih jedinica i boraca. Pri tome je u pogledu sadržaja članaka, njihovog rasporeda i tehničke opremljenosti odskakivao list 4. bataljona, »Petokraka«.

Nova je bila i pojava lista »Politika« koja je naišla na lijep prijem boraca, pored ostalog što je donosila vijesti iz oslobođenog Beograda

Poslije ozbiljnog zaustavljanja saobraćaja na pruzi Zagreb — Zdenčina u toku septembra i oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« imala je zadovoljavajući uspjeh i na pruzi Zagreb — Sisak — Kostajnica. Od akcije cijele brigade (Sv. Klara, Hrastovac i Peščenica) pa do akcije pojedinih jedinica brigade, saobraćaj na pruzi je ozbiljno ometan. Zaposjedanje uporišta duž pruge manjim neprijateljskim snagama, bilo je neefikasno i omogućavalo našim snagama da počesno tuku te snage, a jačim snagama neprijatelj nije raspolagao. Poslije odlaska dijelova 1. KKD sa obezbjeđenja pruge, neprijateljsko komandovanje (4. hrvatska divizija) pokušalo je da 2. bataljonom 14. pješa-

dijske brigade obezbijedi najosjetljiviji i najčešće napadani dio pruge Turopolje — Sisak. Međutim, poslije nekoliko dana taj bataljon je ozbiljno oslabljen napadima brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačke brigade. To je dovelo do toga da je dio pruge opet ostao nekontroliran. U takvoj situaciji, a i zbog sve češćih i jačih napada na glavnu magistralu Zagreb — Beograd, njemačko komandovanje se odlučuje da definitivno napusti obezbjeđenje pruge Zagreb — Sisak. U vezi sa takvom odlukom, 6. decembra 1945. landski bataljon napušta obezbjeđenje željezničke pruge Zagreb — Sisak i dobija nov zadatak — obezbjeđenje željezničke pruge Zagreb — Beograd na odsjeku Novoselec — Kupin. Zbog odlaska Nijemaca uporište Lekenik napuštaju i sve snage NDH.^M Poslije toga između Turopolja i Siska, sem Žazine, više nije bilo neprijateljskih uporišta.

Sve je to omogućilo Glavnom štabu NOV Hrvatske da 2. diverzantski bataljon, koji je od svog formiranja do novembra djelovao na prugu Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, uputi na nove zadatke van teritorija 4. korpusa, a zadatak daljih diverzija na prugu dobile su tada već iskusne inženjerske jedinice 34. divizije.

Iako neprijateljskoj živoj sili nije nanijet ozbiljniji udarac, stalne i sistematske akcije na prugu dovele su neprijatelja u situaciju da nije bio u stanju da raspoloživim snagama obezbijedi normalan saobraćaj na tom dijelu pruge. Tako je konačan bilans dejstva i na ovu prugu završen potpunim uspjehom jedinica 34. divizije, a posebno brigade »Franjo Ogulinac Seljo«.

^M Arhiv VII, k. 59, reg. br. 1/1—8: Izvještaji 1. korpusnog područja za decembar 1944.

VI — USPJEŠNE BORBE U DECEMBRU

1. Uništenje ustaško-domobranskog bataljona u s. Babići

Za komuniste 34. divizije i za diviziju u cjelini bio je 5. decembar posebno značajan. Toga dana je u Pisarovini, u zgradi škole, održana I partijska konferencija 34. divizije. Prisustvovali su delegati CK KPH, Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku, predstavnik štaba 4. korpusa, OK KPH i OK SKOJ-a za Pokuplje, Kotarskog komiteta KPH i predstavnici partijskih organizacija 7. i 8. divizije kao i 260 delegata iz partijskih organizacija 34. divizije. Iz brigade »Franjo Ogulinac Seljo« konferenciji je prisustvovalo 70 delegata, među kojima su bile i sve drugarice članovi KP, svi sekretari partijskih ćelija i biroa, kao i svi sekretari SKOJ-a koji su bili članovi KP.¹ U Pokuplju su se nalazile toga dana sve tri brigade 34. divizije, koje su osiguravale neometan tok tog važnog dogovora komunista.

Glavni referenti na partijskoj konferenciji bili su Božo Rkman, sekretar Divizijskog komiteta, Franjo Knebl, politički komesar i Dasović Martin, komandant divizije. Iz brigade »Franjo Ggulinac Seljo« u diskusiji su uzeli učešće, sem ostalih drugova i komandant i politkomesar brigade. Na konferenciji su govorili i partijski rukovodioci sa ovog terena među kojima i Fabijančić Stjepan Japa i Kos Mijo Zorko.

¹ Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 2/7: depeša br. 607 od 4. decembra 1944.

Partijska organizacija 34. divizije brojala je tada 415 članova, 04 kandidata i 578 članova SKOJ-a. Od 415 članova KP 158 je bilo radnika a 198 seljaka.

Sem razmatranja međunarodne i unutrašnje političke situacije najviše razgovora je bilo o radu partijske organizacije divizije, o radu članova KP, o njihovim uspjesima i slabostima. Nije bilo ni jednog polja rada i života 0 kojima komunisti nisu rekli svoju riječ. Komunisti su najviše insistirali na slijedećim pitanjima: teoretskoj izgradnji članova KP, ličnoj odgovornosti, kritici i samokritici, primanju novih članova, pomoći viših partijskih rukovodstava nižim, pripremi sastanaka suradnji sa partijskim organizacijama na terenu i drugo. Od vojnih pitanja komunisti su najviše govorili o vojnoj obuci, rukovođenju, sadejstvu jedinica, čuvanju naoružanja i municije, obavještajnoj i izviđačkoj službi, izvršavanju zadataka, disciplini i o svim drugim pitanjima života i rada jedinica.

Razmatrajući i analizirajući sve svoje slabosti konferencija je pred sve komuniste 34. divizije postavila čitav niz vrlo aktuelnih zadataka.

Prije svega odlučeno je da Divizijski komitet mora postati stvarno rukovodeći organ partijskog rada i života u cijeloj diviziji i kao takav mora pružiti veću i konkretniju pomoć partijskim organizacijama u izvršavanju zadataka koje je ova partijska konferencija postavila pred sve komuniste 34. divizije.

Političke prilike u diviziji i na terenu zahtijevale su intenzivniji politički rad i na toj liniji je dužnost partijske organizacije da se više angažira u pomoći političkim rukovodiocima.

Partijske organizacije dobile su zadatak da se više angažiraju na vojnom planu i pomognu vojnim rukovodiocima u izvršavanju zadataka, vojnoj izložbi starješinskog kadra, pripremi članova KP pred izvršavanje akcija 1 u daljem jačanju autoriteta vojnih rukovodilaca i odgovornosti članova KP za sveukupno stanje u jedinici.

Da bi članovi KP, i organizacija kao cjelina, ove zadatke bili u mogućnosti da ispunjavaju neophodno je bilo pojačati i posvetiti veću pažnju unutarpartijskim pitanjima, ideološkoj i političkoj izgradnji njenih članova. Insisti-

rati na čvrstoj ali svjesnoj disciplini i odgovornosti članova KP i razvijanju kritike i samokritike. U vezi sa tim trebalo je pratiti razvitak svakog člana KP ponaosob i pomoći mu u ličnom uzdizanju. Partijski sastanci, čiji je metod i sadržaj rada bio dosta kritiziran, trebalo je da budu redovitiji, aktuelniji i kraći. Posebno je istaknut zadatak svestranije pomoći organizacijama SKOJ-a u jedinicama i na terenu.

Svi su se ovi zadaci (tada veoma aktuelni) svodili na to da se KP postavi na pravo mjesto i još više proširi njen utjecaj u jedinicama 34. divizije. Trebalo je da se što boljim vaspitanjem i uzdizanjem članova KP još bolje pripreme za odgovornije dužnosti koje ih u vezi sa političkom situacijom i daljim razvijanjem NOP-a u ovom kraju očekuju.

Poslije konferencije održan je u Pisarovini i veoma bogat kulturno-umjetnički program u kome su uzeli učesća i glumačka grupa ZAVNOH-a sa pozorišnim komadima »Babuška« i »Strašljivac« u kojima su učestvovali tada već poznati partizanski glumci V. Afrić i A. Cilić, vojna muzika 4. korpusa i folklorna grupa brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, koju je za nastup pripremio Grepl Zdravko.

U toku novembra i prvih dana decembra bilo je kod neprijateljskih snaga uopće, a na komunikaciji Zagreb — Karlovac posebno, više promjena. Koncem novembra i u toku decembra došlo je do preformiranja kvislinške vojske NDH u divizije u koje su bile uključene sve domobranske i ustaške formacije. Prvo korpusno područje sa sjedištem u Zagrebu formiralo je sedam divizija od kojih su četiri bile orijentirane i prema ovom operativnom području. Te divizije su bile: 2. divizija sa sjedištem u Zagrebu, sastava — 20. pješadijska i 15. i 20. ustaška brigada, ukupno 11 bataljona i oko 5.000 vojnika; 4. divizija u Sisku, sastava — 14. pješadijska, 7. brdska i 8. i 9. ustaška brigada, ukupno 15 bataljona sa oko 7.000 vojnika; 13. divizija sa sjedištem u Karlovcu, sastava — 12. pješadijska i 3. i 17. ustaška brigada, sa ukupno 14 bataljona i oko 6.500 vojnika; kao i 16. dopunska divizija u Zagrebu.

U operativnom pogledu 2., 4. i 13. divizija bile su potčinjene 69. njemačkom rez. armijskom korpusu u Zagrebu, s tim što su bile dužne, u pogledu osiguranja komunikacija, da izvršavaju i naređenja 1. korpusnog područja. Granica između divizija preko Turopolja i Pokuplja išla je linijom: Turopolje

— Kravarsko — Klinča Selo — Samobor (sve zaključno za 2. diviziju). Znači da je Peščenica potpadala pod 4. diviziju u Sisku, a Zdenčina pod 13. diviziju u Karlovcu.²

U vezi sa formiranjem 1. udarne ustaško-domobranske divizije, Regrutni bataljon Poglavnikove gardijske brigade otišao je polovinom novembra iz Jastrebarskog i Karlovca u Zagreb. U Jastrebarskom je bio u formiranju ustaški posadni bataljon (tadašnje brojno stanje oko 650 ustaša), koji je potpao pod 3. ustašku brigadu. Takav bataljon je bio već formiran u Karlovcu i u Ozlju. Formiranje tih bataljona imalo je za cilj da se ostali ustaški bataljoni, koji su oktobra te godine preimenovani iz posadnih u operativne,³ ne vезuju za uporišta kako bi postali operativno upotrebljiviji.

U tom periodu na dijelu željezničke komunikacije Zagreb — Karlovac bile su raspoređene slijedeće neprijateljske snage:

— 1. bataljon 20. ustaške brigade sa po jednom četom u s. Remetina, s. Leskovac i Sv. Klara;

— 4. bataljon 20. pješadijske brigade u s. Babići (za osiguranje želj. stanice Horvati);

— »B« bataljon 1. rez. lov. puka Draganići — Jastrebarsko i Zdenčina;

— Posadni ustaški bataljon u Jastrebarskom;

— 5. ustaški bataljon — Lazina, Domagović i Jastrebarsko.

Ukupno u zahvatu te komunikacije, bez Zagreba i Karlovca, pet bataljona sa ukupno oko 3.200 — 3.400 vojnika relativno dobro naoružanih.

Stab 34. divizije odlučio je, imajući u vidu opšti zadatak koji je primio od strane štaba 4. korpusa, da napadne neprijateljsko uporište u s. Babićima, gdje se nalazio 4. bataljon 20. pješadijske brigade, koji je u sistemu neprijateljskog osiguranja te komunikacije predstavljao tada, po ocjeni štaba 34. divizije, najslabiju tačku. Bataljon je bio u taktičkom pogledu potčinjen 1. njemačkom rez. lov. puku. Njegovo brojno stanje iznosilo je 410 vojnika, a naoružan je bio, pored pušaka, sa 18 puškomitraljeza, 8 teških mitraljeza, 12 lakih i 8 teških minobacača. Uporište je bilo utvrđeno po tipu poljske fortifikacije izvan samog sela, sa žičanom ogradom bez minskih polja. S obzirom na to što su u selu sve kuće drvene, one nisu mogle poslužiti za odbranu.

² Arhiv VII, k. 58, reg. br. 8/2—1: u vezi sa naredjenjem MINORS-a, op. br. 10700 od 21. novembra 1944.

³ Isto, k. 58, reg. br. 7/2: Naredjenje zapovjedništva 1. zbornog područja, br. 6765 od 24. oktobra 1944.

Štab divizije je u odluci da se izvrši napad na to uporište prije svega računao na iznenađenje. Ovaj neprijateljski bataljon nalazio se do pre kratko vrijeme na obuci u Njemačkoj (u Stokerau). Računalo se da im je situacija na terenu nedovoljno poznata i da nisu vični borbi sa partizanima.

Zadatak za napad na uporište dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Karlovačka brigada obezbjeđivala je ovaj napad od neprijateljskih intervencija iz pravca Zdenčine, a Zumberačka iz pravca Samobora i Zagreba, a jednim bataljonom je napadala neprijateljsku posadu u bunkerima na potoku Lomnici.

U svojoj zapovijesti i kasnijoj dopuni, štab divizije je precizno odredio zadatak brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« i to:

»Sa tri bataljona napasti neprijateljsko uporište u Babići i to: sa jednim bataljonom iz sjeverozapadnog pravca duž sela Benceković, sa jednim bataljonom iz sjeveroistočnog pravca, a sa jednim bataljonom iz južnog pravca preko sela Gorjanci. Kao glavni pravac uzeti sjeverozapadni pravac. Jedan bataljon držati u rezervi na sjeverozapadnom pravcu kod štaba brigade. Bateriju teških bacača postaviti jugoistočno od s. Pipići, pored puta Pipići — Benceković. Brdskim topom potpomoći napad bataljona koji napada iz južnog pravca i postaviti ga kod same pruge, te njim tući prve bunke do pruge. Baterijom teških bacača potpomoći prodor bataljona koji napada iz sjeverozapadnog pravca tukući rovove i bunke ispod njega. Za likvidiranje nadzemnih bunkera na tom pravcu koristiti protukolski top...⁴

U dopuni svoje operativne zapovijesti⁵ štab divizije precizirao je još nekoliko pitanja. Naređeno je bilo, pored ostalog, da štabovi bataljona do 21 sat izvrše izviđanje neprijateljskih položaja na pravcima napada svojih bataljona i da jedinice u rezervi formiraju odjeljenja za izvlačenje plijena, kako se ostale jedinice ne bi zadržavale oko toga. Zatim da se jurišni pioniri iz inženjerske čete brigade pridodaju bataljonu koji napada na glavnom pravcu, a brdski top bataljonu koji napada na južnom pravcu. Određeno je da artiljerijska priprema treba da traje 5 minuta.

⁴ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 44/1.

⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 23—5/3.

Štab brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, realizirajući ovako postavljene zadatke štaba divizije, odredio je:

— na sjeverozapadni pravac — 3. bataljon, na južni pravac — 4. bataljon, ojačan odjeljenjem minera i jednim brdskim topom; na sjeveroistočni pravac — 2. bataljon, a 1. bataljon u brigadnu rezervu.

Početak napada predviđen je za 10. decembar u 21 sat. Prije pokreta na zadatak u svim jedinicama izvršena je temeljita provjera ispravnosti naoružanja. Iskustvo iz posljednjih akcija u kojima su oruđa zatajivala ukazalo je i na potrebu takve provjere.

Brigada se u toku 10. decembra do 14 sati prikupljala u rejonu k. 215 (Hrašće). Tu je o značaju zadatka postrojenim jedinicama govorio politički komesar brigade. Pred borce je iznijeta čitava situacija. Rečeno je da je neprijatelj dobro ukopan, da je dobro naoružan i da borba vjerojatno neće biti laka. Do s. Ašpregeri brigada se kretala u jednoj koloni. Od tog sela su bataljoni krenuli na izvršenje zadatka u samostalnim marševskim kolonama.

Sve jedinice došle su na polazne položaje pola sata prije početka napada. U toku podilaženja neprijatelj je vjerojatno nešto osjetio, jer je povremeno otvarao slabiju vatru. Jedinice, međutim, nisu odgovarale na vatru neprijatelja, već su se i dalje privlačile do žičane prepreke. U 21,15 sati otvorena je snažna minobacačka vatra čijom snagom i preciznošću je neprijatelj već u samom početku napada bio pokoleban i dezorganiziran. Po prekidu vatre sve jedinice, bez izuzetka, izvršile su snažan juriš i već u prvom naletu bilo je mnogo zarobljenih. Borci su hrabro uskakivali u rovove i iz zaplijenjenih mitraljeza odmah otvarali vatru po neprijatelju. Četa 3. bataljona je zarobila čitavu četvu na čelu sa oficirima u momentu kada su se dogovarali o mjerama koje bi trebalo preduzeti. Jedna jača neprijateljska grupa je odmah u početku pokušala da se organizirano probije prema s. Stupniku kroz sjeverni dio sela, ali je dejstvom 3. bataljona odbačena na trag u uporište. U selu su zapaljene dvije kuće i one su tada osvijetljavale neprijatelja koji je panično lutao po uporištu tamo-amo. Iza toga neprijatelj je u više manjih grupa pokušao proboj prema sjeveru i istoku, što mu je

djelimično uspjelo, jer rezerva 2. bataljona nije bila dobro postavljena, pa štab bataljona nije mogao na vrijeme da intervenira. Intervencija brigadne rezerve, zbog udaljenosti i još neuspostavljene telefonske veze sa štabom 2. bataljona, ne bi bila pravovremena. Dvije čete upućene u gonjenje nisu mogle stupiti u dodir sa odbjeglih neprijateljskim grupama.

Već u 21,50 sati, dakle poslije svega 25 minuta, borba je bila prekinuta sa teškim gubicima neprijatelja — 205 zarobljenih (među njima i komandant bataljona) i 40 ubijenih,⁶ pri čemu je zaplijenjeno: 5 teških bacača, 7 lakih bacača, 7 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 218 pušaka, 8 šmajsera, 10 pištolja, 506 mina za teške i 1.450 mina za lake bacače, 53.000 metaka, 400 ručnih bombi i mnogo drugog ratnog materijala i opreme.

Brigada je pri tome imala 12 mrtvih i kasnije umrlih i 13 ranjenih i to najviše pri sprečavanju proboja neprijateljskih grupa iz uporišta.

U borbi se posebno istakao 3. bataljon, čija je najveća zasluga što je uporište tako brzo zauzeto. Ovog puta se istakao i 4. bataljon koji je na svom pravcu napada morao savladati i teško zemljište.

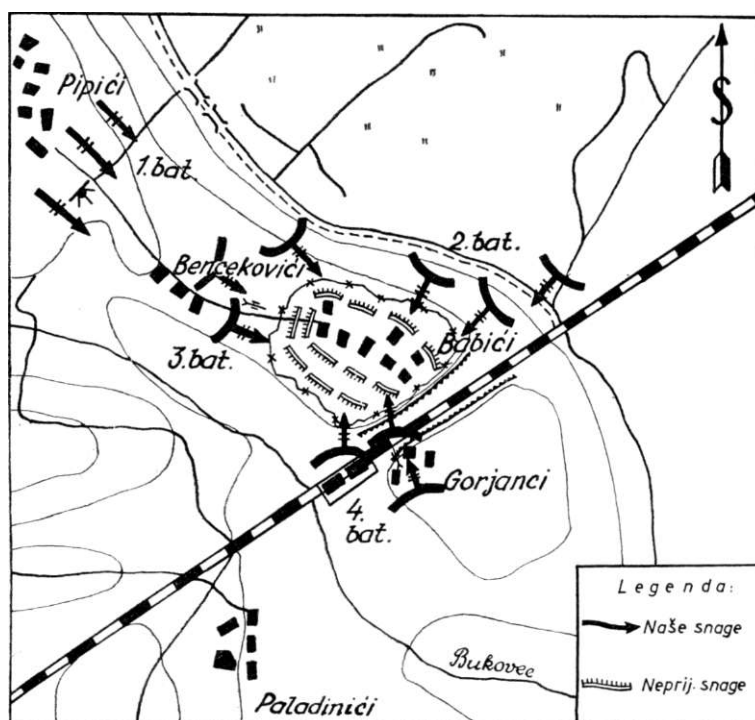
Osim ove akcije, porušena je i pruga, u dužini od nekoliko stotina metara na 286 mjesta. Žumberačka brigada, odnosno njen 3. bataljon, uspješno je napala bunke na potoku Lomnici, pri čemu je zarobila 6 neprijateljskih vojnika, a 3 su ubijena.⁷

To je bio veliki uspjeh brigade, postignut za relativno kratko vrijeme. Tome je najviše doprinijela: snažna

⁶ Arhiv VII, k. 45, reg. br. 14/1—1. U izvještaju štaba brigade stoji da je bilo ubijeno 87 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira. Da je broj ubijenih daleko veći od iznetog u ovom spisu tvrde i bivši pripadnici brigade koji su učestvovali u ovoj borbi. Da su navodi brigade točniji govori i neprijateljski podatak da se iz uporišta spasilo samo 65 pripadnika posade. Ja sam kao točan podatak, prema uobičajenoj praksi, uzeo onaj iz navedene nepr. dokumentacije.

⁷ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 9/4: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 280 od 19. decembra 1944; k. 1230, reg. br. 9/5: Izvještaj štaba brigade, op. br. 28 od 16. decembra 1944; k. 59, reg. br. 2/1—7: Izvještaj 2. ustaško-domobranske divizije 1. korpusnog područja za 10. decembar 1944.

i precizna minobacačka vatra, vrlo energičan napad, a prije svega pravilno odabran objekat napada i dobra organizacija i priprema napada. Jedina slabija točka je nedovoljno oprezan rad štaba 2. bataljona, koji je dozvolio da se nepirjatelj dijelom snaga (oko 65 ljudi) probije iz uporišta.

Napad, na Babice 10. decembra 1944.

Na 410 neprijateljskih vojnika napadalo je 6 četa (rezerve nisu uopće upotrebljavane) sa ukupnim brojem od oko 360 vojnika. Odnos u teškim minobacačima bio je 8:4 u korist neprijatelja, u topovima 2:0 u korist napadača. Iz ovog se vidi da su snage bile uglavnom izjednačene. Ovdje je, prije svega, došla do izražaja svijest i borbeni moral boraca brigade. Uspjeh je još veći ako se ima u

vidu činjenica da je neprijatelj izgleda ipak uočio podilaženje bataljona i u izvjesnom stepenu spreman dočekao napad jedinica brigade.

Štab divizije u određenoj situaciji izabrao je dobar objekat napada, jakog, a ujedno i slabog neprijatelja. Jakog po broju i naoružanju, a slabog da se snađe u situaciji u kojoj se našao poslije dužeg boravka na obuci u Njemačkoj. Komandant tog bataljona u svom izvještaju višoj komandi cijenio je sposobnost bataljona kao srednju, ali i »... Ako se oduzmu planirani podoficiri vrijednost će biti veoma slaba. Najnovija popuna je najlošijeg kvaliteta. Bojna ima 3 vrste puškomitraljeza, češke, engleske i italijanske...« Tražio je bolju popunu i smatra da je bojna u stvari ojačana četa. »... Odjeća je slaba, 130 vojnika ima ljetne hlače, pokreti su veliki. Bojna taktički potčinjena 1. lov. rez. puku. Intervencija kod komande tog puka nije pomogla. Ako se ovo ne riješi posljedice mogu da budu vrlo teške...«, i dalje: »Bojna ima veliki broj bjegunaca, jer je prestrojena od povratnika sa tečaja iz Njemačke, pa je svatko žudio u svoje bivše postojbe. Jedan je odnio sa sobom puškomitraljez, a jedan laki bacač...«⁸

Ujutro, u 1 sat, 11. decembra jedna nepotpuna ustaška četa iz Leskovca (60 vojnika), sa blindom, imala je namjeru da prodre u s. Babiće, gdje ju je dočekao 1. bataljon brigade i nanio gubitke od 3 ubijene i 2 ranjene ustaše. Bataljon pri tome nije imao gubitaka.⁹

*

Štab 34. divizije planirao je dalje udare po neprijateljskoj živoj sili u neposrednoj blizini Zagreba. Poslije napuštanja osiguranja pruge Zagreb — Sisak dijelova 1. KKD i uništenja 4. bataljona 20. pješadijske brigade u s. Babićima, u trokutu između Zagreba — Samobora — Zdenčine ostalo je više uporišta sa manjim posadama. Tako je u Zavodu u s. Kalinovica bila 4. četa 3. bataljona 20. pješadijske brigade (oko 80 vojnika i 40 žandarma),

⁸ Isto, k. 113, reg. br. 16/4—1.

⁹ Isto, k. 1227, reg. br. 2/7: depeša br. 645 od 12. decembra 1944. Neprijateljski gubici nisu mogli biti potvrđeni.

u s. Stupnik 50 vojnika iz iste brigade i grupa avio-mehaničara Nijemaca sa aerodroma Lučko; u s. Remetinec 1. četa 1. bataljona 20. ustaške brigade; u s. Lučko grupa protuavionske artiljerije (Nijemci); u s. Kerestinec artiljerijska škola NDH i u s. Leskovac 2. četa 1. bataljona 20. ustaške brigade.

Prema odluci štaba divizije Žumberačka brigada 13/14. decembra trebalo je da napadne posadu u s. Kalinovac i obezbjeđuje se iz pravca Samobor, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« da napadne posadu u s. Stupnik i obezbjeđuje napad na Kalinovicu i Stupnik iz pravca Zdenčine (na pruzi i cesti) i Zagreba.

U vezi sa tom odlukom štaba divizije, štab brigade svojom zapoviješću¹⁰ razradio je slijedeći plan: 1. bataljon (bez jedne čete) napada uporište u s. Stupnik; 3. bataljon (bez jedne čete) obezbjeđuje napad od neprijateljskih intervencija iz pravca Leskovac i Zagreb; 2. bataljon u zasjedi na glavnoj komunikaciji Klinča Selo — Stupnik kod s. Sluki; 4. bataljon u zasjedi na pruzi Zdenčina — Zagreb, kod s. Vidalin; po jedna četa iz 1. i 3. bataljona sačinjavale su brigadnu rezervu.

Na izvršenje zadatka jedinice brigade su krenule u dvije kolone: desna kolona sastava — 1. i 3. bataljona sa odjeljenjem teških minobacača, odjeljenjem minera sa nagaznim minama i eksplozivom, dijelom brigadnog previjališta, čete za vezu i štaba brigade prikupljala se do 14 sati kod k. 215 (s. Hobolić) i krenula na zadatak pravcem s. Horvati — s. Rakov Potok; lijeva kolona sastava 2. i 4. bataljon, odjeljenja teških minobacača, odjeljenje minera sa nagaznim minama i eksplozivom, dio brigadnog previjališta i dio štaba brigade prikupljao se do 15 sati u s. Kramarići i trebalo je da krene pravcem s. Kupinec — s. Vidalin. Međutim, neprijateljska akcija iz Zdenčine toga dana po podne omela je taj pokret druge, lijeve kolone i njen odlazak na izvršenje zadatka.

Za vrijeme pokreta prve kolone dobiveni su novi obavještajni podaci iz kojih se saznalo da je domobranska posada napustila s. Stupnik, ali da se u selu nalazi

¹⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 24—1/3: Zapovijest štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« op. br. 25 od 13. decembra 1944.

njemačko protuavionsko uporište za obezbjeđenje aerodroma Lučko, nepoznatog brojnog stanja i naoružanja. Pretpostavljalo se da ima oko 150 Nijemaca. Komandant brigade je u toku marša donio odluku za napad na protuavionsko uporište i bataljonima izdao nova naređenja. U vezi sa ovom odlukom 1. bataljon sa 1. i 3. četom i 3. bataljon sa 2. i 3. četom trebalo je da izvrše prepad, dok su se 2. četa 1. bataljona i 1. četa 3. bataljona nalazile kod mlina u s. Stupnik, u brigadnoj rezervi. Jedinicama je bilo naređeno da se dejstvuje što brže i energičnije, prije svega zbog mogućnosti vrlo brze intervencije iz Zagreba i sa aerodroma.

Kišovita i tamna noć omogućila je da se jedinice neopaženo privuku do samog uporišta. Prepad je izvršen u 23,30 sati snažnom vatrom pješadijskog naoružanja i ručnim bombama. 2. četa 3. bataljona napala je zgradu gdje je spavao komandant posade također ručnim bombama. Među bombašima isticao se puškomitraljezac Kovršin koji je prvi bacio bombe u zgradu. U zgradi je poginulo 10 Nijemaca, a 3 podoficira izašla su iz zgrade sa rukama podignutim u znak predaje. 3. četa 1. bataljona pod komandom Hadžimov Mihajla napala je vatrene položaje i uništila više njih skupa sa protuavionskim oruđima i reflektorima. Neprijatelj je djelimično potučen, a većim dijelom se izvukao iz uporišta prema aerodromu Lučko. Pri tome je imao 15 mrtvih, među kojima i komandira protuavionske jedinice i 3 zarobljena podoficira. Uništena su 2 reflektora, 1 brzometni pav-top, 3 trocjevna pav-mitraljeza, 2 kamiona i dr.

Bataljoni su imali 4 ranjena druga.

Bataljoni su se u 1 sat 14. decembra povukli iz s. Stupnik.¹¹

Dok su se sve jedinice 34. divizije 13. decembra pripremale za izvršenje dobivenih zadataka, neprijatelj je koncentrirao u Zdenčini »B« bataljon 1. rez. lov. puka i jednu četvu ustaša i tim snagama tog dana po podne izvršio ispad prema Pisarovini. Jedinice Zumberačke brigade bile su u početku iznenađene, jer se toga dana očekivao dolazak Nijemaca na uobičajenu razmjenu zaro-

¹¹ Isto, k. 1230, reg. br. 13/7 i 14/9.

bljenika. Borbe koje su započele u 14,30 sati trajale su do 20 sati, kada se neprijatelj povukao prema s. Bratini. Stab divizije je za sutradan planirao protunapad — na ove neprijateljske snage, pa je u toku noći naredio pregrupiranje snaga. Međutim, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« bila je sa dva bataljona još u pokretu iz napada na s. Stupnik i stigla u s. Goricu tek pred podne 14. decembra. Karlovačka brigada bila je u s. Kupčina, pa ni ona nije uspjela da na vrijeme stigne. To je omogućilo neprijatelju da 14. decembra u 8,30 sati nastavi napad i potisne Žumberačku brigadu. Neprijatelj je izbio do s. Velika. Po pristizanju Karlovačke brigade i prikupljanju brigade »Franjo Ogulinac Seljo« prišlo se odmah ostvarivanju predviđenog manevra štaba divizije, tj. udar u neprijateljski lijevi bok i pozadinu. Neprijatelj, koji je bio veoma oprezan, pravovremeno je osjetio manevar jedinica 34. divizije, pa se u 13 sati naglo povukao prema Zdenčini, gonien jedinicama divizije. Teško je ocijeniti cilj i smisao ovog neprijateljskog ispada a ne povezati ga sa planiranom akcijom divizije 13/14. decembra. Na kraju i ne samo sa ovom planiranom akcijom, već i sa mnogim drugim do tog vremena. Vjerojatno je otkrivanje špijunske grupe koje je izvršeno početkom februara 1945. godine jedan dio odgovora na to pitanje. Neprijatelju je ipak uspjelo da barem djelimično poremeti predviđenu akciju divizije. Neprijateljski ispad je u početku uspio zbog toga jer su se sve tri brigade našle u nepovoljnom položaju. Premorenost brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačke brigade poslije teškog noćnog marša, nije dozvoljavala da se one ranije upotrijebe za napadna dejstva.

Brigada u ovoj borbi je imala jednog poginulog, 2 ranjena, a jedan borac — kurir je nestao.

Već 15.16. decembra 2. i 4. bataljon, pod komandom adutanta brigade Ajdinović Ljubana, nalazili su se u zasedi na cesti s. Remetinec — s. Sv. Klara. 2. bataljon ojačan pt-puškama i pt-bacačima bio je na glavnoj cesti, a 4. bataljon bio je u s. Botinec kao rezerva i ujedno osiguravao pravce koji izvode od s. Leskovac. S obzirom na to što cestom niko nije naišao, to je 3. četa 2. bataljona, pod komandom Zivanović Nedeljka, napala željezničku stanicu Remetinec, odakle je neprijatelj panično pobje-

gao. Neprijateljski gubici — 1 mrtav i 1 ranjen a zaplijene su 2 puške. U s. Remetinec se tada nalazio štab 1. bataljona 20. ustaške brigade sa 1. četom. U toku 17. decembra 1. i 3. bataljon postavili su zasjedu kod željezničke stanice Horvati, ali neprijatelj nije naišao. Noću 20/21. decembra 2. i 3. bataljon obezbjeđuju konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja u s. Brezovica i s. Demerje.

*

Poslije intenzivnih dejstava na prugu i uporišta između Jastrebarskog i Zagreba, štab divizije prebacuje težište dejstava na prugu između Jastrebarskog i Karlovca.

U tom trenutku na tom prostoru nalazila su se ova uporišta: *Jastrebarsko mjesto i želj. stanica* — štab »B« bataljona 1. rez. lov. puka sa dvije čete, ustaški posadni bataljon i dvije čete 5. ustaškog bataljona; s. *Domagović* — 2. četa 5. ustaškog bataljona; s. *Lazina* — 1. četa 5. usškog bataljona; s. *Draganić* — četa iz »B« bataljona 1. rez. lov. puka i četa 5. ustaškog bataljona.

Stab divizije donio je odluku da 24/25. decembra snagama Karlovačke brigade likvidira posadu u selu i želj. stanici Lazina, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« posadu u selu i želj. stanici Domagović. Dan napada poklapao se sa katoličkim praznovanjem Božića i smatralo se da će neprijateljske snage toga dana biti manje spremne, što bi trebalo da olakša napad.

Prema obavještajnim podacima 2. četa 5. ustaškog bataljona 3. ustaške brigade imala je 80 vojnika, a naoružani su bili sa 6 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 1 lakim i 1 teškim bacačem, 1 pt-topom. Uporište je obuhvatalo željezničku stanicu, ali se nije tačno znalo i koji dio sela. Oko uporišta bila je postavljena jednoreдна žičana ograda. Na zapadnoj strani odbrana se naslanjala na želj. prugu i tu je bilo više bunkera od kamena obloženih i natkrivenih zemljom. Na ostalom dijelu uporišta bili su iskopani natkriveni rovovi. Neprijatelj za odbranu nije koristio zgrade u selu.

Stab brigade je za izvršenje tog zadatka donio slijedeću odluku:¹²

¹² Isto, k. 1230, reg. br. 25/3.

- za napad na uporište određeni su 1. i 2. bataljon, vod jurišnih pionira i prateća četa (4 teška bacača);
- za obezbjeđenje iz pravca s. Jastrebarsko 3. i 4. bataljon (bez 1. čete) i odjeljenje minera;
- brigadna rezerva 1. četa 4. bataljona.

Zbog teškog terena, preko kojeg se maršovalo (Kupčinska šuma i Crna mlaka), na izvršenje zadatka krenulo se mnogo ranije, jer se nije moglo pretpostaviti na kakve će se sve prepreke na putu naići. S obzirom na to da je marš izvršen znatno brže nego što se to pretpostavljalo, desilo se da se do s. Domagovići stiglo čak dva sata ranije. Čekati dva sata sa početkom napada bilo je, s obzirom na vremenske prilike i slabu odjevenost i obučenost brigade, besmisleno i zbog toga je poslije kraćeg predaha naređeno da se otpočne sa nastupanjem. Takvoj odluci doprinio je još jedan događaj. Bataljoni su se približili selu neprimjetno, sem čete 2. bataljona, koja je nastupala kroz samo selo i naišla na neprijateljsku patrolu, što je neprijatelju bio signal da se nešto sprema. U tom sukobu sa patrolom desetar Hrlić Nikola je golim rukama oteo ustaši puškomitraljez. Da se ne bi kompromitirao planirani napad štab brigade je naredio da 1. i 2. bataljon odmah, bez zadržavanja, otpočne napad. Četa 2. bataljona je poslije rastjerivanja neprijateljske patrole energično nastupala dalje kroz selo. Bataljoni su vrlo brzo probili neprijateljsku odbranu i ušli u selo. Nešto jači otpor neprijatelj je pružao na groblju i u zahvatu pruge, ali je hitnim naletom jedinica i to brzo likvidirano. Međutim, neprijatelj uspjeva da se probije na spoju 1. i 2. bataljona u pravcu s. Novaki i to prije svega krivicom štaba 1. bataljona, koji nije produžio napad prema groblju i želi. stanici, već se suviše dugo zadržavao u zauzetom dijelu sela. Borba je bila oko 21 sat već završena i bez znatnijeg neprijateljskog otpora. Stekao se dojam da neprijatelj ništa drugo nije želio nego da se što brže izvuče ispod udara naših jedinica. Bilo je očigledno da je moral i borbenost ustaških jedinica bila svakim danom sve slabija¹³

¹³ Uhapšeni poznati ustaški komandant Tomljenović Josip Bracco, koji je 1944. godine bio komandant 33. ustaškog bataljona 3. ustaške brigade, rekaó je na saslušanju, između ostalog, i slijedeće: »Ni 3. zdrug, iako smatran za jedan od najboljih

Neprijatelj je u toku napada tri puta pokušao da se iz Jastrebarskog, duž željezničke pruge, probije u pomoć napadnutom uporištu, ali je sva tri puta odbijen od strane 3. bataljona. Intervenirale su snage »B« bataljona 1. rez. lov. puka.

U toj akciji porušen je most na željezničkoj pruzi preko potoka Molunje i pruga ispred zasjede 3. bataljona. U borbi je ubijeno 26 neprijateljskih vojnika, 7 je ranjeno, a 31 je zarobljen.¹⁴ Zaplijenjena su 3 laka bacača, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 3 avionska mitraljeza, 31 puška, 1 šmajser, 26.000 metaka, 574 mine i mnogo drugog materijala.

Prvi i 2. bataljon imali su pri tome 2 mrtva i 4 ranjena. U borbi je utrošeno oko 7.900 metaka, 43 minobacačke mine i 5 mina za pt-bacače.¹⁵ Iste noći Karlovačka brigada je zauzela uporište s. Lazina i pri tome zaplijenila 1 pt-top 47 mm.

2. Obrambene borbe u rejonu Hasan-brijega

Poslije uspješnog napada na s. Domagović i s. Lazinu snage 34. divizije smjestile su se na odmor u slijedeće regione: Karlovačka brigada u širi rejon D. Kupčina; brigada »Franjo Ogulinac Seljo« u širi rejon Pisarovine i to: 1. bataljon u s. Hasan-Brijeg, 2. bataljon u s. Juriša, 3. bataljon u s. Bratina, 4. bataljon u s. Žeravica, štab brigade i prištapski dijelovi u s. Jamnica.

zdrugova, nije se više mogao, kao ni ostali stari i novoformirani, oteći defanzivnom duhu koji se u njega uvukao... « (Arhiv VII, k. 9. I. O, reg. br. 6/1—19).

¹⁴ U izvještaju MUP-a NDH — Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost — kaže se: »Posada u Domagoviću 1 satnija ustaša. Sedam ustaša ranjeno i 11 poginulo. U s. Cvetković zarobljen 31 domobran i ustaša na dopustu preko Božićnih praznika«. (Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 19/670).

U neprijateljske gubitke štab brigade unio je i gubitke neprijateljskih snaga koje su intervenirale iz Jastrebarskog, zbog toga se podatak štaba brigade o neprijateljskim gubicima može uzet: kao tačan.

¹⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 11/5: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, op. br. 35 od 30. decembra 1944. i k. 45, reg. br. 28/1—1: Izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH za 28. decembar 1944.

Neprijatelj je bio obaviješten o prisustvu snaga 34. divizije u navedenim rejonima. On je čak pretpostavljao da se u navedenim rejonima nalaze snage 8. i 34. divizije. Da bi barem donekle obezbijedio prugu Zagreb — Karlovac odlučio se da ofanzivnim dejstvom napadne ove prikupljene snage »koje su vršile stalne napade na naše posade duž željezničke pruge Karlovac — Zagreb.

U akciji su učestvovala sve momentalno raspoložive snage u širem rejonu Karlovac. U akciji je utvrđeno prisustvo 3. ustaške brigade 13. hrvatske divizije i 1. njemačkog rez. lov. puka. Polazne baze za napad bile su na pravcu s. D. Kupčine (prema Karlovačkoj brigadi) — s. Rečica, na pravcu Pisarovina (prema brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«) — s. Zdenčina.

Čim se saznalo za neprijateljski napad prema Pisarovini, štab divizije naredio je Zumberačkoj brigadi, Samoborsko-jaskanskom odredu i Karlovačkom odredu da se što više aktiviraju na liniji Karlovac — Draganići — Zdenčina i da time odterete snage divizije angažovane u borbama protiv jakih neprijateljskih snaga, kao i da iskoriste oslabljenost uporišta radi napada.¹⁶

Na pravcu Pisarovine učestvovala su jedinice »A« i »B« bataljona i marševska četa 1. rez. lov. puka sa haubičkom baterijom i dijelovi 5. ustaškog bataljona sa oko 1.400 vojnika. Na pravcu Kupčine, prema Karlovačkoj brigadi učestvovala su jedinice 3. ustaške brigade koje su se u toku 26. decembra prikupljale u rejonu s. Rečice.

Neprijateljska namjera na pravcu prema brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« bila je da sa manjim snagama (uglavnom ustašama) vezuje snage brigade na putu s. Bratina — Pisarovina, a da sa glavnim snagama (1 njem. rez. lov. puk) udari u bok i pozadinu brigade preko s. Hasan-Brega. U tom cilju neprijatelj je u toku noći 26/27. decembra izvršio koncentriranje svojih glavnih snaga u rejonu s. Kraljevac na pravcu s. Hasan-Breg i pomoćnih snaga u rejonu s. Kupa na pravcu s. Bratina.

Štab 34. divizije je bio na vrijeme obaviješten o koncentracijama neprijatelja i očekivao je njegov napad, ali

¹⁶ Arhiv VII, k. 1227—II, reg. br. 2/7: depeša br 706 od 28. decembra 1944.

nije znao gdje će on nanijeti glavni udar a niti jačinu snaga koje se koncentriraju. S obzirom na to da je raspored brigade bio već prilagođen odbrani tog pravca, nisu bile preduzimane nikakve posebne mjere u vezi sa rasporedom bataljona, sem što su sve jedinice rano ujutro izašle na položaje (sk. 30).

Ujutru 27. decembra u 8 sati neprijatelj je uz pomoć artiljerije preduzeo snažan napad na 1. bataljon u s. Hasan-Brijeg, dok je manji pritisak vršio na 3. bataljon u s. Bratini. Štab brigade je odmah uočio da neprijatelj svoje težište napada baca na Hasan-Brijeg, da najprije ovlada njime, a zatim udari u bok bataljonima na pravcu Bratina — Velika. Zbog toga u 9,15 sati štab brigade donosi odluku da napusti s. Bratinu i da čitavom brigadom napadne neprijateljsku kolonu koja je napadala na Hasan-Brijeg. Stoga je naređeno 1. bataljonu da se po svaku cijenu održi u Hasan-Brijegu, 3. bataljonu da krene u Hasan-Brijeg i ojača odbranu 1. bataljona, 4. bataljonu da sa južnih padina s. Gorice vatrom i pokretom pomaže odbranu Hasan-Brijega a 2. bataljonu da krene u s. Mioković. Međutim, ni 3. ni 4. bataljon nisu mogli izvršiti naređenje štaba brigade, a 1. bataljon je dolazio u sve težu situaciju, te je štab brigade bio prisiljen da naredi oko 11,30 sati da 1. bataljon napusti Hasan-Brijeg. 1. bataljon se povukao dijelom prema s. Žeravici a manjim dijelom prema s. Velika. Kada se bataljon već počeo povlačiti, borci su primijetili da je u jednoj kući ostala opkoljena jedna drugarica sa ranjenim drugom. 3. četa tog bataljona na čelu sa komandir Habesimovim smjelim jurišem odbacila je neprijatelja i spasila i ranjenog borca i drugaricu. Bataljon je do tog vremena imao 25 ranjenih (među ostalima iz 1. čete 2 vodnika i komesar čete, iz 2. čete 1 vodnik, iz 3. čete komandir čete i pomoćnik komesara čete) i 8 poginulih. Poslije zauzimanja Hasan-Brijega neprijatelj je zastao i zatišje je trajalo oko jedan i po sat.

U 13 sati štab brigade donosi odluku za protunapad sa tri bataljona na neprijatelja koji je zauzeo Hasan-Brijeg. U vezi s tim naređuje 3. bataljonu da napadne iz pravca s. Velika u zahvatu ceste, 4. bataljonu sa pravca s. Žeravica — a 2. bataljonu iz pravca s. Mioković. 1. bataljon ostavljen je na položajima u s. Žeravici, u bri-

gadnoj rezervi, sa zadatkom da vatrom podržava protunapad i da izvrši eventualan prihvata jedinica u slučaju neuspjeha protunapada.

U tom momentu 4. bataljon izvještava štab brigade da jedna neprijateljska kolona, jačine oko 200 vojnika, nastupa od Visokog brijega ka Zdelarovom brijegu. Štab brigade je naredio štabu 2. bataljona da što prije ispita situaciju. Na kraju je konstatirano da je to četa 2. bataljona koja se vraćala sa akcije na pruži Zagreb — Karlovac. Bio je to jedan sat izgubljenog vremena, a dotle je neprijatelj nastavio napad i pokušao da se probije prema Žeravici, ali su svi ti pokušaji, ma kako bili energični, bili odbijeni.

U 14 sati sva tri bataljona prelaze u protunapad. Pod snažnim dejstvom, naročito 3. bataljona na pravcu s. Velika — Hasan-Brijeg (koji je pri tome imao 8 poginulih i 13 ranjenih — među kojima i komandant bataljona, komandir i komesar 2. čete i komandir 3. čete), neprijatelj je napustio Hasan-Brijeg i povlačio se preko k. 174 i s. Deželić ka Bratini. U gonjenje su upućeni 2. i 4. bataljon pod komandom operativnog oficira brigade Ajdinović Ljubana. Dok je 2. bataljon angažovan u borbi sa zaštitnicom s. Zunci, 4. bataljon je upućen preko sjevernog dijela s. Bratine da odsječe neprijateljsku zaštitnicu u s. Zunci, ali je na komunikaciji naišao na snažnog neprijatelja i bio odbačen. Neprijatelj se poslije toga povukao u s. Bratinu iza potoka Peščenka, gdje je i zanoćio. Brigada je tog dana imala 54 ranjena i 23 poginula.

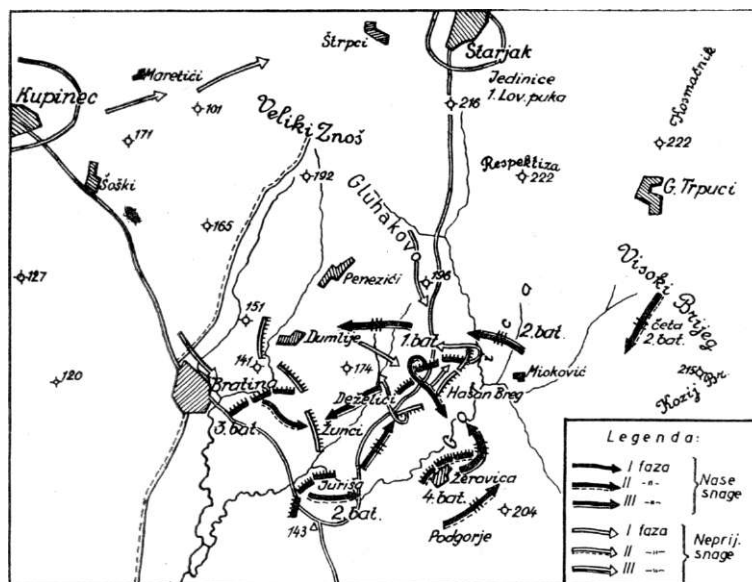
Preko noći nije se dolazilo u dodir sa neprijateljem. Osnovni plan za sutradan imao je opet pečat pasivnog iščekivanja neprijateljskog napada.

Brigada je u toku noći izvršila slijedeći raspored bataljona: s. Juriša 4. bataljon, s. Velika 3. bataljon, s. Hasan-Brijeg 2. bataljon, s. Žeravica 1. bataljon.

U toku noći neprijatelj je ponovno prebacio veći deo snaga preko šume Veliki znaš na pravcu s. Kraljevac — Hasan-Brijeg i ujutro 28. decembra obnovio napad na Hasan-Brijeg opet iz istog pravca. Duž komunikacije s. Bratina — s. Velika vršio je manje ispade koji su odbijeni.

Poslije jednosatne borbe, neprijatelj je uz pomoć snažne artiljerijske i minobacačke vatre uspio da izbaci 2. bataljon iz Hasan-Brijega, pa se on povukao na prihvatne

položaje sjeverno od s. Žeravica. Štab brigade u 9 sati donosi ponovnu odluku za protunapad. U vezi s tim, 3. bataljon iz s. Velika upućen je u s. Gorice radi bočnog napada na selo. Zbog zamora boraca, a djelimično i zbog gubitaka prošlog dana, bataljoni su dejstvovali sporo, tako da je protunapad 4, 2. i 3. bataljona započeo tek u 12 sati sa južnog, istočnog i sjeveroistočnog pravca. Poslije jednosatne borbe, neprijatelj je izbačen iz Hasan-Brijega i povukao se prema s. Bratina. Gonjenje dva bataljona ponovo nije dalo rezultata. Neprijatelj je zanoćio u s. Bratina,

Odbrambene borbe kod Hasan-Brijega 27. i 28. decembra 1944.

ali je 29. decembra rano ujutro u 4 sata napustio s. Bratinu i povukao se dijelom snaga prema Zdenčini, a dijelom snaga prema s. Donja Kupčina, gdje je učestvovao u napadu na jedinice Karlovačke brigade. 3. bataljon koji je u toku noći 28/29. decembra bio na predstražarskom položaju nije na vrijeme primijetio odlazak neprijatelja

prema s. Kupčini. U toku 28. decembra brigada je imala 16 ranjenih i 7 poginulih.

Ukupni gubici brigade u ovoj borbi bili su — 30 mrtvih i 63 ranjenih. Među poginulima bilo je 10 rukovodilaca. Pri tome su izgubljena 3 puškomitraljeza, 1 pt-puška i 16 pušaka. Utrošeno je oko 48.000 metaka i 600 mina za minobacače. Gubici neprijatelja procjenjuju se sa naše strane na oko 80 poginulih i 100 ranjenih. Zaplijenjeno je 5 pušaka i 1 tromblon. Iz neprijateljskih podataka se vidi da je treća ustaška brigada u tim borbama imala 17 mrtvih, 37 ranjenih i 4 nestala. Za 1. rez. lov. puk nema nikakvih podataka o gubicima.¹⁷

Ova neprijateljska akcija je očito pokazala nemoć njemačko-ustaškog komandovanja da učini nešto ozbiljnije snagama 34. divizije. Neprijatelj se nije usudio na bilo kakav širi manevar. Pokazalo se da nije više spreman na odsudniji otpor i nije ga posebno teško natjerati na odstupanje.

Štab brigade je ocijenio kao glavne neprijateljske snage jedinice koje su napadale na pravcu Hasan-Brijeg i koncentrirao za njeno slamanje skoro sve snage brigade. Odluke o aktivnim radnjama brigade doprinijele su bržem slamanju neprijateljske akcije. Dobrom komandovanju umnogome je doprinijela dobra i neprekidna veza koja je za čitavo vrijeme borbe besprekorno funkcionirala.

Štabovi bataljona i komande čete odigrali su pozitivnu i jednu od odlučujućih uloga u slamanju protivnika, kako rukovođenjem tako i ličnom hrabrošću o čemu govore i veliki gubici baš u tim kadrovima. Treba pri tome imati u vidu da je gro boračkog kadra tada sačinjavalo novomobilisano ljudstvo još nedovoljno vično borbama. Niži komandni kadar (komandiri vodova i desetari) pokazali su posebnu hrabrost. Mnoge jedinice pokazale su i masovno junaštvo, kao na primjer 1. bataljon, koji se nije povukao dok nije dobio za to naređenje. Sa jedinicama 1. lovačkog puka brigada »Franjo Ogulinac Seljo« se ravnopravno borila.

¹⁷ Arhiv VII, k. 434, reg. br. 3/2: Izvještaj štaba 4. korpusa od 6. januara 1945; k. 1230, reg. br. 12/5: Izvještaj štaba brigade, op. br. 36 od 31. decembra 1944; k. 1230, reg. br. 27/6: Lista ranjenih brigade; k. 59, reg. br. 2/1—6: Izvještaj 1. korpusnog područja za decembar 1944.

Po završenim borbama 27. i 28. decembra brigada ostaje u istim rejonima razmještaja. U toku decembra došlo je zbog gubitaka do većeg broja kadrovskih promjena u brigadi. Iz brigade je otišao njen sekretar partijske organizacije Božo Rkman, koji je umnogome doprinio njenom sređivanju i uspjesima koje je postigla. Na njegovo mjesto postavljen je Lukin Rudolf Doko. Za pomoćnika polit, komesara u 1. bataljonu postavljen je Branisavljević Mišo, za pomoćnika polit, komesara 2. bataljona Fiolić Mijo. Za komandanta 3. bataljona postavljen je Babić Lovro, a za polit, komesara Katulić Imbro. Za pomoćnika polit, komesara 4. bataljona postavljen je Samardija Janko. Komandir prateće čete je Gervajs Vjekoslav, a polit, komesar Grepl Zdravko. Komandir inženjerijske čete je Šopar Anton, a polit, komesar Robić Nikola. Komandir čete za vezu je Vojvodić Dane, a polit, komesar Kocmanić Ivan. Iz divizije je premješten u 8. diviziju i rukovodilac polit, odjela divizije Borojević Slavko.

Na dan 24. decembra brigada je imala na licu 1.173 borca i rukovodilaca. Od naoružanja sem pušaka imala je: 82 šmajsera, 74 puškomitraljeza, 8 mitraljeza, 17 lakih i 4 teška bacača, 8 pt-pušaka i 1 pt-top.¹⁸

Partijska organizacija brigade brojala je 118 članova KP i 17 kandidata, a skojevska organizacija 203 člana. U toku decembra poginulo je 11 članova KP, a 15 ih je ranjeno. Ranjen je i 1 kandidat. Poginula su 3 skojevca a 14 ih je ranjeno. Partijski život i rad bio je, pogotovo poslije partijske konferencije, redovitiji. To se, također, odnosi i na teoretski rad, ali plan nije bio do kraja ostvaren, zbog čestih akcija i pokreta.

Brigada sada ima pretežno borce iz 1944. godine. Također je i članstvo Partije i SKOJ-a bilo mlado, sa nedovoljno iskustva i teoretskih znanja. Teoretske prorade mnogo su doprinijele da članovi Partije bolje shvate mnoge stvari i da se bolje radi. Skojevska organizacija ojačala je do I skojevske konferencije, ali joj je i dalje trebalo pružati veću pomoć. U toku mjeseca primljeno je u SKOJ 25 novih članova, a 10 skojevaca u KP.

¹⁸ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 24/5.

Smotra brigade januara 1945.

U decembru brigada je imala 50 dezertera. Neki od njih su se ubrzo vratili u brigadu. Među dezserterima bilo je bivših zarobljenika iz Babica, koji su izrazili želju da ostanu u brigadi, ali su teške i neprekidne borbe, koje je baš u tom periodu vodila brigada, učinile da pokleknu pred tim teškoćama i da ih uhvati malodušnost.

Politički rad u decembru bio je živ i on je shvaćen od strane ogromne većine boraca kao neophodna potreba. S obzirom na nove borce, program političke nastave koji je izdao Glavni štab Hrvatske, bio je ovog mjeseca obnavljan. Teme: »Istorijat NOB«, »JNOF«, »Narodna vlast«, »Maček i njegova klika«, »Federativno uređenje« i »O uređenju SSSR-a, »Velika Britanija i SAD«.

U brigadi je bilo još 80 nepismenih boraca. Da bi se organizirano prišlo rješavanju tog pitanja, formirane su bataljonske škole za nepismene koje su radile svaki dan po 2 časa. Predavači su bili učitelji — borci. Bio je to veoma efikasan način suzbijanja nepismenosti u brigadi.

Kulturno-prosvjetna aktivnost i dalje je uspješno napredovala. Bataljonski listovi i džepne novine su dobrog kvaliteta. U diviziji su štampane pjesme V. Nazora i B. Copića.

Cjelokupna aktivnost u decembru bila je vrlo intenzivna i doprinijela je daljem jačanju brigade u moralno-političkom pogledu i u pogledu borbenosti.

2. januara 1945. godine došlo je diviziji i novo priznanje — divizija je proglašena UDARNOM.

Decembar je bio period dobre i uspješne borbene aktivnosti brigade. Uspjesima koje je postigla u tom mjesecu, nadoknađena je manja aktivnost u novembru. Natjecanje je stvarno obuhvatilo svakog borca posebno. Borci su već za vrijeme borbe izračunavali broj poena. U decembru je ostvaren trostruki broj bodova u odnosu na novembar. Neprekidnom aktivnošću držali su se borci u stalnoj napetosti. Prvo mjesto u 34. udarnoj diviziji i drugo mjesto u 4. korpusu zaista je uspjeh sa kojim su se borci i rukovodioci brigade mogli ponositi, a, sa druge strane, to je bio znak njihove visoke svijesti i borbenosti. Taj rezultat je bio najlepší prilog proslavi godišnjice formiranja brigade, koja je 8. januara održana u s. Jamnici. Smotru postojećih jedinica brigade izvršio je politički komesar divizije Franjo Knebl. Najprije je minutom šutnje odana počast palim borcima, a zatim je polit, komesar divizije govorio o dosadašnjim uspjesima brigade i njenim budućim zadacima. U brigadi su toga dana podijeljena i prva ratna odlikovanja. Ordenom za hrabrost odlikovano je 38 boraca i rukovodilaca a 91 ih je odlikovano medaljom za hrabrost. Odlikovani borci su bili veoma ponosni na ova zaslužena priznanja. Na toj svečanosti je za najbolji bataljon u brigadi proglašen 3. bataljon, kome je predata zastava. Po podne su održavana razna fiskulturna takmičenja. Naveče je u prisustvu naroda ovog kraja održana priredba.

Prošlo je godinu dana postojanja brigade, godinu dana u kojoj je bilo teških dana pa i neuspjeha i poraza, ali kud i kamo više uspjeha. Boreći se u veoma teškim uslovima, sa snažnim njemačko-ustaškim formacijama, brigada se čeličila i rasla, da bi u drugoj polovini 1944. godine potpuno gospodarila slobodnom teritorijom Pukoplja, Turopolja i Posavine i snažno udarala po za neprijatelja vitalnim komunikacijama i ozbiljno narušavala ustašku vlast u neposrednoj okolini Zagreba, Karlovca i

Sa proslave godišnjice formiranja brigade. Podjela odlikovanja.

Siska.¹⁹ Među narodom ovog kraja brigada je bila veoma aktivan tumač linije NOB. Borci i starješinski kadar brigade nemilosrdno su raskrinkavali sve narodne neprijatelje, a posebno Mačeka i njegovu kliku. Zahvaljujući vojničkim i političkim uspjesima, brigada je razbijala sve neprijateljske pokušaje da ovaj narod pasivizira, od onih prvih pokušaja da se ne ide u partizane, pa do pokušaja formiranja oružanih bandi ustaške milicije.

Brigada je za godinu dana svoje aktivnosti nanijela neprijatelju velike gubitke — i živoj sili i neprijateljskim materijalnim sredstvima. Taj bilans je slijedeći:²⁰

¹⁸ Župska redarstvena oblast Karlovac u svom izvještaju od 21. decembra 1944, između ostalog, piše: »... Kotar Jastrebarsko: većim dijelom nalazi se u rukama odmetnika. Kotar Karlovac: jedino općina grada Karlovca nalazi se slobodna od odmetnika. Kotar Pisarovina: jedina općina koja je samo djelomično slobodna od odmetnika, jeste Kupinec... « (Arhiv UDB—Zagreb, mikrofilm 27/143).

²⁰ Podaci su uzeti iz edicije »Istorijat Udarne brigade »Franjo Ogulinac Seljo« (Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 22). Podaci se mogu uzeti kao približni. Dok se podaci za ustaško-domo-

— zaplijenjeno je, pored ostalog: 32 teška mitraljeza, 40 puškomitraljeza, 4 pav-mitraljeza, 3 teška bacača, 20

34. Divorce

[illegible] $\angle$'s
$$-C_{it} : V_{it}^* \quad i \in S, b \in TW^k$$

filii

säiii^issjjs^

jSsSÄS P S Ä i ^ S M
lföSäspa
ObfiferS s s e e « * fff
: «««» «««»
msw le L Ä^ S sum: «««»

v *zts&xuixs*, xäisäi

branske snage mogu dobiti prilično tačni, nemoguće je dobiti podatke za njemačke jedinice, pogotovo za 1. rez. lov. puk i 1. KKD, jer za ove jedinice u arhivama skoro da nema dokumenata.

lakah bacača, 17 šmajsera 790 pušaka, 3 tromblon puške, 52 pištolja, 531.000 metaka, 649 mina za teške bacače, 2.891 mina za lake bacače, 2,635 ručnih bombi:

— uništeno je, pored ostalog: 1 tenk, 3 pav-topa, 2 oklopna vlaka, 5 željezničkih mostova, 48 betonskih bunkera, 150 vagona nafte;

— porušeno pruge na 6.512 mjesta.

Na planu političkog i kulturno-prosvjetnog rada rezultati su slijedeći:

— održano mitinga sa narodom	166
— održano usmen'h novina	163
— održano priredbi za vojsku	205
— izdato četnih novina	502
— izdato bataljonskih listova	12
— opismenjeno	231
— napisano pjesama	308
— napisano članaka i reportaža	1.217
— napisano skečeva	10
— naučeno skečeva	48
— naučeno horskih recitacija	18
— organizirano čitalačkih grupa	50, itd.

Svi ti uspjesi i na vojnom i na političkom planu pokazali su svu zrelost odluke da se na ovom terenu formira brigada sastavljena skoro mahom od ljudi i žena ovog kraja. Svojom borbenošću i svojom sviješću njeni borci i rukovodioci potpuno su opravdali povjerenje koje im je dato, a opravdavali su i svoje počasno zvanje — UDARNA.

VII — DEJSTVA BRIGADE U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA

1. Razbijanje 3. ustaške brigade u rejonu s. Rečica

Dejstva jedinica 34. divizije u zahvatu komunikacije Karlovac — Zagreb su primorala njemačko komandovanje da za obezbjeđenje oko svojih glavnih uporišta Karlovca, Zagreba i Siska angažira jače snage, posebno policijske i kvislinške. U vezi s tim ono je izvršilo pregrupiranje svojih snaga na ovom operativnom području. Početkom 1945. godine stanje njegovih snaga bilo je:

1. U rejonu južno od Zagreba, Samobor, Hrv. Leskovac — Turopolje, na području 2. ustaško-domobranske divizije nalazi se jedna brigada, jedan policijski puk, i jedan ustaški bataljon.

2. U rejonu Karlovac, na području 13. ustaško-domobranske divizije:

— sjeverno od Karlovca do Zdenčine (zaključno) raspoređeni su: »A« bataljon 1. lov. puka u Jastrebarskom (sa 1, 2, 5. i 6. četom), u s. Draganići (4. četa) i Zdenčina (3. četa); 1. bataljon 3. ustaške brigade u s. Draganići, osim 2. čete (u Turnju) i posadni ustaški bataljon 3. ustaške brigade u Jastrebarskom;

— istočno od Karlovca u rejonu s. Rečica raspoređen je ustaški posadni bataljon i 4. četa 2. bataljona 3. ustaške brigade;

— zapadno od Karlovca do s. Ozalj raspoređene su jedinice 3. bataljona 3. ustaške brigade i ustaški posadni bataljon u s. Ozalj;

— južno od Karlovca do D. Rese nalaze se jedinice 2. ustaškog bataljona 3. brigade, a prema Generalskom Štolu »B« bataljon 1. lovačkog puka;

— u rejonu Karlovca nalaze se jedinice 12. pješadijske brigade sa tri pješadijska bataljona i 4. inž. bataljon, štab 1. rez. lov. puka sa prištapskim jedinicama puka, štab 3. ustaške bri-

gade sa dopunskim bataljonom i prištapskim jedinicama i štab 13. divizije sa artiljerijskim divizionom.

3. U rejonu Sisak — Petrinja, dvije brigade 4. ustaško-domobranske divizije.

Istovremeno sa pregrupacijom neprijateljskih snaga, štab 34. divizije razvio je, preko svojih izviđačko-obavještajnih organa, široku obavještajnu aktivnost da bi prikupio podatke o rasporedu snaga neprijatelja. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, dobila je zadatak da izviđa pravce prema Zdenčini, Zagrebu i Vel. Gorici. U vezi s tim izvršen je čitav niz izviđačkih akcija koje su upotpunile sliku o neprijatelju.

*

Štab 34. divizije je, poslije prikupljanja podataka o neprijatelju odlučio, po odobrenju štaba korpusa čiji se novi komandant Sumonja Miloš tada nalazio u diviziji, da napadne njegove snage u selima s. Rečica i Luka Pokupska. U odluci za napad na ta uporišta najvažniji je bio politički momenat. Stanovništvo uz r. Kupu od s. Sišljavić prema Karlovcu još je uvijek bilo dobrim dijelom pod utjecajem Mačeka i njegove reakcionarne politike. Neprijatelj je nastojao da njegovo takvo opredeljenje i dalje zadrži, pa je u s. Rečica formirao ustaški posadni bataljon koji je bio sastavljen isključivo od ljudi iz ovog kraja. Bilo je neophodno da se jednom jačom vojničkom akcijom utiče na takvu situaciju.

U vezi sa tim naređeno je 11. januara Žumberačkoj brigadi, koja se nalazila na Žumberku, da 14. januara pređe u Pokuplje.¹ U tom periodu 34. divizija dobija iz savezničke pomoći 4 brdska topa, kalibra 75 mm, pa je tih dana formiran artiljerijski divizion divizije, koji je imao 2 baterije.² Neprijatelj je bio obaviješten o dobijenim topovima i većoj količini municije, pa je već 6. januara pretpostavljao da se sprema napad na Rečicu i Jastrebarsko.

¹ Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 2/7: depeša broj 56 od 12. januara 1945.

² Arhiv CK KPH, mikrofilm H. 48/723: Josip Kravanić, »O istorijatu artiljerije 34. divizije«.

U akciji su bile angažirane sve tri brigade 34. divizije. Napadala je Karlovačka brigada, podržana artiljerijskim divizionom divizije. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak obezbjeđenja od neprijateljskih intervencija iz pravca Karlovca na liniji: šuma Plantaža — s. Orlića, dok je Žumberačka brigada obezbjeđivala pravce koji se iz Zdenčine i Brezovice izvode ka Pisarovini.*

Teren je u to godišnje doba bio teško prohodan. Dubok snijeg učinio je, inače težak i močvaran teren između željezničke pruge Zdenčina—Karlovac i r. Kupe, još težim i neprohodnijim. Sve jedinice su bile upozorene da je 1. rez. lovački puk ujedno i škola za obuku skijaških lovaca, da on, u stvari, predstavlja obučenu skijašku jedinicu, što znači da je neprijatelj vrlo pokretljiv.

U veza sa napadom, brigada je 14. januara u 12 sati izvršila marš u rejon istočno od s. Pisarovine. Neprijatelj je to već 15. januara uočio . . . »Karlovačka i »Seljina« brigada nalaze se u selima Koritnja — Šišljavić — Kupčina . . .«⁴

Napad je bio odlukom štaba divizije određen za 15. januar 1945. sa početkom u 23 sati.

Brigada je zbog teškog terena, potrebe da obilazi naseljena mjesta, kao i nevještih vodiča — čitava dva sata kasnije stigla na određene položaje. Srećom, to nije imalo loših posljedica. S obzirom na to što je do tog vremena Karlovačka brigada već bila pred izvršenjem svog zadatka, brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, po naređenju komandanta divizije, nije ni zaposjedala svoje položaje prema zapovijestima, već se zadržala između puta i željezničke pruge Karlovac — Rečica, k. 111 (šuma Dubrava i Zdenčina) i porušila prugu na tri mjesta. Odmah čim je Karlovačka zauzela uporište, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je oko 4 sata povučena na nove položaje, i to 1. bataljon u s. Rečica, 3. bataljon u s. Luka Pokupska, 4. bataljon u s. Zamršje i 2. bataljon u s. Blatnica, sa zadatkom da izvrši pretres zauzetog uporišta i da onemo-

³ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 2/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 8 od 14. januara 1945.

⁴ Isto, k. 46, reg. br. 15/1—2: Izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH (MINDERS-a) za januar 1945.

gući neprijatelju da ponovo ovlada s. Rečica dok se ne izvuče zaplijenjeni materijal.

No, 16. januara oko 7 sati cestom iz pravca Karlovac naišla je jača njemačka izviđačka patrola na skijama, koju je patrola 1. bataljona odbila i ona se povukla prema šumi Pomešiče. Oko 9,30 sati neprijatelj je jakim snagama napao prema s. Rečici i s. Luka Pokupska iz više pravaca, a najjače iz pravca kupskog mosta, zahvatom glavne ceste i šume Castinjak, usmjeravajući težište napada prema s. Rečici. U napadu su učestvovali dijelovi 2. i 3. bataljona 3. »A« ustaške brigade,⁵ 1. bataljon 3. »B« ustaške brigade i neidentificirane snage 1. rez. lov. puka.⁶ Zbog razvučenog rasporeda brigade i nezgodnog terena za eventualno odstupanje pod težim uslovima posebno 1. bataljona u s. Rečici, štab brigade u 9,50 naređuje izvlačenje brigade na povoljnije položaje. U vezi sa tim 4. bataljon zauzima položaje u s. Karasi, 2. bataljon je ostao u s. Blatnica, 3. bataljon se povukao u s. Koritnju, a 1. bataljon u s. Sišljavić. Štab brigade odlučio se na takav raspored brigade očekujući dalje napade relativno jakih neprijateljskih snaga, koje su se prikupljale u širem rejonu s. Rečica. Iza brigade u s. Sišljavić nalazila su se na položaju dva bataljona Karlovačke udarne brigade. 1. bataljon je za vrijeme borbi i pretresa uporišta ubio 4 neprijateljska vojnika, 5 ranio, 5 zarobio i pri tome zaplijenio 3 teška mitraljeza i 17 pušaka, a 3. bataljon je zarobio 5, ranio 3 i ubio 1 neprijateljskog vojnika.

Na novim položajima, borci 2. i 4. bataljona, koji su se sada nalazile u prvom ešelonu, dobro maskirani i utvrđeni zauzeli su položaje u kućama i drugim objektima na zapadnim ivicama s. Blatnica i Karasi. 2. bataljon zaposleo je 1. i 2. četom položaje u prvoj liniji, a 3. četa je bila u rezervi u s. Blatnici. 4. bataljon je imao 1. i 2.

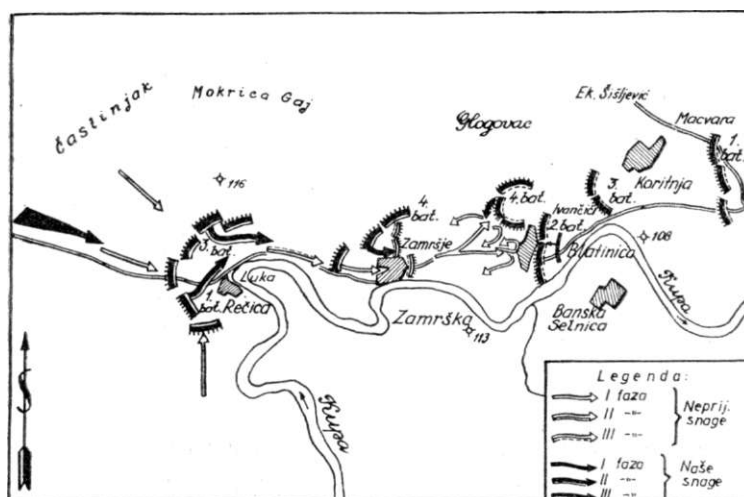
³ Vjerojatno zbog lakšeg rukovođenja 3. ustaška brigada bila je operativno podijeljena u dvije grupe bataljona. Ministarstvo oružanih snaga NDH (MINORS) nije dozvolilo takvo preformiranje 3. brigade u »A« i »B«, tako da je kasnije postojala 3. brigada sa 7 bataljona (1 — 4 i posadni u Karlovcu, Ozlju i Jaski), (Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 2/39).

⁶ U izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se, između ostalog: »... U pomoć krenula naša i njemačka vojska ...« (Arhiv UDB Zagreb, mikrofilm 27/136).

četu okrenute frontom prema cesti Zamršje — Blatnica, a 3. četa je zauzela položaje sjeverno od s. Karasi sa zadatkom da osmatra pravce koji izvode iz šume Giogovac u rejon rasporeda brigade. Bilo je naređeno da se vatra otvara samo iz neposredne blizine, s tim da najprije djeluje 2. četa 2. bataljona koja se nalazila odmah iza mosta u s. Blatnici. Zabranjeno je bilo svako kretanje po položajima i selu kako se ne bi otkrilo prisustvo jedinica.

Nešto iza 12 sati prednji dijelovi 3. ustaške brigade otpočeli su pokret iz s. Zamršja prema s. Blatnici. Na čelu je išla prethodnica, jačine oko 20 vojnika sa 2 puškomitraljeza i teškim mitraljezom (izviđački vod štabne čete 2. bataljona 3. ustaške brigade). Kod kapelice na raskrsnici puteva prethodnica je polijegala i otvorila vatru prema s. Karasi i s. Blatnica. 2. i 4. bataljon, dobro maskirani, nisu uopće odgovorili na vatru neprijateljskih prednjih dijelova. Ocijenivši to kao (vjerojatno) činjenicu da nema snaga NOV u tim selima, prethodnica upućuje natrag prema s. Zamršje patrolu sa obavještenjem glavnini da je put slobodan, a ona produžava pokret ka Blatnici. Komandiri četa su, iako je neprijateljska prethodnica duboko ušla u raspored brigade i u slučaju napada ne bi mogla da se izvuce, vrlo disciplinirano sprovodili plan štaba brigade i nisu dozvoljavali otvaranje vatre. U međuvremenu je krenula iz s. Zamršje prema s. Blatnica i glavnina 1. bataljona 3. »B« ustaške brigade, a iza nje i druge jedinice. Kada se cijela glavnina bataljona našla između s. Zamršje i s. Blatnica, neprijateljski prednji dijelovi počeli su prilaziti neposredno mostu kod s. Blatnica i podilaziti s. Karasi. S obzirom da je s. Karasi bliže, to je dio neprijateljskih jedinica prije došao do s. Karasi nego glavnina do s. Blatnica. Pogled na masu neprijateljskih vojnika koja se kretala prema položajima 2. i 4. bataljona i koja je brojala više stotina vojnika, utjecao je na neke borbe i starješine 4. bataljona koji su postajali uznemireni, a bilo je i pojedinačnog napuštanja položaja. Kod ulaska u s. Karasi neprijateljski prednji dijelovi primijetili su puškomitraljesca 4. bataljona, koji se nalazio na položaju na samoj cesti, i počeli su bježati prema Kapelici, ne otvarajući vatru. Komandiri četa 4. bataljona odmah su naredili otvaranje vatre. U tom trenutku otvorili

su snažnu vatru i 1. i 2. četa 2. bataljona. Neprijatelj je na snijegu predstavljao upravo idealnu metu. Vatrom je posebno precizno dejstvovao mitraljez 2. bataljona koji je bio postavljen na tavanu jedne kuće u selu Blatnici. Od prvih metaka poginuo je komandant ustaškog bataljona, koji je bio na čelu glavnine. Neprijatelj je bio potpuno iznenađen i počeo je bježati prema s. Zamršje, ali su mu duboki snijeg i nered, koji je zavladao, to otežavali. Tada je naredeno 3. četi 2. bataljona, koja se nalazila u bataljonskoj rezervi, da juriša na njega. Ta četa, pod komandom starog vodnika Zivanovića Nedeljka, hrabro je i smjelo uljetela među demoralizirane ustaše. U jurišu sa tom četom učestvovali su i komandanti brigada i bataljona Tojagić Milan i Vuljetić Mirko. Od Karasa su krenuli na juriš i komandiri 1. i 2. čete 4. bataljona Modić Juraj i Petrac Josip sa nekoliko desetina boraca 1. i 2. čete. Ustaše koje su se zatekle bile su nemoćne da se brane, pa su ili pobijene ili zarobljene. Zbog teškog terena i organizirane vatre iz s. Zamršje, gdje je zauzeo položaje 3. bataljon 3. »A« ustaške brigade, naše jedinice koje su gonile neprijatelja zaustavljene su po naređenju kod ka-

Borbe u Rečici i Blatnici 16. januara 1945.

pelice na raskrsnici i vraćene na svoje položaje. Stab brigade je očekivao da će neprijatelj ponovo napasti, pa je naredio jedinicama da ostanu na svojim položajima spremne za borbu. Ujedno je porušen most kod s. Blatnica, jer su se očekivali tenkovi neprijatelja.

Međutim, neprijatelj nije više kretao u napad, niti je pokazivao bilo kakvu aktivnost, već se oko 24 sata povukao u pravcu Karlovca.

Uz vrlo male sopstvene gubitke (1 mrtav i 2 ranjena) ustašama su, prema njihovim podacima, nanijeti teški gubici od: 24 mrtva, 23 ranjena i 20 zarobljenih. Zaplijenjena su 4 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 2 šmajsera, 59 pušaka, 7.000 metaka i dosta drugog materijala.

Vjerojatno je da bi neprijatelj pretrpio i mnogo veće gubitke da krivicom komandira prateće čete na ranijim položajima nisu ostale mine za teške bacače, pa je zbog toga u toj borbi upotrijebljeno svega 6 mina za te bacače. U borbi je utrošeno 11.620 metaka i 34 mine za laki bacač.⁷

Ova borba predstavlja uspjeh brigade u borbi sa protivnikom, ni malo slabijim po broju boraca i naoružanju, zahvaljujući dobrom rukovođenju i discipliniranom sprovođenju postavljenih zadataka. S obzirom na zemljište, vremenske prilike i neprijateljske mogućnosti, bila je veoma cjelishodna odluka štaba brigade da se napusti odbrana širokog fronta od s. Rečice do s. Blatnica i da se snage koncentriraju na pogodnije položaje sa gušćim borbenim poretkom. Dubok snijeg je jako otežavao pokret van puteva i zato je bilo normalno očekivati da će se neprijateljske jedinice kretati u zahvatu puta. Odbrana u samom selu, dobro maskirana i utvrđena po kućama i drugim objektima, bila je vrlo siguran oslonac boraca i omogućavala je da se neprijatelj dočeka sa najbližeg odstojanja. Neodgovaranje na vatru neprijateljskih prednjih dijelova odigralo je možda presudnu ulogu u odluci ne-

⁷ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 15/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 11 od 18. januara 1945; reg. br. 7/2: reg. br. 9/2: reg. br. 10/2: reg. br. 8/2: Izvještaji štabova bataljona i k. 59, reg. br. 1/2—8: Izvještaj 13. ustaško-domobranske divizije za 16. januar 1945. zapovjedništvu 1. korpusnog područja.

prijateljskog kornandovanja da krene glavninom snaga putem bez bočnih osiguranja.

Treća ustaška brigada je te noći u borbi sa Karlovačkom brigadom i borbi po danu sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« od ratnog materijala izgubila: 4 bacača,⁸ 8 mitraljeza, 11 puškomitraljeza, 246 pušaka i 9 pištolja.⁸ Nema sumnje da je to bio težak udarac toj ustaškoj jedinici. Poslije ove borbe u brigadi je došlo do daljih kadrovskih promjena. Za politkomesara 2. bataljona postavljen je Robić Nikola, a za politkomesara 4. bataljona Špišić Stevo.

2. Najteža borba brigade

Na karlovačkom sektoru štab 34. divizije, poslije uspješnih borbi shodno ideji štaba 4. korpusa, prenosi težište na sektor Petrinja i Sisak. Time je trebalo olakšati dejstva jedinica 5. korpusa u dolini r. Una.

U to vrijeme u širem rejonu Siska i Petrinje neprijatelj je imao slijedeće snage: 19. ustašku brigadu⁹ 4. ustaško-domobranske divizije u Petrinji i okolnim mjestima (Mala Gorica, Moštanica, Pračno); 14. pješadijska brigada 4. ustaško-domobranske divizije u Sisku i okolnim mjestima (Odra, Zažina); 111. kozački zaštitni bataljon u s. Odri, Sisku i s. Pračno;¹⁰ 1. dopunski inženjerijski bataljon u Sisku; škola mornarice NDH i neke druge mornaričke jedinice u Sisku i 4. ustaški bataljon¹¹ 20. ustaške brigade u Turopolju.

⁸ Isto, k. 59, reg. br. 1/2—44.: Izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH za januar 1945.

⁹ 19. ustaška brigada u Petrinji je novoformirana brigada u vezi sa preformiranjem oružanih snaga NDH. Osnovno ljudstvo za njenu popunu uzeto je iz 8. ustaške brigade. Brigada je imala 3 bataljona.

¹⁰ 111. kozački zaštitni bataljon, formiran maja 1944. u Jaslovu (Poljska), jačine oko 500 — 600 vojnika došao je u Sisak početkom 1945. iz Krakova. U rejonu Siska ostaje do početka marta kada je prebačen u Moslavinu u sastav 1. kozačkog konjičkog korpusa.

¹¹ Raniji 5. bataljon Zagrebačke ustaške brigade.

U žažini, sjeverno od sela, u rejonu crkve i škole nalazilo se uporište u kome se nalazila 1. četa 3. bataljona 34. pješadijske brigade. Osnovni sastav te čete, čije je brojno stanje bilo 220 vojnika, bili su ustaše i bivši pripadnici NOV koji su dezertirali iz njenih redova. Naoružani su bili sa 12 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza i 1 teškim bacačem. Samo uporište bilo je prirodno vrlo jako i nadvišavalo je teren. Ojačano je nizom drveno-zemljanih bunkera, koji su bili vrlo dobro međusobno povezani dubokim rovovima, a osnovne otporne tačke predstavljali su crkva, škola i župni dvor. Oko uporišta je bila bodljikava žica ojačana minama. Mjesto na kome se to uporište nalazilo ometalo je slobodu akcije 34. divizije prema Sisku i Petrinji i znatno otežavalo političku aktivnost organizacija NOP u tom kraju. Zato je štab 20. januara donio odluku da napadne i likvidira uporište, radi kasnijih dejstava prema Sisku i Petrinji. Napad je bio prvobitno određen za 22. januar, ali je odgođen po naređenju štaba 4. korpusa¹² radi dolaska pod komandu 34. divizije 2. brigade Unske operativne grupe (UOG) i koordiniranja operacije sa snagama 7. divizije koje su pripremale napadna dejstva južno od Petrinje. U vezi sa tom odlukom, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je pristigla 21. januara na sektor s. Brkiševina — s. Šišinec.

Neprijateljsko komandovanje uočilo je odlazak snaga prema Sisku i Petrinji i pretpostavljalo da se priprema napad na Zažinu.¹³ Poslije odgode napada, dva bataljona upućuju se u rejon s. Orleković — s. Vratečko radi obezbjeđenja prikupljenih snaga iz pravca Zažine. 23. januara primijećena je »letjeća tvrđava« koja se naglo spuštala. Iz nje su iskočili padobranima članovi posade i spustili se u rejon Brkiševine. Njihova radost bila je velika kada su na kapama naših boraca primijetili crvene zvijezde, a kad su razumjeli kako su pali blizu neprijateljskog uporišta još su bili sretniji.

¹² Arhiv VII, k. 1227—II, reg. br. 2/7: depeša br. 88 od 21. januara 1945.

¹³ Isto, k. 76, reg. br. 24/1—2: u izvještaju MINORS-a kaže se: »... partizanske snage sa područja Kupčina — Pisarovina povukle su se prema istoku (navodno namjeravaju da napadnu i Zažinu na cesti Zagreb — Petrinja)...«.

U vezi sa napadom na Zažinu štab divizije je napravio slijedeći plan:¹⁴ brigada »Franjo Ogulinac Seljo« napada uporište: dva bataljona Karlovačke brigade obezbjeđuju napad iz pravca Siska a jedan bataljon iz pravca Petrinje i jedan bataljon iz pravca Turopolja. Po naređenju štaba 4. korpusa diviziji je naknadno pridata 2. brigada Unske operativne grupe, koja je dobila zadatak obezbjeđenja iz pravca Turopolja, što je omogućilo da Karlovačka brigada jače posedne položaje prema Sisku i Petrinji; dva bataljona Zumberačke brigade obezbjeđuju pravac Zdenčina — Pisarovina, a jedan pravac s. Rečica — Pisarovina.

Na osnovu općeg zadatka štab brigade je 21. januara postavio bataljonima slijedeće zadatke:

— 1. bataljon, uz podršku 4 teška minobacača, napada sa sjevernog pravca sa k. 120 i preko groblja, 2. bataljon, napada sa zapadnog pravca, 3. bataljon napada sa južne strane u zahvatu nasipa i puta koji od r. Kupe vodi u uporište. 1. i 3. bataljon imali su po jednu četu u rezervi sa zadatkom da spriječi eventualno izvlačenje neprijatelja u pravcu s. Rajbervirt. Svi bataljoni su bili ojačani poluvodom jurišnih pionira. Borci su bili snabdjeveni bijelim plahtama. U brigadnoj rezervi u rejonu k. 120 nalazio se 4. bataljon. Početak napada predviđen je za 25. januar u 23 sata.

U čitavom tom periodu vršene su i intezivne političke pripreme. Objektivno se ukazivalo na teške borbe koje predstoje, ali i na višestruke potrebe da se to uporište uništi. Sa članovima KP i SKOJ-a vršene su i posebne pripreme. Možda nikada do tada nije kod boraca i rukovodilaca postojala tako čvrsta rješenost da mora da se uspije.

Bataljoni su iz s. Letovanića krenuli na polazne položaje odvojenim kolonama. 1. i 4. bataljon preko polja Zablotki do k. 120, 2. bataljon drumom od s. Letovanića ka Rajbervirt i 3. bataljon od s. Letovanića niz rijeku Kupu do nasipa i druma koji vodi ka uporištu. Borci su bili ogrnuti bijelim plahtama. Snijeg dubok oko 40 cm umnogome je otežavao kretanje.

¹⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 7—6/1.

Bataljoni Karlovačke brigade, koji su kretali drumom ka s. Sela, naišli su na raskrsnici puteva Rajbervirt na neprijateljsku patrolu. U kratkom sukobu jedan njen vojnik je ubijen, 3 su ranjena, jedan zarobljen a jedan je uspio da se vrati u uporište. Sem toga u s. Zažina došlo je do kraćeg puškaranja između djevu jedinica brigade »Franjo Ogulinac Seljo« u kome je poginuo komandir 3. čete 3. bataljona Periček Josip. To je nagovjestilo neprijatelju u uporištu Zažina da se u blizini nalaze snage NOV i on se prikupio i izašao na položaje. On je još i ranije bio obaviješten o pokretu snaga 34. divizije i bio u stalnoj borbenoj gotovosti.

Pred napad na Žažinu borci maskirani bijelim platnama

U 23 sata 25. januara otpočela je artiljerijska priprema koja je bila kratka i neefikasna i jedinice nisu uspjele da za to vrijeme naprave prolaze kroz žičane prepreke, a morale su da savlađuju vrlo težak teren pod stalnom neprijateljskom vatrom. Noć je bila vedra i vidjelo se skoro kao po danu. Na pravcu 2. i 3. bataljona teren prema uporištu uzdizao se pod uglom od oko 45°, a na pojedinim mjestima bio je još strmiji. Operativni oficir brigade Aj-

dinović Ljuban, koji se nalazio u 2. bataljonu, predlagao je štabu brigade da se ne napada sa pravca napada 2. bataljona i da se taj bataljon rokira lijevo prema 1. bataljonu, gdje su položaji za napad bili povoljniji za napadača. Prvi napad bataljona neprijatelj je odbio. Borci su polijegali u neposrednoj blizini žice. Kod 3. bataljona je, poslije artiljerijske pripreme, 2. četa energično krenula u napad, dok je 3. četa zaostala, pa je 2. četa primila na sebe svu neprijateljsku vatru i, sem što je bila zaustavljena, pretrpela je i osjetne gubitke.

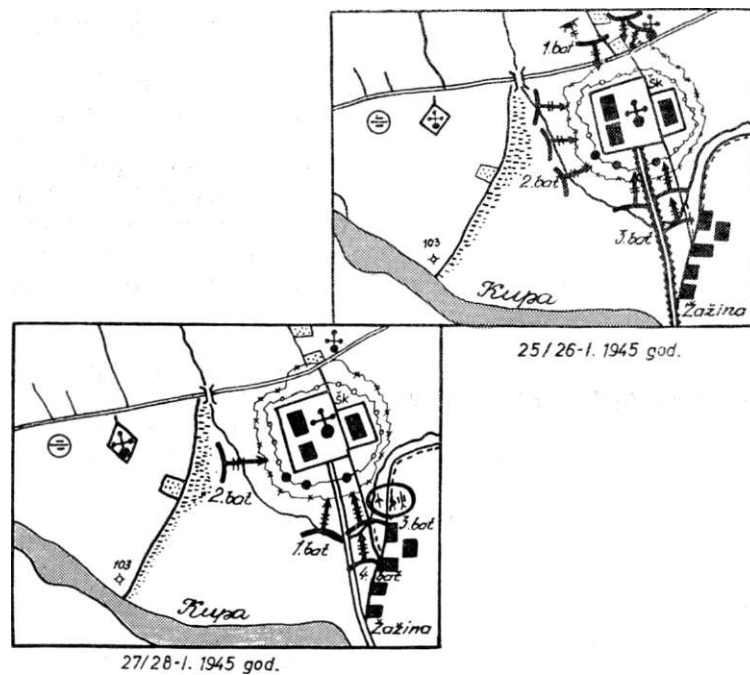
Oko 1 sat po ponoći 26. januara ponovljena je artiljerijska priprema. Ona je opet bila neefikasna, kratka i nedovoljno kombinovana sa pješadijskom vatrom. Jedinice su ostale lišene podrške artiljerije i minobacača baš kada je bila najpotrebnija, kada su se nalazili na žici. Prestanak artiljerijske vatre u tom trenutku omogućio je neprijatelju da dobro sasređenom i bliskom vatrom ponovo odbije juriš jedinica i nanese im ponovo ozbiljne gubitke.

Treći napad je otpočeo u 2 sata.

Po naredenju komandanta brigade iz 4. bataljona upućena je kao ojačanje 1. bataljonu jedna četa. U trećem napadu je rad bataljona bio bolje usklađen i njihovo dejstvo bilo je jednovremeno, ali je artiljerijska podrška opet bila nedovoljna i neefikasna. Neprijatelj je taktički veoma dobro radio. Naime, partizanski dezertteri su znali da jedinice NOV u napadima na uporišta najprije artiljerijom neposredno gađaju bunkere, pa su se za vrijeme artiljerijskog gađanja nalazili van bunkera, u rovovima. U zgradama, koje su najviše tučene artiljerijom i minobacačima, neprijatelj se uopće nije nalazio. Time se i mogu tumačiti relativno mali gubici koje je neprijatelj pretrpio. Osjetila se već i klonulost kod jedinica zbog dotadašnjih velikih gubitaka, tako da i taj treći napad nije uspio ni na jednom pravcu. Brigada je te prve noći imala 14 mrtvih i 56 ranjenih.

Zbog takve situacije, štab divizije toga dana odustaje od daljih napada i naređuje štabu brigade da povuče jedinice u s. Letovanić na odmor i sređivanje, sem 4. bataljona koji je ostavljen na raskrsnici puteva kod Rajbervirta sa zadatkom da drži uporište u blokadi.

Odmah 26. januara ujutro upućena je pomoć napadnutom uporištu iz Siska, sastavljena iz dijelova 14. pješ. brigade, 19. ustaške brigade, 111. kozačkog bataljona, 1. dop. pionirskog bataljona i škole mornarice u ukupnoj jačini od oko 600 vojnika. Bataljoni Karlovačke brigade zadržali su ove snage ispred s. Greda. U dnevnom izvještaju 4. domobransko-ustaške divizije se kaže: »... tokom

Napad na Žažinu 25/26. januara 1945.

čitavog dana pokušavale su naše snage probiti se do Žažine, ali uvijek bez uspjeha...¹⁵

Međutim, u izvještaju štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo«¹⁶ konstatuje se da je 26. januara ujutro, oko 9 sati, neprijatelj iz Petrinje uspio da posadi u Žažini do-

¹⁵ Isto, k. 59, reg. br. 1/2—116.

¹⁶ Isto, k. 1231, reg. br. 21/1.

premi popunu u municiji i hram, a da se 4. bataljon ispred tih snaga povukao do s. Dužica, zbog čega je smijenjen komandant bataljona. Neprijateljske snage ispred kojih se 4. bataljon povukao bile su, u stvari snage iz uporišta Žazine u jačini 30 vojnika, koji su pokušavali da uspostave kontakt sa snagama koje su nadirale iz pravca Siska, ali bez uspjeha.

Neprijateljsko komandovanje je shvatilo ozbiljnost situacije oko Siska i Petrinje i štab 1. korpusa počeo je užurbano preduzimati konkretne mjere. U uporište Turopolje, gdje se nalazio 4. bataljon 20. ustaške brigade, štab 2. ustaško-domobranske divizije upućuje 27. januara komandanta 20. ustaške brigade sa dvije čete 3. bataljona 20. pješadijske brigade, 2. četom 1. bataljona 20. ustaške brigade i kombinovanom četom 1. bataljona 20. pješadijske brigade. Za komandanta tih svih snaga određen je komandant 20. ustaške brigade. U borbama 28. i 29. januara sa 2. brigadom Unske operativne grupe imale su ove neprijateljske snage 6 ranjenih, dok je u borbama 26. januara 4. bataljon 20. ustaške brigade iz Turopolja imao 2 poginula, 6 ranjenih i 3 nestale ustaše. Ni na sisačkom pravcu neprijatelj nije mogao dalje od s. Sela i pri tome je imao 6 mrtvih, 9 ranjenih i 15 zarobljenih. Radi olakšanja situacije oko Siska i Petrinje aktivirane su i snage 13. divizije na karlovačkom sektoru koje su 28. januara izvršile napad iz Zdenčine u pravcu Bratine.¹⁷

Neprijatelj je u toku 27. januara pokušavao uporno da se probije do Žazine, ali su Karlovačka brigada prema Sisku i Petrinji i 2. brigada UOG prema Turopolju uporno odbijale sve neprijateljske pokušaje i same aktivno djelovale.

27. januara štab divizije izdaje štabu brigade »Franjo Ogulinac Seljo« naređenje za ponovni napad 27/28. januara. Planiranje napada prepušteno je štabu brigade, koji je napravio slijedeći plan: napad sa tri bataljona, ali sada jednim bataljonom iz zapadnog pravca, a sa dva bataljona sa juga u zahvatu ceste i nasipa koji od r. Kupe vodi ka uporištu. Bataljon u rezervi postaviti u sjeverni dio s. Žazina, radi njegovog što bržeg uvođenja u

¹⁷ Isto, k. 1227—11, reg. br. 2/7: depeša br. 119 od 28. januara 1945.

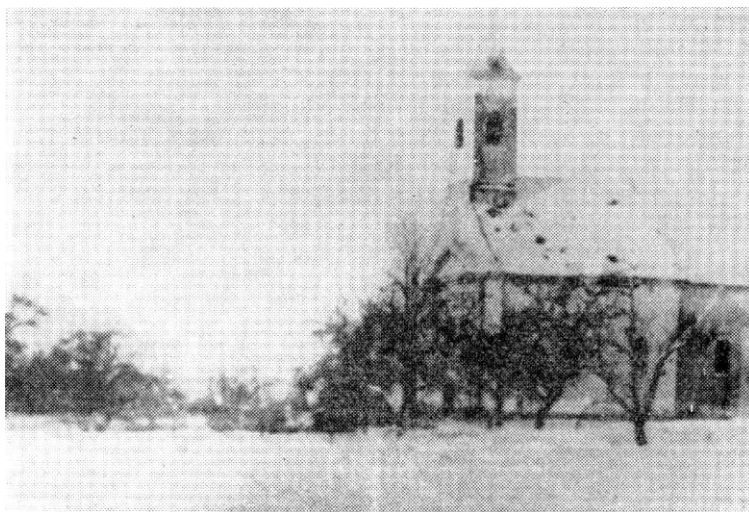
borbu na mjestu prodora. Artiljeriju i minobacače postaviti u sjeverni dio s. Zažina radi neposredne podrške pješadije. Za neposrednu podršku pješadije planirano je bilo da se formira grupa od 25 mitraljeza i puškomitraljeza. Za likvidaciju uporišta bilo je bitno barem na jednom dijelu odbrane poremetiti vatreni sistem. Na zapadni pravac određen je ponovo 2. bataljon, na južni pravac 1. i 3. bataljon, a 4. bataljon bio je u rezervi. U Letovaniću je 27. januara ujutro održan partijski sastanak svih komunista brigade radi potpunijeg angažiranja članova Partije u izvršavanju postavljenog zadatka. Na izvršavanju tog zadatka insistirao je i Glavni štab Hrvatske, jer bi pad Zažine omogućio snažnija dejstva prema Petrinji i Sisku.

Vidna noć i snijeg omogućili su neprijatelju da osjeti približavanje bataljona i da ocijeni novi glavni pravac napada, te je izvršio brzo pregrupisavanje svojih snaga u uporištu, ali nije uopće otvarao jaču vatru, što je, pored ostalog, navodilo na konstataciju da neprijatelj vjerovatno štedi municiju. Oko 21,30 otpočeo je snažan napad bataljona uz jaku podršku artiljerije, minobacača i grupe automatskih oruđa. Neprijatelj je pružao vrlo ogorčen otpor. Pa ipak, desnom krilu 3. bataljona, i to njegovoj 2. četi, koji je napadao iz pravca s. Zažine, uspjelo je da napravi otvor na žici. U borbi na tom mjestu poginuo je i komandant 3. bataljona poručnik Babić Lovro. Obaviješten o tome, štab brigade odlučuje da na tom mjestu ubaci u borbu i brigadnu rezervu (4. bataljon), koji se nalazio u s. Zažina. 4. bataljon je odmah sa dvije čete ušao u borbu na tom pravcu i čak uspio da izbacii neprijatelja iz jednog bunkera. Neprijatelj je osjetio neposrednu opasnost na tom pravcu i snažno pojačao njegovu odbranu, pa mu je uspjelo da odbije dalji prodor tog bataljona i da povрати izgubljeni bunker i ponovo uspostavi čvrst vatreni sistem.

Poslije kraćeg vremena oko 24 sata napad je obnovljen, s tim što su sa juga napadala istovremeno tri bataljona. Vođena je ogorčena borba, borci i starješine ispoljili su veliko junaštvo, ali bez uspjeha, neprijatelj dobro zaklonjen uspijevaio je da odbije sve napade i da jedinicama nanosi vrlo teške gubitke, naročito u komandnom

kadru. Mnogo je boraca poginulo ili ostalo ranjeno na samoj žici. Teško ranjena na žici ostala je i politički delegat Irma Harapin.

Te noći brigada je imala 30 mrtvih i 85 ranjenih. Ti gubici ukazuju na činjenicu koliko je htjenja da se uspije uloženo u borbu te druge večeri napada. U 1,30 po ponoći štab brigade dolazi do zaključka da je dalji napad besmislen, naročito zbog velikih gubitaka i predlaže štabu divizije da se obustavi napad. Štab divizije saglasio se s tim jedino mogućim predlogom.

Na Zažinu januara 1945. uporište sa crkvom poslije borbe

Međutim, od 1,30 po ponoći do 4 ujutro vođena je i dalje ogorčena borba, ali sada sa ciljem da se izvuku ranjeni i poginuli borci. Uprkos svih napora, uglavnom je 17 mrtvih drugova ostalo na žici i oko žice na brisanom prostoru.

Po naređenju štaba divizije, poslije izvlačenja iz borbe, brigada se povlači u s. Letovanić. Istog dana oko 18 sati posada iz Zažine se, uz pomoć dijelova 19. ustaške brigade iz Petrinje, povukla u Petrinju, odakle je pre-

bačena u Sisak i ponovo vraćena u uporište Brest. Iz dnevnog izvještaja 4. divizije vidi se da je kao razlog povlačenja pomanjkanje municije.

Tako je završena borba u kojoj je brigada pretrpjela najteže gubitke na svom dotadašnjem borbenom putu. Ukupno je izbačeno iz stroja 192 borca brigade, od čega 63 mrtva ili kasnije umrla i 129 ranjenih. Pored ostalih, poginuo je 1 komandant bataljona, 2 su ranjena; ranjen je 1 politički komesar bataljona, poginula su 2 pomoćnika komesara bataljona, 3 komandira četa, a 4 su ranjena; poginuo je 1 politički komesar čete, a 5 ih je ranjeno; 2 zamjenika komesara su poginula, a 2 su ranjena; poginula su 4 vodnika a 15 ih je ranjeno; poginulo je 4 delegata vodova a 4 su ranjena, itd.

Brigada je izgubila i oružje drugova koje se nije moglo izvući od žice, i to 1 puškomitraljez, 26 pušaka, 2 šmajsera i 3 pištolja, dok je 5 puškomitraljeza oštećeno. U borbi je utrošeno 48.184 metaka i 448 mina za teške bacače.¹⁸

Prema našim procjenama neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i ranjenih i 1 zarobljenog. Međutim, njegovi su gubici znatno manji i iznose svega 5 mrtvih, 9 ranjenih i 1 zarobljen. U napadu 25/26. januara neprijatelj je imao svega 1 poginulog, dok je 9 ranjenih i 4 poginula imao u borbama noću 27/28. januara.

S obzirom na tako teške gubitke i neuspjeh brigade postavlja se ozbiljno pitanje šta je dovelo do toga.¹⁹

¹⁸ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 12/2: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 189 od 1. februara 1945; k. 1231, reg. br. 21/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 18 od 1. februara 1945; i k. 59, reg. br. 1/2—10, 1/3—56, 1/2—115 i 1/2—116: Izvještaj 4. hrvatske divizije i bojna relacija 14. pješadijske brigade.

¹⁹ Ovo uporište bilo je u zadnjih pola godine dva puta bezuspešno napadano. Noću 14/15. septembra napadala je Karlovačka brigada, pri čemu je imala 4 poginula i 24 ranjena (Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 18/3. Noću 13/14 oktobra napadala je 1. brigada 8. divizije, podržana sa 2 tenka. Brigada je imala 9 poginulih i 32 ranjena, a onеспособljen je bio i izgubljen 1 tenk koji je podržavao napad (Arhiv VII, k. 426 A, reg. br. 18/7). Neprijatelj je u tim napadima imao minimalne gubitke. Pri napadu Karlovačke brigade bila su 3 poginula i 3 ranjena (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—37), a pri napadu 8. div'zije 3 poginula i 6 ranjenih (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 10/1—19).

— Snage određene za napad bile su po broju dovoljne. Jedna brigada bila je dovoljna da likvidira uporište takve jačine. Prvog dana odnos snaga bio je: u živoj sili (samo bataljoni) — 747:220, u teškim mitraljezima — 6:3, u puškomitraljezima — 49:12, u lakim bacačima — 11:0, u teškim bacačima — 4:1 i u topovima — 4:0 u korist napadača, ali su sve druge okolnosti išle neprijatelju u prilog (utvrđeno uporište, poznavanje taktike brigade, dubok snijeg, mjesečina, brisan prostor, nadvišavajući neprijateljski položaj i dr.).

Starješine koje su dobro poznavale taj teren stavile su i tada primjedbe na te pravce napada. Međutim, takva je diskusija prekinuta sa obrazloženjem da je to naređenje. Pravac na kome je 1. bataljon napadao prve noći bio je dovoljan da primi znatno jače snage, a sem toga je bio veoma pogodan za podršku jer je neznatno, ali ipak nadvišavao samo uporište. Među borcima je bilo poslije borbe čak diskusija o tome da je plan napada napravio izdajnik Kopjar Dragutin, koji je tada bio načelnik operativnog odsjeka divizije.

Plan napada 27/28. januara bio je vrlo interesantan i kroz njega se vidjela čvrsta riješenost štaba brigade da izvrši postavljeni zadatak. Stab divizije trebalo je da uvede u borbu barem još jedan bataljon ili dva bataljona na sjevernom i istočnom pravcu. Ponavljanje napada samo sa jedinicom koja je prethodno imala velike gubitke, pa makar to zahtijevao viši štab, veoma je rizično. Stab brigade je 27/28. januara vrlo brzo ubacio u borbu bataljon iz rezerve na pravcu gdje je postignut uspjeh, ali su druge okolnosti o kojima je bilo riječi, onemogućile uspjeh.

Artiljerija i minobacači nisu pružili podršku napadu koja se od njih očekivala.²⁰ O tome posebno govori činjenica da je ogroman utrošak artiljerijske i minobacačke municije ostao bez stvarnog efekta. U najodsudnijim trenucima pješadija je ostala bez njihove podrške. Dejstvom artiljerije nije ozbiljnije načeta ni jedna utvrđena tačka neprijatelja. Očito da je za artiljeriju i minobacače, zbog relativno malog uporišta i blizine sopstvenih trupa, bio

²⁰ Po mišljenju štaba divizije (u već pomenutom izvještaju) rad artiljerije u ovoj borbi bio je zadovoljavajući.

u toj borbi nerješiv problem kako da se obezbijedi efikasija podrška, iako su artiljerci pokazali puno požrtvovanje i hrabrost (poginuo je komandant artiljerijskog divizion).

Bez obzira na zločinački rad referenta saniteta divizije, brigadni i divizijski sanitet funkcionisali su besprekorno. U izvlačenju ranjenika i pružanju prve pomoći bilo je bezbroj divnih primjera požrtvovanja i po cijenu sopstvenog života. Mnogo boraca i rukovodilaca dalo je tada krv za ranjene drugove i dobilo za to posebne značke sa natpisom »Krv za junačku krv«.

Vezisti su, također, uložili maksimum požrtvovanja da obezbijede stalnost veze, posebno na vezama artiljerije. Tu se mora naročito istaći Ilić Marjan, borac čete za vezu, koji je poginuo prilikom opravke linije i preko njega mrtvog je veza i održavana.

U prva dva napada 25/26. januara došao je do izražaja i nedovoljno smhroniziran rad bataljona u napadu. Svojom pješadijskom vatrom oni su relativno slabo dopunjavali vatru artiljerije i minobacača. Štabovi bataljona nisu vodili dovoljno računa o sasređivanju napora u jednom pravcu, već su se snage rasplinjavale na čitavom frontu. Vjerojatno da bi to bilo u daleko manjoj mjeri da su štabovi bataljona izvršili izviđanje uporišta, a za to je bilo dovoljno vremena.

Velikog utjecaja na krajnji rezultat borbe ima i znatan broj poginulih i ranjenih rukovodilaca, jer među njima ima velik broj do sada najistaknutijih i najhrabrijih pripadnika brigade.

Sem veoma dobro fortifikacijski uređenog uporišta, i karakter i sastav neprijateljske posade su faktori koji su odigrali najpresudniju ulogu. Sakupljeni iz redova ustaša i dezertera NOV bili su postavljeni pred izbor ili izdržati po svaku cijenu ili odgovarati za svoja nedjela pred narodnim sudom za čiji epilog vjerojatno da nije postojala bilo kakva iluzija, jer se znalo kako se kažnjava zločin i izdajstvo. Nije se radilo o neprijatelju visokog borbene morale, radilo se o neprijatelju koji je bio svjestan svojih zločina, radilo se o strahu pred zasluženom kaznom. Zato je neprijatelj i pokazao toliko upornosti.

Odluka štaba divizije, na predlog štaba brigade, da se prekine sa napadom bila je jedino pravilna. Brigada je stvarno učinila sve što je bilo u njenoj moći da uspije i da izvrši postavljeni zadatak. O tome najrečitije govore ogorčene borbe 27/28. januara, kada je u borbu uložen maksimum napora, hrabrosti i požrtvovanja.

Za vrijeme napada borci i rukovodioci ispoljavali su veliki heroizam i požrtvovanje da se dobiveni zadatak izvrši. U tome su posebno prednjačili članovi KP, čiji su gubici u ovoj borbi posebno veliki. Svakako da su takvom stavu komunista najviše doprinijele solidne političke pripreme.

Problemi koji su se odmah pojavili bili su pitanje popune komandnog kadra i problem brojčanog jačanja partijske organizacije, jer je ona zbog gubitaka postala veoma mala.²¹

Kada je neprijatelj napustio uporište Zažina, pojavio se slobodan manevarski prostor za neposredna dejstva 34. divizije prema Sisku i Petrinji, ali je tu sada mogla da dejstvuje jedna brigada kojoj je bilo nužno da se odmori i sredi. U Zažinu je upućen 4. bataljon, a izviđački vod brigade u izviđanje prema s. Brest. U s. Brest prema kupskom mostu vod je uslijed nedovoljne opreznosti naišao na neprijateljsku zasjedu, pri čemu su 2 borca poginula a 1 teško ranjen (u bolnici umro) a izgubljen je i puško-mitraljez i jedna puška.

U međuvremenu na karlovačkom pravcu, ujutro u 6 sati 31. januara jake neprijateljske snage su, iz sastava 1. rez. lov. puka, na skijama iznenada napale bataljon Zumbaračke brigade, koji se nalazio u Kupčini i podoficirsku školu 34. divizije u Jamničkoj Kiselici.²² Bataljon Zumbaračke brigade bio je potpuno iznenađen i skoro cio uništen. Ovaj iznenadni neprijateljski napad, kao i drugi podaci koji su već dugo pokazivali da neprijatelj stalno saznaje planove 34. divizije i raspored njenih snaga, ukazali su na postojanje neprijateljske obavještajne grupe u 34. diviziji. Zahvaljujući relativno brzom reagovanju or-

²¹ Arhiv CK KPH, mikrofilm H—48/711—712: Izvještaj divizijskog komiteta 34. divizije od 7. februara 1945. godine.

²² Isto, k. 1227—II, reg. br. 2/7: depeša broj 144 od 31. januara 1945.

gana OZNE 34. divizije i OZNE za okrug Pokuplje, ta grupa je otkrivena i pohapšena. Uhapšeni su bili major Kopjar Dragutin, načelnik operativnog odsjeka divizije, Kosanović Milutin, referent saniteta divizije,²³ kapetan Veseljko Julije, komandant podoficirske škole divizije i još neki. Tu su grupu već duže vrijeme pažljivo pratili organi OZNE, ali su tek posljednji događaji dali dovoljno dokaza za njeno hapšenje i izvođenje pred sud. Osuđeni su na smrt i strijeljani.

Poslije borbe u Zažini brojno stanje brigade se dosta smanjilo i ono je početkom februara iznosilo 930 boraca. Zbog velikih gubitaka u rukovodećem kadru bilo je teško za njihovu popunu. Iz 8. divizije upućeno je u brigadu 5 drugova za popunu četnih rukovodilaca. Za komandanta 3. bataljona umjesto poginulog Babić Lovre postavljen je Grčić Daniel, a ubrzo zatim Lokas Ante, za komandanta 4. bataljona Smetko Eduard umjesto Lajić Milana, a za pomoćnika politkomesara 2 bataljona, umjesto u dva dana borbi poginulih Kraljik Marka i Fiolić Mije, Nesek Stjepan.

U toku čitavog januara uprkos čestih pokreta i borbi politička nastava bila je zadovoljavajuća. Tema je bila »Bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije«. Većina boraca pokazala je veliko interesovanje za tu temu. U svim džepnim i bataljonskim listovima napisani su na tu temu i odgovarajući članci. Od samog formiranja brigade posebna pažnja je poklanjana upravo bratstvu i jedinstvu. Pokreti brigade kroz Sloveniju i Kordun, kroz zajedničke borbe sa jedinicama 8. divizije i slovenačkim jedinicama — bratstvo i jedinstvo je još više učvršćivano i do tada nikakvih ni najmanjih šovinističkih ispada nije bilo.

U partijskoj organizaciji prorađivani su zaključci sa partijske konferencije divizije. Sastanci su bili prilično redovni. U organizacijama SKOJ-a prorađivan je kratak istorijat SKOJ-a i KP i brošura »Kakav mora biti kom-somolac«.

*

²³ Neprijateljski rad referenta saniteta divizije bio je posebno zločinački. Zbog namjerno pogrešnog lečenja, ubrizgavanje zraka u vene i drugom rabotom umrlo je više i lakše ranjenih boraca. Kod dobrovoljnog davanja krvi uzimano je od pojedinaca i po 1 litar krvi odjednom.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« orijentirana je poslije neprijateljskog napuštanja Zažine prema Petrinji, dok je Karlovačka brigada bila orijentirana prema Sisku. Zumbaračka brigada i dalje je obezbjeđivala ove brigade iz pravca Rečice i Zdenčine.

Pošto je 2. brigada Unske operativne grupe po naređenju štaba 4. korpusa trebalo da napusti teren Pokuplja, to su na taj pravac prema Turopolju upućeni 2. i 3. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Narod Pokuplja i Turopolja je veoma lijepo prihvatio borce Cazinske krajine, a i borci 2. brigade Unske operativne grupe ostvarili su veoma prisan odnos sa narodom tog kraja. To je bila još jedna manifestacija bratstva i jedinstva. Zbog stanja kod Zumbaračke brigade, poslije tragedije njenog bataljona u s. Donja Kupčina, naređeno je toj brigadi da do 4. februara krene na sektor s. Ogulinac — D. Vukojevac i da tamo zamijeni dijelove brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, koji treba da preuzmu dotadašnji zadatak Zumbaračke brigade. Do dolaska dijelova brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, kontrolu pravaca koji izvode ka Pisarovini vršila je izviđačka četa divizije. Odmah po dolasku Zumbaračke brigade, 2. i 3. bataljon izvršili su marš, i to 3. bataljon u s. Kramariči sa kontrolom pravaca koji izvode iz Zdenčine, a 2. bataljon u s. Santorić sa kontrolom pravaca koji izvode od s. Brezovica i sa jednom četom u Jamnička Kiselica sa zadatkom kontrole pravca iz s. D. Kupčina. Sa ovom grupom upućena je i radiostanica za vezu sa štabom divizije. Ostala dva bataljona (1. i 4.) orijentirani su južno od s. Zažina prema Petrinji.

Brigadi je bio nužan kratak predah da se sredi poslije teških gubitaka u Zažini i da popuni rukovodeći kadar koji je pretrpio posebno teške gubitke u toj borbi. Komandanti 1. i 2. bataljona vratili su se iz bolnice. Na mjesto Mihić Mate, koji je premješten za pomoćnika političkog komesara Zumbaračke brigade, za političkog komesara 2. bataljona bio je pred borbu u Zažini postavljen Robić Nikola. Brigadu je napustio i kapetan Ajdinović Ljuban, operativni oficir, jedan od starješina koji je za brigadu mnogo značio i koji je bio postavljen za komandanta Zumbaračke brigade. Na njegovo mjesto po-

stavljen je Tarbuk Đorđe. Za ađutanta 2. bataljona postavljen je Miljković Dušan, a za ađutanta 3. bataljona Nevajda Stanko.

No, neprijatelj sada nije mirovao. U sadašnjoj situaciji njemu su bila vrlo važna uporišta Petrinja i Sisak, na direktnom udaru NOV. Htio je da po svaku cijenu ponovo uspostavi svoje uporište u Zažini. Da bi postigao taj svoj cilj štab 4. ustaško-domorbanske divizije 5. februara preduzima napad svim raspoloživim snagama (14. pješadijskom brigadom i 19. ustaškom brigadom) iz Siska odnosno Petrinje.²⁴ Međutim, uslijed otpora Karlovačke brigade i brigade »Franjo Ogulinac Seljo« neprijateljske snage iz Siska stigle su do s. Greda, a snage iz Petrinje do s. Mala Gorica, gdje su i zaustavljene. U šumi Lug, sjeverno od s. Mala Gorica, bio je isturen jedan vod 1. bataljona. Piano ujutro je upućen još jedan vod. Neprijateljske snage iz Petrinje sukobile su se sa ta dva voda u šumi. Na taj pravac je poslije pojave neprijatelja upućen cio 1. bataljon, koji je odmah iz pokreta napao neprijatelja u pravcu s. M. Gorica i uspio da ga potjera. 1. četa 1. bataljona gonila je neprijatelja preko čitavog sela. U sastavu neprijateljskih snaga bili su ustaše, domobranci i Nijemci. U svom izvještaju štab ustaško-domobranske divizije piše: »... zbog premoći odmetnika zadatak se nije mogao izvršiti. . . No, činjenica je da neprijateljska nastojanja iz Petrinje da nešto više učini nisu bila nimalo uporna ni energična. O tome svjedoče i njegovi gubici od svega 2 poginula i 13 ranjenih. Vjerojatno je da je tome najviše pridonijelo i prikupljanje snaga 7. divizije južno od Petrinje i Siska, koje po svoj prilici, nije moglo ostati neprimijećeno od strane neprijatelja.

Noću 7/8. februara, u vezi sa napadom jedinica 7. divizije na s. Mošćenicu i s. Pračno, 34. divizija dobiva zadatak da aktivnim dejstvima prema Petrinji i Sisku veže neprijateljske snage i time pomogne izvršenju zadataka 7. divizije. U vezi s tim Karlovačka brigada je dobila zadatak da napadne s. Odru i dejstvuje prema Sisku, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, ojačana sa 2 brd-

²⁴ Isto, k. reg. br. 2/2—4: Izvještaj 4. hrvatske divizije za 5. februar 1945.

ska topa, da jednim bataljonom vrši pritisak na uporište s. Brest, gdje se nalazila 1. četa 3. bataljona 14. pješadijske brigade (posada Zažine).

Za izvršenje pritiska na uporište Brest, štab brigade je odredio 1. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem. 4. bataljon je bio u rezervi i ujedno obezbjeđivao u s. M. Gorica (k. 108) brdske topove iz artiljerijskog divizionu divizije. Brdski topovi su dobili zadatak da otvore vatru na Petrinju i Brest. S obzirom na veliki utrošak municije u borbi za Zažinu bilo je preporučeno da se štedi municija svih vrsta. Početak napada je određen za 8. februar u 2 sata.

Neprijatelj je akcije 7. i 34. divizije ove noći u panici nazvao »velenapad na Sisak i Petrinju, te na sva uporišta koje ove posade drže«. On je procijenio da u napadu učestvuju 7. 8. i 34. partizanska divizija, te Karlovačka, Turopoljska, Sisačka i Seljina brigada.

Jedinice 7. divizije zauzele su s. Moščenica, a Karlovačka brigada s. Odra, dok se posada u s. Brest uporno branila. 1. bataljon je djelovao uporno i energično, te je neprijatelj stekao sliku stvarnog napada. Neprijatelj je imao 2 poginula. Bataljon je imao 6 ranjenih.

Neprijateljsko komandovanje je tada brzo reagiralo na prikupljanje jakih snaga oko Petrinje i Siska i uputilo je 8. februara u Sisak znatno pojačanje, među kojima motomehanizovanu brigadu pukovnika Šlahera i dvije čete 3. bataljona 20. ustaške brigade, koje su u Sisak došle preko Popovače, i neidentifikovane njemačke snage. Te snage su 10. februara stigle u Sisak.²⁵

Oko 11 sati 10. februara dvije čete 1. bataljona sa 2 mitraljeza i 2 teška bacača izvršile su vatreni prepad iz s. Vurot na ustaške jedinice koje su održavale neke

²⁵ Isto, k. 59, reg. br. 2/2—3: Izvještaj 2. hrvatske d'vizije za 8. februar 1945; reg. br. 2/2—5: Izvještaj 4. hrvatske divizije za 8. februar 1945; i k. 1227—11, reg. br. 3/7: depeše br. 264 i 266 od 16. februara 1945. U izvještaju župske redarstvene oblasti — ispostava Sisak, od 15. februara, kaže se, između ostalog.: »Promet iz Siska za Zagreb preko Popovače... Zbog jakih partizanskih snaga u prek du veza između Siska i Petrinje. Na traženje ovdašnjih vojnih vlasti došle su u pomoć jače snage ustaških postrojbi, a isto tako i pripadnika njemačkih oružanih snaga...« (Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 27/117 — 119).

vježbe na suprotnoj obali r. Kupe. Pretpostavlja se da su ustaše imale 10 mrtvih.

Noću 11/12. februara sa početkom u 22,30 sati 1. i 4. bataljon brigade »Franjo Ögulinac Seljo« ponovo napadaju uporište Brest, gdje se nalazila ranija posada iz Zažine u jačini jedne čete, utvrđena u rovovima. Napad je izvršen 1. bataljonom iz pravca s. Vurot a dvjema četama 4. bataljona sa zapadnog pravca. S obzirom na to što se selo na jugu nadovezuje na kupski most, gdje su se nalazila snažna betonska utvrđenja, to nije bilo mogućnosti da se s. Brest potpuno okruži. Zadatak bataljona bio je da se neprijatelj razbije i potjera preko r. Kupe. Pod zaštitom magle i vrlo mrkle noći bataljoni su se privukli na blisko odstojanje. No, škripa snijega je ipak odala približavanje naših snaga, nakon čega je neprijatelj otvorio vatru, ali se u isto vrijeme počeo izvlačiti prema kupskom mostu. Poslije jednočasovne borbe po selu, neprijatelj je potjeran prema kupskom mostu, gdje se i zadržao pod zaštitom jakih utvrđenja i tamošnje posade. Jedinice brigade nisu raspolagale težim naoružanjem, pa dalji napad nije ni pokušavan. U selu su nađene 3 poginule ustaše, dok ostali njegovi gubici nisu poznati. Bataljoni su imali 2 poginula i 2 ranjena borca. Po završenoj akciji bataljoni su povučeni u s. M. Gorica. U toku dana 12. februara dijelovi 19. ustaške brigade ponovo su zaposjeli uporište Brest.

Po usmenom naređenju komandanta brigade jedan vod 1. čete 4. bataljona pod komandom komandira čete Fištrić Franje postavio je 14. februara izjutra u 4,30 zasjedu južno od k. 103 neprijateljskoj patroli koja obično dolazi u taj sektor. Zasjeda je bila otkrivena i neprijatelj je jednim vodom u streljačkom stroju krenuo prema mjestu zasjede. Jedinica u zasjedi je pustila neprijatelja na sasvim blisko odstojanje i otvorila vatru. Neprijatelj je pobjegao ostavivši 3 poginula vojnika. Vod nije imao gubitaka.

S obzirom na relativno male snage brigade prema Petrinji i situaciju na terenu, štab brigade je obezbjeđenju i izviđanju posvećivao veliku pažnju.

U ranim jutarnjim časovima 16. februara snage »Skupine Slaher« ojačane sa jednim bataljonom 19. ustaške

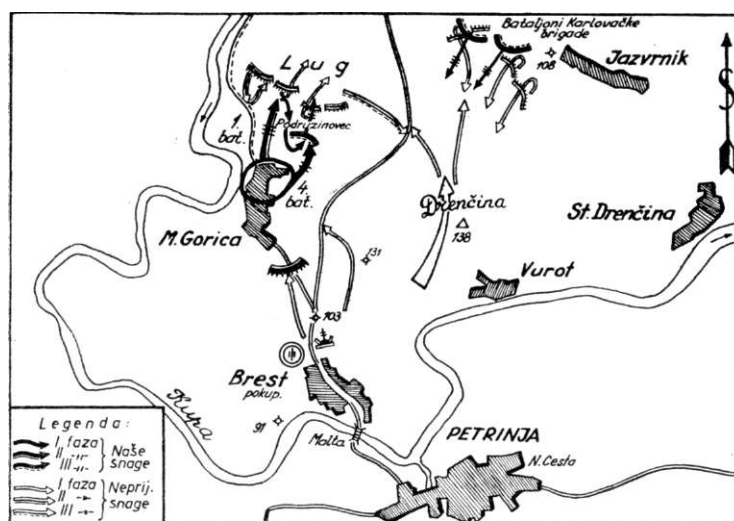
brigade — ukupno oko 8—10 četa — napale su bataljone brigade u rejonu s. M. Gorica i dijelom prema jedinicama Karlovačke brigade.²⁶

Prema neprijateljskom planu napada imao se dojam da je neprijatelj namjeravao da opkoli i uništi oba bataljona brigade u s. M. Gorica. On je još u toku noći uputio jače snage (5—6 četa) preko s. Brest — Drenčina (tt. 138) — k. 122, u šumicu Lug, sjeverno od s. M. Gorica, gdje je zaposio položaj na južnoj ivici te šume i tu se pri-tajio, kao i dio snaga prema s. Jazvenik. Sa drugim snagama, oko 3 do 4 čete, podržavane sa dva brdska topa, pt-topom i 2 teška bacača. Krenuo je ujutro oko 6,30 iz pravca s. Brest — M. Gorica i drugom kolonom preko k. 131 i skrenuo u bok ka s. M. Gorica (sk. 33). Komandant brigade, da bi parirao iznenađenja i prodor ka Zažini, naređuje 1. bataljonu da iz sjevernog dijela s. M. Gorica krene u šumicu Lug i zauzme položaje na njenoj južnoj i istočnoj ivici. Istovremeno je ka Zažini cestom uz rijeku Kupu upućena i kolona sa nekoliko ranjenika, intendantskim i drugim dijelovima. Kada je 1. bataljon podilazio šumu na njega je iznenada otvorena vatra, a istovremeno je neprijateljsko desno krilo, koje se nalazilo na r. Kupi, krenulo u napad prema koloni koja se kretala cestom uz r. Kupu. Komandant brigade u toj situaciji donosi hitnu odluku i mijenja zadatak 4. bataljona. 3. četa ima zadatak da zadržava neprijatelja na pravcu Brest — M. Gorica, 2. četa je ostavljena u rezervi štaba brigade, a 1. četom je ojačan 1. bataljon koji je dobio zadatak da razbije neprijatelja u šumi Lug. 1. bataljon sa 1. četom 4. bataljona izvršio je energičan protunapad na neprijateljsko desno krilo u zahvatu ceste M. Gorica — Zažina, uz podršku teškog bacača. Do 10 sati neprijatelj je u šumici Lug bio razbijen i protjeran u pravcu Drenčine. Istovremeno su od s. Peterovac ka Golo Brdo i k. 122 dejstvovala dva bataljona Karlovačke brigade. Po naređenju komandanta brigade 4. bataljon je zauzeo po-

²⁶ U izvještaju 4. hrvatske divizije za 16. februar kaže se: »XIX ustaški zdrug sa jednom bojnomo sudjeluje u pothvatu skupine Šlaher u pravcu Mala Gorica — Vurot, koji je cilj postignut uz velike neprijateljske gubitke« (Arhiv VII, k. 59, reg. br. 2/2—28).

ložaje na južnoj ivici šumice Lug, dok je 1. bataljon zauzeo položaje u Zažini. Takvu odluku diktirala je i nejasna situacija kod Karlovačke brigade. Međutim, neprijatelj je bio razbijen i toga dana nije preduzimao više ništa.

Prema naknadno primljenim podacima neprijatelj je u ovoj borbi imao 33 mrtva i 35 ranjenih.²⁷ Karlovačka brigada zarobila je 4 ustaše i zaplijenila 1 puškomitraljez i 10 pušaka.

Borba kod Male Gorice 16. februara 1945.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je imala 4 mrtva i 3 ranjena. U borbi je utrošeno 7.500 metaka, 53 mine za teški i 15 mina za laki bacač.

Očito je neprijateljski manevar bio dobro zamišljen i da su bataljoni brigade bili manje pokretljivi, bez sum-

²⁷ Grupa »Šlaher« je u borbama sa jedinicama 7. i 34. divizije u periodu od 11. do 17. februara imala 35 poginulih (jedan njemački oficir), 151 ranjen (4 oficira), i 5 nestalih (1 oficir). (Arhiv UDB-e — Zagreb, m'krofilm 38/151: Izvještaj MINORS-a broj 50 od 19. februara 1945).

nje bi bili dovedeni u tešku situaciju. Odluke komandanta brigade bile su dobre i na vrijeme donošene, a od strane bataljona dobro i energično sprovedene. Interevencija štaba divizije sa dva bataljona Karlovačke brigade umnogome je olakšala situaciju i pridonijela razbijanju neprijatelja. Obezbjedenja koja su bataljoni slali bila su nepotpuna, jer su se jake neprijateljske snage uspjele neprimjetno provući mimo njih, a što je moglo dovesti do veoma teških posljedica. Očito je potcenjivana činjenica da je s obzirom na političko opredjeljenje jednog dijela stanovništva tih sela neprijatelj bio u mogućnosti da bude pravovremeno obavješten o razmještanju i brojnima stanju bataljona.

Poslije ovih borbi oba bataljona kreću ka s. Pisarovina, gdje su se već nalazili 2. i 3. bataljon.

Dok su 1. i 4. bataljon sa komandantom brigade bili angažirani prema Petrinji, 2. i 3. bataljon sa političkim komesarom brigade obezbjeđivali su iz rejona s. Kramarić i s. Šantorić pravce koji izvode iz Kupčine, Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini. Ovaj dio brigade održavao je direktnu vezu sa štabom divizije. Noću 8/9. februara 2. četa 2. bataljona dobila je zadatak da iz Pokuplja za Žumberak prati sanitetski materijal za Glavni štab NOV i PO Slovenije. Kod mosta na cesti s. Sluki — Klinča-Selo četa je naišla na neprijateljsku zasjedu i bila potpuno iznenađena, tako da nije ni otvorila vatru. Četa je imala 2 poginula, 2 ranjena i 4 nestala i pri tome izgubila 3 puškomitraljeza i 2 puške.

Politički komesar brigade je 13. februara predložio štabu divizije da 2. i 3. bataljon napadnu s. Dvor — Brezovica. Štab divizije se složio s tim predlogom, ali je 14. februara stavio do znanja da se napad izvrši samo u slučaju ako je uspjeh siguran, pa stavlja na raspolaganje bataljon Karlovačkog odreda radi obezbjeđenja iz pravca Zdenčine.²⁸

Politički komesar brigade je odlučio da se 14/15. februara napadne uporište s. Dvor — Brezovica. U tom uporištu se prema dobivenim podacima nalazilo oko 270 us-

²⁸ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 1—1/4: depeše br. 21 od 12. februara i 22. od 15. februara 1945.

taša iz razbijene posade uporišta Čučerija (Hrvatsko Zagorje) koji su smješteni u zidane zgrade oko crkve i vrlo slabo naoružani. Preko noći upućuju patrole i postavljaju zasjede na potoku Lomnica, posebno kod s. Grančari.

Zadatak bataljona, ojačanih 1. bataljonom Karlovačkog partizanskog odreda, bio je da iznenadnim napadom unište posadu. 2. bataljon napadao je sa južne strane, a 3. sa sjeveroistočne strane. 2. četa 2. bataljona imala je zadatak da prije napada likvidira zasjedu na potoku Lomnici.

U podilaženju uporišta bataljoni su kod s. Grančari kako se i pretpostavljalo naišli na neprijateljsku zasjedu, koja je u brzom naletu razbijena. Poslije toga bataljoni su krenuli na izvršenje postavljenih zadataka.

Kod mjesta Dvor — Brezovica na pravcu 2. bataljona došlo je u 22 sata do veoma jake borbe. Četa 2. bataljona snažno je jurišala na uporište i uspjela da razbije dio neprijateljskih snaga na svom pravcu napada, ali je odmah zatim naišla na vrlo snažan otpor. Neprijatelj je poslije kraćeg vremena otvorio vrlo jaku vatru i iz minobacača. To je ukazalo na to da dobiveni obavještajni podaci nisu bili tačni. 2. i 3. bataljon su u stvari kod mjesta Dvor — Brezovica vodili borbu, sem sa ustašama, i sa jednim kompletnim policijskim bataljonom iz 4. policijskog puka, koji je toga dana (14. februara) stigao u uporište Brezovica iz s. Oroslavlje preko Zagreba i zaposjeo dvorac, školu i župni dvor. Ocijenivši takvu situaciju, politički komesar brigade je u 23,10 izdao naređenje za prekid vatre i povlačenje. Pretpostavlja se da je neprijatelj imao 24 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Zaplijenjena su bila 2 puškomitraljeza i 11 pušaka. Bataljoni su imali 2 poginula i 6 ranjenih. Utrošeno je oko 1.000 metaka i 17 mina za teški bacač.²⁹

Poslije borbi u Brezovici i kod s. Mala Gorica brigada se 18. februara ponovo našla na okupu u rejonu Hasan-Brega — s. Velika — s. Jamnica.

²⁹ Isto, k. 1231, reg. br. 34/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 31 od 22. februara 1945. i reg. br. 28/2 i 30/2: Izvještaj štaba 2. bataljona od 15. februara 1945.

Marš po snegu

3. Borbe brigade u drugoj polovini februara i martu

Neprijatelj je početkom 1945. godine znatno ojačao vanjsku odbranu Zagreba sa južnog pravca, istočno od pruge Zagreb — Karlovac. Tako se početkom februara južno i jugoistočno od Zagreba nalaze ove snage: 20. ustaška brigada sa 4. bataljonom u s. Turopolje, 6. bataljonom u Velikoj Gorici i 1. bataljonom u selima Leskovcu, Remetincu i Sv. Klari, 3. policijski bataljon 4. policijskog puka u s. Brezovica, neidentifikovane njemačke snage u s. Mala Mlaka (180 vojnika) i s. Velika Mlaka (oko 200 vojnika), vjerojatno protuavionski divizion iz 58. motorizovanog protuavionskog puka koji je početkom januara iz Grčke stigao u širi rejon Novska — Zagreb — Zidani Most — Celje, i aerodromske snage na aerodromu Pleso (V. Gorica).

Smatralo se da je posada u uporištu s. Odra, koju je sačinjavala 1. četa 6. ustaškog bataljona 20. brigade, najslabija točka u neprijateljskom rasporedu i štab divizije

23. februara donosi odluku da likvidira uporište i uništi posadu.³⁰

O neprijatelju su bili prikupljeni skoro potpuni podaci. Brojno stanje bilo je 150 ustaša, naoružanih sa: 10 puškomitraljeza, 1 pav-mitraljezom, 1 teškim mitraljezom i 3 laka bacača. Posada je bila smještena u centralnom dijelu sela, oko crkve i u općinskim zgradama. Teški mitraljez nalazio se u tornju crkve sa 2 sanduka ručnih bombi. Od utvrđenja imali su 7 drveno-zemljanih bunkera, od kojih 5 na južnom dijelu sela i po jedan na sjevernom i istočnom dijelu sela. U toku noći neprijatelj patrolom održava vezu sa njemačkom posadom u s. Mala Mlaka, a po jednu patrolu upućuje u s. Hrašće i putem prema potoku Lomnici, k. 112. Prema ovim podacima, neprijatelj je bio relativno slabo utvrđen i bez žičanih prepreka i smatralo se da njegov otpor zbog toga neće biti efikasan. Sem toga, veći dio ustaša te čete bio je mobilisan, a neki i prisilno.

Zadatak za napad dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Karlovačka brigada obezbjeđivala je napad iz pravca Zagreba na liniji s. Buzin — glavna komunikacija i prema V. Gorici na liniji istočni dio s. Hrašće — k. 110 — zapadni dio V. Mlaka, dok je Žumberačka brigada zatvarala pravce iz Rečice, Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini.

Plan napada na uporište bio je slijedeći³¹ (sk. 34):

— 3. bataljon, ojačan pt-topom i vodom jurišnih pionira, napadao je duž puta s. Hrašće — s. Odra sa zadatkom da prvo ovlada istočnim dijelom sela, a zatim produži napad ka crkvi. Zadatak podrške ovog bataljona na glavnom pravcu napada dobila je prateća četa brigade sa 3 teška bacača i jednim pt-topom sa vatrenih položaja u s. Hrašće;

— 4. bataljon napadao je na uporište sa sjeverne, najnezaštićenije strane u zahvatu puta Buzin — Odra, sa ciljem da se što prije izbije ka crkvi:

³⁰ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 4/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 27. od 22. februara 1945.

³¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 13/1: Zapovijest štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, op. br. 34 od 24. februara 1945.

— 1. bataljon (bez jedne čete) imao je zadatak da južno od sela vatrom veže neprijatelja na tom pravcu. Zavisno od razvoja situacije bataljon može, po ocjeni štaba bataljona, preći i u napad;

— 2. bataljon sa četom 1. bataljona imao je zadatak da sa tri čete postavi zasjedu u istočnom dijelu s. Mala Mlaka i obezbijedi napad od neprijateljskih intervencija iz pravca M. Mlaka, a jednu četvu postavi u zasjedu na zapadnu ivicu s. Odra sa zadatkom da vrši pritisak na uporište i istovremeno obezbijeduje leđa bataljona, koji je bio okrenut prema s. Mala Mlaka.

Divizijskom zapoviješću napad je određen za 25. februar u 22 sata.

U vezi sa ovim napadom brigada je u toku 24. februara izvršila marš u rejon Vukomerić — Dubranec. Pri ovome treba ukazati na jedan šablon u pogledu smještaja brigade. Naime, ako se napada uporište između Sv. Klare i Vel. Gorice, onda se brigada, skoro po pravilu, razmješta u širi rejon Vukomerića. Ako se napada na uporišta između Horvata i Brezovice, onda je to s. Kraljevac itd. Neprijatelj je mogao da je pratio i analizirao kretanje i razmještaj brigade, sa dovoljno vjerojatnosti utvrditi gdje će brigada nanijeti slijedeći udarac. Priкупljanje brigade izvršeno je kod kapelice Lurdske božje majke, sjeveroistočno od s. Dubranec. Brigada je do s. Lomnica marševala u jednoj koloni, a dalje je svaki bataljon u samostalnoj koloni krenuo na izvršenje zadatka.

Četvrti bataljon je neprimijećen od neprijatelja obišao istočni dio sela Hrašće i izbio na polazne položaje. Međutim 3. bataljon je bio kod k. 111 (raskrsnica puteva) primijećen od neprijatelja i u daljem nastupanju bio ometan mitraljeskom vatrom iz uporišta. To je dovelo i do toga da je neprijatelj primijetio i 4. bataljon, pa je i na njega otvorio vatru. Stoga su oba bataljona otpočela napad prije određenog vremena. Neprijatelj je čim je počeo napad (po već uobičajenom postupku čim osjeti jače snage) otpočeo izvlačenje u sjeverozapadnom pravcu prema s. Čehi, što je jednom dijelu neprijateljske posade već tada i uspjelo. Poslije 15 minuta borbe i drugom većem dijelu uspjelo je da se uz znatne gubitke probije iz

uporišta, dok se manji dio (oko 23 vojnika) povukao u crkvu i otuda pružao veoma žestok otpor. Od tog trenutka se napad na uporište Odra sveo na borbu oko crkve.

Dok je 3. bataljon dobio zadatak da izvrši čišćenje i pretres sela, 4. bataljon je dobio zadatak da likvidira neprijatelja u crkvu uz pomoć pt-topa i grupe minera.

Prvi napad na crkvu odbijen je ručnim bombama koje je neprijatelj bacao sa zvonika crkve. Vatra pt-topa nije bila dovoljno precizna da uništi neprijatelja u zvoniku crkve. U drugom napadu probijen je ulaz na vratima bočnog dijela crkve i jedinice 4. bataljona uspjele su da se probiju u crkvu. Tom prilikom ubijeno je 18 ustaša. Svi pokušaji da se zapali zvonik crkve ostali su bezuspješni, jer nije bilo lako gorivog materijala da prihvati vatru. Od vatre su zapaljene stepenice koje vode na zvonik koje su samo djelimično izgorjele, ali je time bio onemogućen pristup grupi od 5 do 6 ustaša koji su se i dalje uporno branili na zvoniku. Ni pokušaj miniranja zvonika nije uspio, jer je eksploziv bio vlažan.

Još za vrijeme borbe, u 23,35 sati 1. bataljon (bez jedne čete), koji je iz rejona groblja vršio pritisak na uporište sa južne strane, upućen je na položaje u sjeveroistočni dio s. Lomnica, sa zadatkom osiguranja iz pravca Vel. Gorica. Pretpostavljalo se da će neprijatelj vjerovatno intervenirati sa pravca Vel. Gorica, gdje se nalazio štab 6. ustaškog bataljona kome je ova četa i pripadala. Neprijateljska intervencija iz pravca Vel. Gorica (ostale snage 6. bataljona) počela se osjećati tek rano ujutro. Intervenirale su i snage 1. bataljona 20. ustaške brigade iz Sv. Klare, ali kako napad nije bio jednovremen ni dovoljno snažan, ustaše su odbijene. Njemačke snage iz uporišta u s. Mala Mlaka za čitavo vrijeme napada nisu ni pokušavale sa intervencijom, osim što su u nekoliko mahova otvarali snažniju vatru u pravcu s. Odra.

Ujutro 26. februara, u 5,15 sati, štab divizije naredio je da se prekine borba i da se jedinice povuku u polazne baze. Na povratku iz s. Odre, prolazeći kroz sela Lukavec, Lomnicu i Gudci, narod je oduševljeno dočekivao brigadu. Na prolazu kroz s. Lukavec borci su jedva zaštitili zarobljene ustaše od napada žena iz tog sela. Naime, sedam dana prije napada ustaše iz te jedinice su u su-

sjednoj Lomnici jednog seljaka objesile, jednog strijeljale a samo selo opljačkale. Selo Lukovec dalo je brigadi dobar broj odličnih boraca i rukovodilaca.

U izvještaju 2. ustaško-domobranske divizije navedeno je 18 mrtvih, 22 ranjena i 25 nestalih. Sto se nestalih tiče, brigada je zarobila 9 ustaša, dok su ostali, vjerojatno koristeći povoljnu situaciju, pobjegli svojim kućama. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 25 pušaka, 1 šmajser i druga oprema.

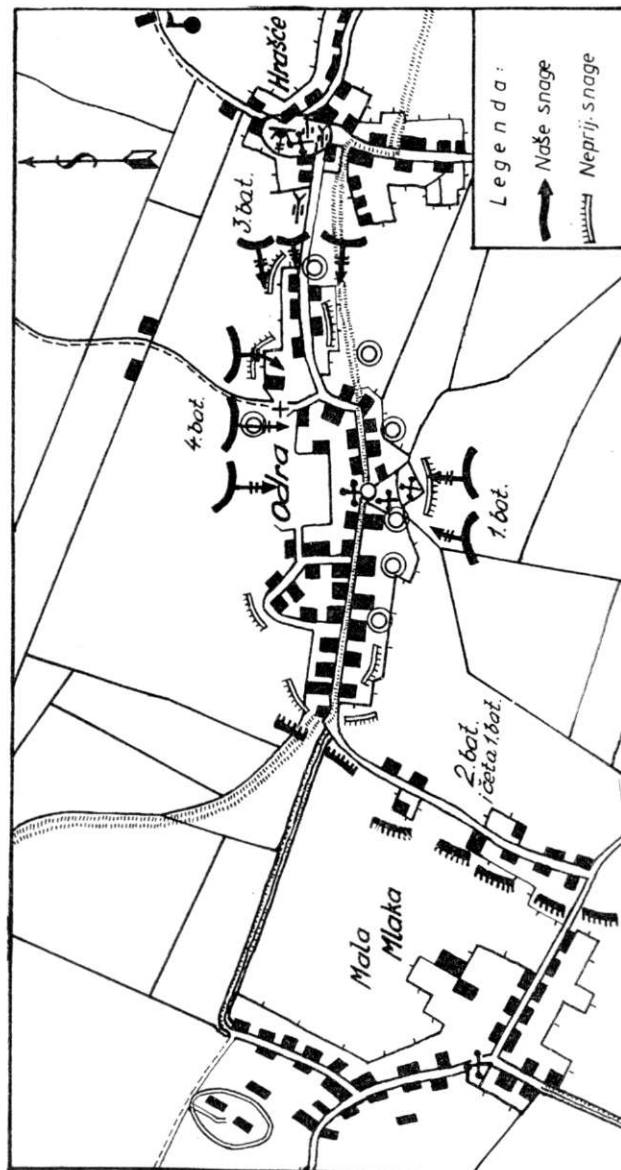
Gubici brigade iznose 4 mrtva i 16 ranjenih. U borbi je utrošeno 19.000 metaka, 93 mine za laki bacač, 69 ručnih bombi, 37 topovskih granata i 7 mina za teški bacač.³²

Uspjeh je svakako postignut. Napad je u cjelini bio dobro pripremljen. Zalaganje i rukovodilaca i boraca bilo je veoma dobro. Napasti prije određenog vremena, s obzirom da je neprijatelj primijetio jedinice u nastupanju, bilo je sasvim na mjestu. Neprijatelju su naneseni gubici, a ustaška posada nije više vraćena u s. Odru. Na njihovo mjesto došao je, nakon nekoliko dana, 1. policijski bataljon 4. policijskog puka.

Događaji koncem januara i tokom februara su pokazivali da politička budnost nije bila dovoljna. Veoma uspješan razvoj cjelokupne situacije u svijetu, u Jugoslaviji i na ovom operativnom području otupila je budnost i dovela do potcenjivanja političkog djelovanja neprijatelja. Što je uspjeh NOP-a bio veći, što su mase u ovom kraju više bile uz NOP, to je rad Mačekove klike i svih drugih neprijatelja NOP-a bio intenzivniji³³ i perfidniji i bio uperen sada više nego ranije na jednu od osnovnih

³² Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 19/2: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 35 od 3. marta 1945.; k. 123, reg. br. 37/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 36 od 3. marta 1945. i Arhiv UDB-e — Zagreb, mikrofilm 38/166 i 169 — 170: Izvještaj MINORS-a br. 57 i 59 za 25. i 29. februar 1945.

³³ U mjesečnom izvještaju za februar 1945. Glavno redarstvo za javni red i sigurnost NDH kaže, između ostalog: »... Opća su nastojanja u smjeru okupljanja novih HSS, klerikalno i anglo-filskl nastrojenih elemenata koji svi očekuju od razvitka događaja da dolazi njihovo vrijeme... Nedavno je bila pod vidom članova odbora Hrvatskog Doma priredena u prostorijama istog zakuska na kojoj su prisustvovali svi viđeniji Hrvati HSS sa nekim pripadnicima Ustaškog pokreta ... « (Arhiv UDB-e Zagreb, mikrofilm 1/17—19).

Napad na uporište Odra 25. februara 1945.

tekovina NOB — na NOV, tj. u ovom kraju na 34. diviziju. Slučaj grupe Kopijar — Kosanović — Veseljko, kao i pojava organiziranog dezerterstva veoma je očito ukazivala na neprijateljsku tendenciju. Iz brigade »Franjo Ogulinac Seljo« je u toku februara dezertiralo 40 boraca od kojih je 15 otišlo ka neprijatelju, a samo iz njenog 1. bataljona u dva maha ukupno 25 boraca. Očito je bilo da je po srijedi bio neprijateljski rad. Pa, uprkos tome, partijska organizacija brigade nije ovo pitanje ozbiljnije razmatrala i nije na tome angažirala cjelokupnu partijsku organizaciju i čitav borački i rukovodilački sastav. Divizijski komitet razmatrao je ovo pitanje i zahtijevao od partijske organizacije brigade da komunisti efikasnije reaguju na ovu pojavu.

Gubici političkog kadra u borbama koncem decembra i u Žažini i popuna tih mjesta mladim i neiskusnijim kadrovima, odrazila su se i na kvalitet političkog rada. Bio je suviše šablonski i nije dovoljno podsticao diskusiju boraca. To je na svom sastanku konstatirao i Divizijski komitet.

Kulturno-prosvjetni rad se i dalje uspješno odvijao kroz sve forme rada. Priredbe su i dalje bile stalno održavane i bile su sve posjećenije. Posebno je uspješna bila priredba u čast proslave godišnjice Crvene armije, koja je 23. februara održana u Pisarovini, zajedno sa Zumberačkom brigadom. Sa ove proslave upućen je pozdravni telegram sovjetskoj misiji pri Glavnom štabu Hrvatske.

Veza sa narodom bila je stalna i intenzivna i narod je brigadu veoma dobro dočekivao. To se posebno zapazalo i u selima oko Žažine u kojima je brigada bila u prvoj polovini februara. Slučaj u s. Lukavcu je izuzetno govorio o raspoloženju naroda tog kraja prema NOB-u i NOV-u.

Teškoću u teoretskom radu članova KP predstavljali su pomanjkanje materijala i opšteg znanja članova KP. Izvjesnu svježinu u taj rad unosili su članovi KP koji su dolazili sa partijskih kurseva, ali je, na žalost, tih kadrova bilo veoma malo. U brigadi je formiran Brigadni komitet SKOJ-a. Skojevska organizacija radila je dobro. Njeni članovi su prednjačili u borbenosti i disciplini.

Brojno stanje brigade 19. februara iznosilo je na licu 1.016 boraca i rukovodilaca³⁴ i to: štab brigade — 80, 1. bataljon — 171, 2. bataljon — 170, 3. bataljon — 169, 4. bataljon — 174, prateća četa — 88, inženjerijska četa — 69, četa za vezu — 49, izviđački vod — 22 i sanitetski vod — 24.

U pogledu kadrova došlo je do daljih promjena. U 1. bataljonu za politkomesara postavljen je Hrestak Stjepan, a za njegovog zamjenika Staničić Tripo. U 2. bataljonu za ađutanta Kuštreba Tomo. U 4. bataljonu za komandanta Carević Miloš, za politkomesara Guštin Lovro, a za ađutanta Bedeković Stjepan.

Do promjene je došlo i u štabu divizije. Za političkog komesara divizije došao je Govorušić Drago, a za načelnika štaba divizije Karaš Milutin.

*

Opšta vojna situacija početkom marta okarakterizirana je općim pripremama za konačno ofenzivno nastupanje Jugoslovenske armije (JA), radi definitivnog oslobođenja Jugoslavije.

Pred jedinice u neprijateljskoj pozadini postavio se najvažniji zadatak da udarom po komunikacijama onemogućavaju neprijatelju manevar, dotur, snabdijevanje i evakuaciju, da svojom aktivnošću vezuju za sebe što jače neprijateljske snage radi olakšanja dejstva jedinica sa fronta.

U vezi s tim 4. korpus imao je u planiranim operacijama 4. armije ka Rijeci i Trstu veoma važnu ulogu — obezbjedenja desnog boka te armije. Pri tome su 7. i 8. divizija bile neposrednije vezane za operacije 4. armije, a 34. divizija u Pokuplju imala je zadatak da udarima po komunikacijama vezuje što jače neprijateljske snage. Štab divizije je u okviru takve situacije planirao početkom marta ponovni napad na s. Rečica. U vezi sa takvim planom je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« iz rejona Vukomerić — Dubranec izvršila 28. februara po podne pokret u rejone istočno od s. Pisarovina.

³⁴ Arhiv VII. k. 1225, reg br. 2/5.

Drugog marta dijelovi 3. policijskog bataljona iz s. Dvor — Brezovica, oko 250 vojnika, izvršili su ispad u pravcu oslobođenog teritorija Pokuplja, ka s. Mrakovo — s. Starjak. U isto vrijeme kretao se u taj rejon i 4. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« sa zadatkom da obezbijedi dovoz sijena za potrebe brigade. Jedna jača neprijateljska patrola (oko jedan ojačani vod) u rejonu 216 (Hobolić) otvorila je vatru na bataljon u maršu. 4. bataljon je najpre odbacio patrolu a zatim sa sve tri čete preko s. Starjak, s. Lojani i s. Tumbrijarsko Selo napao neprijatelja u s. Mrakovo. Poslije jednosatne borbe neprijatelj je odbačen prema šumi Mali grm. Zaplijenjena su jedna kola sa 3.200 metaka. Pretpostavlja se da je neprijatelj imao oko 25 mrtvih i veći broj ranjenih. Bataljon je imao 5 ranjenih boraca.³⁵

Stab divizije 3. marta donosi zapovijest da ponovo likvidira uporište Rečica u kome se sada nalazi 3. bataljon 12. pješadijske brigade.³⁸

Napad na uporište vrši Karlovačka brigada. Zumberačka brigada dijelom je u divizijskoj rezervi, a dijelom na osiguranju južno od s. Rečica. Brigada 7. divizije u širem rejonu Pisarovine (s. Velika — Jamnica) obezbjeđuje pravce koji izvode iz Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobiva zadatak obezbjeđenja iz pravca Karlovca i Draganića. Napad je određen za 4. mart u 24 sata.

Brigada je otpočela marš 4. marta u 9 sati iz reiona Pisarovina marš-rutom: Pisarovina — Jamnička Kiselica — s. D. Kupčina — Kupčinska šuma — utok potoka Volavje u Kupčinu — šuma Cisti grm — šuma Cadinjak — šuma Castinjak — s. Dane. Cilj je bio da se forsiranim maršom po danu pređe potok Blatnica, jer je dalji teren bio lakši i prohodniji. Brigada je stigla u rejon odbrane u 23,10. Odmah su zauzeti položaji, izvršeno je rušenje pruge i telegrafskih veza između Karlovca i Rečice.

Izviđački vod brigade, koji je bio u izviđanju prema s. Draganići, primijetio je izjutra u 2,35 neprijateljske snage (dviije čete) koje su iz s. Draganići, preko k. 113,

³⁵ Isto, k. 1231, reg. br. 38/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« od 3. marta 1945.

³⁸ Isto, k. 1225, reg. br. 5/1.

hitale u pomoć napadnutoj posadi u Rečici, otvorio vatru i povukao se. Vidjevši da su se naše snage brzo povukle i računajući da se radi o malim snagama, neprijatelj je produžio marš prema k. 111 uz pjesmu i viku. Štab brigade odmah je zaključio da se radi o snagama iz Draganića (iz 1. ustaškog bataljona 3. ustaške brigade) i uputio pred njih 3. bataljon (bez jedne čete) koji se nalazio u brigadnoj rezervi. Prije nego što su jedinice 3. bataljona dočekale ove neprijateljske snage, sa njima su u borbu već stupila desna bočna obezbjeđenja 2. bataljona koji je bio u odbrani na komunikaciji. 3. bataljon pustio je neprijatelja na blisko odstojanje i otvorio snažnu vatru i uz podršku teških bacača protjerao neprijatelja preko k. 113.

Neprijatelj iz pravca Karlovca nije intervenirao. Dijelovi 4. policijskog puka izvršili su napad na 3. brigadu 7. divizije iz pravca s. Starjak, ali su odbijeni. Karlovačka brigada je oko 1,45 sati po ponoći likvidirala posadu.³⁷

U 4,40 štab divizije naređuje povlačenje brigade »Franjo Ogulinac Seljo« na nove položaje. Štab 4. korpusa obaviješten o zauzimanju uporišta Rečica zatražio je od štaba 34. divizije da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« zadrži u s. Rečica i po danu. Takvu odluku štaba korpusa nametnula je neprijateljska akcija prema Kordunu u kojoj su učestvovalе ustaško-domobranske i njemačke snage iz Karlovačkog garnizona. Komandant 34. divizije naredio je brigadi da se sa dva bataljona zadrži u Rečici barem do 10 sati, ali da u slučaju nailaska jačih snaga ne prihvata odsudnije borbe. Izvršavajući taj zadatak brigada je zauzela slijedeće položaje: 1. bataljon u s. Rečica, 3. bataljon u s. Luka Pokupska, 2. bataljon u s. Zamršje, 4. bataljon u s. Karaše.

U 10,10 sati 1. i 3. bataljon napadnuti su u s. Rečica i s. Luka Pokupska neprijateljskim snagama u jačini jednog bataljona i to iz pravca šume Častinjak, duž drumu i preko polja Grdava. Poslije borbe od oko 45 minuta neprijatelj je bio odbačen. U 14,50 sati neprijatelj je po-

³⁷ U toj borbi potpuno je razbijen 3. bataljon 12. pješadijske brigade. Prema dnevnom izvještaju MINORS-a bataljon je imao slijedeće gubitke: poginulo 5 oficira, 18 podoficira i 68 vojnika, ranjeno 2 podoficira i 8 vojnika i nestalo 2 oficira, 16 podoficira i 186 vojnika. (Arhiv VII, k. 48, reg. br. 8/1—1).

novio napad istim snagama i uz pomoć jednog oklopnog automobila, ali je poslije dvosatne borbe ponovo odbačen prema šumi Častinjak i šumi Zdenčina.

Prema našim podacima neprijatelj je u ovim borbama imao 19 mrtvih, 7 ranjenih i 29 zarobljenih (jedan oficir). Pri tome je zaplijenjen 1 teški mitraljez, 1 puško-mitraljez, 1 laki bacač, 1 šmajser, 34 puške i drugi ratni materijal, od čega su 25 vojnika i 1 teški mitraljez nađeni za vrijeme pretresa s. Rečica i s. Luka Pokupska. Brigada je u svim tim okršajima imala samo 2 ranjena. U borbi je utrošeno 7.200 metaka, 22 mine za teški bacač i 28 mina za lake bacače.³⁸

Štab divizije u akcijama u tom području ne mijenja uloge jedinica. Uporište u s. Rečica uvijek napada Karlovačka brigada, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« se nalazi u zasjedi u šumi Plantaža. Vidi se da štab divizije vodi računa o tome da poznavanje terena doprinosi boljem i uspješnijem izvršenju zadataka. Raspored brigade je bio već »ustaljen« i orijentiran prema Karlovcu, s tim što je ovog puta, zbog snaga 3. ustaške brigade u s. Draganići posvećena određena pažnja i pravcima koji odatle izvođe, upućivanjem u rejon k. 113 izviđačkog voda brigade, postavljanjem brigadne rezerve u rejon k. 111, kao i naređenjem 2. bataljonu da posebnu pažnju posveti obezbjeđenju svog desnog boka.

Po odlasku sa terena oko Rečice brigada se u toku 6. marta razmjestila u rejon s. Cvetković Brdo — s. Batinovec Brdo — s. Lukinić Brdo, tj. — u centralnom dijelu Pokuplja i u situaciji da djeluje u bilo kom pravcu. Izviđački vod nalazio se na zadatku na sektoru Kravarsko u izviđanju prema Vel. Gorici.

U toku 7. marta jake ustaško-njemačke snage napale su Karlovačku brigadu u s. Kupčina. Poslije teških borbi uz sadejstvo Žumberačke brigade neprijatelj je odbačen prema s. Rečica. U ovim borbama poginuo je i načelnik štaba divizije Karaš Milutin.³⁹

³⁸ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 23/2: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 39 od 19. marta 1945.

³⁹ Isto, k. 1225, reg. br. 29/2: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 45 od 9. aprila 1945.

Neprijatelj je dovodio nove snage na sektor južno od Zagreba. 4. policijski puk je iz rejona Samobora predisciran na sektor Stupnik — Odra — Brezovica, a na sektor Samobor — Bregana došao je 2. policijski puk. 4. policijski puk bio je dosta aktivan, sudeći po ispadima prema oslobođenom teritoriju.

Ujutro 9. marta, kombinovane policijsko-ustaške snage iz uporišta Odra i Hrašće u jačini oko 300 vojnika (dvije čete) vršile su ispad u pravcu s. Dubranci preko s. D. Dragonožec i s. Gudci. Izviđački dijelovi primijetili su iz s. Gudci neprijatelja u pokretu iz s. Lukavec oko 8 sati, a u 9,10 neprijatelj je upao u s. Gudci, potiskujući izviđačke dijelove brigade. Saznavši da se neprijatelj nalazi u s. Gudci štab brigade naređuje 2. bataljonu da krene iz s. Jerebić Selo preko s. Dubranec ka s. Gudci i protjera neprijatelja iz pomenutog sela. U međuvremenu neprijatelj je preko s. D. i G. Dragonožec i s. Bukovčak upao i u s. Dubranec.

Drugi bataljon približavajući se s. Dubranec nije primijetio neprijatelja koji se nalazio već u samom selu. Bataljon se kretao prema Dubrancu sa 2. četom iz pravca s. Prvonožina, a sa ostale dvije čete preko s. Guštelnica. Na 2. četetu koja je nastupala iz pravca s. Prvonožina neprijatelj je u selu Dubranec izvršio snažan napad, pri čemu je četa imala 3 mrtva i 2 ranjena druga, izgubivši pri tome 1 puškomitraljez i 2 puške. Neprijatelj je prvi primijetio prednje dijelove te čete, otvorio vatru i odmah prešao u napad. Četa se pod zaštitom mitraljeskog voda izvukla iz sela. Mitraljeski vod je, srećom, zbog brzine sa kojom je bataljon krenuo prema s. Dubranec, zakasnio i krenuo za bataljonom poslije petnaestak minuta. To zakašnjenje je omogućilo da se mitraljeski vod u pravo vrijeme našao na položajima sa kojih je mogao da najefikasnije vrši prihvatanje te čete iz Dubranca. Ostale dvije čete, zbog slabog rukovođenja štaba bataljona, nisu na vrijeme pomogle — bilo vatrom bilo pokretom — četetu na koju je neprijatelj usmjerio svoje glavne snage. Štab bataljona, iako je raspolagao radio-stanicom, uopće nije obavještavao štab brigade o situaciji, tako da je štab brigade bio u stalnoj neizvjesnosti u pogledu situacije i mjera koje bi trebalo preduzeti. Poslije napada dviju četa preko s. Gu-

štelnica, neprijatelj se povukao iz s. Dubranec i zaposjeo položaje oko kapelice Lurdska majka božja, sjeverozapadno od s. Dubranec, pretrpjevši pri tome gubitke od oko 10 poginulih i ranjenih. Saznavši konačno za jačinu neprijateljskih snaga koje su izvršile ispad, štab brigade upućuje prema s. Dubranec i 1. bataljon. Neprijatelj, primijetivši dolazak novih snaga, nije sačekao napad već se povukao u 15,10 u svoja uporišta.⁴⁰

Toga dana izvršila su i ostala dva bataljona marš u rejon s. Vukomerić — s. Dubranec, gdje je čitava brigada ostala do 16. marta.

Na dan 16. marta po podne jedinice brigade izvršile su marš u rejon zapadno od Pisarovine, sem 2. bataljona koji je ostao u s. Vukomerić, i zauzele slijedeći raspored: 1. bataljon u s. Žeravica, 3. bataljon u s. Juriše, 4. bataljon u s. Kramarić štab brigade, sa četom za vezu i sanitetskim vodom, u s. Jamnica, prateća i inženjerska četa u s. Podgorje.

Prema informacijama obavještajne službe neprijatelj je pripremao napad na partizanske snage u rejonu Jamnica—Pisarovina—Bratina. U vezi s tom informacijom štab brigade privlači 17. marta 3. i 4. bataljon u s. Velika.

U napadu na brigadu 18. marta učestvuje 4. policijski puk sa dva bataljona i dvije čete ustaša, koji su podržani sa tri topa i jednim oklopnim automobilom, ukupno oko 1.300 vojnika.

Štab brigade bio je preko patrola odmah obaviješten o pokretu neprijateljskih snaga iz s. Kraljevac i preduzeo je sve potrebne mjere borbene pripravnosti.

U 7,25 18. marta došlo je do prvih sukoba patrola. Odbacivši naše patrole, neprijatelj je u 7,50, koristeći jutarnju maglu, izbio na liniju s. Hasan—Breg — s. Mioković i odatle produžio napad ka s. Žeravica, gdje je zadržan snažnom vatrom od strane 1. bataljona. Uočivši glavni pravac napada, štab brigade upućuje na položaje desno od s. Žeravica i 3. bataljon, kako bi zatvorio pravac ka

⁴⁰ Isto, k. 1231, reg. br. 41/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogušinac Seljo«, op. br. 44 od 10. marta 1945. i izjava Robić Nikole, pukovnika JNA iz Zagreba, tada politkomesara 2. bataljona.

s. Jamnica i s. Lučelnica i naređuje 2. bataljonu da odmah krene preko Visokog brijega radi udara u neprijateljski lijevi bok. Ideja štaba brigade bila je da protunapadom na neprijateljski lijevi bok triju bataljona razbije neprijatelja u rejonu sjevernog dijela s. Gorica, a 4. bataljonom da zatvara pravac Zdenčina — s. Bratina.

Međutim, u 9,20 počinje napad ustaških snaga iz pravca Bratine na 4. bataljon, koji se nalazio u s. Velika, uz dosta jaku podršku artiljerije. S obzirom na nejasnu situaciju, na svom lijevom krilu štab brigade privremeno odlaže izvršenje protunapada i jedinice su ostale u odbrani. 4. bataljon je bez velikih napora uspijevao da zadrži neprijateljske snage na tom pravcu. U međuvremenu stigao je i 2. bataljon.

U 10 sati štab brigade, ocijenivši da se na pravcu s. Velika nalaze slabije neprijateljske snage, naređuje izvršenje protunapada 1, 2. i 3. bataljona, koji počinje u 10,10 sati. Poslije žestoke borbe koja je trajala oko pola sata, razbijeno je neprijateljsko lijevo krilo koje je počelo brzo da se povlači. Nakon toga počelo je opšte povlačenje neprijatelja, koje se pretvorilo u bježanje ka Brezovici i Zdenčini, tako da je u 11,45 došlo do prekida dodira sa neprijateljem i jedinice brigade ponovo su zauzele svoj stari raspored.

Prema našim podacima koji su naknadno pribavljeni, neprijatelj je imao 35 mrtvih (među ostalim i njemački major) i 58 ranjenih. Zaplijenjene su 3 puške. Brigada je imala 2 poginula i 4 ranjena. Uslijed neopreznosti, u jednoj kući iznenađena je i zarobljena patrola 1. bataljona sa 5 boraca, naoružanih 1 puškomitraljezom i 4 puške. U borbi je utrošeno 7.000 metaka, 78 mina za lake i 100 mina za teške bacače.⁴¹

Neprijatelj vjerojatno nije očekivao tako jake naše snage, jer su jedinice brigade došle na ovaj sektor tek u večernjim satima 16. marta. I ovaj neprijateljski napad je po svojim taktičkim varijantama jednak svim ranijim neprijateljskim napadima na ovom sektoru. Taj šablon je išao u prilog brigadi. Štab brigade je vrlo brzo pripremio

⁴¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 43/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 46 od 20. marta 1945.

protunapad manevrom, koji se u praksi već ranije pokazao kao vrlo pravilan. Neprijatelj se i ovog puta pokazao vrlo osjetljivim na udar u bokove.

*

U vezi sa predstojećim operacijama na sektoru 8. divizije, štab korpusa je naredio 34. diviziji da otpočne sa jačim ugrožavanjem komunikacije Zagreb — Karlovac. Štab divizije, saznajući o promjenama u garnizonu Zdenčina, naredio je 23. marta brigadi da ispita kome pripadaju ustaše koje su došle u Zdenčinu i da li je četa 20. rez. lov. puka otišla iz tog garnizona.

Da bi izvršio postavljeni zadatak, štab brigade naređuje 3. i 4. bataljonu da izvrši demonstrativan napad na uporište Zdenčina radi nasilnog izviđanja. Noću 23/24. marta bataljoni izvršavaju taj zadatak bez posebnog uspjeha i pri tome imaju 1 mrtvog i 1 ranjenog. Rezultat izviđanja jeste — podatak preko mještana da je u Zdenčinu iz Zagreba došlo oko 200 ustaša, a da je četa 20. lov. puka otišla prema Ogulinu.⁴²

Poslije 20. marta počele su velike promjene kod neprijatelja. Neprijateljsko komandovanje u rejonu Karlovca koncentriira jake snage, radi dejstava prema Bihaću, a u vezi sa početkom ofenzive naše 4. armije. Tako su se u Karlovcu koncentrirale slijedeće snage: 20. lovački puk, 4. policijski puk, 3. ustaška brigada, 12. pješadijska brigada. Ove snage su napustile sektor Draganići — Zdenčina na koji su počele da pristižu jedinice 2. ustaško-domobranske divizije.

Neprijatelj je pokušavao da svojim ofenzivnim akcijama vezuje snage 34. divizije i drži ih dalje od komunikacija, što mu se nije smjelo dozvoliti. Međutim, 16. marta štab 4. korpusa naređuje štabu divizije da uputi Zumberačku brigadu u Baniju, sa ciljem da sprečava is-

⁴² Isto, k. 1231, reg. br. 45/2: Operativni izvještaj štaba brigade za mart 1945. Tačno je bilo da je njemačka četa iz 20. lov. puka otišla, ne prema Ogulinu već prema Bihaću i da je u Zdenčini došla četa iz 2. hrv. divizije i četa ustaša iz ustaškog posadnog bataljona iz Jastrebarskog. 20. lov. puk je, u stvari, preimenovani 1. rez. lov. puk.

pad neprijatelja iz Petrinje prema Glini. Nekoliko dana iza toga na taj zadatak otišla je i Karlovačka brigada. Na terenu Pokuplja ostala je samo brigada »Franjo Ogulinac Seljo« kojoj je pao u dio zadatak kojeg je trebalo da izvršava čitava 34. divizija.

Brigada je 26. marta dobila od štaba divizije zadatak da isto veče likvidira neprijateljsku posadu u uporištu Zdenčina, koju su sačinjavali 1. četa 3. bataljona 20. pješadijske brigade 2. ustaško-domobranske divizije i jedna ustaška četa iz sastava ustaškog posadnog bataljona iz Jastrebarskog. Sem pješadijskog naoružanja, posada je raspolagala sa 2 teška bacača. Osim zidanih zgrada neprijatelj je izgradio i više drveno-zemljanih bunkera i rovova. Oko uporišta postavljena su dva reda bodljikave žice i mjestimično nagazne mine.

U susjednim uporištima neprijatelj je raspolagao sljedećim snagama: Amruševo (2,5 km sjeverozapadno od Zdenčine) — jedna četa 3. bataljona sa štabom bataljona i jedna ustaška četa iz Jastrebarskog ustaškog posadnog bataljona; s. Rakov Potok — jedna četa 3. bataljona i u Jastrebarskom — ustaški posadni bataljon.

Brigada je dobila zadatak da napadne uporište i da se obezbijedi od intervencije susjednih uporišta. Za izvršenje zadatka brigada je ojačana baterijom brdskih topova artiljerijskog divizion divizije. Za organizovanje napada i pripremu boraca bilo je vrlo malo vremena. Stab brigade je zapovijest za napad izdao u 12,10, a u 16 sati već je naređeno prikupljanje brigade radi odlaska na izvršenje zadatka. Osnovna zamisao štaba brigade bila je: sa dva bataljona likvidirati uporište, a sa po jednim bataljonom obezbjeđivati se iz pravca s. Amruševo i s. Rakov Potok. U vezi sa takvom osnovnom zamisli bataljoni su dobili slijedeći zadatak.

— 4. bataljon napada uporište u zahvatu ceste Kупinac — Zdenčina, sa ciljem da što prije izbije do željezničke stanice, 2. bataljon, napada na uporište sa sjeveroistočne strane u zahvatu željezničke pruge, šireći se prema 4. bataljonu. Prateća četa sa 3 teška bacača na vatrenim položajima kod škole i 2 brdska topa sa vatrenim položajima u rejonu kote 141, sjeverozapadno od s. Kупinac, podržavaće napad 4. bataljona na pravcu glavnog

udara; 3. bataljon, ojačan 1. četom 1. bataljona, postavlja zasjedu u s. Klinča-Selo prema Amruševu. 1. bataljon (bez 1. čete) postavlja zasjedu prema s. Rakov Potok u rejonu s. Sluki. Napad je bio određen za 26. mart u 22 sata.⁴³

Jedinice brigade koncentrirale su se u s. Jamnička Velika. Odavde se u 17 sati krenulo na izvršenje zadatka u dvije marševske kolone. Glavna kolona: 3, 2. i 4. bataljon, četa za vezu, prateća četa, brdska baterija i sanitet pravcem cestom s. Velika—Zdenčina. Glavna kolona se u takvom rasporedu kretala do k. 127 (2 km jugoistočno od Zdenčine). Sa te tačke jedinice su krenule na izvršenje svog zadatka. Pomoćnu kolonu sačinjavao je 1. bataljon i kretao se pravcem Bratina — k. 165 — k. 191 — s. Maretići — s. Jambrešići — s. Vidalin — s. Sluki.

Napad je otpočeo u tačno određeno vrijeme. Sve jedinice su se neopaženo od neprijatelja privukle na jurišne položaje i uz podršku artiljerijske i minobacačke vatre i jurišnih pionira savladale su na svojim pravcima žičane prepreke i upale u uporište. Artiljerijska podrška u početnom periodu nije došla trenutno do izražaja, jer je zbog pomanjkanja kabla veza uspostavljena sa malim zakašnjenjem, ali bez ozbiljnijih posljedica.

Posada iz Amruševa krenula je, čim je počeo napad na Zdenčinu, u pomoć napadnutom neprijatelju, ali je bila odbijena od strane 3. bataljona. Neprijatelj se u priličnom neredu povukao u Amruševo.

U samoj Zdenčini već u 22,50 sati neprijatelj je bio, pod snažnim dejstvom 4. i 2. bataljona, djelimično uništen, a dijelom je uspio da se izvuče prema s. Klinča-Selu. Po izvlačenju iz Zdenčine neprijatelja je sačekala četa 3. bataljona u šumi Jarica. Poslije kraćeg okršaja, neprijatelj je razbijen i povukao se zapadno od Klinča-Sela u Amruševo. Neprijateljska posada iz Amruševa je 27. marta oko 1 sat po ponoći ponovo napala 3. bataljon u Klinča-Selu. Poslije kraće borbe, sada već i uz podršku minobacača i artiljerije, neprijatelj je ponovo protjeran u pravcu Amruševa. U 1,25 po ponoći štab brigade je,

⁴³ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 20/1: Zapovijest štaba brigade, op. br. 47 od 26. marta 1945.

pošto je izvršen pretres uporišta, evakuisan plijen i porušena utvrđenja, naredio prekid borbe i povlačenje jedinica u polazne rejone, s tim što je 2. bataljon predислоciran u s. Mikše. U ovoj borbi neprijatelju su naneseni teški gubici od 41 mrtvog, 25 zarobljenih i nepoznat broj ranjenih. Pri tome je zaplijenjeno: 1 teški bacač, 4 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 34 puške, 31.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala. Brigada je imala 5 poginulih, 28 ranjenih i 2 nestala druga. U borbi je utrošeno 14.000 metaka, 280 granata i mina i 38 ručnih bombi.⁴⁴

Brigada je relativno brzo izvršila borbeni zadatak. Neprijatelj je bio potpuno iznenađen. Objekat napada bio je dobro izabran. Snage za napad bile su dovoljne. Minobacači, a sa malim zakašnjenjem i artiljerija, pružili su efikasnu podršku bataljonima u napadu i 3. bataljonu u odbijanju neprijateljskog protunapada iz pravca s. Amruševo. Dobro je ocijenjena i mogućnost neprijateljske intervencije iz Amruševa, pa su tamo raspoređene jače snage. Postavljanje jedne čete u šumu Jaricu je bio, također, dobar taktički potez. Odmah po zauzimanju uporišta, štab brigade je preorijentirao dio artiljerije i minobacača na pravac odbrane 3. bataljona, što je u mnogome pomoglo efikasnom razbijanju protunapada neprijateljskih snaga iz Amruševa. U izvođenju napada, koncentrišući vatru na pojedine pravce, štabovi bataljona i komande četa vrlo su uspješno prodrli u uporište i time doprinijeli da se neprijatelj u relativno kratkom roku razbije i osvoji uporište.

Na dan 27. marta održana je u brigadi svečana priredba i natjecanje brigade u nogometu, na kome je prvo mjesto zauzeo 2. bataljon.

U ranim jutarnjim satima 29. marta 4. bataljon, koji je bio u ekonomskoj akciji u Jalaš-šumi, postavio je zasjedu u jačini jednog voda na cesti između Karlovca i s. Draganići kod šume Orlovac u kome tada već nije bilo posade. Na zasjedu su oko 10 sati naišla dva kamiona sa njemačkim vojnicima i civilna kola sa ustašama iz pravca Zagreba. Poslije kratke i žestoke borbe neprijatelj je imao

⁴⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 44/8: Izvještaj štaba brigade, op. br. 48 od 29. marta 1945.

7 mrtvih, 2 ranjena i 3 zarobljena. Dio neprijateljskih snaga koji je uspio da se izvuče iz kamiona sredio se i otvorio vatru. Vatra je otvorena i iz pravca Karlovca. Poslije ovoga vod se povukao iz zasjede. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 1. mašinka i 3 pištolja. Vod 1. čete imao je 1 mrtvog.

Ni u toku 30. marta neprijatelj nije još zaposio Zdenčinu. Bilo je očito da on više mnogo ne računa na prugu, ali je zato sve jačim snagama zaposjedao ceste. Umjesto u Zdenčini neprijatelj je, sem u Amruševu, sada uspostavio svoje uporište u Klinča-Selu, a napustio je s. Rakov Potok. Politički komesar 34. divizije, koji je tada bio sa brigadom, naredio je usmeno štabu brigade da brigada likvidira neprijateljska uporišta u Amruševu i Klinča-Selu. Za izvršenje zadatka brigadi su pridodata dva bataljona Turopoljsko-posavskog odreda i baterija brdskih topova iz artiljerijskog divizion divizije.

Štab brigade je pretpostavljao da posadu u tim uporištima sačinjava 3. domobranski bataljon 20. pješadijske brigade 2. domobransko-ustaške divizije i jedna ustaška četa,⁴³ i to u Amruševu dvije čete sa štabom bataljona i u Klinča-Selu jedna četa.

S obzirom na takve podatke o neprijatelju, štab brigade je računao da će jednim iznenadnim i energičnim prepadom uz snažnu podršku artiljerije i minobacača razbiti ovog neprijatelja.

Za napad na s. Amruševo određeni su 1. i 2. bataljon, a za napad na Klinča-Selo 3. bataljon, ojačan sa 1 brdskim

⁴³ Postavlja se pitanje otkud ovakva pretpostavka, jer su obavještajna služba divizije i teritorijalna obavještajna služba raspolagale podacima o dolasku novih ustaških snaga prije 30. marta. Već 28. marta obavj. sektor Pokuplja obavještava o pokretu 15. ustaške brigade 25/26. marta iz Zagreba prema Karlovcu, (Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 4/7: depeša br. 680). Obavj. oficir 34. divizije obavještava 29. marta o četi 15. ustaške brigade u Klinča-Selu (isto, depeša br. 876), a obavj. sektor Pokuplja istog dana: »... I bojna XX ustaškog zdruge na položajima između Jaske i Zdenčine... « (isto, depeša br. 871). Politkomesar 34. divizije 30. marta obavještava štab divizije: « ... večeras u 22.00 sati napasti ćemo 3 satnije ustaša u Amruševu i Klinča Selu ... « (isto, depeša br. 883),

i 1 pt-topom. Druga brdska baterija artiljerijskog divizi-ona divizije podržava napad brigade na Amruševo i Klin-ča-Selo sa vatrenih položaja u rejonu škole u s. Zdenčina, a za obezbjeđenje od neprijateljske intervencije iz pravca s. Jastrebarsko i Rakov Potok određeni su dva ba-taljona Turopoljsko-posavskog odreda.

Četvrti bataljon, poslije uspješne akcije kod s. Dra-ganići, štab brigade upućuje u rejon s. Hobolići sa zadatakom kontrole pravca koji od s. Brezovice izvodi ka rejonu Zdenčina.

Zapovijest za napad izdana je 30. marta ujutro. Napad je određen istog dana u 23 sata. U 16 sati održan je sa-stanak u s. Kramarići sa komandantima i političkim ko-mesarima bataljona i komandirima i političkim komesa-rima samostalnih četa na kome su razrađeni detalji na-pada. Jedinice su na izvršenje zadatka krenule u dvije marševske kolone. Početak marša otpočeo je u 16,30 sati — prethodnice i u 17 sati — glavnine. Bataljoni, koji su određeni za napad na Amruševo, maršovali su preko s. Sluki i s. Repulci.

U s. Zdenčini su od mještana dobiveni novi podaci o neprijatelju koji su ukazali da će brigada imati sukob sa daleko snažnijim protivnikom. 3. domobranski bataljon 20. pješadijske brigade zamijenjen je ustaškim bataljo-nom iz 15. ustaške brigade, koji je između 26—28. marta došao iz Zagorja. Taj bataljon zaposio je sasvim iste po-ložaje, s tim što se dobro utvrdio i u s. Amruševo posta-vio i red bodljikave žice kao i nagazne mine. Time se si-tuacija znatno izmijenila, pogotovo s obzirom na relativ-no kratku i slabu pripremu jedinica. Štab brigade je bez obzira na izmijenjenu situaciju ostao pri ranijoj odluci.

Sve jedinice stigle su u određeno vrijeme na polazne položaje i izvršile predviđen raspored snaga i sredstava. U 23 sata počelo je nastupanje četa prema uporištima. Kada je jedan od boraca 1. bataljona naišao na nagaznu minu neprijatelj je brzo izišao na položaj i otvorio jaku vatru koja je zaustavila dalje nastupanje 1. i 2. bataljo-na. Poslije vatrene pripreme ponovno su izvršena dva na-pada, ali je neprijatelj veoma snažnom i planskom va-trom odbio oba napada bataljona koji su jurišali preko brisanog terena.

Treći bataljon je u međuvremenu u s. Klinča-Selu sabio neprijatelja na vrlo uzak prostor, ali je taj prostor bio ranije pripremljen za odbranu, pa je neprijatelj koristio sve tvrde objekte ispred kojih je bio brisan predterem.

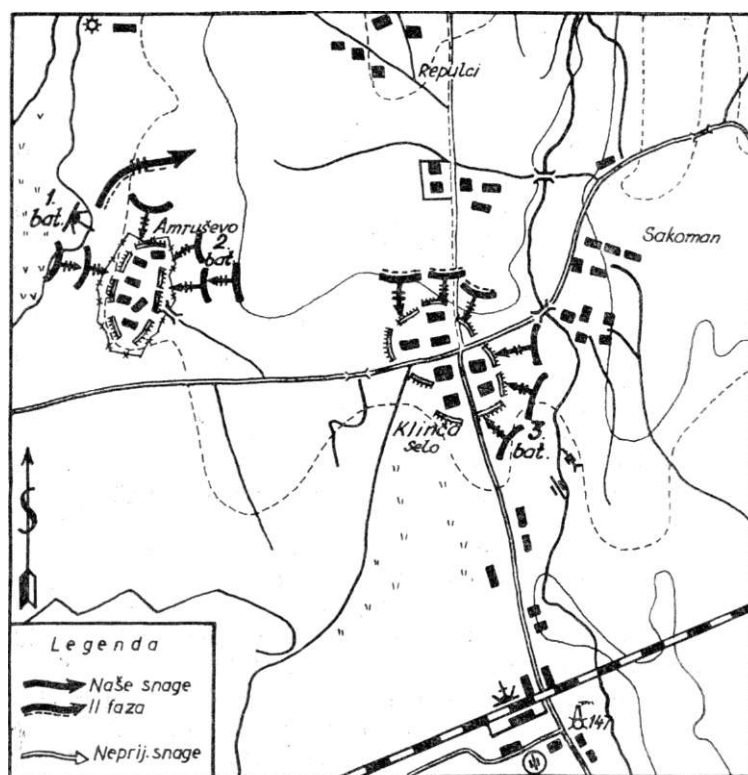
U 1,30 po ponoći štab brigade dolazi do zaključka da ovako neracionalno korišćenim snagama na dva uporišta neće uspjeti da likvidira ni jedno uporište i donosi odluku da težište napada usmjeri na likvidaciju Klinča-Sela, gdje je neprijateljska odbrana već u dobroj mjeri dezorganizirana. U vezi s tom odlukom izvlači sa Amruševa 1. bataljon i upućuje ga u napad na Klinča-Selo iz pravca s. Repulci. 2. bataljonu je naređeno da vrši i dalje pritisak na Amruševo i sprečava njegovu posadu da intervenira u pravcu Klinča-Sela. U 2 izjutra uz podršku minobacačke vatre 1. i 3. bataljon ponovo napadaju na neprijateljske utvrđene tačke u Klinča-Selu, ali bezuspješno. U isto je vrijeme brdska baterija vatrenim udarima po Amruševu podržavala dejstva 2. bataljona.

Došavši do zaključka da se bez većih žrtava neće moći uspjeti likvidirati ova uporišta, štab brigade uz saglasnost političkog komesara divizije, u 3,50 rano izjutra donosi odluku o prekidu borbe i naređuje povlačenje jedinica.

Neprijateljski gubici kod Amruševa — 5 poginulih i 20 ranjenih, a kod Klinča-Sela — 6 poginulih i 25 ranjenih. Gubici brigade iznose 6 poginulih i 37 ranjenih. U borbi je utrošeno 17.000 metaka, 234 mine za teške i 259 mina za lake bacače i 13 granata za pt-top.

Razloga za neuspjeh napada ima više. Netačni podaci o neprijatelju utjecali su dosta na stepen i solidnost priprema za napad, a posebno na organizaciju napada. Neracionalno korišćenje snaga na dva uporišta. Teška oruđa, koja su bila bitan elemenat naše nadmoćnosti, također su neracionalno korišćena: na Amruševo 3 teška bacača, na Klinča-Selo 2 teška bacača, 2 topa i 2 brdska topa u Zdenčini bez posebno određenih zadataka. U pojedinim periodima borbe neprijatelju je uspijevalo da snažnije dejstvuje pješadijskim naoružanjem, iako su bataljoni u napadu raspolagali sa većim brojem pješadijskog oružja. To je govorilo o slabom rukovođenju vatrom od strane

nižih starješina. U planiranju akcije suviše se mnogo računalo na borbenost brigade, na artiljeriju i minobacače kojima se raspolagalo, a neprijatelj se donekle potcjenjivao. Tako su i ti elementi imali odraza na solidnost priprema.

Borbe kod Amruševa i Klinča Sela 30. marta 1945.

Brigada, s obzirom da je ostala sama u Pokuplju, učinila je u drugoj polovini marta sve što se od nje moglo tražiti. Cjelokupna aktivnost brigade u martu povoljno je utjecala na njeno organizaciono učvršćenje i moralno-političko stanje. Borbeni moral boraca brigade i dalje je bio na visini. Kroz brigadu je prošlo mnogo boraca. Novi

borci su se u brigadi vrlo brzo prevaspitavali i srastali sa njom, tako da ona uprkos velikog broja boraca koji su u nju dolazili nije nimalo gubila na svojoj borbenoj vrijednosti. Zahvaljujući preduzetim mjerama po vojnoj, političkoj i partijskoj liniji pojačana je i disciplina i odgovornost.

Dolazak novih boraca, najviše iz neprijateljskih oružanih formacija, zahtijevao je intenzivan politički rad. U toku mjeseca prorađivane su slijedeće teme: »Borba naroda porobljene Jugoslavije« (Tito), »Značaj odluka AVNOJ-a za dalji razvoj naše borbe i stvaranje federativne državne zajednice« i »Govor druga Tita ženama Srbije«. Interes za ove teme kod boraca bio je veliki.

U dvomjesečnom natjecanju od 20. januara do 20. marta postignuti su veoma dobri rezultati. Ovo takmičenje osim uspjeha na vojnom planu obuhvatalo je i rad na političkom i kulturno-prosvjetnom uzdizanju. Kroz cijelo natjecanje posebno treba istaknuti neumoran rad propagandnog odsjeka brigade, koji je formiran u januaru. Preko drugova koji su u propagandnom odsjeku bili zaduženi za pojedine sektore on je pružio veliku pomoć bataljonskim i četnim kulturno-prosvjetnim odborima, brinuo se da dnevne vijesti na vrijeme stignu do jedinica, brinuo se za podjelu štampe i ostalog političkog materijala koji je služio za političku nastavu.

U tom dvomjesečnom periodu naučilo je čitati i pisati 96 boraca, održano je 35 predavanja za borce, preko 100 priredbi za narod, izdato 130 brojeva četnih džepnih novina i 8 brojeva bataljonskih listova i poslato preko desetak dopisa za »Narodni vojnik«. Na planu poznavanja naoružanja 100 boraca obučilo se u rukovanju puškomitraljezom, 170 lakim i 70 boraca teškim bacačem, 100 mitraljezima, 70 pt-bacačima, 430 pt-puškama i 20 boraca se obučilo u rukovanju pt-topom.

Natjecanja su se pokazala kao vanredna forma masovnog angažiranja boraca i rukovodilaca na svim poljima rada i života brigade. Uspjesi su bili podstrek za još veća pregnuća. U svemu tome su partijska organizacija i politički kadar imali velikog udjela i bili nosioci takmičarskog elana koji je obuhvatio veliku većinu boraca, bez obzira na dužinu njihovog učešća u NOV.

Partijska organizacija je intenzivno radila. Posebna pažnja poklanjana je ovim pitanjima: sređivanje jedinica, priprema za prijem novih boraca, objašnjavanje političkih događaja i vojna naobrazba. U vezi sa pismom CK KPJ⁴⁶ održano je u brigadi savjetovanje sa svim članovima KP. Rezultati svega toga počeli su se vrlo brzo osjećati. Članovi Partije u brigadi posebno prednjače u hrabrosti. Divizijski komitet u svom izvještaju CK KPH konstatirao je: »Partijsko članstvo u toj brigadi je neobično hrabro. Malo ima članova KP da nisu odlikovani. Glavni kriterijum za prijem u Partiju je hrabrost. . .« U svakom slučaju takav kriterijum nije bio do kraja ispravan. Da je to bilo tako pokazao je i slučaj u martu kada su iz brigade dezertirala i 3 člana KP (jedan komesar čete i dva vodnika).

Brojno stanje brigade na licu iznosilo je 1.129 boraca i rukovodilaca. Brigada je pored ostalog bila naoružana sa: 89 šmajsera, 60 puškomitraljeza, 7 mitraljeza, 13 lakih i 5 teških bacača, 7 pt-pušaka, 1 pt-topom i dr. Brigada je imala 4 radio-stanice, što je znatno olakšavalo komandovanje.

U toku mjeseca, poslije 8 mjeseci boravka u brigadi, iz jedinica su otišli bivši pripadnici Crvene armije koje su Nijemci zarobili i koji su se kasnije nalazili u 1. KKD. Svojom borbenošću i požrtvovanjem oni su se, po dubokom ubjeđenju svih boraca brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, rehabilitirali za svoje učešće u 1. KKD i stekli nebrojene simpatije i u brigadi i među narodom ovog kraja. Mnogi od njih zauvijek su ostali na bojnim poljima Žumberka, Pokuplja, Turopolja i Posavine.

U toku marta došlo je do novih kadrovskih promjena. Za pomoćnika politkomesara brigade postavljen je Tesla Savo, za nač. štaba brigade Trkulja Nebojša, za politkomesara 1. bataljona Grepl Zdravko, za komandanta 2. bataljona Smetko Eduard, za komandanta 3. bataljona Lokas Ante i za pomoćnika politkomesara 3. bataljona Fiolić Ivan.

⁴⁶ Radi se o direktivi CK KPJ svim partijskim rukovodiocima o radu part. organizacija u vojsci (Arhiv CK KPJ, st. sig. 4850/1 1—23/45 (R. br. 15).

4. U Baniji

Po prekidu borbe u s. Amruševu i Klinča-Selu, brigada se razmjestila u rejon s. Kupinec — s. Bratina. Stab brigade je imao namjeru da slijedeće noći ponovo izvrši napad na Amruševo i Klinča-Selo. U vezi s tim vršena je i intenzivna politička priprema boraca. Smatralo se da je brigada u stanju da likvidira ta dva uporišta, bez obzira na kvalitet posada koje su se u njima nalazile.

U međuvremenu situacija se pogoršala u Baniji, gdje su relativno jake ustaške snage 19. ustaške brigade vršile napad na pravcu Petrinja — Glinja.⁴⁷ Zumberačka i (kasnije upućena) Karlovačka brigada, zadržavale su uporno borbom neprijateljske snage, ali su bile nedovoljne za napadne akcije. Trebalo je te ustaške snage što prije razbiti. Stoga je štab divizije odlučio da privuče u Baniju i brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« i da cijela divizija pređe u protunapad 2. aprila u 5 sati izjutra. U toku 31. marta brigada je pristigla u širi rejon Pokupsko, a već 1. aprila u 9,30 produžila marš pravcem Božurići — Slatina — D. Taborište — G. Taborište — V. Solina — Viduševac. Hrana i municija dijeljena je borcima, tako reći, u pokretu. Po pristizanju brigade u s. Viduševac izdata je na osnovu zapovijesti divizije i zapovijest štaba brigade za napad. Sve jedinice brigade bile su 2. aprila u 1 sat po ponoći u s. Buzet spremne za izvršenje zadatka.

Neprijatelj je već 1. aprila do podne uočio pridolazak novih snaga i otpočeo istog dana po podne ubrzano povlačenje, tako da do predviđenog napada jedinica 34. divizije, u stvari, nije ni došlo. U toku 2. aprila brigada je bila u širem rejonu s. Šušnjari i neprijatelj se sa svojim zaštitničkim dijelovima nalazio samo još na Glavici (k. 338). Narod Banije koji se pred neprijateljem sklonio u šumu ili u sela iz Gline počeo se vraćati u svoje domove. On je srdačno i bratski primio ove hrvatske jedinice koje su mu to omogućile i zaštitile ga od ustaških nedjela.

Četvrtog aprila po podne, poslije izvršenih smotri, brigada je premještena u rejon Gređani — Satornja, gdje

⁴⁷ U borbenoj grupi »Hajdinović« (prezime komandanta 19. ustaške brigade) učestvovala su tri ustaška bataljona (Arhiv VII. k. 59, reg. br. 3/2—3 i 3/2—4.

su se vršile pripreme za dalji marš u skladu sa zadatkom koji je dobila divizija od štaba korpusa. Sve je to bila priprema za izvršenje zadataka koji su narednih dana stajali pred 34. divizijom i brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« u duhu nove situacije na jugoslovenskom ratištu, a posebno kod 4. armije koja je nezadrživo nadirala na zapad.

5. Borbe oko Primišlja i Gen. Stola

Jedinice 4. korpusa dobile su zadatak da djeluju na desnom krilu 4. armije, obezbjeđujući ujedno njen desni bok iz pravca Karlovca. Na liniji izvršenja tog zadatka trebalo je da se jače angažiraju i prema njemačkoj 104. diviziji koja se poslije oslobođenja Bihaća od strane jedinica 4. armije i 4. korpusa probijala pravcem Ličko Petrovo Selo — Slunj u pravcu Karlovca. U tom periodu u širem rejonu Karlovca nalazila se 13. ustaško-domobranska divizija, njemački 20. lovački puk, 2. i 4. policijski pukovi, desantni pionirski bataljon i druge manje snage, a između Karlovca i Zagreba nadolazile su sve jače snage 2. ustaško-domobranske divizije.

Da bi prihvatila 104. diviziju koja se povlačila iz Bihaća prema Karlovcu, upućena je iz Karlovca operativno-taktička grupa sastavljena iz deset bataljona (20. lov. puka, 4. polic. puka, 3. ustaške brigade, 17. ust. brigade i 12 pješačke brigade) pod komandom komandanta 20. lov. puka. Ta je grupa 26. marta zaustavljena južno od Slunja i protunapadom odbačena do Primišlja gdje je prešla u odbranu. Štab 4. korpusa je planirao da glavnim snagama 8. i 34. divizije razbije ovu grupu prije nego što dođu do jačeg izražaja snage 104. divizije.

Da bi obezbijedio izvršenje postavljenog zadatka štab 4. korpusa privlači neposredno pod svoju komandu u širi rejon Slunja i 34. diviziju, bez Žumberačke brigade, koja je ostala na teritoriji Banije prema neprijateljskom uporištu Petrinja. U toku 3. aprila divizija dobiva zadatak da orijentira svoja dejstva na sektor Turanj — Kamensko. U vezi s tim štab divizije izdao je potrebna naređenja za marš. Marš divizije je trebalo da otpočne 5. aprila u dvije marševske kolone. Međutim, 5. aprila izmijenjen je za-

datak divizije, kojoj je toga dana naređeno da odmah krene pravcem Vojnić — Veljun. Istog dana preciziran je zadatak da divizija izvrši marš na prostoriju Veljun — Veljunski Točak — G. Budački. Marš brigade »Franjo Ogulinac Seljo« otpočeo je 5. aprila u 9,30 sati iz s. Černernice pravcem Vrginmost — Vojnić i 6. aprila u 16 sati brigada se razmjestila u rejone sjeverno od s. Točak. U tih šest dana ona je prevalila oko 180 km, a samo 5. i 6. aprila preko 70 km. Bio je neophodan bar jedan dan predaha, ali to, s obzirom na situaciju, nije bilo moguće.

Šestog aprila u rejonu Veljun divizija dobiva depešom od štaba korpusa slijedeći zadatak: »Glavnim snagama napasti neprijatelja na sektoru Primišlje od pravca Poloja. Bataljon 8. divizije i kombinovani bataljon upotrijebiti za osiguranje na pravcu Kestenjak prema Siči i na pravcu Perjasice prema Keić Mostu. Početak napada 7. aprila u 13 sati. .⁴⁸ Već u toku noći 6/7. aprila, radi izvršenja dobivenih zadataka, jedinice 34. divizije prebačene su na lijevu obalu r. Korane.

Iz već citirane depeše štaba 4. korpusa se vidi da je 34. divizija dobila zadatak da napadne neprijatelja koji se brani u širem rejonu Primišlja iz pravca Poloja. Pred frontom napada 34. divizije branili su se 1. i 2. bataljon 12. pješadijske brigade i 1. bataljon 3. ustaške brigade u slijedećem rasporedu: dva bataljona 12. pješadijske brigade (bez jedne čete) zaposjeli su položaje na liniji s. Zorići (k. 265) — s. Mutići (k. 266) — s. Zorići — Sumica — bezimena kota Rudenica — s. Devići (k. 261) — k. 280. Ustaški bataljon sa jednom četom 12. pješadijske brigade zaposio je Kurjevac (tt. — trigonometrijska tačka 429), topografski veoma jak objekat, koji je predstavljao glavni oslonac odbrane sjeverno od komunikacije, a čijim bi gubitkom čitave ove neprijateljske snage bile stavljene u težak položaj. Radi pojačanja odbrane neprijatelj je iskopao tri reda skoro neprekidnih rovova.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ojačana brdskom baterijom, dobila je zadatak da izvrši napad na neprijate-

⁴⁸ Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 4/7: depeša br. 942 od 6. aprila 1945.

lja na odsjeku r. Korana i cesta Primišlje — Poloj. Desno od brigade napadao je jedan bataljon Karlovačke brigade pravcem: s. Škrbine — s. Pavlešići — Kurjevac. Ostala dva bataljona Karlovačke brigade bila su na obezbijedenju od neprijateljskih intervencija iz pravca Perjasice i Tržića, odnosno iz pravca Karlovac.

Štab brigade se odlučio da najprije sa tri bataljona (1, 2. i 3.) razbije neprijateljske snage na prvim položajima i spoji se sa snagama 8. divizije na svom lijevom krilu, a zatim da čitavom brigadom (uvođenjem i 4. bataljona iz brigadne rezerve) uz podršku artiljerije sa sjevera i istoka napadne i ovlada najvažnijim objektima neprijateljske odbrane — Kurjevac (k. 429).

Bataljoni brigade u svom nastupanju 7. aprila naišli su oko 14,10 sati na liniji k. 247 — s. Savići — Babina jama na neprijateljske izviđačke dijelove. Po protjerivanju izviđačkih dijelova energično je produžen napad uz podršku minobacača i artiljerije na neprijateljski prvi položaj. U borbama do 17,20 sati razbijen je neprijateljski položaj na odsjeku između s. Devici — s. Mutici. Štab brigade je optimistički ocijenio razvoj napada i odlučio se na ubacivanje u borbu i 4. bataljona iz brigadne rezerve ne čekajući povlačenje teških oružja. 4. bataljon u brigadnoj rezervi, koji se kretao iza 2. bataljona, je odmah u sadejstvu sa 2. bataljonom produžio napad na sam Kurjevac (k. 429). Neprijateljske snage i inače već slabog morala počele su panično da se povlače sa svojih položaja, a 2. i 4. bataljon su po ovladavanju prvih rovova na Kurjevac produžili napad prema samoj k. 429 i na pojedinim mjestima izbili pred sam njegov vrh. Međutim, starješine su nedovoljno čvrsto držale jedinice u svojim rukama tako da je komandovanje bilo prilično poremećeno, a jedinice rasute i izmiješane. Težak i ispresecan teren je tome još više doprinio. Sem toga treba napomenuti i činjenicu da je ranjenike trebalo zbog teškog terena nositi čak do brigadnog previjališta što je iz četa izvlačilo mnogo zdravih boraca. Uočivši na vrijeme paniku u ustaškomobranskim jedinicama, još za vrijeme borbe na prvim položajima i cijeneći značaj držanja Kurjevca neprijateljsko komandovanje je vrlo brzo reagovalo i ubacilo na taj pravac njemačke snage iz rezerve, koja se nalazila

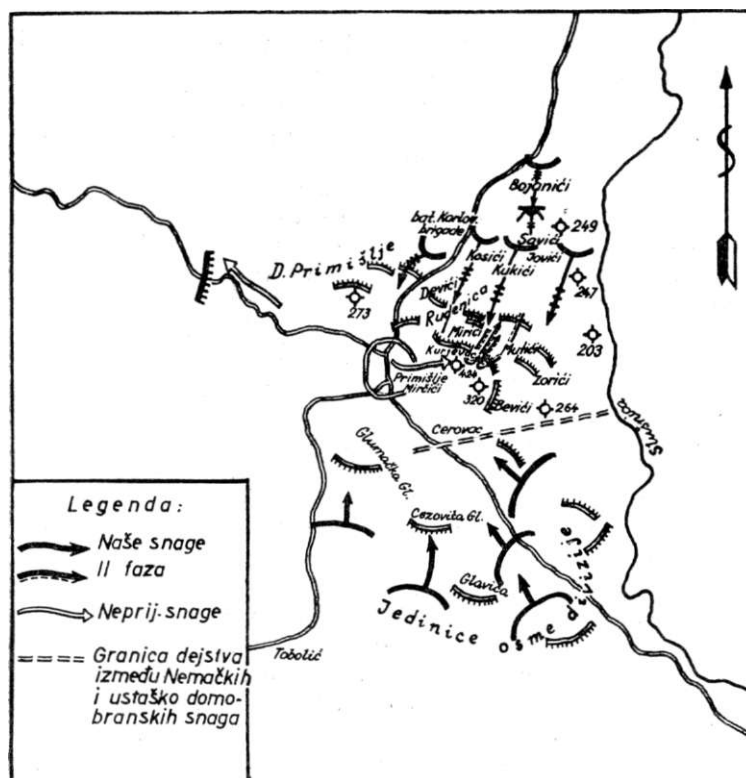
u s. Primišlju. Sem toga sa komunikacije južno od Kurjevca otvorena je na jedinice žestoka artiljerijska vatra. Nijemci su odmah, oslanjajući se djelimično na k. 429, uz sadejstvo dijelova ustaško-domobranskih jedinica i snažnu podršku minobacača i artiljerije, izvršili protunapad na lijevo krilo brigade, koje je bilo iznenađeno ovim protunapadom, i uspjeli su da odbace snage brigade prema podnožju Kurjevca. To je dovelo do povlačenja i ostalih snaga brigade na liniju s. Zorići — s. Mutići. Položaj na Kurjevcu, s obzirom na njegov značaj, zaposjele su tada njemačke snage.

Oko 20 sati obnovljen je bio napad glavnim snagama na Kurjevac, a pomoćnim snagama na dio prvog položaja, koje je neprijatelj još držao kod s. Zorići (k. 265) na svom desnom krilu.

Napad na Kurjevac nedovoljno i neefikasno podržan artiljerijom i sada sa već dobro konsolidiranom odbranom — nije uspio i jedinice su se pavukle na liniju s. Zorići — s. Mutići, gdje su i zanoćile. 3. bataljon je, međutim, uspio da ovlada s. Zorići (k. 365) i da odbaci neprijatelja prema s. Pjevići (k. 320). Bataljon je u tom rejonu uhvatio vezu sa jedinicama 8. divizije koje su u isto vrijeme ovladale kotom 368, južno od s. Pjevići.

U toku 8. aprila trebalo je produžiti sa napadima iz istih pravaca. Međutim, nadiranje neprijateljskih snaga sa tenkovima iz pravca Karlovca i Generalskog Stola preko Keić-mosta koje su dostigle s. Perjasica i odbacile snage Karlovačke brigade, utjecalo je na izmjenu planova. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je rokirana prema jugoistoku i zaposjela položaj na liniji Zorići (k. 265) — k. 264 — k. 248 — s. Dunovići, znači istočno od Kurjevca. Jedinice Karlovačke brigade prebačene su na položaje lijevo od brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Noću 8/9. aprila brigada je ostala na istim položajima, a 9. aprila ujutro, poslije povlačenja neprijateljskih snaga prema Poloju, na liniju Raljetina — s. D. Poloj — Klipinka (k. 444), ostavivši bataljon na k. 248 — izvršila marš u s. Mrzlo Polje.⁴⁰ Neprijatelj je uporno držao liniju na koju

⁴⁰ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 48/2: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 60 od 22. aprila 1945. i k. 1231, reg. br. 47/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 59 od 12. aprila 1945.

Borba kod Primišlja 7/8. aprila 1945.

se povukao i sa tih položaja 12. aprila ponovo izvršio prodor u pravcu Primišlja i dalje ka Slunju, gdje se 13. aprila spojio sa snagama 104. divizije."⁵⁰

Brigada je u borbama 7. i 8. aprila imala 15 poginulih 67 ranjenih i 3 nestala borca. Među ranjenima je 1 politički komesar bataljona, 1 pomoćnik političkog komesara bataljona, 4 komandira čete, 4 politička komesara čete, po 2 zamjenika komandira i političkih komesara četa. Naj-

⁵⁰ Isto, k. 49, reg. br. 14/1. (Dnevni izvještaj MINORS-a br. 104 od 14. aprila 1945).

veće gubitke je imao 4. bataljon — 35 ranjenih i 2 poginula i 3. bataljon — 6 poginulih i 17 ranjenih. U borbi su izgubljena 3 puškomitraljeza i 1 laki bacač. Prema našim podacima neprijatelj je imao 51 mrtvog, 43 ranjena i 52 zarobljena neprijateljska vojnika i oficira. Pri tome je zaplijenjen 1 teški mitraljez, 2. puškomitraljeza, 49 pušaka, oko 17.000 metaka i drugi ratni materijal. U borbi je utrošeno 26.000 metaka, 202 mine za teški i 198 mina za laki bacač.

Bez sumnje da bi brigada relativno brzo i lako izvršila svoj borbeni zadatak i po izmijenjenoj odluci, da Nijemci nisu na vrijeme intervenirali svojim snagama, čija pojava je iznenađujuće djelovala na najisturenije snage brigade, koje su baš u tim momentima bile lišene efikasnosti artiljerijske i minobacačke podrške.

Organizacija veza bila je u ovim borbama slaba, a posebno između štabova bataljona i brigade, što je dovodilo do neblagovremenih intervencija. Nedovoljna pažnja posvećivana je i izviđanju neprijatelja, što je dovelo do iznenađenja, pa na kraju i do iznenadne pojave njemačkih snaga iz rezerve i neuspjeha u napadu.

*

Poslije neprijateljskog povlačenja od Primišlja prema Perjasici 9. aprila popodne, 34. divizija je dobila zadatak da se smjesti na sektoru Primišlje — Tobolić, odakle treba da kontroliše pravce Primišlje — Perjasica, Tounj — Primišlje i Tounj — Skradnik. Ona je trebalo da održava vezu sa 7. divizijom koja se nalazila u Plaščanskoj dolini i da prikuplja podatke o neprijatelju na komunikaciji Generalski Stol — Tounj — Ogulin. U vezi s tim brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je izvršila marš 9/10. aprila u s. Tobolić, da bi već 11. aprila marševala prema Tounju i razmjestila se u rejonu s. Skradnik — s. Kamenica.

U toku 12. aprila dolazi do spajanja neprijateljske Karlovačke grupe sa 104. divizijom i brigada dobiva zadatak da zatvara pravac Tounj — Primišlje i Tounj — Skradnik. U vezi s tim zadatkom 1. i 4. bataljon izlaze

na položaj prema Tounju, 2. bataljon prema Tržić Tounjski, a 3. bataljon bio je u rejonu s. Skradnik u brigadnoj rezervi. Toga dana 3. i 4. bataljon odbijaju napad dviju neprijateljskih četa, podržanih sa 4 tenka. Nađena su 2 poginula neprijateljska vojnika i zaplijenjen 1 šmajser i 1 puška. Brigada je imala 4 ranjena,⁵¹ među kojima i komandant 3. bataljona Lokas Ante.

Istog dana naređeno je 13. diviziji i 4. korpusu da se jače angažuju na pravcu Tounj — Generalski Stol radi obezbjeđenja desnog boka 4 armije. U vezi s tim naređeno je bilo 3. brigadi 13. divizije da zauzme Tounj, 2. brigadi iste divizije da ovlada s. D. Dubrava, a brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« da likvidira posadu u s. Zdenci.

Na tom prostoru branili su se dijelovi »C« bataljona 20. lovačkog puka, dva bataljona 17. ustaške brigade 13. ustaškodomobranske divizije i ostaci razbijenog dopunskog bataljona 392. divizije. Neprijatelj je raspolagao sa nešto tenkova i artiljerije. Zadatak ovih snaga bio je da brane prilaz Karlovcu između r. Dobre i Mrežnice i obezbijede lijevi bok snagama 104. divizije. U s. Zdenci nalazila se jedna ustaška četa.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da 13. aprila ujutro izvrši napad na neprijateljsko uporište s. Zdenci i sadejstvuje snagama 13. divizije u zauzimanju Tounja. U vezi s tim, 2. i 3. bataljon određeni su za napad, a 4. bataljon ostao je u brigadnoj rezervi.

Prvi bataljon, ojačan 1 teškim bacačem, je 13. aprila u 6 sati ujutro počeo napad i do 10 sati ovladao k. 267, sjeveroistočno od s. Zdenci. Dalji napad bataljona bio je zaustavljen, pored ostalog i zbog toga što 3. brigada 13. divizije na pravcu Tounj do tada nije postigla značajniji uspjeh, kao i zbog relativno slabe snage jednog bataljona na tako širokom prostoru.

S obzirom na neaktivnost neprijatelja kod Primišlja, štab brigade se odlučuje da u napad na s. Zdenci uputi još i 4. bataljon. Bataljon je odmah prešao rijeku Tounjčicu i do 14,40 sati oba bataljona bila su na polaznim položajima spremna za napad. Tada je došlo do nespora-

⁵¹ Isto, k. 1225, reg. br. 56/2: Operativni izvještaj brigade za april 1945.

zuma sa snagama 13. divizije. Naime, poslije zauzimanja D. Dubrava dio snaga 2. brigade 13. divizije upućen je u pravcu Tounj i Zdenci. Iako je štab brigade »Franjo Ogulinac Seljo« obavijestio štab 13. divizije o svom zadatku i mjestima gdje se nalaze njegove jedinice, dijelovi 13. divizije koji su napadali od s. Potok prema k. 248 i od s. Popović preko k. 252 prema s. Zdenci, nisu bili o tome obaviješteni, te je došlo do međusobne borbe. Do prekida vatre je došlo u 16 sati sa snagama sa pravca k. 252, a u 17 sati sa snagama iz pravca k. 248, tek kada je »zarobljen« jedan politički delegat iz brigade. Poslije kobnog nesporazuma, koji je donio i obostrane gubitke, jedinice su ponovno zauzele polazne položaje. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je napala na s. Zdenci sa pet četa sa jugoistočne strane, a jednom četom istočno od s. Zdenci zaključno sa putem Zdenci — s. Potok, gdje se nadovezivala na snage 13. divizije. Neprijatelj se u početku borbe ogorčeno branio iz bunkera. Tek kada je operativni oficir brigade kapetan Terbuk Đorđe ubacio ručnu bombu u jedan bunker, neprijatelj je napustio uporište i uspio da se dijelom snaga u 19 sati probije cestom Zdenci — D. Dubrave. Snage brigade, koje su se nalazile sjeverno od s. Zdenci, tukle su vatrom neprijateljske snage u povlačenju, ali zbog sumraka nisu neprijatelju nanijeli veće gubitke. Slaba veza između pješadije i artiljerije imala je za posljedicu da je artiljerija više onemogućavala nego održavala napad snaga brigada, a sa druge strane, nanijela najviše gubitke 1. i 4. bataljonu, pogotovo u završnoj fazi borbe. Tenkovske snage koje su imale da podržavaju napad snaga 3. brigade 13. divizije i brigade »Franjo Ogulinac Seljo« nisu uspjele da pređu r. Tounjčicu.

Prema našim procjenama, neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 60 mrtvih i ranjenih. Zaplijenjen je teški bacač, 13 pušaka i drugi ratni materijal. Brigada je imala 9 mrtvih i 19 ranjenih, od čega najviše od sopstvene artiljerije i za vrijeme borbe sa dijelovima 13. divizije.⁵² Utrošeno je oko 26.000 metaka, 180 mina za teški i 220 mina za laki bacač.

⁵² Isto, k. 1231 reg. br. 48/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« od 13. aprila u 8 sati i reg. br. 49/2: Izvještaj štaba ove brigade op. broj 64 od 15. aprila 1945.

Već u planiranju napada na s. Zdenci trebalo je znati da jedan bataljon na tako širokom prostoru neće biti dovoljna snaga za ozbiljnija dejstva, što je tok događaja i pokazao. Na takvu odluku utjecala je nedovoljno jasna situacija na sektoru Slunj — Primišlje, jer se nije sa sigurnošću znalo kojim će pravcem iz tog rejonu krenuti 104. divizija u pravcu Karlovca.

Poslije borbe kod Zdenca, brigada je ponovno povučena u s. Tobolić.

*

Po napuštanju Tounja i Zdenci neprijatelj se povukao dosta neorganizirano prema Generalskom Stolu, na liniju: s. Katić (sjeverni dio) — Ježića — s. Slat — s. Tonković i r. Dobra. U rejonu Generalskog Stola neprijatelj je počeo užurbano da šalje pojačanja⁵³ da bi spriječio dalje prodore, najprije 13. a zatim i 20. divizije.

Trinaesta divizija, a zatim 16. aprila i 20. divizija napustile su ovaj pravac radi izvršenja zadatka koji im je postavio štab 4. armije. U toku 15. aprila štab 34. divizije dobio je zadatak da smjeni 20. diviziju na pravcu Generalskog Stola, da divizijom sprečava neprijateljske prodore prema Ogulinu i da vrši pripreme za napad na Generalski Stol. Tako je 20. diviziju u toku 15/16. aprila smijenila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Istog dana jedinice 8. divizije smijenile su i Karlovačku brigadu na pravcu Primišlje — Perjasica, koja je bila prebačena najprije u rejon s. G. Dubrava u divizijsku rezervu, a nakon nekoliko dana prebačena na prostor između rijeke Dobre i Kupe na pravac Bosiljevo — Vukova Gorica — Netretić — Karlovac.

U vezi sa ovim zadatkom brigada »Franjo Ogulinac Seljo« zauzela je odbranu na liniji s. Katić (južni dio) — šumice između s. Katići i s. Mirici — k. 213 — s. Spehari — r. Dobra, najprije sa tri bataljona u prvom ešelonu i jednim u brigadnoj rezervi, a od 19. aprila sa sva četiri bataljona naprijed.

⁵⁸ U dnevnom izvještaju MINORS-a broj 107 od 17. aprila kaže se: »... Pristiglim pojačanjem učvršćena je borbena crta kod Generalskog Stola...«, (Arhiv VII, k. 49, reg. br. 17/1—1).

U takvom rasporedu brigada je ostala do konca mjeseca, kada je bila smijenjena od jedinica 3. divizije 2. armije. Brigada je na tom značajnom pravcu bila rastegnuta na preko 6 km fronta i nije bila u stanju ne samo da preduzme bilo kakve značajnije ofenzivne akcije, nego nije bila sasvim dovoljna ni da ovaj pravac potpuno sigurno zaštiti od sve jačih neprijateljskih snaga koje su se prikupljale u Generalskom Stolu, a čija je namjera bila da zaštićuje ovaj, za neprijatelja, veoma važan pravac.

Kod neprijatelja je tih dana došlo do mnogobrojnih promjena, a osnovni njegov cilj bio je da ponovo konsolidira i učvrsti ovaj dio fronta. Između 10 i 12. aprila premješten je u Karlovac štab 91. armijskog korpusa koji je dobio zadatak da uspostavi razbijeni odbrambeni sistem oko Karlovca. U času prijema komande, štabu korpusa stajale su na raspolaganju za odbranu slijedeće snage: 104. pješadijska divizija, 20. lovački puk, 2. i 4. policijski puk, 4. sam. policijski bataljon, od ostataka 392. divizije formiran je jedan bataljon, i 13. ustaška-domobranska divizija. Sve te snage bile su u dotadašnjim borbama dosta istrošene. Zapovijest grupe armije »E« koja se tada nalazila u Zagrebu, bila je da se Karlovac da bi se zaštitio Zagreb drži po svaku cijenu. Prvobitna namjera bila je daleko optimističnija, tj. da se spoje snage 47. korpusa (Rijeka) i 91. korpusa (Karlovac), ali je taj plan odbačen zbog nadmoćnosti Jugoslovenske armije i nedostatka sopstvenih snaga.

Rejon Generalskog Stola smatran je čvornim položajem i za odbranu i za eventualna aktivna dejstva. Naime, angažiranjem svojih snaga iz tog rejona prema Ogulinu željelo se privući na sebe što više snaga Jugoslovenske armije sa pravca Rijeka — Trst. Zato je neprijatelj čitavo vrijeme u tom rejonu držao i svoje najjače snage sa nekoliko tenkova, blindi i artiljerije.⁵⁴

Da bi se Karlovac zaštitio sa zapada, dovedena su iz Zagreba, na prostor između r. Kupe i r. Dobre, i dva us-

⁵⁴ Iz brojnog stanja 13. hrvatske divizije za april vidi se da je u rejonu Generalski Stol od njenih snaga bio štab 17. ustaške brigade sa štabnom četom, 2. i 3. bataljonom i 2. četa 3. bataliona 3. ustaške brigade sa ukupno preko 1.000 vojnika i starješina, (Arhiv VII, k. 101, reg. br. 7/12—1).

taška bataljona neidentifikovane ustaške brigade,⁵⁵ a radi osposobljavanja i obezbjeđenja željezničke komunikacije Zagreb — Karlovac i snabdijevanja i odvlačenja materijala, doveden je na taj dio pruge i 81. landešicen puk.

Već 17. aprila neprijatelj vrši svoj prvi ispad sa oko 150 ustaša u pravcu položaja 3. čete 3. bataljona. Ta četa je pri tome imala 2 poginula, 4 ranjena, 3 nestala i izgubljen je 1 teški mitraljez. Ustaše, koje su se neopaženo povukle, u stvari su uspjele da iznenade jedan vod čete čiji su borci od umora zaspali na položaju. Neprijateljski gubici nisu poznati. Takav ispad učinio je neprijatelj i 18. aprila prema položajima 1. i 3. bataljona, ali su jedinice spremne dočekale taj ispad. Brigada nije imala gubitaka, a neprijateljski nisu poznati. Ujutro 19. aprila, oko 9 sati, neprijatelj je u zahvatu ceste izvršio napad, ovaj put snagama oko jednog bataljona, ojačanog sa nekoliko tenkova kome je prethodila artiljerijska priprema. Napad je bio odbijen, osim što je u rejonu Stupišta uspjelo neprijatelju da zauzme dio odbrambenih položaja 3. bataljona. Neprijatelj je pri tome imao 10 mrtvih i više ranjenih, a zarobljena su 3 neprijateljska vojnika. Prema izjavi zarobljenog ustaše u Generalskom Stolu nalazila su se, pored ustaških snaga, i jedan bataljon 20. lovačkog puka sa 4 tenka i 4 haubice. U borbi je oštećen i 1 tenk. Brigada je imala 5 mrtvih ili ranjenih. U toku 20 i 22. aprila neprijatelj ponovo vrši ispade u pravcu položaja 2. i 3. bataljona. Zarobljena su 4 neprijateljska vojnika. 2. i 3. bataljon imali su 1 poginulog i 2 ranjena.⁵⁶

U toku 23. aprila štab brigade dobio je zadatak da 23/24. aprila izvrši nasilno izviđanje na čitavom svom odsjeku fronta između r. Dobre i r. Mrežnice radi identifikovanja snaga neprijatelja. U vezi s tim su 2. i 3. bataljon izvršili napad na odsjeku između komunikacije i r. Mrežnice, sa težištem na neprijateljskom položaju kod Ježića, a dvjema četama 1. bataljona i dvjema četama 4. bataljona

⁵⁵ Arhiv VII, k. 71, reg. br. 43/1 i k. 1227—1, reg. br. 32/3. Neki podaci govore da se radi o 15. ustaškoj brigadi, neki o ustaškoj prometnoj brigadi, a Nijemci su je nazvali Ustaška štabna brigada.

⁵⁶ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 56/2: Operativni izvještaj brigade »Franjo Ogulinac Seljo« za april 1945.

napad između komunikacije i r. Dobre. Sve jedinice su se pod zaštitom noći privukle u neposrednu blizinu neprijateljskih položaja. Napad je izvršen artiljerijskom podrškom i poslije kraće artiljerijske pripreme počeo je 23. aprila u 21,30. Čete su uspjele da zauzmu neke objekte neprijateljskih položaja, ali je neprijatelj pružao vrlo snažan otpor i odmah otpočeo i sa protunapadom. Očito je bilo da se radilo o snažnijem neprijatelju i jedinicama je naređeno da se povuku na svoje položaje. Međutim, cilj izviđanja, uprkos postignutog iznenađenja, nije ispunjen i nije bilo ni jednog zarobljenika. Naša je procjena da je neprijatelj imao 11 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Izvještaj MINORS-a govori o 3 ranjena. Brigada je pri tome imala 6 poginulih i 10 ranjenih. Utrošeno je 16.000 metaka, 195 mina za teške bacače i 208 mina za lake bacače.

Brigada je 25. aprila, da bi olakšala zadatak jedinica 7. divizije, koja je bila suočena sa jačim neprijateljskim snagama i napadala Lešće, sa dva bataljona izvršila pritisak na neprijateljske položaje na odsjeku r. Globornica — r. Dobra. Napad je počeo u 10,40 a završio se u 14 sati. Poslije toga bataljoni su se povukli na ranije položaje. Na položaju su nađena 2 poginula neprijateljska vojnika, 3 su zarobljena, dok ostali gubici nisu poznati. Brigada je imala 1 poginulog i 5 lakše ranjenih boraca. Utrošeno je 13.000 metaka i oko 250 mina za lake i teške bacače.

U toku dana 26. aprila izvršen je vatreni prepad na neprijateljske snage koje su se kretale na komunikaciji preko r. Dobre ka Lešću. Procijenjeno je da je neprijatelj imao 13 što mrtvih što ranjenih. Brigada nije imala gubitaka. Za vrijeme artiljerijskog prepada na s. Spehavi brigada je imala 4 ranjena.

Period od 15. do 29. aprila može se smatrati periodom pregrupacije naših snaga radi konačnog obračuna sa neprijateljskim snagama u rejonu Karlovac u kome je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na svom pravcu obezbjeđivala tu pregrupaciju i svoj zadatak uspješno ispunila. Brigada na tako razvučenom frontu pred relativno jakim neprijateljskim snagama (najprije 20. lovačkog puka, a zatim 104. divizije), u stvari težištu neprijateljske odbrane Karlovca, nije mogla nešto više ni učiniti, a ni neprijatelj, sem nekoliko manjih ispada, nije vršio neke

aktivnije radnje, već se pripremao za odbranu Karlovca i u širem smislu obezbjeđivao svoje glavne snage, sjeverno od r. Save. Stalan boravak jedinica na položajima pro-uzrokovao je zamor jedinica. Trebalo je o tome svemu voditi računa i pojedine jedinice povremeno povlačiti sa položaja na odmor.

S obzirom na stalne gubitke starješinskog kadra, problem popune je bio neprekidno jedan od gorućih problema koji je trebalo rješavati. Stari kadar je u većini izbačen iz stroja, a novopostavljeni nije imao dovoljno znanja, a još manje iskustva. To je sve skupa utjecalo i na opću borbenu sposobnost. Kao posljedica ovakvog stanja bile su i pojave neodgovornosti prema naređenjima, nedovoljne pomoći potčinjenima, nedovoljne kontrole, što je dovodilo i do nepotrebnih gubitaka. Vojna nastava koja je inače ranije bila dosta redovna i pozitivno se odražavala na sposobnost kadrova, zadnjih mjesec dana, zbog stalnih pokreta u borbi, nije uopće održavana. Problemom neodgovornosti i vojničke nebudnosti pozabavila se i partijska organizacija. Partijski rad zbog stalnih pokreta i borbi bio je prilično otežan i neredovan, a, osim toga, i dalje je ostalo otvoreno pitanje proširivanja partijskih organizacija. U vezi sa popunom pomoćnicima političkih komesara četa naređeno je 5. aprila da Turopoljsko-posavski odred brigadi hitno uputi 5 pomoćnika političkih komesara četa. Politički rad, prilagođavajući se situaciji stalnih pokreta i borbi, sveo se na političke informacije o situaciji u svijetu i kod nas. Sa svim borcima prorađeno je naređenje vrhovnog komandanta druga Tita o početku ofanzive za konačno oslobođenje naše zemlje i zadatak koji se u vezi s tim postavlja pred svakog pripadnika brigade. Posebna je pažnja posvećena objašnjenju važnosti potpisivanja pakta o uzajamnoj pomoći između SSSR i DFJ.

Za komandanta 3. bataljona postavljen je Nevajda Stanko, za pom. politkomesara 1. bataljona ponovno Branislavljević Miša, a u 2. bataljon Ladišić Tomo.

Dezerterstva skoro i nema. Kod nekih novomobilisanih boraca ima pojedinačnih pojava »čuvanja glave«. Brigada je imala i tri samoranjavanja i svi su stavljeni odmah pod vojni sud. Ishrana je bila uglavnom zadovoljavajuća, sem što sljedovanje nije uvek stizalo na vrijeme.

Većina boraca bila je sasvim slabo odjevena. Obuća je bila nešto bolja. Higijenske prilike su se pogoršale. Zbog neodgovornosti sanitetskih organa izgubljeni su kazani za parenje. Otežano je bilo i pranje rublja.

Ocjenjujući najvažnije probleme štab brigade ih je poredao ovako: osposobljavanje nižeg kadra, popuna jedinica, izmjena naoružanja, odjeća, ishrana i popuna stoke.

Grupa drugarica — starješina u brigadi: sdesna nalijevo: Živičnjak Vjera, Predović Danica, Babić Danica, Dorđević Vjera, Bartvlin Danica, Ruskinja Kaća, Jordan Ivka, Crnić Jelka i Kanić Slavica.

6. Posljednje borbe brigade

Stab 2. armije, da bi ubrzao nadiranje svojih snaga općim pravcem Karlovac — Novo Mesto, formirao je 24. aprila dvije operativne grupe divizija — Unsku i Karlovačku.

Unska operativna grupa divizija (23, 28, 39. i 45. divizija) dobila je zadatak da što prije očisti od neprijatelja

dolinu r. Une i izbije na komunikaciju Zagreb — Karlovac i produži napad ka Karlovcu iz sjeverozapadnog pravca.

Karlovačka grupa divizija, u čijem su se sastavu nalazile: 3. 4. 10. i 34. divizija, dobila je zadatak da uništi neprijateljsku grupaciju oko Karlovca. Prikupila se do 29. aprila, a u toku 30. aprila i 1. maja divizije su podišle liniji spoljne odbrane Karlovca i zauzele polazne položaje za napad u slijedećem rasporedu:

- 10. divizija između rijeke Korane i Kupe,
- 4. divizija između rijeke Mrežnice i Korane,
- 3. divizija između rijeke Mrežnice i Dobre i
- 34. divizija između rijeke Dobre i Kupe.

Osnovna operativna zamisao bila je da se brzim dejstvom krilnih divizija (10. i 34.) presiječe odstupnica neprijateljskim snagama sjeverno od Karlovca u rejonu s. Draganići, a potom da se jednovremenim koncentričnim napadom svih snaga okruži i uništi neprijateljska Karlovačka grupacija.³⁷ 34. divizija imala je i zadatak da spriječi eventualno odstupanje neprijatelja preko Netretića i Metlike ka Novom Mestu. Prema prvobitnoj zamisli na lijevom krilu kao težištu, trebalo je da dejstvuje 34. i 7. divizija. 7. divizija je, međutim, po naređenju Generalštaba 30. aprila (znači neposredno pred početak operacije), upućena u sastav 4. armije, tako da je na lijevom krilu ostala samo 34. divizija sa dvije brigade — Karlovačkom i brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, relativno malog brojnog stanja.

U vezi sa pregrupiranjem snaga Karlovačke grupe divizija brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je u toku 28/29. i 29. aprila smijenjena od jedinica 3. divizije i krenula na sektor s. Umol — s. Grabrk, gdje je stigla 29. aprila oko 21 sat. Sa tog sektora, nakon kraćeg odmora, brigada je izvršila dalji marš i zauzela rano ujutro 30. aprila polazne položaje na liniji Toplice Lešće — Bosiljevo i to 1. bataljonom, ojačanim 1 teškim bacačem, rejon Gradišće (k. 258) prema Toplice Lešće, 4. bataljonom, ojačanim 1 teškim bacačem, istočne padine Privis, 2. bataljonom, ojača-

³⁷ *Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945*, knj. 2, str. 600 i 640—643.

nim 1 teškim bacačem, s. Bosiljevo. Sa svim bataljonima uspostavljena je telefonska veza, a sa 2. bataljonom i radio-veza. 3. bataljon ostavljen je u brigadnoj rezervi. Lijevo, kod s. Vukova Gorica, nalazila se Karlovačka brigada.

Početak napada bio je određen za 1. maj.

Na pravcu 34. divizije, između r. Dobre i Kupe, nalazila su se dva ustaška bataljona ustaške brigade i dvije čete iz 23. ustaške brigade u prvom borbenom redu, po dubini jedan njemački bataljon formiran do Korpusne škole za borbenu obuku i prikupljenog ljudstva razbijene 392. divizije i 3. četa 3. bataljona 3. ustaške brigade u rejonu s. Netretić i u rejonu Ozlja, Pokupja, Zorkovca druge snage 13. ustaško-domobranske divizije. Zadatak svih ovih snaga bio je da zatvaranjem prostora između rijeka Dobre i Kupe obezbijede jaču odbranu Karlovca i spriječe njegovo natkrivljavanje sa sjeverozapada.

U 12 sati 30. aprila brigada »Franjo Ogulinac Seljo« krenula je sa prostorijske Toplice Lešće — s. Bosiljevo — s. Spehari u pravcu sjeveroistoka sa zadatkom da se uspostavi kontakt sa neprijateljem. U vezi sa takvim zadatkom, štab brigade je uputio 4. bataljon desnom cestom uz rijeku Dobru pravcem Toplice Lešće — s. Tomašići — s. Vodena Draga — s. Mržljaki, a 2. bataljon lijevom komunikacijom pravcem: s. Bosiljevo — s. Vrhova Gorica — s. Beč — s. Sv. Jelena — Bležanske drage.

Na liniji k. 228 — Blaženske drage bataljoni su se oko 18 sati sukobili sa neprijateljskim snagama, koje su bile u isto vrijeme u pokretu prema jugu. Vjerojatno je da se radilo o jačim neprijateljskim izviđačkim dijelovima. Neprijatelju je uspjelo da u početku borbe iznenadi naše bataljone i odbaci ih na liniju s. Hrčić — s. Sv. Jelena, ali su 2. i 4. bataljon brzim protunapadom odbacili neprijatelja i do 19,30 sati ponovo izbili na liniju k. 228 — Bležanske drage. Time je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na svom pravcu podišla neprijateljskim glavnim odbrambenim položajima. Neprijateljski gubici toga dana nisu poznati, a 2. i 4. bataljon imali su 11 ranjenih.

Prvog maja ujutro otpočeo je opći napad Karlovačke grupe divizija sa ciljem da se oslobodi grad Karlovac, (sk. 42). Pred frontom brigade nalazio se u odbrani jedan us-

taški bataljon iz štabne brigade ustaške vojske u rejonu k. 196 — k. 221 (Vučkovka) — k. 205 — k. 241 (s. Tončić). Napad na ove položaje izvršili su 2. i 4. bataljon i to 2. bataljon preko Vučkovke (k. 221) ka s. Tončić-Selu, a 4. bataljon pravcem s Jarče Polje — s. Crkveno Selo. Napad je otpočeo u 7 sati. Poslije relativno ogorčenih borbi bataljonima je uspjelo da do 19,30 ovlađaju cjelokupnim neprijateljskim položajima i izbiju na liniju s. Straža (južni dio) — s. Tončić-Selo. Na toj liniji se i zanoćilo. U borbama toga dana ubijeno je 20 ustaša, 40 ih je ranjeno, a 3 su zarobljena, dok je brigada pri tome imala svega 3 ranjena.⁵⁸

Na lijevom krilu, Karlovačka brigada izbila je toga dana pred s. Ladešić Draga.

Drugog maja brigada je produžila sa napadom, no sada sa cjelokupnim snagama brigade. Ispred brigade, osim ustaškog bataljona, nalazila se i jedna četa Nijemaca. Brigada je napadala u slijedećem rasporedu: 1. bataljon pravcem k. 205 — s. Crkveno Selo, 2. bataljon pravcem s. Tončić-Selo — k. 242, 3. bataljon pravcem s. Grubišić — s. Cučki, 4. bataljon bio je u brigadnoj rezervi. Napad je opet otpočeo u 7 sati. Poslije ogorčenih borbi brigadi je uspjelo da do 12 sati izbije na liniju k. 213 — k. 242. Neprijatelj je u dobroj mjeri bio rastrojen. Njemački bataljon u rejonu s. Netretić nije u toku čitava tri dana uopće upotrebljavan za bilo kakva aktivna dejstva. Vrlo je vjerojatno da je njemu bila namijenjena odbrana prelaza r. Dobre na pravcu Netretić — Karlovac, pa njemačko komandovanje nije htjelo da reskira da eventualno bude razbijen. U borbama toga dana zarobljeno je 16 ustaša, 25 ustaša je nađeno mrtvih na bojnopolju, a 53 su ranjena. Brigada imala 5 mrtvih i 19 ranjenih.⁵⁹

Toga dana brigada je podišla neposredno s. Netretiću, važnoj raskrsnici puteva sjeveroistočno od Karlovca i stvorila mogućnost za napad na Karlovac sa zapadne strane. Ostale divizije Karlovačke operativne grupe izbile

⁵⁸ Isto, k. 1225, reg. br. 52/2 (Izvještaj štaba 34. divizije 2. armije 1. maja 1945); i k. 1231, reg. br. 54/2 i k. 49, reg. br. 2/2—1 (Dnevni izvještaj MINORS-a br. 122 od 2. maja 1945).

⁵⁹ Isto, k. 1231, reg. br. 54/2; 1—4/3 i k. 1227—11, reg. br. 7/7, depeša br. 775, 779 i 780.

su toga dana na liniju Kamensko — Duga Resa, čime je bila razbijena spoljna odbrana Karlovca i započele su borbe na neposrednim prilazima grada.

Brigada je 3. maja krenula u napad izjutra u 4 sata. Poslije vrlo kratkog otpora bataljoni su već oko 5 sati izbili na liniju s. Gradašić-Selo — s. Vinski Vrh, kada je u tom rejonu prestao svaki organizirani neprijateljski otpor. Dok su se njemačke snage povukle preko r. Dobre ka Karlovcu, ustaško-domobranske snage povukle su se djelimično i ka Ozlju. Brigada je u 12,40 sati izvršila marš pravcem Netretić — s. Kolenovac — s. Pišćetke — s. Vukini, zanoćila na prostorijski s. Gorščaki — s. Skotovice — s. Svetice i neposredno podišla jakom neprijateljskom uporištu Ozlju. Zumberačka brigada, koja je 1/2. maja pristigla u sastav divizije, izvršila je marš u rejon zapadno od Ozlja. Karlovačka brigada krenula je lijevom obalom r. Dobre i orijentirala se prema neprijateljskim uporištima Pokupje i Zorkovac. U toku noći pripreman je napad na uporište Ozalj, u kome su se nalazile snage ustaškog posadnog bataljona, i napad na uporište Zorkovac i Pokupje, gdje su se nalazili mostovi preko r. Kupe, a u kojima su se branili dijelovi 2. bataljona 3. ustaške brigade. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačka brigada dobile su zadatak da izvrše napad na Ozalj, a Karlovačka brigada na Zorkovac i Pokupje.⁶⁰

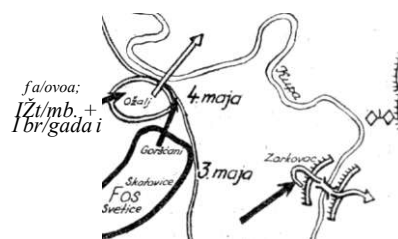
Deseta i 34. divizija su već 3. maja obuhvatile Karlovac sa istoka odnosno zapada, a ostale divizije (3. i 4. divizija) vodile su borbe na neposrednim prilazima grada. 3. maja je prema Karlovačkom pravcu orijentirana 7. SS divizija, čiji je 13. SS puk sa 1. artiljerijskim divizionom stigao do Karlovca. Prema prvobitnim namjerama grupe armije »E« ova divizija trebalo je da se upotrijebi kao pomoć 47. korpusu (Rijeka — Ilirska Bistrica) da se probije prema Ljubljani.⁶¹

Četvrtog maja u 10,40 sati, poslije kratke artiljerijske i minobacačke pripreme, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačka brigada otpočele su napad na Ozalj. Neprijatelj, demoralisan općom situacijom, počeo je napuštati pojedine bunkere još za vrijeme artiljerijske pripreme.

⁶⁰ Isto, k. 1231, reg. br. 39/1, k. 1225, reg. br. 10/1.

Isto, k. 71, reg. br. 43/1 i k. 70, reg. br. 3/3.

Zakanje
Podvorci

{Kafloi}
torigodo A

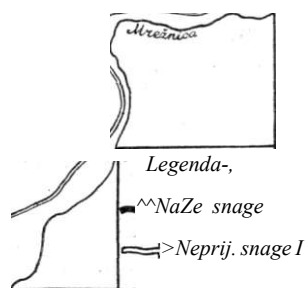
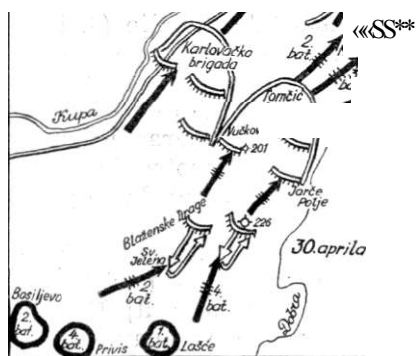
ASćetce

1

(fTadesić Dragog

2. maja

MKIOVAC

Borbe od 30. aprila do 4. maja 1945.

Jedinice brigade »Franjo Ogulinac Seljo« su u jednom snažnom naletu istjerale neprijatelja iz uporišta i u 11,15 cijelo je uporište bilo zauzeto. Neprijatelj nije imao vremena da izvrši planirana rušenja mosta, električne centrale i drugih objekata, koji su neoštećeni pali u naše ruke. Očuvanje tih objekata imalo je, pored ostalog, i veliki ekonomski značaj. Brigada je u napadu na Ozalj zarobila 46 ustaša, a 16 ih je ubijeno. Zaplijenjena su bila 2 topa, 96 pušaka, 7 teških mitraljeza i mnogo drugog ratnog materijala. Brigada je imala svega 2 ranjena.

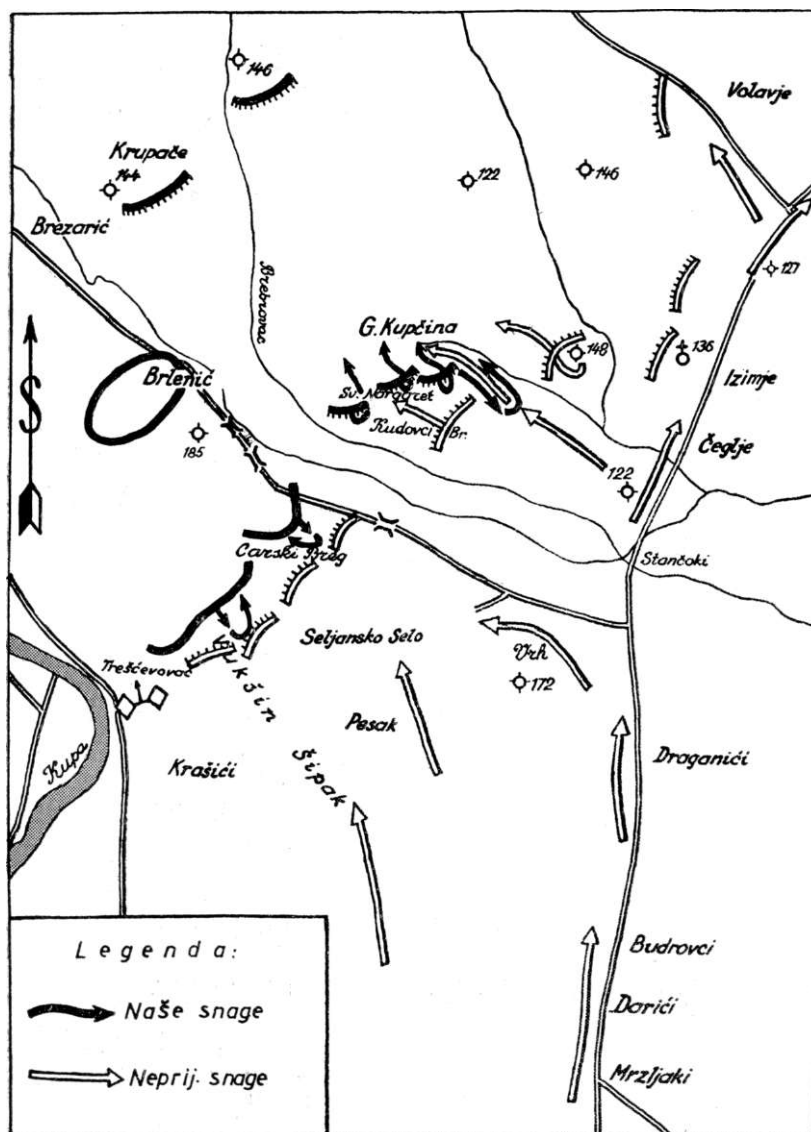
Poslije čišćenja prostora između rijeke Kupe i Dobre 34. divizija dobila je zadatak da ugrožava komunikaciju Karlovac — Zagreb, dejstvujući općim pravcem Krašić — Draganići sa ciljem da se u tom rejonu spoji sa 10. divizijom, koja je nastupala pravcem s. Rečica — s. Draganići.⁶² Odmah po završenoj borbi u Ozlju a u vezi s tim novim zadatkom, brigada »Franjo Ogulihac Seljo« i Zumberačka brigada izvršile su marš -u pravcu s. Krašić, dok je Karlovačka brigada u s. Ozalj, Zorkovac i Pokupje obezbjeđivala komunikacije koje u taj rejon izvide iz pravca Karlovca. Ostale divizije su toga dana otpočele razbijanje neprijateljske odbrane samog grada.

Neprijatelj je, da bi obezbijedio izvlačenje svojih snaga iz Karlovca, jakim snagama raznorodnih jedinica (Nijemaca, ustaša pa čak i četnika), zaposio sve kote zapadno od komunikacije Karlovac — Jastrebarsko (s. Carski Breg, s. G. Kupčina, s. Petrovina..).⁶³

U vezi sa dobivenim zadatkom štab 34. divizije, koji se nalazio u Krašiću, izdao je 5. maja naređenje Žumberačkoj brigadi da napada općim pravcem s. Bresarić — s. Brl^nić — s. Draganići, sa ciljem da se ovlada linijom s. Carski Breg — s. Vukšin Sipak i stvori uvjete za izbijanje

⁶² Isto, k. 1227—11, reg. br. 4/7, depeša broj 1358 i 1357.

⁶³ Štab 91. A. K. posvećivao je veliku pažnju obezbjeđenju izvlačenja snaga iz Karlovca. Cijenio je da najveća opasnost prijeti od naših snaga iz pravca Zumberka. Za obezbjeđenje tog boka i pozadine angažovao je 5. ustaški korpus (Arh.v VII, k. 101, reg. br. 5/12—1), ojačan 20. njemački lovački puk (Arhiv VII, k. 101, reg. br. 6/12—2), crnogorsku četničku brigadu »Vuk Mićunović« (isto) i policijske jedinice (Arhiv VII, k. 76 reg. br. 11/2, 24/2).

Borbe 6. maja 1945.

na komunikaciju. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« do-
bila je zadatak da sa dva bataljona djeluje pravcem s.
Krupača — s. Izimje — s. Čeglje, sa jedne strane, radi
zaštite lijevog boka Žumberačke brigade i, druge, da ug-
rožava i taj dio komunikacije. Dva bataljona brigade bila
su određena u divizijsku rezervu u s. Bresarić. Karlovač-
koj brigadi je bilo naređeno da iz rejona Zorkovac i Po-
kupje potpomaže dejstva Žumberačke brigade i obezbje-
đuje njen desni bok.

Brigada se 5. maja, poslije marša iz Ozlja, smjestila
u s. Bresarić (jugoistočno od s. Krašić). U popodnevnim
satima 1. i 2. bataljon napali su neprijatelja u G. Kupčini.
Do 23 sata neprijatelj je izbačen iz sela i povukao se u s.
Hudovci Breg, ali je i dalje pružao snažan otpor. U isto
vrijeme jedna četa 2. bataljona vršila je pritisak na ne-
prijatelja u s. Petrovini. 3. i 4. bataljon nalazili su se u
divizijskoj rezervi i nisu bili upotrijebljeni. Ostale divizije
Karlovačke grupe su toga dana razbile neposrednu od-
branu grada i započele ulične borbe u samom gradu.

Neprijatelj je stalno pojačavao svoje snage u s. Hu-
dovci Breg i 6. maja po ponoći u 2,30 otpočeo protunapad
i uspio da odbaci snage brigade (1. i 2. bataljon) u sjeverni
dio s. G. Kupčina. S obzirom na vrlo snažan neprijateljski
pritisak, snage brigade bile su prisiljene da se u 16 sati
povuku još nešto istočnije, na liniju k. 144 — k. 146. U
21 sat organiziran je ponovni napad 1. bataljona na s. G.
Kupčinu, koji nije uspio. Neprijatelj je na bočnim osigu-
ranjima imao sve jače i jače snage. Bataljon je imao 1
poginulog i 9 ranjenih. Isto tako nije uspio ni napad 3.
bataljona na s. Carski Breg. Neprijatelj je zbog situacije
u Karlovcu znatno pojačao snage duž komunikacije i uba-
civao nove snage. Bataljon je imao 1 poginulog i 7 ra-
njenih.

Sve jedinice zanoćile su na dostignutim linijama. Bri-
gada je 6. maja imala ukupno 2 mrtva i 16 ranjenih. Os-
tale snage 3, 4. i 10. divizije toga dana potpuno su oslo-
bodile Karlovac. Neprijatelj je uspio da većinu snaga i
sredstava izvuče iz Karlovca.

Tokom čitavog 7. maja, od 4 izjutra brigada je vršila
snažne napade na neprijatelja prema s. G. Kupčina i s.

Carski Breg. Zumberačka brigada je 6/7. maja prebačena na sektor s. Sv. Jane sa zadatkom da dejstvuje u pravcu Plešivice i Samobora. Neprijatelj je snažnom vatrom iz Jastrebarskog podržavao odbranu svojih jedinica, koje su se vrlo uporno branile. Toga dana prešle su u napad i jedinice Karlovačke brigade u pravcu s. Draganići. U 23 sata neprijatelj je otpočeo da se povlači a jedinice brigade da ga gone u pravcu Jastrebarskog. Brigada je toga dana imala 22 ranjena i 4 mrtva. Gubici neprijatelja su nepoznati.

Ujutro 8. maja u 5 sati brigada je oslobodila Jastrebarsko. U samom mjestu zahvaćena je neprijateljska zaštitnica. Tom prilikom zarobljeno je 18 neprijateljskih vojnika i mnogo ratnog materijala koji neprijatelj nije uspio da izvuče. Pod zaštitom jedinica 20. lovačkog puka i 5 ustaškog korpusa⁶⁴ u širem rejonu Plešivice sve neprijateljske jedinice povlačile su se preko Samobora prema Sloveniji, gonjene jedinicama 2. armije. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je tog zadnjeg dana imala 3 poginula druga i 6 ranjenih. Zumberačka brigada je 8. maja nastupala od s. Sv. Jane preko Plešivice ka Samoboru. U borbama sa neprijateljskim zaštitnicama kod Plešivice poginuo je i komandant brigade kapetan Ajdinović Ljuban, jedan od rukovodilaca koji je za brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«, kao komandant 3. bataljona i operativni oficir brigade, imao velike zasluge.

Brigada je od 30. aprila do 4. maja, kada je pred veče izbila u rejon Krašića prešla oko 37 km ili prosječno 7 km dnevno. S obzirom na zamišljeni manevar i tempo razvoja situacije kod 3. i 4. divizije, tempo nastupanja 34. divizije i brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, bio je potpuno zadovoljavajući. U završnim borbama brigada je imala 14 poginulih i 79 ranjenih. Neprijatelju su pri tome nanijeti gubici od 75 mrtvih, 120 ranjenih i 70 zarobljenih.

⁶⁴ Koncem aprila sva vojska NDH bila je formirana u tri ustaška korpusa, od kojih je 5. korpus bio u Karlovcu. Njegove jedinice povlačile su se preko Jastrebarskog, Plešivice i Samobora ka Sloveniji (Arhiv VII, k. 7, reg. br. 1/43; k. 101, reg. br. 5/12—I k. reg. br. 7—I, reg. br. 3/41).

Za udarnu brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« to je ujedno poslije tačno 16 mjesečnih borbi bio i kraj rata.

*

Poslije oslobođenja Jastrebarskog brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je od 9. do 13. maja bila u mjestima južno od Zagreba, da bi 14. maja ušla u glavni grad SR Hrvatske — Zagreb.

Prošlo je tačno 16 mjeseci borbi, života i rada brigade od dana kada je ona 8. januara 1944. godine formirana u Pokupskom Cerju pa do dana kada je brigada 8. maja u ranim jutarnjim satima u svom nastupanju ušla u Jastrebarsko i time pobjedonosno završila svoj borbeni put.

Na tom relativno kratkom borbenom putu brigada je, u 86 što većih i manjih borbi, imala 414 poginulih i 974 ranjenih boraca i rukovodilaca. Ti relativno veliki gubici dokaz su više velikih požrtvovanosti i hrabrosti njenog boračkog i starješinskog sastava. Međutim takvi gubici su i posljedica jakih neprijateljskih snaga sa kojima je brigada vodila borbu, kao i nepovoljnih uslova terena na kojima je ona vodila borbe (neposredna blizina Zagreba, manevarsko-ravničasto zemljište, važne komunikacije, itd.).

Brigada je u tom periodu nanijela neprijatelju prilično teške gubitke. Prema službenim podacima štaba brigade ubijeno je 1.448, ranjeno 1.497, a zarobljeno 785 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira.⁶⁵ Ti i takvi neprijateljski gubici su utoliko značajniji jer su postignuti uglavnom prije završnih operacija Jugoslovenske armije i to najvećim dijelom u borbama koje je brigada vodila samostalno ili u sadejstvu skoro isključivo sa ostalim snagama 34. divizije.

⁹⁵ Navedeni podaci koji su uzeti iz izvještaja brigade mogu se uzeti kao približno tačni. Kao prilog toj konstataciji može se navesti činjenica da je u 27 borbi (od 86 većih ili manjih borbi brigade) prema neprijateljskim podacima ubijeno 339 njegovih vojnika i starješina, a u 21 borbi, i to ne onih najtežih koje je brigada vodila ranjeno je 261. Sve se to uglavnom odnosi na ustaško-domobranske snage. Za gubitke njemačkih jedinica ima veoma malo podataka u arhivama.

U čitavom tom periodu zaplijenjeno je između ostalog: 5 topova, 7 teških bacača, 48 mitraljeza, 54 puško-mitraljeza, 5 protuavionskih mitraljeza, 21 laki bacač, 48 automata, 1.064 puške, preko 650.000 metaka raznih vrsta itd.

Uništeno je bilo, između ostalog: 48 betonskih bunkera, 2 oklopna vlaka, 150 vagona nafte, 4 lokomotive i 32 vagona, 3 protuavionska topa, 2 tenka, pruga je porušena na više tisuća mjesta, itd.

Sve to govori o tome da je Udarne brigada »Franjo Ogulinac Seljo« sa uspjehom izvršila borbene zadatke koji su pred nju bili postavljeni od njenog formiranja pa do pobjedonosnog završetka rata protiv fašističkih sila i domaćih izdajnika. Na takvim vojnim uspjesima gradio se i politički utjecaj brigade na stanje na terenu. Nije nekromno reći da je brigada bila jedan od značajnih političkih faktora koji je mnogo doprinio razmahu NOP na ovom području.

Formiranje brigade sastavljene u ogromnoj većini od ljudi sa terena na kome je ona uglavnom i djelovala odigralo je, bez sumnje, jednu od odlučujućih uloga u rastu NOP u tom kraju. Ogromne vojničke uspjehe koje su na tom terenu postizale, do formiranja brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, druge jedinice (4. kordunaška udarna brigada, 1. proleterski bataljon Hrvatske, 13. proleterska NO udarna brigada »Rade Končar«) nisu bili krunisani adekvatnim političkim uspjesima masovnijim stupanjem domaćih ljudi u NOV i uključivanjem u NOP. Tek šire i jače učešće ljudi iz tog kraja u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« i 34. diviziji zatalasalo je značajnije široke narodne mase tog kraja. Njeno formiranje bilo je baš zato od velikog političkog i vojničkog značaja. Time je zadat i jedan od krupnijih udaraca politici, prije svega, reakcionarnog dijela HSS i Mačeka. Sve mjere i političke i obavještajne i vojne koje je neprijatelj preduzimao prema brigadi i 34. diviziji uopće, očiti su dokaz tačnosti jedne takve ocijene.

Brigada je na svom terenu bila ne samo nosilac oružane borbe već i jedan od veoma ozbiljnih faktora političkog rada. Dok je borba protiv ustaške ideologije bila manje ili više laka i jednostavnija, to je borba protiv reakcionarne politike dijela vodstva HSS na čelu sa Ma-

čekom, čiji je osnovni smisao bio odvrćanje naroda od oružane borbe, bio utoliko teži i složeniji. Dok je u prvom periodu formiranja brigade zapažena veoma jaka agitacija za stupanje u domobranstvo NDH, sredinom 1944. godine uočljivi su bili pokušaji stupanja u NOV i razbijanja brigade iznutra (dezerterstvom, sabotazama, paničarstvom i si.), da bi u kasnijem periodu prelazili na otvorenu suradnju sa ustašama u borbi protiv NOP i NOV. Treba reći da je neprijateljska propaganda bila veoma aktivna i da su osnovne parole te propagande bile potpuno, u najčešće slučajeva, prilagođene konkretnom stanju i potrebama na terenu, odnosno pojedinom njenom dijelu. Takvoj politici reakcionarnog dijela HSS treba dodati i snažan okupatorski teror. Trebalo je mnogo svijesti, upornosti, znanja i vojničkih uspjeha pa da se uspješno borimo protiv te profašističke politike.

Brigada je kroz čitav period svog postojanja djelovala kao tipično partizanska jedinica pa su zbog toga neka njena iskustva značajna i treba ih istaći.

U svim svojim *napadnim dejstvima*, koja su ponajčešće bila samostalna, brigada se uglavnom susretala sa napadima na utvrđena uporišta. Pri tom, ona je pokazala vanrednu upornost i prodornost. U 29 većih napada na neprijateljska uporišta, u 17 je postignut potpuni uspjeh, u dva neprijatelj je bio prisiljen da napusti uporište, u tri maha napada su imali demonstrativan karakter, a samo u 7 napada nije postignut uspjeh, od čega samo jedan zbog subjektivnih slabosti. Izuzev napada na Hrastovac koji je izvršen danju, svi napadi su planirani i izvođeni tako da se završe prije svršetka noći. Na to su utjecala uglavnom dva faktora. Prvi je blizina jakih neprijateljskih uporišta (Zagreb, Karlovac i Sisak), a drugi neprijateljska avijacija koja je bila locirana na obližnjim aerodromima Lučko, Pleso i Kurilovec, a koja je kroz čitav rat bila vrlo aktivna. Svakom napadu je prethodila intenzivna vojna i politička priprema. Sto se vojnih priprema tiče, one kroz čitav rat nose pečat stalnog poboljšavanja. Kako su se sticala nova iskustva, kako je starješinski kadar više školovan, pripreme i organizacija napada bili su bolji. Pripreme su često zbog konspirativnosti bile veoma kratke i često nedovoljne i vršene neposredno pred odlazak na

zadatak. U političke pripreme spadala je, prije svega, priprema i mobilizacija komunista i skojevaca. Skoro stalna je bila praksa da se pred odlazak na zadatak svim boricima objasni značaj akcije koja je bila u toku. U pripremu pred odlazak u napad ulazila je i provjera ispravnosti naoružanja.

U prvom periodu svog postojanja, brigada je bila veoma često suočavana sa *odbrambenim dejstvima*. Osnovna karakteristika tih dejstava bila je težnja da se aktivnim dejstvima, neprijatelju kao napadaču oduzme inicijativa iz ruku. Na toj liniji imamo veoma karakterističnu, ujedno veoma pozitivnu, pojavu da se već poslije prvih cukoba sa neprijateljem prelazilo u protunapade, ponekad sa pojedinim jedinicama, a ponekad i sa brigadom u cjelini. Pri tome je važno primijetiti težnju da se uvijek nastojalo da se prethodno zauzmu taktičko-topografski jaki objekti kao neophodan oslonac takve aktivnosti. Vrlo se rijetko koji neprijateljski napad nije završio protunapadom čitave brigade. U manevru protunapad najčešće je bio izražen udar u neprijateljski bok ili krilo. Dok je faza protunapada bila obično vrlo uspješna, zahvaljujući čvršćem rukovođenju u toj fazi, faza gonjenja obično nije bila dovoljno organizirana, jer su jedinice, sa jedne strane, vrlo često gubile kontakt sa neprijateljem, a, sa druge, zbog raštrkanosti gubile svoju udarnu i vatrenu snagu i zato ona najčešće nije iskoristila uspješan ishod samog protunapada. Stab brigade je već prilikom razmještaja, po pravilu, vodio dovoljno računa o tome da se brigada u slučaju iznenadnog neprijateljskog napada nađe u što povoljnijoj taktičkoj situaciji, naređujući pri tome sve neophodne mjere borbenog obezbjeđenja. Mnoge takve mjere, koje su bile preduzimane, bile su plod negativnih iskustava koje je brigada sticala. U slabosti odbrambenih dejstava svakako se mogu ubrojati: slabo utvrđivanje, maskiranje, plan vatre, ponekad nemanje rezerve (posebno kod bataljona) i drugo. Posebna je bila slabost što se nije uvijek i u svakoj prilici razradio plan odbrane, što je dovodilo do neadekvatnih odluka i radnji potčinjenih štabova i komandi. Veza je u odbrambenim dejstvima, kao po pravilu, predstavljala najveću teškoću. U prvom periodu postojanja brigade najveću teškoću predstavljalo je

pomanjkanje materijala veze tako da se veza, sem signalne i kurirske, i nije mogla uspostaviti. Kurirska veza, ma koliko ona bila sigurna, zahvaljujući ponajčešće hrabrosti kurira, ipak je bila spora. Posebno je u nekoliko slučajeva bila pogrešna ocjena i odluka štaba brigade da se zbog kraćeg zadržavanja brigade na određenoj prostoriji ne organizuje veza. U dva slučaja je to brigadu dovelo u veoma kritičnu situaciju. Teže naoružanje, kojim je brigada raspolagala, u odbrani je znatno manje korišćeno što je svakako otežavalo rad bataljona u ostvarivanju vatrene nadmoćnosti nad neprijateljem. Štab brigade je organizaciji protunapada poklanjao znatno veću pažnju od organizacije odbrane i ona je ponajčešće prepuštena štabovima bataljona i komandama četa.

Marševi su bili, sasvim prirodno, jedan od najčešćih pothvata brigade. S obzirom na to da je operativno područje Zumberak i Pokuplje, na kojemu je dejstvovala brigada, bilo presječeno sa dvije važne putne i željezničke komunikacije, to su i marševi ponajčešće izvođeni pod veoma nepovoljnim okolnostima. Dvije su osnovne karakteristike izvođenja tih marševa: različitost mjesta prelaza i različitost izvođenja samog marša. Ovo je opet ovisilo o neprijateljskim snagama na obezbjeđenju tih komunikacija i potrebe ili ne da se marš izvrši u tajnosti. Marševi preko tih komunikacija obično su se izvodili pod neizvjesnim okolnostima. Naime, uprkos izvođenja i obavljanja tajnih podataka sa kojima se raspolagalo, nikada se nije moglo znati pravo stanje stvari u samom momentu prelaska. To je nametalo posebne mjere u organizaciji i sprovođenju borbenog obezbjeđenja. Osnovno u tim mjerama bilo je čuvanje tajnosti o maršu uopće, tajnost u sprovođenju marša do komunikacije i samo obezbjeđenje prelaza kolone preko komunikacije. Brigada je najčešće prelazila komunikacije u jednoj koloni i uvijek na drugom mjestu. Jedino je marš 21/22. juna vršen na širokom frontu i u samostalnim bataljonskim kolonama, koje su prilikom prelaza pruge istovremeno je i rušile. To je omogućila malobrojnost i slabost neprijateljskih uporišta u tom periodu. Marševi na kraća odstojanja i unutar oslobođene i poluoslobođene teritorije vršeni su, po pravilu, u samostalnim bataljonskim kolonama. Nastupni marševi ka

objektima napada ovisili su o zadacima brigade i bataljona. Ponajčešće se od mjesta koncentracije (na kome je obično vršena posljednja priprema jedinica) do blizine objekata napada kretalo u jednoj koloni, a zatim bi svaki bataljon, već prema zadatku, dalji marš vršio samostalno. Za sve marševe brigade u cjelini se može reći da su oni vršeni bez šablona, ovisno o situaciji i da je borbenom obezbjeđenju posvećivana velika pažnja.

Kroz čitavo svoje postojanje brigada je raspolagala sa relativno malo teškog naoružanja. To je u svakom slučaju otežavalo njena borbena dejstva, posebno u napadima. Na dan svog formiranja brigada je raspolagala jednim pt-topom i sa dva teška minobacača, koji su u borbama 6. marta 1944. izgubljeni. Tek oktobra brigada je ponovno raspolagala 1 pt-topom i sa 3 teška minobacača. Štab 34. divizije je pomanjkanje teškog naoružanja, uvijek kada je to bilo moguće, rješavao na jedan originalan način, tj. ojačavanjem brigade pojedinim oruđem ili čitavom pratećom četom druge brigade koja nije napadala ili je bila na osiguranju, ili pak artiljerijskom jedinicom štaba divizije. Znači, iako je brigada raspolagala sa malo teškog naoružanja, ona je u napadnim dejstvima najčešće ojačavana sa skoro dovoljno teškog oružja koji joj je potencijalno omogućavao da postigne uspjeh. Takva je bila i praksa štaba brigade u odnosu na bataljone. Raspored artiljerije i minobacača bio je veoma različit i on je ovisio o broju raspoloživih oružja, karakteru dejstva i vrsti oružja. U napadu na utvrđena uporišta pt-topovi su po pravilu, pridavani bataljonima. Brdski topovi su skoro, u principu, zadržavani pri artiljerijskoj grupi štaba brigade. Minobacači su ovisno o broju i karakteru uporišta pridavani bataljonima ili zadržavani pri štabu brigade. U odbrambenim dejstvima artiljerijska i minobacačka oruđa redovno su zadržavana pri štabu brigade.

Jedna od karakteristika brigade bila je i da je veoma brzo i relativno lako prebrođavala krize nakon neuspjeha ili velikih gubitaka. Dva su faktora u tome igrala presudnu ulogu. Prije svega, to je bio dokaz dobrog rada partijske i skojevske organizacije. Drugo, borački i rukovodilački sastav u brigadi vrlo se brzo mijenjao uslijed mno-

go razloga. Tako je vijek četnog komandnog kadra iznosio dva mjeseca, a bataljonskog tri do četiri mjeseca.

Partijska organizacija brigade bila je od formiranja brigade pa do kraja rata nezamenljiv činilac borbene i političke vrijednosti brigade u cjelini. Štaviše, njene početne slabosti i u organizacionom i u ideološkom pogledu direktno su se odražavale na stanje u brigadi. Skoro ništa nije bilo tako očigledno kao činjenica kako je organizaciono učvršćivanje partijske organizacije i ideološko-politički rad i uzrastanje komunista snažno utjecalo na sveukupno stanje u brigadi. Može se smjelo tvrditi da su ove dvije stvari išle potpuno uporedno jedna sa drugom. Koliko god je hrabrost komunista bila vanredno značajan elemenat utjecaja komunista na borački sastav brigade, toliko je bila od vanrednog značaja i njihova ideološko-politička zrelost. Zbog toga je i poslije učvršćivanja partijske organizacije brigade tom pitanju stalno posvećivana veoma velika pažnja. U metodu rada partijske organizacije u brigadi bilo je dosta slabosti, ali su one sagledavane i postepeno otklanjane. No, bez obzira na sve slabosti može se sa sigurnošću tvrditi da su partijske organizacije brigade i njeni komunisti svojom neumornom aktivnošću bitno utjecali na sveukupno stanje u brigadi i omogućili da brigada na svim poljima postigne tako značajne rezultate. Slična se ocjena može dati i za rad skopske organizacije.

Čvrsto povezana sa narodom iz kojeg je i proistekla, uzvraćajući tom narodu to svojom sviješću, borbenošću i požrtvovanjem Udarne brigada »Franjo Ogulinac Seljo« časnno je ispunila svoj borbeni dug u sveopćoj borbi naroda Jugoslavije protiv mračnih fašističkih sila i svih njihovih pomagača.

P R I L O Z I

STARJESINSKI KADAR BRIGADE NA KOMANDNIM I PARTIJSKO-POLITICKIM DUŽNOSTIMA OD FORMIRANJA DO KRAJA RATA

Štab brigade

Komandant:	1. Mladen Ivo od formiranja do 10. 2. 1944 (poginuo) 2. Tojagić Milan od februara 1944. g. do kraja rata
Politkomesar:	1. Badel Marijan od formiranja do 22. 6. 1944. (poginuo) 2. Delibegović Ahmed od jula 1944. g. do kraja rata
Zamjenik komandanta:	1. Tojagić Milan od formiranja do februara 1944. 2. Ova funkcija je februara 1944. g. ukinuta
Pomoćnik politkomesara:	1. Govorušić Drago od marta do aprila 1944. g. 2. Rkman Božo od aprila do decembra 1944. g. 3. Lukin Rudolf od decembra 1944. do marta 1945. g. 4. Tesla Savo od marta 1945. g. do kraja rata
Načelnik štaba:	1. Škrinjar Feodor od formiranja do 6. 3. 1944. g. (poginuo) 2. Kopijar Drago od maja do oktobra 1944. g. 3. Vuković Mirko od oktobra do novembra 1944. g. (ranjen) 4. Trkulja Nebojša od marta 1945. g. do kraja rata
Operativni oficir:	1. Veseljko Julije od februara do maja 1944. g. 2. Ajdinović Ljuban od oktobra 1944. do februara 1945. g. 3. Tarbuk Đorđe od februara 1944. g. do kraja rata
Informativni oficir:	1. Valjan Vladimiir od formiranja do maja 1944. g. 2. Rozner Ivan od maja do augusta 1944. g. 3. Carević Miloš od augusta 1944. do januara 1945.g. 4. šubašić Dragutin od januara 1945. g. do kraja rata

Obavješ- tajni oficir:	1. Crnić Josip od marta do oktobra 1944. g. 2. Bertić Valent od oktobra 1944. g. do kraja rata
Referent saniteta :	1. Štefči Stefan od formiranja do februara 1945. g.
Intendant :	1. Kraljević Vlado od formiranja do marta 1944. g. 2. Pipić Ignac od marta do maja 1944. g. 3. Novaković Ilija od maja 1944. g. do kraja rata
Omladin- ski ruko- vodilac:	1. Lamza Petar od formiranja do septembra 1944. g. 2. Poljak Drago od oktobra 1944. do januara 1945. g. 3. Žeravica Mijo od februara 1945. g. do kraja rata

Prvi bataljon
Štab

Koman- dant:	1. Radović Pavao od formiranja do marta 1944. g. 2. Romanić Jovo od marta do jula 1944. g. 3. Plepelić Kazimir od jula 1944. g. do kraja rata <i>Napomena:</i> U aprilu 1944. sa bataljonom je koman- dovao Štos Stjepan, a u septembru Tačković Stanko.
Politko- mesar:	1. Krist Dušan od formiranja do marta 1944. g. 2. Bobesić Franjo od marta do 22. 6. 1944. g. (ra- njen) 3. Babić Karlo od jula do augusta 1944. g. 4. Lukin Rudolf od augusta do septembra 1944. g. 5. Guštin Lovro od septembra do oktobra 1944. g. 6. Steinburg Srećko od oktobra 1944. do marta 1945. g. 7. Hrestak Stjepan u martu 1945. g. (ranjen) 8. Grepl Zdravko od aprila 1945. g. do kraja rata
Zamjenik koman- danta :	1. Tepšić Vaso od formiranja do 18. 6. 1944. g. (poginuo) 2. Tačković Stanko od augusta do oktobra 1944. g. 3. Grčić Daniel od novembra 1944. do januara 1945. g. 4. Skorupan Slavko od februara do marta 1945. g.
Pomoćnik politko- mesara :	1. Babić Karlo od formiranja do jula 1944. g. 2. Gregorin Nikola od jula do 26. 9. 1944. g. (ra- njen) 3. Branislavljević Miša od oktobra 1944. do marta 1945. (ranjen) 4. Staničić Tripo od marta do 13. 4. 1945. g. (ra- njeri) 5. Branislavljević Miša od aprila 1945. g. do kraja rata

3. četa

Komandir:	1. Mance Kazimir od formiranja do 6. 3. 1944. g. (poginuo) 2. Rozner Ivan od marta do maja 1944. g. 3. Plepelić Kazimir od maja do jula 1944. g. 4. Bačani Dragutin od jula do 9. 8. 1944. g. (ranjen) 5. Miletić Dušan od septembra 1944. g. do marta 1945. g. 6. Kovačić Mato u martu do 30. 3. 1945. g. (poginuo) 7. Skorupan Slavo od aprila 1945. g. do kraja rata
Politko-mesar:	1. Bobesić Franjo od formiranja do marta 1944. g. 2. Bradica Franjo od marta do 7. 9. 1944. g. (ranjen) 3. Katulić Stjepan u septembru do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 4. Samardžija Janko od oktobra do decembra 1944. g. 5. Znidarić Ivan u decembru od 27. 12. 1944. g. (ranjen) 6. Korpar Valent od decembra 1944. do marta 1945. g. 7. Burger Ernest od aprila 1945. do 6. 5. 1945. g. (ranjen)
Pomoćnik politko-mesara:	1. Detelić Josip od formiranja do marta 1944. g. 2. Galetić Drago od marta do juna 1944. g. 3. Zućak Daniel u junu 1944. g. 4. Predović Danica od juna do septembra 1944. g. 5. Tomašković Josip od septembra 1944. do 25. 1. 1945. (ranjen) 6. Pipić Tomo od aprila 1945. g. do kraja rata

2. četa

Komandir:	1. Bešvir Stanko od formiranja do 10. 2. 1944. g. (poginuo) 2. Buzadžić Zdravko od februara do 6. 3. 1944. g. (poginuo) 3. Zubeč Stjepan od marta 1944. do 25. 1. 1945. g. (poginuo) 4. Živanović Nedjelko od februara 1945. g. do kraja rata
Politko-mesar:	1. Kraguljac Simo od formiranja do 6. 3. 1944. g. (ranjen) 2. Lončarić Viktor od marta do septembra 1944. g. 3. Steinburg Srećko od septembra do oktobra 1944. g. 4. Guštin Lovro od oktobra 1944. do februara 1945. g.

5. Bosner Ivan od februara do 19. 4. 1945. g. (poginuo)
6. Četković Josip od aprila do 2. 5. 1945. g. (poginuo)

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Telišman Drago od formiranja do 10. 2. 1944. g. (poginuo)
2. Gregorin Nikola od februara do jula 1944. g.
3. Vuga Mirko od augusta do 26. 9. 1944. g. (ranjen)
4. Šubert Zvonko od oktobra 1944. g. do kraja rata

3. četa

Komandir:

1. Vuljetić Mirko od marta do maja 1944. g.
2. Ivšan Stanko od maja do augusta 1944. g.
3. Hadžimov Mihajl od jula 1944. do 27. 12. 1944. (ranjen)
4. Habisimov Vasilije od januara do februara 1945. g.
5. Mankas Ivan od marta 1945. g. do kraja rata

Politko-
mesar:

1. Mihalinač Stevo od formiranja do 6. marta 1944. (poginuo)
2. Gustin Lovro od marta do jula 1944. g.
3. Rezvjakov Ivan od jula 1944. do 27. 12. 1944. (ranjen)
4. Šplcer Ivan od februara 1945. g. do kraja rata

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Popovčić Dragutin od formiranja do marta 1944. g.
2. Detelić Josip u martu 1944. g.
3. Pilaš Dragutin od marta do jula 1944. g.
4. Tomljenović Karlo od oktobra do 27. 12. 1944. (ranjen)
5. Popovčić Dragutin od februara 1945. g. do kraja rata

4. četa

(četa je rasformirana 10. maja 1944. godine)

Komandir:

1. Vuljetić Mirko od formiranja do rasformiranja

Politko-
mesar:

1. Gustin Lovro od formiranja do rasformiranja

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Zučak Drago od formiranja do 26. 2. 1944. g. (poginuo)

Drugi bataljon Stab

Komandant:	1. Veseljko Julije od formiranja do februara 1944. g. 2. Bučan Mile od februara do maja 1944. g. 3. Valjan Vladimir od maja do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 4. Vuljetic Mirko od oktobra do 30. 3. 1945. g. (ranjen) 5. Smetko Eduard od marta 1945. g. do kraja rata
Politkomesar:	1. Crnić Josip od formiranja do marta 1944. g. 2. Mitić Stevo od marta do maja 1944. g. 3. Delibegović Ahmed od maja do jula 1944. g. 4. Mihić Mato od jula do decembra 1944. g. 5. Robić Nikola od decembra 1944. g. do kraja rata
Zamjenik komandanta:	1. Lajić Mile od formiranja do februara 1944. g. 2. Bučan Mile u februaru 1944. g. 3. Lajić Mile od aprila 1944. g. do 13. 7. 1944. g. (ranjen) 4. Babić Lovro od augusta do septembra 1944. g. 5. Maslak Ivan od oktobra 1944. do 25. 1. 1945. g. (ranjen) 6. Miljković Dušan u februaru do 14. 2. 1945. g. (poginuo) 7. Kuštreba Tomo od februara 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politkomesara:	1. Mihić Mato od formiranja do jula 1944. g. 2. Pilaš Dragutin od jula do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 3. Križan Juraj od oktobra do novembra 1944. g. 4. Ladišić Tomo od novembra do 27. 12. 1944. g. (ranjen) 5. Fiolić Mijo od decembra 1944. do 25. 1. 1945. g. (poginuo) 6. Kraljik Marko od 26. do 27. 1. 1945. g. (poginuo) 7. Neseck Stjepan od januara 1945. g. do kraja rata

1. četa

Komandir:	1. Kušan Ivan od formiranja do 6. 3. 1944. g. (ranjen) 2. Ivšan Stanko od marta do aprila 1944. g. 3. Babić Ivan u aprilu 1944. g. 4. Maslak Ivan od maja do oktobra 1944. g. 5. Pipić Vinko od oktobra 1944. do januara 1945. g. 6. Božić Duro od februara 1945. g. do kraja rata

Politko- mesar:	1. Sovina Josip od januara 1944. do 6. 3. 1944. g. (poginuo) 2. Pečnik Oto od marta do 29. 6. 1944. g. (ranjen) 3. Jedvaj Stanko od juna do 13. 7. 1944. g. (ranjen) 4. Topoljnjak Juraj od jula do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 5. Martinović Slavko od oktobra do novembra 1944. g. 6. Latin Stjepan od novembra do 10. 12. 1944. g. (poginuo) 7. Vularić Juraj od decembra do 28. 1. 1945. g. (poginuo) 8. Hrlić Nikola od februara do aprila 1945. g. 9. Polović Ivan od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Kuzmić Juraj od formiranja do aprila 1944. g. 2. Tomljenović Karlo od aprila do augusta 1944. g. 3. Tomaško Albin od septembra 1944. do 23. 4. 1945. (poginuo)

2. četa

Komandir:	1. Brodarec Stevo od formiranja do marta 1944. g. 2. Maslak Ivan od marta do maja 1944. g. 3. Ivičar Ivan od maja do oktobra 1944. g. 4. Pavišić Ivan od novembra do 10. 12. 1944. g. (poginuo) 5. Raljević Pavao od decembra do 27. 1. 1945. g. (ranjen) 6. Pučko Marko u februaru 1944. godine. 7. Bedeković Stjepan od februara do maja 1945. g.
Politko- mesar:	1. Pečnik Oto od januara do marta 1944. god. 2. Ožegović Stevo u martu 1944. g. 3. Zec Ivan od aprila do augusta 1944. g. 4. Robić Nikola od augusta do novembra 1944. g. 5. Popovčić Dragutin od novembra do 27. 1. 1945. (ranjen) 6. Polović Ivan od februara do 9. 3. 1945. g. (ranjen) 7. Đuretić Janko od marta do 23. 4. 1945. g. (poginuo) 8. Jagarčec Nikola od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Kocmanić Ivan od januara do marta 1944. g. 2. Ferk Franjo od marta do 26. 9. 1944. g. (poginuo) 3. Ratković Milan od oktobra 1944. do februara 1945. g. 4. Zivičnjak Vjera od februara 1945. g. do kraja rata

3. četa

- Pvomandir:
1. Hlopec Slavko od formiranja do 22. 4. 1944. g. (poginuo)
 2. Šoštarec Stjepan od aprila do 22. 6. 1944. g. (poginuo)
 3. Babić Ivan od juna do 14. 7. 1944. g. (poginuo)
 4. Durašin Nikola od jula do augusta 1944. g.
 5. Ruski st. poručnik (prezime nepoznato) od jula do septembra 1944. g.
 6. Golovko Vladimir od septembra do 30. 10. 1944. g. (ranjen)
 7. Stepanić Vinko od novembra do 10. 12. 1944. g. (poginuo)
 8. Zivanović Nedelko od decembra do 27. 1. 1945. g. (ranjen)
 9. Kovačić Mato od februara do marta 1945. g.
 10. Ševiić Đorđe od marta 1945. g. do kraja rata
- Politko-mesar:
1. Fiolić Mijo od formiranja do marta 1944. g.
 2. Robić Nikola od marta do augusta 1944. g.
 3. Travkin, Rus ostalo nepoznato u augustu 1944. g.
 4. Hapać Slavko od augusta do 26. 9. 1944. g. (poginuo)
 5. Tuđman Franjo od oktobra do decembra 1944. g.
 6. Detelić Ivan od decembra do februara 1945. g.
 7. Detelić Mato od februara 1945. do kraja rata
- Pomoćnik politko-mesara:
1. Buneta Franjo od formiranja do marta 1944. g.
 2. Humeljak Rok od maja do 26. 9. 1944. g. (poginuo)
 3. Kuzmić Juraj od oktobra do 27. 12. 1944. g. (ranjen)
 4. Trusko Antun od februara do 13. 4. 1945. g. (ranjen)

4. četa

(četa je rasformirana 10. marta 1944. godine)

- Komandir:
1. Maslak Ivan od formiranja do rasformiranja
- Politko-mesar:
1. Mitić Stevo od formiranja do rasformiranja
- Pomoćnik politko-mesara:
1. Kraljik Marko od formiranja do rasformiranja

Treći bataljon
Stab

Komandant:	1. Ajdinović Ljuban od formiranja do oktobra 1944. god. 2. Tačković Stanko od oktobra do 27. 12. 1944. g. (ranjen) 3. Babić Lovro od decembra do 27. 1. 1945. g. (poginuo) 4. Grčić Daniel od januara do februara 1945. g. (umro) 5. Lokas Ante od marta do 13. 4. 1945. g. (ranjen) 6. Nevajda Stanko od aprila 1945. g. do kraja rata
Politkomesar:	1. Srebić Ivan od formiranja do 6. 3. 1944. g. (ranjen) 2. Govorušić Drago u martu 1944. g. 3. Caganić Stjepan od marta do aprila 1944. g. 4. Špišić Mihajlo od aprila do juna 1944. g. 5. Kireta Vlado od juna do 28. 8. 1944. g. (ranjen) 6. Lokas Ante u septembru do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 7. Lukin Rudolf od oktobra do decembra 1944. g. 8. Katulić Mirko od decembra 1944. g. do kraja rata <i>Napomena:</i> u augustu i septembru dužnost je vršio Katulić Mirko.
Zamjenik komandanta:	1. Lučan Drago od formiranja do 4. 2. 1944. g. (ranjen) 2. Žokalj Josip od maja do 18. 6. 1944. g. (ranjen) 3. Maraković Ivo od oktobra do 27. 12. 1944. g. (ranjen) 4. Nevajda Stanko od februara do aprila 1945. g. 5. Mevald Karlo od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politkomesara:	1. Mikulić Juraj od formiranja do 26. 2. 1944. g. (poginuo) 2. Caganić Stjepan u martu 1944. g. 3. Detelić Josip od marta do 7. 9. 1944. g. (ranjen) 4. Tesla Savo od oktobra do marta 1945. g. 5. Fiolić Ivan od marta 1945. g. do kraja rata
<i>1. četa</i>	
Komandir:	1. Cuturilo Miloš od formiranja do 23. 3. 1944. g. (ranjen) 2. Kos Stjepan od aprila do decembra 1944. g. 3. Deverić Mijo od decembra do 25. 1. 1945. g. (ranjen) 4. Kos Stjepan od januara 1945. g. do kraja rata

Politko-
mesar:

1. Kireta Vlado od januara do 29. 1. 1944. g. (ranjen)
2. Govorušić Drago od februara do marta 1944. g.
3. Kireta Vlado od aprila do juna 1944. g.
4. Špišić Stevo od juna do decembra 1944. g.
5. Grbinček Mi'rko u januaru do 28. 1. 1945. g. (poginuo)
6. Zec Miloš od februara 1945. g. do kraja rata

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Caganić Stjepan od formiranja do marta 1944. g.
2. Kos Stjepan u martu 1944. g.
3. Fiočić Ivan od jula 1944. do marta 1945. g.
4. Mišćević Miloš od marta do 19. 4. 1945. g. (ranjen)
5. Trbić Nikola od aprila 1945. do kraja rata

2. četa

Komandir:

1. Marković Ivan od formiranja do 23. 3. 1944. g. (ranjen)
2. Trbušić Vilim od marta do aprila 1944. g.
3. Tačković Stanko od aprila do 9. 7. 1944. g. (ranjen)
4. Pavišić Ivan od jula do 26. 9. 1944. g. (ranjen)
5. Vrbanić Josip od septembra do 27. 12. 1944. g. (ranjen)
6. Kenig Franjo od decembra 1944. do 27. 1. 1945. g. (ranjen)
7. Vrbanić Josip od januara do 7. 4. 1945. g. (ranjen)
8. Barković Ivan od aprila 1945. g. do kraja rata

Politko-
mesar:

1. Košić Josip od formiranja do februara 1944. g.
2. Govorušić Drago u februaru 1944. g.
3. Stanić Stjepan od marta do maja 1944. g.
4. Majzec Berislav od jula do novembra 1944. g.
5. Kraljik Marko od novembra do 27. 12. 1944. g. (ranjen)
6. Kaurić Stjepan od decembra 1944. do aprila 1945. g.
7. Lacković Stjepan od aprila 1945. g. do kraja rata

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Ladišić Tomo od formiranja do novembra 1944. god.
2. Tepšić Petar od novembra 1944. do marta 1945. god.
3. Maslovara Miloš od aprila 1945. g. do kraja rata

3. četa

Komandir:	1. Babić Lovro od formiranja do juna 1944. g. 2. Radanović Milan od juna do 9. 7. 1944. g. (ranjen) 3. Trbušić Vilim od jula do 21. 11. 1944. g. (poginuo) 4. Detelić Mato od novembra do 27. 12. 1944. g. (ranjen) 5. Periček Josip od decembra 1944. do 25. 1. 1945. g. (poginuo) 6. Dugać Stjepan od januara do 7. 4. 1945. g. (ranjen) 7. Mankas Ivan od 8. do 14. 4. 1945. g. (ranjen) 8. Filković Janko od 15. do 23. 4. 1945. g. (ranjen) 9. Ferko Tomo od aprila 1945. g. do kraja rata
Politkomesar:	1. Kokot Slavko od formiranja do 10. 2. 1944. g. (poginuo) 2. Katulić Mirko od februara do augusta 1944. g. 3. Zukov Anatolij od augusta do 7. 9. 1944. g. (ranjen) 4. Katulić Mirko od septembra do decembra 1944. god. 5. Topolnjak Juraj od decembra do 27. 1. 1945. (ranjen) 6. Kovačić Krešo od januara do 7. 4. 1945. g. (ranjen) 7. Krajačić Nikola od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politkomesara:	1. Humeljak Rok od formiranja do aprila 1944. g. 2. Vularić Juraj od aprila do 22. 6. 1944. g. (ranjen) 3. Kruljac Đuro od jula do 26. 9. 1944. g. (ranjen) 4. Maslovara Miloš od oktobra 1944. do 25. 2. 1944. g. (ranjen) 5. Žižić Stjepan od februara do 7. 4. 1945. g. (ranjen) 6. Stiperski Ivan od aprila 1945. g. do kraja rata

Četvrti bataljon

(došao je u sastav brigade 29. aprila 1944. godine)

Stab

Komandant:	1. Štos Stjepan od maja do 22. 6. 1944. g. (ranjen) 2. Grčić Daniel od jula do 15. 10. 1944. g. (ranjen) 3. Lajić Mile od oktobra 1944. do januara 1945. g. 4. Smetko Eduard od januara do 25. 2. 1945. g. (ranjen) 5. Carević Miloš od februara 1945. g. do kraja rata

Politko- mesar:	1. Lokas Ante od dolaska do 7. 7. 1944. g. (ranjen) 2. Mraković Nikola od jula 1944. do januara 1945. god. 3. Špišić Stevo od januara do 25. 2. 1945. g. (ranjen) 4. Gustin Lovro od marta 1945. g. do kraja rata
Zamjenik koman- danta:	1. Grčić Daniel od dolaska do jula 1944. g. 2. Vuljetic Mirko od jula do septembra 1944. g. 3. Babić Lovro od oktobra do decembra 1944. g. 4. Badeković Stjepan od januara do 1. 5. 1945. g. (ranjen) 5. Belec Dragutin u maju 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Matković Janko od dolaska do novembra 1944. god. 2. Gregurin Nikola od decembra do 27. 12. 1944. g. (poginuo) 3. Samardžija Janko od januara do 30. 4. 1945. g. (ranjen) 4. Ladišić Tomo od aprila 1945. g. do kraja rata

1. četa

Komandir:	1. Petković Janko od dolaska do 15. 5. 1944. g. (ranjen) 2. Bakran Ivan od maja do 9. 8. 1944. g. (ranjen) 3. Đurašln Nikola od augusta do 26. 9. 1944. g. (poginuo) 4. Bulat Marko od oktobra do 28. 12. 1944. g. 5. Fištrić Franjo od januara do marta 1945. g. 6. Ciprijanović Franjo od marta 1945. g. do kraja rata
Politko- mesar:	1. Hrestak Stjepan od dolaska do januara 1945. g. 2. Holjak Ivan od januara do 7. 4. 1945. g. (ranjen) 3. Vučić Ivan od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Kovačević Davorin od dolaska do decembra 1944. god. 2. Sandor Ivan od decembra 1944. do 27. 1. 1945. g. (poginuo) 3. Logar Marijan od januara 1945. g. do kraja rata

2. četa

Komandir:	1. Mikac Milan od dolaska do 7. 6. 1944. g. (ranjen) 2. Petrac Josip od juna do 16. 1. 1945. g. (ranjen) 3. Bn'tvec Ivan od 17. do 25. 1. 1945. g. (poginuo) 4. Miočinović Drago od februara 1945. g. do kraja rata

Politko-
mesar:

1. Kraljik Marko od maja do novembra 1944. g.
2. Engelman Vlado od novembra do 27. 12. 1944. g. (poginuo)
3. Lovreković Stjepan od januara 1945. g. do kraja rata

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Jurković Ivan od dolaska do januara 1945. g.
2. Zilec Stjepan od marta 1945. g. do kraja rata

3. četa

Komandir:

1. Stojnić Milan od dolaska do 7. 6. 1944. g. (ranjen)
2. Vuljetic Mirko od juna do jula 1944. g.
3. Čuturilo Miloš od jula do 9. 8. 1944. g. (ranjen)
4. Ivičar Ivan od oktobra do 27. 1. 1945. g. (poginuo)
5. Mihajlović Stanko od januara do 26. 3. 1945. g. (ranjen)
6. Deverić Mijo od marta do 7. 4. 1945. g. (ranjen)
7. Novak Andrija od aprila 1945. g. do kraja rata

Politko-
mesar:

1. Mitić Stevo od maja do 9. 8. 1944. g. (ranjen)
2. Staničić Tripo od augusta do 16. 2. 1945. g. (ranjen)
3. Topolnjak Juraj od februara do aprila 1945. g.
4. Tomljenović Karlo od aprila 1945. g. do kraja rata

Pomoćnik
politko-
mesara:

1. Galović Stjepan od dolaska do 27. 1. 1945. g. (poginuo)
2. Novaković Pero od januara do 7. 4. 1945. g. (ranjen)
3. Rulek Ivan od 10. do 30. 4. 1945. g. (ranjen)
4. Šalić Ivan od aprila 1945. do kraja rata

Samostalne jedinice

Prateća četa

Komandir:

1. Belašić Franjo od formiranja do februara 1944. g. (ranjen)
2. Vladić Daniel u martu 1944. g.
3. Belašić Franjo od marta do juna 1944. g.
4. Popovčić Drago od juna do septembra 1944. g.
5. Gervajs Vjekoslav od oktobra do februara 1945. god.
6. Predojević Daniel od februara do 7. 5. 1945. g. (ranjen)
7. Bedeković Stjepan u maju do kraja rata

Politko- mesar:	1. Cvitković Andrija od formiranja do marta 1944. 2. Badovinac Dragutin od marta do juna 1944. g. 3. Pipić Ignac od juna do augusta 1944. g. 4. Badovinac Dragutin od augusta do novembra 1944. g. 5. Topolnjak Juraj od novembra do decembra 1944. g. 6. Katulić Mirko u decembru 1944. g. 7. Grepl Zdravko od decembra 1944. do aprila 1945. god. 8. Reba Janko od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Zučak Daniel od formiranja do juna 1944. g. 2. Tomljenović Karlo od augusta do oktobra 1944. god. 3. Kruljac Đuro od oktobra do aprila 1945. g. 4. Vlahović Vid od aprila 1945. g. do kraja rata

Četa za vezu

Komandir: politko- mesar: '	1. Vojvodić Dane od marta 1944. g. do kraja rata 1. Novoselec Josip od formiranja do 6. 3. 1944. g. (poginuo) 2. Kocmanić Ivan od septembra 1944. do 7. 4. 1945. g. (ranjen) 3. Stimec Zlatko od aprila 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Kocmanić Ivan od marta do septembra 1944. g. 2. Predović Danica od septembra 1944. g. do kraja rata

Inženjerska četa

(četa je formirana oktobra 1944. godine)

Komandir:	1. Šopar Antun od formiranja do februara 1945. g. 2. Sobot Aleksandar od februara 1945. g. do kraja rata
Politko- mesar:	1. Lončarić Viktor od formiranja do 13. 12. 1944. g. (poginuo) 2. Robić Nikola od decembra do januara 1945. g. 3. Petranović Josip od januara 1945. g. do kraja rata
Pomoćnik politko- mesara:	1. Zagorac Ivan od formiranja do 25. 1. 1945. g. (poginuo) 2. Požgajec Pavao od januara 1945. g. do kraja rata

SPISAK

POGINULIH I RANJENIH PRIPADNIKA BRIGADE »FRANJO OGULINAC SELJO« (Pregled po borbama)

*Kod željezničke stanice Horvati
(25/26. januara 1944)*

Poginuli :

1. Mikulić Nikole Juraj, pom. politkomesara 3. bataljona, rođen 1918. godine u D. Kupčina, općina Jastrebarsko, u NOV od 1942.
2. Detelić Josipa Mirko, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Buševcu, općina Velika Gorica u NOV od 1944.
3. Kučiš Mate Janko, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1928. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Karabeg Alojz, borac, 2. Kovačić Vjekoslav, borac, 3. Lap Nikola, borac, 4. Maglie Josip, borac, 5. Marković Ivan, borac, 6. Markulin Josip, borac, 7. Pajtud Ivan, borac, 8. Radanović Milan, zamj. komandira čete, 9. Sučić Tomo, borac, 10. Šopar Anton, komandir voda.

*Na položajima Gudci — Markuševac
(29. januara 1944)*

Poginuli :

1. Šviličić Đure Ivan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Šćitarjevu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Caganić Stjepan, zamj. politkomesara čete, 2. Hrnjak Ilija, borac, 3. Kireta Vlado, polit. komesar čete, 4. Pavišić Josip, komandir voda.

U napadu na uporište Odra
(3/4. februara 1944. god.)

Poginuli :

1. Stanojević Vasilija Stevo, zamj. komandira 4. čete 1. bataljona, rođen 1926. u Trepči, općina Vrginmost, u NOV od 1941.

Ranjeni :

1. Brodarec Ivan, borac, 2. Durić Mate, borac, 3. Kolarić Ivan, borac, 4. Periček Josip, komandir voda, 5. Posilović Mirko, borac, 6. Šegović Bartol, borac, i još dva druga.

Na položajima kod s. Markuševac
(4. februara 1944)

Poginuli :

1. Sučić Juraja Anđela, borac 2. čete 3. bataljona, rođena 1926. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Hrnjak Drago, komandir odjeljenja, 2. Kocijan Ivan, borac, 3. Lučan Drago, zamj. komandanta bataljona, 4. Pintarić Juraj, komandir odjeljenja, 5. Popović Drago, borac.

U borbi u Posavini
(10. februara 1944)

Poginuli :

1. Bešvir Marka Stanko, komandir 2. čete 1. bataljona, rođen 1921. u Križovljanima, općina Varaždin, u NOV od 1943.
2. Brodarec Mate Miško, puškomitraljezac 3. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Letovaniću, općina Sisak, u NOV od 1943.
3. Drobnjak Josipa Franjo, politdelegat 1. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Ribnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
4. Ivačić Franje Anđela, borac 1. čete 1. bataljona, rođena 1927. u Bijeniku, Zagreb, u NOV od 1943.
5. Kotor Josipa Slavko, politkomesar 3. čete 3. bataljona, rođen 1914. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1943.
6. Komarec Josipa Stjepan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. godine u Galgovu, općina Samobor, u NOV od 1943.
7. Konosić Stjepana Franciska, borac 1. čete 1. bataljona, rođena 1927. u Konosićima, općina Samobor, u NOV od 1943.
8. Lončarić Eve Slavko, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1928. u Stupniku, općina Remetinec, u NOV od 1943.
9. Maras Pero, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1902. u Liću, općina Delnice, u NOV od 1943.
10. Marković Franje Janko, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1926. u M. Mlaki, općina Remetinec, u NOV od 1943.

11. Mihordin Stjepana Josip, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1908. godine u Jezeru, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
12. Mihordin Vida Mirko, politdelegat 2. čete 1. bataljona, rođen 1911. u Jezeru, općina Sisak, u NOV od 1942.
13. kapetan Mladen Mrka Ivan, komandant brigade, rođen 1916. u Jezeru, općina Sisak, u NOV od 1942.
14. Mlinarić Franjo, komandir odjeljenja 2. čete 3. bataljona, rođen u Savnici, općina Krško, u NOV od 1943.
15. Pagadur Ivana Lojza, borac 3. čete 3. bataljona, rođena 1925. u G. Vrh, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
16. Plavec Ivana Mirko, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1918. u Željeznom, općina Sisak, u NOV od 1943.
17. Sućec Stjepana Tomo, borac 2. čete 3. bataljona, rođen u Roženici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
18. Sučić Josipa Josip, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
19. Sviben Augusta Stanko, zamjenik komandira 3. čete 1. bataljona, rođen 1914. u Zlataru, općina Zlatar, u NOV od 1943.
20. Telišman Kate Drago, pomoćnik poltkomesara 2. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Krapinskim Toplicama, općina Zabok, u NOV od 1943.
21. Vadić Đure Simun, zamjenik komandira 2. čete 3. bataljona, rođen 1913. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
22. Zbašnik Nikola, borac 4. čete 1. bataljona, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Antolović Drago, borac, 2. Hrestak Stjepan, komandir odjeljenja, 3. Humeljak Juraj borac, 4. Kličković Milka, borac 5. Kovač Ivan, borac, 6. Lendarić Ivan, komandir voda, 7. Matijašić Pero, komandir odjeljenja, 8. Nestić Mirko, kurir, 9. Pučko Vjekoslav, borac, 10. Rozner Ivan, puškomitraljezac, 11. Slivšek Slav'ca, bolničarka, 12. Šopar Alojz, puškomitraljezac, 13. Tuškanec Ivo, politdelegat, 14. Kovačić Ivan, borac.

Prelaz preko pruge
(12/13. februar 1944. god.)

Poginuli :

1. Kučiš Mate Janko, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Vukašinec Ivana Stjepan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Kozjaci, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

U napadu na uvorište Lomnica
(21/22. februara 1944)

Poginuli :

1. Boća Josipa Vinko, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV do 1944.
2. Fiolić Šimuna Anton, komandir voda 4. čete 1. bataljona, rođen 1918. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1943.

3. Rubinić Josipa Ivan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Samoboru, općina Samobor, u NOV od 1943.
4. Šorša Andrije Danica, borac 3. čete 1. bataljona, rođena 1924. u Krapinskim Toplicama, općina Zabok, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Frković Nikola, borac, 2. Gregec Sjepan, borac, 3. Zdelar Vid, politdelegat i još dva druga.

*U napadu na uporište Horvate
(26/27. februara 1944)*

Poginuli :

1. Zučak Janka Drago, pomoćnik politkomesara 4. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Kunčanima, općina Ozalj, u NOV od 1942.

Ranjeni:

1. Horvatić Ivanka, borac, 2. Lončarić Viktor, politkomesar čete, 3. Matvičević Pavel, puškomitraljezac, 4. Radočaj Stanko, borac.

*Prilikom bombardovanja s. Dubranca
(27. februara 1944)*

Poginuli :

1. Hrkovac Stjepana Josip, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1909. u Kozjači, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
2. Marković Steve Juraj, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1916. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1944.

Ranjeni:

dva druga

*U borbi kod Ašpergera
(1/2. marta 1944)*

Poginuli :

1. Fukat Stjepana Josip, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1919. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Duriš Mato, borac, 2. Kolarić Ivo, borac, 3. Periček Josip, vodnik, 4. Posilović Mirko, borac, 5. Šegović Bartol, borac.

*U borbama oko Kraljevačkih sela
(6. marta 1944)*

Poginuli:

1. Badovinac Janka Janko, bolničar prateće čete, rođen 1923. u Grnkima, općina Ozalj, u NOV od 1943.
2. Bogaljević Đoko, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1921. u Erdeviku, općina Šid, u NOV od 1943.

3. Buzadić Zdravko, komandir 2. čete 1. bataljona, rođen 1925. godine u Dubici, općina Dubica, u NOV od 1943.
4. Carin Stjepana Slavko, puškomitraljezac 1. čete 1. bataljona, rođen 1927. u Galgovu, općina Samobor, u NOV od 1943.
5. Cerovski Mate Luka, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1313. u Bukovčaku, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
6. Crnčić Petra Vinko, borac 4. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Čižići, općina Krk, u NOV od 1943.
7. Dimina Šime Stjepan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
8. Domović Josipa Franjo, puškomitraljezac 2. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Podgrađu, općina Samobor, u NOV od 1943.
9. Gajski Jure Jure, komandir voda 3. čete 1. bataljona, rođen 1918. u Radatoviću, općina Ozalj, u NOV od 1943.
10. Galić Alojza Slavko, puškomitraljezac 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Svetoj Nedelji, općina Samobor, u NOV od 1943.
11. Grebenić Antuna Ivan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Lučenici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
12. Gregorec Franje Marko, komandir voda čete za vezu, rođen 1920. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
13. Janković Mirka Andrija, komandir voda prateće čete brigade, rođen 1925. u Čičkoj Poljani, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
14. Jergović Ivan, borac 2. čete 1. bataljona, rođen ... godine u Mičencanima, općina Kostajnica, u NOV od 1943.
15. Karlović Ivana Mijo, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1921. u G. Cehi, općina Remetinec, u NOV od 1943.
16. Kotaranin Dragana Đuro, zamjenik komandira 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Nebojanima, općina Petrinja, u NOV od 1942.
17. Ladišić Stjepana Nikola, borac čete za vezu, rođen 1910. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
18. Jurić Milana Milka, borac prateće čete, rođena 1923. u Doljanima, općina Ozalj, u NOV od 1943.
19. Latković Marte Tomo, puškomitraljezac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Mrzlom Polju, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
20. Lukačević Mihe Franjo, komandir odjeljenja 2. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Lekenku, općina Sisak, u NOV od 1944.
21. Majdak Jure Zvonko, politdelegat 2. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Vrapču, Zagreb, u NOV od 1942.
22. Mance Antuna Kazimir, komandir 1. čete 1. bataljona, rođen 1919. u Draganiću, općina Karlovac, u NOV od 1943.
23. Marković Franjo, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Zagrebu, u NOV od 1943.
24. Martinić Stjepana Ivan, borac 4. čete 2. bataljona, rođen 1923. u Cerju, općina Sisak, u NOV od 1943.
25. Mihaljinac Eduarda Stevo, politkomesar prateće čete, rođen 1920. u Samoboru, općina Samobor, u NOV od 1943.
26. Mikulin Mate Franjo, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Ribnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

27. Nestić Franje Stjepan, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Čakancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
28. Noršić Mije Stjepan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Plesu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
29. Novoselec Đure Josip, politkomesar čete za vezu, rođen 1919. u Vrbovu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
30. Popović Petar, borac prateće čete, rođen 1926. u Radatoviću, općina Ozalj, u NOV od 1943.
31. Predojević Ljuban, komandir odjeljenja 1. čete 1. bataljona rođen 1921. u Maslovari, općina Kostajnica, u NOV od 1943.
32. Prevendar Tome Josip, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Horvatima, općina Remetinec, u NOV od 1943.
33. Skočen Drage Vlado, bolničar 2. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Dubrovščaku, općina Dugo Selo, u NOV od 1943.
34. Solić Lacka Katica, borac čete za vezu, rođena 1926. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1943.
35. Sovina Stjepana Josip, politkomesar 1. čete 2. bataljona, rođen 1922. u Bukojevcu, općina Sisak u NOV od 1943.
36. Stipanović Nikole Ilija, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1925. u V. soču, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
37. Škrinjar Feodor, kapetan, načelnik štaba brigade, rođen 1911. u Kaštelima, općina Split, u NOV od 1943.
38. Škrinjarčić Franje Ćiril, borac 4. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
39. Teči Pavia Mirko, komandir voda 3. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Dubrovščaku, općina Sisak, u NOV od 1943.
40. Tepšić Dušan, puškomitraljezac 2. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Taborištu, općina Petrinja, u NOV od 1943.
41. Tkalec Ivana Rok, komandir voda 2. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1943.
42. Trbuha M. Martin, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Pregradi, općina Pregrada, u NOV od 1943.
43. Žagar Bare Ivica, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Anić Edo, borac, 2. Crnko Stjepan, borac, 3. Babić Danica, borac, 4. Benkovčić Mirko, puškomitraljezac, 5. Bučar Anton, komandir voda, 6. Cavrić Mato, borac, 7. Crnolatic Josip, borac, 8. Ferencak Josip, borac, 9. Fočić Mato borac, 10. Havičić Ljuba, borac, 11. Hečimović Božidar, borac, 12. Hrvojić Ivan, borac 13. Janković Andrija, borac, 14. Kanić Slavica, borac, 15. Klaković Stjepan, borac, 16. Klepac Anton, borac, 17. Kocijan Ivan, komandir voda, 18. Kraguljac Simo, politkomesar čete, 19. Kušan Ivan, komandir čete, 20. Laurić Stjepan, borac, 21. Lovrić Stjepan, borac, 22. Naglić Mijo, bolničar, 23. Malec Slavko, komandir odjeljenja, 24. Mihordin Nikola, borac, 25. Mioselin Ivan, borac, 26. Mutina Stjepan, komandir odjeljenja, 27. Novak Josip, borac, 28. Novčić Đuro, borac, 29. Noršić Drago, borac, 30. Pejak Franjo, borac, 31. Plavec Mato, borac, 32. Poljanjek Božo, borac, 33. Posiljević Stjepan, borac, 34. Rizvi Zlatko, politdelegat, 35. Sajko Jo-

sip, borac, 36. Soko Stjepan, borac 37. Sombol Stjepan, borac, 38. Srebrić Ivan, politkomesar bataljona, 39. Sremčić Milan, borac, 40. Svelić Anica, borac, 41. Šabić Franka, politdelegat, 42. Tustec Mirko, borac, 43. Vlašić Ivica, borac, 44. Vuković Ivan, borac, 45. Zoretić Filip, politdelegat.

Bombardiranje sela Bukovčak
(9. marta 1944)

Poginuli:

1. Pifar Josipa Zlatko, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Odri, općina Sisak, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Brodarec Ivan, borac, 2. Cvetičanin Valerija, borac i lakše ranjeno još nekoliko boraca.

Marš na Zumberak
(15/16. mart)

Ranjeni:

1. Vlaović Vid, borac.

U borbi kod G. Kupčine
(23. mart 1944)

Poginuli:

1. Dančulović Jure Ilija, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Dančulovićima, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
2. Drk Stjepana Juraj, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. Prvonožec Tome Stjepan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Prvonožini, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Ferčić Vjekoslav, borac — puškomitraljezac, 2. Gržan Ante, borac, 3. Katulić Ivan, komandir odjeljenja, 4. Kovačić Franjo, borac, 5. Krajačić Nikola, politdelegat, 6. Marković Ivan, komandir čete, 7. Matica Stjepan, komandir odjeljenja, 8. Predrag Ivan, komandir voda, 9. Rokot Ivan, borac, 10. poručnik Romanić Jovo, komandant bataljona, 11. Sučić Ivan, komandir voda, 12. Šopar Ivan, komandir odjeljenja, 13. Špehar Vlado, komandir odjeljenja, 14. Vadić Janko, komandir odjeljenja.

U borbi kod s. Kravarsko
(3. aprila 1944)

Ranjeni:

1. Kokan Mijo, borac.

Borba kod s. Kravarsko
(6. aprila 1944)

Poginuli :

1. Breznik Ivana Silvo, politdelegat 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Trstu, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Babić Lovro, komandir čete, 2. desetar Cvetičanin Vlado, komandir odjeljenja, 3. Dobrinić Đuro, borac, 4. mlađi vodnik Miodković Stevo, komandir voda, 5. vodnik Rožić Ivan, komandir voda, 6. Smolek Drago, politdelegat, 7. Tuškanec Mirko, borac — kurir.

Borba kod s. Dubranec — Trputci
(22. aprila 1944)

Poginuli :

1. Hlopec Ivana Slavko, komandir 3. čete 2. bataljona, rođen 1921. u N. Čičama, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Kokot Franje Barica, politdelegat 3. čete 2. bataljona, rođena 1920. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1943.
3. Radivojec Janka Drago, vodnik — puškomitraljezac 2. čete, 2. bataljona, rođen 1926. u Sl. Brodu, općina Sisak, u NOV od 1943.
4. Vranešić Nikole Stjepan, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Cesarec Ivan, borac, 2. Cihor Stjepan, borac, 3. Govorušić Drago, pom. politkomesara brigade, 4. Hlopec Barica, bolničarka, 5. Matušin Katica, bolničarka, 6. Mršanić Drago, borac i još dva druga.

Marš na Zumberak
(3/4. maja 1944)

Ranjeni :

1. kapetan Tojagić Milan, komandir brigade, 2. Grujić Drago, borac.

Napad na Izimje
(14/15. maja 1944)

Poginuli :

1. Stariji vodnik Babić Stjepana Josip, informativni oficir 1. bataljona, rođen 1919. u Horvatima, općina Remetinec, u NOV od 1943.
2. Cigetić Vinka Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. Dobrilović Marko, komandir odjeljenja 4. čete 1. bataljona, rođen 1918. u Lučelnici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.

4. desetar Haviđić Mije Alojz, komandir odjeljenja 1. čete 1. bataljona, rođen 1910. godine u Haviđićima, općina Remetinec u NOV od 1943.
5. vodnik Kuzmec Ivana Stjepan, komandir voda 1. čete 3. bataljona, rođen 1919. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1943.
6. Malec Ivan, politdelegat 3. čete 1. bataljona, rođen 1920. u Markuševcu — Zagreb, u NOV od 1943.
7. Petričko Antuna Dragica, bolničarka 3. čete 1. bataljona, rođena 1928. u Rakitju, općina Samobor, u NOV od 1943.
8. Prkulabić Josip, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1920. u Rakovcu, općina Klanjec, u NOV od 1943.
9. Pučko Franje Franjo, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1926. u Dragonošću, općina Remetinec, u NOV od 1944.
10. ml. vodnik Vučin Stjepana Mato, komandir odjeljenja 2. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Bradić Janko, borac, 2. Čurčić Jano, komandir odjeljenja, 3. Hrnjak Nikola, borac, 4. mlađi vodnik Konosić Vinko, komandir voda, 5. Lončarić Viktor, politkomesar čete, 6. Maceković Pavle, borac, 7. Markulin Josip, borac, 8. Martić Janko, komandir voda, 9. Muža Milan, borac, 10. Petković Janko, komandir čete, 11. vodnik Prepelić Kazimir, komandir čete, 12. poručnik Romanić Jovo, komandant bataljona, 13. Starešinić Branko, komandir odjeljenja 14. Zitvaj Rudolf, borac.

Napad na s. Ponikve
(31. maja — 1. juna)

Poginuli :

1. Cerin Ivana Ivan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Margani, općina Rovinj, u NOV od 1944.
2. desetar Meštrović Nikole Juraj, komandir voda 3. čete 3. bataljona, rođen 1917. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. Radošević Karla Duro, borac mitraljeskog voda 2. odjeljenja, rođen 1922. u Letovaniću, općina Sisak, u NOV od 1943.
4. Vučin Mije Stjepan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Kalčić Stanko, borac, 2. desetar Kenig Franjo, komandir voda, 3. Mikoković Milan, borac, 4. Posilović Josip, borac, 5. desetar Premunić Josip, komandir odjeljenja, 6. Rančić Eduard, borac, 7. Šošćarić Drago, borac i još dva druga.

Akcija brigade 4/5. juna

Poginuli :

1. Keglević Tome Drago, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Plavcima, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.

*Borba kod s. Plešivice
(7. juna 1944)*

Poginuli :

1. Blažnčić Mirka Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1943.
2. Đumlija Ivana Pavle, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1912. u Petrovini, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. Hrvojić Josipa Stjepan, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1922. u Hruševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
1. M'li Ivana Milan, politdelegat 2. čete 3. bataljona, rođen 1919. u Kastovu, općina Rijeka, u NOV od 1943.
5. Nikila Josip, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1927. u Puli, općina Pula, u NOV od 1943.
6. mlađi vodnik Pejak Stjepana Mirko, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1919. u Čakancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
7. Prigled Tome Ivan, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1929. u D. Kupčini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
8. Rekić Resvid, intendant 4. bataljona, rođen 1926. u Tuzli, općina Tuzla, u NOV od 1943.
9. Vučin Nikole Josip, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1909. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Gajski Janko, borac, 2. Hrvojić Ivan, borac, 3. Jakus Antun, borac, 4. Kordić Ferdo, komandir odeljenja, 5. Lamza Petar, sekretar SKOJ-a brigade, 6. Mikec Milan, komandir čete, 7. Moste Josip, borac, 8. Perenčević Ivan, borac, 9. Smolić Branko, borac, 10. Stojnić Milan, komandir čete, 11. Špehar Vlado, komandir odeljenja.

*U borbama oko Blatnice
(17/18. i 18. juna 1944)*

Poginuli :

1. Kukurić Blaža Ivan, vodnik, komandir voda 1. čete 2. bataljona, rođen 1923. u Dubrovščaku, općina Sisak, u NOV od 1943.
2. Sučlć Vjekoslava Tomo, komandir odeljenja 3. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. Spišić Tome Tomo, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1909. u L. Štefankima, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

4. Tepšić Stanka Vaso, zamj. komandanta 1. bataljona, rođen 1920. u Dugom Selu, općina Vrginmost, u NOV od 1941.
5. Turković Janka Stjepan, komandir odjeljenja 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Roženici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
6. Udovčlć Rudolf, borac 2. čete 1. bataljona, u NOV od 1944.
7. ml. vodnik Vukašinec Franje Ivan, komandir odjeljenja 2. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Kozjači, općina Velika Gorica, u NOV od 1943. umro od rana 10. aprila 1946.

Ranjeni:

1. Batulin Tomo, borac, 2. Cukon Josip, borac, 3. Dianežević Ana borac, 4. Dumbović Tomo, borac, 5. Fabris Ivan, borac, 6. Grženić Josip, borac, 7. Ivančan Mirko, borac, 8. Magovac Nikola, borac, 9. Percan Ivan, borac, 10. Pavković Ivan, borac, 11. Roki Branko, borac, 12. Sremić Stjepan borac, 13. ml. vodnik Stepanić Vinko, komandir voda, 14. Stričević Juraj, borac, 15. Salata Stjepan, borac, 16. Spiš'ć Stevo, sekretar SKOJ-a bataljona, 17. Sturum Josip, borac, 18. Topolnjak Juraj, komandir voda, 19. Zupić Mirko, borac, 20. Zokalj Josip, oper. ofic. bataljona, 21. Miloš Ivan, komandir odjeljenja.

*U borbama kod Plešivice
(22. juna 1944)*

Poginuli:

1. major Badel Slavka Marjan, politkomesar brigade, rođen 1920. u Koprivnici, općina Koprivnica, u NOV od 1941.
2. Benkovčić Ivana Slavko, borac, 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Bratini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
3. Glavica Josipa Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1914. u Željeznom, općina Sisak, u NOV od 1943.
4. Horvatić Ivana Pava, bolničarka 3. čete 2. bataljona, rođena 1926. godine u Golom Vrh, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
5. Jakus Antun, borac, puškomitraljezac 1. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Buzetu, općina Buzet, u NOV od 1943.
6. ml. vodnik Latković Marte Anka, komandir odjeljenja 2. čete 1. bataljona, rođena 1922. u Mrzlom Polju, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943.
7. Požgajec Josipa Ivan, desetar, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1908. u Željeznom, općina Sisak, u NOV od 1943.
8. desetar Stipetić Steve Stjepan, komandir voda 2. čete 3. bataljona, rođen 1905. u Trebarjevu, općina Sisak, u NOV od 1943.
9. Sibila Franje Dragica, borac 1. čete 1. bataljona, rođena 1927. u Zagrebu, u NOV od 1944.
10. vodnik Soštarec Vinka Stjepan, komandir 3. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

11. ml. vodnik Vadić Đure Janko, komandir voda 2. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Banović Nikola, borac, 2. Barišić Ivan, borac, 3. Bartulin Danica, politdelegat, 4. Bobesić Franjo, politkomesar bataljona, 5. Boris Marjan, borac, 6. Božić Albert, borac, 7. Bračika Ilija, borac, 8. Brižić Ivan borac, 9. Budin Rudo borac, 10. Car Janko, borac, 11. Ceković Josip, borac, 12. vodnik Deverić Mišo komandir voda, 13. Devolić Petar, borac, 14. Grepl Zdravko, politdelegat, 15. Jovan Ivan, borac, 16. Kličković Nikola, borac, 17. Kukuć Josip, komandir voda, 18. Lapčević Đuro, borac, 19. Lovrinić Ivan, borac, 20. ml. vodnik Mankas Ivan, komandir voda, 21. Maretić Josip, borac, 22. Mišan Anton, borac, 23. Novaković Ilija, intendant brigade, 24. vodnik Pavlaković Slavko, komandir voda, 25. Predović Danica, pom. politkomesara čete, 26. Pudijak Vjekoslav, borac, 27. Rkman Božo, pom. politkomesara brigade, 28. Robić Nikola, politkomesar čete, 29. Štefči Stjepan, referent saniteta brigade, 30. Štos Stjepan, komandant bataljona, 31. Valjan Vladimir, komandant bataljona 32. Vranić Ivan, borac, 33. Vularić Juraj, pom. politkomesara čete, 34. Zagorec Josip, borac.

U drugoj etapi ofenzive na Zumberku (od 26. juna do 9. jula 1944)

Poginuli:

1. Cundeković Jaga Petar, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1914. u V. Mlaki, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Markulin Josipa Josip, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1925. u Lukavcu, općina Velika Gorica u NOV od 1943.
3. ml. vodnik Nestić Martina Mirko, komandir odjeljenja u minerskom vodu brigade, rođen 1922. u Cakancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
4. Petrović Josipa Slavko, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Jerebiću, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
5. Popovšić Stjepana Stjepan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Pokupskom, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
6. Smolčić Miška Josip, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Peščenici općina Sisak, u NOV od 1944.
7. Šestak Đure Stjepan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Šestak-brdu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Cvetković Ivan, borac, 2. vodnik Deverić Mišo, komandir voda,
- 3. Dobranić Đuro, borac, 4. Hapač Ana, borac, 5. Janković Josip, borac, 6. Jurin Ana, borac, 7. Kotović Marija, politdelegat, 8. Lokas Ante, politkomesar bataljona, 9. Pališko Marijan, borac, 10. Pečnik Oto, politkomesar čete, 11. vodnik Petrina Zvonko,

komandir voda, 12. st. vodnik Radanović Milan, komandir čete, 13. Rožanković Pero, borac, 14. Siroti Drago, borac, 15. ml. vodnik Sučić Ivan, komandir voda, 16. Štefančić Franjo, borac, 17. Tačković Stanko, komandir čete, 18. Vitas Josip, borac.

U trećoj etapi ofenzive na Zumberak
(10. do 15. jula 1944)

Poginuli:

1. st. vodnik Babić Tome Ivan, komandir 3. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Dubrovščaku, općina Sisak, u NOV od 1943.
2. Božić Gojko, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1926. u Prkosu općina Karlovac, u NOV od 1943.
3. Kovačić Stjepana Ivan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Kozjači, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
4. Mareković Nikole Ivan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Hotnji, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
5. ml. vodnik Sigur Dura Ivan, komandir voda 1. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Cerju općina Sisak, u NOV od 1943.
6. ml. vodnik Turk Slavko, komandir mitraljeskog voda 2. bataljona, rođen 1924. u Kraljevom Vrh, općina D. Stubica, u NOV od 1943.
7. desetar Zagorac Mirka Janica, komandir odjeljenja 2. čete 2. bataljona, rođena 1925. u Žitkovčici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
8. Antolović Anđelo, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Božicima, općina Pazin, u NOV od 1943.

Ranjeni:

1. Fiočić Mijo, pom. politkomesara čete, 2. st. vodnik Furjanić Stjepan, zamjenik komandira čete, 3. Grbin Anton, borac, 4. Havičić Josip, politdelegat, 5. Horvatin Slavko, borac, 6. Jedvaj Stanko, politkomesar čete, 7. Kalčić Stanko, borac, 8. Laić Mile, zamj. komandanta bataljona, 9. Lučić Maurelo, borac, 10. Maslak Ivan, komandir čete, 11. Piršić Josip, borac, 12. Poleti Karlo, borac, 13. Posinek Petar, borac, 14. Sražić Josip, borac, 15. Stavči Ivan, borac, 16. vodnik Sojić Milan zamj. komandira čete, 17. desetar Sopar Alojz, komandir odjeljenja, 18. Vlahović Vid, borac, 19. Zambata Juraj, borac, 20. Zivičnjak Rezika, politdelegat.

U borbi kod Martinske Vene
(8/9. augusta 1944)

Poginuli:

1. Babikov Andreja Petar, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1910. u Ornskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.
2. Božić Mate Josip, borac prateće čete brigade, rođen 1926. u N. Čičama, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

3. Cvetković Josipa Nikola, komandir odjeljenja 2. čete 4. bataljona, rođen 1925. u Cvetković Brdu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
4. Jadreško Ivana Marcelo, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1925. u Jambreškom, općina Pula, u NOV od 1943.
5. Pančenko Nikolaj, komandir voda u 3. četi 1. bataljona, rođen 1915. u SSSR-u, u NOV od 1944.
6. Posiljević Mato, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1925. u Željnom, općina Sisak, u NOV od 1944.

P. a n j e n i :

1. st. vodnik Babić Stjepan, komandir voda, 2. ml. vodnik Bačani Dragutin, komandir čete, 3. Čuturilo Miloš, komandir čete, 4. Folica Zvonko, zamj. komandira čete, 5. Herceg Stjepan, borac, 6. Mitić Stevo, politkomesar čete, 7. desetar Nemec Franjo, komandir odjeljenja.

Diverzija pruge Zagreb — Karlovac
(7/8. septembra 1944)

P o g i n u l i :

1. Filatov Stjepana Aleksandar, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1911. u SSSU-u, u NOV od 1944.

R a n j e n i :

1. ml. vodnik Bačani Dragutin, 2. Balaško Josip borac, 3. Cerovski Stjepan, komandir odjeljenja 4. Detelić Franjo, sekretar SKOJ-a bataljona, 5. Jakić Josip, borac, 6. ml. vodnik Kraljević Ivan, komandir voda 7. Lukin Rudolf Đoko, politkomesar bataljona, 8. Sedmak Alojz, borac, 9. vodnik Sekušak Josip, komandir voda, 10. Vincelj Barica, borac.

Napad, na Zdenčinu
(7/8. septembra 1944)

P o g i n u l i :

1. Benkovčić Josipa Ivan, borac-kurir 2. bataljona, rođen 1924. u Vrbovu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Bobinec Stjepana Eva, borac 1. čete 2. bataljona, rođena 1925. u Sincu, općina Otočac, u NOV od 1944.
3. Cap Vasilija Nikolajević, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1917. u Krasnodaru u SSSR-u, u NOV od 1944.
4. Redko Ivan, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1914. u kaznjskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.
5. Rožić Franje Franjo, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1926. u Buševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. Bakić Milan, borac, 2. Barunašić Lovro, borac, 3. Bošnjak Josip, borac, 4. Bradica Franjo, politkomesar čete, 5. desetar Brodarec Duro, komandir odjeljenja 6. Cvetko Tomo, borac, 7. Detelić Josip, pom. politkomesara bataljona, 8. Dugač Stjepan, borac, 9. Đuretić Stjepan, borac, 10. Galović Vinko, borac, 11. Goba Franjo, borac, 12. Haviđić Đuro, borac, 13. st. vodnik Hrnjak Dragutin, komandir voda, 14. Karovskin Leonid, borac, 15. Klimenko Dimitri, borac, 16. Kožuh Mate, borac, 17. Marozov Aleksij, borac, 18. Maslov Pavel, borac, 19. Noršić Ljubica, bolničarka, 20. Petković Ivan, borac, 21. Pilaš Dragutin, pom. politkomesara bataljona, 22. Predrag Josip, borac, 23. Rokić Marjan, borac, 24. Stanec Stjepan, borac, 25. Starešinić Branko, politdelegat, 26. Soltar Martin, borac, 27. Sremić Josip, borac, 28. Sučić Ivan, borac, 29. Šupušić Ivan, borac, 30. Tudek Ignjacije borac, 31. Zeže Sergij, borac, 32. Zilec Franjo, borac, 33. Zukov Anatolij, politkomesar čete.

Napad na Brezovicu
(11/12. septembra 1944)

Poginuli :

1. Dvorneković Mirka Mate, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1920. u Letovaniću, općina Sisak, u NOV od 1944.
2. Marković Josipa Ivan, inf. oficir 3. bataljona, rođen 1924. u Svetoj Nedelji, općina Samobor, u NOV od 1942.
3. Šačević Tome Stjepan, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1913. u Lučelnici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
4. Žeravica Mije Josip, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1922. u Jamničkoj Gorici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. st. vodnik Crnolatec Slavko, komandir voda, 2. Dudmir Ivan, borac, 3. Grabrović Ivan, borac, 4. Mikulin Adam, borac, 5. Streljcov Vasilije, nišandžija pt-puške, 6. Šlajhert Zlatko, komandir voda.

U napadu na Hrastovac
(26. do 27. septembra)

Poginuli :

1. st. vodnik Đurašin Franje Nikola, komandir 1. čete 4. bataljona, rođen 1919. u Ogulincu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Ferenčak Josipa Stjepan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Petinama, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
3. potporučnik Ferk Ivana Franjo, pom. politkomesara 2. čete 2. bataljona, rođen 1922. u Odri, općina Sisak, u NOV od 1943.

4. Gajdek Nikole Pavao, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Hotnji, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
5. poručnik Hapač Janka Slavko, polit, komesar 3. čete 2. bataljona, rođen 1912. u Šćitarjevu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
6. Hrkovac Mate Pavao, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1909. u Kozjači, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
7. potporučnik Humeljak Jakoba Rok, pom. politkomesara 3. čete 2. bataljona, rođen 1916. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
8. Ivšan Ivana Nikola, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1914. u D. Trputci, općina Remetinec, u NOV od 1944.
9. Ivšan Mate Ivan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1925. u D. Trputci, općina Remetinec, u NOV od 1944.
10. Jegorov Jakova Vasilij, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1923. u Kursku u SSSR, u NOV od 1943.
11. Kodavec Jakoba Josip, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1911. u Petinama, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
12. Kralj Josipa Marija, borac 3. čete 2. bataljona, rođena 1925. u Šćitarjevu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
13. Kušević Josipa Stjepan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1919. u Dubrancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
14. Lucman Josipa Stjepan, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1926. u D. Čehi, općina Remetinec, u NOV od 1944.
15. Miletić Martina Mato, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Svetom Martinu, općina Buzet, u NOV od 1944.
16. Palčić Dragutina Josip, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Brkiševini, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
17. Stepanić Lovre Martin, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
18. Strepetov Nikomur Pjotrov, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1917. u volgogrardskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.
19. Švajcer Vida Josip, borac 1. čete 3. bataljona, rođen u Zaprešiću, Zagreb, u NOV od 1944.
20. Švehla Ivana Ivan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1912. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1944.
21. Vidmar Milana Vjekoslav, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1922 godine u Selima, općina Sisak, u NOV od 1944.
22. Vranešić Mije Stjepan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1909. u Strezojevu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
23. Vugrinović Ivana Mirko, kurir štaba 2. bataljona rođen 1929. u Dubrancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. Abramović Stjepan, borac, 2. Berih Ivan, borac, 3. st. vodn'k Bjeloš Nikola, komandir voda, 4. Božić Stjepan, borac, 5. Cuzić Stjepan, borac, 6. Dijanežević Mijo, borac, 7. Doblanović Ivan, borac, 8. Dugać Stjepan, komandir odjeljenja, 9. Dumbović Drago, borac, 10. Đurašin Stjepan, borac, 11. Gjureković Franjo, borac, 12. Crnjak Stjepan, borac, 13. Culović Ivan, borac, 14. Galović Andrija, borac, 15. Godler Tomo, borac, 16. Gregorić Juraj, borac,

17. Gregurin Nikola, pom. politkomesara bataljona, 18. Grženić Josip, borac, 19. Hajnik Franjo, borac, 20. Herman Josip, borac, 21. Ivanišov Simjonović, borac, 22. Jakić Ivan, borac, 23. Katulić Stjepan, politkomesar čete, 24. Kazanov Anatolij, komandir voda, 25. Keleman Ivo, politdelegat, 26. Kenig Franjo, borac, 27. Kirinčić Josip, borac, 28. Knez Vlado, politdelegat, 29. Kopilov Grigorijević, borac, 30. st. vodnik Korečić Franjo, zamj. komandira čete, 31. Kostadin Stjepan, borac, 32. Kosov Anatolij, borac, 33. Kovačić Franjo, politdelegat, 34. Krajnjščina Tomo, borac, 35. Kovačić Alojz, borac, 36. Kruljac Đuro, pom. politkomesara čete, 37. Kušan Nikola, borac, 38. Lokas Ante, politkomesar bataljona, 39. Malkoč Toma, borac, 40. Majzec Berislav, politkomesar čete, 41. Matušin Ivan, borac, 42. Martinov Dimitrije, borac, 43. Mikulin Stjepan, borac, 44. Milaković Ivan, borac, 45. Mioković Branko, borac, 46. Mioković Mirko, borac, 47. vodnik Otrog Mika, komandir voda, 48. Pascuale Espozito, borac, 49. st. vodnik Pavišić Ivan, komandir čete, 50. Perović Stjepan, komandir odjeljenja, 51. Petrović Vinko, borac, 52. Pirjak Slavko, ml. vodnik, komandir odjeljenja, 53. Popovčić Drago, politdelegat, 54. Pučkalo Josip, borac, 55. Pustrašija Mato, politdelegat, 56. vodnik Raljević Pavao, komandir voda, 57. Saraga Drago, borac, 58. Savka Stanko, borac, 59. Skuzin Vlado, politdelegat, 60. ml. vodnik Slivšek Slavica, referent saniteta bataljona, 61. Stoković Nikola, komandir odjeljenja, 62. Šarić Ante, borac, 63. Ščubac Stjepan, borac, 64. Stele Franjo, borac, 65. šoštarić Stjepan, borac, 66. Tkalec Drago, borac, 67. Tomašević Petar, borac, 68. Topolnjak Juraj, politkomesar čete, 69. Uzbašić Nikola, borac, 70. kapetan Valjan Vladimir, komandant bataljona, 71. Vlašić Miško, borac, 72. Vuga Mirko, pom. politkomesara čete, 73. Zadorov Simjonović, borac.

U napadu na Sv. Klaru
(14/15. oktobra 1944.)

Poginuli:

1. Cerjan Marka Mato, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u G. Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
2. st. vodnik Heraković Dane Slavko, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Herakovićima, općina Samobor, u NOV od 1943.
3. Ivanović Ivana Mihael, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1927. god. u Štitaru, općina Županja, u NOV od 1944.
4. Latorcov Mihajl, komandir odjeljenja 3. čete 1. bataljona, rođen 1917. u Rostovu u SSSR-u, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Barkan Mijo, borac, 2. Balaško Ivan, borac, 3. Bival Ivan, borac, 4. Fiolić Ivan, borac, 5. Grčić Danijel, komandant bataljona, 6. Jurina Franjo, borac, 7. Kahlina Franjo, borac, 8. Kraljik Franjo, borac, 9. ml. vodnik Kožuh Mato, komandir voda, 10. Lacko-

vić Franjo, borac, 11. Lendarić Ivan, borac, 12. Marinčević Juraj, borac, 13. Milovac Mato, borac, 14. Noršić Josip, borac, 15. Sačerić Marko, borac, 16. Sečenj Marica, borac, 17. Suk Rudolf, borac, 18. Vasiljev Ivan, borac, 19. Vugrinović Toma, borac.

Diverzija pruge Zagreb — Karlovac
(30/31. oktobra 1944)

Ranjeni :

1. Bršanić Jagica, sekretar SKOJ-a bataljona, 2. Ceković Tomo, borac, 3. Golovko Vladimir, komandir čete.

U napadu na Pešćenicu
(22/23. novembra 1944)

Poginuli :

1. Horvat Stjepana Mirko, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1919. u Vrbovu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
2. Stepanić Pavia Stjepan, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Kurilovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. Bračika Pjotr, komandir odjeljenja, 2. Ceković Nikola, borac, 3. Govrikov Simeon, borac, 4. Habisimov Vasilij, komandir voda, 5. Ivanov Klementij, borac, 6. Laptejev Andrej, borac, 7. Majura Gregori, borac.

U napadu na stražarnicu Mraclin
(3/4. decembra 1944)

Poginuli :

1. zastavnik Kovačić Stjepana Franjo, politdelegat voda jurišnih pionira, rođen 1922. u Kozjaci, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
2. Predrag Stjepana Josip, borac mitraljeskog voda 2. bataljona, rođen 1927. u Dubrovščaku, općina Sisak, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Glagolić Mijo, borac, 2. Gredelj Branko, borac, 3. Horvat Jure, borac, 4. Ivšan Andro, borac, 5. Kiril Stjepan, borac, 6. Lacković Franjo, borac, 7. Menčuk Vasilij, borac, 8. Pandak Josip, borac, 9. Sakoman Janko, borac, 10. Stepušin Stjepan, borac, 11. Vodopijak Mijo, borac.

U napadu na Babice
(10/11. decembra 1944)

Poginuli :

1. Britvec Nikole Josip, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1910. godine u Crnoj Dragi, općina Vrginmost, u NOV od 1944.

2. Dobrinić Nikole Vinko, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1916. u Brkiševini, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
3. Gašparić Pavia Ilija, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Štitaru, općina Županja, u NOV od 1944.
4. Horvatić Janka Ferko, borac mitraljeskog voda 2. bataljona, rođen 1924. u Bratim, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
5. zastavnik Ifio Franje Franjo, politdelegat mitraljeskog voda 4. bataljona, rođen 1925. u Laćarku, općina Srem. Mitrovica, u NOV od 1944.
6. poručnik Latin Šimuna Stjepan, politkomesar 1. čete 2. bataljona rođen 1919. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
7. Mihordin Stjepana Mato, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Bukeviju, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
8. st. vodnik Pavišić Ivana Ivan, komandir 2. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
9. Pihler Janka Janko, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1944.
10. ml. vodnik Poleto Ivana Lovro, komandir odjeljenja 2. čete 4. bataljona, rođen 1924. u Mačku, općina Slav. Požega, u NOV od 1944.
11. Salavija Vincenca Antonijo, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1920. u Senega, Kaljato Italija, u NOV od 1944.
12. st. vodnik Stepanić Mije Vinko, komandir 3. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Cerovski Luka, borac, 2. desetar Đuretić Stjepan, komandir odjeljenja, 3. Horvat Pavao, borac, 4. Horvat Tomo, borac, 5. zastavnik Ilić Ratko, politdelegat, 6. Jakovljević Ivan, borac, 7. Jandras Josip, komandir odjeljenja, 8. Jegorov Fjodor, borac, 9. zastavnik Kristančić Josip, politdelegat, 10. Loški Stjepan, borac, 11. Matković Josip, borac, 12. Rak Franjo, borac, 13. Ščulac Stjepan, borac.

*U borbama u Stupniku i Bratini
(12/13. decembra 1944)*

Poginuli :

1. poručnik Lončarić Marka Viktor, politkomesar inž. čete brigade, rođen 1915. u Turkoviću, općina Pregrada, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Balog Pavao, borac, 2. poručnik Bosner Ivan, politkomesar čete, 3. ml. vodnik Jakovac Nikolaj, komandir odjeljenja, 4. Jugović Milan, borac, 5. Kartalija Janko, borac, 6. Trumbetaš Stjepan, borac.

*U napadu na Domagoviće
(24/25. decembra 1944)*

Poginuli :

1. Kratković Ivana Ivan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1913. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1944.
2. Lučan Stjepana Duro, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1921. u Šiljakovini, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Franko Josip, borac, 2. Mataković Josip, komandir odjeljenja,
3. Plavec Đuro, borac, 4. špišić Tomo, borac.

*U borbama oko Hasan-Brijega
(27. i 28. decembra 1944)*

Poginuli :

1. Bačić Nikole Nikola, borac, dopisnik 3. bataljona, rođen 1914. u Sisku, općina Sisak, u NOV od 1944.
2. ml. vodnik Bezjak Ivana Petar, komandir odjeljenja, 3. čete 3. bataljona, rođen 1914. u Vratniku, općina Šamobor, u NOV od 1944.
3. Brezovac Janka Josip, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1913. u G. Hrašćevcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
4. Cerjan Stjepana Vjekoslav, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1920. u G. Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
5. ml. vodnik Cerovski Vinka Stjepan, komandir voda 1. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
6. Čužić Juraja Jure, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Plesul, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
7. poručnik Engelman Miroslava Vlado, politkomesar 2. čete 4. bataljona, rođen 1914. u Sisku, općina Sisak, u NOV od 1942.
8. Gašparec Josipa Stjepan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1917. u Jakuševcu, općina Remetinec, u NOV od 1944.
9. poručnik Gregurin Josipa Nikola, pomoćnik politkomesara 4. bataljona, rođen 1920. u Zaprešiću-Zagreb, u NOV od 1943.
10. Ivšan Vinka Vid, borac, 2. čete 4. bataljona, rođen 1921. u D. Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
11. zastavnik (čin još nepriznat) Jolunić Ružice Stjepan, u štabu 1. bataljona, rođen 1919. u Varešu, općina Visoko, u NOV od 1944.
12. Klasnić Stjepana Stjepan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1926. u Brežani, općina Sisak, u NOV od 1944.
13. Kompes Franje Stjepan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1920. u Pustikama, općina Sisak, u NOV od 1944.
14. vodnik Kovačić Tome Lacko, komandir voda 2. čete 2. bataljona, rođen 1923. u Lipnici, općina Remetinec, u NOV od 1943.

15. st. vodnik Mankas Janka Stjepan, komandir mtraljeskog voda 3. bataljona, rođen 1912. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1944.
16. Margušić Stjepana Josip, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1921. u Mahovu, općina Sisak, u NOV od 1944.
17. Mrša Ivana Ante, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Zatonu, općina Šibenik, u NOV od 1944.
18. st. vodnik Pučko Ignaca Vinko, komandir voda 1. čete 1. bataljona rođen 1923. u G. Dragonošcu, općina Remetinec u NOV od 1943.
19. Buzjak Stjepana Milan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1908. u Novakima, općina D. Stubica, u NOV od 1944.
20. st. vodnik Sekušek Josipa Josip, komandir voda 1. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Podsusedu, Zagreb, u NOV od 1943.
21. Stanec Franje Stjepan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1926. u Vukojevcu, općina Sisak, u NOV od 1944.
22. Šestak Martina Dragutin, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1919. u Zagrebu, u NOV od 1944.
23. Turković Kirina Tomo, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1913. u Crnoj Dragi, općina Vrgin Most, u NOV od 1944.
24. Vračar Jove Vlado, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Bukovici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
25. Zupančić Mirka Petar, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Babićima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
26. Zupančić Steve Ivan, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Hreličima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
27. desetar Furić Mije Ivan, komandir odjeljenja 3. čete 4. bataljona, rođen 1923. u Japuševcu, općina Remetinec, u NOV od 1944.
28. zastavnik Galeković Pavia Josip, politdelegat 1. čete 1. bataljona, rođen 1910. u Mraclinu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
29. Mehić Šabana Redo, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Tatrovu, općina Cazin, u NOV od 1944.
30. Petračić Đure Mato, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1911 u Petrinji, općina Petrinja, u NOV od 1944.

Ranjeni :

I. Anić Marko, borac, 2. Bakota Nikola, borac, 3. Balaško Ivan, borac, 4. Baljak Janko, borac, 5. Bebrić Josip, borac, 6. Benjak Nikola, borac, 7. st. vodnik Detelić Mato, komandir čete, 8. Detelić Mile, borac, 9. Dobrinić Nikola borac, 10. Došen Stjepan, borac, 11. st. vodnik Draženović Miša, komandir voda, 12. Čerovski Vjekoslav, borac, 13. st. vodnik Cvetković Ivan, komandir voda, 14. ml. vodnik Cikulin Ivan, komandir voda, 15. Gašparac Ivan, borac, 16. Golubić Josip, borac, 17. Gujojevoj Andrej, borac, 18. Hađimov Mihajl, komandir čete, 19. Havajić Ignac, borac, 20. Horvat Stjepan, borac, 21. Horvatić Ivan, borac, 22. st. vodnik Hrnjak Dragutin, komandir voda, 23. ml. vodnik Hrvojić Ivan, komandir odjeljenja, 24. Jakić Ivan, borac, 25. Kapec Josip, borac, 26. Karandović Bartol, borac, 27. Klasnić Alojz, komandir odje-

ljenja, 28. Klasnić Josip, borac, 29. Kolarec Josip, borac, 30. poručnik Kraljik Marko, politkomesar čete, 31. potporučnik Kuzmić Juraj, pom. politkomesara čete, 32. poručnik Ladišić Tomo, pom. politkomesara bataljona, 33. Lukašić Stanko, borac, 34. Maraković Ivo, operativni oficir bataljona, 35. Matejčić Andro, borac, 36. Mataković Stjepan, komandir voda, 37. Matković Franjo, borac, 33. Mihaljčević Marjan, borac, 39. Mikulčić Ivan, borac, 40. Mladen Milka, bolničarka, 41. Moškon Ivan, borac, 42. Omeragić Ahmed, borac, 43. Orečić Tomo, borac, 44. Palorec Stjepan, borac, 45. Petrić Ilija, borac, 46. Petravić Ivan, borac, 47. Pisačić Franjo, borac, 48. Pokas Josip, borac, 49. Ponomarjev Arfanov, borac, 50. Popov Mato, borac, 51. Popovčić Mirko, borac, 52. Radakov Simeon, borac, 53. Ribalko Mihalj, borac, 54. vodnik Sertić Miroslav, komandir odjeljenja, 55. Sosić Gregorij, borac, 56. Stjepanov Petar, borac, 57. zastavnik Strnić Ankica, politdelegat, 58. Stublić Ivan, borac, 59. Šporić Slavko, komandir odjeljenja, 60. poručnik Tačković Stanko, komandant bataljona, 61. Tomić Vera, bolničarka, 62. potporučnik Tomljenović Karlo, pom. politkomesara čete, 63. st. vodnik Trdenić Ivan, komandir voda, 64. Trputec Mija, borac, 65. Turković Josip, borac, 66. desetar Vrbanić Josip, komandir čete, 67. st. vodnik Živanović Nedeljko, komandir čete, 68. poručnik Žnidarić Ivan, politkomesar čete.

U borbama oko Rečice — Blatnice
(16. januara 1945)

Poginuli :

1. vodnik Modić Juraja Juraj, komandir 1. čete 4. bataljona, rođen 1921. u V. Mlaku, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. Huciko Pavao, borac, 2. poručnik Petrac Josip, komandir čete.

U borbama kod Zažine
(25. do 28. januara)

Poginuli :

1. poručnik Babić Stjepana Lovro, komandant 3. bataljona, rođen 1913. u Horvatiću, općina Remetinec, u NOV od 1942.
2. Antolović Pavia Ivan, borac izviđačkog voda brigade, rođen 1922. u Čakancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
3. zastavnik Biškupić Jure Nikola, politdelegat 1. čete 3. bataljona, rođen 1923. u M. Mlaku, općina Remetinec, u NOV od 1943.
4. ml. vodnik Brdek Tome Ivan, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Mičevcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

5. vodnik Britvec Antona Ivan, komandir 2. čete 4. bataljona, rođen 1919. u Crnoj Dragi, općina Vrgin Most, u NOV od 1944.
6. Car Stjepana Janko, ml. vodnik komandir odjeljenja inženjerske čete rođen 1924. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
7. Celjak Ivana Tomo, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1927. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1944.
8. Cužić Franje Ivan, borac mitraljeskog voda 3. bataljona, rođen 1926. u Plesu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
9. Dijamežević Juraja Mijo, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1923. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
10. Dikanović Stjepana Petar, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Kutima, općina Slav. Brod, u NOV od 1944.
11. Dragaš Mate Josip, borac izviđačkog voda brigade, rođen 1921. u Peckoj, općina Petrinja, u NOV od 1944.
12. zastavnik Filipović Martina Stjepan, politdelegat 1. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Lovretovcu, općina Varaždinske Toplice, u NOV od 1944.
13. poručnik Fiočić Šimuna Mijo, pom. politkomesara 2. bataljona, rođen 1914. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1943.
14. potporučnik Galović Josipa Stjepan, pom. politkomesara 3. četa 4. bataljona, rođen 1918. u Jerebiću, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
15. Poručnik Grbinček Jure Mirko, politkomesar 1. čete 3. bataljona, rođen 1919. u D. Kupčini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1942.
16. Grubačević Janka Janko, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Kujajima, općina Ozalj, u NOV od 1943.
17. Gukov Ivan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1913. u Kostovskoj oblasti u SSSR, u NOV od 1944.
18. zastavnik Harapin Anta Irma, politdelegat 2. čete 1. bataljona, rođena 1926. u Prelogu, općina Prelog, u NOV od 1942.
19. zastavnik Herceg Mije Josip, politdelegat 3. čete 4. bataljona, rođen 1924. u D. Kupčini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
20. desetar Ilenić Stjepana Vid, komandir odjeljenja 3. čete 4. bataljona, rođen 1919. u V. Mlaki, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
21. Ilić Mije Marjan, borac čete za vezu, rođen 1920. u Zagrebu, u NOV od 1943.
22. zastavnik Ilić Ratka Zdravko, politdelegat 1. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1944.
23. potporučnik Iskra Filipa Vinko, zamj. komandira 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Lokvama, općina Delnice, u NOV od 1943.
24. poručnik Ivičar Stjepana Ivan, komandir 3. čete 4. bataljona, rođen 1921. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
25. Ivšan Vinka Ivan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1915. u D. Trputci, općina Remetinec, u NOV od 1944.
26. Jakupec Đure Ivan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Sr. Mostu, općina Bjelovar, u NOV od 1944.

27. st. vodnik Jengiđ Jose Ivan, komandir voda u 3. četi 3. bataljona, rođen 1922. u Kaniži, općina Gospić, u NOV od 1943.
28. Jovanović Antuna Anton, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1914. u Cerju, općina Sisak, u NOV od 1944.
29. Kolar Mije Josip, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1919. u Jamničkoj Gorici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
30. Korenika Franje Josip, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1920. u Hrašću, općina Remetinec, u NOV od 1944.
31. Kos Stjepana Tomo, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1926. u Dubrancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
32. Kozjak Mije Ivan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1920. u Potoku, općina Popovača, u NOV od 1944.
33. poručnik Kraljik Marka Marko, pom. politkomesara 1. bataljona, rođen 1921. u D. Resi, općina Karlovac, u NOV od 1943.
34. Krčelić Mate Dragutin, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1910. u Brkiševini, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
35. Kranjčević Stjepana Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Sasima, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
36. Krasnik Stjepana Stjepan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1910. u Budimpešti, u NOV od 1944.
37. Krvarić Pavia Ivan, komandir odjeljenja mitraljeskog voda 3. bataljona, rođen 1919. u Sasima, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
38. Lončar Mate Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1912. u Leknenu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
39. Lučić Stjepana Lacko, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1914. u Kućama, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
40. Martinjak Ivana Mijo, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1908. u Mihovljanu, općina Zlatar, u NOV od 1944.
41. Matvejev Lazarević Ivan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1914. u kujbašajevskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1943.
42. Mehmed Ivana Slavko, desetar, puškomitraljezac 3. čete 4. bataljona, rođen 1926. u Opatincu, općina Ivanić Grad, u NOV od 1943.
43. Mihajlović Đure Ljubica, bolničarka 1. čete 4. bataljona, rođena 1927. u D. Kupčini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
44. ml. vodnik Mikulin Jakova Stjepan, komandir voda 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u N. Buni, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
45. Milošić Franje Franjo, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
46. Mužić Josipa Ivan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Sasima, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
47. Okrog Stjepana Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Lažima, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
48. Paljević Stjepana Josip, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1926. u Bukeviju, općina Velika Gorica, u NOV od 1945.
49. potporučnik Periček Blaška Josip, komandir 3. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Gredi, općina Sisak, u NOV od 1943.
50. Petravić Josipa Ignac, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Petravcima, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

51. Piljek Lacka Ivan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Ciglenici, općina Krapina, u NOV od 1944.
52. Rončević Mile Đuro, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Trepči, općina Vrginmost, u NOV od 1942.
53. Sedih Fjodor, borac izviđačkog voda brigade, rođen 1920. u volgogradskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.
54. ml. vodnik Sedmak Juraja Juraj, komandir odjeljenja inženjerske čete, rođen 1926. u Lukavcu, u NOV od 1943.
55. potporučnik Sandor Stjepana Ivan, pom. politkomesara 2. čete 3. bataljona, rođen 1917. u G. Hruševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
56. Škorić Nikole Dušan, intendant 3. bataljona, rođen 1913. u Zelini, općina Krupa, u NOV od 1943.
57. Tkalec Lacka Radovan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
58. Trušin Sergejević Ivan, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1908. u tombovskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.
59. zastavnik Turk Ivana Branko, politdelegat 1. čete 2. bataljona, rođen 1908. u Zagrebu, u NOV od 1944.
60. Vitas Gojka Marko, komandir odjeljenja 3. čete 4. bataljona, rođen 1927. u Počitelju, općina Gospić, u NOV od 1942.
61. poručnik Vularić Tome Juraj, politkomesar 3. čete 4. bataljona, rođen 1910. u Gredi, općina Sisak, u NOV od 1943.
62. potporučnik Zagorac Josipa Ivan, pom. politkomesara inženjerske čete, rođen 1924. u Zitkovčici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
63. poručnik Zubek Šimuna Stjepan, komandir 2. čete 1. bataljona, rođen 1921. u Ribnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1942.

Ranjeni :

1. Argović Marijan, borac, 2. Berežnov Ivan, borac, 3. Baškarad Josip, borac, 4. Biđuk Josif, borac, 5. vodnik Borković Ivan, komandir voda, 6. Blagotić Mirko, borac, 7. Brebrić Josip, borac, 8. Bogo Sandor, borac, 9. Bregović Andrija, borac, 10. Brkić Tomo, borac, 11. Cavrić Josip, borac, 12. Čeković Alojz, borac, 13. Čeković Ivan, borac, 14. Cerovski Luka, borac, 15. desetar Cerovski Vinko, komandir odjeljenja, 16. st. vodnik Crnolatic Slavko, komandir voda, 17. st. vodnik Cvetković Vinko, komandir odjeljenja, 18. Dverić Juraj, borac, 19. Dilela Anton, borac, 20. Đuretić Franjo, borac, 21. Dobrozdravić Mijo, borac, 22. Delečki Franjo, borac, 23. Dvorneković Stjepan, borac, 24. Felker Mijo, borac, 25. Fero Josip, borac, 26. potporučnik Fiočić Ivan, pom. komesara čete, 27. Fištrić Stjepan, borac, 28. Fučak Mijo, borac, 29. vodnik Futrela Dušan, komandir voda, 30. Galina Juraj, borac, 31. Graber Mirko, borac, 32. Grašanić Juraj, borac, 33. Grdenić Drago, borac, 34. Gržetić Ivan, borac, 35. Hegedić Ivan, borac, 36. Hegedić Mirko, borac, 37. Horvat Antun, borac, 38. st. vodnik Hrnjak Dragutin, komandir voda, 39. Husein Ivan, borac, 40. Išek Milan, komandir voda, 41. Ivanac Janko, borac, 42. Jandras Josip, komandir odjeljenja, 43. ml. vodnik Juratović Alojz, komandir odje-

ljenja, 44. st. vodnik Kenig Franjo, komandir čete, 45. Kišak Mijo, borac, 46. Kompes Franjo, borac, 47. Kompes Ivan, borac, 48. Kon-
drašev Mihajl, borac, 49. Korica Jelena, borac, 50. poručnik Kor-
par Valentin, politkomesar čete, 51. Kovačević Pero, borac, 52.
Križanić Martin, borac, 53. Krušelj Dragutin, borac, 54. Kudinov
Ivan, borac, 55. Kušan Stjepan, borac, 56. Loskutov Vasilij, borac,
57. Marčin Milan, borac, 58. Markulin Ivan, borac, 59. Martinčić
Vinko, borac, 60. potporučnik Maslak Ivan, operativni oficir ba-
taljona, 61. st. vodnik Matjović Stjepan, komandir voda, 62. Mi-
kulčić Franjo, borac, 63. Milašinčić Juraj, borac, 64. Novosel Ivan,
borac, 65. Pažulj Tomo, borac, 66. Periček Stevo, borac, 67. Pet-
rac Danijel, borac, 68. desetar Petrac Juraj, komandir odjeljenja,
69. Petrić Ilija, borac, 70. Petrović Stjepan, borac, 71. Petrović
Tomo, borac, 72. Pintulić Vlado, borac, 73. kapetan Plepelić Kazi-
mir, komandant bataljona, 74. Plepelić Juraj, borac, 75. Pleša Stje-
pan, borac, 76. Pleša Juraj, borac, 77. Poluhin Ivan, borac, 78. Po-
kas Josip, komandir voda, 79. Pokupec Ivan, borac, 80. poručnik Po-
povičić Dragutin politkomesar čete, 81. Prvonožec Stjepan, borac, 82.
Puhek Franjo, komandir voda, 83. Radovanović Obrad, komandir
odjeljenja, 84. Rajković Mirko, borac, 85. vodnik Raljević Pavao,
komandir čete, 86. Renka Vicko, borac, 87. poručnik Rezvjakov
Ivan, politkomesar čete, 88. kapetan Robić Nikola, politkomesar
bataljona, 89. Sigur Stjepan, borac, 90. Skender Marko, borac, 91.
Slivovec Stjepan, borac, 92. ml. vodnik Slivšek Slavica, referent
saniteta bataljona, 93. ml. vodnik Stijačić Mirko, komandir odje-
ljenja, 94. Sovina Franjo, borac, 95. Soroškin Pavao, borac, 96.
Stanković Dušan, borac, 97. Staronim Mihajl, borac, 98. Strelcov
Aleksij, borac, 99. Svetlić Stjepan, komandir voda, 100. zastavnik
Stupljanec Josip, politdelegat, 101. Svilić Tomo, borac, 102. Su-
mrak Josip, borac, 103. Šafranić Josip, borac, 104. Ščibak Stjepan,
borac, 105. Setek Tomo, borac, 106. Šimunjev Stjepan, komandir
odjeljenja, 107. Šimunović Josip, borac, 108. st. vodnik šoštar
Emil, zamj. komandira čete, 109. zastavnik Štrkalj Vlado, politde-
legat, 110. Težacki Martin, borac, 111. potporučnik Tomašković
Josip, pom. politkomesara čete, 112. Tomek Vinko, borac, 113. po-
ručnik Topoljnjak Juraj, politkomesar čete, 114. Truh Janko, bo-
rac, 115. Večković Petar, borac, 116. Vincelj Bara, borac, 117. Vla-
šić Mijo, borac, kurir, 118. Trolov Vasilij, borac, 119. Turk Slav-
ko, borac, 120. Vranić Josip, borac, 121. Vrbanac Alojz, borac, 122.
Vukmanić Zvonko, borac, 123. Vuletić Nikola, borac, 124. poručnik
Vuljetić Mirko, komandant bataljona, 125. Zlebečić Tomo, borac,
126. Zupetić Marko, borac, 127. st. vodnik Zivanović Nedeljko, ko-
mandir čete, 128. Zugalj Ivan, borac, 129. Brebrić Vjekoslav, borac.

U borbama oko M. Gorice i Bresta
(7. do 16. februara 1944)

Poginuli:

1. Beseka Josipa Stjepan, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1907.
u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1944.

2. zastavnik Blašković Ivana Tomo, politdelegat 3. čete 4. bataljona, rođen 1920. u D. Kupčini, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
3. Dubravec Ivana Mirko, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Dvorancima, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
4. Feljan Ivana Vinko, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1908. u Guštelnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
5. zastavnik Kiš Mije Oto, politdelegat 1. čete 4. bataljona, rođen 1926. u Slav. Brodu, općina Slav. Brod, u NOV od 1944.
6. Sačerić Tome Andro, borac mitraljeskog voda 1. bataljona, rođen 1921. u Lučelnici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Bajs Stjepan, borac, 2. Cviček Mato, borac, 3. ml. vodnik Filipović Ljubica, 4. zastavnik Jerković Đuro, politdelegat, 5. Lasec Stjepan, borac, 6. poručnik Skorupan Slavo, ađutant bataljona, 7. poručnik Staničić Tripo, politkomesar čete, 8. Šebek Stjepan, borac, 9. Škrinjarić Josip, borac, 10. špišić Marko, borac, i još jedan borac.

U borbama u Dvor-Brezovici i s. Vidalinu
(7. do 15. februara 1945)

Poginuli:

1. Fjodor Ivana Grigorij, borac 3. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Lenjingradu u SSSR-u, u NOV od 1944.
2. ml. vodnik Hrvačić Martina Mirko, komandir odjeljenja 2. čete 2. bataljona, rođen 1919. u Lomnici, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. desetar Kundakov Jevstavjevića Andrej, komandir odjeljenja 2. čete 2. bataljona, rođen 1912. u Rostovu u SSSR-u, u NOV od 1944.
4. poručnik Miljković Save Dušan, ađutant 2. bataljona, rođen 1914. godine u Toboliću, općina Primišlje, u NOV od 1941.
5. Orešković Mate Josip, u štabu brigade, rođen 1904. u Šumečici, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Brenčić Mirko, borac, 2. Fabijanec Ivan, borac, 3. zastavnik Kranjčević Franjo, politdelegat, 4. Kučkovečki Petar, borac, 5. Majurec Slavko, borac, kurir, 6. Munjić Josip, borac, 7. zastavnik Stanković Stevo, politdelegat.

U napadu na Odru
(25/26. februara 1945)

Poginuli :

1. Banić Ivana Josip, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Gračanici, općina Glina, u NOV od 1944.

2. Grubić Antuna Josip, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1908. u Pokupskoj Rečici, općina Karlovac, u NOV od 1944.
3. Lukačević Ivana Ivan, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Lekeniku, općina Sisak, u NOV od 1944.
4. Ponomario Simeonovič Antonov, borac 3. čete 1. bataljona, rođen 1910. u volgogradskoj oblasti u SSSR-u, u NOV od 1944.

Ranjeni :

1. Čaušević Hasib, borac, 2. Čupravić Redep, borac, 3. Gržetić Ivan, borac, 4. Hercigonja Gabro, komandir odjeljenja, 5. Jurin Ankica, borac, 6. Konjušić Marjan, borac, 7. Kralj Nikola, borac, 8. Kuštreba Mato, borac, 9. potporučnik Maslovara Miloš, pom. politkomesara čete, 10. ml. vodnik Matica Stjepan, komandir odjeljenja 11. Matković Franjo, borac, 12. Popovina Ilija, borac, 13. Raka Petar, borac, 14. Smetko Eduard, komandant bataljona, 15. kapetan Špišić Stjepan, politkomesar bataljona, 16. Turčin Tomo, komandir odjeljenja.

U borbi kod Kraljevca
(2. marta 1945)

Ranjeni:

1. Banović Grga, borac, 2. Cvetko Andrija, borac, 3. Filipović Nikola, borac, 4. Petrović Ivan, borac, 5. Tuškanec Miško, borac.

V borbi kod Rečice
(5. marta 1945)

Ranjeni:

1. vodnik Malić Janko, komandir voda i još jedan borac.

U borbi kod Dubranca
(9. marta 1945)

Poginuli:

1. Đekić Ignjata Branko, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1927. u Đukići, općina Teslić, u NOV od 1944.
2. Rogić Mate Ivan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1911. u Lukovu, općina Senj, u NOV od 1945.
3. Sačerić Mije Stjepan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1925. u Lučelnici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. poručnik Polović Ivan, politkomesar čete, 2. zastavnik Sekić Ismet, politdelegat.

U borbi kod Hasan-Brijega
(18. marta 1945)

1. Grobovac Pavia Tomo, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1927. u D. Degoju, općina Glina, u NOV od 1944.
2. Sovina Mirka Franjo, desetar, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1925. u Barbariću, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Anđel Adolf, borac, 2. Julčević Nikola, borac, 3. major Tojagić Milan, komandant brigade, 4. Turk Ivan, borac.

U borbi kod Zdenčine
(23/24. marta 1945)

Poginuli:

1. Mišalković Ive Josip, borac 1. čete 4. bataljona, rođen 1915. u Čakovcu, općina Čakovec, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Kraljević Mirko, borac.

U napadu na Zdenčinu
(26/27. marta 1945)

Poginuli :

1. Brajković Roka Ivan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Opatiji, općina Velika Gorica, u NOV od 1945.
2. Cerjan Marka Franjo, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1906. u G. Trputcima, općina Remetinec, u NOV od 1945.
3. Galinec Stjepana Martin, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Vršnjici, općina Ivanec, u NOV od 1944.
4. Kiler Franca Herman, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Velikom Trnu, općina Krško, u NOV od 1945.
5. Kordić Antona Stjepan, borac 1. čete 3. bataljona, rođen 1913. u N. Brdu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Bakir Stjepan, borac, 2. Brdarić Drago, borac, 3. poručnik Carević Miloš, komandant bataljona, 4. Cvetko Andrija, borac, 5. zastavnik Cikulin Ivan, politdelegat, 6. desetar Fiolić Ivan, komandir odjeljenja, 7. Fukat Josip, borac, 8. desetar Hrvojić Juraj, komandir voda, 9. Hrvojić Josip, borac, 10. zastavnik Jerković Đuro, politdelegat, 11. Kokan Ivan, borac, 12. Koković Andro, borac, 13. Kotman Pavao, komandir voda, 14. Lacković Franjo, borac, 16. Majdak Stjepan, borac, 17. st. vodnik Matulin Đuro, komandir voda, 18. zastavnik Mihajlović Stanko, komandir čete, 19. Mikec Stje-

pan, borac, 20. Paun Nikola, borac, 21. Rohot Mijo, borac, 22. Sečan Ivan, borac, 23. Skender Mato, borac, 24. Stablić Ivan, borac, 25. Šarac Dušan, borac, 26. Šestak Ljubica, borac, 27. Vuksan Ivan, borac, 28. Maretić Ferko, borac.

U napadu na Klinča-Selo i Amruševo
(30/31. marta 1944)

Poginuli :

1. Crnko Janka Nikola, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1910. u Ogulinu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
2. Franjić Živka Stjepan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1927. u Čadavici, općina Miholjac, u NOV od 1944.
3. st. vodnik Kovačić Pavia Mato, komandir 1. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Lipnici, općina Remetinec, u NOV od 1943.
4. Kovačević Karla Stjepan, komandir voda 3. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Br. Varešu, općina Brod, u NOV od 1944.
5. Mikan Luke Ivan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1912. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
6. Sertić Stjepana Stjepan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1912. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1944.

Ranjeni:

1. Antolek Josip, borac, 2. Besegić Ivo, borac, 3. Cavrić Đuro, borac, 4. Cvetković Franjo, borac, 5. Đukić Vinko, komandir odjeljenja, 6. Đuretić Josip, borac, 7. Fabijanić Ivan, borac, 8. Filipović Stjepan, borac, 9. Franjić Stjepan, borac, 10. vodnik Hrnjak Dragutin, komandir voda, 11. poručnik Hrestak Stjepan, politkomesar čete, 12. Jugovac Franjo, borac, 13. Juratović Pavao, borac, 14. Jurmanović Ivan, borac, 15. Klasnić Janko, borac, 16. Kovačić Đuro, borac, 17. Kovačić Matija, borac, 18. Krepek Josip, borac, 19. deseter Kušan Ivan, komandir odjeljenja 20. Magičić Miho, borac, 21. Maraš Josip, borac, 22. Markovina Jovo, borac, 23. Meterić Franjo, borac, 24. Mihaljević Ivan, borac, 25. Mihić Mato, borac, 26. Mrvec Josip, borac, 27. Mujagić Hasan borac, 28. Pavlenić Mijo, borac, 29. Postić Josip, borac, 30. Radičević Petar, borac, 31. Selić Bojan, borac, 32. Stepić Tomo, borac, 33. Todorović Dragoljub, borac, 34. Tumpak Stjepan, borac, 35. zastavnik Vuga Mirko, politdelegat, 36. poručnik Vuljetić Mirko, komandant bataljona, 37. Zubek Mato, borac.

U borbama kod Primišlja
(7. aprila 1945)

Poginuli:

1. Cubanec Franje Josip, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
2. Cunčić Mirka Stjepan, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Kućama, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

3. Dominiko Josipa August, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1923. u Bukovcu, općina Žlatar, u NOV od 1944.
4. Draženović Đure Stjepan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1926. u Zivičici, općina Sisak, u NOV od 1945.
5. Furić Stjepana Ivan, borac radnog voda 2. bataljona, rođen 1925. u Jakuševcu, općina Remetinec, u NOV od 1944.
6. Grdan Đure Marica, bolničarka 3. čete 3. bataljona, rođena 1927. u Modrušu, općina Sisak, u NOV od 1944.
7. Keber Vjekoslava Ankica, bolničarka 1. čete 4. bataljona, rođena 1924. u Brezničkom Gaju, općina Sesvete, u NOV od 1944.
8. Mađarić Šimuna Mato, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1927. u Suši, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
9. Marčin Stjepana Milan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1924. u Bregima, općina Krapina, u NOV od 1944.
10. Nikolić Danijela Milan, borac 2. čete 4. bataljona, rođen u Petrovom Selu, općina Negotin, u NOV od 1944.
11. Periček Josipa Stjepan, bolničar 3. čete 4. bataljona, rođen 1911. u Gredi, općina Sisak, u NOV od 1944.
12. Sedak Gabre Stjepan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Vel. Komori, općina Žlatar, u NOV od 1944.
13. Skender Stjepana Marko, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u Skender-Brdu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
14. Smešnjak Martina Ivan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1902. u Prespi, općina Bjelovar, u NOV od 1945.
15. Tomić Stjepana Vjera, bolničarka 1. čete 3. bataljona, rođena 1928. u Markuševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. potporučnik Bačani Dragutin, oficir OZNE bataljona, 2. Benko Janko, borac, 3. Blažinčlć Slavko, borac, 4. Bramor Nestor, borac, 5. Brašić Stjepan borac, 6. Čanak Mileta, borac, 7. desetar Čukulin Ivan, komandir odjeljenja, 8. Dekić Bakir, borac, 9. st. vodnik Deverić Mijo, komandir čete, 10. Deželić Pavao, borac, 11. Dorotić Ivan, borac, 12. ml. vodnik Dugač Stjepan, komandir čete, 13. Đuras Stjepan, borac, 14. Fuć Nikola, borac, 15. Fućkala Juraj, borac, 16. Furić Mirko, borac, 17. Gajzner Stjepan, borac, 18. Grbačić Inav, borac, 19. Golić Boris, borac, 20. kapetan Gustin Lovro, politkomesar bataljona, 21. Hapač Jure, borac, 22. poručnik Holjak Ivan, politkomesar čete, 23. Kantent Stjepan, borac, 24. Kanić Mijo, borac, 25. Kolarec Stjepan, borac, 26. vodnik Kirin Janko, komandir voda, 27. poručnik Kocmanić Ivan, politkomesar čete, 28. Kokan Mijo, borac, 29. Kelemen Ivan, borac, 30. Komar Vilim, borac, 31. Kos Anton, borac, 32. poručnik Kovačić Krešo, politkomesar čete, 33. vodnik Kovačić Tomo, komandir voda, 34. Krljan Marko, borac, 35. Krpotić Mato, borac, 36. Latovac Franjo, borac, 37. vodnik Lendarić Ivan, zamj. komandira čete, 38. vodnik Licitar Stjepan, komandir voda, 39. poručnik Logar Marjan, pom. politkomesara bataljona, 40. zastavnik Marcetić Ivan, zamj. komandira čete, 41. Maretić Ferko, borac, 42. vodnik Martinac Mirko, komandir voda, 43. Meštrović Vlado, borac, 44.

Mihjinić Blaž, borac, 45. vodnik Mikec Josip, komandir voda, 46. Moškun Ivan, borac, 47. desetar Noršić Josip, komandir voda, 48. potporučnik Novaković Pero, pom. politkomesara čete, 49. Orečić Ivan, borac, 50. Pavić Pane, borac, 51. Perjanec Stjepan, borac, 52. potporučnik Pipić Ivan, pom. politkomesara čete, 53. Premrl Milan, borac, 54. Potapov Aleksandar, borac, 55. Rudić Dm.tar, borac, 56. Saša Ivan, borac, 57. Sečanj Marica, borac, 58. Smolković Antun, borac, 59. Stuparić Mato, borac, 60. Stanilović Antun, borac, 61. Sumrak Andrija, borac, 62. Tadej Vladimir, borac, 63. Trputec Tomo, borac, 64. Volčkov Ilija, borac, 65. desetar Vrbanić Josip, komandir čete, 66. Zunec Mijo, komandir odjeljenja, 67. potporučnik Zužić Stjepan, pom. politkomesara čete.

U borbama oko Tounj — Zdenaca
(od 11. do 13. aprila 1945)

Poginuli :

1. Bajs Janka Stjepan, desetar komandir odjeljenja 2. čete 1. bataljona, rođen 1925. u Stubičkom Strmcu, općina Stubica, u NOV od 1944.
 2. st. vodnik Hrgović Juraj, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Zagrebu, u NOV od 1944.
 3. Kudić Selima Dido, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1910. u Kudićima, općina Cazin, u NOV od 1944.
 4. Kušević Mate Petar, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Dubrancu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
 5. vodnik Mikolec Tome Andrija, komandir voda 1. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Lovrečanima, općina Zlata, u NOV od 1944.
 6. Radenić Ivana Alojz, borac 2. čete 4. bataljona, rođen 1912. u Dragonožecu, općina Remetinec, u NOV od 1944.
- Za 3 poginula borca nema podataka u dokumentaciji.

Ranjeni :

1. Antolić Slavko, borac, 2. desetar Dorotić Franjo, komandir odjeljenja, 3. Hrušević Franjo, borac, 4. vodnik Išek Milan, zamj. komandira čete, 5. Ivanec Janko, borac, 6. kapetan Lokas Ante, komandant bataljona, 7. Majetić Vlado, komandir odjeljenja, 8. poručnik Staničić Tripo, pom. politkomesara bataljona, 9. kapetan Tarbuk Đorđe, adutant brigade, 10. vodnik Trdenić Ivan, komandir voda, 11. potporučnik Trusko Antun, pom. politkomesara čete i još 12 boraca.

U borbama u rejonu Generalski Stol
(od 17. do 29. aprila 1945)

Poginuli :

1. poručnik Bosner Antona Ivan, politkomesar 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Imenovu, općina Kozje, u NOV od 1944.

2. ml. vodnik Čapek Nikole Ivan, komandir odjeljenja 1. čete 2. bataljona, rođen 1922. u Letovaniću, općina Sisak, u NOV od 1944.
3. Cerovski Pavia Vinko, borac mitraljeskog voda 4. bataljona, rođen 1925. u Dragonožecu, općina Remetinec, u NOV od 1944.
4. poručnik Duretić Tome Janko, politkomesar 2. čete 2. bataljona, rođen 1913. u Vukojevcu, općina Sisak, u NOV od 1943.
5. Gašparec Steve Franjo, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1928. u Kravarskom, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
6. Hadžić Sulejmana Haso, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1907. u Pećigradu, općina Cazin, u NOV od 1945.
7. Hegedić Gabra Mirko, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Presečnom, općina Novi Marof, u NOV od 1944.
8. Jambrek Mate Nikola, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1927. u Novakima, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
9. Jernević Janka Ivan, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1926. u Strgoju, općina Bosiljevo, u NOV od 1944.
10. Kalamiza Mate Mato, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Kostanjevcu, općina Novi Marof, u NOV od 1944.
11. Kapec Stjepana Mijo, vodnik, komandir kurira štaba brigade, rođen 1913. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
12. Ranogajac Andre Vilim, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1924. u V. Ves, općina Krapina, u NOV od 1944.
13. Rožić Jane Luka, borac mitraljeskog voda 2. bataljona, rođen 1915. u Vukojevcu, općina Sisak, u NOV od 1944.
14. vodnik Šimunec Juraja Stjepan, komandir voda 1. čete 3. bataljona, rođen 1919. u Čehima, općina Remetinec, u NOV od 1944.
15. Tečec Stjepana Mato, borac 1. čete 1. bataljona, rođen 1910. u Suši, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
16. potporučnik Tomaško Ivana Albin, pom. politkomesara 1. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Kerestincu, općina Samobor, u NOV od 1943.

Ranjeni :

1. Bauk Filip, borac, 2. st. vodnik Belečić Tomo, zamj. komandira čete, 3. Boltužić Ivan, borac, 4. Bratuša Drago, borac, 5. Brodar Zvonko, borac, 6. Čunčić Franjo, borac, 7. Crnić Drago, borac, 8. Ceković Mirko, borac, 9. Dilela Nikola, borac, 10. vodnik Ferko Tomo, komandir voda, 11. st. vodnik Filjković Janko, komandir čete, 12. Grdenić Pavao, borac, 13. Halamija Mirko, borac, 14. Horarić Drago, borac, 15. Huzjak Franjo, borac, 16. Išek Nikola, borac, 17. vodnik Ivša Martin, komandir voda, 18. Karapandža Milan, borac, 19. Kanić Stjepan, borac, 20. Kolić Stjepan, borac, 21. Kostelac Nikola, borac, 22. Lebrlkov Ivan borac, 23. Leko Nikola, borac, 24. Markulin Franjo, borac, 25. vodnik Matković Franjo, komandir voda, 26. Milošević Mijo, borac, 27. potporučnik Mišćević Miloš, pom. politkomesara čete, 28. Perić Marjan, borac, 29. Pja-

ćanin Mato, borac, 30. Polak Stjepan, borac, 31. Ribanov Mihalj, borac, 32. Semerjanov Mihajl, borac, 33. Smolković Antun borac, 34. Spičko Franjo, borac, 35. Siek Sergej, borac, 36. Štimac Filip, borac.

U završnim borbama
(od 30. aprila do 8. maja 1945)

P o g i n u l i :

1. Brajić Vladimira Stjepan, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1928. u Jurjevčanima, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
2. desetar Car Mate Josip, komandir odjeljenja 1. čete 2. bataljona, rođen 1928. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
3. poručnik Cvetković Bartola Josip, politkomesar 2. čete 1. bataljona, rođen 1926. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1942.
4. Ferko Mirka Mato, borac čete za vezu, rođen 1910. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
5. Grdović Franje Pavle, borac prateće čete brigade, rođen 1923. u Javorku, općina Samobor, u NOV od 1944.
6. Janković Franje Jakob, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1925. u Čičkoj Poljani, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.
7. Jurmanović Martina Ivan, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1924. u Topolovcu, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
8. Kenig Đure Franjo, borac prateće čete brigade, rođen 1922. u Vukojevcu, općina Sisak, u NOV od 1944.
9. vodnik Mađarić Mate Stjepan, komandir voda čete za vezu brigade, rođen 1922. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
10. vodnik Maglešić Rudolfa Leo, komandir voda 2. čete 1. bataljona, rođen 1922. u Zagrebu, u NOV od 1944.
11. Noršić Franje Ljubica, bolničarka 2. čete 3. bataljona, rođena 1927. u Plesu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943.
12. Orečić Martina Mato, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1914. u Jamničkoj Gorici, općina Jastrebarsko, u NOV od 1944.
13. Ostrež Mate Stevo, borac 2. čete 3. bataljona, rođen u Zdenčini, općina (Nisam uspio proveriti o kojim se Zdenčinama radi — prim, autora), u NOV od 1944.
14. 2-ilec Ivana Ivan, borac mitraljeskog voda 3. bataljona, rođen 1927. u Gradićima, općina Velika Gorica, u NOV od 1944.

R a n j e n i :

1. Banović Josip, borac, 2. Bartaković Franjo, borac, 3. Batovanja Stjepan, borac, 4. potporučnik Bedeković Stjepan, adutant bataljona, 5. poručnik Branisavljević Mišo, pom. politkomesara bataljona, 6. desetar Brdarić Drago, komandir odjeljenja, 7. Broz Mato, borac, 8. poručnik Burger Ernest, politkomesar čete 9. Cavallo Giovani, borac, 10. Cindrić Matija, borac, 11. Cvetković

Franjo, borac, 12. Cvetnec Ivan, borac, 13. Caušević Husein, borac, 14. Čeh Josip, borac, 15. Cinec Tomo, borac, 16. Doblanović Ivan, borac, 17. Dobrilović Petar, borac, 18. Dorotić Ivan, borac, 19. Folek Jozef, borac, 20. Fumić Drago, borac, 21. Gajski Janko, komandir odjeljenja, 22. Gorjanec Stjepan, borac, 23. desetar Gregurić Ivan, komandir odjeljenja, 24. Harbutina Ljuban, borac, 25. Hauer Josip, borac, 26. desetar Hrvojić Ivan, komand/r odjeljenja, 27. zastavnik Ihovač Josip, politdelegat, 28. desetar Ivšan Josip, komandir odjeljenja, 29. Jelekovac Josip, borac, 30. vodnik Jordan Ivka, referent saniteta bataljona, 31. Karaš Nikola, borac, 32. Katušin Slavko, borac, 33. Kos Pavao, borac, 34. Lacković Mijo, borac, 35. Lovu Dragutin, borac, 36. desetar Lučan Ivan, komandir odjeljenja, 37. Lukin Berto, borac, 38. Majdak Stanko, borac, 39. Martinčić Ivan, borac, 40. Mates Emil, borac, 41. Mihaljević Nikola, borac, 42. Mišić Pavao, borac, 43. Munko Zvonko, borac, 44. Murgaš Đuro, borac, 45. poručnik Neseć Stjepan, pom. politkomesara bataljona, 46. Obod Božidar, borac, 47. Orečić Tomo, borac, 48. Pereković Ivan, borac, 49. Petek Mirko, borac, 50. Petras Josip, borac, 51. Pišković Slavko, borac, 52. Pleša Petar, borac, 53. Pokas Nikola, borac, 54. Poljak Franjo, borac, 55. st. vodnik Predović Darko, komandir čete, 56. vodnik Prkišević Ilija, komandir voda, 57. Puškarić Ivan, borac, 58. potporučnik Rulek Ivan, pom. politkomesara čete, 59. Rudmar Ilija, borac, 60. poručnik Samardžija Janko, pom. politkomesara bataljona, 61. Sarajlić Ivan, borac, 62. zastavnik Sertić Miroslav, politdelegat, 63. Skender Mato, borac, 64. Smekalj Stanko, borac, 65. st. vodnik Smolek Dragutin, komandir voda, 66. Smolković Stjepan, borac, 67. Sokol Stjepan, borac, 68. vodnik Stanić Mihajlo, komandir voda, 69. desetar Strhjin Anton, komandir odjeljenja, 70. Strižak Franjo, borac, 71. Snajder Petar, borac, 72. Topoljnjak Juraj, komandir voda, 73. Trputec Pavao, borac, 74. Trputec Vinko, borac, bolničar, 75. Vlahovac Tomo, borac, 76. Vranešević Rudolf, borac, 77. Zagorac Ivan, borac, 78. Zavalić Stjepan, borac, 79. potporučnik Zilec Stjepan, pom. politkomesara čete.

Poginuli u raznim drugim prilikama

1. Begović Stjepana Stjepan, borac prateće čete, rođen 1927. u Rušama, općina Velika Gorica, u NOV od 1944., poginuo nesretnim slučajem u Kiselici 3. februara 1945.
2. Cvetković Jovana Branko, borac 2. čete 3. bataljona, rođen u Mitrovici, općina Mitrovica, u NOV od 1944, poginuo nesretnim slučajem u Novom Brdu 21. avgusta 1944. prilikom isprobavanja novog oružja.
3. Dvorneković Mirka Vinko, borac 1. čete 4. bataljona, rođen u Brkiševini, općina Velika Gorica, u NOV od 1944, ubijen u Mikšama 17. novembra 1944. nesretnim slučajem.
4. Ferenčak Mije Ivan, borac 4. čete 2. bataljona, rođen 1919. u Gredi, općina Sisak, u NOV od 1943, poginuo 16. januara 1944. u Ključić-Brdu u sukobu sa njemačkom patrolom na putu od kuće u jedinicu.

5. vodnik Furko Stjepana Mato, kurir 2. bataljona, rođen 1922. u Veleševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943, zarobljen i 22. jula 1944. godine strijeljan od njemačke vojske u Velikoj Gorici.
6. poručnik Grčić Alojza Danijel, komandant 3. bataljona, rođen 1924. u Draganiću, općina Karlovac, u NOV od 1942, umro 2. marta 1945. u bolnici od tifusa.
7. vodnik Horvat Terez jc Franjo Feri, informativni oficir 2. bataljona, rođen 1919. u Zagrebu, u NOV od 1942, upućen po obavještajnom zadatku u Zagreb, gdje je prokazan i uhapšen i juna 1944. strijeljan.
8. Hrnjak Nikole Ilija, borac, rođen 1920. u Sošicama, općina Jastrebarsko, u NOV od 1943, poginuo kod Pisarovine koncem decembra 1944.
9. Janječić Filipa Juraj, borac izviđačkog voda brigade, rođen 1922. u Kobiliću, općina Velika Gorica, u NOV od 1944, poginuo kod Lomnice 9. novembra 1944.
10. Juran Ivana Ivan, borac 3. čete 4. bataljona, rođen 1923. u Peščenici, općina Sisak, u NOV od 1944, poginuo nesrećnim slučajem kod Jamnice 29. marta 1945.
11. Kirić Stjepan, borac 2. čete 2. bataljona, rođen 1927. u Letovaniju, općina Sisak, u NOV od 1944, umro 13. novembra 1944. od tifusa.
12. vodnik Kumic Mate Stjepan, informativni oficir 2. bataljona, rođen 1910. u Jezeru, općina Sisak, u NOV od 1943, uhvaćen od ustaša maja 1944. na obavještajnom zadatku u Posavini i 21. juna 1944. obješen kod Martinske Vesi.
13. Lemajić Mirka Mirko, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1921. u Poljancima, općina Slav Brod, u NOV od 1944, poginuo 15. septembra 1944. nesrećnim slučajem u s. Veleševcu.
14. Marčec Jakova Ivan, borac 1. čete 2. bataljona, rođen 1927. u Vrbovu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943, poginuo koncem oktobra 1944. kod sela Dubranca.
15. Marković Steve Juraj, borac 2. čete 1. bataljona, rođen 1916. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1944, poginuo 27. februara 1944. prilikom neprijateljskog bombardiranja s. Vukomerića.
16. Markulin Mije Drago, borac 2. čete 3. bataljona, rođen 1911. u Augušanovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944, poginuo 16. juna 1944. prilikom neprijateljskog bombardiranja s. Novo Brdo.
17. Noršić Dragutina Dragutin, omladinski rukovodilac 1. čete 3. bataljona, rođen 1928. u Lukavcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1943, poginuo nesrećnim slučajem 27. jula 1944. u Vukomeriću.
18. Rajtarić Tome Tomo, borac štaba brigade, rođen 1915. u Sv. Klari, općina Remetinec, u NOV od 1943, poginuo nesrećnim slučajem 30. septembra 1944. u Glini.
19. Rakić Luke Vid, desetar 2. čete 2. bataljona, rođen 1920. u Vlokaru, općina Derventa, u NOV od 1944, poginuo 20. februara 1945. kod Kupinca.

20. Rožić Ivana Nikola, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1920. u Buševcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944, poginuo 21. augusta 1944. u Novom Brdu prilikom isprobavanja novog oružja.
21. st. vodnik Trbušić Gabrijela Vilim, komandir 3. čete 3. bataljona, rođen 1922. u Selima, općina Sisak, u NOV od 1943, poginuo 21. novembra 1944. kod Mracina pri nailasku na neprijateljsku zasedu.
22. Veić Andrije Josip, borac inženjerijske čete brigade, rođen 1924. u Neoriću, općina Omiš, u NOV od 1944, poginuo kod Bratine 23. februara 1945.
23. Vidmar Josipa Josip, borac inženjerijske čete brigade, rođen 1927. u Selima, općina Sisak, u NOV od 1944, poginuo nesrećnim slučajem 19. januara 1945. kod s. Pokupčići.
24. Vučić Grge Ivan, borac 3. čete 3. bataljona, rođen 1921. u Odri, općina Remetinec, u NOV od 1943. poginuo 21. augusta 1944. u s. Novom Brdu prilikom isprobavanja novog oružja.
25. st. vodnik Vuger Stjepana Josip, komandir minerskog voda brigade, rođen 1921. u Jezeru, općina Sisak, u NOV od 1942. godine, teško ranjen 2. juna 1944. kod Stojdrage prilikom razminiranja njemačkog minskog polja i umro 12. juna iste godine.
26. Zaluški Mirka Stjepan, borac inženjerijske čete brigade, rođen 1913. u Gladovcu, općina Velika Gorica, u NOV od 1944, poginuo 23. februara 1945. kod Bratine.
27. Herceg Ignac, borac 1. bataljona, rođen 1912. u Horvatiima, općina Remetinec, u NOV od 1942. godine, zarobljen 6. marta 1944. u s. Kraljevac i 9. juna iste godine strijeljan.
28. Platužić Benjamina Aleksandar, borac, rođen 1925. u Zagrebu, u NOV od 1943. godine, zarobljen 6. marta 1944. u s. Kraljevac, odveden u logor i tamo nestao.
29. Mikulin Tome Alojz, borac, kurir, rođen 1929. g. u M. Buna, općina Velika Gorica, u NOV od 1943. god., zarobljen 6. marta 1944. god. u s. Kraljevac i tu ubijen.

REGISTAR

LIČNA IMENA

- Afrić V. — 254
 Ajdinović Ljuban — 28, 50,
 143, 164, 190, 239, 263, 269,
 288, 289, 299, 354
 Aksjuk Valerijan — 54
 Avšić Jaka — 165

 Babić Josip — 26
 Babić Karlo — 26, 75, 164
 Babjć Lovro — 28, 164, 176,
 272, 292, 298
 Badel Marijan — 26, 62, 125,
 146, 163, 223
 Badovinac Drago — 29
 Balaš Boca — 143
 Bartulin Danica — 28, 123
 Bedeković Stjepan — 314
 Belašić Franjo — 29
 Belinić Marko — 12
 Bešvir Stanko — 27
 Bjelajac Stanko — 132
 Bobesić Franjo — 26, 93
 Borojević Slavko — 147, 272
 Bradica Franjo — 29
 Branislavljević Mišo — 278, 344
 Brhanić Ivan — 75
 Brodarec Stevo — 27
 Broz Josip Tito — 34, 64, 119,
 165, 169, 173, 182, 183, 211,
 250, 344
 Brunović Milan — 12
 Bučan Mile Cirko — 52
 Bučar Antun — 27
 Buzadžić Zdravko — 27

 Caganić Stjepan — 28, 93, 94
 Car Krešo — 26
 Carević Miloš — 314
 Cilić A. — 254
 Crnić Josip — 27, 93
 Cvetičanin Vlado — 27
 Cvetković Vlado — 29
 Cvijanović Marko — 28
 Cvitković Andrija — 29

 Cokara Milan — 131, 136
 Cuturilo Miloš — 28

 Copić Branko — 273

 Dasović Martin — 201, 252
 Delibegović Ahmet — 117, 163
 Detelić Josip — 26, 94
 Deverić Miško — 75
 Drobnjak Franjo — 28
 Dugač Stjepan — 197

 Đurašin Nikola — 27

 Fabijančić Stjepan Japa — 252
 Filković Janko Janda — 28
 Fiolić Anton — 27
 Fiolić Ivan — 28, 75, 330
 Fiolić Miško — 111, 272, 298
 Fiolić Tomo — 28
 Fištrić Franjo — 302
 Furjanić Stjepan — 27

 Gajski Janko — 22
 Gajski Jure — 27

- Gervajs Vjekoslav — 272
 Govorušić Drago — 93, 114, 314
 Grahovac Milan — 243
 Grčić Danijel — 164, 298
 Gregorin Nikola — 164
 Grepl Zdravko — 254, 272, 330
 Gustin Lovre — 21, 27, 110, 314

 Hadžimov Mihajlo — 262
 Harapin Irma — 27, 293
 Havičić Josip — 27
 Hlopec Slavko — 102
 Holjevac Veco — 12, 165, 195
 Horešteter Vojko — 14
 Horvatić Blaž — 171
 Hrestak Stjepan — 314
 Hrlić Nikola — 265
 Hrvoić Mirko — 27
 Humeljčak Roko — 29

 Ilić Marjan — 296
 Ivičar Ivan — 27
 Ivo Mladen — 26, 52
 Ivšan Stanko — 27

 Janeković Ivan — 27
 Jengi Ivan — 135

 Karađorđević Petar — 169
 Karaš Milutin — 314, 317
 Katovčić Juraj — 26
 Katulić Imbro — 272
 Katulić Mirko — 75
 Kireta Vlado — 28, 164
 Kleut Petar — 224
 Knebl Franjo — 14, 201, 252, 274
 Kocmanić Ivan — 27- 272
 Kokot Dragica — 102
 Kokot Ivan — 28
 Koletić Stjepan — 27
 Kopjar Dragutin — 117, 295, 298, 313
 Koren Stjepan Bendžo — 171
 Kos Mijo Zorko — 252
 Kos Stjepan — 28, 75, 197
 Kosanović Dragutin — 298, 313
 Košić Josip — 28
 Kotoran Đuro — 26
 Kovačić Mato — 27
 Kraguljac Simo — 27
 Kraljević Vlado — 26

 Kraljik Marko — 298
 Krist Dušan — 26
 Križan Juraj — 223
 Kumić Stjepan — 27
 Kušan Ivan — 27, 75
 Kuštreba Tomo — 314
 Kuzmec Stjepan — 29
 Kuzmić Juraj — 27

 Ladišić Tomo — 28, 247, 344
 Lajić Milan — 27, 239, 240, 298
 Lamza Petar — 26
 Lemaić Mirko — 209
 Lendarić Ivan — 27
 Lipovac Barica — 197
 Lipovšćak Miljenko — 14
 Lojić Milo — 155
 Lokas Ante — 164, 298, 330, 338
 Lončarić Viktor — 26
 Lučan Drago — 28
 Lukin Rudolf Doko — 164, 223, 272

 Maček Vladimir — 9, 13, 32, 34, 61, 62, 115, 173, 275, 279, 311, 356, 357
 Majdak Zvonko — 27
 Majzec Berislav — 28
 Malec Ivan — 27
 Mance Kazimir — 26
 Marković Ivan — 28, 239
 Markovina Đuro — 26
 Martić Janko — 27, 111
 Maslak Ivan — 75, 223
 Matušin Ivan — 75, 95
 Mihaljinac Stevo — 27
 Mihić Mato — 27, 164, 299
 Mikulić Jure — 28
 MUjković Dušan — 300
 Mitić Stevo — 93
 Modić Juraj — 283
 Mraković Nikola — 164

 Nazor Vladimir — 273
 Nesek Stjepan — 298
 Nevajda Stanko — 300, 344
 Novaković Ilija — 26
 Novosel Josip — 29

 Ogulinac Franjo Seljo — 12, 22
 Oreščanin Bogdan — 152, 225

Pavelie Ante — 119
 Pavišić Josip — 28
 Pavlaković Slavko — 29
 Pečnik Oto — 27, 75
 Pekić Dušan — 107, 143
 Periček Josip — 288
 Petrac Josip — 283
 Petreković Stjepan — 28
 Pilaš Dragutin — 111, 164
 Pipić Vinko — 29
 Plavac Mirko — 28
 Plepelić Kazimir — 164
 Poljak Drago — 26
 Popović Drago — 27
 Požgajac Pavao — 28
 Predović Daka — 22, 29
 Predović Danica — 26

 Radanović Milan — 28
 Radivejac Drago — 95
 Radović Pavao Šavro — 26
 Reba Janko — 29
 Ribar Ivo Lola — 11
 Rizi Zlatko — 29
 Rkman Božo — 114, 120, 208, 252, 272
 Robić Nikola — 27, 272, 285, 299, 319
 Romanić Ilija — 93

 Samardžija Janko — 272
 Slivšek Slavica — 28
 Smetko Eduard — 298, 330
 Sovina Josip — 27
 Srebrić Ivan — 28, 74, 75, 93
 Stančić Mile — 154
 Staničić Tripo — 314
 Stanić Stjepan — 28
 Stanojević Stevo — 27
 Stepanić Vinko — 28
 Sučić Ivan — 75
 Sviben Stanko — 27

 Skrijijar Fedor Feda — 26, 73, 74, 76
 Šopar Antun — 29, 272
 Špišić Stevo — 29, 285
 Špišić Tomo — 123

 Štajnburg Srećko — 223
 Stefči Stjepan — 26
 Štos Stjepan — 117
 Šubašić Ivan — 169, 173, 182
 Šumonja Miloš — 279

 Tačković Stanko — 164, 214, 239
 Tarbuk Đorđe — 300, 339
 Teći Mirko — 28
 Telišman Drago — 27
 Tepšić Vaso — 26, 104
 Tesla Savo — 223, 330
 Tojagić Milan — 26, 52, 171, 283
 Tomljenović Josip Braco — 265
 Trbusić Vilim — 244
 Trkulja Nebojša — 330
 Tustec Tomo — 27
 Tuškanec Ivo — 27

 Vadić Simun — 28
 Valjan Vladimir — 26, 117, 176
 Veseljko Julije — 27, 52, 58, 298, 313
 Visarionović Josip Staljin — 64
 Vladić Danijel — 29
 Vlahović Vida — 75
 Vlašić Ivica — 75
 Vojvodić Dane — 272
 Volf Pero — 27
 Vrbanić Josip — 197
 Vuković Mirko — 239
 Vuljetic Mirko — 21, 27, 164, 223, 283

 Zoretić Filip — 27
 Zubek Josip — 27
 Zubek Stjepan — 27, 226

 Zivanović Nedeljko — 263, 283
 Zivičnjak Vera — 27
 Znidarić Ivan — 26
 Zučak Danilo — 22, 29
 Zučak Drago — 27

GEOGRAFSKI NAZIVI

- Amruševo (kod Zdenčine) — 322—327, 331
 Ašpergeri, (kod Zdenčine) — 37, 59, 81, 106, 235, 257
 Austrija — 19
 Babici (kod Zdenčine) — 36, 37, 56, 57, 233, 235, 236, 238, 252, 255, 256, 260, 273
 Babina jama (izvor, kod Pri-mišlja) — 334
 Badovinci (kod Vivodine) — 160
 Banija — 8, 12, 16, 17, 30, 131, 215, 216, 243, 321, 332
 Banski Kovačevac (kod Kar-lovca) — 102
 Banja Luka — 215, 223
 Barbarie (kod V. Gorice) — 98, 99
 Baroni Selo (kod Kostanjevca) — 150
 Batinovec Brdo (kod Pisarovi-ne) — 317
 Batinsko polje (predeo, kod Gline) — 216
 Beč (kod Generalskog Stola) — 347
 Beduri (kod Samobora) — 18
 Bela krajina — 12, 141, 160, 162, 163
 Bencekovići (kod Zdenčine) 256
 Benčetići (kod Draganića) — 83
 Beograd — 52, 225, 241, 250, 251
 Bihać — 15, 16, 183, 321, 332
 Bilo-gora — 12
 Blatnica (kod D. Kupčine) — 133, 134, 136, 137, 172, 280—284
 Blatnica (potok) — 315
 Bležanske drage (brdo, kod Generalskog Sotla) — 347
 Borongaj (D. i G., kod Zagre-ba) — 17
 Bosanski Novi — 183
 Bosanci (kod Vipice) — 166
 Bosiljevo (kod Ogulina) — 12, 340, 346, 347
 Bosna — 30
 Botinec (kod Zagreba) — 263
 Božurići (kod Pokupskog) — 331
 Bratina (kod Pisarovine) — 132, 193, 201, 203, 205, 263, 266-270, 291, 319, 320, 323, 331
 Bratinačka polja (predeo, kod Zdenčine) — 201
 Brebernica (kod Zagreba) — 68, 70, 71
 Brebrovac (kod Jastrebarskog) — 148, 152, 154
 Bregana (kod Samobora) — 31, 121, 122, 141, 145, 151, 233, 318
 Bresarić (kod Draganića) — 351, 353
 Brest (kod Petrinje) — 294, 297, 301—303
 Brezje (kod Samobora) — 122
 Brezovica (kod Zagreba) — 39, 40, 52, 56, 57, 66—70, 132, 189, 202, 204, 237, 243, 249, 264, 299, 305, 307—309, 315, 318, 320, 326
 Brežice (kod Samobora) — 35
 Brkiševina (kod Petrinje) — 286
 Brlenić (kod Draganića) — 351
 Bubnjarci (kod Vivodine) — 152
 Bučari Selo (kod Kostanjevca) — 150
 Bude (kod Jastrebarskog) — 108, 140, 155
 Bukova draga (brdo, kod V. Gorice) — 102
 Budinjak (kod Kostanjevice) — 126
 Bukovčak (kod Pisarovine) — 52, 58, 59, 79, 94, 224, 318
 Bukovec (potok) — 36, 137, 138, 236
 Bukovica (kod Ozija) — 116
 Buna (M. i V., kod V. Gorice) — 52, 210, 247
 Bune (potok) — 209

- Buševac (kod V. Gorice) — 8, 95, 98, 132, 133, 247
 Buzeta (kod Gline) — 331
 Buzin (kod Zagreba) — 39, 228, 247, 308
- Caprag — 231, 232
 Carski Breg (kod Ozlja) — 83, " 126, 351, 353, 354
 Cazinska krajina — 299
 Celine (kod Jastrebarskog) — 108
 Celje — 307
 Cerje (kod Petrinje) — 35
 Cerje (kod Pokupskog) — 22, 355
 Cerovski Vrh (kod Kravarskog) — 101, 234
 Crkveno Selo (kod Karlovca) — 348
 Crna Mlaka (kod Zdenčine) — 193
 Crna mlaka (predeo, kod Zdenčine) — 243, 265
 Cvetković (kod Jastrebarskog) — 266
 Cvetković Brdo (kod Kravarskog) — 101, 317
- Cačkovci (kod Pisarovine) — 211
 Cadar (kod Samobora) — 122
 Cadinjak (šuma, kod D. Kupčine) — 315
 Čakanec (kod Kravarskog) — 95, 97, 98, 101, 133, 172
 Častinjak (šuma, kod D. Kupčine) — 281, 315—317
 Ceglje (kod Draganića) — 84, 86, 88, 89, 353
 Cehi (D. i G., kod Zagreba) — 243, 309
 Cemernica (D. i G., kod Gline) — 215, 216, 333
 Čička Poljana — vidi Poljana (D. i G.)
 Čisti grm (šuma, kod D. Kupčine) — 316
 Črnomelj — 8, 164, 165
 Čučerje (kod Zagreba) — 306
 Cučki (kod Karlovca) — 348
- D. Kupčina — 8, 11, 66, 104, 133, 137, 172, 203, 305, 266, 267, 270, 271, 280, 286, 299, 315
 D. Poloj — 335
 D. Pribić (kod Jastrebarskog) — 82, 83, 149, 150, 152, 154
 D. Taborište (kod Pokupskog) — 331
 Dančulovići (kod Kostanjevca) — 158
 Dane (predeo, kod Rečice) — 315
 Debela k. (tt 293, kod Vojnića) — 167
 Demerčica (šuma, kod Zagreba) — 235
 Demerje (kod Zagreba) — 67, 237, 264
 Desinec (D. i G., kod Jastrebarskog) — 17, 82, 129, 130, 138, 142, 188, 200, 233
 Desprim (kod Zagreba) — 237
 Deviči (kod Primišlja) — 333, 334
 Deželić (kod Pisarovine) — 269
 Dobra (r.) — 338, 340—343, 346—349, 351
 Dobrilović (kod Jastrebarskog) — 86, 88
 Dol (kod Jastrebarskog) — 108, 119, 154, 155
 Dolanjski Jarak (kod Jastrebarskog) — 154
 Domagović (kod Draganića) — 233, 243, 255, 264—266
 Don (r., u SSSR) — 30
 Draganići (kod Jastrebarskog) — 7, 12, 18, 83, 84, 87—90, 109, 124, 125, 138, 150, 152, 233, 234, 255, 264, 267, 278, 315—317, 321, 324, 326, 346, 351, 354
 Draganićka š. (kod Jastrebarskog) — 8
 Draganoš (kod Samobora) — 148
 Dragište (kod Kostanjevca) — 156, 157
 Dragonožec (D. i G., kod V.

Gorice) — 40, 41, 102, 103, 318
 Dragovanščak (kod Jastrebarskog) — 82
 Draščice (kod Vivodine) — 159, 161
 Drava (r.) — 15
 Drdići (kod Zdenčine) — 186
 Drenčina (tt 138, kod Petrinje) — 303
 Drežnik (kod Zagreba) — 67
 Drnek (kod V. Gorice) — 9, 43
 Drvar — 117
 Dubica — 216, 217, 223, 231
 Dubovci (predeo, kod Draganića) — 83
 Dubranec (kod V. Gorice) — 9, 14, 35, 37, 52, 58, 59, 64, 94, 95, 102, 104, 116, 132, 180, 184, 224, 234, 309, 314, 318, 319
 Dubravčak (kod Zagreba) — 9, 48
 Dubrave (D. i G., kod Ogulina) — 166, 338—340
 Dubrave (šuma, kod D. Kupčine) — 280
 Dugaresa (kod Karlovca) — 31, 124, 200, 278, 348
 Dugi v. (k. 248, kod Pisarovine) — 95, 98
 Dugo Selo (kod Zagreba) — 44
 Dunovići (kod Primišlja) — 335
 Duralija (kod Kostanjevice) — 156
 Dužica (kod Petrinje) — 44, 101, 132, 179, 208, 291
 Dvor-Brezovica (kod Zagreba) — 202, 203, 205, 305, 306, 315
 Dvorište (kod Gline) — 223

 Evropa — 30
 Francuska — 8
 Franje (kod Zagreba) — 81

 G. Hruševac (kod V. Gorice) — 97—99
 G. Kupčina (kod Draganića) — 84—90, 108, 109, 150, 351, 353
 G. Taborište (kod Pokupskog) — 331

 G. Trputci (Mački, kod Zagreba) — 57, 59, 68, 71, 76, 102, 103
 Galgovo (kod Samobora) — 106
 Generalski Stol (kod Karlovca) — 183, 278, 335, 337, 338, 340—342
 Glabočica (kod Gračaca) — 52
 Gladovec (kod Kravarskog) — 99
 Glavica (k. 338, kod Gline) — 331
 Glina (kod Petrinje) — 223, 243, 322, 331
 Globornica (r.) — 343
 Golek (kod Vinice) — 166
 Goli Breg (kod Zagreba) — 56, 57, 66—68, 70, 204
 Goli Crnik (tt 624, kod Samobora) — 122
 Golo brdo (brdo, kod Petrinje) — 303
 Goljak (kod Jastrebarskog) — 108, 149, 152, 153
 Gonjevski p. (potok) — 138
 Gorica (kod Pisarovine) — 236, 263, 268, 270, 320
 Gorjanci (kod Zdenčine) — 36, 37, 56, 235, 256
 Gorjanci (predeo) — 7
 Gornja Vas (kod Kostanjevice) — 156
 Gornja Vas (kod Samobora) — 13
 Gornji Budački (kod Slunja) — 333
 Gorski kotar — 10, 11, 175
 Gorščaki (kod Draganića) — 83
 Gorščaki (kod Ozijska) — 349
 Grabošćani (kod Kostajnice) — 217—219
 Grabovac (D. i G., kod Gline) — 216
 Grabovac (kod Vojnića) — 167
 Grabrk (kod Ogulina) — 346
 Grabrovec (kod Metlike) — 164
 Gračac — 16, 52
 Gradac (kod Pisarovine) — 8
 Gradići (kod V. Gorice) — 54

- Gradišće (k. 258, kod Generaluskog Stola) — 346
 Gradusa (M. i V., kod Sunje) — 216
 Grančari (kod Zagreba) — 66, 306
 Grčka — 307
 Grdanci (kod Samobora) — 122
 Grdašić Selo (kod Karlovca) — 349
 Grdava (predeo, kod Rečice) — 316
 Greda (kod Petrinje) — 44, 174, 290, 300
 Gređani (kod Gline) — 216, 331
 Grubišić (kod Karlovca) — 348
 Gudci, (kod V. Gorice) — 32, 38, 94, 95, 97, 102, 103, 310, 318
 Gudčinska gora (tt 182, kod V. Gorice) — 102
 Guštelnica (kod V. Gorice) — 102, 224, 318, 319

 Hartje (kod Kostanjevice) — 156
 Hasan-Breg (kod Pisarovine) — 74, 76, 205, 206, 236, 266—271, 306, 319
 Haviđić (kod V. Gorice) — 59
 Herona (u Spaniji) — 22
 Hobolići (kod Zagreba) — 68—73, 81, 189, 191, 193, 261, 315, 326
 Horvati (kod Samobora) — 17, 18, 31, 36, 55—59, 66—68, 106, 107, 180, 184, 186, 187, 189—192, 194, 196, 198, 235, 237, 238, 255, 261, 264, 309
 Horvatići (kod Zdenčine) — 186, 188
 Hrastovac (D. i G., kod Sunje) — 215, 217—223, 225, 250, 357
 Hrašća (kod Jastrebarskog) — 148
 Hrašće (kod Zagreba) — 9, 41, 54, 69, 247, 308, 309, 318
 Hrašće (predeo, kod Pisarovine) — 81, 189, 257
 Hrčić (kod Generaluskog Stola) — 347
 Hrvatska — 15, 20, 35, 162, 182, 233, 355
 Hrvatska Kostajnica — vidi Kostajnica
 Hrvatski Leskovac (kod Zagreba) — 36, 56, 57, 67, 191, 192, 199, 203, 204, 237, 255, 260, 261, 263, 278, 307
 Hrvatsko primorje — 175
 Hrvatsko zagorje — 9, 12, 14, 35, 306, 326
 Hrženik (kod Krašića) — 149
 Hudibitek (kod Zagreba) — 203
 Hudovci, Br. (kod Draganića) — 86—88, 110, 353

 Ilirska Bistrica — 349
 Ilovac (kod Karlovca) — 237
 Istra — 104, 118, 234, 238
 Italija — 7, 15, 231
 Ivančići (kod Jastrebarskog) — 82, 134, 142
 Izimje (kod Draganića) — 84, 88, 89, 92, 108—114, 353

 Jambrešić (kod Zdenčine) — 185, 186, 188, 193, 323
 Jamn. Kiselica (kod Pisarovine) — 297, 299, 315
 Jamnica (kod Pisarovine) — 132, 236, 266, 274, 306, 315, 319, 320
 Jamnička Velika — vidi Velika
 Japetić (brdo, kod Samobora) — 142—144
 Jarče Polje (kod Karlovca) — 348
 Jarica (šuma, kod Zdenčine) — 323, 324
 Jaslov (Poljska) — 285
 Jastrebarsko — 7, 12, 17, 66, 82—84, 87—93, 109—112, 126—128, 130, 137, 138, 141, 142, 145, 146, 148, 150—153, 195, 198, 200, 202, 233, 255, 264—266, 275, 278, 279, 281, 321, 322, 325, 326, 351, 354, 355.
 Jazvaci (kod Draganića) — 84

- Jazvenik (kod Petrinje) — 303
 Jelaš š. (predeo, kod Draganića) — 324
 Jerebić Selo (kod Kravarskog) — 101, 318
 Jezernice (kod Vivodine) — **160, 162**
 Jezero (kod V. Gorice) — 43, 45
 Ježića (predeo, kod Generalskog Stola) — 340, 342
 Juriša (kod Pisarovine) — 201, 266, 269, 319
 Jurjevčani (kod Samobora) — **126**
 Kalinovica (kod Samobora) — **260, 261**
 Kalje (kod Kostanjevice) — 9, 119, 121
 Kamenica (kod Ogulina) — 337
 Kamensko (kod Karlovca) — 332, 348
 Kanada — 8
 Kapele (Mala i Velika, pl.) — 16
 Karasi (kod D. Kupčine) — 281—283, 316
 Karlovac — 7—10, 14, 16—20, 26, 30—32, 36, 39, 56, 58, 66, 80, 81, 83, 84, 86, 88, 90, 91, 102, 106, 112, 117, 124, 125, 132, 133, 137, 138, 140—142, 148, 150, 182—184, 188, 194, 199, 200, 203, 206, 210, 215, 231—233, 235, 237, 238, 241, 251, 254, 255, 264, 267, 269, 274, 275, 278—281, 284, 307, 315—317, 321, 324, 325, 332, 334, 335, 338, 340—349, 351, 353, 357
 Kašt (kod Vivodine) — 159, 160
 Katalonija (u Spaniji) — 22
 Katić (kod Generalskog Stola) — 340
 Kei,ć-most — 333, 335
 Kerestinec (kod Samobora) — **66, 261**
 Kestenjak (kod Perjasice) — 333
 Klanjec (kod Krapine) — 35
 Klinča-Selo (kod Zdenčine) — 56, 66, 80, 191, 193—196, 198, 233, 235, 255, 261, 305, 323, 325—327, 331
 Klipinka (tt 444, kod Poloja) — 335
 Ključić Brdo (kod V. Gorice) — 35, 98
 Kočevje — 121
 Kokote (kod Kostanjevice) — 156, 157
 Kolarec (kod Kravarskog) — 98, 99, 171, 179
 Kolenovac (kod Ozlja) — 349
 Konščica (kod Samobora) — 17
 Korana (r.) — 333, 334, 346
 Kordići (kod Kostanjevca) — 157—162, 164
 Kordun — 8, 10—14, 16—18, 21, 30, 62, 69, 102, 117, 131, 136, 152, 164, 166, 167, 169, 175, 215, 298, 316
 Koritinja (kod D. Kupčine) — **280, 281**
 Koritno (kod Samobora) — 122
 Kostajnica — 16, 183, 215—219, 222, 223, 250
 Kostanjevac (kod Jastrebarskog) — 7, 124
 Kotari (kod Samobora) — 126, 127, 138
 Kozara (pl.) — 12
 Kozjača (kod V. Gorice) — 35, 98
 Kozljak (brdo, kod Samobora) — 141, 144
 Krakov (Poljska) — 285
 Kraljevac (kod Pisarovine) — 8, 37, 43, 65, 75, 78, 97, 101, 103, 202, 204, 235, 267, 309, 319
 Kraljevačka šuma (predeo, kod Zdenčine) — 185
 Kramarići (kod Zdenčine) — 193, 201, 205, 261, 299, 305, 319, 326
 Krašić (kod Jastrebarskog) — 7, 8, 13, 88, 139—141, 149, 150, 152, 351, 353, 354
 Kravarsko (kod V. Gorice) — 8, 9, 32, 35, 43, 64, 94, 95, 97—100, 104, 206, 208, 255, 317

- Kravarišćica (k. 242, kod Kravarskog) — 8, 98, 99, 175
 Krka (r.) — 121
 Krupače (kod Jastrebarskog) — 150, 353
 Kuban (r., u SSSR) — 30
 Kučišta (predeo, kod Gline) — 216
 Kupa (r.) — 7, 8, 11, 12, 18, 32, 66, 69, 102, 131, 132, 134—137, 168, 225, 279, 280, 287, 291, 302, 303, 340, 341, 346, 347, 349, 351
 Kupčina (kod Kostanjevice) — 156, 263, 297, 305, 317
 Kupčina (potok) — 315
 Kupčinska š. (kod D. Kupčine) — 8, 172, 243, 265, 315
 Kupeč-Dol (kod Jastrebarskog) — 82, 142, 144
 Kupinec (kod Zdenčine) — 186, 193, 194, 196, 261, 267, 275, 322, 331
 Kurani (kod Samobora) — 18, 80
 Kurilovec (kod V. Gorice) — 17, 19, 25, 54, 132, 174, 242, 357
 Kurjevac (tt 429, kod Pri-mišlja) — 333—335
 Kutina — 219, 220, 222
 Ladešić Draga (kod Karlovca) — 348
 Lasinja (kod Pisarovine) — 74, 102, 168
 Laze (kod Samobora) — 122
 Lazi (kod V. Gorice) — 43, 52
 Lazina (kod Jastrebarskog) — 18, 200, 233, 255, 264, 266
 Lekenička Poljana — vidi Poljana
 Lekenički jarak (potok) — 209, 242
 Lekenik — vidi Turopoljski Lekenik
 Lešće (kod Generalskog Stola) — 343
 Letovanić (kod Turopoljskog Lekenika) — 287, 289, 292, 293
 Ličko Petrovo Selo — 332
 Lijevi Dubravčak (kod Ivanić-Grada) — 175, 176
 Lika — 10, 11, 62, 175
 Lipnica (kod Pisarovine) — 52, 59, 94
 Lipovec (M. i V., kod Samobora) — 142
 Lojani (kod Zagreba) — 69—72, 315
 Lokvica (D. i G., kod Metlike) — 164
 Lomnica (D. i G., kod V. Gorice) — 39—41, 52—55, 94, 95, 102, 174, 247, 309—311
 Lomnica (potok) — 41, 54, 57, 67, 68, 191, 235, 237, 238, 258, 306, 308
 Lovre (kod Zdenčine) — 106
 Lučelnica (D., G. i Sr., kod Pisarovine) — 76, 79, 107, 320
 Lučko (kod Zagreba) — 31, 261, 262, 357
 Lug (kod Samobora) — 17, 120
 Lug (predeo, kod Petrinje) — 300, 303
 Luka Pokupska (kod D. Kupčine) — 279—281, 316, 317
 Lukavec (D. i G., kod V. Gorice) — 94, 228, 310, 311, 313, 318
 Lukinić Brdo (kod Pisarovine) — 317
 Lurdska Bož. Majka (kapela, kod Pisarovine) — 95, 309, 319
 Luščani (kod Gline) — 216
 Ljubljana — 15, 349
 Ljubljanica (kod Mahova) — 176
 M. Gorica (kod Petrinje) — 285, 300—303, 306
 M. Mlaka (kod Zagreba) — 40, 224—226, 228, 242, 307, 308—310
 Madžarska — 249
 Magovac (kod Vivodine) — 159—161
 Mahično (kod Draganića) — 83, 125

- Mahovo (kod Ivanić-Grada) — 175, 176
 Majski Trtnik (kod Gline) — 216
 Majur (kod Peščenice) — 244, 245
 Mali grm (šuma, kod Zagreba) — 315
 Malunje (D. i G., kod Jastrebarskog) — 82, 83
 Malunje (potok) — 266
 Manja Ves (kod Samobora) — 127
 Maretići (kod Zdenčine) — 193, 323
 Markuševac (kod V. Gorice) — 32, 38, 41, 94, 97, 102, 103
 Martinovići (kod Perjasice) — 167
 Martinska Ves (Lijeva i Desna, kod Ivanić-Grada) — 9, 32, 171, 174—176, 178
 Mavračići (kod Zdenčine) — 37, 80, 107, 132, 184—190, 192, 233, 235, 236
 Medvenova Draga (kod Jastrebarskog) — 124
 Mađidorje (predeo, kod V. Gorice) — 175
 Meminska (kod Sunje) — 220
 Metlike (kod Črnomlja) — 8, 159, 160, 162, 346
 Mikša (kod Pisarovine) — 206, 236, 324
 Mikuševići (kod Zdenčine) — 193
 Miladini (kod Jastrebarskog) — 82
 Mioković (kod Pisarovine) — 268, 319
 Mirići (kod Generalskog Stola) — 340
 Mlawa (u Poljskoj) — 30
 Mokrica (predeo, kod Draganića) — 87
 Moslavina — 9, 12, 18, 35, 43, 52, 92, 285
 Mostar — 49
 Moščenica (kod Siska) — 300, 301
 Moštanica (kod Siska) — 285
 Mraclin (kod V. Gorice) — 9, 41, 44, 97, 132, 174, 242, 244, 247, 248
 Mrakovo (kod Zagreba) — 68, 70—72, 315
 Mrežnica (r.) — 166, 338, 342, 346
 Mrzlo Polje (kod Slunja) — 335
 Mržljaki (kod Generalskog Stola) — 347
 Mutići (kod Primišlja) — 333—335
 N. Brdo (kod V. Gorice) — 95, 97—100, 133, 171, 172, 179, 206, 210
 Nemačka — 22, 91, 121, 231, 256, 260
 Netretić (kod Karlovca) — 12, 340, 346—349
 Nezavisna Država Hrvatska — 7, 10, 19, 121, 231, 233, 242, 251, 254, 261, 266, 281, 285, 311, 354, 357
 Novaki (kod Jastrebarskog) — 88, 89, 110—112, 191, 265
 Novo Mesto — 8, 345, 346
 Novo Selo (kod Kostanjevice) — 126
 Novo Selo (kod V. Gorice) — 133
 Novoselec (kod Ivanić-Grada) — 251
 Novska — 307
 Obdina (potok) — 248
 Obrovo (D. i G., kod Zagreba) — 9, 43, 45, 49, 52
 Obrež (kod Zagreba) — 203
 Obrežki lug (predeo, kod Zagreba) — 68
 Odra (kod Zagreba) — 39—42, 52, 150, 243, 285, 300, 301, 307, 308—311, 318
 Odra (r.) — 8, 9, 43—45, 50, 51, 176, 242
 Odranska š. (kod Zagreba) — 40
 Ognjanovac (kod Kostanjevca) — 156
 Ogulin — 16, 29, 30, 166, 215, 321, 337, 340, 341

- Ogulinac (kod V. Gorice) — 243, 299
- Okič-Grad (kod Samobora) — 92, 106, 127
- Okičnica (potok) — 138, 192
- Okič — vidi Okič-Grad
- Okrug (kod Jastrebarskog) — 82, 108, 140, 152, 154, 155
- Opačani (kod Draganića) — 83
- Orešje (kod Samobora) — 81
- Orle (kod V. Gorice) — 9, 44, 52
- Orleković (kod Petrinje) — 286
- Orlića (kod Karlovca) — 280
- Orlovac (predeo, kod Draganića) — 83, 324
- Oroslavje (D. i G., kod Zagreba) — 233, 306
- Oštre (D. i G., kod Vivodine) — 9, 104, 152, 156, 162
- Ozalj (kod Jastrebarskog) — 7, 31, 66, 83, 109, 113, 116, 132, 140, 147, 152, 255, 278, 281, 347, 349, 351, 353
- Paladinići (kod Zdenčine) — 36, 37, 235, 238
- Palčići (kod Samobora) — 18
- Pavlešići (kod Primišlja) — 334
- Pavletići (kod Zdenčine) — 193, 224
- Pavučnjak (kod Samobora) — 18, 81
- Pečno (kod Kostanjevice) — 156
- Perjasica (kod Karlovca) — 333—335, 337, 340
- Peščenica (kod V. Gorice) — 44, 98, 132, 174, 175, 207—209, 242, 244, 245, 247, 250, 255
- Peščenka (potok) — 269
- Peščenjak (potok) — 94
- Petrinja — 8, 30—32, 215—217, 222, 225, 242, 279, 285—287, 290—293, 297, 299—302, 305, 322, 331
- Petrovac (kod Petrinje) — 303
- Petrovina (kod Jastrebarskog) — 84, 86, 88—90, 92, 108—110, 148, 150, 152, 154, 155, 351, 353
- Pipići (kod Zdenčine) — 236, 238, 256
- Pisarovina (kod Zagreba) — 8, 9, 51, 66, 79, 132, 202, 225, 236, 243, 250, 252, 254, 262, 266, 267, 275, 280, 286, 287, 299, 305, 308, 313, 314, 315, 319
- Pišćetke (kod Ozija) — 349
- Pjevići (kod Primišlja) — 335
- Plantaža (šuma, kod Karlovca) — 280, 317
- Plaščanska dolina — 337
- Plavci (kod Kostanjevca) — 157—160
- Pleso (kod V. Gorice) — 19, 31, 44, 133, 174, 226, 242, 307, 357
- Plešivica (kod Samobora) — 7, 9, 13, 81, 82, 126—128, 141—143, 147, 148, 195, 354
- Plešivica (tt 780, kod Samobora) — 128, 138, 140, 141, 151
- Plješevica (pl) — 16
- Podgorje (kod Pisarovine) — 236, 319
- Podklanec (kod Vinice) — 166
- Podvornica (kod V. Gorice) — 32, 98, 99, 133
- Poklek (kod Samobora) — 121
- Pokupje (D. i G., kod Ozlja) — 351, 353
- Pokuplje — 7—9, 11—14, 16—19, 21—25, 32, 35, 43, 52, 56, 65, 66, 69, 79, 82, 92—94, 105, 120, 126, 129—132, 151, 152, 164, 168, 171, 173—175, 179, 180, 185, 210, 211, 215, 224, 225, 241, 243, 249, 250, 252, 254, 274, 279, 299, 305, 314, 315, 317, 322, 325, 328, 330, 347, 349, 359
- Pokupsko (kod Petrinje) — 8, 9, 22, 66, 98, 116, 331
- Poloj (kod Slunja) — 333—335
- Poljana (D. i G., kod V. Gorice) — 43, 52, 245
- Poljana (kod Turopoljskog Lenika) — 245
- Poljska — 30, 285
- Pomešice (šuma, kod Karlovca) — 281
- Pomper (kod Draganića) — 125
- Ponikve (kod Ogulina) — 166

- Ponikve (kod Samobora) — 121—123
- Popovača (kod Čazme) — 301
- Popović (kod Tounja) — 339
- Posavina — 7, 9, 14, 18, 19, 21, 23, 24, 35, 44, 51, 52, 62, 94, 116, 173, 175, 176, 179, 206, 208, 209, 244, 247, 274, 330
- Potok (kod Tounja) — 339
- Pračno (kod Siska) — 285, 300
- Prečno (kod V. Gorice) — 45, 48, 49
- Prekrižje (D. i G., kod Ozlja) — 116, 119, 150, 152
- Prekrižje (kod Samobora) — 126—128, 137, 138, 151
- Premužić (kod Zdenčine) — 185, 186
- Prevendari (kod Zdenčine) — 106, 237, 238
- Prevlaka (kod V. Gorice) — 48, 49, 52
- Prhoč (kod Samobora) — 142
- Pri Ašpergeri (kod V. Gorice) — 106
- Pribić Crkveni (kod Jastrebarskog) — 108, 141, 149
- Prilipje (kod Jastrebarskog) — 92, 130, 142, 143, 146, 147, 151
- Primišljanski Tržić (kod Primišlja) — 334
- Primišlje (kod Slunja) — 332—338, 340
- Privis (tt 461, kod Bosiljeva) — 346
- Prodin Dol (kod Jastrebarskog) — 82, 128, 130, 141, 143—145, 151
- Privinići (kod Kostanjevca) — 150
- Prvonožina (kod Kravarskog) — 101, 318
- Pržinec (šuma, kod V. Gorice) — 102
- Purgarija (D. i G., kod Samobora) — 80
- Pustike (kod Kravarskog) — 210
- Radinović (kod Kostanjevca) — 157, 160, 162
- Radovica (kod Vivodine) — 158, 162
- Rajbervirt (kod Turopoljskog Lekenika) — 287—289
- Rakitovec (kod V. Gorice) — 43, 132, 174, 242, 248
- Rakov Potok (kod Zdenčine) — 36, 233, 235, 261, 322, 323, 325, 326
- Rakovac (kod Sunje) — 219
- Raletina (tt 432, kod Poloja) — 335
- Rastok (kod Jastrebarskog) — 148, 150
- Ravnorašće (kod Gline) — 216
- Rečica (kod Karlovca) — 8, 31, 132, 136, 225, 267, 278—281, 284, 287, 299, 308, 315—317, 351
- Redovje (kod Jastrebarskog) — 92
- Relić (kod Kostanjevca) — 124, 150
- Remetinec (kod Zagreba) — 202—205, 226, 255, 261, 263, 264, 307
- Repulci (kod Zdenčine) — 326, 327
- Rešpektira (k. 222, kod Zagreba) — 69, 71
- Ridevina (predeo, kod V. Gorice) — 55
- Rijeka — 314, 341, 349
- Ruča (D. i G., kod V. Gorice) — 43—48, 51, 178
- Rude (kod Samobora) — 127, 142
- Rudenica (kod Primišlja) — 333
- Salajec (kod Pisarovine) — 236
- Samobor — 7, 8, 17, 31, 56, 66, 82, 83, 109, 120, 122, 126—128, 137, 138, 141—143, 150, 151, 195, 233, 236, 255, 256, 260, 261, 278, 318, 354
- Samoborsko gorje — 7
- Sarajevo — 91
- Sava (r.) 7—9, 15, 16, 18, 32, 35, 43—49, 51, 175, 176, 344
- Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika — 22, 63, 344
- Savići (kod Primišlja) — 334

- Savišće (močvarna reka, kod V. Gorice) — 46, 50
 Sela (kod Turopoljskog Leke-
 nika) — 288, 291
 Selce (kod V. Gorice) — 43—46,
 49, 50, 208
 Selsko Brdo (kod Pisarovine)
 — 211
 Serec ml. (močvara, kod V. Go-
 rice) — 45
 Sever (kod V. Gorice) — 35
 Severovac (kod Sunje) — 216
 Siča (kod Perjasice) — 333
 Silovina (kod Jastrebarskog) —
 110
 Sisak — 7—10, 14—18, 20, 22
 25, 26, 30—32, 35, 36, 39, 44,
 52, 53, 66, 101, 131, 132, 173,
 174—176, 178, 182, 184, 206,
 208—210, 215, 217, 222, 225,
 231, 237, 241—243, 245, 250,
 251, 254, 255, 260, 275, 278,
 279, 285—287, 291, 292, 294,
 297, 299—301, 357
 Sjedinjene Američke Države —
 8
 Sjeniĉak (D. i G., kod Vrgin-
 mosta) — 11
 Skotovice (kod Ozlja) — 349
 Skradnik (kod Ogulina) — 337,
 338
 Slamna Vas (kod Vivodine) —
 158, 162
 Slat (kod Generalskog Stola) —
 340
 Slatina (kod Pokupskog) — 331
 Slavetić (kod Jastrebarskog)
 — 82, 92, 108, 114, 119, 126,
 139, 140, 148, 149, 151—155
 Slavonija — 9, 18, 108
 Slavonski Brod — 231
 Slovenija — 10, 12, 14, 80, 121,
 164, 169, 298, 354
 Sluki (kod Zdenĉine) — 81, 185,
 261, 305, 323, 326
 Slunj — 332, 336, 340
 Solina (M. i V., kod Gline) —
 223, 331
 Sopnica (kod Zagreba) — 17, 25
 Sopot (kod Samobora) — 127,
 128
 Sopotnjak (šume, kod V. Go-
 rice) — 94
 Sorževo (kod Jastrebarskog) —
 108
 Sošice (kod Kostanjevice) —
 151, 160
 Split — 15
 Srednjak (kod Jastrebarskog)
 — 92
 Srem — 30
 St. Vrateĉko (kod Petrinje) —
 286
 Stanĉaki (kod Jastrebarskog)
 — 109
 Starjak (kod Zagreba) — 57,
 68, 69, 71, 76, 315, 316
 Stative (D. i G., kod Karlovca)
 — 132, 147
 Stefanki (Desni i Lijeve, kod
 Pisarovine) — 11
 Sterpet (kod Zagreba) — 69—
 73, 81
 Stojdraga (kod Samobora) —
 7, 121, 122, 124
 Straža (kod Karlovca) — 348
 Strmac (kod V. Gorice) — 43,
 46
 Stupišta (predeo, kod General-
 skog Stola) — 342
 Stunonik (kod Zagreba) — 56,
 66, 69, 92, 203, 257, 261—263,
 318
 Suhor (kod Metlike) — 13, 35
 Sunja — 31, 174, 215, 217—220,
 222—224, 231
 Suša (kod V. Gorice) — 43—45,
 47, 48, 51, 178
 Sutla (r.) — 35
 Sv. Ilija (crkva, kod Vivodine)
 — 160—162
 Sv. Ivan (kapela, kod Zagreba)
 — 69—72
 Sv. Jakob (crkva, kod Kosta-
 njevca) — 157—159
 Sv. Jana (kod Jastrebarskog)
 — 9, 13, 80—82, 106, 126, 137,
 138, 140—142, 148, 151—153,
 155, 354
 Sv. Jelena (kod Generalskog
 Stola) — 347

- Sv. Klara (kod Zagreba) — 8, 31, 224, 225, 231, 232, 234, 242, 243, 250, 255, 263, 307, 309, 310
- Sv. Margaret (kod Draganića) — 86, 88, 90
- Sv. Marija (kod Samobora) — 81, 106
- Sv. Nikola (crkva, kod Kostanjevca) — 157, 161, 162
- Sv. Telo (kapela, kod Jastrebarskog) — 110
- Sv. Trojstvo (kod Pisarovine) — 211
- Svetica (kod Ozija) — 349
- Svinjica (kod Sunja) — 216, 220
- Svojić (kod Perjasice) — 166
- Šabanovo br. (k. 241, kod Pisarovine) — 95, 98, 99
- Šantorić (kod Pisarovine) — 236, 299, 305
- Šatornja (kod Gline) — 331
- Ščitarjevo (kod Zagreba) — 9
- Šiljakovačka dubrava (predeo, kod V. Gorice) — 55
- Šiljakovina (kod V. Gorice) — 32, 35, 39, 41, 94, 95, 103
- Širanovići (kod Zdenčine) — 238
- Šišinec (kod Petrinje) — 286
- Šišljavić (kod D. Kupčine) — 9, 134, 279—281
- Škrbine (kod Primišlja) — 334
- Soške (kod Zdenčine) — 193
- Španija — 22
- Špehari (kod Bosiljeva) — 347
- Špehari (kod Generalskog Stola) — 340, 343
- Spigelski Br. (kod Sv. Jane) — 142
- Štajerska — 35
- Štokerau (Stockerau, u Austriji) — 19, 256
- Šušnjar (M. i V., kod Gline) — 331
- Terek (r., u SSSR) — 30
- Terhaj (kod Samobora) — 127
- Tišina (Erdeljska i Kaptolska, kod Siska) — 178
- Tobolić (kod Slunja) — 337, 340
- Točak (kod Perjasice) — 166
- Točak (kod Slunja) — 333
- Tomašići (kod Generalskog Stola) — 347
- Tomić (kod Pisarovine) — 211
- Tončić Selo (kod Karlovca) — 348
- Tonković (kod Generalskog Stola) — 340
- Toplica (kod Jastrebarskog) — 148
- Toplice Lešće (kod Generalskog Stola) — 346, 347
- Topolovec (kod Pisarovine) — 78, 174
- Tounj (kod Ogulina) — 166, 337—340
- Tounjčica (r.) — 338, 339
- Tounjski Tržić — 338
- Trbanov ml. (močvara, kod V. Gorice) — 45
- Trputci — vidi G. Trputci
- Trst — 15, 314, 341
- Tržić — vidi Primišljanski Tržić
- Trupac (kod Kostanjevca) — 158
- Tumbriarsko Selo (kod Zagreba) — 68, 315
- Tupčina (kod Kostanjevica) — 156
- Turanj (kod Karlovca) — 278, 332
- Turopolje — 35, 44, 52, 97, 101, 132, 133, 174, 175, 207—209, 242, 244, 251, 254, 278, 285, 287, 291, 307
- Turopolje (predeo) — 7—9, 13, 14, 17—19, 21, 23, 24, 31, 35, 56, 94, 105, 130, 173, 210, 244, 247, 249, 254, 274, 299, 330
- Turopoljski Lekenik (kod V. Gorice) — 13, 44, 97, 101, 132, 174, 179, 208—210, 242, 244, 245, 247—249, 251
- Ukrajina (u SSSR) — 30
- Umol (kod Ogulina) — 346
- Una (r.) — 9, 285, 346

- V. Gorice (kod Zagreba) — 9, 17, 26, 31, 40, 41, 44, 54, 98, 116, 133, 171, 173, 174, 203, 224—226, 228, 230, 231, 242, 243, 279, 307—310, 317
- V. Mlaka (kod V. Gorice) — 39, 40, 44, 226, 242, 307, 308
- Veleševac (D., G. i Sr., kod V. Gorice) — 43—48, 50, 51, 64, 178, 206, 208
- Velika (kod Pisarovine) — 263, 268—270, 306, 315, 319, 323
- Veliki znoš (šuma, kod Zagreba) — 68, 74
- Veljun (kod Slunja) — 333
- Veljunski Točak — vidi Točak
- Vidalin (kod Zdenčine) — 80, 81, 185, 188—190, 261, 323
- Viduševac (kod Gline) — 223, 331
- Vinica (kod Ogulina) — 166
- Vinski Vrh (kod Karlovca) — 349
- Visočje (kod Kostanjevca) — 157—162
- Visoki brijeg (brdo, kod V. Gorice) — 106, 269, 320
- Višči Vrh (kod Kostanjevice) — 156
- Višoševići (kod Samobora) — 148
- Vivodina — 9, 52, 109, 160, 162
- Vlaović (kod Gline) — 216
- Vlaškovec (kod Samobora) — 81, 82, 126
- Vodena Draga (kod General-skog Stola) — 347
- Vojna Vas (kod Crnomlja) — 165
- Vojnić (kod Karlovca) — 11, 333
- Volavica (potok) — 110
- Volavje (kod Jastrebarskog) — 84, 86, 88, 89, 108, 111
- Volavje (potok) — 315
- Vranov Dol (kod Samobora) — 128
- Vratečko — vidi St. Vratečko
- Vrbovo (kod V. Gorice) — 43, 47, 48
- Vrginmost — 333
- Vrhova Gorica (kod Bosiljeva) — 347
- Vučkovka (k. 221, kod Karlovca) — 348
- Vukini (kod Ozija) — 349
- Vukojevac (D. i G., kod Gorice) — 98, 206, 299
- Vukomerić (kod V. Gorice) — 58, 94, 102, 106, 180, 224, 234, 235, 309, 314, 319
- Vukomeričke gorice (kod Zagreba) — 8
- Vukova Gorica (kod Bosiljeva) — 340, 347
- Vukovina (kod V. Gorice) — 247, 248
- Vukšin Šipak (kod Draganića) — 351
- Vuruti (predeo, kod Karlovca) — 301—303
- Zablotki (predeo, kod Letovanića) — 287
- Zagorje (kod Vojnića) — 167
- Zagorje — vidi Hrvatsko zagorje
- Zagraj (kod Draganića) — 83, 125
- Zagreb — 7—11, 14—20, 22, 25, 26, 30—32, 35, 36, 39, 40, 44, 48, 49, 52, 53, 56, 58, 63, 66, 67, 80, 81, 83, 84, 86, 88, 101, 106, 117, 124, 127, 132, 137, 138, 140, 148, 152, 174, 175, 182—184, 189, 190, 194, 195, 206, 209, 210, 215, 224—226, 228, 230—232, 235, 237, 238, 241—243, 250, 254—256, 260—262, 264, 267, 269, 274, 278, 279, 286, 301, 306—308, 318, 321, 324, 325, 332, 341, 342, 346, 351, 355, 357
- Zagreb š. (predeo, kod Kravarskog) — 99
- Zamršje (kod D. Kupčine) — 134—136, 280, 282, 283, 316
- Zdelarov br. (brdo, kod Pisarovine) — 269
- Zdenac (kod Tounja) — 338—340

- Zdenčina (D. i G., kod Jastrebarskog) — 8, 17, 36—38, 54, 56, 57, 66—69, 76, 80, 86, 106, 107, 124, 126, 131, 132, 137, 138, 148, 180, 184—196, 198—203, 225, 233—235, 250, 255, 260, 261—263, 267, 270, 278—280, 287, 291, 299, 305, 315, 317, 320—323, 325—327
- Zdihovo (kod Vinice) — 166
- Zidani Most — 35, 307
- Zorići (kod Primišlja) — 333, 335
- Zorkovac (kod Ozlja) — 147, 150, 347, 349, 351, 353
- Zvečaj (D. i G., kod Karlovca) — 124
- Zabno (kod Siska) — 22
- Zažina (kod Turopoljskog Lenika) — 132, 174, 208, 224, 225, 229, 251, 285—288, 290—293, 297—304, 313
- Željezno (kod Kostanjevice) — 156
- Žeravica (kod Pisarovine) — 132, 236, 266, 268—270, 319
- Žitkovčica (kod V. Gorice) — 95, 98, 99, 171, 179
- Zumberak — 7, 8, 11—14, 16, 18, 19, 21, 22, 25, 32, 35, 65, 66, 68, 79—83, 93, 94, 105—108, 116, 120, 130, 132, 137, 140, 147, 152, 162—164, 167, 171, 172, 180, 185, 190, 200, 211, 215, 235, 243, 279, 305, 330, 351, 359
- Zunci (kod Pisarevine) — 201, 269

VOJNE JEDINICE

ARMIJE

NOVJ:

- 2-ga — 341, 345, 348, 354
- 4-ta — 314, 321, 332, 338, 340, 346

BATALJONI

NOVJ:

- »Kljuka« — vidi 2. bataljon Zumberačko-pokupskog odreda
- Ruski Turopoljs-Zco-posavskog odreda — 54, 166
- Tenkovski Glavnog štaba Hrvatske — 215, 220, 225
- za borbu protiv pete kolone (PPK) — 180
- 1. Brigade »Franjo Oguinac Seljo« (ranije »Kljuka«) — 24—26, 35, 36, 40, 41, 45—51, 54—57, 62, 64, 66—68, 70—73, 76,

77, 80—83, 86, 88—90, 93—95, 97—104, 106—108, 110—112, 115, 121, 125—128, 133—135, 137, 138, 142—145, 148, 150, 154—159, 161—164, 167, 173, 176, 177, 179, 180, 185, 186, 188—190, 192, 196, 198, 203—205, 208—210, 214, 216, 218, 219, 222—224, 226, 227, 235—237, 243, 245, 249, 250, 257, 260—262, 264—266, 268—272, 280, 281, 287, 289, 292, 295, 299, 300, 302—305, 309, 310, 313, 314, 316, 319, 320, 323, 325—327, 330, 334, 337—339, 342, 344, 346, 348, 353.

- 1. dopunski inženjerijski — 178
- 1. Karlovačkog odreda — 306

1. proleterski udarni Hrvatske — 12, 13, 22, 356
 Turopoljsko-posavskog odreda — 17, 18, 21, 54
 1. Zumberačko-pokupskog odreda — 17, 21
 1-vi 1. brigade 8. divizije — 160
 2. Brigade »Franjo Ogušinac Seljo« — 24, 27, 35—37, 40, 41, 43, 46—48, 50, 52, 54, 56, 57, 62, 64, 66—68, 70—72, 74, 76, 77, 79—83, 86, 88, 89, 92—95, 97—103, 106—108, 110, 117, 119—130, 132, 134, 135, 137, 138, 142—145, 147—152, 154—164, 167, 171, 176, 179, 189, 191—194, 196—198, 201, 203—210, 214, 216—220, 222—224, 228, 235—237, 243, 245, 247—250, 257—259, 263—266, 268—270, 272, 280—283, 285, 287—289, 292, 298—300, 305, 306, 309, 314, 316—320, 322—327, 330, 334, 338, 342, 346—348, 353.
 2. diverzantski Zumberačko-pokupskog odreda — 18, 21, 29, 84, 206, 251
 2. Turopoljsko-posavskog odreda — 17, 18, 21, 25, 43, 45, 50, 46, 48—50, 54, 57, 58, 103, 118
 3. Brigade »Franjo Ogušinac Seljo« — 24, 25, 28, 35—38, 40, 41, 44—48, 50, 52, 54, 56, 59, 60, 62, 65, 67—74, 80, 82, 86, 88—90, 93, 94, 99—103, 106—108, 110, 111, 114, 120—128, 133, 134, 136, 138, 142—145, 147, 148, 150—160, 162—164, 167, 173, 176, 179—180, 185—190, 192, 193, 196—198, 201, 203—206, 208, 209, 214, 216—220, 222—224, 226, 227, 235—237, 239, 240, 244, 245, 250.

257, 258, 261, 262, 264—266, 268—270, 272, 274, 280, 281, 287—289, 292, 298—300, 305, 306, SOS-SIO, 314, 316, 319—321, 323—325, 327, 330, 334, 335, 337, 338, 342, 344, 347, 348, 353, 354.
 — 3. Turopoljsko-posavskog odreda — 17, 18, 21, 25, 55, 181
 — 3. Zumberačko-pokupskog odreda — 22, 84, 85
 — 3-ći 3. brigade 8. divizije — 154
 — 3-ći 13. proleterske brigade — 58
 — 4. Brigade »Franjo Ogušinac Seljo« — 53, 103, 106—108, 110, 111, 117, 122, 126, 127, 130, 134, 135, 138, 143—145, 148—152, 155, 163, 164, 166, 168, 171—173, 176, 177, 179, 185, 186, 189, 192—194, 196, 198, 201—204, 208, 210, 214, 216, 219, 220, 222—224, 226, 227, 235—237, 239, 245, 248—250, 257, 258, 261, 263, 265, 268—270, 272, 280—283, 285, 287, 289, 291, 292, 297—299, 302, 303, 305, 308—310, 314—316, 319—324, 334, 337—339, 342, 346, 347, 353
 — 4. Turopoljsko-posavskog odreda — 17, 21
 — 4. Zumberačko-pokupskog odreda — 17

Neprijateljski

nemački:
 — »A« 1. rezervnog lovačkog puka — 91, 109, 112, 126, 267, 278
 — »B« 1. rezervnog lovačkog puka — 91, 233, 255, 262, 264, 266, 267
 — Izviđački 1. kozačke konjičke divizije — 30

- Pionirski 1. kozačke divizije — 30
- Radni 1. kozačke konjičke divizije — 30
- za vezu 1. kozačke konjičke divizije — 30
- 1-vi 4. policijskog puka — 233, 235, 236, 311
- 2. policijski — 233
- 3. policijski — 233, 307, 315
- 4. samostalni policijski — 341
- 7. policijski — 233
- 7. policijski 4. policijskog puka — 31, 36, 126, 127, 140, 141, 149, 152, 153
- 10. policijski — 31, 121, 141, 151, 152, 233
- 45. samostalni 1. kozačke konjičke divizije — 30
- 69. samostalni 1. kozačke konjičke divizije — 30
- 111. kozački zaštitni — 285, 290
- 572. samostalni 1. kozačke konjičke divizije — 30
- 631. samostalni 1. kozačke divizije — 30
- 925. langdesšicen — 31, 44, 133, 174, 216, 242, 244, 245, 247, 251
- ustaško-domobranski :
- Regrutni Poglavnikove Gardijske brigade — 200, 233, 255
- Zagrebački posadni — 31
- 1. dopunski inženjerijski — 285
- 1. jurišni — 31, 35, 44, 52, 98
- 1-vi 1. brdske brigade »Dr Ante Pavelić« — 221
- 1-vi 2. posadne brigade — 233
- 1-vi 3. ustaške brigade — 278, 281, 282, 316, 333
- 1-vi 12. pešadijske brigade — 333
- 1-vi 20. ustaške brigade — 255, 261, 264, 291, 307, 310
- 2-gi 2. posadne brigade — 31, 44, 233
- 2-gi 3. ustaške brigade — 278, 282, 341, 349
- 2-gi 8. ustaške brigade — 32
- 2-gi 12. pešadijske brigade — 333
- 2-gi 14. pešadijske brigade — 242, 244, 250
- 3-ći 1. brdske brigade »Dr Ante Pavelić« — 216
- 3-ći 2. posadne brigade — 233
- 3-ći 3. ustaške brigade — 278, 281, 283, 341, 347
- 3-ći 4. posadne brigade — 174
- 3-ći 12. pešadijske brigade — 315, 316
- 3-ći 14. pešadijske brigade — 286, 301
- 3-ći 20. pešadijske brigade — 260, 291, 301, 322, 325, 326
- 3. Zagrebačke posadne brigade — 95, 98, 174
- 4-t i — 126, 127, 141, 142, 196, 285
- 4-ti 2. posadne brigade — 184, 200, 233
- 4-ti 20. pešadijske brigade — 255, 260, 291, 307
- 4. inženjerijski — 278
- 5.-ti 3. ustaške posadne brigade — 31, 174, 200, 233, 244, 255, 264, 267
- 5-ti 10. brigade — 225, 242
- 5. Zagrebačke brigade — 285
- 6-ti — 31, 174, 224, 242, 310
- 10-ti 3. ustaške posadne brigade — 31, 82, 85, 93, 127, 133, 141, 185, 187, 191, 193, 194, 196, 198, 200, 204, 233

- 10. željeznički stražarski — 216
- 13-ti — 31, 56
- 20. željeznički stražarski — 31, 36, 56
- 30-ti 3. ustaške posadne brigade — 31, 36, 38, 56, 57, 106, 132, 233
- 33-ći 3. ustaške brigade — 265

B O R B E N E G R U P E

ustaško-domobranske :

- »Hajdinović« — 331

BRIGADE

NOVJ:

- »Franjo Ogulinac Seljo« 21—26, 34—50, 52—64, 66—72, 74—76, 81—90, 92—95, 97—99, 101, 103—110, 112, 115—120, 122—123, 136, 137, 139, 142—144, 146—153, 155—175, 178—182, 184, 187, 190—192, 194—206, 208, 210, 211, 213—217, 220—226, 228, 229, 231, 232, 234, 235, 237—252, 256—258, 261, 263—274, 279—282, 284—295, 297, 299—302, 304—306, 308, 311, 313—328, 330—343, 346, 347, 349, 351, 353—361
- »Ivan Cankar« 15. divizije — 152, 158—161
- Karlovačka — 108, 109, 116, 124, 126, 137, 138, 142, 146, 148, 150, 155, 188, 195, 200, 202, 203, 205, 208, 215, 225, 228, 235, 237, 238, 244, 245, 250, 251, 256, 263, 264, 266, 267, 270, 280, 281, 285, 287, 288, 290, 294, 299, 300, 301, 303—305, 308, 315—317, 322, 331, 335, 340, 346—349, 351, 354
- »Matija Gubec« 15. divizije — 152, 160—162
- Turopoljska — vidi »Franjo Ogulinac Seljo«
- 1-va Unske operativne grupe — 215, 217, 222, 223
- 1-va 7. divizije — 215, 217, 222
- 1-va 8. divizije (4. kordunaška) — 66, 158—160, 167, 223, 225, 235, 237, 294
- 2-ga 7. divizije — 215, 217, 222
- 2-ga 8. divizije (5. kordunaška) — 66, 158—161, 167, 223, 225, 237
- 2-ga 13. divizije — 338, 339
- 2-ga moslavačka 33. divizije — 49
- 2. Unske operativne grupe — 286, 287, 291, 299
- 3-ća 7. divizije — 316
- 3-ća 8. divizije (15. kordunaška) — 139, 146, 148—152, 154, 156, 158, 215
- 3-ća 13. divizije — 338, 339
- 3-ća 34. divizije — 180, 181, 194—196, 211, 215, 225, 228, 235, 249, 256, 258, 261—263, 267, 279, 280, 287, 297, 299, 308, 313, 315, 317, 321, 331, 332, 349, 351, 353, 354
- 4. kordunaška — 11, 12, 356
- 13. hrvatska udarna »Josip Kraš« (docnije Proleterska »Rade Končar«) — 12—14, 16, 25, 26, 58, 119, 356
- 16. omladinska »Jože Vlahović« — 16—18, 20, 59, 66, 68, 69, 81—84, 90, 92, 105, 108

Neprijateljske

četničke:

- »Vuk Mićunović« — 351

nemačke:

- 1. donska 1. kozačka konjičke divizije 30, 44, 131, 141, 174
- 1. konjička 1. kozačke konjičke divizije — 19, 84, 90, 132, 133
- 2. kubanska 1. kozačke konjičke divizije — 30, 44

ustaško-domobranske :

- Poglavnikova tjelesna —
- Gardijska — 31, 140, 200, 255
- 140, 233
- Ustaška štabna — 342
- Zagrebačka posadna 95, 98, 133, 141, 174, 202, 285
- Zagrebačka željeznička — 31
- 1. brdska »Dr Ante Pavelić« — 216, 219, 221, 223
- 2. pešadijska — 141
- 2. posadna — 184, 196, 200, 233
- 3. posadna — 31, 141, 152, 200, 233, 254, 255, 264, 265, 267, 271, 278, 281—283, 285, 316, 317, 321, 332, 333, 341, 347, 349
- 4. posadna — 31, 174, 242
- 7. brdska — 254
- 8-ma — 32, 254, 285
- 9. ustaška — 254
- 10-ta — 174, 225
- 12. pešadijska — 254, 278, 315, 316, 321, 332, 333
- 14. pešadijska — 242, 244, 250, 251, 254, 285, 286, 290, 294, 300, 301
- 15. ustaška — 254, 325, 326, 342
- 17. ustaška — 254, 332, 338, 341
- 19. ustaška — 285, 290, 293, 300, 302, 303, 331
- 20-ta — 242, 254, 255, 261, 264, 285, 291, 301, 307, 310, 325

- 20. pešadijska — 255, 260, 291, 322, 326
- 23. ustaška — 347

CETE

NOVJ:

- Inženjerijska Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« 214, 236, 238, 256, 272, 314, 319
- Izviđačka 34. divizije — 299
- »Kljuka« — 25
- Prateća Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 29, 43, 62, 65, 69—72, 106, 121, 122, 138, 168, 181, 236, 244, 265, 272, 284, 308, 314, 319, 322, 323
- Prateća Karlovačke brigade — 195
- za vezu Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 29, 60, 62, 65, 69, 104, 106, 122, 144, 168, 181, 238, 261, 272, 314, 319, 323
- 1. Tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske — 215
- 1-va 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 26, 45—48, 50, 71, 72, 88, 95, 98, 99, 128, 135, 145, 150, 177, 185, 186, 189, 196, 203, 218, 226—228, 262, 268, 300, 323
- 1-va 1. bataljona Zumbračko-pokupskog odreda — 21
- 1-va 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 27, 43, 93—95, 111, 125, 135, 142, 148, 154, 156, 157, 159, 163, 191, 196, 197, 208, 209, 235, 237, 248, 262, 281, 283
- 1-va 2. bataljona Turo-poljsko-posavskog odreda — 17, 46

- 1-va 3. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 28, 40, 45, 68—71, 88, 107, 142, 143, 152, 185, 189, 196, 197, 227, 262
 - 1-va 4. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 127, 203, 236, 238, 248, 249, 265, 281, 283, 302, 303
 - 2-ga 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 27, 45, 49—51, 56, 57, 71, 73, 76, 88, 95, 134, 135, 145, 177, 185, 186, 189, 190, 192, 196, 226, 227, **268**
 - 2-ga 1. dopunskog inženjerijskog bataljona — 178
 - 2-ga 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 27, 46, 72, 79, 94, 111, 122—125, 142, 154, 155, 159, 163, 191—194, 204, 206, 208, 209, 217, 222, 235, 237, 248, 281—283, 305, 306, 318
 - 2-ga 3. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 28, 44, 45, 68, 70, 72, 73, 88, 108, 123, 142, 143, 145, 185, 189, 217—219, 222, 262, 269, 289, 292
 - — 2-ga 3. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda — 22
 - 2-ga 4. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 127, 152, 185, 236, 238, 281, 283, 303
 - 3-ća 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 27, 48, 71, 73, 76, 88, 95, 110, 112, 134, 135, 177, 185, 189, 226—228, **262, 268**
 - 3-ća 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 28, 67, 72, 74, 76, 89, 93, 94, 102, 103, 111, 122, 125, 135, 138, 142, 143, 154, 159, 163, 189, 191—194, 196, 197, 217—219, 222, 235, 237, 238, 248, 263, 281, 283
 - 3-ća 3. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 28, 45, 68, 71, 88, 89, 102, 142, 143, 145, 153, 185, 186, 189, 196, 227, 240, 244, 262, 269, 288, 289, 342
 - 3-ća 4. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 127, 186, 203, 236, 238, 248, 249, 282, 303
 - 4-ta 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 27, 46, 71
 - 4-ta 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 28, 52, 56, 72
 - 4-ta 2. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda (ranije 1. četa I. bataljona Zumberačko-pokupskog odreda) — 21
- neprijateljske
- nemačke:
- Biciklistička Štaba 1. donske brigade — 30
 - Izviđačka Štaba 1. donske brigade — 30
 - Pionirska Štaba 1. donske brigade — 30
 - Sanitetska Štaba 1. donske brigade — 30
 - Štabna 4. kubanskog puka — 39
 - za vezu Štaba 1. donske brigade — 30
 - 1. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 278
 - 1-va 1. bataljona 4. policijskog puka — 235

- 1-va 10. policijskog bataljona • — 141
- 1-va 925. landesšicen bataljona — 242
- 2. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 278
- 2-ga 1. bataljona 4. policijskog puka — 235
- 2-ga 10. policijskog bataljona • — 141
- 2-ga 925. landesšicen bataljona — 31, 242
- 3. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 109, 278
- 3-ća 7. policijskog bataljona — 127
- 3-ća 925. landesšicen bataljona — 31, 174, 242
- 4. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 278
- 4-ta 10. policijskog bataljona — 141
- 5. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 278
- 6. »A« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 278
- ustaško-domobranske :
- Dopunska 10. brigade — 174
- Štabna 2. bataljona 3. ustaške brigade — 282
- Štabna 10. ustaškog bataljona — 82, 85, 93, 126, 127, 141
- Štabna 17. ustaške brigade — 341
- Štabna 30. bataljona 3. posadne brigade — 38, 56, 57, 132
- 1-va 1. bataljona 20. ustaške brigade — 261, 264
- 1-va 2. bataljona 14. pešadijske brigade — 242, 244
- 1-va 3. bataljona 14. pešadijske brigade — 286, 301
- 1-va 3. bataljona 20. pešadijske brigade — 322
- 1-va 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 95, 98, 174
- 1-va 5. ustaškog bataljona — 264
- 1-va 6. ustaškog bataljona 20. brigade — 307
- 1-va 10. bataljona — 133, 184, 187, 193, 194, 196, 198
- 1. Regrutnog bataljona Poglavnikove Gardijske brigade — 200
- 2-ga 1. bataljona 3. ustaške brigade — 278
- 2-ga 1. bataljona 20. ustaške brigade — 261
- 2-ga 2. bataljona 14. pešadijske brigade — 242
- 2-ga 3. bataljona 3. ustaške brigade — 341
- 2-ga 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade • — 98
- 2-ga 4. bataljona 2. posadne brigade — 184, 196
- 2-ga 5. ustaškog bataljona — 264
- 2-ga 10. ustaškog bataljona — 85, 191, 193
- 2-ga 20. željezničkog stražarskog bataljona • — 36, 56
- 2. Regrutnog bataljona Poglavnikove Gardijske brigade — 200
- 2. udarna 6. bataljona — 225
- 3-ća 3. bataljona 3. ustaške brigade — 347
- 4-ta 2. bataljona 3. ustaške brigade — 278
- 4-ta 3. bataljona 20. pešadijske brigade — 260
- 4-ta 10. bataljona 184, 185, 187, 193, 194, 196, 198

- 4. Regrutnog bataljona Poglavnikove Gardijske brigade — 200
- 5-ta 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 95, 98
- 5. oklopnih vlakova — 31, 56
- 5. Regrutnog bataljona Poglavnikove Gardijske brigade — 200
- 6. Regrutnog bataljona Poglavnikove Gardijske brigade — 200
- 7-ma 2. bataljona — 44
- 17-ta 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 174
- 17-ta 5. bataljona 10. brigade — 174, 225
- 18-ta 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 174
- 18-ta 5. bataljona 10. brigade — 174
- 19-ta 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 174
- 19-ta 5. bataljona — 174
- 20-ta 3. bataljona Zagrebačke posadne brigade — 174
- 20-ta 5. bataljona 10. brigade — 174
- 23-ća 6. bataljona — 174
- 167, 180, 215, 217, 223, 224, 225, 234, 235, 237, 241, 267, 272, 294, 298, 314, 321—335, 340
- 10-ta — 346, 349, 351, 353
- 12-slavonska — 16
- 13. primorsko-goranska — 124, 132, 147, 162, 291, 338—340
- 14. (slovenačka) NOU — 35
- 15. slovenačka — 152, 158, 161, 162
- 20. srednjodalmatinska — 340
- 23-ća — 345
- 28. slavonska — 16—18, 43, 345
- 33. (hrvatska) NO — 49, 56, 175, 176
- 34. (hrvatska) NO — 39, 43, 49, 51, 53—55, 58—60, 65—68, 75, 77—79, 81, 83, 86, 87, 91, 92, 97, 100—102, 104—109, 112, 116, 117, 119, 120, 124, 126, 131, 132, 136, 137, 140, 141, 146—152, 154, 158, 162, 163, 170, 175, 178, 180—182, 184, 188, 194, 195, 202—204, 206, 211, 212, 215, 217, 219, 224—226, 228, 229, 234—236, 239, 241, 242, 244—246, 249—257, 260—264, 266, 267, 271, 272, 274, 278—280, 285—289, 291, 293—297, 299, 301, 304, 305, 307, 308, 310, 311, 313—315, 317, 321, 322, 325, 327, 331—333, 335, 337, 346—349, 351, 354, 356, 360
- 39-ta — 345
- 43. istarska — 234
- 45-ta — 345

DIVIZIJE

NOVJ:

- 1. proleterska — 14, 16
- 3-ća 2. armije — 341, 353, 354
- 4-ta — 346, 353, 354
- 7. banijska — 206, 215, 217, 222, 286, 300, 301, 304, 314—316, 337, 343, 346
- 8. kordunaška — 16, 66, 68, 69, 76, 124, 131—133, 136, 137, 139, 141, 146—152, 154, 156, 158—163, 166.

Neprijateljske

nemačke:

- 1. kozačka konjička — 18, 19, 30, 35, 39, 41, 44, 49, 56, 63, 84—86, 90, 96, 98, 131, 133, 138, 141, 150, 152,

- 153, 174, 216, 250, 260, 276, 330
 — 7. SS — 349
 — 104-ta — 332, 337, 338, 340, 341, 343
 — 371-va — 18
 — 392. pešadijska legionarska »Plava« — 19, 338, 341, 347
- ustaško-domobranske:
 — 1. udarna — 255
 — 2-ga — 242, 254, 255, 258, 278, 291, 301, 311, 321, 322, 325, 332
 — 4-ta — 242, 250, 254, 255, 279, 285, 290, 294, 300, 301, 303
 — 13-ta — 233—255, 267, 278, 279, 284, 332, 338, 341, 347
 — 16. dopunska — 254
- DIVIZIJSKA PODRUČJA
- ustaško-domobranska:
 — Sisak — 31
 — Zagreb — 31
- DIVIZIJSKE KOMANDE
- ustaško-domobranske
 — I sektora Karlovac — 31
- DIVIZIONI
- NOVJ:
- Artiljerijski 34. divizije — 279, 280, 296, 301, 325, 326
- neprijateljski
 nemački:
 — Protivavionski — 242
 — 1. artiljerijski 13. SS puka — 349
 — 1-vi 1. dopunskog puka — 174
 — 2-gi 1. donskog puka — 174
 — 1-vi 2. sibirskog puka — 84, 86
 — 1-vi 4. kubanskog puka — 39, 53, 54, 94
 — 2-gi 4. kubanskog puka — 39, 56, 67
- ustaško-domobranski:
 — Artiljerijski Gardijske brigade — 140
 — Artiljerijski 13. divizije — 279
- ESKADRONI
- nemački:
 — pratećih oruđa 4. kubanskog puka — 39, 54
- GRUPE
- NOVJ:
- Karlovačka — 345—348, 353
 — Kordunaška partizanskih odreda — 11
 — Unska operativna — 215, 217, 222, 223, 286, 287, 291, 299, 345
 — Zumberačka operativna — 155
- GRUPE ARMIIJA
- nemačke:
 E« — 341. 349
- KOMANDE LETELIŠTA
- nemačke:
 — Lučko (214/XVII) — 31
 — Pleso (225/XVII) — 31
- KORPUSI
- NOVJ:
- 4-ti — 16, 17, 39, 49, 55, 58, 65, 66, 68, 78, 105, 112, 117, 120, 124, 126, 131, 132, 137, 138, 147, 149, 150, 152.

162, 163, 165, 168, 170, 175,
183, 184, 195, 201, 205, 206,
211, 215—217, 219—221,
223—225, 228, 241, 251, 271,
274, 279, 285, 287, 299, 314,
316, 321, 332, 333, 338
— 5-ti — 215, 285
— 6-ti — 16, 18
— 10-ti — 175, 176
— 11-ti — 132

Neprijateljski

nemački:

— 1. kozački konjički — 285
— 15-ti — 16, 18, 30
— 47-mi — 341
— 69. armijski — 91, 140,
152, 254
— 91. armijski — 341

ustaški:

— 5-ti — 351, 354

ODREDI

NOVJ:

— Belokrajinski — 12, 152
— Karlovački — 267, 305,
306
— Samoborsko-jaskanski —
267
— Zagrebački — 62
— Turopoljsko-posavski —
14, 16—18, 20, 21, 25, 35—
38, 43, 45, 46, 48, 49, 53—
58, 66, 103, 104, 118, 131,
132, 136, 166, 181, 202, 203,
225, 237, 325, 326, 344
— Zumbarački — vidi Zum-
beračko-pokupski
— Zumberačko-pokupski —
11, 13, 14, 16—18, 20—22,
25, 66, 82—85, 88, 89, 92, 105,
108—110, 117, 124, 126, 137,
138, 142—144, 150, 152
— 1. Banije — 217
— 2. Banije — 217
— 2. diverzantski — 101

OPERACIJE

nemačke:

— »Dinkirhen« (»Dünkir-
chen«) — 140

— »Drvarska« — 131
— Vajnahtsman« (»Weina-
chtsmann«) — 18, 19, 22
— »Panter« (»Panther«) —
16
— »Sah« — 117

PODRUČJA

ustaško-domobranska :

— 1. korpusno — 258, 271,
284
— 1. zborna — 58, 82, 106,
108, 127, 141, 184, 255

PUKOVI

nemački:

— Dopunski 1. kozačke ko-
njičke divizije — 30
— 1. donski 1. kozačke ko-
njičke divizije — 30, 44,
174, 224, 231, 242, 244
— 1. rezervni lovački — 91,
105, 109, 112, 117, 126, 138,
141, 152, 233, 255, 260, 262,
264, 266, 267, 271, 276, 278,
280, 281, 297
— 2. policijski — 318, 332,
341
— 2. sibirski 1. kozačke ko-
njičke divizije — 30, 56,
83, 84, 86, 90
— 3. kubanski 2. kubanske
brigade 1. kozačke ko-
njičke divizije — 30
— 4. kubanski 1. kozačke
divizije — 18, 19, 30, 39,
44, 54, 56, 67, 94
— 4. policijski — 141, 152,
233, 235, 236, 306, 307, 311,
316, 318, 319, 321, 332, 341
— 5. donski 2. kubanske bri-
gade 1. kozačke konjičke
divizije — 30
— 6. tjerski 2. kubanske bri-
gade 1. kozačke konjičke
divizije — 30
— 7. artiljerijski 1. kozačke
konjičke divizije — 30

- 8. samostalni pešadijski 1. kozačke konjičke divizije — 30
- 13. SS — 349
- 20. lovački (ranije 1. rezervni lovački) — 321, 332, 338, 341—343, 351, 354
- 58. motorizovani protivavionski — 307
- 81. landesšicen — 342
- 392. artiljerijski 392. legionarske pešadijske divizije — 19
- 846. grenadirski 392. legionarske pešadijske divizije — 19
- 847. grenadirski 392. legionarske pešadijske divizije — 19
- ustaško-domobranski :
 - 1-vi 1. brdske brigade »Dr Ante Pavelić« — 221
 - 2-gi — 31

SEKTORI

NOVJ:

- Zumberačko-pokupski — 14, 16, 17, 21, 22, 39
- Zumberačko-posavski — 14, 16, 20, 24, 26, 32, 34—36

ŠTABOVI NOVJ (JA)

- Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 26, 35—37, 40, 43, 45, 46, 50, 52, 55, 56, 58, 60, 67—71, 74—76, 81, 82, 85, 86, 89, 90, 92, 94, 95, 97, 99, 103, 104, 106, 107, 115, 117, 118, 122, 124, 125, 127, 129, 130, 136, 137, 139, 144, 148, 153, 155, 157, 158, 162, 173, 176, 178, 179, 182, 187, 188, 190, 191, 196, 198, 200, 203, 204, 208, 214, 217, 220—222, 224, 228, 236, 239, 240, 245—249, 256—258,

- 261, 264—266, 268, 270, 281, 284, 287, 289—293, 295, 297, 302, 306, 308, 314, 316, 318, 320, 322—324, 326, 327, 330, 331, 335, 338, 339, 342, 347, 355, 358—360
- Generalštab JNA — 346
- Glavni NOV i PO Hrvatske — 11—13, 15—18, 20—22, 24, 35, 39, 41, 43, 63, 65, 66, 92, 120, 131, 147, 164, 168, 175, 176, 179, 182, 215, 220, 225, 241, 251, 273, 292, 313
- Glavni NOV i PO Slovenije — 35, 80, 165, 305
- Karlovačke brigade — 137
- Omladinske brigade »Jože Vlahović« — 68, 84
- Operativni Banije — 215
- Operativni za Zumberak — 160, 163
- Turopoljsko-posavskog odreda — 21, 131
- Vrhovni NOV i POJ — 11, 14, 15, 35, 80, 117
- Zumberačko-pokupskog sektora — 14, 16, 17, 21, 22
- Zumberačko-posavskog sektora — 14, 16, 20, 26, 36, 39
- 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 26, 103, 135, 192, 265
- 2. armije — 345
- 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 27, 70, 102, 103, 123, 125, 145, 149, 154—156, 159, 191, 192, 214, 237, 245, 249, 258, 306, 318
- 2. bataljona Turopoljsko-posavskog odreda — 58
- 2. operativne zone — 12, 14
- 3. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 28, 45, 46, 50, 68, 70, 71, 103, 153, 204, 214, 240
- 4. armije — 340

- 4. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 127, 130, 145, 198, 204, 214, 229, 249
 - 4. korpusa — 39, 55, 58, 65, 66, 105, 112, 120, 124, 126, 131, 132, 137, 138, 147, 149, 150, 152, 162, 163, 183, 184, 201, 206, 211, 215, 216, 219—221, 224, 225, 228, 241, 271, 279, 285, 286, 287, 299, 316, 321, 332, 333
 - 8. divizije — 67, 133, 158, 160, 225
 - 13. divizije — 339
 - 28. divizije — 17
 - 34. (hrvatske) NOU — 39, 43, 53, 55—60, 66—68, 75, 81, 83, 86, 87, 91, 92, 97, 100—102, 104, 105—109, 112, 116, 120, 124—126, 131, 137, 146, 148—151, 154, 158, 175, 178, 180, 182, 184, 188, 194, 195, 202—204, 211, 212, 219, 224—226, 228, 235, 236, 239, 242, 244—246, 249, 255—258, 260, 261, 263, 264, 279, 285, 286—289, 291, 293—295, 297, 299, 305, 307, 308, 310, 311, 314—317, 321, 322, 331, 332, 335, 340, 348, 351, 360
- Neprijateljski
nemački:
- »B« bataljona 1. rezervnog lovačkog puka — 264
 - 1. donske brigade — 30
 - 1. donskog puka — 174
 - 1. kozačke konjičke divizije — 18
 - 1. rezervnog lovačkog puka — 278
 - 2. kubanske brigade 1. kozačke konjičke divizije — 30
 - 15. brdskog korpusa — 18
 - 69. rezervnog korpusa — 140
 - 91. armijskog korpusa — 341
 - 925. stražarskog bataljona — 31, 174
- ustaško-domobranski:
- Glavni domobranstva — 101
 - 3. ustaške brigade — 278
 - 5. bataljona 10. brigade — 174
 - 10. bataljona — 193, 198
 - 13. divizije — 279
 - 17. ustaške brigade — 341
- VODOVI
- NOVJ:
- Bolnički Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 24, 60, 69, 104, 106, 314
 - Izviđačke Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 214, 297, 314, 315, 317
 - jurišnih pionira Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 238
 - Minerski Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 60, 124, 238
 - Minobacački Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 144
 - Mitraljeski Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 143
 - Protivavionski Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 234
 - 1. Prateće čete Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 29
 - 2. Prateće čete Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 29
 - 3. Prateće čete Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 29
 - 4. Prateće čete Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 29
 - 1-vi 1. čete 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo« — 26

- 1-vi 1. čete 2. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 1-vi 1. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 28
 - 1-vi 2. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27, 191
 - 1-vi 2. čete 2. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27, 192
 - Ivi 2. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 123
 - 1-vi 2. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 1-vi 3. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 29
 - 1-vi 4. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 2-gi 1. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 26
 - 2-gi 1. čete 2. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 2-gi 1. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 28
 - 2-gi 2. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27, 191
 - 2-gi 2. čete 2. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27, 191, 192 209
 - 2-gi 2. čete 3. bataljona
»Franjo Ogulinac Seljo«
— 28
 - 2-gi 3. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 2-gi 3. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 29
 - 2-gi 4. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
 - 3-ći 1. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 28
 - 3-ći 2. čete 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 28
 - 3-ći 4. čete 1. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo« — 27
- neprijateljski
nemački:
- Zandarmerijski Štaba 1.
donske brigade — 30
- VOJNA PODRUČJA
- NOVJ:
- Zumberačko — 116, 120,
137
 - 1. korpusno — 178, 193,
194, 200, 246, 251, 254
- ZONE
- NOVJ:
- 2. operativna — 12, 14, 22,
25, 32, 35
 - 4. operativna — 35

USTANOVE I POJMOVI

- Antifašistički front žena (AFZ)
— 165, 202
- Antifašističko vijeće narodnog
oslobođenja Jugoslavije (A-
VNOJ) — 22
- Bela garda — 13
- »Bombaš« (list 3. bataljona
Brigade »Franjo Ogulinac
Seljo«) — 250
- Brigadni komitet SKOJ-a Bri-
gade »Franjo Ogulinac Se-
ljo« — 313

- Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske — 11, 13, 32, 65, 116, 120, 182, 252, 330
- Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije — 63, 330
- Centralno kazalište ZAVNOH-a — 223
- Crvena armija — 15, 64, 169, 182, 211, 249, 313, 330
- Divizijski komitet (34. divizije) — 120, 206, 212, 252, 253, 297, 313, 330
- Drugo zasjedanje AVNOJ-a — 34, 61
- Folklorna grupa Brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, — 254
- Glavni stožer domobranstva — 97, 138, 140
- Hrvatska seljačka stranka (HSS) — 9, 10, 13, 19, 32, 115, 173, 311, 356, 357
- »Kljuka« (list 1. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo«) — 250
- Komunistička partija Hrvatske (KPH) — 10
- Komunistička partija Jugoslavije (KPJ) — 22, 26, 63, 78, 114, 116, 120, 212, 250, 252—254, 272, 287, 297, 298, 313
- Kotarski NOO Velika Gorica — 171, 210
- List »Naprijed« — 61, 213
- »Marjanov osvjetnik« (list 2. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo«) — 250
- Okružni komitet KPH za okrug Pokuplje — 12, 13, 22, 32, 171, 252
- Okružni komitet Karlovca — 13
- Okružni komitet SKOJ-a za Pokuplje — 252
- Okružni komitet Zagreba — 13
- OZNA 34. divizije — 298
- OZNA za okrug Pokuplje — 298
- »Petokraka« (list 4. bataljona Brigade »Franjo Ogulinac Seljo«) — 250
- Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku — 252
- »Politika« (dnevni list) — 250
- Politodel 34. divizije — 212
- Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ) — 26—28, 78, 114, 115, 173, 212, 250, 252—254, 272, 287, 298
- Sovjetska vojna misija — 80, 313
- Ustaška nadzorna služba (UNS) — 58
- »Vijesti 34. divizije« (list Štaba 34. divizije) — 104, 105, 213, 240
- Vojna muzika 4. korpusa — 254
- »Zaštita« — 9
- Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) — 34, 119, 254
- Župska redarstvena oblast Karlovac — 107, 112, 125, 141, 281
- Župska redarstvena oblast Zagreb — 97
- I kongres USAOH-a — 120
- I okružna partijska konferencija za Pokuplje — 10, 51
- I partijska konferencija 34. divizije — 252
- II kongres USAOH-a — 104
- II okružna konferencija AFZ za okrug Pokuplje — 202

S A D R Ź A J

PREDGOVOR	5
UVOD	7
I FORMIRANJE BRIGADE I PRVE BORBE	21
1. Formiranje brigade	21
2. Prve borbe	29
II TEŠKE BORBE KOD VELEŠEVCA I KRALJEVCA	43
1. Brigada u Posavini	43
2. Iznenadan napad Njemaca kod s. Kraljevca	65
III DEJSTVA BRIGADE OD POLOVINE MARTA DO POLOVINE JUNA	81
1. Prvi put na Zumberku	81
2. U obrani oslobođenog teritorija Turopolja i Pokuplja	94
3. Ponovno u Zumberku	105
4. U Pokuplju sa 8. divizijom	130
IV NEPRIJATELJSKA OFENZIVA NA ZUMBERAK	140
1. Obrana na Plešivici	140
2. Borbe od 27. juna do 15. jula	148
3. Na maršu kroz Sloveniju i Kordun	164
V RUŠENJE KOMUNIKACIJA	171
1. Napad na Martinsku Ves	171
2. Pruge Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak izbačene iz upotrebe	182
3. Napad na Hrastovac	215
4. Uništena je zadnja rafinerija nafte u NDH	224
5. Spriječavanje obnavljanja saobraćaja	232
VI USPJEŠNE BORBE U DECEMBRU	252
1. Uništenje ustaško-domobranskog bataljona u s. Babići	252
2. Obrambene borbe u rejonu Hasan Brijega	266
VII DEJSTVA BRIGADE U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA	278
1. Rasturanje ustaške brigade u rejonu s. Rečica	278
2. Najteža borba brigade	285
3. Borbe brigade u drugoj polovini februara i u martu	307
4. U Baniji	331
5. Borbe oko primišlja i Gen. Stola	332
6. Poslijednje borbe brigade	345
PRILOZI	363
REGISTAR	413

VLADIMIR VALJAN

BRIGADA FRANJO OGULINAC SELJO

Jezički redaktor

Stana Stanić, prof.

Tehnički urednik

*Andro *Strugar*

Korektor

Gordana Rosi

Naslovna strana

Miroslav Vajić

Štampanje završeno decembra 1968.

Tiraž 2.500

Cena 38. din.